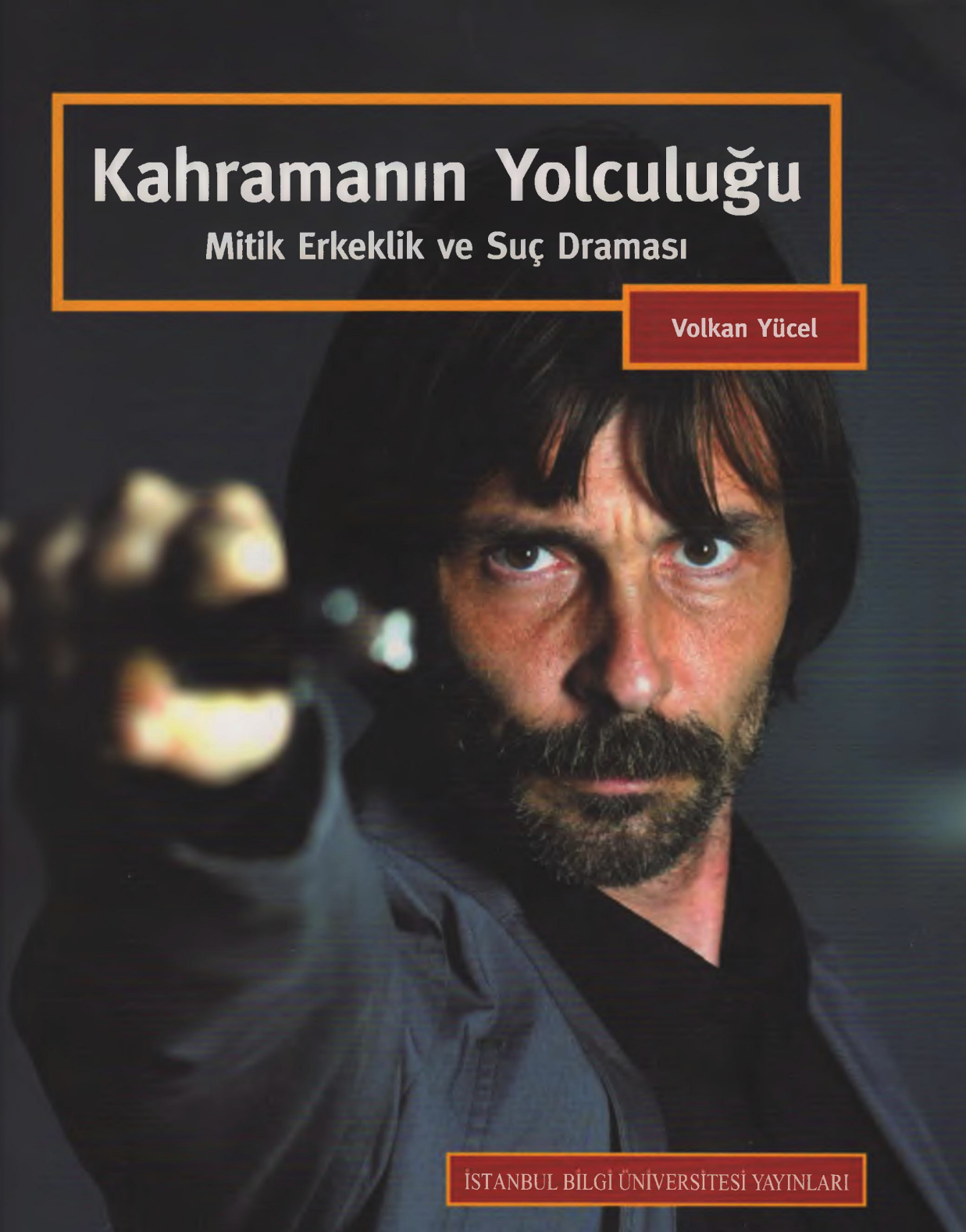
Kahramanın Yolculuğu

Mitik Erkeklik ve Suç Draması

Volkan Yücel

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

VOLKAN YÜCEL

2004'te Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Teknolojileri Bölümü'nü bitirdi. 2006'da İstanbul Bilgi Üniversitesi Sinema-TV Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. 2009-2011 arası, the Institute for the Converging Arts & Sciences-Londra'da TÜBİTAK bursiyeri olarak televizyon hikâyeciliği üzerine çalıştı. 2011'de the University of Greenwich Medya, Sanat ve Felsefe Bölümü'nde ikinci bir yüksek lisans yaptı. 2013'te MSGSÜ Sosyoloji Bölümü'nde popüler sinema, diziler ve erkeklik siyaseti üzerine hazırladığı tezle doktor unvanı aldı. Çeşitli gazeteler, yerli/yabancı akademik ve aktüel dergilerde çeviri ve makaleleri yayımlanmıştır. İlk kitabı bir kültür incelemesi olan *Pop Lisans*'tır (Okuyan Us, 2004). *Özneler, Durumlar ve Mekânlar* (Bağlam, 2009), *Dizim Başladı! Kapat Sonra Anlatırım* (h2o Kitap, 2011) ve *Bellek İzleri* (Kalkedon, 2012) kitaplarında makaleleri yayınlanmıştır. 2013'ten beri Mimar Sinan Güzel Sanatlar ve Beykent Üniversiteleri Sosyoloji Bölümleri'nde iletişim, sinema ve felsefe dersleri vermektedir. Danışman, senarist ve yazarlık çalışmaları sinema-TV'de öykü, karakter ve zaman kuramları üzerine yoğunlaşır.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

VOLKAN YÜCEL
KAHRAMANIN YOLCULUĞU
MİTİK ERKEKLİK VE SUÇ DRAMASI

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 489
SOSYOLOJİ 19

ISBN 978-605-399-360-5

KAPAK MEHMET ULUSEL

1. BASKI İSTANBUL, KASIM 2014

© BİLGİ İLETİŞİM GRUBU YAYINCILIK MÜZİK YAPIM VE HABER AJANSI LTD. ŞTİ.
YAZIŞMA ADRESİ: İNÖNÜ CADDESİ, NO: 43/A KUŞTEPE ŞİŞLİ 34387 İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 52 59 - 311 52 62 / FAKS: 0212 297 63 14 • SERTİFİKA NO: 11237

www.bilgiyay.com
E-POSTA yayin@bilgiyay.com
DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN CEM TÜZÜN
TASARIM MEHMET ULUSEL
DİZGİ VE UYGULAMA MARATON DİZGİEVİ • www.dizgievi.com
DÜZELTİ REMZİ ABBAS
DİZİN ÖZGÜR YILDIZ
BASKI VE CİLT SENA OFSET AMBALAJ VE MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
LİTROS YOLU 2. MATBAACILAR SİTESİ B BLOK KAT 6 NO: 4 NB 7-9-11 TOPKAPI İSTANBUL
TELEFON: 0212 613 38 46 / FAKS: 0212 613 03 21 • SERTİFİKA NO: 12064

İstanbul Bilgi University Library Cataloging-In-Publication Data
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü tarafından kataloglanmıştır.

Yücel, Volkan.
Kahramanın yolculuğu: mitik erkeklik ve suç draması / Volkan Yücel, önsöz Ali Akay.
480 p., 59 pict., 4 charts, 13 table, 19x24 cm.
Includes bibliographical references and index.
ISBN 978-605-399-360-5

1. Men in motion pictures. 2. Machismo in motion pictures. 3. Masculinity --Turkey --History --20th century.
4. Masculinity --Turkey --History --21th century. 5. Culture in motion pictures. 6. Sex role in motion pictures.
7. Motion pictures --Turkey --21st century --History and criticism. 8. Film criticism --Turkey --21st century.
I. Title. II. Akay, Ali.
PN1995.9.M46 Y83 2014

Volkan Yücel

KAHRAMANIN YOLCULUĞU
Mitik Erkeklik ve Suç Draması

İçindekiler

vii Tablolar ve Grafikler
ix Kısaltmalar
xi Teşekkür
xiii Önsöz: "Milli Suç Kahramanlığı"

1 Giriş

9 BİRİNCİ BÖLÜM Yapısalcı Kahramanlık
11 Yapısalcı Mitoloji ve Kahramanlık Çalışmaları
18 Kahramanın Transformasyonları (Arketipler)
18 Kahraman (Erkek)/Fedakârlık Arketipi
20 Rehber (İhtiyar Bilge Erkek/Kadın)/Yardım Etme Arketipi
22 Geçit Gardiyanı/Sınanma Arketipi
23 Mesajcı/Uyarma Arketipi
23 Biçimdeğiştiren/Aldatma Arketipi
25 Gölge/Yok Etme Arketipi
25 Yancı/Koruma Arketipi
26 Hileci/Huzurbozma Arketipi
26 Mitolojik Anlatı Modeli Olarak "Erkeğin Arayış Macerası" Aşamaları

37 İKİNCİ BÖLÜM Erkeklik İncelemeleri
39 Kuramsal Erkeklik Çalışmalarının Belirişi
43 Hegemonik Erkeklik
47 Erkeklik ve Kahraman
51 Erkeklik ve Psikanaliz
58 Erkeklik, Temsil ve İktidar
64 Erkeklik ve Melodram
71 Türkiye'de Erkeklik Çalışmaları (1966-2012)

83 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Türk Dizileri ve Suç Kahramanlığının Belirişi
85 Yeşilçam Bağıyla Gelişen Türk TV'si
93 Özel Kanalların Taşıdıkları ve 90'larda TV Yapımcılığı
99 90'larda Suç Kahramanlığının Belirişi - *Deli Yürek*'le Teatralleşen Suç
106 2000'lerde Türkiye ve ABD'de Politikkurgu Patlaması
114 2000'lerin Türk Suç Kahramanlığı Dizi ve Filmleri

125 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Suç Kahramanlığı Sentezi
127 Türk Suç Kahramanlığı Öykü Dünyası Sentezi, Arketip Temsiliyetleri ve Kahraman Anlatısı'yla Karşılaştırılması
128 Klâsik/Mitolojik Anlatı Formu ve Türk Suç Kahramanlığı Draması Arasındaki Temel Benzerlikler

130 Kahramanın Ölmesi
131 Kahramanın Umutsuz Aşkı
132 Kahramanın Ayartılabilmesi
132 Mesajcı, Kehanet, Doğaüstü İletişim
134 Kahraman ve Rehber
137 Yancılar/Eşlikçi Dostlar
140 Hileci Eğlencesi ve Tehlikesi
142 Kötü Adamlar ve Gölge
145 Metanomik Anlatım
147 Kahramanın İç ve Dış Çatışması
149 Kahraman ve Yolculuk Sekansı
153 Klâsik/Mitolojik Anlatı Formu ve Türk Suç Kahramanlığı Draması Arasındaki Temel Farklar
153 Kadınların Ezilmesi
158 Karakterlerin Melodramatikleşmesi
166 Adalet, Küfür ve Şiddet
170 Öldürülemeyen Baba ve Kardeş Katli

183 BEŞİNCİ BÖLÜM Suç Kahramanlığı Kimlik ve Söylemi
185 2000'lerde Suç Kahramanlığı Zinciri ve Kimlikleri
197 Suç Dizilerinin Gerçeklik ve Kurgu Karmaşası
198 Gerçek Kişi ve Olaylara Göndermeler
204 Etnik, Dinî ve Örfî Bağlantılar
206 Basına, Halka ve Dünyaya Yansımalar
211 2000'lerde Suç Kahramanı Söylem Analizi

219 ALTINCI BÖLÜM Olağanüstü Kahraman

231 Ekler
233 EK 1 Yerli/Yabancı Dizi (1970-2009) ve Yerli/Yabancı Çocuk, Gençlik ve Animasyon Dizi (1971-2009) ve Yerli Film (1914-2009) Sayıları
235 EK 2 Yerli/Yabancı Diziler (1970-2009) ve Yerli/Yabancı Çocuk, Gençlik ve Animasyon Dizileri (1971-2009) ve Yerli Filmler (2006-2009) Dizini
359 EK 3 Yerli Polis/Suç Dizileri Dizini (1975-2009)
363 EK 4 Türk Suç Kahraman ve Antikahramanları (1952-2011)
365 EK 5 Suç Kahramanlığı Yapımları Künyeleri
369 EK 6 Suç Kahramanlığı Örneklem Özetleri
375 EK 7 Örneklem Suç Kahramanı Diyalogları
425 EK 8 Örneklem Suç Kahramanı Diyalog Analizleri
427 EK 9 Görüşmeler

431 Kaynakça
453 Dizin

Tablolar ve Grafikler

Giriş

3 Tablo 1 En Çok Reklam Alan Programlar

3 Tablo 2 *Kurtlar Vadisi* (2003-2005) Dizisi'nin Sezon Finalleri Genel İzleyici Reytingleri

6 Tablo 3 2000'lerde Türk Suç Kahramanlığı Dizileri

7 Tablo 4 Suç Yapımları Örneklemi

Birinci Bölüm

29 Tablo 5 Propp, Campbell ve Vogler'ın *Kahramanın Yolculuğu* Modelleri

İkinci Bölüm

69 Tablo 6 Melodramların Erkeklik Açısından Özellikleri

72 Tablo 7 Türkiye Erkeklik Literatürü (1966-2012)

79 Tablo 8 Yabancı Dillerden Türkçeye Çevrilmiş Erkeklik Çalışmaları (1978-2012)

Üçüncü Bölüm

86 Grafik 1 Yıllara Göre Yerli/Yabancı Dizi, Yerli/Yabancı Çocuk-Gençlik-Animasyon Dizi ve Türk Filmi Sayıları

91 Tablo 9 60'ların Yeşilçam Sineması Metin Nitelikleri

96 Tablo 10 1990-2007 Dönemi Dizileri Hâkim Metin Nitelikleri

116 Grafik 2 Dizilerin ve Polis/Suç Dizilerinin Sayısı ve Suç Kahramanlığı Yapımları

116 Tablo 11 Suç Kahramanlığı Yapımları

117 Tablo 12 2000'lere Yansıyan, Suç Yapımları Oyuncu Devamlılıkları (1987-2013)

Beşinci Bölüm

187 Grafik 3 2000'lerde Suç Kahramanlığı Zinciri

213 Grafik 4 Suç Kahramanlarının Diyaloglarının Tip I/Tip II Kahraman Söylemlerine Göre Yıllık Tasnifi

216 Tablo 13 Türk-Türkiye, Ölüm-Ölmek ve Baba Sözcükleri Frekansları

Kısaltmalar

24	Yirmidört Televizyonu (2007-) (Star Medya)
AGB	Audits of Great Britain
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ATV	Aktüel Televizyonu (1993-) (Kalyon Medya)
AÜ	Ankara Üniversitesi
B	Bölüm
BBC	British Broadcasting Corporation (1927-) (the Crown)
BRT	Bayındır Radyo Televizyon (1999-2003)
BusinessChannelTürk	Business Channel Türk (2006-) (UFM Medya)
Cine5	Cinema 5 (1993-) (Al Jazeera Medya)
CN	Cartoon Network (2008-) (Doğan Medya)
CNBCe	Consumer and News Business Channel Ekonomi (2000-) (Doğuş Medya)
ComedyMax	Comedy Maximum (1999-) (Çukurova Medya)
ComedySmart	Comedy Smart (2007-2010)
DÇocuk	Doğan Çocuk (2006-2010)
DisneyChannel	Disney Channel (1983-) (the Walt Disney Medya)
DisneyXD	Disney Xtreme Digital (2009-) (the Walt Disney Medya)
DiziMax	Dizi Maximum (1999-) (Çukurova Medya)
e2	Ekonomi 2 (2007-) (Doğuş Medya)
ErTV	Er Televizyonu (1996-) (Turkuvaz Medya)
FlashTV	Flash Televizyonu (1993-) (Göktuğ Medya)
FoxKids	Fox Kids (1990-2002)
FoxLife	Fox Life (2006-) (Fox Entertainment Medya)
FoxTV	Fox Televizyonu (2007-) (Fox Entertainment Medya)
FX	Fox Extended (1994-) (Fox Entertainment Medya)
HBB	Has Bilgi Birikim (1992-2000)
İ	İçinde
Jetix	Jetix (2002-2009)
JOJO	Jojo (2005-) (TMSF)
Kanal1	Kanal 1 (2006-2010)
Kanal6	Kanal 6 (1992-1997)
Kanal7	Kanal 7 (1994-) (Yeni Dünya Medya)
Kanal32	Kanal 32 (1992-) (Aybatılı Medya)
KanalA	Kanal A (1997-) (KTV Medya)
KanalD	Kanal Doğan (1993-) (Doğan Medya)

KanalTürk	Kanal Türk (2004-) (İpek Medya)
KGT	Kamu Güvenliği Teşkilatı
MaxiTV	Maxi Televizyonu (1997-) (Sebil Medya)
MaxSmart	Maximum Smart (2003-) (Doğan Medya)
MehtapTV	Mehtap Televizyonu (2006-) (Samanyolu Medya)
MSGSÜ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
MTVTürkiye	Music Television Türkiye (2006-2011)
MyMax	My Maximum (2002-2010)
Nickelodeon	Nickelodeon (1997-) (Viacom Medya)
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OlayTV	Olay Televizyonu (1994-) (Nergis Medya)
PembeSmart	Pembe Smart (2008-2011)
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
S'nekTV	S'nek Televizyonu (2005-2008)
ShowTV	Show Televizyonu (1991-) (Ciner Medya)
ShowPlus	Show Plus (2006-2012)
Skytürk	Sky Türk Televizyonu (2000-2013)
StarTV	Star Televizyonu (1989-) (Doğuş Medya)
STV	Samanyolu Televizyonu (1993-) (Samanyolu Medya)
Teleon	Tele On (1992-2002)
TGRT	Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu (1993-2007)
TNT	Turner Network Television (2008-2012)
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyonu (1964-) (Başbakanlık)
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TürkMax	Türk Maximum (2006-) (TMSF)
TV8	Televizyon 8 (1999-) (Acun Medya)
YumurcakTV	Yumurcak Televizyonu (2007-) (Samanyolu Medya)

Teşekkür

Bu çalışmada emeği geçen hocalarım Prof. Dr. İ. Emre Işık, Prof. Dr. Ali Akay, Yrd. Doç. Dr. Elif Yılmaz, Yrd. Doç. Dr. Erhan Doğan, Doç. Dr. Sibel Yardımcı, Prof. Dr. Ayhan Kaya, Prof. Dr. Sue Golding, Prof. Dr. Alev Adil ve ayrıca Fahri Aral, Bülent Somay, Cem Tüzün, Mehmet Ulusel, Kadir Abbas, Nil Karaibrahimgil Erener, Ece Yörenç, Sena Güme, Kurtcebe Turgul, Yavuz Turgul, Doğan ve Nermin Yücel ve the University of Greenwich'te araştırma amacıyla burs kullandıran Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na teşekkür ediyorum.

ÖNSÖZ

"Milli Suç Kahramanlığı"

Volkan Yücel *Kahramanın Yolculuğu* adlı çalışmasında Türkiye'de güncel diziler ve sinema içinde yer alan Suç Kahramanlığı konusunu ele alıyor. Günümüz Türkiyesi'ndeki muhafazakârlaşan bir toplumsallık alanında, yerel Kahramanlığın uluslararası dağılımında casusluk, polisiye ve ölüm karşısındaki tavırlarını inceliyor.

Fransız sosyolog Luc Boltanski, *Muammalar ve Komplolar* (2012) adlı kitabında 19. ve 20. yüzyıllarda polisiye romanların ve casus romanlarının gelişimiyle, anket yapmak arasında paralellikler kurmaktaydı. Psikiyatrinin ve paranoya üzerine bir psişik vaziyetin beraberliği düşünüldüğünde, Boltanski yapılan anket ve araştırmalardaki tipoloji, karakterler ve morfoloji arasında kurulmuş yakınlıklara değinir. Önce polisiye romanlarda, sonra da casusluk romanlarında *komplo* ve *muammanın* kurulmasıyla alakalı olarak popüler *hayal gücünün* canlı tutulmasını ve milli olan ile ilişkiye sokulmasındaki temsiliyeti inceler. Bu anket ve araştırmalar sosyal gerçekliğe dokunmaktadır. Polisiye anketler entelektüel alanı doldurur. Daha sonra aksiyon edebiyatı ve filmleri olarak ele alınabilecek olan "polisiye roman", aklı kurgusal ve gerçek olaylardan yola çıkarak sosyal aktörlerin ve bir toprağa bağlı olarak çalışan zihniyetin gazeteci tekniğiyle analizini içermektedir. "Polisiye" bu zihniyetin 19. yüzyılın sonundan itibaren yeşeren modern ulus-devlet egemenliğiyle ilişkisini bize gösterir: Bir toprak üzerinde ve bir halk nezdinde sosyal gerçekliği tekleştirmek ve organize etmek... Bu toprak, "vatan toprağı"dır. Daha evvel bu yerde yaşamış olan bellek ve ölülerle ilişki içindedir. Ölülere olan borcu ödemek demek milliyetçi olmak demektir (Michelet, Renan ve Durkheim). Bellek ve tarih milliyete bağlanan vatandaş kavramını, askerî olarak olmasa bile ve hatta medeni hukuka bile ihtiyaç olmaksızın oluşturmuştur. Vatandaşlık ve milliyetçilik, belleğe ve ölülere bağlı olarak toprağı yaşatmaya kalkanlar bütünü gibi durmaktadır. Milli

kimlik ve bu kimliğe bağlı istisnai durumları yaşayan Kahramanlar kendilerini vatandaşlığın koruyucuları olarak görmektedirler.

1882'de Osmanlı dönemi milliyetçiliğini güçlendirmekte önemli bir isim olan ve hatta metinleriyle Mısır'ın bağımsızlığında da bir rol oynayan Ernest Renan'ın "*Bir Millet Nedir?*" (1882) adlı metni, Fransa'da 1889'da çıkacak olan milliyet üzerine kanunu öncelemiştir. Ve bu açıdan vatandaşlık kavramıyla ilişkili olarak "yabancıların milli olarak nitelendirilen bakış açısına göre *şüpheli*" durumu Adolphe Bertillon'un parmak izlerinin gölgesinde oluşturulmuştur. Fransız modelinden gelen Jön Türk ve Türkiye milliyetçiliğinde de bu öğeler Kahramanlık kavramıyla ve özellikle de "Suç Kahramanlığı" kavramıyla akrabalıklar taşımaktadır.

1920'li yıllarda Siegfried Kracauer, edebiyat alanı dışında ele aldığı polisiye romanın doğuşu üzerine yaptığı analizlerde, döneme ait bilinçdışından gelen bir yargılama ve araştırma biçimi olduğunu vurgulamaktaydı: Beden kültünde stadyumlardaki jimnastik gösterilerinde yükselmekte olan faşizmin amblemlerini ve mitolojisini bulmaktaydı. Walter Benjamin'in *Pasajlar*'ında (1927-1940) gerçekleştirdiği yaklaşımın benzerini Kracauer'in çalışmalarında bulmak mümkündür. Şehrin mimarisi, oturanların hareketleri ve yaşam ritimleri ikisinin de çalışmalarında ortaya çıkmaktaydı. Yanı sıra, Kracauer sinemada Alman ekspresyonizminin etkilerini ele almaktaydı ve cinayet ilişkileri, câni figürü ve psikiyatrik çılgınlık ve sapkınlıklar yükselen milliyetçilikle de örtüşmekteydi.

Kahraman, olayın da Kahramanıdır. Krizin başlaması ve savaş psikolojisiyle birlikte dost ve düşman figürleri üzerine odaklanan edebiyat ve sinemada detektif bir Kahraman konumunu yeşertmiştir. Suç psikolojisinin de artmasıyla psikanaliz ve toplumsal alan arasındaki bireysel tipolojiler Kahraman figürleriyle örtüşmüştür. Polisiye romanlarda ev içi dekorların tasnifi ve tanıtımı ön plana çıkmakta; edebiyatın arkada bıraktığı popüler detayları popüler polisiye romanlar ve daha sonra da dış mekânlarla birlikte casusluk romanları üstlenmektedir. Benjamin "polisiye olanı; kalabalıklarda izlerini bırakan bireylerin silinmesi" olarak görürken sosyolojideki birey ve toplum tartışması, olduğu gibi bu döneme damgasını vurmuş gözükür. Benjamin'in de incelediği Baudelaire'in ise, Kracauer'e göre, asosyalliğiyle kalabalıklardaki suçluyu veya maktulü çok iyi bilmesine rağmen bir dedektif figürüyle özdeşleşmesine imkân yoktu. Aslında yükselirken bile çökmekte olan milliyetçi Kahramanlığının edebiyat olarak yüceltilmesi, sanatsal bir üslupçuluktan çok daha fazla toplumsalın alanına ait gibi durmaktadır. Halkı ve vatandaşı heyecanlandırmak görevini üstlenmiştir. Polisiye roman o bakımdan kahramanlarıyla suç alanında kendisine popüler bir yer açmakta ve bu şekilde de, özgürleşen bir "akılcılığı" kendisine model olarak seçmekteydi. Bürokratik akılcılık ile aynı paralelde giden Weberci bakış, polisiye kitaplarda ve casus kitaplarında psikolojiyle kesişmekte, dolayısıyla üslup olarak akılcı olanı heyecana ekleyerek işlerlik kazanmaya çalışmaktadır.

Ulus-devletin "kimlik kartları" polisiye devlet fikriyle ortaya çıkmış ve suç üzerinden geliştirilmiştir. 1789'da lirik bir şekilde ilan edilen "vatandaşlık" 1848'de genel iradeye dayalı seçimle "Vatandaş nedir?" sorusunu beraberinde getirmiştir. Katolik Kilisesi'nin kayıtla-

rından medeni kayıtlara ve *sekülerleşmeye* doğru giden bu gelişme sırasında, merkezî ve yeni bir medeni otorite ortaya çıkmıştır. Bu da polis anketleriyle mümkün olmuştur. Kimlik öncelikle suçlunun kim olup olmadığına değinen bir bakışa aittir. 1888'e kadar, Fransa'da mesela, polis suçu takip etmek için portreler çizdirmekteydi. Bu, suçlular için geliştirilmiş bir teknikti. Fiziki çizgilerin çizilmesi ile birlikte eskiden gardiyanların dikkatlerine kalmış olan fiziki tanıma, görselleşmeye başladı. Polis 1870'den itibaren de fotoğraf tekniğiyle suçluları tespit ederek takip altına almaktaydı. "Kimlik" bir "suç unsuru" olarak modern ulus-devletin oluşumunda önemli bir yere oturmaktadır.

19. yüzyılın sonunda artık sadece suçluları takip altına almaktan çıkan bir polisiye yöntem, potansiyel bir şekilde herkesi denetim altına almaya başladı. *Kimlik kartı devrimi* işte budur. Francis Galton ile parmak izleri devrimi, her canlıyı tanıyabilecek bir teknik geliştirdi; Bertillon ise bu tekniğin zaferini kendi adında topladı. Fotoğraf teknikleriyle polis istatistikleri ve antropolojiyi kriminolojiyle birleştirebildi. Bir bireyin çizgileri, burun şekli, gözleri, yüzü, fiziki belirlenimleri denetimin başlangıcını teşkil etti. Bu kişinin kimliğini oluşturdu. Milli sınırlar içinde milliyetçilik, kimlikleri önceden tespit edilmiş ve kimlik olarak vatandaşlara verilmiş vatansever Kahramanları artık cepheye yollayabilecekti. Polisiye ve askerî olan, sırasıyla iç ve dış düşmanı tarif etmeye başlayacaktı.

Kahraman, egemenliğini *istisnai* durumlarda kullanan kişi olarak ortaya çıkıyor. Türk dizilerinde veya sinemasındaki Kahraman imajı da istisnai durumların yaratıcısı ve sorunlara çare bulan olarak ortaya konulmakta ve dost ve düşman ikiliği üzerinden geliştirilen stereotipler egemenlik üzerinden kendilerini göstermektedir. Carl Schmitt'in "*partizan*" kavramı üzerinden de okunabilecek bu ilişkide egemenlik ancak istisnai durumda hukuku askıya alarak eyleme geçen kimsenin gücündedir. Kahraman bir *politolog* olarak değil, eylemlerinden ve sözlerinden bir milliyetçi politika çıkarmaya başlayarak popülerleşir. Aslında Kahraman, politikaya kimlikçi bir yerden; "bizim" dost ve düşmanlarımız olarak bakınca bu mümkün olur. Ancak, Schmitt'in politikayı doğal olandan çekip almasının karşısında, popüler kültürün Suç Kahramanları doğal olarak milliyetçi olduklarını göstermek ister ve işin doğasında bu varmış gibi hareket eder. Her ne kadar stratejik bir politika yapmaya çalışmış olsalar da, kurgunun anlatımında bu doğallık görünür olmaya çalışır. O bakımdan arı bir bakış olmamasıyla birlikte sanki bütün olayların pisliğinde bir duruluk varmış gibi gösterilir. Kahramanlar saf bir zemindedirler; oysa olaylar arılıktan çıkmış ve politikleşmiştir.

Volkan Yücel'in analizinde, *Deli Yürek*'ten *Ezel*'e Suç Kahramanları erkeklik açısından ele alınmaktadır. Her ne kadar eskimiş ve tozlanmış gibi durmuş olsa bile hâlâ toplumsal alanın içinde yer bulabilen bu Kahramanlık tipleri romantik milliyetçi reflekslerle gösterilmiştir. Politik sürece her zaman eklemlenmiş olan bu Kahraman tipleri hâlâ toplumsalın içinde yer bulabilip izleyicileri heyecanlandırabiliyorsa, o zaman popüler kültür alanında incelenmeye değer bir durum mevcut olmaya devam ediyor demektir.

2000'li yıllarda, yazılı edebiyatın yavaşladığı ve teknik buluşlarla giderek daha görsel bir

sosyolojiye doğru uzandığımız dünyamızda, kelimelerin yeri şeylerinkiyle ikâme edilmeye başlanmıştır. Görsellik, medyada yani kamusal alanda daha fazla etkili ve daha da fazla çocuksu bir şekilde ele alınmaktadır. Kahramanlık bu nedenlerden dolayı terk edilen bir tipoloji olmaktan uzaktır. Çocuklara ait bir dünyanın Kahramanları yetişkinler dünyasına hâkim olmaya başlamıştır. Egemenin istisnai durumlarda hukuka dayanmadan karar alması olarak ele alınan Suç Kahramanları bu anlamda, egemenlik gösterisindedir. Volkan Yücel'in çalışması bize 21. yüzyıla girdiğimizde toplumsalın çökmekte olan bir milli duyguyla nasıl bağ kurmaya devam ettiğini okutmaktadır.

Ali Akay
İstanbul, 26 Şubat 2014

Giriş

"Sanata olan aşk; bir sınıf inşasıdır."
P. Bourdieu

Binlerce yıldır, farklı toplumlarda çeşitli talepler, ihtiyaç ve koşullar nedeniyle ve değişen teknik gelişmeler paralelinde hikâyeler üretiyoruz. Bu anlatılar düşüncelerimizin yazılı, sözlü ve görsel birer ifadesi; hayatı ve doğayı anlamanın, yorumlamanın ve değerlendirmenin bir yolu; arzu, his, fikir ve eylemlerimizin yönlendiricisi ve kurucusudur. Gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası olan anlatı, değişen ve giderek karmaşıklaşan üretim formu ve dolaşım biçimiyle temel bir anlam kaynağı olarak toplumu yeniler ve hayat da tekrar ona dönüşerek anlatılır.

Anlatı ve anlatım, toplumsal iktidarı tesis ederek pekiştirmiştir. Özellikle politik alanın anlamlandırılması için ruhani, cinsî ve milli söylemler tercih edilmiştir. Birlikte kurulan yaşamı, temel evren kavrayışları ayakta tutar: Platon'un mağarasında, gölgelerinin içinde yaşayan insanlar, bu benzetmenin hayattaki karşılıklarıdır. Benzetmeler ve köken mitler,[1] dünyayı açıklayarak tanzim ederler ve anlamlandırma aşamalarında kimlik/aidiyet, sınıf ve toplumsal cins kategorileri çatıştırarak husumetler yaratırlar. Nesillerin anne-soyuna göre devam ettiği anasoyluluk izlerinin pek kalmadığı günümüzde (zaten ana-erkil de değildir), hegemonik biçimde örgütlenen toplumların yönetim niteliği hem erkeksoylu hem erkek-egemendir. Dolayısıyla aktarılan hikâyelerin erkek-merkezliliği (anlatıcının erkek olması ya da anlatımın erkek gözüyle yapılması), toplumun fikir ve hayallerinin de erkeklerin olduğunu gösterir. Kadına verilen toplumsal ya da anlatılardaki rol; onun "eksik"lik üzerine kurulan biyolojik "farkı"na da uyarak, erkek üstün sistem içinde nesneleşmiş ve iki cins arasındaki simgesel savaşı başlatmıştır. Yönetmen Go-

1 Mit; söylenen/duyulan söz ya da masal, efsane, hikâye anlamına gelir (Kaya 2004, s. 20): "Kendini ve evreni sorgulayan, duş kuran insan, açıkladıklarını da açıklayamadıklarını da anlatıların içinde ortaya sermiştir ... paylaşmak ve bir düzen kurmak, onu korumak, gücü eline geçirmek ve bırakmamak için anlatılardan yararlanmıştır" (Abisel 2005, s. 199-206).

dard'ın "Bir film çekmek için gerekli yegâne şey kadın ve silahtır" (Raven 2001, s. 26) sözü, görsel öykülere hâkim erkek arzusunu açıklar. Kurgu ve hayat arasındaki karmaşayı ve çifte anlamlandırma sürecini sırf kadın/erkek zıtlaşmasına dayandırmak doğru değildir. Hiyerarşilerin tepesinde oturan erkek anlatıcıları için cinsiyet, sınıf, ırk ve millet gibi temalar, bir diğerini nesneleştirmek için kullanılabilir. Erkeklerin bu gibi kimliklerle birbirine üstün gelme mücadelesi öykülerdeki cinsiyet savaşımının devamıdır.

Sınıflaşmanın[2] henüz belirmediği zamanlarda, avcılar ve avı hikâye edenler aynıdır. Zamanla bu görevleri yapanlar (meslek gruplarına) ayrışmıştır. Hikâye edici ve avcılar erkek olduğundan ve kendilerinden önce gelen örf, gelenek ve kurallar onları "erkek"çe imâl ettiğinden, anlatılar mitolojilerden bu yana "erkek Erginleşmesi"[3] hikâyelerine dönüşmüştür. Kendi (erkek) cinsiyetini keşif ve onu "bir performans" olarak tamamlamak ve başarmak sadece hayat aşamaları kat etmekle değil, mitlerde mevcut ve "erkekleşme" yolunda karşılaşılan karakter enerjileriyle; Kahramanın kendi gövdesinde bütünleşmesi ve dünyanın onda merkezîleşmesiyle başarılır. Halka ve yöneticilere aktarılan kurucu hikâyeler erkekleri simgesel olarak üstün ilan etmiş ve popüler bir Kahraman kültü doğurmuştur.[4] Örneğin Hollywood Sineması erkekleşme öyküleriyle, talep edilen öykü "fark"larını; bir kalıba yeniden ve yeniden yedirip izleyicisini paradoksal bir hazza sürükler (Gönen 2007, s. 99-108). Seyirci her seferinde aynı temayı farklı hikâyelerde tüketir.

Anlatının formu 20. yüzyıl itibariyle (edebiyat ve tiyatrodan sonra) sinema ve TV dizilerine yönelen bir değişim göstermiştir. Bu değişime öteden beri süregelen, izleyiciyi temel bir aksiyonla özdeşleştirme ve öykü içindeki çatışmalarla zihni askıda bırakma edimi uyum sağlamıştır. Yönetmenler, sinemanın 1908-1914 arası oluşum sürecinde tiyatro, komedi ve roman tekniklerini filmlere taşımış, anlatı uzlaşımlarını kitlelerle buluşturmuş ve onları daha genel kültürel pratiklere bağlamıştır.[5] Kurallarını ilk Aristo'nun belirlediği Klâsik Anlatım, bir mantık içinde kalan kurgular sekansı ve klâsik tiplemeler gösterisi olarak böylece güncellenmiştir.[6] Farklı zamanlarda toplumsal an-

2 Sınıf: Marksist teoride ortak konumlu bireyler kategorisi ya da ortak kültürlü ve siyasi özellikli aktörler kümesi (A. Arslan 2004, s. 128).

3 Eski dönemlerde erkeği bir Kahraman gibi Erginleştirmek için törenler düzenlenirdi. Kabile inisiyasyonları diye adlanan Erginlenme ritleri her toplumda farklı uygulamaları olmasına rağmen biçimsel benzerlikler taşır. Erginlenme ritlerinde "Uzaklaştırma", "Soyutlama" ve "Geri Dönüş" aşamaları vardır: Uzaklaştırma'da annesi tarafından büyütülmüş çocuk, annesinden koparılır (bu sırada kadınların sanki çocuğu ölmüş gibi sızlanıp ağlamaları simgesel bir ölüm temsilidir). Soyutlama'da çocuk acı çekerek kır kültürünü öğrenir ve Geri Dönüşte (Bütünleştirme) bir yeniden Diriliş ve kabilede bayram havası yaşanır (Saltık-Özkan 2006, s. 16-18). Yeni yetmeler anne-çocuk ya da ego (benlik) kimliğinin derinliklerine geçici olarak çekilip simgesel bir ölüme zorlanır, çocuklar ortak bilinçdışında eritilir ve yeni bir doğuş tantanasıyla büyük gruba (totem, klan, kabile ya da her üçüne) kaynaştırılır (J. L. Henderson 2007, s. 127-128).

4 Popüler Kültür: Kaynağını toplumların geçmişteki yaşam deneyimleri ve kültürel birikimlerinden alan, gündelik yaşam pratiklerini içselleştirerek tazeleyen, üretim ve tüketim açısından toplumun alt, orta ve üst kesimini farklı derecelerde de olsa temsil eden, bir yandan egemen güçlerin toplumu yönetmesi için imkân sağlayan, bir yandan da kültürel etkinlik alanı içinde temsil olanağı bulamayan kesimlerin kurulu düzene karşı tavırlarını sergileyebildikleri mücadele alanı (N. Güngör 1996, s. 16).

5 Sinema aynı dönemde paralel meslek kolları da kurar. "Bir sanat olarak sinema" üstüne (1911'de) ilk eleştiri yazarı Canudo'dur (Betton 1990, s. 8).

6 Klâsik hikâye anlatımı; kanonik hikâye olarak da ifade edilir. Eyüboğlu'na göre kanonik anlatım, olay, yüzleşme ve

latılarda yapılan güncellemeler avangart yaklaşımları besleyebileceği kadar, değişik coğrafyaların masal ve halk hikâyelerini ve ulusal ve standart sinema akımlarını da (türe) dönüştürebilir.[7]

Sinema paralelinde gelişen bir başka iletişim aracı olan televizyon; birçok tipte programıyla gözde bir eğlence metnidir. Filmler ve TV anlatısı dizi metinlerinde kesişir. Türkiye'de TV'nin popüler bir kültür nesnesi olması özellikle yerli diziler sayesinde gerçekleşmiştir. Medya Takip Merkezi 2010 verilerine göre TV'de en çok seyredilen ve bu nedenle en çok reklam alan program tipi yerli dizilerdir (Tablo 1).

TABLO 1
En Çok Reklam Alan Programlar*
(19-25.4.2010)

	Tip	Adet
1	Yerli Dizi	15.592
2	Haber	13.996
3	Kadın	3.743
4	Yarışma	3.443
5	Spor	3.223

(*) Bkz. *Medya Takip Merkezi*, http://www.medyatakip.com/TVreklamverileri.php [Erişim tarihi: 7.3.2012].

Diziler komedi, dram, polisiye ve suç gibi türler içerirken melodram[8] gibi her türe sızabilen anlatı modlarında da takılı kalabilir. Dizi türleri arasında ayrımın azaldığı ve türlerin birbirine girdiği "Türk TV anlatısı" içinde, mitik suç dramalarının sayısı özellikle de 2000'lerde artmıştır (Grafik 2). Suç temalı dizilerin AGB reyting ölçümlerine göre en başarılı örneklerinden birisi ve filmleri ve dizi serileri en uzun süredir yayında olanı *Kurtlar Vadisi*'dir (O. Sınav 2003). Bir suç (melo)draması olan *Kurtlar Vadisi*, Tablo 2'de de görüldüğü gibi, tüm sezon finali bölümlerinde reyting rekoru kırarak izlenmiş en maliyetli programdır.[9] *Kurtlar Vadisi* sezon finalleri genel izleyicinin ortalama % 17,65'ini ve o an TV seyretmekte olan izleyicilerin de % 50,2'sini ekran başına çekmiştir. Bu başarı seriyi sinemaya taşımış ve aynı başarı,

TABLO 2
Kurtlar Vadisi* (2003-2005) Dizisi'nin Sezon Finalleri Genel Izleyici Reytingleri

Kurtlar Vadisi, 2003, Sezon 1 Bölüm 20, ShowTV, Türkiye, 18.6.2003 11,80 Reyting, 41,40 Share
Kurtlar Vadisi, 2003, Sezon 2 Bölüm 35, ShowTV, Türkiye, 24.6.2004: 16,70 Reyting, 49,20 Share
Kurtlar Vadisi, 2004, Sezon 3 Bölüm 31, ShowTV, Türkiye, 9.6.2005: 19,40 Reyting, 53,60 Share
Kurtlar Vadisi, 2005, Sezon 4 Bölüm 35, KanalD, Türkiye, 29.12.2005: 22,70 Reyting 56,60 Share
Kurtlar Vadisi: Irak* (Serdar Akar, 2006) Filmi Gişe Verileri*
Kurtlar Vadisi: Irak, KenDa, İlk Üç Gün Seyirci: 1.099.219, Salon Sayısı: 480, Toplam Seyirci: 4.256.567

(*) Bkz. *Uçan Kuş*, http://www.ucankus.com/ratingler [Erişim tarihi: 13.6.2013].

(**) Bkz. Box Office Türkiye, http://www.boxofficeturkiye.com/tumzaman/?tm=ucgun [Erişim tarihi: 22.8.2013].

çözümleme bölümlerini içerir ve "bir merkezî karakterin bir amacı başarması" odaklıdır (Eyüboğlu 2011, s. 95).

7 Tür: Konu, tema ve teknik açısından ayrımlanabilen film tipleri (Abisel 1999, s. 22). Bir türün filmleri, seyirci tarafından üzerinde anlaşmaya varılmış bir deneyimi yaşatır; öykülerinin yapısı sabit, karakterleri tanımlı ve sonuçları tatmin edici biçimde tahmin edilebilirdir (Sobchack 1990, s. 101).

8 Melodram: En eski anlatıların içinde bulunabilen bazı arketipleri, günümüze kadar dönüştürülmüş şekliyle aktaran anlatısal ve görsel uylaşımların belli bir yerleşiklik ve sabitlik kazanmasında etkin; farklı toplumlarda farklı "muhafazakâr" önermelerle içselleşen tutuculuk ya da yaratma durgunluğu (Tunalı 2006, s. 15).

9 180 milyar TL'lik *Kurtlar Vadisi*'nin "29.6.2004" tarihli Google arama sonucu 46.900'dür (Tellan 2004).

orada da yakalanarak *Kurtlar Vadisi: Irak* (S. Akar 2005) filmi, o zamana kadar Türk Sinema tarihinde en çok izlenen film olmuştur.[10]

2000'lerde *Kurtlar Vadisi*'nin büyük etkisiyle sinema ve TV'de politik, duygusal ve kurgu suç teması erkekliği sırtlayarak yükselir.[11] Yerli suç film ve dizileri, gişe ya da izlenme rekorları kırmış ve toplumun onayını almış popüler kültür ürünleri olarak Erkeklik ve TV Çalışmaları için önemli bir araştırma alanıdır. Film ve diziler kültür yapıtıdır; toplumsal etkenler içinde konumlanır ve bir ürün olarak kendi toplumsal koşullarını aşan bir yoğunluğa sahiptir. Sinema ve TV'yi hem bir endüstri (ekonomi-politik) hem bir metin (söylem, anlatı yapısı, yeniden üretilen inanç, değer ve kurallar) hem de kültürel bir olgu (kitle etkileşimini sağlayan bir atmosfer) olarak incelemek onun toplumla ilişkisini netleştirir.

Medyanın görsel popüler metinleri; toplumun hikâye formları ve yerel ihtiyaçlarıyla etkileşip onlardan türetilse de iktidarı üreten ve temsil sisteminin bir parçası olarak tekrar eden stereotipler içerirler. Bu açıdan kriminaliteye dayalı Kahramanlık, görsel erkeklik tartışmaları için dizi ve filmlerdeki uzlaşımsal şablonları berraklaştırır. Çünkü erillik; kendini en kolay erkek egemen suç ve savaş anlatılarında ele vermektedir. Suç metinlerinde mevcut hegemonik Suç Kahramanlarından hareketle, Kahramanın yapılaşma biçiminin ve bir parçası olduğu sosyo-politik şartların incelenmesi anlamlıdır. Çünkü film ve diziler dönemlerinin dilini ifade eden metinlerdir. Kültürel metinler toplumsal gerçekliğin nasıl inşa edileceği, toplumsal yaşama ve kurumlara dair hangi tanımların, sınırların ve figürlerin baskın çıkacağını söyleyebilir. Örneğin TV suç dramaları İngiliz polisinin imajını, güven veren bir Kahramandan endişe eden birine çevirebilmiştir (Feasey 2004, s. 83).

İletişimi örgütleyen ve dönüştüren görsel anlatılar, Mitoloji ve Erkeklik Çalışmaları tarafından toplumsal süreçleri analiz için kullanılmıştır. Bu disiplinler suçkurgu türünün bireysel ve toplumsal işlevini anlamada geçerli yaklaşımlardır. Araştırma nesnesinin kendisi olarak görsel metinler; egemen ve tâbi kesimler arasındaki mücadeleyle dönüşen ve yeniden üretilen popüler medya söylemlerini çözümlemek için ipuçları verir. Sosyoloji her daim temsille ilgilenen bir disiplin olarak sinemaya kayıtsız kalmaz ve ona yaşamın bir görüntüsü olarak bakar; filmler toplumsal konulara popüler bir giriştir ve çağdaş toplumsal ilişki(sizlik)leri ve bireylerin en mahrem ya da en aleni arzularını ve korkularını aktif biçimde şekillendirir (Diken ve Laustsen 2010, s. 24). Temsilin inşa sürecinde, üstün toplumsal söylem her zaman bir ileri bir geri giderek istikrar için yönetişimsel dengeler kurar.

Popüler anlatı ve sosyal yaşam arasındaki bağın; bütünüyle sorgulanması gerekliliğinden hareketle bu çalışmanın sorunu; "kurgunun kriminal ve politik alanı işgali" ve bu alanlar içinde Klâsik Anlatı kodları üzerinden tasarla-

10 Dizi ve izleyici etkileşiminin bir göstergesi, 2011'de StarTV'de yayımlanan *Hayatım Dizi* yarışmasıdır. Programda dizilerdeki mekân isimleri ve bir kez görünmüş karakter isimleri gibi detaylı sorular vardır; bkz. http://www.startv.com.tr/hayatimdizi [Erişim tarihi: 19.11.2013]. Ayrıca TurkcellTV 2012'de Twitter için ödüllü bir dizi yarışması düzenlemiştir; bkz. @TurkcellTV [Erişim tarihi: 1.6.2013].

11 Suç draması (*crime drama*) temel olarak suç, hedef ve ele geçirmenin hâkim olduğu türe denir; "polis draması" gibi hegemonik erkekliğin en baskın olduğu ve erkekliğin en "ağır biçimde" temsil edildiği türden evrilmiştir (Sparks 1992, s. 5 ve Feasey 2004, s. 80).

nan Suç Kahramanlarının toplumsal süreçler içinde yeniden ürettiği "erkeklik hali"dir. Suç anlatısı metinleri polis dramasının bir alttürüdür ve "kadınlık temsili" kabul edilen pembe dizilerin aksine, erkeklikle/Kahramanlıkla özdeştir: Pembe diziler aile hayatı, ev, içerisi ve hassaslığını yansıtırken; suç şovları dışarısı, sokak, halk ve erkek sertliğiyle ilişkilidir (MacKinnon 2003, s. 69).

Bu çalışma; suç film ve dizi metinlerindeki kurtarıcı karakterlerin kimlik olanaklarını ve söylemini çözümlemek için hazırlanmıştır. İlk bölümde erkekliğin, psikanaliz, hegemonya ve Türk Sinema ve TV'sinde baskın anlatı "mod"u olan melodramla ilişkisi incelenmiştir. Türk TV Dizileri Tarihi'nin, "TRT" ve "Özel kanallar" dönemlerini özetleyen İkinci Bölüm'den sonra, (Üçüncü ve Dördüncü Bölümlerde) "2000"lerde sivrilen Suç Kahramanlarının erkeklik temsiliyetlerini, hangi saiklerle ortaya çıktıklarını ve öykü(leme) lerine hâkim Kahramanlık anlatısı içinde eritilmiş politik etkileşim ya da mitolojik bağı ve aynı türde işlev görmüş genel Klâsik Anlatı modeliyle olan benzerlik ve farkları; tema, karakter, görsel söylem ve aksiyon üzerinden analiz edilmiştir. Bu açıdan son iki bölümdeki inceleme bir tür çifte metodoloji içerir: Anlamlandırma aracılığıyla işleyen cinsiyet rollerini yeniden üretim süreçleri içinde kavrayan yapısalcı Mitoloji Çalışmaları/ Klâsik Anlatı modeli ve erkekliğin inşa sürecini gözeten Erkeklik İncelemeleri.[12]

Yeşilçam, çelişki ve dönüşümleri olan karakter psikolojilerini irdelemek yerine masal gibi anlatı formlarının yerleştirdiği gelenekleri kullandığı (N. Erdoğan 1995, s. 187) için ona bağlı gelişen TV dünyası ve yeni sinemayı, Mitoloji Çalışmalarıyla ele almak verimlidir. Erkeklik İncelemeleriyse ulusal söylem, toplumsal cins ve seksüel yapıların sosyolojik olarak birbirini karşılıklı kurduğu düşünülürse; suç metni analizi için psikolojik, sinematik, hegemonik ve edimsel erkeklik çerçeveleri verebilir.

Türk suçkurgu metinleri, 2000'lerde yoğunlaşmıştır. Bu dönemde kriminal Kahraman olarak beliren on karakter kronolojik olarak; Yusuf Miroğlu (Kenan İmirzalıoğlu; *Deli Yürek* ve *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*, 1998-2002), Polat Alemdar (Necati Şaşmaz; *Kurtlar Vadisi*, *Kurtlar Vadisi: Irak*, *Kurtlar Vadisi: Terör*, *Kurtlar Vadisi: Pusu* ve *Kurtlar Vadisi: Filistin*, 2003-, 2014 itibariyle öyküsü sürmektedir), Boran Genco (Mehmet Akif Alakurt; *Sıla*, 2006-2008), Yandım Ali (Kenan İmirzalıoğlu; *Son Osmanlı Yandım Ali*, 2007), Ali Osman (Şener Şen; *Kabadayı*, 2007), Yiğit Sancaktar (Erkan Petekkaya; *Sessiz Fırtına*, 2007-2008), İskender Büyük (Musa Uzunlar; *Kurtlar Vadisi: Pusu* ve *Kurtlar Vadisi: Gladio*, 2007-2009), (Maraz) Ali Gökdeniz (Mehmet Akif Alakurt; *Adanalı*, 2008-2009), Murat Şahin (Haluk Piyes; *Aynadaki Düşman: Teşkilat*, 2009) ve Ezel Bayraktar'dır (Kenan İmirzalıoğlu; *Ezel*, 2009-2011). Yapısalcı anlatı perspektifiyle değerlendirilsin diye 2000'lerdeki Suç Kahramanlığı dizi ve filmleri bütünüyle izlenmiş ve incelenmiştir (toplam 565 dizi bölümü ve 5 film; 43.749 dakika – Tablo 3).

12 Klâsik Anlatı'nın bir yöntem olarak kullanımına beş "tez araştırması"nda rastlanmıştır; T. Saltık-Özkan'ın "*Bey Böyrek Anlatıları*'nın *Kahramanın Yolculuğu* Açısından İncelenmesi" (2006) ve E. Ölçer'in "Türk Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi" (2005) yüksek lisans tezleri ve G. Özaysın'ın "*Kahraman Yolculuğu* Öykü Yapısı" (2002), T. E. Yıldırım'ın "Tarihi Kostüme Avantür Sineması'nda Kahraman Tiplemesi'nin Psikolojik Analizi" (2007) ve Ö. U. Akgün'ün "Kahraman Olgusunun Çizgi Romandan Sinemaya Uyarlamadaki Görünümü" (2008) doktora tezleri.

TABLO 3
2000'lerde Türk Suç Kahramanlığı Dizileri

Deli Yürek (O. Sınav, 5.10.1998), *Kurtlar Vadisi* (O. Sınav, 15.1.2003), *Sıla* (Y. Uslu, 15.9.2006), *Kurtlar Vadisi: Terör* (S. Şentürk, 8.2.2007), *Kurtlar Vadisi: Pusu* (S. Şentürk, 19.4.2007), *Sessiz Fırtına* (Ö. Kızıltan, 30.10.2007), *Adanalı* (T. Güneyer, 3.11.2008), *Aynadaki Düşman: Teşkilat* (K. Aydın, 17.4.2009), *Ezel* (U. Bayraktar, 28.9.2009)

2000'lerde Türk Suç Kahramanlığı Filmleri

Deli Yürek: Bumerang Cehennemi (O. Sınav, 7.12.2001), *Kurtlar Vadisi: Irak* (S. Akar, 3.2.2006), *Son Osmanlı: Yandım Ali* (M. Ş. Doğan, 19.1.2007), *Kabadayı* (Ö. Vargı, 14.12.2007), *Kurtlar Vadisi: Gladio* (S. Şentürk, 20.11.2009)

Anlatılar erkeklik ve Kahramanlık açısından bakıldığında değişik toplumların cinsiyet, iktidar, din ve ulus söylemlerinin temsil olunduğu bir uzam olarak saptanabilir. Bu açıdan anlam ve söylem kurma sürecinin ne şekilde işlediği; suç öykülerinde adalet peşinde koşan Kahramanı merkeze alarak sorgulanmıştır. Toplumsal umuda yönelik popüler yapısı nedeniyle suç metinleri, erkeklik dünyasının kurduğu hiyerarşik düzeni tüm yönleriyle sergiler. Ve bu tür suç/gangster filmlerinde sözcükler izleyiciyi vuran asıl silahtır (Kozloff 2000, s. 16).

Beşinci Bölüm'de Türk suç drama metinlerdeki cinsî ve politik söylem biçimini irdelemek için diyaloglardan çıkarılmış sözcük setlerinin yıllar içindeki dalgalanmaları "ulusal güvenlik koşullarıyla" karşılaştırılmıştır. Suç Kahramanlığı söylemlerindeki fark ve değişimi incelemek için kullanılan metodoloji; Kahramanın kendi diyaloglarının "sözcük setleri eğilimi" bazlı analizidir. Suç metinlerindeki sözcükler, diğer tür metinlerdekilere nazaran etkindir. Bu amaçla Kahramanların belirdikleri her dizinin, her sezonu başındaki ikişer bölümü (rastgelelik için bazılarının bir başka iki bölümü) ve belirdikleri her filmin bütününün Suç Kahramanı diyaloğu tam metin olarak dökülmüştür (Ek 7). Bu diyalog metin örneklemi 37 dizi bölümü ve 5 film olmak üzere toplam 3.273 dakikadır ve 8.046'sı farklı olmak üzere toplam 25.515 sıralı Suç Kahramanı sözcüğü içerir.[13] Sözcüklerin toplanma amacı, kişisel ve toplumsal politik söylemin içerik analizini istatistik yoluyla yapmak, suç türünün tematik sözcüklerinin kullanım oranlarını anlamlandırmak ve Suç Kahramanlarının geçen onyıldaki diyalog eğilimlerinin tip ve tip eğilimleri üretip üretmediğini saptamaktır.

Seçilen suç metni örneklemi Tablo 4'teki gibidir.[14]

Yusuf, Polat, Boran, Yandım Ali, Ali Osman, Yiğit, İskender, Maraz Ali, Murat ve Ezel karakterlerinin (2000-2009) suç kariyerleri, erkeklik temsiliyetleri, aksiyonları, kurgulanışlarını ve toplumsal/kişisel amaçlarını saptayabilmek için içerildikleri tüm yapımlar (1998-2012 arası) taranmış ve örneklem yoğunluğunda diyalog transkripsiyonu yapılmıştır. Diyalog

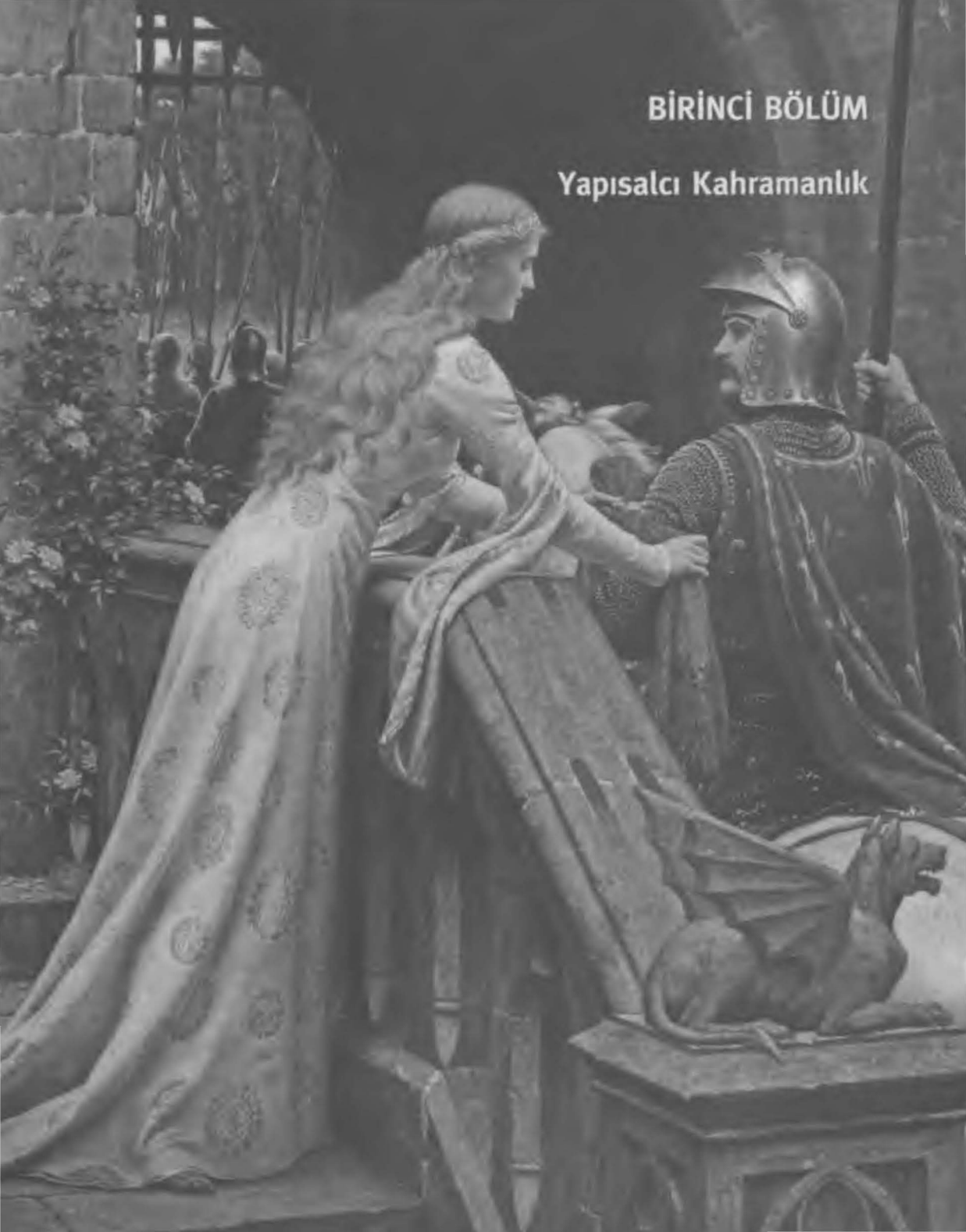
13 Türk Suç Kahramanlığı dizileri bölüm sonunda çözümlenen olaylar içermediği için "seri" niteliği taşımaz; Örneğin *Kurtlar Vadisi*'nde her bölümde çözüm bulacak kısa hikâye girişleri değil; uzun bir "önceki bölüm özeti" yayımlanır. Bu yüzden sezon akışı; sezonun ilk bölümünde kurulan hikâyeden gelişir ve Suç Kahramanı kendini sezonun başında ifade eder. Kahramanın diyalog zenginliği sezon başında yoğunlaştığı için örneklemde dizilerin sezon başlarındaki bölümleri tercih edilmiştir.

14 Suç türüne dâhil olmasına rağmen, *İz Peşinde* (H. Karakaş, 1989), *Eşkıya* (Y. Turgul, 1996), *Sıcak Saatler* (V. Çelik, 1998), *Yılan Hikayesi* (N. Durak, 1999), *Sağır Oda* (O. Tan, 2006), *Kollama* (B. Yöş, 2008), *Şefkat Tepe* (E. Baytimur, 2010) ve *Ejder Kapanı* (U. Yücel, 2010) araştırma dönemi dışı oldukları ya da Suç Kahramanları içermedikleri için "örneklemleri" alınmamıştır. Türkiye'de yayımlanmış tüm suç ve polis dramaları dökümü için: Ek 3.

TABLO 4
Suç Yapımları Örneklemi

1998-1999	*Deli Yürek* Bölüm 1 (5.10.1998) ShowTV 59 dk *Deli Yürek* Bölüm 2 (12.10.1998) ShowTV 56 dk	2004-2005	*Kurtlar Vadisi* Bölüm 56 (23.9.2004) ShowTV 66 dk *Kurtlar Vadisi* Bölüm 57 (30.9.2004) ShowTV 72 dk
1999-2000	*Deli Yürek* Bölüm 35 (4.10.1999) ShowTV 54 dk *Deli Yürek* Bölüm 36 (11.10.1999) ShowTV 49 dk	2005-2006	*Kurtlar Vadisi* Bölüm 87 (6.10.2005) KanalD 70 dk *Kurtlar Vadisi* Bölüm 88 (13.10.2005) KanalD 79 dk
2000-2001	*Deli Yürek* Bölüm 70 (2.10.2000) ShowTV 55 dk *Deli Yürek* Bölüm 71 (9.10.2000) ShowTV 65 dk	2006-2007	*Kurtlar Vadisi: Irak* (3.2.2006) 120 dk *Sıla* Bölüm 1 (21.9.2006) ATV 84 dk *Sıla* Bölüm 2 (28.9.2006) ATV 76 dk *Kabadayı* (14.12.2007) 140 dk
2001-2002	*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi* (7.12.2001) 118 dk	2007-2008	*Son Osmanlı: Yandım Ali* (19.1.2007) 119 dk *Kurtlar Vadisi: Terör* Bölüm 1 (8.2.2007) ShowTV 74 dk *Kurtlar Vadisi: Terör* Bölüm 2 (internette yayımlandı) 86 dk *Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 1 (19.4.2007) ShowTV 87 dk *Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 2 (26.4.2007) ShowTV 72 dk *Sıla* Bölüm 39 (14.9.2007) ATV 72 dk *Sıla* Bölüm 40 (21.9.2007) ATV 75 dk *Sessiz Fırtına* Bölüm 1 (30.10.2007) KanalD 72 dk *Sessiz Fırtına* Bölüm 2 (6.11.2007) KanalD 69 dk
2002-2003	*Deli Yürek* Bölüm 91 (14.1.2002) ATV 54 dk *Deli Yürek* Bölüm 92 (21.1.2002) ATV 42 dk	2008-2009	*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 42 (9.10.2008) ShowTV 80 dk *Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 43 (16.10.2008) ShowTV 97 dk *Adanalı* Bölüm 1 (3.11.2008) ATV 97 dk *Adanalı* Bölüm 2 (10.11.2008) ATV 98 dk *Aynadaki Düşman: Teşkilat* Bölüm 1 (17.4.2009) TRT1 55 dk *Aynadaki Düşman: Teşkilat* Bölüm 7 (29.5.2009) TRT1 68 dk
2003-2004	*Kurtlar Vadisi* Bölüm 1 (15.1.2003) ShowTV 88 dk *Kurtlar Vadisi* Bölüm 2 (22.1.2003) ShowTV 67 dk	2009	*Ezel* Bölüm 1 (28.9.2009) ATV 90 dk *Ezel* Bölüm 2 (5.10.2009) ATV 92 dk *Adanalı* Bölüm 31 (11.9.2009) ATV 95 dk *Adanalı* Bölüm 32 (18.9.2009) ATV 94 dk *Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 64 (24.9.2009) StarTV 83 dk *Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 65 (31.9.2009) StarTV 87 dk *Kurtlar Vadisi: Gladio* (20.11.2009) 97 dk

araştırması, 2000'lerde TV izleyicisinin hangi metinlere (sözcüklere), hangi süreçlerde maruz kaldığının ve gruplandırılmış söylemleri; güvenliğe dayalı ulusal/politik koşullarla etkileşiminin ipuçlarını verecektir. Son bölümdeki bir başka açılım Kahraman rollerinin görsel olarak yeniden üretiminin kuramsal çerçevesi ve popüler suç metinlerinin politik söylem niteliklerinin "gerçeklikle ilişkisini" medya yansımaları üzerinden belirlemektir. İzleyici-gerçeklik arasındaki etkileşimin incelenmesi, Suç Kahramanlığı zinciri ve politik alanın teatrelleşmesi karmaşasının 2000'lerdeki görünümünü tespit edebilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Yapısalcı Kahramanlık

Edmund B. Leighton'ın (1852-1922) "*God Speed*" (*Tanrı Korusun*) çalışması (1900): Kahramanın çevrimsel Yolculuğu başlangıcı.

YAPISALCI MİTOLOJİ VE KAHRAMANLIK ÇALIŞMALARI

Edebiyatın dolayısıyla tiyatro ve sinemanın başlangıcı sayılabilecek yüzyıllarda kutsallık, mit ve tarih iç içeydi. Bilinmeyen zamanlara ait olaylar ve Olağanüstü kişilerin yaptıkları; o zamanın yaratıcı anlatılarının içeriği ve toplumun ahlâki bilgeliğinin dramatik bir gösterimiydi. Toplumu örgütleyen inançlar mitlerle açıklanıyordu (Eliade 1993, s. 157): Bir bakireden doğan peygamber ya da ölüp de dirilen Perseus, İsa ve Temmuz gibi Kahramanlarla... Pek çok toplum benzer Kahraman hikâyeleriyle hem doğayı yorumlamış hem de toplumsal varoluş için "hayatın anlamı"nı üretmiştir. Mitler sıradan anlatılar değildir, şiirin temelinde var olan güçlü bir sanat olmakla beraber belli işlevler gören bir anlatıdır ve özel stereotip[1] ve kurgulardan oluşur;

> Mitler aracılığıyla, toplum kendini kendine anlatmaya çalışmış; hakikatleri katlanılır hale getirerek ilişki ve yaşam koşullarını ne denli acımasız olursa olsun meşrulaştırmaya yönelmiştir. Krizler atlatıldıktan, ekonomik ve siyasal dönüşümler gerçekleştirildikten sonra geçmiş dönemin bazı olay ve kişileri mitleşmiş; öyküleri dilden dile aktarılmış, gazetelerde tefrika edilmiş, filmleri yapılmış ve düzenden duyulan memnuniyetsizlikler gevşek biçimde dile getirilmiştir. Bu tarz anlatılar sonunda yeni biçimleriyle, yaşanan günlük maddi gerilimleri yumuşatmakta dinsel anlatıların yerini almıştır. Mitlerin yaşananların aşikâr gizemini anlamaya yardımcı olma iddiası, yalnızca bilinmeyeni bilinenle ilişkilendirmeyle son bulur. Dolayısıyla anlatıların kurmaca dünyalarında yaşananı sorgulayıp tartışmak, yeni seçenekler sunmak yerine yinelenenle, alışılmış olanla benzerlik kurulur. Bu açıdan popüler anlatılar sık sık stereotip ve uylaşımlara başvurur. (Abisel 2005, s. 205)

Mitler eski insanların ilkel düşünme biçimleri olarak toplumu ve toplumsal cins(iyet)i biçimlendirmiş, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümlerinin açıklanması ve anlaşılmasını

1 Stereotip belli bir sosyal gruba ait insanları yalınlaştırılmış biçimiyle tanımlar, kitle iletişimiyle gelişir ve yayılır (Ruscher 2001, s. 45).

sağlamış ve bir şey üzerine düşünmek ve onu kavramsallaştırmak için kültürel bir yol olarak benimsenmişlerdir. A. Breton mitsiz bir toplumun olmayacağını belirtir (Breton 1969, s. 287).[2] İlk hikâye kalıpları ve kişilikleri günümüz anlatılarında hâlâ sürer. Özellikle bir kutsal Kahraman etrafında gelişen mit kalıbı çağdaş öykülerde ve (ekonomik anlatımlı) sinemada içselleşmiştir. Anlatıların, kurgu analizleri de eskidir. Aristo destan, trajedi ve komedi (daha sonra gelecek olan roman ve sinema) gibi kurmaca (*fiction*) sanatlarının kurgulama mekanizmalarını ilk inceleyendir. Kitabı *Poetika*'da kurallarını belirlediği gibi "anlatı", bir temsili olaylar ardaşıklığı, bu olayların geçtiği özgün bir zaman-mekân yapısı ve bir gerçeğe uygunluk sistemi operasyonudur (Gönen 2007, s. 89 ve V. Yücel 2014, s. 361). Aristo ve çağdaş yapısalcılar arasındaki gözlem benzerlikleri bir yorum akrabalığı da doğurmuştur:

> Aristo'ya göre trajedi,[3] insanların değil, mutluluk ve mutsuzluk getiren olayların sergilenmesidir. Kahramanlar kendi erdemlerini sergilerken başlarından geçen olaylarla anılır. Olaylar olmadan trajedi var olmaz, ama karakterler gene de olur. Yapısalcı Propp'a göre Kahramanların isimleri değişir ancak fonksiyonları ve başlarından geçen olaylar değişmez. Kahramanın ne yaptığının incelemesi esas konudur. ... Kimliği önemsizdir. (Franzosi 2010, s. 21)

Dünya üzerindeki tarihsel, toplumsal ve ideolojik farklılaşmalar, kültürel ayrımı coğrafik bölünmüşlüklerle saptamaya çalışsa da insanın "hikâye" dinlemeye ve hikâyelerin beklentilerini gerçekleştirecek ölçüde bir gelişme ve final takip etmesine yönelik "evrensel haz", tüm kültürel farklılıklara karşın belirleyici ortak bir öğe olarak korunur (Tunalı 2006, s. 301). Tıpkı egemenliğin ürünü değil de bir bileşkesi olan ideolojiler gibi, anlatıya hâkim unsurlar da iktidara içkin bir Kahraman "erkek kurgusu" sürdürmektedir. Haz odaklı Klâsik Anlatı, kendini bir Kahraman kurban, onun açılımları olarak yan karakterler ve Kahramanlığa giden yoldaki dönüşümlerle, imkânlı kılmıştır.[4]

Kahraman gereksinimlerinden başkaları için vazgeçer; bir çoban gibi sürüsü için fedakârlık yapıp hizmet etmek ve ödün vermek ister. Feda olmak için Kahramanı ikna eden ciddi sorunlar, sevdiği birinin kaybı, bir nesne ya da sevgilisinin peşinde olması kadar; toplumsal sorunlar ve adalet duygusunun tesisi de olabilir. Başkarakterin (Kahramanın) durumunun ani değişimi, seyircide acıma ve dehşet duyguları uyandırır; çünkü hak etmeksizin şanssızlığa düşmüş birisi acıklıdır. Kahramanın bütünleştiricilik görevi ve vasfı, hikâye başlarken izle-

2 Antik çağdan beri süregelen "mitik kurgu" operasyonu eleştirilmiştir de; örneğin Brecht epizodik (kesintili) anlatım ilkesini benimseyerek sinema ve tiyatroda, izleyici duygularını bir sonuca yönelmesin diye odaksızlaştırır. Epizodik anlatım, *katartik* (arındırıcı) anlatımın çatallanan örgüsü yerine, izleyiciyi seyir edimi üzerine düşündürüp onu anlatıma ortak eder (Parkan 2004, s. 54).

3 Trajedi: Drama "Dionysos Şölenleri"nden evrilirken ortaya çıkan ilk form; "Dionizyak (mevsim döngüsü şölenleri) ya da mitsel çevrimin anlatı prototipi" (Thomson 2004, s. 202). Trajedi karakteri, yapacağı hata (*hamartia*) seyircide bir korku ve acıma duygusu yaşatsın diye ahlaki olarak ortalama insanın üstünde bir konumda nitelenir.

4 Hollywood Sineması "toptan bir tür" olarak Klâsik Anlatı Sineması'nı örnekler: "Hollywood Sineması bir coğrafi bölge, bir ekonomik örgütlenme ya da sinema tarihinin klâsik bir dönemi olmaktan öte, Badiou'nun tanımladığı anlamda bir sanatsal biçimleme[dir]" (Gönen 2007, s. 15). Murdock (*The Heroine's Journey*'de), Klâsik Kahraman hikâyesinin, "erkekleşmeye" ilişkin olduğu itirazıyla "Kadın Kahramanlar"ın farklı bütünleşme basamakları aştığını savunur (bkz. Murdock 1990).

yiciyi kendisiyle özdeşleştirmenin de ötesinde başkalarının ve kendisinin huzursuzluklarını "kişisel sınırları" aşarak yok etmektir.

Kahraman[5] öykülerinin ilkel formları masallardır. Masallar küçüklere anlatılan hikâyelerdir ancak içinde toplumsal ve kolektif bilinçdışı öğeler ve aksiyonlar taşır ve insanların çağlar boyunca kendilerini içinde buldukları problemleri temalaştırır. Yapısalbilimciler öykülerin arkasında ayırt edilebilir "düzenlilik"ler, iş gören temel öyküleme yapıları ve olaylar olduğunu saptamıştır (Franzosi 2010, s. 3). Masal içindeki öğeler, süreçler ve aşamaların analizi üzerine ilk odaklanan çalışmalar Ruslara aittir. Onları C. Lévi-Strauss ve R. Barthes gibi isimler takip etmiştir.

Yapısalcı göstergebilimin kurucusu Propp'tur (Ricceur 2007, s. 83). Türlü kaynaklardan pek çok Rus halk masalı derleyen Propp, *Morphology of the Folktale*'ı 1928'de yayımlar (bkz. Propp 1968). Eserinde çok fazla sadeleştirme yapmadan masal karakterlerinin özelliklerine geniş yer veren bir öyküleme şablonu hazırlamıştır. Modelin sinema adaptasyonunu uzun yıllar sonra C. Vogler yapar. *The Writer's Journey* (1992) adlı kitabında Vogler, Kahramanlık aşamalarını sadeleştirir ve bu aşamaları sinema metinleriyle ilişkilendirip yeni çözümlemelerle ve özellikle C. Jung'un psiko-kültürel terimleriyle okur. Ona göre Kahramanın dönüşümünü sağlayan evrensel aşamalar aslında bir Arayış Macerası'dır. Kahraman, kendisini bir Yolculuk ve İç keşifle kurtarmak ister; geçirdiği maceralarla hem sorunları aşar hem de öfke, intikam, şehvet, rekabet, idealizm, kinizm, umutsuzluk, rekabet ve vatanseverlik gibi herkesin yaşayabileceği duyguları yansıtacak eylemlerde bulunur. Arayış Maceraları gerçek kültürler içinde köklü bir yere sahiptir. Kitleler kendileri için acı çeken bütünleştirici insanları benimsemiştir; örneğin M. L. King ya da K. K. Gandhi gibi toplumsal Kahramanlar idealleri için ölmüştür ya da taze gençler yiğitliklerini kanıtlamak için Erginleşme maceralarına atılmıştır:

> Ortaçağ Avrupası'nda bir şövalyenin, onurunu ve yiğitliğini kanıtlaması için bir ***kuşet*** (Arayış Macerası) yerine getirmesi gerekirdi. Zor durumdaki bir kadım kurtarmak bu ***kuşet***lerin en sık rastlananlarındandı. Kurgu edebiyatına en sık aktarılan ***kuşet*** öyküsüyse; Kral Arthur ve yuvarlak masa şövalyelerinin Kutsal Kâse "Arayışları"dır. (Somay 2004, s. 100)

Yapısalcılık Akay'a göre G. Dumézil'le başlar. Roma arkaik Tanrı-üçlüsü Jupiter-Mars-Qirinus'tan yola çıkan Dumézil, diğer Hint-Avrupa topluluklarının öykülerinde bu kalıbı aramış ve düşünceleri; yapısalcı psikanalist Lacan, yapısalcı Marksist Althusser ve Propp'a benzer biçimde 1969'da anlatıbilimini (narratif[6] kuramı) geliştiren Todorov ve özellikle de Lévi-Strauss'u etkilemiştir. Todorov ve Levi-Strauss'un her ikisi de mit ve masallara dayanarak öykü teorileri türetir. Todorov Boccaccio'nun *Decameron*'undaki hikâye yapılanma-

5 Kahraman (*Hero*) sözcüğünün Yunanca anlamı; "korumak" ve "hizmet"tir (Vogler 2009, s. 71). Bu çalışmada Kahraman kavramı anlatıdaki özel ve temel bir karakteri tanımlar. Örneğin Antik Yunan'daki Prometheus bir Kahramandır. Bu mit toplumsallığın ötesinde tanrıların ve insanların hikâyesini birbirine bağlar; yaşayan bir Titan olan Prometheus yaratıcı bir cesaret örneği göstererek tanrılardan ateşi çalmış, insanlara vermiş ve uygarlığı başlatmıştır. Kahraman metinde küçük harfle yazıldığı yerlerde yan karakter anlamında kullanılmıştır.

6 Narratif: –Latince *narre*'den– bildirmek, iletmek ve öğretmek (Tomascikova 2009, s. 281).

larını büyük bir başarıyla çözümler; Lévi-Strauss ise *Kahramanın Yolculuğu* modelini esneterek aslında onun formlardan inşa edildiğini savunur (Lévi-Strauss 2005, s. 280). Bu Büyük Yolculuğun sebebi ona göre Kahraman ve düşmanı arasındaki husumettir. Kahramanın işlevi iyi ve Kötü arasındaki karşıtlaşmayı dengeleyip giderir. Propp ve Lévi-Strauss, Kahramanın gördüğü işlev hakkında aynı fikirleri savunmuştur:

> İşlevler Lévi-Strauss'un şemasında olduğu gibi farklı masallarda benzer biçimde ortaya çıkar. Propp; "İnceleme sürdürüldüğü ölçüde farklı masallarda son derece farklı olmalarına rağmen Kahramanların genelde aynı şeyi yaptıklarını gözlemlemek mümkündür," der. Burada sözü edilen fonksiyonlar; Kahramanın masal içindeki hareket ve aksiyonudur. Propp formülleştirmesini şöyle açıklar: (a) Masallarda süreklilik, kararlılık arz eden unsurlar; Kahramanın kimliğinden ayrı olarak, kişilerin yaptığı fonksiyonlara bağlı oluşur; bu fonksiyonlar, masalın ana yapısını oluşturan bölümleri meydana getirir. İşlevler belirtildikten ve tanımlandıktan sonra ikinci temel sorun ortaya çıkar; bu işlevlerin hangi kümeler dâhilinde bir araya geldikleri ve hangi sırayla ortaya çıktıkları... (b) Olağanüstü konulu halk masallarında bilinen fonksiyon sayısı sınırlıdır. (c) Sıralama belirlendikten sonra başka bir nokta ortaya çıkar; sıralamanın her zaman aynı olmaması. Bazı masallarda sıralamanın değişmesi ya da bazı işlevlerin ortadan kalkması genel yaklaşımı ya da kuralı etkilemez. (d) Propp'un toparlayıcı önerisiyse; bütün Olağanüstü masalların tek tip olmasıdır. (Işık 2000, s. 69)

Kuzey ve Güney Amerikalı Yerli kültürünü inceleyen Lévi-Strauss, "Mitlerin işleyişi açık, anlamı gizlidir," demektedir (Fiske 2006, s. 170). Mitik karakterleri ve olay örgülerini saptayan ve bunları ikili karşıtlıklar olarak sistematize eden Lévi-Strauss, Propp'un analizleri yanında yüzeysel bir sentaks çıkarabilmiştir; çünkü "ikili karşıtlıklar" hikâye ayrıntılarını bir kenara bırakır ve öyküleme olarak nitelenmeyen sıra-dizimsiz bir sistem sunar. Propp'a göre bu durum olay sekansların gördüğü işlevleri koparmaktadır (Propp 1976, s. 287). Propp'un eleştirisine karşılık Lévi-Strauss, miti, "tarih içindeki boşlukları doğayla kapatmak adına içerdeki gerçeği dışarı çıkarıcı bir ruh çağırma hilesi" olarak tanımlamış (I. Connell 2002, s. 85) ve onu (ve Tarih İncelemelerini) kalıpların ötesine geçememekle suçlamıştır. Bu "kültürel simyayı" yaratabilen herhangi bir mit; sosyal gerçekliği ya da fiilen bütün tarihi perdeleyebilir. Çünkü mit, toplum hafızasını organize eden heterojen bir repertuardır. Sheehan ve İ. Erdoğan da Lévi-Strauss'a katılmıştır:[7]

> Mitler anlatılardır, ancak sadece anlatmazlar; özel ve sembolik önemleri vardır. Mitler prototipik hikâyelerdir, insan varoluşunun temel konularını içerirler; arketipik karakterler, durumlar, derin korkular, umutlar, istekler, çatışma ve çözümler... Mitler normatif anlatılardır; toplumun tarihini kurar, kurumları, kod ve değerleri meşrulaştırır, geleceklerini saptarlar. Mitler sentez anlatılardır; zamanın ruhunu yakalayıp ... problemlerin altını çizerler. Mitler statik değildir; tarihten daha büyük ritimler içinde evrilirler. Sadece tarih-aşırı mistik insanlığı açık etmez, tarihin hareketleriyle biçimlenmiş insanlığın köklerini de açıklarlar. (Sheehan 2004, s. 5-9)

> Mit; yükselen kültürel anlamı doğallaştırarak egemenliği, ticari ya da siyasal etkinlikleri normalleştirip yeniden üretir. (İ. Erdoğan 2005, s. 130)

7 "Mitoloji nerede biter ve tarih nerede başlar?" (Levi-Strauss 2005, s. 16). Levi-Strauss'un Mitoloji Çalışmaları ve film analojileri bağı için bkz. P. Cook, *the Cinema Book*.

Levi-Strauss'un analizleri (Propp'unki gibi); mitolojileri kavramanın ötesinde Western tarzı filmler için bir tür-analizi olarak W. Wright ve J. Kitses tarafından kullanılmıştır. İncelemeleri Levi-Strauss ve Propp'u pekiştiren bir başka öyküleme yapısalcısı Barthes'tır. Barthes, *Myth Today* (1972) ve *S/Z* (1977) çalışmalarında Fransız anlatılarını ve mitik fonksiyonlarını inceler. Barthes'a göre mitler olanı farklı gösterip ayrıntıları yok etmektedir. Mit; aslında "toplumdaki egemen kesimin değer ve çıkarlarını aktif biçimde yükselten ve koruyan fikir ve pratikler toplamı" ve bir ideolojidir. Barthes, klâsik bir metnin; hermetik, proairetik, sembolik, semik ve referans'tan oluştuğunu savunmuştur. Ancak bu ilkelerin bir kısmı film çözümlemelerinde kullanılmaktadır ve özellikle de hermetik ilkesi (metnin bir sır ya da soruyu dayatması ve finaldeki çözüm) Proppçu hikâye fonksiyonlarıyla örtüşür. Barthes, "insanlık tarihinin bütün hikâyelerini" tek bir metin olarak görmüş ve miti; bir işaret bilimi ve göstergeler sistemi olarak kabul etmiştir: "Mit bir dil/konuşma türü çalışması" ve kendinden önce var olmuş bir anlamdan yola çıkarak kurulan ikincil bir gösterge dizinidir (Barthes 1990, s. 158).[8] Bu fikri daha eski bir yapısalcı olan ve dili bir sosyal inşa sistemi gibi algılayan F. de Saussure de savunur:

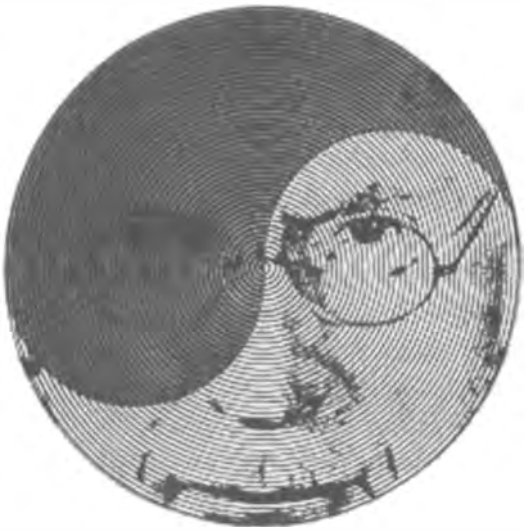
> Mitlerde iki gösterge dizgesi vardır; biri nesne-dil (düzanlam), diğeriyse üst-dil (yananlam). Nesne-dil doğallaşmış uzlaşımsal anlamlar düzlemidir; üst-dilse ideolojinin kurulduğu ve işlediği düzlemdir. Barthes, mit öncesi bir anlamlandırmanın mümkün olabileceğini ima ederken düzanlamsal işareti oluşturan gösteren ve gösterilen arasında "doğal bir bağ" olduğunu benimsiyor; bu görüşü dikkate alırsak Barthes'ın ... de Saussure'ün yapısalcı projesine yakın durduğunu görebiliriz. (İnal 2003, s. 18-19)

De Saussure'ün dilbilim yaklaşımı (*Course in General Linguistics*); Mitoloji Çalışmaları dışında C. Metz'in yapısalcı sinema bakışını da etkilemiştir. Metz sinemanın bir dil olmadığını, çünkü gerçekliği olduğu gibi temsil ettiğini söyler; filmlerde görsel/işitsel kodlar, ufak anlam ve ses birimleri bulunmaz (Metz 1990, s. 78). Çünkü geçmiş zaman "kipi" perdeye aktarılabilir bir şey değildir. N. Erdoğan'a göreyse sinema, yine de bir "dil yetisi" (*langage*) geliştirmiştir:

> Öyle ya da böyle her "film" yeniden icat edilen bir dildi. Toplumsal bir dildi. Uyulması ve üretilmesi gereken kurallar dilin değil sanatın kurallarıydı, bu nedenle dilden çok daha bireysel/kişisel bir anlatıma zemin hazırlıyordu. Kodlar, dilin gramerinden farklı bir düzlemde düşünülmesi gereken bir kategori oluşturuyordu. ... Yananlamlar vardı. Ne kadar görsel bir ortam olursa olsun sinemada aslolan, romanda ya da öyküde olduğu gibi kurmaca olsun ya da olmasın hikâye anlatma özelliğiydi. (N. Erdoğan 1996, s. 241-242)

Dile paralel biçimde mitleri ve filmleri yorumlamanın bir başka metodu; onları "kolektif bir rüya" olarak kabul etmek ve anlatı metinlerini "kolektif rüya analizlerine" tâbi tutmaktır. Jung, rüyaları "mitolojize" eden en erken evrenselcidir (Adams 2004, s. 73) ve edebiyatta da kullanılan arketip, ilkel sembol ve döngü gibi yinelemeli kavramlar bulmuştur. Doğuştan gelen arketiplerin analizi hem rüyaların hem de mitlerin enerji ve karakterlerini haritalandırmak ve mitsel yapıların devamlılı-

8 Göstergebilimsel Sistem: Dilsiz alfabesi, simgeler ve nezaket kuralları gibi fikir verici işaretler sistemi (de Saussure 1959, s. 16).

Arketipler hem imgeler hem de duygulardır. İmge, duyguyla yüklüyse bir gizem kazanır, dinamik hale gelir. Arketip kavramını algılamanın güç olduğunu biliyorum ve doğası gereği tanıma el vermeyen bir şeyi anlatmaya çalışıyorum. Arketipler yaşamın kendisinin yaşayan insanlara duygu köprülerliyle bağlanan parçalarıdır. (Jung 2007, s. 96)

ğını açıklamak için kullanışlıdır. İnsanlar arasındaki bağlantıyı "kolektif bilinçdışı" olarak tanımlayan Jung (Indick 2007, s. 105); bu yapının birbirine benzer anlatılar aktardığını –ve dünyadaki belli konulara belli biçimlerde yanıt verme yatkınlıkları doğuran (Örmeci 2010)– arketiplerle[9] dolu olduğunu belirtmiştir.

Arketiplerin *Kahramanın Yolculuğu* açısından önemi; Kahramanın farklı kişilik yönlerinin açılımları olmasıdır. Arketipler/ilkimgeler; insanların ilişki kurabileceği bilinçdışı figürlerdir; doğum, dirilme, iktidar, Kahraman, Gölge, Yaşlı Adam, yüzük ve silah gibi "evrensel"dirler. Sadece rüyalar değil, görsel anlatı metinlerinin çözülmesi için de kullanılırlar:

> Bilinçdışımızda içkin ve arketipler aracılığıyla kuşaktan kuşağa geçen mitler, çocukluğumuzdan bu yana duyduğumuz ve zihnimize kazıdığımız masallar, sosyal bağlarımız ve toplumsal ilişkiler kapsamında edindiğimiz ya da kulak aşinalığı kazandığımız sembolik üretimler, geri çağrımlarla hatırlanabilmektedir. İlkel atavi mirasını çağrıştıran bir göndermeyle karşılaşan izleyici, bunu memnuniyetle kabullenmekte ve bu durum "etki eşiğini" yükseltmektedir. (Gürel ve Âlem 2010, s. 340)

Mitosların çevrimsel olduğunu, Jungcu kavramlarla ilk savunan analist Campbell'dır. Ona göre her çeşit mitte var olan ve "bilinç Arayışı" öyküsü aktaran tek bir Kahraman vardır. Mit yapısını, "Erkek Kahraman arketipi"nin Yolculuğuna dayandıran Campbell, *the Hero with a Thousand Faces* (1949) adlı kitabında, Kahramanın bir Dış macerada bir İç tekâmül geçirdiğini ve bu yüzden tüm mitolojilerin (Propp'un fikrini de aşarak) aslında aynı *Bin Yüzlü* Kahramanı anlattığını söyler:[10]

> Campbell'ın eseri; halk anlatılarının öykü yapısını, "Ayrılma-Erginlenme-Dönüş" formülüyle açıklamaya yöneliktir. Bütün halk anlatılarının benzerliğini, aynı olay-örgüsü iskeleti üzerinde gelişmiş olmalarıyla açıklar. ... Benzerlik teması bakımından metnin yapısına yoğunlaşan diğer çalışmalardan farksızdır ve Jung'un "arketipler" terimiyle kuramsallaştırdığı olgu; en eski dönemlerden beri rüya, mit ve masallarda tekrar eden evrensel ilksel imgelerin anlatılar-

9 Arketip: Sınırsız sayıda olan, doğrudan deneyimlenemeyen, sadece imge ve döngülerle ortaya çıkan dinî/mitsel deneyim (Mijolla 2005, s. 115). Filmlerdeki arketipler için bkz. "Archetype List", http://archetypist.com/what/archetype-list [Erişim tarihi: 11.2.2014]. "Kolektif bilinçdışı" terimini Jung, ilk kez bir konuşmasında (1916) kullanmıştır.

10 Şair W. Blake "Cennet'in Evrensel Kardeşliği" mensubu her erkek, Kral, Savaşçı, Büyücü ve Âşık olmak üzere dört güçten (Gillete ve Moore, s. 17) ilham alır dediğinde aynı "erkek-arketipikliği"ni kastetmiştir.

daki örneklerini dikkate almıştır. (Saltık-Özkan 2006, s. 3)

Campbell'ın evrensel yapıyı isimlendirmek için kullandığı "monomit" terimi J. Joyce'un *Finnegan's Wake*'inde vardır. Monomit mitolojik bir "çevrim" olarak dünyanın her yerinde benzer biçimde ortaya çıkan Kahramanın, (Jung'un tabiriyle) "arketipsel" Yolculuğunu aktarır. Tüm "mit"lerin *Kahramanın Yolculuğu*'nda buluştuğunu ilk savunanlar; Campbell ve Joyce'tur. Monomit kuramını W. Benjamin de desteklemiştir; ona göre kökeni Homeros'in epik hikâyeleri olan tek bir Kahraman kendini tek bir Yolculuk ve tek bir savaşa adar (Benjamin 1992, s. 97). Kendini bir eyleme adayan "Kahraman", bu açıdan, Nietzsche'nin "kendisini kendisine adaması gerektiğini belirttiği Üstinsan"ına da (*Übermensch*) benzer:

> Bu hayat nihai/ebedi hayatınız, tekrar yaşayacak olsaydık bile zaten yaşamakta olduğumuz hayatın yalnızca aynısı verilirdi bize, öyleyse hayatımız kurtarılacaksa şimdi kurtarılacaktır; farklı bir sonraki hayatta değil! (Nietzsche 1967, s. 341).

Campbell'ın Jung'tan istifadeyle Yolculuğu artık bir arketipler sekansı olarak tanımlaması sonrasında (80'ler); erken dönem yapısalcıların ve (Jung'un etkisiyle) psikanalistlerin fikirleri kesişmiş ve filmleri rüya analizine tâbi tutan hikâye analisyenleri çoğalmıştır; R. McKee, M. Hauge, S. Field ve C. Vogler bunların bir kaçıdır. Bu okumalardan en popüleri ve anlatı modellemesi Sinema Çalışmaları için mitolojilerden en çok indirgenmiş olanı; Vogler'ın *Kahramanın Yolculuğu* çalışmasıdır. Hollywood'a senaryo danışmanlığı yapan Vogler kendi sinematografi şablonunu Campbell'ın çalışmalarından etkilenerek ortaya çıkardığını ve Jung'un derinlik psikolojisinden fazlasıyla esinlendiğini belirtir. Çünkü aslında Hollywood onun fikirlerinden etkilenmiştir; "Campbell'ın çalışmalarından en çok etkilenen Hollywood oldu. Boorman, Spielberg ve Coppola'nın filmlerinde etkisi belirgin olarak görüldü" (Tecimer 2005, s. 118).[11]

Başlangıçtan beri bir endüstri olarak kurulan Hollywood; anlaşılır, ilgi çekici, güçlü ve popüler olmak gibi zorunluluklar hissetmiş ve bu ihtiyaçları kökenleri eski mitoloji, trajedi ve tiyatroya dayanan Klâsik Anlatı formuyla gidermiştir. Klâsik Anlatı ve onun mitolojik karşılığı olan "*Kahramanın Yolculuğu*" tüm dünyada başat olmak için ekonomik ve "evrensel" haz biçimleri peşinde koşan Hollywood Sineması'nda zirveleşmiştir.[12]

---

11 Hollywood filmleri günümüzde yalnızca California'da değil, bütün dünyada çekilmektedir. Bu yüzden kastedilen bir lokasyon değil, küresel endüstridir. Hollywood endüstrisine karşı durabilen ve Sundance Film Festivali sayesinde dağıtım olanakları bulan, "bağımsız" bir sinema da vardır ancak bu yapımlar, yönetmenlerin düşük bütçelerle stüdyo dışında çektiği konvansiyonel ve geleneksel üretim biçimlerinden ayrılan filmlerdir (E. Tunç 2006, s. 98-102).

12 Gürbilek'e göre benzer bir kaderi "roman" anlatı formu da yaşamıştır: "Bir özgünlük iddiasıyla ortaya çıkmıştı roman; önceki türlerden farklı olarak konularını kişisel deneyimden alacaktı. Edebi değerini belirleyen; eski modellere bağlı kalıp kalmaması ya da üzerinde uzlaşılmış biçimsel kurallara uyup uymaması değil, kişisel deneyime sadık kalmasıydı. İngilizce adını bu yüzden "yenilik" (*novel*) sözcüğünden almıştı. ... Roman, deneyime sadık kaldığı sürece kendinden önceki bütün türlerden istediği gibi yararlanacak, hiçbir kural benimsemeden istediği biçime girebilecekti. Ancak işte bu yüzden de roman tarihi bir özgünlük iddiası kadar, özgünlüğün yitirilmesinin; bir yerellik patlaması kadar, yerelliğin istilâ edilmesinin; bir öznellik patlaması kadar, öznelliğin tehlikeye girmesinin de tarihidir. Benzer biçimde bir "iç" patlaması kadar, içten gelenin çoktan klişeye dönüşmüş olduğunun fark edilmesiy-

Propp'tan başlamak üzere gelişen çağdaş anlatı analizi kuramı Campbell'la mitolojilere; Vogler'la filmlere sıçramıştır. Vogler'ın modeli bugün özellikle popüler sinemanın üretimi ve analizi için (yönetmenler, senaristler, yapımcılar, kuramcılar, akademisyenler ve araştırmacılar tarafından) yoğun biçimde kullanılmaktadır. Vogler'ın anlatı modelinin ön plana çıkmasında, "film çözümlemelerinin, anlatı çözümlemelerinin nihai ve en komplike hali olarak kabullenilmesi"nin de katkısı olabilir. Çünkü mitoloji; din, sanat, öyküler ve efsaneler aracılığıyla aktarılırken bu yöntemlerin tamamının günümüzde sinemada bütünleşmesi, filmi çağımızda arketipleri ifade etmenin, aktarmanın ve bütünleştirmenin başlıca yöntemi haline getirmiştir.

KAHRAMANIN TRANSFORMASYONLARI (ARKETİPLER)

Propp masallarda Kahramanlar değişse de hareket ve işlevlerin değişmediğini vurgular; bu yönden masalları Kahramanın işlevine göre incelemek temel yöntemdir. İşlevler, *Kahramanın Yolculuğu* paradigmasında karakterlerin üstlendiği arketiplerdir. Vogler işlevleri; "öyküde kesin bir etki elde etmek için karakterler tarafından geçici olarak üstlenilen" fonksiyonel arketipler olarak tanımlar (Vogler 2009, s. 66). Kolektif bilinçdışına benzeyen Klâsik Anlatı modeli içinde arketipler, onları tanımlayan olay örgülerinin ötesine geçerek öykü kişilerini esnetir ve böylece "evrensel" öykücülük deneyimini mümkün kılar. İnsanlar nasıl yaşam boyu sayısız rol üstleniyorsa; karakterler de arketip maskelerinden birini, öykü gereğine uygun biçimde "takıp çıkarma" olanağına sahiptir. Kahraman Yolculuk boyunca farklı arketiplerle karşılaşarak kendi yaralarını keşfeder, benliğinin farklı bölümlerini onlar sayesinde kavrar ve bütünleştirir. Sonunda psikolojik olarak tamamlanır ve tinsel bütünlüğe varır.

Propp ve Campbell'a nazaran, Vogler'ın çalışmaları doğrudan sinemaya dayandığı için yaratılan yeni model çok esnektir: "Bir karakter öyküye Mesajcı olarak girip Hileci, Rehber ve Gölge maskesi takabilir" (Vogler 2009, s. 66). Vogler arketipleri Kahramanın kişilik yönleri olarak tarif etmiş ve sekiz başlıkta ele almıştır: Kahraman, Rehber (İhtiyar), Geçit Gardiyanı, Mesajcı, Biçimdeğiştiren, Gölge, Yancı ve Hileci.[13] Bu arketipler peri masalları gibi, kendi yapıları içinde tek tip hikâyelerde benzer durumlar yaşar. Arketipler, derin psikolojili modern karakterlere nazaran basit görünse de mitik kurguların işlev kanalıdır ve bir benlik ve spritüel onay peşinde koşan Kahramanlar için aşılması gerekli engellerdir.

KAHRAMAN (ERKEK)/ FEDAKÂRLIK ARKETİPİ

Kahraman "sıradan insanı" aşandır; güven ve cesaret taşır, kendini adar ve büyüleyici bir niteliğe kavuşur; "başarı, mükemmeliyetçilik, şeytanı zapt etmek, Kötüyle savaşmak ve daha iyi biri olmak peşinde koşar" (M. Henderson 2009a). Kahraman bir eksiklik hissederek Arayış Macerası'na girişmiştir. Kendi Sıradan/Olağan Dünyasından ayrılıp bozulan dengeyi ona-

le de başlar modern roman..." (Gürbilek 2004, s. 127)

13 *The Lord of the Rings* serisinde (P. Jackson, 2001-2003) işgalci "Karanlık Dünya"ya direnen pek çok Kahraman vardır: Frodo (E. Wood), Sam (S. Astin), Legolas (O. Bloom), Gandalf (I. McKellen), Gimli (J. Rhys-Davies) ve Aragorn (V. Mortensen) gibi.

Kahramanın mutlaka bir insan olması gerekmez. *Finding Nemo* (A. Stanton, 2003) animasyon filminde Kahraman Marlin (A. Brooks), kendi Arayış Macerasını denizler altında gerçekleştirir ve Rehberi bir deniz kaplumbağası olan Crush'tır (A. Stanton).

rır; ejderhalarla dövüşür, dağları aşar, ormanlarda kaybolur ve karakterini öldürerek yeni bir içgörü ve yetenek kazanır ve en sonunda eve döner.[14]

Kahraman kendisiyle özdeşleşen seyircinin cesaretini çoğaltmak için tasarlanmıştır (Armstrong 2005, s. 29), sıradan insanı ve tanrılar âlemini kesiştirmek için vardır, tanrıların koruyucu gücünü insanlara taşımak ve haksızlıkları gidermek ister. Bu amaçla Kahraman, aşkı bulmak, başarı kazanmak, bir hayatı düzeltmek ve adaleti getirmek gibi "evrensel dürtüler"e hitap eder. Her kültürde yüzlerce Kahraman vardır. Büyük görevler yapmış, vatanlarını savunmuş, yarışmalar kazanmış ve umudu temsil etmişlerdir. Tarihteki ilk Kahraman Sümerliler/Kengerlerin Tanrı-Kral'ı, Gılgamış'tır:

> Mezopotamya'da *İncil* öncesi İksir Arayışı Maceralarının en büyüğü; "Hiç-Yaşlanma Bitkisi"ni (Ölümsüzlük veren su teresi) elde etmek

14 Propp, arketipleri; 1. Kahraman (bir Maceraya kalkışıp bir sırrı çözen), 2. Yardımcı (Yancı), 3. Dağıtıcı (Kutsal Kâse'yi bulması için Kahramanı görevlendiren), 4. Hain (bir şeyler peşindeki rakip Kahraman), 5. Sahte Kahraman (Prenses'i arzulayan iyi görünümdeki Kötü Adam), 6. Bağışçı (Kahramana bir şey emanet eden), 7. Prenses (Kahramanın "Ödülü"), 8. Baba (Ödül koyan otorite) olarak (Propp 1968, s. 13-44), Campbell ise 1. Kahraman, 2. İnsan, 3. Çocuk, 4. Savaşçı, 5. Âşık, 6. Hükümdar, 7. Kurtarıcı ve 8. Aziz (Campbell 2004, s. 45) olarak saptamıştır.

için yola çıkan Gılgamış'ınkidir. Gılgamış tepeleri koruyan aslanları ve göğü taşıyan dağları bekleyen akrep adamları sağ salim geçtikten sonra dağların ardında çiçekler, meyveler ve değerli taşlarla dolu cennet gibi bir bahçeye ulaşır. (Campbell 2000, s. 213)

Gılgamış, Kahramanın transformasyonları olan arketiplerle bir bir karşılaşarak kendi Arayışını tamamlar. Gılgamış gibi tüm Kahramanlar mitlerin anakarakterleridir ve öyküdeki takip duygusunu yürütür; kuşkuları, hataları, suçluluk duygusunu, geçmişin olumsuz etkilerini ve gelecek korkusunu aşmaya uğraşan Kahramanda seyirci kendisini bulur. Kahramanlar kendi kusurlarını gidermek, daha çok gelişmek ve büyümek için yola çıkar (İç Aksiyon); içlerinde hiçbir zaman yenemedikleri şeytan tarafından, sindirilen ve yok edilen kusurlu Kahramanlar da (Antikahramanlar[15]) bu kabildendir. Kahramanlar üstün özellik ve tutumları kadar; tuhaflıkları, zayıflıkları ya da korkularıyla da seyirciye yaklaşır. Kanun kaçakları, iyi olmayanlar ya da "kendi kurallarıyla yaşayan Antikahramanlar" da popülerdir. Eylem, fedakârlık ve ölümle seyirci yerine yüzleşen Kahramanların eylemleri, doğadaki Yaşam Yolculuğu'nun bir metaforudur. Ayrılma, Erginleme ve Dönüş evrelerinden geçmesi; ona kendi bölgesinde mikrokozmik bir zafer kazandırır. Kahraman kendisinden daha büyük bir amaç için yaşamını feda eden kişidir.

Matrix'in (A. ve L. Wachowski, 1999) Kahramanı Neo (K. Reeves), bir "seçilmiş"tir. Yunan mit Kahramanı Odysseus'un serüveni de, nihai amacın kendini keşif olduğu ilksel "evrensel" Yolculuk kalıbının bir örneğidir. Kahraman arketipinin günümüz filmlerine yansımaları Meslyanik öğeler içerebilmektedir. Bir fantazi dünyasına ait olmasına rağmen, ***Matrix***'in kurgusunda kurtarıcı Kahraman Neo, gerçek bir dinî figür olan İsa'yla birleştirilmiştir. Neo'nun, Nietzsche'nin Zerdüşt'ü türündeki bir karakterle ya da Hıristiyanlıkta bir gün geri geleceğine inanılan Mesih'le kurulan bağı; onun İsa gibi bir kişilik olduğunu, ancak bu İsa'nın Benjamin'in teknolojik çoğaltım çağı tabirine uyan (herkes için kopyalanmış) bir İsa olduğunu düşündürür ve fantazi ve toplumsal gerçekliği örtüştürür (Atayman 2004, s. 307).

REHBER (İHTİYAR BİLGE ERKEK/ KADIN)/YARDIM ETME ARKETİPİ

Rehber; Kahramana yardım eden, onu eğitip yetiştiren ve kendi ölümü pahasına onu kollayandır.[16] Bu kişi rüyalarda bir simyacı, bir bü-

15 Antikahraman: Gerçek bir Kahraman olamayan, zaafları ve problemleriyle yüzleşmek durumunda kalan, kimliğini bütünleştiremeyen başkarakter. Antikahramanın kahraman niteliği eksiktir; sadece kendine hizmet eder (M. Henderson 2009a). Şövalyelik ruhu yoktur ve pişmanlık taşımaz; ironi ve kiralık bir tabanca olmanın şüpheciliği ve ahlaksızlığıyla şiddet dünyasına girer (Bloch 2006, s. 103).

16 Kral Arthur'a yol gösteren Büyücü Merlin bir Rehberdir. Bazı hikâyelerde Rehber bulunmaz (Voytilla 1999, s. 15).

Kahramana emanet edilen nesneler genelde faliktir; *Kill Bill: Vol. 1*'de (Q. Tarantino, 2003) Usta Hattori Hanzo'nun (S. Chiba) kadın Kahraman-Gelin'e (U. Thurman) verdiği üstün nitelikli ve "iyi ruhlu" Katana kılıcı gibi. Hattori bu devir-teslim yüzünden öldürülmüştür.

yücü, bir doktor, bir profesör, bir din adamı, bir evliya, bir öğretmen, bir Baba ya da başka bir otorite olarak belirebilir. Yunan mitolojisindeki Dioscuriler, Türk mitolojisindeki Ak Sakallı Hocalar ve Boz Atlı Yol İyesi, İslami inanç kaynaklı Hızır Nebi, anlatılarda sıklıkla karşılaşılan, dara düşünce Kahramana bazen değerli bir bilgi, bazen de sihirli nesneler taşıyarak yardım eden yaşlı adam ya da kadın biçiminde beliren "tanrısal gücün" mitik bir formudur (Saltık-Özkan 2010, s. 85).

Rehberin temel fonksiyonu başkaraktere onun aslında bir Kahraman olduğunu fark ettirmek, onda örtülü üstün nitelikleri ve yüce değerleri ortaya çıkarmaktır. Bu süreç büyük bir deneyim gerektirdiğinden Rehber, Kahramandan yaşlı ve statülüdür. Aslında Rehber genelde yaşamının erken döneminde türlü sıkıntılara göğüs germiş eski bir Kahramandır ve tecrübelerini aktarmak için gerçek adayları arar durur:

> "Kahraman" ancak sağlam bir düşünce ya da parlak bir fikir, yani ruhsal bir işlev ya da endopsişik otomatizm sayesinde kurtulabileceği umutsuz bir duruma ne zaman düşse, Yaşlı Adam görünür. Kahraman Dışsal ya da İçsel nedenlerden ötürü gerekeni yapamadığı için, "gerekli bilgi" kişileştirilmiş bir düşünce; yani öğüt verip yardım eden Yaşlı Adam kılığında ortaya çıkar. (Jung 2003, s. 87)

Kahraman için öğrenmek ne denli önemliyse, Rehber için de öğretmek ve kendi deneyim enerjisini materyalize etmek o kadar önemlidir. Tipik bir Rehber az hata yapar, Kahramanın düşmanlarını iyi bilir, zekidir ve yeni şeyler keşfetmeye açıktır. Rehber vakti geldiğinde ölüme yürüyerek Kahramanın yolunu açar. Kahraman rakipsiz kalır, üstelik artık kendisine ihanet edecek birisi de yoktur. Rehber, Kahramanın "büyük arzusu"nu gerçekleştirmek için vardır. Bu amaç uğruna herkesten gizlediği en önemli hünerini/sırrını Kahramana verir; bazen de ona kimsede olamayacak kadar üstün nitelikli bir nesne emanet eder. Ancak bu tes-

lim gerçekleşmeden önce Kahramanın hevesini, fedakârlığını, potansiyelini ve adanmışlığını sınar. Bilge Rehber, Kahramanı gelecekte olacaklara dair uyarır. Kimi filmlerde rastlanan falcı ve görücüler Rehber arketipinin bir uzantısıdır; örneğin Gılgamış'ın karşısına çıkan Görücü; bir Rehberdir:

> Gılgamış suyun kıyısındaki bir mağarada Güzellik Tanrıçası İştar'ın tezahürlerinden biri olan Siduri-Sabitu'yla karşılaştı; sıkıca örtünmüş olan bu kadın onunla hiç konuşmadı. Ama öyküsünü anlatınca onu kabul etti ve Arayışına devam "etmemesini", yaşamın ölümlü eğlenceleriyle yetinmesini öğütledi.[17] (Campbell 2000, s. 215)

Rehber bazen Kahramanın Dışsal akıl hocası olmak yerine onun aşması gereken psikolojik bir sorun ya da başa çıkması gereken onur ve adalet mücadelesi ya da Kahramanın en büyük motivasyon kaynağı ve gerçekleri ancak zamanı geldikçe ve Kahraman hazır oldukça ona anlatan/fark ettiren bir İç bilgelik de olabilir. Hikâyelerin öykü ya da temasına göre çeşitlenir; Mucit Rehberler, Cinsel Rehberler, Karanlık Rehberler, Düşmüş Rehberler, Çoklu Rehberler, Gülünç Rehberler, Şaman Rehberler ya da İçsel Rehberler gibi... Rehber, Yolculuk haritasında en çok ihtiyaç duyulan anda belirip kılavuzluk, ilham, eğitim ya da büyülü güç temin eder. "Rehber enerjisi" benimsenmeden Kahramanın öyküsü ya da Yolculuğu tamamlanmaz.

GEÇİT GARDİYANI/SINANMA ARKETİPİ

Kahramanın kendine güvenebilmek ve hikâye ortamını değiştirebilmek için aşması gereken ilk engel, tehlikeli bir hayvan da olabilen Geçit Gardiyanıdır.[18] Geçilecek yol üzerinde bir geçit ya da kapıyı tutan Gardiyan; gözü pek, vahşi ve ürkütücüdür ancak öyküdeki asli rakip ve düşman değildir. Kahraman; Gardiyanı öldürerek hikâyenin özel ortamına girmeye hak ve cesaret kazanır.

Mit Kahramanı Gılgamış'ın yolu; Iason Geçidi'ni kapatan kayalardan başlamak üzere ejderha Humbaba, dev, Deli Dumrul ve Sfenks gibi pek çok Gardiyan içerir. Geçidi tutan Gardiyan İlk Eşik aşıldığında karşılaşılacak düşmanların prototipidir. Kötücül ve tekinsizdir; aptal ya da anlayışsız da görünebilir. Kahraman kendine olan inancını yitirmeden Gardiyanla korkusuzca çarpışmak ister:

> Enkidu ağzını açıp Gılgamış'a dedi: Oraya nasıl gidebiliriz? Katran Ormanı'na? ... Onun bekçisi bir Savaşçıdır. Hiçbir zaman ırızgan-maz. Gılgamış ağzını açıp Enkidu'ya dedi: Yiğit ruhundaki gücün sana yararı ne? İleri git! Korkma! Kendim ölürsem adımı yükseltirim... "Ejder yapılı Humbaba'nın düşmanı Gılgamış ölmüştür," derler. Ben, Humbaba'ya gitmek istiyorum! O söylenen şeyi, ben Gılgamış, görmek istiyorum. Onun adı ülkelere yayılmıştır. Katran Ormanı'na koşmak istiyorum. Uruk çocuğunun nasıl güçlü olduğunu bütün ülkeye anlatayım. Katranları devirmek için elimi bulaştırayım. Kendim için sonsuzlaşacak bir ad bırakayım. (Ramazanoğlu 1999, s. 28)

Kahraman ancak doğru yöntemle Gardiyanı alt edebilir. Geçidi kötü hava, kötü şans, önyargı ve Dış baskı gibi şartlar tutmaktadır. Rehber arketipinde olduğu gibi kimi zaman Geçit Gardiyanı, Kahramanın aşması gereken

17 Siduri-Sabitu'nun Gılgamış'a verdiği öğüt, aslında lanetli bir kehanettir: "Gılgamış niye bu yola geliyorsun? Aradığın yaşamı hiç bulamayacaksın!"

18 *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*'da (A. Cuaron, 2004) Geçit Gardiyanı üç başlı köpek Cerberus'tur.

bir nevrozun işaretleri, ruhundaki gizli bir Kötülük, yara, bağımlılık, korku, tutku, aşılmamış eski bir Gardiyana ait laflar, egosal körlükler, kimlik duvarları ya da kişiliğin gelişimini engelleyen İçsel sınırlar olabilir.

Geçit Gardiyanının temel dramatik fonksiyonu Kahramanı sınamaktır; bazen Kahraman onu geçmek için bir kamuflaj yapabilir ya da onu öldürmek yerine bir zayıflığını bularak etkisiz hale getirebilir. Geçidi tutanlar bir sınırı muhafaza eder ve bir alanı gözler. Bu sayede Özel Dünyanın sınırı Kahramandan korunur. Gardiyan geçilmezliğiyle, Kahramanı sınayan ilk engel olarak rakiplerle sürecek husumeti başlatan ilk enerjidir.

MESAJCI/UYARMA ARKETİPİ

Mesajcı, Kahramanı harekete geçirip, onda etkin bir değişimi başlatmak için, hikâyenin ilk bölümünde Dış dünyadan ya da geçmişten haber taşıyandır. Yolculuk başlarken Kahraman kendi şartları içinde kapalı, uyuşuk ve dengedir;[19] anlamsız ve sıradan durumunu korumak ve kimi zaman statükoyu görmezden gelmek için savunma mekanizmaları geliştirmiştir. En umulmadık anda gelen Mesajcı, onun İç ve Dış dengesini bozarak işlerin eskisi gibi gitmeyeceğini gösterir ve değişimi müjdeler.

Mesajcının işlevi Kahramanı kışkırtmak, mücadeleye çekmek ve onu zihinsel, duygusal, ruhsal ve manevi atılımların gerekliliğine ikna etmektir. Kahraman mücadeleye "isteksizce" çekilir. Mesaj bazen nesneler ve doğa güçleriyle gelir ya da karakterlerden herhangi birisi geçici olarak bu arketipi üstlenir ve bir haber ya da mektubu Kahramana aktarır. "Mesajcı arketipi" yeni bir fikir, düşsel bir imaj, bir gazete ilanı, dışarda cereyan eden kıtlık ve kriz gibi olgular ya da bir savaş ilanı ve fırtına olabilir. Çoğu hikâye başlangıcında Kahraman bir olaydan ucuz kurtulur, ancak öyküye giren anlık bir enerji (olumlu ya da olumsuz bir mesaj) ya da bazen bir düşman elçisi, Kahramanın mevcut durumu geçiştirmesini imkânsızlaştırır ve onu Maceraya Davet eder.[20]

BİÇİMDEĞİŞTİREN/ ALDATMA ARKETİPİ

Biçimdeğiştiren; Kahramanın bakış açısından görünümünü, özelliklerini, kişiliğini, ruhsal durumunu, amaçlarını ve davranışlarını değiştiren, "güven krizi doğuran yalanlarla" onun kafasını karıştıran ve endişe ve şaşkınlık doğurarak Kahramanı yolundan eden istikrarsız bir arketiptir.[21] Öyküde içtenliği ve sadakati kuşkulu görünen karakterler Biçimdeğiştirenlerdir.

Biçimdeğiştirenin dramatik fonksiyonu ön yargı ve inançların sorgulanmasıdır. Hikâyenin herhangi bir yerinde harekete geçip gerilimi yükseltir. Suç Kahramanlıklarında, Kahramanın kendisi de öç almak ya da Gardiyanı aşmak için Biçimdeğiştirebilir ya da romantik

19 Örneğin *Star Wars: Episode IV-A New Hope* (G. Lucas, 1977) öykü başlangıcında, Luke (M. Hamill), amcasının çiftliğinde her şeyden habersiz vakit geçirir.

20 *High Noon*'da (F. Zinnemann, 1952) Haberci; Marshall'a (G. Cooper), düşmanın hapisten çıkıp onu öldürmek için kasabaya yöneldiğini söyleyen telgraf memurudur. Bazen Kâhinler de Mesajcı olur; Sofokles'in *Tiran Oedipus* trajedisinde Teiresias; Oedipus'a zamanında "Kaderinde annenle yatıp babanı ellerinle öldürmek var," der. Kahramanlar kâhin "yoru"larını cesur ya da alaycı karşılayabilir (Sophokles 2006, s. 53-95); Oedipus, özlediği anne ve babasını yine de görmek istediğini belirtir; kehanete sinirlenmiştir.

21 *The Godfather*'da (F. F. Coppola, 1972) Polis McCluskey (S. Hayden) bir Biçimdeğiştirendir.

***Harry Potter* serisindeki (2001-) Severus Snape (A. Rickman) Biçimdeğiştiren bir İksir profesörüdür. Karakteri pek çok çelişki içerir. Aşk ve Kötülük arasında kalmıştır.**

filmlerde ilişkideki çift (kadın-erkek) karşılıklı biçim, kostüm ya da yüz değiştirebilir. Biçimdeğiştiren bir katalizör olarak Kahramanın dönüşüm arzusunu somutlaştırır. Karşı cinsin imgesiyle ya da "düşmanla birleşmeyi" ve onunla yüzleşmeyi sağlar.[22] Jung'a göre erkek/kadın herkeste bir karşı cins enerjisi bulunmaktadır.[23] Kahraman, iki cins arasında gidip gelerek karşı cinsle uyumlu olup olmadığını ya da ondan zarar görüp görmeyeceğini kavrar.

Biçimdeğiştiren, en esnek maskeli arketiptir. Farklı görünerek Kahramanı baştan çıka-

22 *Face/Off*'ta (J. Woo, 1997) Sean Archer ve Castor Troy (N. Cage/J. Travolta) karşılıklı yüz ve Biçimdeğiştirir. *What Women Want*'ta (N. Meyers, 2000) Nick (M. Gibson), geçirdiği kazadan sonra, kadınlarla olan problemlerini aşmak için, "onların ne istediğini" Biçimdeğiştirerek fark eder. *Basic Instinct*'te (P. Verhoeven, 1992) Catherine (S. Stone), polis ve detektiflere ihanet eden ve Biçimdeğiştiren Ayartıcı bir kadın katildir. Aldatıcı/Baştançıkarıcının çok güçlü bir karakter olması gerekmez; örneğin *Dressed to Kill*'deki (B. De Palma, 1980) Ayartıcı Kate (A. Dickinson), bir hastadır.

23 Her erkek içinde bir parça kadın (*Anima*) ve her kadın içinde bir parça erkek (*Animus*) taşır. Erkekte *Anima*'nın görünüşü anne karakterini yansıtarak alıngan ve depresif; kadında *Animus*'un görünüşü baba karakterini yansıtarak, saldırgan olabilir (Von Franz 2007, s. 177, 195).

ran *femme fatale* bir Aldatıcıdır. Kahramanı şüpheye ve sorulara sevk ederek neyin iyi, neyin Kötü olduğunu belli etmeden uyarır. Biçimdeğiştiren, Gölge arketipinin bir uzantısı olarak Kahramanı öldürmek değil, ona bir şey yaptırmak, yolundan saptırmak ve enerjisini bölmek peşindedir.

GÖLGE/YOK ETME ARKETİPİ

Gölge arketipi karanlık tarafın enerjisini, ifade edilmeyen, anlaşılmamış, yüzeye çıkmayan, ihmâl edilmiş, unutulmuş ya da reddedilmiş yönleri ve duyguları temsil eder. Bireysel bilinçdışındaki iblisler, vampirler, korkular, nefret edilen ve kurtulunamayan kişiler ya da saplantı ve nevrozlar Gölge olarak belirebilir.[24] Kahraman bu yönünü kendisine bile açmaz. Gölge; Kahramanda birikebileceği gibi onun bir parçası olarak Kötü karakterlere, rakibe ve düşmana da yansıyabilir. Gölge bir şeytan ya da tamamen Kötü olmaktan ziyade aşağılık, ilkel ya da uygunsuzdur; geleneğin yasakladığı ve insanlığı canlandırabilecek çocuksu değerleri yansıtabilir.

Gölge, "zihni bir kusur" olarak Kahramanı her an öldürecekmiş gibi yapar ve onun korkularını derinleştirir. Mücadele öykünün sonuna dek sürer; en sonunda Gölgeyle nihai bir karşılaşma yaşanır ve Kahraman yetkinleşir. Gölge, Kahraman tarafından bastırılmış, yaratıcılık, özveri, şefkat gibi olumlu nitelikleri de içerebilir. Bu durumda zıt bir kutup değil, bir uyarıcıdır. Kahramanın bütünlüğü Gölgeyle birleşmeyle tamamlanır. Gölge kışkırtıcılıkları niteleyerek Kahramanın göz ardı edilmiş derinliklerini sızdırır.

YANCI/KORUMA ARKETİPİ

Kahraman kendisine yoldaşlık edecek, akıl verecek, hiçbir şartta ihanet etmeyecek, onu dinleye-

Madrid'de yer alan bir Don Quijote ve Sancho Panza heykeli (1929). Don Quijote, heykellerinin çoğunda Yancısı Sancho Panza'yla birlikte yer alır. Bu da iki karakterin bir bütün olarak düşünüldüğünü göstermektedir.

24 *Inception*'da (C. Nolan, 2010) Kahraman Cobb (L. Di Caprio) 3. düzeyde bir rüyaya, her daldığında; "hem bir Gölge hem bir Geçit Gardiyanı" olan yitirdiği eski karısı Mal'le (M. Cotillard) karşılaşır ve onu aşmak ister. *Fight Club*'ta (D. Fincher, 1999) Kahraman-Anlatıcı'nın (E. Norton) Gölgesi, Tyler'dır (B. Pitt). Anlatıcı, onunla uçakta karşılaşır ve zamanla "Gölge Tyler" kapitalist sistemi yıkmak isteyen bir canavara dönüşür. Anlatıcı, ondan ancak "kendisini" vurarak kurtulmuştur.

cek, koruyacak, avutacak ve bazen sadece izleyecek Yancılar gereksinir. Yancı, Kahramanla diyaloğunu sürdürüp onun yanında çarpışan, onu insani kılan, zenginleştiren, Kahraman tökezlese bile onun yanından ayrılmayan ve davalarından vazgeçmeyen, Kahramanın haklılık pozisyonu ve meşruiyetini güçlendiren ve onu harekete geçirmek için uyarıp kışkırtandır.[25]

Edebiyattaki en ünlü Kahraman-Yancı ikilileri Don Quijote'yle (1605) dostu Sancho Panza ve Sherlock Holmes (1887) ve ona hayran Dr. Watson sayılabilir. Tüm Western Kahramanlarının da bir Yancısı vardır. Yancı, Kahramanın vicdanı yerine geçerek ona hatalarını mırıldar ve yalnızlığını engeller. Çizgi filmlerde hayvanlar, bilimkurgularda robotlar Yancı olabilir. Yancı "boyun eğen" soyludur.

HİLECİ/HUZUR BOZMA ARKETİPİ

Hileci arketipi en trajik durumda bile oyun oynayan, mevcut düzeni bozmaktan hoşlanan, değişimi simgeleyen, muzip ve canlı bir enerjidir. Özellikle Yolculuğun ilk aşaması olan Sıradan Dünya, Hilecilerin sözleri, fiziksel aksiyonları ve yaptığı komikliklerle renklenir.[26]

Ele avuca sığmayan Baş Belası afacan Hileci ortamı neşelendirirken, Kahraman ve diğer karakterlerin şişen egoları söner ve dramatik gerilim azalır. Düzen yeniden kurulduğunda durağanlığa hiç tahammül edemeyen Hileci, ortalığı yeniden karıştırır ve bu sayede sabit psikolojik durumları boşa çıkararak Kahramanı değişime ve Maceraya sürükler.

Hileci maskesini çoğunlukla ve özellikle Westernlerde, Kahramanın Yancısı, romantik komedilerdeyse komik öğütler veren akıl hocası takabilir (Vogler 2009, s. 131-133). Komedilerde genelde Hileci, Kahramandır. Kahraman, dostluk kurmak ya da kurnazca galip gelmek için de gizli ve geçici olarak bu maskeyi takabilir. Tuhaf ya da çarpıcı tipiyle Hileci popüler bir arketiptir ve hikâyeyi katalize ederek olayları hızlandırır. Hileci, Kahramanın sadık yoldaşı ve hizmetkârıyken Gölgenin ekibine dâhil olup ya da kendi yazgısının ardından giderek bağımsız bir karaktere de dönüşebilir. Gerilim yaratan Biçimdeğiştirenin tersine, genelde hikâyeye nefes aldırır.

Vogler'ın film analizleri için ortaya koyduğu ve örneklediği arketipler dışında gerek Jung'un çalışmaları, gerekse Propp ve Campbell'ın masal ve mit okumalarındaki arketip tespitleri benzerdir. Örneğin Propp'un sentezlediği Ödül koyan Baba ya da Campbell'in Aziz arketipi; Vogler'ın Rehber arketipinin paralelindedir ya da Campbell'in Prenses arketipi, Vogler'ın –Kahramanın, Yolculuk sonunda edindiği– Ödülünü (İksiri) çağrıştırır. Arketipler insanlar hakkında aşırı yalınlaştırılmış genel önyargılar (stereotipler) değil, birinin bakış açısından görünümler sunan zengin ve esnek bir karakter dilidir ve gerçeklik hissini kuvvetlendirmek için kullanılırlar.

MİTOLOJİK ANLATI MODELİ OLARAK "ERKEĞİN ARAYIŞ MACERASI" AŞAMALARI

Mit analizi "erkek" analisyenler tarafından tek bir yapı altında teorileştirilmeye ve birbiriyle

25 Örneğin *the Lord of the Rings* serisinde Kahraman Frodo'nun Yancısı Sam; efendisine asla ihanet etmez. Hatta yüzük, Efendi Frodo'yu büyülese de Sam ona destek olur ve finalde yüzüğü Mordor Dağı lavına attırır. Frodo ve "Kötü" Gollum biri parmağını kaybedip, öteki ölerek kastre olsa da, "Yancı Sam" Kahramanvâri bir psikolojik bütünlükle Arayışını tamamlar.

26 *A Midsummer Night's Dream*'de (M. Hoffman, 1999) Hileci, Puck'tır (S. Tucci).

***Star Wars Episode IV: A New Hope*'da (G. Lucas, 1977) Prenses Lela Organa (C. Fisher) Hileci robot R2-D2'ye galaksiyi kurtaracak planları içeren bir disk yükler. R2-D2 ve C-3PO sürekli "arıza" çıkartan çifte Hileci-androidlerdir.**

ilişkili kavramlara dönüştürülmeye çalışılırken keşfedilen arketipik erkek-Kahraman Yolculuğu sekansı ya da "erkek-Kahraman arketipi sekansı" sinemaya; "melodramatik anlatım"ın uzun bir süre kullanılışından sonra, aynen yansıtılmış (Lyon 2004, s. 51) ve birtakım psikolojik işlevlerin de desteğiyle bir metafor olarak "Yolculuk", farklı film "tür"lerinde işlenmiştir. Voytilla *Myth and the Movies*'te (1999) bu kıyası yapmak için yüz kadar filmi ve on film türünü *Kahramanın Yolculuğu* modeliyle analiz ederek formun farklı uygulamalarını, öykü aşamalarının yer değişimini ve çatallanan olay-örgülerini (*plot*) çözümler.[27] Kahraman her ne kadar fiziki bir Yolculuk yapsa da sert bir İç mücadeleyle psikolojik problemlerini aşmakta ve erkekleşmektedir:[28]

> Ergenliğe geçiş döneminin gençleri olağan yaşamda aileden, genellikle ılımlı yöntemlerle uzaklaşır; kendini odasında ya da Dış dünyada

27 Voytilla'nın incelediği film türleri: 1. Aksiyon-macera, 2. Western, 3. Korku, 4. Gerilim, 5. Savaş, 6. Drama, 7. Aşk, 8. Komedi, 9. Romantik Komedi, 10. Bilimkurgu-fantazi (Voytilla 1999, s. 5).

28 Bu iyileşme sadece Kahraman için değil, izleyici için de geçerlidir; mitler iyileştirir (May 1991, s. 87).

> tecrit eder. Masaldaysa "kurgu" keskinleşir. Yan mahallenin karşılığı, uzak bir ülke; kapanılan oda ya da mahkûmu kılınan ev, yabancıların erişemediği bir saray, bir kule ve bir devin mağarası; bir sokak kavgasıysa, anlı şanlı bir savaş haline gelir. Masallarda Maceraya atılmak üzere evden ayrılıp uzaklara giden gençlerin bir bölümü evlilik, bir bölümü zenginlik derdindedir. (Sezer 2004, s. 18)

Propp'a göre Yolculuk 36 aşamalıdır ve bir ülke ya da krallıkta beliren bir sorunla (Çağrıyla) başlar. Campbell ise Yolculuğu 17 sahnede kurmuştur. Vogler, Campbell'in görüşlerini uyarlar (Indick 2007, s. 12) ve 12 aşama saptar: Kahraman önce Olağan Dünyasında tanıtılır; aşırı bilinçsizdir, şartların kurbanı olmuştur ve ezilir, hiç beklemediği anda bir sorunu çözmesi için Davet alır, önce öğrendiklerinden kaçmak için Daveti reddeder, sonra Rehber tarafından cesaretlendirilir, birçok seçenek arasında kalır, kendisinden şüphe eder, ancak İlk Eşikteki Gardiyanı geçerek cesaret kazanır ve Özel Dünyaya girer; bazı yenilgiler yaşar, beklemediği kişilerin ihanetine uğrar, "Sınavlar, Dostlar ve Düşmanlar"la karşılaşır, ittifak eder, mağaranın İç Oyuğundan geçer ve asıl düşmana yaklaşır, Ateşten Gömlek giyer, ölür gibi görünür, esir düşer, kaçar, bir Ödül kazanır, Ödülün verdiği hazzı tadar ve Geri Dönmek istemez, ardından da bir sırla Dönmeye çalışır; Kötü Adamlar peşinden gelir, onlardan en azılısıyla Büyük Yüzleşmede karşılaşır, sahte dostlar ortaya çıkar, kendi kişisel sorunlarını ve Gölgesini alt eder, Diriliş deneyimiyle dönüşür, Ölümsüzlüğü tadar, kazandığı İksiri eviyle (ülkesiyle) buluşturur ve Olağan Dünyaya bir lütuf, iyileşme ve de hazine taşır.

The Lord of the Rings **serisinde Aragorn (V. Mortensen) önce bir Eşik Gardiyanı, sonra bir Mesajcıdır.**

Yolculuk aşamaları karışabilmekte, eklemlenebilmekte, atlanabilmekte ya da yer değiştirebilmektedir. *Kahramanın Yolculuğu* temel bir monometin iskelet taşımakla birlikte, değişik toplumların ihtiyaçlarına göre adapte edilebilir ve arketiplerle/kişilik yönleriyle yüzleşmenin can alıcı vesilesi olurlar (Tablo 5).

Mitik anlatı kuramcıları Kahramanın psikolojik dönüşümü için benzer İç ve Dış mücadele basamakları saptar: "Yapısalcıların hırsı; hikâyeleri üreten ağı ve küresel bir hikâye grameri sağlayabilecek, bir temel hikâye eklemi

TABLO 5
Propp, Campbell ve Vogler'ın *Kahramanın Yolculuğu* Modelleri*

	Propp (1968, s. 13-44)	Campbell (1949, s. 45-221)	Vogler (2007, s. 23-215)
Başlıklar	Islah, Problem, Aktarma, Dönüş ve Bilinme	Ayrılış, Erginlenme ve Dönüş	Başlangıç, İlk Eşik, İmtihan ve Dönüş
Aşamalar	1. Aileden biri evi terk eder	1. Maceraya Davet	1. Olağan Dünya
	2. Kahraman bir kuralla karşılaşır	2. Davetin Reddi	2. Maceraya Davet
	3. Kahraman kuralı yıkar	3. Doğaüstü Yardım	3. Davetin Reddi
	4. Kötü Adam gelir	4. İlk Eşiği Aşmak	4. Rehberle Temas
	5. Kötü Adam bir sır öğrenir	5. Balığın Karnı	5. İlk Eşiği Aşma
	6. Kötü Adam bir şey çalar	6. Denenmeler	6. Denenmeler
	7. Kurbanı istemeden yardım eder	7. Tanrıça'yla Buluşma	7. Kovuğa Yaklaşma
	8. Kötü Adam birine zarar verir	8. Ayartıcı Kadın	8. İmtihan
	9. Aileden birisi tutkusudur	9. Baba'nın Kefareti	9. Ödül
	10. Bu tutku açığa çıkar	10. İlahlaştırma	10. Dönüş Yolu
	11. Kahraman plan yapar	11. Nihai Nimet	11. Dirilme
	12. Kahraman evden ayrılır	12. Dönüşün Reddi	12. İksiri Getirme
	13. Kahraman sınanır	13. Sihirli Uçuş	
	14. Kahraman yardımcıya tepkir	14. Kurtarma	
	15. Kahraman bir ajan kullanır	15. Dönüş Eşiğini Aşmak	
	16. Kahraman Arayışa koyulur	16. İki Dünya Liderliği	
	17. Kahraman; Kötüye temas eder	17. Özgürlük	
	18. Kahraman derece kazanır		
	19. Kötü Adam savuşturulur		
	20. Önceki şanssızlıklar kırılır		
	21. Kahraman dönüşe koyulur		
	22. Kahraman takip edilir		
	23. Kahraman takibi kırar		
	24. Kahraman eve döner		
	25. Kahraman bir iddiada bulunur		
	26. Kahramana bir görev verilir		
	27. Kahraman görevi başarır		
	28. Kahraman kabul görür		
	29. Kötüler açığa çıkar		
	30. Sahte Kahraman belli olur		
	31. Kötü Adam cezalandırılır		
	32. Kahraman taç giyer (evlenir)		

(*) İlkel toplumların Kurban, Erginlenme, Arınma ve Mevsimsel Yenilenme gibi ritleri (Sina 2008, s. 20) mitik Kahramanlığın çevrim aşamalarıyla iç içedir. Propp, Campbell ve Vogler'a benzer biçimde Todorov da mitik çevrimi; Denge, (bir olayla) Bozulma, Bozulmanın Keşfi, Bozulmaya Reaksiyon ve Dengenin Yeniden Kurulumu gibi başlıklara ayırmıştır (Duncan 2008 ve Willis 2010).

bulmaktı" (Stam 2005, s. 19). *Kahramanın Yolculuğu* aşamaları sinematik öykü için Vogler ve Voytilla tarafından, Campbell ve diğer kuramcıların anlatı analizleri eşliğinde 12 basamakta tarif edilmiştir:

1. Olağan Dünya/
Sorunun Sınırlı Farkındalığı

Olağan Dünya Kahramanın ev hali ya da güvende olduğu şartlardır. Bu aşamada Kahramanın sıradanlığı ve gerçekleşmeyecekmiş sa-

nılan arzuları görünür. Kahraman toy, nefsinin kölesi, huzursuz, mevkiinden hoşnutsuz, cahil ve küstahtır. İçgüdüleri çalışmaz ve kendini bilmez. Hikâye bir "soru"yla açılır ve bu soru Olağan Dünyadaki düzeni sarsar. Sarsılmış düzen bir çözüm arar. Kahraman huzursuz ya da bozulmuş düzenin bir parçasıysa; kim olduğu derhal anlaşılır. Sistemle dolaylı bir bağı varsa görünüşü gecikir ve ona olan ihtiyaç hissettirilir.

2. Maceraya Davet/Çoğalan Farkındalık

Maceraya Davet; benliğin (ego) uyanmasıdır (Campbell 2000, s. 65). Kahramana art arda Çağrılar gelebilir ve Kahraman istemese de Çağrılara cevap vermek zorunda kalır. Çağrı izleyiciyi öyküye çeker; bir insandan sözle gelebileceği gibi, gizemli biçimde de görünebilir; bir duyuru, Kötü biri, ölüm, kaçırılma ya da ölen birinin son sözleri de olabilir. Çağrı Kahramana küçük yaşta gelmişse İçselleştirilmiştir.[29]

Matrix'teki Rehber Morpheus (L. Fishburne) Kahraman Neo'ya kırmızı ya da mavi hapı sunar. Neo "Hakikat'e travmatik Yolculuk" ya da "Matrix yanılsaması"nı seçmek durumunda kalır. Morpheus mitolojide düşler tanrısıdır ve insanların rüyalarına girebilir. Uyku tanrısı Hypnos, gece tanrıçası Nyx, kâbus tanrısı Phobetor ve fantazi tanrısı Phantaso'nun yakınıdır.

3. Davetin Reddi/Değişimden Kaçınma

Kahraman güvensizlikten, inançsızlıktan ya da korktuğu için Daveti Red ya da göz ardı eder. Önünde seçenekler, iyi-Kötü, doğru-yanlış gibi kutupsallıklar ve ürkütücü tehlikeler vardır. Çağrıyı Reddettikçe aşırı değişim vaadiyle öyküdeki gerilim büyür. Artık karar vermeli ve bir yön belirlemelidir.

4. Rehberle Temas/İsteksizliğin Aşılması

Kahramanın, Daveti Reddi, kendisi de eski bir Kahraman olan ve kadim Yolculuklar yapmış olan akıl hocasının gelmesiyle biter (Voytilla 1999, s. 9).[30] Bu aşamada Rehberin sunduğu içgörü, deneyim ve sihirli nesneler Kahramana korkular aştırır; Kahraman çeşitli acılar çeker, yaralarından güç kazanır ve nefsine yenilse bile doğrulur. Kahraman, Rehberle Temastan çıkarken bir ejderhaya teslim olmak ya da esir düşmek (İlyas Peygamber) gibi çatışmalarla (J. L. Henderson 2007, s. 120) ya da Goethe'nin *Faust*'unda olduğu gibi, "şeytan"la karşılaşabilir. Tüm bu Davetler, Gölgeyle birleşme fırsatlarıdır.

29 Örneğin *Batman*'de (T. Burton, 1989) Kahraman Bruce (M. Keaton), küçük bir çocukken anne ve babasını öldüren Kötü Adam Joker Jack'ten (J. Nicholson) öcünü alır.

30 Bazı durumlarda hain bir Rehber ya da maske takmış bir düşman vardır; *Wanted*'daki (T. Bekmambetov, 2008) Sloan (M. Freeman) karakteri bir sahte Rehberdir.

5. İlk Geçidi Aşma/Değişime Adanış

Kahramanla özdeşleşen izleyici artık onun görevine adanmasını, zorlanmasını ve Gardiyan tarafından korunan İlk Geçidi aşıp Özel Dünyaya girmesini ister. Kahramandaki gönülsüzlük Geçide kadar sürse de Dış güçler onu kışkırtır (Vogler 2009, s. 53-54). Yeterli kazanımlar gerçekleşince ve kendini dönüşüme adayınca Geçidi aşar ve izleyici de onunla özdeşleşir. Campbell bu geçişi Balinanın Karnı olarak tanımlamıştır; Büyülü Eşikten sonra yeniden doğuş alanına girilir ve bu aşama tüm anlatılarda rahimle/"yeni doğum"la simgelenir (Campbell 2000, s. 107).

6. Denenmeler; Dost ve Düşmanlar/ İlk Değişim Deneyleri

Kahraman günlük yaşamıyla tanıtılmış, hayat düzeni bozulmuş ve sorunları çözmesi için Çağrılmıştır. Girdiği Özel Dünyada Sınavlar, Dostlar ve Düşmanlarla karşılaşır ve yeni kurallar öğrenir. En hareketli ve aksiyoner bu fazdan seyirci de fazlasıyla etkilenir. Denenmeler bir testler toplamıdır ve antrenmanlarla Kahramanı büyük mücadeleye hazırlar.

7. Kovuğa Yaklaşma/Büyük Değişime Hazırlık

Kovuğa Yaklaşma aşaması saklı bir tehlikeye ya da düşman karargâhına ulaşmaktır. Hikâye yavaşlar, Kahraman büyük korkusuyla karşılaşıp mücadeleye girişmeden önce (fırtına öncesi sessizlik) son bir kez haritasını gözden geçirir, keşif ve plan yapar. Güçlü Kahramanların (*Beowulf*) maceralara hazırlanması gerekmez.

8. İmtihan/Büyük Değişime Girişme

Büyük Değişim aşaması ateşten gömleği giymektir. Kahraman ölümle yüzleşir ve hayatta kalmak ister; gizli gruplara, kulüplere ve ayinlere denk gelir; ele geçirilip çile çeker. Kahramanın başarısız olma ihtimâli artmış, öyküdeki heyecan ve gerilim yükselmiştir; Canavar/Kötü Adam birkaç kere öldüğü sanıldığı halde dirilir ve yeniden Kahramana saldırır. Campbell'a göre Kahraman düşmanıyla savaşırken aslında "Baba"sıyla mücadelededir ve annesiyle (Tanrıça'yla) evlenmek ister. Kutsal anneyle birleştiğinde (bir sonraki Ödül) Kahraman-oğul olarak Babası'm alt etmiş, onun yerine geçmiş, İmtihanını vermiş ve ilahlaşmıştır (Indick 2007, s. 138, 141).[31]

***The Lord of the Rings: the Fellowship of the Ring*'de (2001), bir Rehber ve Kahraman olan Gri Büyücü Gandalf, canavar Balrog'u uzun bir mücadeleden sonra öldürür ve Beyaz Büyücü mertebesine erişir. Gandalf serinin ilk filminin Kahramanlarındandır; hep korktuğu kendi Gölgesiyle yüzleşmiş, sembolik olarak ölmüş, dirilmiş ve Ödül kazanmıştır.**

9. Ödül/Girişimin Sonuçları[32]

Geçici bir süre için ölmüş görünse de Kahraman kaderini eline almış, ölümü yenmiş, dev

31 Baştan Çıkarıcı Olarak Kadın ya da Dünya'nın Kraliçe Tanrısı'yla mistik evlilik, Campbell'a göre bir Ödül'dür ve Kahramanın yaşam ustalığım temsil eder (Campbell 2000, s. 141).

32 Campbell İmtihan ve Ödül aşamalarını birleştirmiş ve önce Baba'nın öldürülüp, sonra cinsel ve romantik ilişkinin bir Ödül olarak kazanıldığını söylemiştir (Arslantepe 2008, s. 244).

İksir simya gizleri ve eski pagan inançlarını yansıtan tarot destesindeki, Güç kartıdır. Apollonyen görünüme sahip kartta Ölümsüzlüğe eren karakter solar ve lunar güçleri (İksirleri) birlikte taşır.

korkularından kurtulmuş ve kavuşma, büyülü kılıç, bilgelik ve içgörü gibi ödüller kazanmıştır. Ödül, bir nesneyse Kahraman onu çalmıştır ya da halkını kurtaracak bir İksire el koymuş ya da sahip çıkmıştır. Bu safhada öldürülmesi gerekmeyen uysal bir "Baba" varsa onunla uzlaşılır; af dilenir ve mirası yaşatılır. Kahramanın Arayışını başarımı ve fiziksel ve ruhsal Yolculuğunu tamamlayışı iki boyutta da Ödüllendirilmiştir.

10. Dönüş Yolu/Değişime Yeniden Adanma
Çevrimsel-mitik kurgu gereği Kahramanın geldiği yere geri dönmesi gerekir. Eşiği geçmek gibi, geri dönüş de zordur.[33] Kahraman sezgisel bir kararla geri dönmek istemeyebilir ya da geldiği dünya onu geri ister ama Kahraman gönülsüzdür. Bu durumda Olağan Dünyadaki bir olay/yeni bir Çağrı, Kahramanı bu dönüşe ikna eder ve Kahraman Özel Dünyanın artık geride kalması gerektiğini anlar.

11. Diriliş/Büyük Değişim İçin Son Girişim
Öldü sanılan Kahraman yeniden doğmuş, olumlu bir değişim geçirmiş, temizlenmiş ve saflaşmıştır. Dönüşün ardından yaşanan Dirilişle fiziksel Yolculuk bitmiş ve İç tekâmülü Kahramanı artık bir ilham kaynağı haline getirmiştir. Kahraman, hayata karşı olumsuz fikirlerini değiştirerek yaşamanın değerini anlamış ya da ölümüyle sonuçlanmış dahi olsa sistemdeki bir hatayı düzeltmiştir. Artık hem Olağan Dünyanın hem de Özel Macera Dünyasının efendisidir. Ölünce yâd edilecektir.

12. İksiri Getirme/Sorunun Üstesinden Gelme
Kahraman Olağan Dünyaya dönerek getirdiklerini saf biçimde insanlarla paylaşır, oradaki dengeleri değiştirip yeniden kurar ve yeni bir hayata başlar (Voytilla 1999, s. 12).[34]

33 Dönüş büyülü bir kurtarılmayla gerçekleşebilir: *the Lord of the Rings: Return of the King*'de (2003) Kahraman Frodo ve Yancı Sam dev bir kuşa binerek Mordor'dan eve döner.

34 Bu bir bilgelik, servet, aşk, hayatta kalma deneyimi ya da büyülü bir ilaç olabilir. Uruk Kralı Gılgamış kendi yolcu-

***Spartacus: Blood and Sand*'de (2010-2013) köle kadın Sura (E. Cummings), kendini Kahraman Spartacus'e (L. McIntyre) adamıştır. Bir kafilede saldırıya uğrar ve Spartacus'un kollarında ölür.**

Mesela başlangıçta intihar etmeyi düşünen Kahraman girdiği Macera Dünyasından, hayatın ve sevdiklerinin değerini anlayarak çıkar. Artık değişmiştir. İzleyicinin görmekten en çok hoşlandığı sahne budur. Çünkü özdeşleştiği Kahramanın güçlenişi onu rahatlatır. Kahraman artık insanlığa adanmıştır. Kendini bulmak için çıktığı Yolculukta (Campbell 2004, s. 24) benliğinin farklı yönlerini bütünleştirip başarı kazanmış ve Ergin olmuştur. Kahraman; artık gerçek bir Kahraman, gerçek bir "erkek"tir:[35]

> Kozmik çevrim, Erginlenme ritüelleri ve halk anlatılarındaki "Kahraman Macerası" aynı dairesel hareketin tekrarı[dır]. Dinsel eylemlerde-

luğunun sonunda Rehber Utnapiştim'le (*İncil*'e göre Hz. Nuh'la) karşılaşmış ve ondan Ölümsüzlük İksirini almıştır (Chaline 2004, s. 14).

35 Murdock, *Kahramanın Yolculuğu* modelindeki "erkek Erginlenişi"ni aşmak için bir "Kadın Kahraman" modeli düzenler. *Kadın Kahramanın Yolculuk* aşamaları: 1. Kadınlıktan Ayrılma, 2. Erkeklikle Özdeşleşme/Dostları Toplama, 3. Mücadele ve Denenmeler, 4. Yanıltıcı Başarı, 5. Ruhsal Boşluk, 6. Erginlenme, 7. Kadınlığa Yas, 8. Anne/Kız Ayrılışını İyileştirme, 9. Yaralı Erkekliği İyileştirme, 10. Erkeklik ve Kadınlığın Birleştirilmesi (Murdock 1990, s. 5-50).

The Lord of the Rings **serisinde Hobbit Peregrin Took (B. Boyd) ve Meriadoc Brandybuck (D. Monaghan) Hileci Yancılardır. Pippin ve Merry bitmek bilmez merakları sayesinde başlarını sürekli belaya sokar ve hikâyenin öteki karakterlerini cesaretlendirirler.**

> ki "eski benliği terk etme", "özkıyım" ve "nitelikli yeniden doğuş" evreleri Erginlenme ayinlerinin özü[dür]. (Saltık-Özkan 2006, s. 11)

Anlatı ve film olay örgülerini özellikle erkeğin Erginlenmesi temelinde incelemek için yeterli bir bağlam sunan Propp'un yapısalcı modeli (Stam 2005, s. 83), Vogler'ın katkısıyla bir senaryo analiz ve yazım kuramına dönüşmüştür. Klâsik malzemelerin belirlenmesi ve "evrensel" hikâye yapım modelinin çözümlenmesi, hikâye anlatıcılarının neleri kullandığının ve anlatımlarında neyin eksik olduğunun görülmesini (Rabiger, 2003, s. 171), genel kabul gören hikâyeler oluşmasını ve *Kahramanın Yolculuğu*'nun güncelleştirilerek sinema hikâyeciliğine aktarılmasını sağlamıştır:

> Hikâye etme sanatı olarak tanımlayabileceğimiz bu yöntem, bir filmin hikâyesini ilgi çekici bir biçimde kurmaktan başka, hikâye analizleri konusunda da bir kaynak[tır]. Ortaya konulan filmler, popüler filmler olarak ticari başarı yakalamaya yardımcı olmaktadır. ... Dünyanın her yerinde kabul görecek, izleyiciyi yakalayabilecek anlatım yapısına sahip filmler günümüzde bilinçli olarak çekilmektedir. Vogler'ın çalışmasının popüler sinema filmlerinin kullandığı anlatım yöntemini de açığa çıkardığı iddia edilebilir. Vogler'ın ve diğer evrensel anlatı analistlerinin mitler ve hikâyelerden yaptığı alıntılar oldukça sağlam bir bilimsel temele sahiptir ve çağdaş dünyanın imgelerini içine alarak çağdaş hikâye anlatıcıları tarafından güncellenir. (Arslantepe 2008, s. 246, 253)

Eski öykülerin yapısalcı analizleri ışığında, mitik anlatı modelli Klâsik Anlatı sineması, arketiplerle yüzleştirdiği erkek Kahramanı şu biçimde konumlar (mit Kahramanlığını tespit); Kahraman çoğunlukla yakınlarını ve zarar görmüşleri korur, onu Yolculuğa bir Mesajcı çağırır, kendini ve konumunu tehlikeye attığı bu Yolculukta, tutsak düşebilir, hapsolabilir ancak kendisini geliştirerek Ödül de kazanabilir

(örneğin bir kadın ona adanır). Yolculuğu iki katmanlıdır: İç Yolculuğunun önünü Gölge ve Biçimdeğiştiren keser; Dış Yolculuğununkiniyse Geçit Gardiyanı ve Düşmanlar. Gölge; Kahramanın hem zihninde hem öykü dünyasında gezinir. Kahramanı çoğunlukla kadın Biçimdeğiştiren aldatır. Geçit Gardiyanı ve Düşmanlar; ya Kahramanla uzlaşır ya da yok olur. Kahraman, Yancılar ve Hilecilerden destek alır; ancak Hileci, Kahramanın başına bir sürü iş açıp onu tehlikeye atar ve hikâyenin enerjisini yükseltir. Kahramanı dertten kurtaran ve onu eğiten; eskiden kendisi de bir Kahraman olan Rehberdir. Yolculuk sonunda Kahramanın kişiliği değişir, erkek/si/leşir, annesiyle bütünleşir, Babası'nın ve Rehberinin yerini alır (Babalaşır) ve soyu ya da ismi yaşar.[36] Bu açıdan mitik anlamda "eril"lik bir cinsiyet biçimi olmaktan çok, aslında bir "arketip"tir (Murdock 1990, s. 114). Kahramanın Rehberleşmesi anlatısı, oğulun Babalaşması anlatısıdır.

36 Dizilere uygulandığında *Kahramanın Yolculuğu* modeli epizodik anlatımın zorluğu ve uzunluğu yüzünden sarkabilir. Kahramanda gerçekleşecek kişilik değişimi son bölüme kalabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Erkeklik İncelemeleri

Heather Cassils'in *Becoming an Image* (2013) performansı: Geçiş bir olma halidir.

KURAMSAL ERKEKLİK ÇALIŞMALARININ BELİRİŞİ

20. yüzyıldan önce biyoloji temelli olan cinsiyet algısı, kuramsal müdahalelerle değişime uğramış ve sosyal bir inşa gibi görülen "toplumsal cins(iyet)"e dönüşmüştür. Cinsiyet; kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri nitelerken (Beal 1994, s. 16), toplumsal cins(iyet); toplumun yüklediği anlam ve beklentileri ifade eder ve bireyin biyolojik yapısı ve psikolojik özellikleriyle de ilişkilenir (Rice 1996, s. 27). Rice'a göre toplumsal cins(iyet)i şekillendiren yapılar; temel sosyalizasyon aktörleri olan okul, aile, arkadaş grupları ve medyayla etkileşim sonucunda dönüşen kültürel özelliklerdir.

R. W. Connell eski cinsiyet tanımlarının; bireylere, özdeşliğe dayalı ve doğrudan müdahalelerde bulunduğunu, aslında cinsiyetin ikili olmadığını, biyolojik karakteri aştığını ve sosyal pratikle başarıldığını savunmuştur. Her yeni doğan çocuğun biyolojik cinsiyeti saptanabilir, ancak hangi toplumsal cins(iyet)e katılacağı bilinemez; çünkü çocuk, toplumun sunduğu cinsiyet modelleriyle, henüz büyümekteyken karşılaşmıştır (R. W. Connell 1998, s. 255). Böylece toplumsal cins(iyet), biyolojik cinsiyete eklenir ve erkek ve kadın bedenini niteleyen yapılar da dâhil, her tür toplumsal ayrımı içerir. Cinsiyete nazaran belirsiz ve "doğal"sız olan toplumsal cins(iyet)in tanımı esnektir; bu yüzden pek çok kuramsal yaklaşıma sahiptir.[1] "Toplumsal cins(iyet) konsensüsü" biyolojik fark değil, sosyal açıklamaları dikkate alır (Macionis ve Plummer 2005, s. 311) ve kültürle kurduğu ilişki, doğayla kurduğu ilişkiye indirgenemez.

Springer cinsiyet algılarındaki değişimi şu şekilde özetlemiştir: 20. yüzyıl sonunda beliren

1 Örneğin erkek doğal olarak duygusuz, saldırgan ve akılcı; kadın sezgisel, edilgen ve hassas mıdır? MacKinnon cinsiyet konusunu dikotomik bir dille tartışmayı reddeder ve erkeğin dominant olamayacağını savunur (MacKinnon 2003, s. 9).

Batı kültüründeki toplumsal öznellikler Viktoryen Çağ'daki kadar erkek merkezli değildir (Springer 1998, s. 21). Gelenekler, yine de sosyal ve kurumsal pratikleri, kadınlıkla erkekliğin ne anlama geldiğini ve düşünme yollarını tahakküm altına almayı sürdürmüştür:

> Batılı tarihçiler 19. yüzyıla, içinde çağdaş erkeklik ve kadınlık anlayışımızın biçimlendirildiği bir pota olarak bak[ar]. Yükselen burjuva kültürünün 19. yüzyıldaki zaferi, beraberinde yeni bir ahlâk ve dinî anlayış getirmiştir. Hıristiyan erkekliği konusundaki burjuva idealleri; ruhani, beyinsel ve ahlâki hükümleri olduğu kadar, emeğin değerini ve erkekçe bağımsızlığı ve özerkliği ön plana çıkarmıştır. Ancak, ... yüzyılın sonlarında sporun ve fiziksel uğraşların önem kazanmaya başlamasıyla birlikte daha meşakkatli, atletik ve konformist bir "kas erkekliği" kutsanır (bazen de suçlanır). (Segal 1992, s. 38-40)

Cinsiyet güncel Cinsiyet Çalışmalarında kişinin biyolojik cinselliğinin dışında kalan kültürel yan anlamlarla (Butler 1999, s. 12) kadın-erkek kategorilerine bir gönderme yapılarak kullanılmaktadır. Kültürel gelenek ve iktidar sadece erkeği değil kadını da, "erilliğe ilişkin" sosyal normları benimsemesi konusunda baskılar. Feminizm[2] bu anlamda her iki cins adına savaşarak ataerkillik hakkında belirli bir bilinç doğurabilmiştir. Simon de Beauvoir'ın *the Second Sex* (1949) kitabı; kadınlığın kültürel şartlarını belirlemede ve toplumsal rolünün sınırlılığını göstermede başarı kazanan ilk çalışmadır. Feministler davranışların biyolojik cinsiyet tarafından mı, yoksa kültür tarafından mı belirlendiğini problematikleştirmiştir. Onlara göre kadına yapılan baskının temelinde heteroseksüalite yatar ve ayrımcılığın yıkılması ve cinsel özgürlük için kadının öncelikle bunu, anlaması gerekir.

Biyolojik cins ve sosyo-kültürel/toplumsal cins(iyet) ayrımını ilk yapanlar feministlerdir. A. Oakley'e göre "ataerkil cinsiyet sistemi" bir güç paradigması kullanarak kadın ve erkeği ayırır; erkek ve kadın arasındaki ilişkiler toplumsal ilişkilerin temelindedir ve kamusal ve özel alana erkekler hâkim olur (Işık 1998, s. 48). Feminizm uzun bir mücadele sonucunda bir cinsiyet duyarlılığı yaratmış ve kültürel ürünlerde erkeklere ait, onları anlatan ve erkek görüşünü yansıtan araç ve ifade biçimlerini görünür kılmıştır:

> Her tür ilişkinin cinsiyete tâbi olduğunu anlatmak için en başa gitmeye gerek yok: Kadınlarla erkekler farklı güç mekanizmalarına âdil olmayan bir biçimde dâhil. Bu mutlaka doğalarındaki sözde farklılıkla ilişkili olmayabilir ve pek çok kurumsal pratik iki cinsiyet arasındaki bu eşitsizliği, kadınlar aleyhine üretir. (Baliç ve Özbay 2004, s. 90)

"Cinsiyet rolü"nden kurtulmanın öznel yollarını arayan feminist yaklaşım, cinsiyeti kavramak konusunda doğacı ve gelişmeci ekollerin; gelişmeci olanını tercih eder.[3] Doğacı kanadıysa, anatomiden yola çıkan psikanalitik

2 Feminizm (-Latince *femina*'dan- kadınsı özelliklere sahip olmak): Ataerkilliği ortadan kaldırarak, toplumsal cinsiyet gibi sosyal bölünmelerin doğal bir şey olmayıp, güç, ayrıcalık ve tahakkümlerini sürdürebilmek için erkekler tarafından kültürel olarak yaratıldıklarını göstererek, kadınları sosyal, politik ve ideolojik açıdan özgürleştirmeyi hedefleyen toplumsal hareket (Slattery 2007, s. 137). Ataerkillikle, soyun ve/ya da iktidarın erkekler üzerinden yürümesi ve adaletin erkek yasakoyucular tarafından sağlanması kastedilmektedir.

3 Benzer bir tartışma sınıf ve ırk kavramları için de mevcuttur (Liakos 2005, s. 89).

yaklaşım, savunur (Slattery 2007, s. 342). Gelişmeci yaklaşımın, 70'lerde cinsiyet ve toplumsal cins(iyet)i kuramsal olarak ayırması, akademik alanda felsefe hariç hemen her disiplin tarafından kabul edilmiştir (Moore 1999, s. 151).[4] Feminist hareketin Kadın Çalışmalarına sağladığı katkı, erkeklik adına çalışmalar yapılmasını da tetiklemiş, hatta Erkek/lik Çalışmaları feminist hareketin etkileriyle doğmuştur. 70'lerde ilk dalga Erkeklik Çalışmaları erkeği bir idealizasyon ve rol modeli olarak ele alır ve iktidarın erkekler üzerindeki rolünü reddeder. 80'lerdeyse bu eril/erkeksi (*masculine*) güce, erkeğin çektiği acılara ve zahmete vurgu yapan yeni ve geri talepler doğmuştur;[5] örneğin şair Bly Amerikan erkeklerini "kurban erkek" diye niteler. Ona göre erkeklik, masalların Jungcu arketiplerinden, endüstrileşen erkek yaşamları ve her türden erkek ritüeline kadar tüm kültürel performanslarda var olan bir "öz"dür ve erkekler Babaları'nın yaralarını iyileştirmeyi, kendi içlerindeki Savaşçıyı yeniden keşfetmeyi ve "ona erişmeyi" öğrenmelidir. Terapistler bu rolü üstlenebilir (MacKinnon 2003, s. 19). Bu tür geri dönüşlere rağmen 80'ler ve 90'larda erkeklik, artık kesin bir dille bir toplumsal inşa olarak ele alınmış ve 90'larda genel bir kategori olarak değil; belirli bağlamlar içinde formlaşan erkeklikler olarak benimsenmiştir. *Men's Studies Review* Dergisi'nin adı *Masculinities*'e dönüşür.

Erkeklik Çalışmaları etnik, ırki, işsel, sınıfsal,[6] sporsal ve eğitimsel kategorilerdeki erkek kimliklerini çözümler ve homoseksüel erkek(si) liklere özel bir önem verir (MacKinnon 2003, s. 18).[7] Feminist Çalışmalarda olduğu gibi kuramsal Erkeklik Çalışmalarına göre de "erkeklik"; sosyo-kültürel etkileşimlerin kompleks bir ürünüdür (Öğüt 2009, s. 6). Geç dönem Feminist Çalışmaları etkisiyle Erkeklik Çalışmaları, erkek ve kadınlığı Kartezyen bir bakış yerine ilişkisellikle açıklamıştır; cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tek neden değil, karşılıklı etkileşimdeki faktörlerdir (Slattery 2007, s. 346). Baliç ve Özbay ilişkisellik kavramsallaştırmasında feminist hareketin etkinliğini öne çıkarır:

> Feminist kadınlar haklı olarak bir sinema okuması ve kadın emeğinin ekonomik analizini oluşturdular; ancak geride kalan ve aslında cinsiyetin içkin olmadığı belirsiz alana "erkek kültürü" deme imkânı kayboldu; çünkü kadın tarihi, bağımsız bir öğe olarak tablonun tamamından çekildiğinde geriye kalanın ... ne kadar erkek, ne kadar erkekliğe dair ve ait olduğu tartışılır; özellikle cinsiyetin ancak ilişkisel bir yorumlamayla anlam ve tutarlılık kazanabileceği düşünüldüğünde... (Baliç ve Özbay 2004, s. 90-91)

4 Somay'a göre bu ayırım; "tarihin de kendisi"dir. İnsanlık tarihi, cinsel edimin üreme ediminden ya da arzu ve içgüdünün aşamalı birbirinden ayrılmasının tarihidir (Somay 2004, s. 71).

5 R. Bly, bir hareket lideri olarak *Iron John* (*Demir John*, 1990) kitabında Vietnam Savaşı'nda kandırılanlardan yola çıkarak Amerikan toplumunun "erkeksi"lik beklentilerini sorgular.

6 Sınıf: Üretim ilişkileri içinde ortak konumlara sahip bireylerin oluşturduğu, sosyal gerçeklikler (A. Arslan 2004, s. 128). Sınıf kavramı tözel bir kavrayış olarak eleştirilmiştir: "Tarihsel harekette zorunluluk ilkesine yer veren ve tarihi 'sınıf mücadelelerinin tarihi' olarak kavrayan Marx ve Engels 'özcülük', 'determinizm' ve 'indirgemecilik'le suçlanmıştır. ... Yaşanan radikal dönüşümlerin işçi sınıfını metamorfoza uğrattığını, ideolojiyi ve siyaseti sınıf ilişkilerinden bağımsızlaştırdığını düşünenler (Bell, Aron, Gorz ve Giddens), Marksizm'in sınıf ve sınıf mücadelesi kavramıyla birlikte tarihe karıştığını öne sür[er]" (Öngen 2002, s. 9).

7 Çalışmanın araştırma konusu Kahraman-erkek kurgusuna dayalı olduğu için, Erkeklik Çalışmaları içinde kuramsal olarak geniş yer tutan homoseksüellik kavrayışları genişletilmemiştir.

Tarihsel ataerkil iktidar ilişkileri içerisinde kurulan erkeklik teorik uzlaşımına (Savran ve Adams 2002, s. 2) 70'lerde beliren toplumsal cinsiyet ve Erkeklik Çalışmalarının öncesindeki Mitoloji ve Edebiyat Çalışmalarının da (Propp, Barthes, Lévi-Strauss, Campbell, Todorov, Vogler ve Voytilla gibi) katkısı vardır. Bir kimlik olarak erkeklik, kendini gerçekleştirme mücadelesi (Segal 2007 ve Beasley 2005) ve bir mittir. Erkekliğe ataerkil toplumsal düzenin egemen değerleri olan aile, iktidar, itibar, rekabet, sertlik, hırs, cesaret ve korumacılık hâkimdir (Murdock 1990, s. 124):

> Bizim kültürümüzde temsil edildiği şekliyle erkeklik, daima "tamamlanmamış"; aynı ölçüde hem toplumsal hem de ruhsal bir gerçeklik üzerinde kurulu bir varoluş özelliğidir; erkeklerin ideal olarak sahip oldukları kadınlar, diğer erkekler, kendi bedenleri, teknoloji ve makineler üstünde kurdukları iktidarlar içinde var olur... (Segal 1992, s. 44-45)

Erkeklik bu niteliklerin gösterilmesi kadar kimi olgular, örneğin hukuk, futbol, Hollywood Sineması ve müzik vasıtasıyla kurumsallaştırılmasının da bir sonucudur. Erkeğin, "iktidar erkek" kimliğini kurumsallaştırdığı fikrine R. W. Connell da katılmıştır:

> Erkeklikler; cinsiyet ilişkilerindeki pratiklerin bir konfigürasyonu, geniş ölçekli kurumları ve ekonomik ilişkileri içeren bir yapı, ikili ilişkiler ve cinselliktir. Erkeklik, kimliğin ve karakterin bir parçası olmak yanında bu çerçevede kurumsallaşır. (R. W. Connell 2000, s. 29)

Cinsiyet pratiklerini belirleme konusunda yaptığı çalışmalarla dikkat çeken R. Brannon'a göreyse erkeklik daha çok, kendisi olmayan aracılığıyla, kadınlar ve heteroseksüel cinsiyet kurgusuna uymayan diğer kimlikler üzerinden tanımlanır:

> Erkekte mevcut olacak özellikler şunlardır: Tüm duygulardan, kadınsı davranış ve özelliklerden kaçınma; başarı, statü ve ekmeğini kazanma yetkinliği; güç, güven ve bağımsızlık; saldırganlık, şiddet ve cesaret. (aktaran Atay, 2004, s. 12).

Segal ve Irigaray da bu görüşü destekler: "Karşıtı olarak tanımlanan bir şey olmadığı sürece katıksız bir erkeklik yaşanamaz" (Segal 1992, s. 38), "Erkeklik cesaret ve sadakatle nitelenmiş cinsiyetçi, ... maskülen bir monopoldür" (Irigaray 1985, s. 205). Kendini "öteki" ve "öteki korkusu" (kadınlar, eşcinseller ve biseksüeller) üzerinden tanımlayan erkek kimliği, toplumdaki diğer erkeklerin denetiminde yeniden ve yeniden bir onaylanma süreci geçirir.

Sertlik, dayanıklılık ve fiziksel yeterliliği muhafaza etmek, erkekler için ciddi bir gerilimdir. Bir dizi ritüel ve zorluk aşılarak kazanılan "erkeklik" pekişmeli, korunmalı, kutsanmalı ve zamanı gelince bir gelenek gibi aktarılmalıdır; "erkeklik bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin toplumsal yaşamda nasıl duyup, düşünüp, davranacağını belirleyen, ondan salt erkek olduğu için beklenen tutum alış ve rolleri içeren pratiklerdir" (Atay 2004, s. 14). Bourdieu için bu pratikler bir erkeklik alışkanlıkları kalıbıdır (*habitus*[8]) ve eril bir tahakkümle icra edilir; erkeklik öteki erkeklerin şahitliğinde (ilişkisellikte), dişilere ve dişilliğe karşı, dişil olma korkusuyla şiddet üstünden kurulur (Bourdieu 2001, s. 50-55). Bu korkuyu ihlâl eden er-

8 *Habitus*: Tecrübeleri birleştirerek her an bir algı, takdir ve eylem ağı olarak işleyen, dayanıklı ve yer değiştirebilir yatkınlıklar sistemi (Young 1971, s. 163).

kek ve kadınlar L. Davidoff ve C. Hall'a göre alaya alınmaktan şiddete kadar bir dizi yaptırıma maruz kalır ancak toplumsal cins(iyet)in sınırları onlara göre yine de değişkendir:

> Erkeklik ve kadınlık tarihsel zamana ve yere özgü oluşumlardır. İdeolojiler; toplumsal kurumlar ve pratikler içinde sürekli olarak biçimlendirilen, karşı konulan, yeniden işlenen ve onaylanan kategorilerdir. Farklı yorumları bir "sağduyu" tarafından örtülse bile bu çelişkili tanımlar üzerinde değişikliğe gitme olanağı vardır. (aktaran Segal 1992, s. 38)

Biyolojik cinsiyet algısının toplumsal cinsiyete dönüşmesi erkekliğin tanımlarını çoğaltmış;[9] erkeğin biyolojik "üstün" varlığı (Irigaray 1985, s. 185) yerine, kültürün "kader" edildiğini açığa çıkarmıştır (Butler 1999, s. 12). Erkeklik 80'lerde homojen olmayan, çoklu biçimde kavrandıktan sonra; her bir "tikel erkeğin" "kendi erkek kategorisi"ne tâbiyeti, erkeğin "iktidarla" ilişkisini tartışmaya açmıştır.

HEGEMONİK ERKEKLİK

Hegemonik erkeklik[10] kavramını ilk kez R. W. Connell Avustralya'da bir saha çalışmasında kullanır ve daha sonra "Toward a New Sociology of Masculinity" adlı makalesinde tanımı genişletir. 80'lerin erkeklik modellerinde, değişmez yapıya sahip (*mythopoetic*[11]) cinsiyet fikirleri mevcutsa da cins(iyet)in kişisellikle değil, kurumsallıkla ilişkili olduğu fikri feministler tarafından artık benimsenmiştir (Ghaill ve Haywood 2003, s. 49). R. W. Connell kurumsallığı başka kavramlarla birleştirerek birçok cins(iyet) analizinin tarihsel yapısının, karşıtlaştırılmış bedenler varsayımından hareket ettiğini ve bu varsayımların sosyal analizleri radikalleştirdiğini savunur. Erkeklik rollerine odaklı R. W. Connell, sistemli bir cinsiyet kuramıyla, sonradan sosyal bilimlerin çeşitli alanlarını etkileyen hegemonik erkekliğin spor, eğitim ve sağlık gibi disiplinlerde nasıl eleştirildiğini, desteklendiğini ve kullanıldığını incelemiştir.

Hegemonik erkeklik, ekonomik ve siyasal güce ya da fiziksel şiddete dayalı bir tâbiyet ilişkisiyle kurulur (Slattery 2007, s. 348). Erkek gruplarının iktidar ve sermayeye nasıl ulaştıklarını ve onu nasıl yeniden ürettiklerinin peşine düşen R. W. Connell'a göre "hegemonik erkeklik", eril tahakkümün diğer "cins"ler üzerinde kurumsallaşmasının adıdır. R. W. Connell hegemonya kavramını Gramsci'den (1971) ödünç almıştır ancak işçi sınıfı ve köylünün ittifak stratejisine vurgu yapmak için kavramı ilk kez kullanan Lenin'dir (Sönmez 2001, s. 18).

Gramsci her şeye rağmen toplumu bir arada tutan sıvayı, yani kültürü, ne yekpare bir toplam ne de sabit bir yapı olarak anlayamayacağımızı ve onu sürekli "devinen" bir egemenlik mücadelesi olarak okumak gerektiğini söyler. Hegemonya ekonomik faaliyetlere bağlı olsa da; bir ahlâki ve fikrî liderlik gerçekleştirir ve hâkim bir sınıf ittifakı ya da yönetici bloğunun hayat tarzı, kültür ve medeniyet anlayışını dönüştürür.[12] Kitleler üzerinde kurulan hege-

9 Evrimci görüş, toplumsal cinsiyetin temel sürükleyicisinin, evrim kanalıyla erkekler ve erkeğin görevleri olduğunu savunur (Öğüt 2009, s. 6).

10 Hegemonik erkeklik: Kadınlar üzerinde hâkim imajlar oluşturan, kalıp yargılara göre yaşamayı becerememiş genç, işsiz ve özellikle de eşcinselleri sindiren erkeklik anlayışı (Slattery 2007, s. 347).

11 *Mythopoetic*: Erkeğin hassas olmaması gerektiği ve feminizmin erkekleri güçsüzleştirdiğini savunan beyaz, heteroseksüel, orta yaş ve ortasınıf erkek hareketi (Onur ve Koyuncu 2004, s. 37).

12 Althusser'e göre bu süreçte baskın rol devletindir (Süalp 2004, s. 47).

monya sıradan bir iktidar yapısı değil, kültürel bir politikadır. Gramsci'nin en büyük katkısı işte bu noktada belirir; geniş kitlelerin aktif rızası icracı entelektüeller ve lider sınıf kanalıyla kazanılır ve ortak his ve mutabakatlarla konuşularak hâkim toplumsal üretim süreci "inanç", "tavır" ve "sağduyu"yla kuşatılır. Hegemonya bu yüzden, tek başına üretim alanında elde edilmez; devlete, siyasete ve bütün sosyal yapılara yayılır. Tâbi kesimler düzene karşı hegemonik bir direnç oluşturamadıklarında hâkim yapı onlara buyruğu güçlendirir.[13]

Hegemonik ve tâbi kesim arasında bir tamamlayıcılık vardır; dengeler geçicidir ve atılımın çoğu temsil edenden gelir (Gramsci 1998, s. 211). Hegemoni, güçlü olmasına rağmen sonsuz değildir. Gramsci için karşı hegemonya hor görülen popüler kültür alanında yürütülebilecek ideolojik mücadeleyle mümkündür (Ashe 2007, s. 143). Bu çıkarımdan hareketle Gramsci iktidarların cinsiyet, sanat ve medya üzerinden kurduğu siyaseti bir karşı-direnç olasılığından tartışır: Kültür alanı ihmâl edilmiş değerleri, gelenekleri, dili, ritleri, felsefeyi, dini, ortak duyuyu[14] ve en önemlisi popüler kültürü içerir.[15] Sistematize olmuş ortak duyu, kitlenin kültür durumuna uygunlaşmışsa da, bu alan mücadeleye açıktır. Popüler kültürü olumlayan, olumsuzlayan ya da ona tarafsız yaklaşan birçok görüş vardır (Tellan 2004). Popüler söylem çözümlemeleri yapısalcılar ve Gramsci için önemlidir, çünkü kültür ve hegemonya gibi farklı anlayışları kesiştiren kitlesel iletişimi ve üretimi kuramsallaştırmışlardır.

Hegemonya kavramı Spivak tarafından 80 ve 90'larda maduniyet biçiminde tekrar tarif edilir. Madunluk, toplumu sürdüren entelektüel ve ahlâki bir ittifak olarak hegemonya (Kellner ve Durham 2006, s. XV) tarafından imajı kurulmuş ve adına konuşulmuş bir tâbiyet türüdür.[16] Hegemonya altında ezilen sesler öylesine parçalanmış ve ayrıştırılmıştır ki duyulamaz. Madunlar belirli maddi koşullar içinde yaşar ve kendilerini eleştirmekten mahrum ve acizdir (Spivak 1994, s. 78); kendi adlarına konuşamadıkları için, onlar adına konuşulur. Baskın kültür (hegemonya), madun adına sadece felsefe ve sanat yapmaz; sahneler, resmeder ve politika icra eder. Madunları (tâbileri) teşkil eden en güçlü hegemonik yapı, ataerkil cinsî tahakkümdür.

R. W. Connell hegemonik erkeklik kavramını, aslında ataerkilliğin cinsiyet düzenini açıklamak için kullanmıştır. Weedon'a göre ataerkillik kadının erkek çıkarlarına tâbi kılındığı bir güç ilişkisidir; bu güç ilişkileri, cinsel işbölümü ve üremenin toplumsal örgütlenmesinden, dişilliğin içselleştirilmiş normlarına değin birçok biçimdedir ve ataerkillik (hegemonik güç) biyolojik cinsel farklara atfedilen sosyal anlamlara yaslanarak, kadını ve rolünü erillik üstünden kurar (Weedon 1987, s. 2). Erkekle-

13 Gramsci'ye göre hegemonya asla tam anlamıyla oturmaz ve ideolojik mücadeleler hep var olur; tüm yönetici sınıflar halkın desteğini sürdürmek için ödün vermek zorundadır ve tam beyin kontrollü totaliter sistemlerde bile mutlak hegemoni mümkün değildir (Slattery 2007, s. 242).

14 Ortak duyu: Yerel tarihten gelen önyargılar (S. Hall, Lumney ve McLennan 1978, s. 49).

15 "Gramscici hegemonya", (ekonomik korporatist koşulların daha geniş bir toplumsallık içinde aşılması ve geniş kitlelerin gereksinimini karşılayacak bir pratik olarak) siyasetin, "en yüksek iyinin arayışı" olarak benimsenmesidir (Açıkel 1996, s. 192).

16 Madunlar, sesi çıkmayan, kenarda ve en altta kalmışlar. Onların sesinin duyulduğu an, kültürel olarak aşina olunmayan bir sessizlik ve konuşamama halidir; sessizliği duymak ancak anlatılamayanda görülüp analiz edilir (Süalp 2004, s. 60).

rin, sadece çocuklardan değil kadınlardan da ayrışmak istediğini Segal da belirtmiştir. Ancak ona göre günümüz erkekleri; "saf kan ataerkillik geri gelmedikçe" erkekliklerinin ayırt edici özelliğinden giderek daha az emin olarak yaşamaya mahkûmdurlar (Segal 1992, s. 47). Hegemonik ya da çoklu erkekliklerin yaşatılma biçimleri ataerkil düzendeki kurucu-kurban ilişkisinin sürmesiyle mümkündür; bu iki erkeklik türü teorik olarak birbirinden "kaçındırılamaz".

R. W. Connell, Gramsci'nin, yöneticilerin tâbi kesimi fiziksel güçle değil, rızaya dayalı ideolojiyle idare ettikleri fikrinden hareketle, günümüzdeki güç ve şiddeti ve özellikle farklı erkeklik taleplerini, ataerkil sosyal düzenin politik tekniklerini kavramak için irdelemiştir (R. W. Connell 2002, s. 114). Ona göre ataerkil iktidar ilişkilerini merkeze alan hegemonik erkeklik dışında, başlıca üç erkeklik kategorisi vardır: "Suça iştirakçi" (güççü), "azınlıkçı" (marjinalist) ve "itaatçi" (homoseksüel/madun). Suça iştirak, suç ortağı erkeklerde (hegemonik erkeklerden daha az aktif bir rolle kadınları ezip ikincilleştirerek); azınlık, marjinal erkeklerde (alt ırk, etnisite ve sınıf pozisyonunda) ve itaat, heteroseksüel olmayan erkeklerde (en dezavantajlı grup) baş gösterir. Bu farklı erkeklikler alternatif yaşam olanakları gibi görülse de karşılıklı hiyerarşiler ve mücadelelerle var olur ve dominant modelli erkeksiliklerle çatışır. Çıkarları patriyarki tarafından sağlanan hegemonik erkeklik iktidarın tepesindedir ve şiddet gibi sosyal ilişki biçimlerini kullanarak kamusal "uylaşım" için sözün ve eylemin sahibi olan heteroseksüel bir kurgu ve kültürel ifadeyle, tüm cinsiyetleri değişen yoğunluklarda "öteki"leştirir. Cinsiyetli kurguların kişisel savaşında (Yuval-Davis 2003, s. 199) çok az sayıda erkek, egemen konumunu mit ve efsaneyle doldurabilir (Feasey 2004, s. 3). Hegemonik erkek, bu rolle bazen aşırı, bazen gevşek biçimde özdeştir; bu yüzden egemenliği, bütünlüklü ve bedenli bir biçimde –sinema, medya, roman, öykü ve mitos gibi kurgular hariç– tek bir bireyde görmek mümkün değildir.

R. W. Connell eril kurgu ve tahakkümün dönüştürülebilmesi için dört temel öneri sunar: Toplumsal cinsiyet düzeninin yıkılması/dişil ve eril etkileşimin tarihselliğinin belli edilmesi; toplumda, ailede ve küresel düzeyde hegemonik erkeklik analizinin tamamlanması; toplumsal pratiklerin yürütücüsü olan bedenin kuramsallaştırılması ve erkekliğin bebeklikten Babalığa kadar olan süreçlerinin tekrar değerlendirilmesi (R. W. Connell 2005b, s. 846-855).[17] Tüm bunlar erkekliğin; simgesel çözümlenmesinin kaçınılmazlığını vurguladığı gibi, modern kapitalist dönemde kas ve akıl üzerinden kurulan erkekliğin, değişen üretim koşullarında farklılaşan rollerini anlamak için de gereklidir. Mülksüz erkek aile geçindirmek isterken, sermaye sahibi erkek kariyer ve yönetebilme kabiliyetini öne çıkarır (Sancar 2009, s. 35-65).

Erkeklik istikrarsız da olabilen toplumsal kurum ve pratiklerde sürekli olarak iktidarının onaylanmasına bağlı olduğu gibi kendisine boyun eğmeyen "öteki"lerden hiyerarşik farkını korur (Segal 1992, s. 44-47). Koşul, zaman ve kültüre göre farklılıklar göstermesine rağmen

17 R. W. Connell'ın hegemonik erkekliğe sinemadan verdiği örnekler; Humphrey Bogart, John Wayne ve Slyvester Stallone'dir. Türk karakterlerinden örneklerse, 70'lerin Cüneyt Arkın ve Kadir İnanır'ı, 80'lerin Nuri Alço ve İbrahim Tatlıses'i ve 2000'lerin Kenan İmirzalıoğlu ve Oktay Kaynarca'sıdır; hegemonik erkeklik farklı dönem ve kültürlerde farklı dışa vurulur (Bozok 2009, s. 439).

hegemonik erkekliğin temel unsurlarını değişken özellikler değil, "muhafaza edilenler" belirler. Bu açıdan hegemonik erkeklik ve cinsiyet rejimlerinin izlenmesinde kilise, okul, medya ve ordu gibi kurumlar önemlidir. Cinsel ayrımcılığın kalıcılık ve sabitliğini yeniden ve yoğun biçimde üreten kurumlardan en güçlüsü ordudur:

> Hegemonik erkeklik kadınları, tebâyı ve marjinalleri aşan özel bir erkeklik tahayyülüdür ve onu yaşayan erkeklik ruhu sürekli pekişmelidir. ... Rıza gösterenler, hegemonyaya ilişkincilliklerince sıralanır. Hegemonik erkeklik sorunları çözmek ve emir-komuta zincirini korumak için şiddet kullanan militarizmden ayrı düşünülemez. (Şentürk 2009, s. 91)

Cinsiyetçilik, homofobi, ırkçılık, milliyetçilik ve bütün bunların dolayımlandığı bir alan olarak ordu, hegemonik erkekliği normatif kılar ve onu kazanmaya en uygun yerdir; çünkü tekrar modeline dayanır. Weedon tekrara dayalı öznelliklerin, kişilere ikinci bir doğa sunduğunu ve hegemonik kimlik kadar ona karşı geliştirilebilecek ters-özdeşliklere de fırsat verdiğini savunmuştur (Weedon 2004, s. 5-11).[18]

Hegemonik erkeklik yaklaşımı için kimi eleştiriler de mevcuttur. Whitehead teoriyi hareketsiz, indirgemeci, hatta yapı-kurum ikiliğinden dolayı determinist bulur (Whitehead 2002, s. 94). Erkeklik, "cinsiyet düzeni ve ataerkil erkek görüşünde" insan denen ve namevcut bir öznenin acizliğine mahkûmdur ve bu cinsiyetli iktidar yaklaşımı kurban ve "baskı kuran" ikiliğini yeniden üretir. R. W. Connell tarafından heteroseksüel nitelikte ve bir iktidar pratiği içinde tarif edilen hegemonik erkeklik; hâkim niteliğine uymayanları öteleyen bir çözümleme ve sıradan insanın gerçeği olmaktan çok ulaşılacak bir ideal, hedef ve bir fantazmadır (Lusher ve Robins 2009, s. 395). Bu yüzden "egemen erkeklik" aslında bir kimliktir.

Benzer bir itirazı Sancar da yapar; "tahakküm analizi"nin bir ideal/kimlik yarattığı doğru olmakla birlikte, tahakkümü kadın ya da eşcinsel fobisine göre kurmak yanlıştır. Şiddeti erkeğin bir parçası olarak görmek, "homofobik-heteroseksüelliği" kurucu unsur olarak tanımlamak ve cinsiyet eşitsizliğini biyolojiyle ilişkilendirmek, eril tahakkümün kurulmasının birbirini tamamlayan katmanlarıdır. Oysa kültürel sermayenin hegemonideki önemi, biyolojik sermayeden çoktur (Sancar 2009, s. 41-44). Hegemonik erkekliğin ekonomik sermaye açısından analizinin ihmâline Bozok da dikkat çeker ve sadece R. W. Connell'ı değil, tüm Erkeklik Çalışmalarını sınıf kavramından ve "kapitalist erkeklik" çözümlemelerinden uzaklaşmakla suçlar:

> R. W. Connell ve izleyicileri her ne kadar bir yapısal analizden ve farklı statülerdeki erkeklik biçimlerinin ataerkilliğe karşı farklı mesafelerinden söz etse de, Erkeklik İncelemeleri dâhilinde neredeyse hiçbir kuramcı erkekliği sorunsallaştırırken Marksist-feminist veya sosyalist-feminist bir yaklaşımla sınıfın öneminden söz etmemektedir. Oysaki R. W. Connell'ın ihmâl etmekte olduğu kapitalist ataerkillik; sosyalist-feminist kuramcıların da işaret ettiği üzere bir yandan "kamusal alan"da, diğer yandan "özel alan"da kadınların ikili bir ezilmişlik ve ikincilleştirilme yaşamalarına yol açar. (Bozok 2009, s. 440)

Marksist geleneğine bağlı Bourdieu, bu tür eleştirilere rağmen R. W. Connell'ın görüşleri-

18 R. W. Connell aynı fikirdedir: Hegemonik içeriklere direnç mümkündür, anti-hegemonik erkek kimliği küresel çapta yaşanabilir (R. W. Connell 2005, s. 45).

ni desteklemiş, erkekliğin bir "dişilleşme" korkusu olduğunu ve çoklu erkeklik kategorilerinin bir "habitus" olarak okunabileceğini belirterek, geç-modern dönemin egemen erkekliklerine odaklı; ekonomik ve kültürel analizler yapmıştır. Bourdieu'ya göre erkeklik, (R. W. Connell'ın, egemen erkekliğine paralel bir yatkınlık sistemi olan) "erkeklik-habitusu"yla, erkeğin maskülenliğini çoğaltan bir *libido dominandi*'yle (baskın gelme arzusu) –bu fikre Butler da iştirak eder– işler (Bourdieu 2002, s. 21). "Baskın libido" özellikle; "homososyal"liğin, erkeklik tahakkümünün ifade tarzı olduğu orduda ya da içinde; erkek olmanın görev haline geldiği ve erkekliğin karşılıklı normallik ve uygunluğunun kendi toplumsal bakışlarının güvencesi altında tutulduğu "homo"sosyal[19] cemaatlerde bulunur (N. Polat 2008, s. 152).

R. W. Connell sonradan kendisine yapılan eleştirileri "egemen erkekliğin tarih-aşırılığı ve sabitliği" başlığında geneller ve bu eleştirilerin, erkekliğin sosyal tanımlarındaki değişimi göremediğini söyler. Ancak kavramsallaştırmasını bir ölçüde yenilemiştir; hegemonik erkeklik, "hegemonik olmayan bütün erkekliklerin tâbiyet çatısı"dır ve bu tutum uluslararası düzeyde ve her kategoride kanıtlıdır (R. W. Connell 2005b, s. 846). Dünya cinsiyet düzenini "erkekliğin" patriyarkal çıkarı var etse de; her düzende olduğu gibi egemen erkeklikte de krizler olur. Bazı çağdaş örnek erkeklik modellerinde (başarılı sporcu, politikacı ve kadın avcıları gibi), bu istikrarsızlık gözlenebilir (Segal 1992, s. 44-47). Sürekli korunan erkeklik, bir iktidar odağı olarak onun kırılganlığına işaret eder. Bu zaafı önemseyen R. W. Connell hegemonik erkekliğin tarihsel olarak dönüştüğünü, yeni grupların/cinslerin mevcut tahakkümü baskılayabileceği ve kavramın da bu yüzden tarihsel-hareketli olduğunu savunmuştur.

"Toplumsal cinsiyetin" ideoloji, bilgi ve sosyal tabakalaşma analizinde kullanımı, sınıf kavramı kadar geçerlidir (Slattery 2007, s. 351). Ancak tartışmalar cinsiyet ve erkeklik pratiklerinin ne kadarının kişisel, ne kadarının sosyal kurulduğunda çatallaşır. Erkeklerin "birey olarak" sahip olduğu farklı hal, duruş ve özellikler setini, hegemonik erkeklik kavramı; psikanalizden yararlanarak "sosyal egemen" cinsiyet bakışıyla yeniden kurmuştur.

ERKEKLİK VE KAHRAMAN

Gramsci'nin "iletişimci ve sanatçıların da bir parçası olduğu", hegemonya çıkarımı; bir damardan Kültürel Çalışmaları ve Spivak'ın tâbi kesimleri madun (kendilik imgesi hegemonca belirlenen) olarak nitelemesini, bir damardan da Erkeklik Çalışmalarının (R. W. Connell ve Bourdieu'nün katkısıyla) hâkim cinsiyet tahakkümünü "hegemonik erkeklik" olarak adlandırmasını etkilemiştir. Cinsiyet Çalışmaları erkekliğin kültürel bir sonuç olduğunda uzlaşsa da; Kahramanlık kültünün neden bu kadar popüler olduğunu ve görsel anlatıda yer edindiğini açıklamakta –biyolojik farkı reddettiği için– zorlanır:

> R. W. Connell erkeklik tanımı üzerinde çalışmanın zorluklarını görmüştür. Ona göre erkekliğin kültürel inşasını dönüştürmek isteyen tüm feminist ve gay-aktivist hareketlere rağmen, popüler kültür tözel erkeklik fikrini kucaklar. R. W. Connell erkekliği tanımlama girişimlerini;

19 Homososyallik: Erkek habitusunun güvenliğini tesis eden, cinsiyetlere göre ayrılmış ve diğer cinsiyetlerin girişine engellenmiş alanların sosyalliği (Polat 2008, s. 152).

> cinsiyet-rolü, sosyal-yapı, tarihsel ilişki, temsiliyet ve psikolojik teoriler olarak saydıktan sonra, onu sosyo-politik bir çerçeveye oturtmaktadır. Ancak erkeklik yine de bir biyolojik temele sahiptir, ... hatta farklı testosteron seviyeleridir. (Boon 2005, s. 306)

Boon; J. M. ve M. G. Dabbs'in araştırmalarına dayanarak dünya kültürlerinin; erkek davranışı/erkeksilik olarak nitelendirdiklerinin çoğunun, kadın ve erkek olmaktan değil, testosteron seviyesinden kaynaklandığını söyler. Erkeklik yüksek testosteronluluktur. Davranışları yüksek hormon seviyeleri etkilemekte ve kişiyi agresif, güç ve seks düşkünü yapmaktadır.[20] Boon'a göre dürtüler düşünme biçimlerini etkilemektedir ve sosyal olarak kurulmaz, bu yüzden erkek(si)lik bir tesadüf değildir. Bu görüş Erkeklik Çalışmaları ve sosyoloji gibi disiplinler tarafından biyo"fobik" biçimde reddedilmiştir:[21] "Erkekler hormon kuklası değildir, erkeklik biyolojiyle ilişkisizdir" (Whitehead ve Barrett'tan aktaran Boon 2005, s. 306). Karras; tepkileri ve Boon'un, hormonal dürtüler görüşünü birleştirerek "Cinsiyet farkları kültürel olarak inşa edilir, ancak biyolojik temelle çelişmez," (aktaran Boon 2005, s. 306) demiştir.[22] Boon'un görüşü; bir testosteron gösterisi içinde olan popüler aksiyon Kahramanları için de geçerlidir, çünkü kadın ve erkek Kahramanlar hedefler peşinde koşarken erkeksi bir performansa tâbi görünür. Cinsiyet Çalışmalarını önceleyen analizler, egemen kültürün sinema Kahramanlarına bakarken açık biçimde erkekliğin doğal ve tözel tanımlarına yakın duran mitolojik, melodramatik, yapısalcı ve psikanalitik metotlar kullanmıştır. Tartışmadaki sorun popüler kültürün disiplinler tarafından algılanışındadır:

> Kültürel Çalışmaların kuramcılarına göre popüler kültür; bazen özgürleştiren, sorgulayan, protesto eden ve direnen özellikler gösterebilir ve toplumsal ilişkileri değişime zorlayan ve onlara kafa tutan bir güce sahiptir. Burada bazen sözcüğü çok önemli, tabii ki çoğu zaman popüler kültür var olan düzeni korumaktan, kollamaktan başka bir hedefe yönelmez. ... Yaygın bilinen bir diğer kuramsal yaklaşımsa popüler kültürü; toplumsal ilişkileri olduğu gibi korumaya çalışan, çelişkileri ve çatışmaları gizleyen bir kültürel aktivite olarak görür. (Tekelioğlu 2009b)

Frankfurtçu Marksistler (tahakkümü kavramsallaştıran Gramsci dâhil) ve Marksist-feminizm Tekelioğlu'na göre popüler kültürü sevmez.[23] Erkeklik Çalışmaları toplumsal olguları okurken hegemoniyi, kültürel bir inşa süreci olarak görmekte ve cinsiyeti soyutlaştırarak seks özgürlüğünün önünü açmaktadır. Ancak bu gerçek insana dair ve "çözülebilir" bir sorundur. Erkeklik Çalışmaları edebiyat, tiyatro ve sinemayı okurken cinsiyeti yapıbozduğu gibi dil, mitoloji, din ve psikanalizi de yapıbozuma uğratmak ister. Bu anlatılar popüler olanla ilgilidir ve merkezlerinde mitik ya da masalsı/melodramatik (tözel) Kahramanlar barındırırlar. Onların, kurgu erkek(si)liğinin ve güç istencinin yapısını bozmak kolay değildir:

> Erkeklik Çalışmaları erkeği yeniden inşa etmek için erkekliği yeniden tarif etmek arzusundadır; onu kurmak, yazmak, işletmek ve daha nazik

20 Bkz. J. M. Dabbs ve M. G. Dabbs, *Heroes, Rogues and Lovers: Testosterone and Behavior.*

21 Bkz. S. M. Whitehead ve F. J. Barrett, *The Masculinities Reader.*

22 Bkz. R. M. Karras, *From Boys to Men.*

23 Mouffe'ye göre Gramsci ekonomik indirgemeci sayılmaz (aktaran Sönmez 2001, s. 22).

şekilde organize etmek ister. Ancak Kahraman figürü, erkek(si) özelliklerin abartılmış hiperbolik halinden başka bir şey değildir, ölüm korkusunu azaltma işlevi görür ve insanın hayatta kalma dürtüsüyle ilişkilidir. Sonuçta bir kişiye ya da gruba yöneltilen tehdit ne kadar büyükse, Kahramanlara duyulan ihtiyaç o derece artar. Tehdit altındakilerin içinde uç düşünmeye –ya hep ya hiçe– yatkın olanlar da Kahramanlara en çok inananlar olur. (Boon 2005, s. 307)

Erkeklik kültürel bir performanssa da, anlatıların Kahraman erkekliği, biyolojik çıkarımla paraleldir. Kahraman "hayatta kalma dürtüsü" en güçlü kişidir. Tarihin ilk Kahramanlık sınavını veren Gılgamış da sürekli yaşıyor olmak istemiştir. Metz'e göre bu nokta öykü ve yaşamı farklılaştırır: Bir öyküyü dünyanın geri kalanından ayıran ve gerçek dünyayla karşı karşıya getiren, bir başlangıcı ve bir sonu vardır; "Gerçek, hiçbir zaman öyküler anlatamaz" (aktaran Oluk 2008, s. 18). Hayatta net bir başlangıç ve son yoktur; öyküdeyse kesin bir başlangıç ve bir bitiş vardır; her film bir "son imge"yle (İksirle) biter:

> *Kahramanın Yolculuğu*'nun son aşamasında asıl anahtar İksirdir. Kahraman paylaşmak için Özel Dünyadan ne getirir? İster Kahramanın ait olduğu toplulukta, ister izleyiciyle paylaşılsın; İksir Kahramanın son sınavıdır. Bu onun "orada" olduğunu kanıtlar, herkese bir örnek sağlar ve hepsinden ötesi ölümün yenilebileceğini gösterir. (Vogler 2009, s. 297)

İksir, öykünün merkezinde ölümle yüzleşilebildiğinin kanıtıdır ve Kahraman ölse bile, yeniden doğarak ölümün üstesinden gelineceğini ispatlar ya da bir dava için ölerek aslında ölümü yener (Vogler, gerçek hayattaki önderlerin Kahramanların kültürel karşılıkları oldu-

Enkidu Gılgamış'ın lanetli ve hayvansı yarısıdır. Gılgamış'ı öldürmek istese de onunla dost olmuştur. Enkidu ölünce çok üzülen Gılgamış buna inanmaz ve onu bulmak ve Ölümsüzlüğe ("İksir"e) ermek için Yolculuğa çıkar. Gılgamış'ın (medeniyet) onu bu denli arzu etmesi belki aşığı olduğundandır; bu açıdan bakıldığında ilk Kahraman erkeklik mücadelesi İç ve Dış çatışması bakımından bir "erkeğe" kavuşma hikâyesi ya da içindeki Anima'sıyla (dişil ve "medeniyet-dışı" parçayla) birleşme isteği varsayılabilir. Bu açıdan *Fight Club*, Gılgamış'ın öyküsünü tekrar etmiştir.

ğunu da belirtir). Filmlerdeki Kahraman-erkekliği, ölümle yüzleşen intikamcı kadınlar da icra edilebilir. *Lara Croft Tomb Raider* serisinde (2003-2011) Lara (A. Jolie), *Kill Bill I-II*'de "the Bride" (U. Thurman), *Hanna*'da (Joe Wright, 2011) Hanna (S. Ronan), *Colombiana*'da (O. Megaton, 2011) Cataleya (Z. Saldana) ve *Nikita*'da (2010-2013) Nikita (M. Quigley) kadın-erkek Kahramanlardır. Bu açıdan bakıldığında "ölüm korkusu"nu yenme duygusu herhangi bir cins(iyet)i asıl-"erkek" (Kahraman) yapmakta ve nedeni biyolojik yatkınlığa uzanmaktadır.

Hayatta kalmak ve "kimlik" ilişkisi ölüm riskinin savaşlar gibi en çok arttığı anlarda kurulur ve kişiyi bir Kahramanlık duygusuna sürükler. Efsanelere dayalı Western Kahramanları da bu açıdan bir ulusal epiktir. Kahraman kalıbı ulusal epiklerde seyirciyi bunaltacak ka-

dar çok tekrar eder. Amerikan "Kovboy"ları; İlyada ve Aineias gibi eski Yunan Kahramanlarıyla ikâme edilmiştir ve genç bir ulusun cesaretini simgelerler (Bloch 2006, s. 6). Hayatta kalma dürtüsünün Kahraman milliyetçiliği; fanatik, erkekçi ya da aidiyetçi kitleler tarafından benimsenen bir kimliktir. Ülke bekası ölüm korkusuna bağlı bir erkeklik koşullanmasıyla politize edilir. Kimlik[24] bu noktada biyolojik dürtüye dayalı bir töz olmaktan çıkarak hegemonik erkekliğin hedefiyle birleştirilir:

> Belli söylemler altında, belli öznellik ve kimlik modlarına sürekli gireriz... Ta ki ikinci doğamız olana kadar. Onlar ancak içselleştirildiğinde öznelliğimizin canlı birer parçası haline gelir. Bu gerçekleşmediğinde özdeşleşememenin ya da ters-özdeşleşmelerin kaynağı olabilir ve hegemonik kimlik normlarının reddine dönüşebilirler. (Weedon 2004, s. 7)

Kimlik, toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklenti olabileceği gibi, kadınlık, erkeklik ve başka bir toplumsal cinsiyet için, "bir anlamı olmanın" öznel bir duyumudur (Rice 1996, s. 32).[25] Bu açıdan Kahraman erkeklik; "kimlik farkındalığı" kapsamında kişisel anlam üretebilir ancak Kahramanlığın sosyal ve tarihsel olarak desteklenmiş ve düşmesi engellenmişliği; erkekleri kişisel çıkarlarına körleştirerek, egemenlik konumlarına alet etmiştir.[26] "Evrensel" çıkar toplumdaki etnik rekabet ortamında baskın bir tarih ve kültür yaratmak için kullanılmış ve hegemonik anlatıma/kimliğe uymayanlar dışarlanmıştır. "Büyük Çıkar"ı özellikle okul gibi erken dönem altyapılar benimsetir. Mayer, Yahudi okullarındaki sertlik ve "sıkılık" (hegemoni) kültürünün okul seremonileri ve kutsal tatil günleri kutlamalarında tasarlandığını ve bu etkinliklerin vatan fikri ve (özellikle Makkabi ve Hasmon gibi) Yahudi Kahramanlarını merkeze aldığını (Mayer 2002, s. 253) belirtmektedir.

Kahramanlık kitlesel bir olgu olarak kişisel kimliğe zarar verebilir. Çünkü hiçbir erkek o ideale ulaşamaz... Hatta bir erkek, Kahramanlıktan uzaklaşıyor olduğu ölçüde kişiseldir. Erkeklik, gündelik deneyim seçimlerinden oluşmadıkça, ya hep ya hiççi Kahraman kimliğine ve biyolojik bir dürtü olarak hayatta kalmayı bir anlam için hayatta kalmaya çeviren kaderciliğe dönüşür. Birinin; hayatın anlamı konusundaki fikri ne denli netse, Kahramanlığa o kadar çabuk kalkışır. Kahraman erkek, bir sorgulamamacı olarak kader gibi akıbeti net fikirlere koşullanmalı, duygularını sergilememeli ve onu ulaşılmaz erkeğe çeviren mesafeliliğini korumalıdır (Daly 1973, s. 15).

Kahraman erkek retoriği, bu dünyaya ait olmayan, soyut bir (popüler) kültürde sürdüğü için gerçek dünyayla örtüşmez ve her an bükülebilir. Ölüm karşısında çaresiz erkeklik, bir mitosta vuku bulur. Bu açıdan Kahramanlık kaderci fikirde, insanüstü bir evrede erkekleşmenin son aşamasıdır ve sırf bir erkek olarak yaşamak aslen bir yetersizliktir. Hack, Kahra-

---

24 Kimlik: –Latince *idem*'dem– aynılık ya da süreklilik; kimlik kolektif bilinç ve hafızanın yarattığı alanda oluşur (V. Yücel 2009, s. 101) ve kişiliğin aksine din, millet, aile, cemaat, sınıf, meslek ve eğitim gibi pek çok kategoride ve çoklu biçimde sahiplenilir (Tepebaşılı 2004, s. 23). İngilizceden yapılan aktarımlarda *identity* sözcüğü bazen "kimlik", bazen de "özdeşleşme"yle karşılanmıştır.

25 Bedene iliştirilen cins konumları, hızla yok olan din, ulus ve milliyetçilik gibi manevi değerler arasında bir kimlik anlayışı olarak belirebilir (N. Bilgin 1996, s. 10).

26 Milliyetçilik ulusları ulus-bilincine çağırmaz, onları yoktan keşfeder (Anderson 2002, s. 6).

manın başka bir evrende oluşu ve ulaşılmazlığına karşı çıkarak onun yine de gerçek hayatta bir karşılığı olduğunu ve Kahramanların, kendi özel hayatlarındaki kişiliklerine ait olmadığını belirtmiştir: "Yunanlarda Kahraman tapıncı iki nedenleydi; ilki savaş başarıları, işgalcilikleri ve üstün medeniyetleri, ikincisiyse Kahramanların kendi ailelerine değil Yunanlara ait olmalarıydı" (aktaran Boon 2005, s. 302).

Kahraman olmak bir erkeği ayrıcalıklı yapar. Ancak Kahraman olmak (paradoksal şekilde) hiç gerçekleşmediği ya da hep ertelendiği için aslında erkeğin ele geçmeyen arzusudur. Kahramanlık, erkekliğe dairse de (şampiyonluk gibi) yüceleştirilmiş bir gruba aitliği ifade eder. Bir aidiyet grubunda olmak (takım, ülke, akraba, mahalle, inanç, memleket muhafazakârlığı ve fanatizmi) bir kimliğe sahip olmaktır. Bu gruplar içindeki sembol kişiler, mit Kahramanlarının bedenlenişidir. "Hegemonik erkekliğin" aksine, bir "sembol" olarak "Kahraman erkek" tek bir bedende nesneleşir. Bu yüzden film Kahramanları (imajlı/bedenli erkek) seyircinin kolay özdeşleştiği, dolaysız erkeklerdir.

Metz'in görüşüne dönersek; bir film hayata benzemez, bir sonu ve bir "son imgesi" vardır. Cins(iyet) Çalışmaları, gerçek hayatı gözlerken tözel/biyolojik erkeklikten hareket etmese de, bu nedenle, film Kahramanı erkeklerin ölüme direnmesi için gerekli topyekûn şartlanmayı töz dışı bir cinsiyet bağıyla açıklamakta –ölüm korkusunun biyolojiye dayanması nedeniyle– zorlanır (bütünlüklü bir beden teorisinin noksanlığı). Çünkü harcanan; bir "film karakteri"nin de olsa hayattır ve kurban olmanın dereceleri anlatıcı tarafından bir "kategoriye" denk getirtilir. Aksi takdirde Kahraman ve "ötekiler" farksızdır. Mit-Kahramanlığı-anlatıcıları için bu kategori, karakter dişi de olsa erkektir; hatta hegemonik erkekliğin, bir öyküde de olsa bedenlenişinin görülebileceği "en t/özel erkek/konum" olan Kahramandır.[27]

ERKEKLİK VE PSİKANALİZ

Psikanaliz, gündelik hayat, hegemonik tahakküm ve kökünü bireyde bulan erkeklik konusunda yapısalcılığın devamı olarak eski ailevi ve toplumsal mitleri içeren argümanlar üretmiş ve bilinçli kolektif etkileşime açık cinsiyet mücadelelerine bazen tâbilerin; bazen hegemonların sesinin duyulduğu "bilinmeyen bir alanı" (bilinçdışını) müdahale ettirmiş ve cinsiyete ve erkekliğe; kültürel inşacı (özelikle Feminizm gibi) ya da yapıbozumcu (özellikle Foucault gibi) değil, biyolojist yaklaşmıştır: "Anatomi kaderdir" (Freud 1977, s. 320). Bu açıdan psikanaliz, tözel bir öznelcilik olarak Erkeklik Çalışmalarının gelişimini normatif bir saplantıyla geciktirmiştir. Mit Çalışmaları kayıp halka olarak kabullenilebilir.[28]

Erkeklik Çalışmaları erkekliği kuran öğelerin eleştirilmesiyle oluşmuş, gelişimci bir disiplindir. Sadece toplumsal iktidarı değil, mitoloji, tiyatro, edebiyat ve sinema gibi sanat dalları ve

27 Kadınların, anlatıda merkezîleşmesi daha modern bir mit türü olan melodramla (Özhan 2011, s. 5 ve Ekici 2007, s. 53) mümkün olmuştur.

28 Psikanaliz ve Mit Çalışmalarının başlangıcı melodram ve Klâsik mitin sinemada kullanımıyla eşzamanlıdır. Bu yüzden Freud'un da aslında bir Mit Çalışması yaptığı söylenebilir. Ancak *Kahramanın Yolculuğu* mit modeli, "Devrim Sanatı melodram"dan eski olmasına rağmen sinemaya daha sonra yansır. Paralel olarak psikanaliz, Mit Çalışmalarının oluşmasını önceleyen cinsiyet temelli bir aile incelemesidir. Etkileşimdeki sıra karmaşası, 20. yüzyılın başlangıcında aile kurmaya olan ihtiyacın (endüstrileşme, yabancılaşma ve kriz), cinsiyet rollerinin sorgulandığı dönemi (Dünya savaşları arası ve sonrası) öncelemesine bağlanabilir.

öykü dünyalarını cinsiyet kurguculuğu açısından inceler. Ancak psikanaliz, erkekliği Mitoloji Çalışmalarından bile önce bir araştırma konusu yapmasına rağmen, bir anlatı eleştirisi getirmek yerine antik metinlerin cinsel çatışma ve kalıplarını sahiplenir: "Psikanalistler kendi erkeklik teorileri ve konseptlerini oluşturmak için, onları eski hikâye ve antik mitlerle adlandırdı" (Ruffie 1999, s. 232). Psikanaliz, Cinsiyet İncelemeleri için, özellikle de Freud'un *Moses and Monotheism* (1939) çalışmasından sonra popülerleşir. Bilinçdışı[29] kuramı, eklektik ve parçalıdır. Kurama göre erkeğin erkekleşme süreci anne ve Baba'yla olan ilişkisi ve cinsel gelişimi dolayımıyla olur. Temel kuramcıları Freud, Jung ve Lacan'dır. Onların ekolüne Irigaray, Foucault ve Butler gibi toplumbilim ve cinsiyet kuramcıları kimi eleştiriler getirmiştir.

Freud ve takipçisi Lacan, Jung'a nazaran bireysel bir "bilinçdışı" okuması gerçekleştirmiş, ancak her üçü de Oedipus Kompleksi, arzu[30] politikası ya da arketip gibi yaklaşımlarla cinsiyet ve film incelemelerine yeni kavramlar kazandırmıştır. Jung bir bütün olarak mitolojik aktarımlarla ve kültürel benzeşimlerle ilişkiliyken, Freud aileyi merkeze alır. Bu yüzden Freud'un teorisinin, kendisi "fallik"tir.[31] Freud, gerek *Narsisizm Üzerine Bir Giriş*'te (1914), gerekse sonraki çalışmalarında burjuvanın özgül duygusal, toplumsal ve ekonomik ihtiyaçlarına "odaklanmamış"; dünyanın geri kalanından soyutladığı aile içi ilişkileri zamansız bir dönemin ifadeleriyle değerlendirmiştir:

> Aileye temel olan sevgi "uygarlıkta", eşeysel doyumu yadsımayan kökensel biçiminde ... etkinliğini sürdürür.
>
> Maymunsu "tarih-öncesi"nde bile insan ... (Freud 2000, s. 87-88)

> Çocuğa aşırı değer veren mükemmeliyetçi aileler benzer narsisist duyguları çocuklarına geçirir ve hayallerini onun üzerinden gerçekleştirmeye çalışıp gecikmiş telafiler "peşinde" koşar. (aktaran Mangır 2011)

Freud kimine göre nesnesi bilinçdışı olan bir bilim kurmuş ve düşünce tarihinde bir Copernicus Devrimi yapmış (Althusser 2008, s. 27 ve Žižek 2004, s. 224), kimine göreyse bir mit yazmıştır. Freud, tartışma yaratan bilinçdışı terimini ilk kez 1895'te kullanmıştır. Freud'a göre herkeste "dışsal olgular yerine, zamansız ruhsal olguları geçiren" ve insan arzuları ketlendikçe oluşan bir kişisel yapı (bilinçdışı) vardır (Freud 2000, s. 9). De Saussure'ün dil kavramına benzeyen bu yapı; gizildir (*latent*) ya da kısmen belirir. Ruhsal bir süreç ve bir bütün olarak karşıt çiftlerin parçalanması yoluyla bilinçte (rüya, dil ve davranışta) ortaya çıkar. Freud, bu yüzden hastaları analiz için öncelikle onların rüyalarını incelemiştir.[32] Ona göre bilinçdışı üç katmanlıdır: id,

29 Bilinçdışı: Bastırma yoluyla nüfuz edilen, genellikle şiddet ve cinsellik tarafından belirlenen psikolojik yatırımların tehdidindeki zihnin gizli ve bulanık parçası (Mansfield 2006, s. 222).

30 Arzu: Çocukluğa ait tatminlerin ilkel formlarına bağlı bilinçdışı isteklerin sembolik dolaşımı (Stam 2005, s. 126).

31 Bilinçdışı kimi psikanalistlere göre kişisel değildir: Örneğin Jung, cinsiyetlere ve erkekliğe Freud'a kıyasla daha geniş bir perspektiften, "ortak bilinçdışı"ndan bakar. Jung'a göre erkeklik ve dişilik pek çok arketip gibi kişinin bilinçdışında duran ancak insanlığın geneline ait enerjilerdir. İnsanlık varoluş problemlerini bu (ortak bilinçdışı) prototiplerle dillendirir (Sezer 2004, s. 8).

32 Freud'a benzer biçimde Levi-Strauss, rüya analizini mitolojilere uyarlayıp toplumsal bilinçdışına inmek ve aklın evrensel yapısını ortaya çıkarmak istemiştir. Levi-Strauss, Freud'un yasaklamanın insanlaştırdığı ve kültür ürettiği fikrini benimser ve evrensel tabuları hareket noktası olarak kullanır. Işık'a göre ikisinin de mite ilişik fikirleri ol-

ego ve süperego. Ego (benlik), cinsel ve saldırgan dürtülerle (id) uyarılmakta ve ortam ve sosyal örgütlenmeler (süperego) tarafından baskılanmaktadır (Bauman 2002, s. 40). Ego bu iki güç (arzu-id ve kural-süperego) arasında asılı kalıp bilinçdışına pek çok kişisel ve toplumsal veri aktarır.[33] Bunlar tüm insanlık için geçerli süreçlerse de, Freud ve takipçileri için benlik/öznellik/ego, cinsiyetin bir parçasıdır. Psikanalizde cinsellik, sosyal güç ilişkilerini aşar ve benlik cinsiyet kazanır, cinsiyetsiz beden olamaz.

Cinsiyetin psikofizyolojik kırılma eşiği, Freud'a göre 3 yaşında gerçekleşir (Oedipal Kompleks[34]). Bu yaşa kadar çocuk, oral (süt emme ve dudak zevki), anal (kas kontrolü) ve fallik (üreme organlarının gelişimi) dönemlerinden geçer. Kız ya da erkek çocuk için Fallus'un belirleyiciliği kesindir. Çocuk, Babası'nın penisli, annesinin penissiz olduğunu fark eder ve bu ensest (yasaklı) üçgendeki iki ebeveynden birisini tercih eder. Penis sahipliği ilkesinin bekçisi Baba'yla özdeşleşirse; anneyle olmak ister, anneyle özdeşleşirse; hem hadım hem Babası'nın (cinsel) nesnesi olur. Çocuk bu Oedipal oyundan Babası gibi aktif/erkeksi ya da annesi gibi edilgen/kadın(sı) çıkar (Freud 1986, s. 414).[35]

Bir fallus figürü. Falluslar "Dionysos Şölenleri"nde bolluk ve bereketi simgelerdi ve doğa uyandığında obje olarak taşınırdı. Fallus kimi göstergebilimsel yaklaşımlarında dilsel "anlam"ın merkezini de temsil etmektedir.

Kız ve erkek çocukta kimlik oluşumunun yönleri farklıdır: Hadım korkusu (*castration anxiety*) ve penis gıptasıyla (*penis envy*) bağlantılı olarak, erkek çocuk Fallus'u temsil eden Babası, kız çocuk annesiyle bağ kurar. Kız çocuğu sonradan anneden iğrenip Baba'yı örnek alır. İlk aşk nesnesi olan annesine varmak isteyen erkek çocuksa (Freud 1997, s. 184) Babası'yla rekabet eder, ancak iğdiş korkusuyla o da annesinden uzaklaşır ve sonradan, otoriteyi ve arzuyu sınırlandıran Baba'yı benimser. Böylece iki

gusallıktan uzaktır: "Levi-Strauss'un ensest ve onun uzantısı olarak ortaya çıkan kadın değişimi kategorileri ve ittifak çeşitlerine dair yaptığı tartışmalar, önemli tanımlar olarak ortaya çıkar. Ancak Levi-Strauss olsun Freud olsun, onlara inanmanın tek yolu onların kavramlarına inanmaktan geçer" (Işık 2000, s. 81).

33 Ego savunma mekanizmasını iki şekilde kurar; eksiklikler ya o kişi ya başkasından kaynaklanır. Suçlu başkasıysa o, şeytandır. Bu tasnif toplumda da vardır; örneğin Soğuk Savaş'ın McCarthy yönetimi katı milliyetçi bir tutumla Hollywood'u baskılamıştır (Dikeç 2009, s. 194-195).

34 Oedipal Kompleks: Annesine âşık çocuğun; babasını öldürmek istemesi (Ruffie 1999, s. 246).

35 Segal bu tarz erkeksi ya da kadınsı prototipleştirmelere karşıdır: "Hiç kimse en temel insani özelliklerinin çoğuna, kendisine ve başkalarına karşı duyarlılık gösterme yeteneğine, yumuşak yürekliliğe, başkalarının duygularını paylaşma yeteneğine, korku ve zayıflığın gerçekliğine ve pasifliğin hazlarına şiddetle karşı çıkmadan bu kadar 'erkek' olamaz" (Segal 1992, s. 42).

cins de anneden kopup, haz ilkesinden "gerçeklik ilkesi"ne geçer ve bilinçdışında anneye duyulan arzu bir yasakla bastırılır.

Anne arzusu "id", Baba otoritesi "süperego"dur. Ego arada; bir denge kurar. Freud'a göre yasak arzular bu şekilde kabul edilebilir eylemlere dönüşür (Tezgör 2007, s. 241) ve toplum ve kültürü kuran "yüceltme" gerçekleşir.[36] Freud, düşüncesini desteklemek için Sofokles'in *Oidipous Tyrannos* (İÖ 429) trajedisini kullanmış, onu insan ruhunun gelişiminde en kritik aşama olarak kabul etmiştir.[37] Ancak bu çatışma kurgu bir dünyadan nakledildiği için psikanaliz edebiyatı değil; edebiyat psikanalizi açıklar (Somay 2007, s. 18). Oedipus Draması gibi karmaşalar cinsel rolleri benimsetmek dışında toplumsal anlamlar da içerir ve bilinçli/bilinçdışı psişik süreçlerle toplumsal/ekonomik ilişkilere taşınır. Freud'un en önemli toplumsal çıkarımlarından olan *Totem ve Tabu*'da (1912) belirttiği "totem hayvanı yememe" ve "haram birleşme" bu gibi etkileşimlerdir. Freud bir varsayımla, Oedipus Draması'nı siyasetin başlangıç sözleşmesi olarak merkezîleştirmiştir. Tarihin belli bir döneminde bir kabile; mevcut zorba lideri öldürmüş ve "Baba'nın alt edilmesiyle oğullar bir birliğin tek bir bireyden daha güçlü olabileceğini ..." (Freud 2000, s. 86) kavramıştır. Vahşi öldürmenin yerini kabul edilebilir, onaylı bir öldürme aldığı için Kardeşler Baba'yı güçlü totem-hayvanda "yüceltir" ve törenle yâd eder. Avı yasak olan totem-hayvan özel günlerde kesilir. "Baba"; Kardeşlerin zaferi, totem hayvan da yasayı ayakta tutan Baba'nın Adı'dır (Akal 1994, s. 119-122). Alfa-erkek (Baba) ölünce tüm kadınlara saldıran Kardeşler, (anarşinin kaynağı olan) "küme içi kadınlarla olmayı" yasaklar ve dış-eşleşmede uzlaşır. Kişisel gücün yerini, kişisel özgürlükleri sınırlayan bir sözleşme almıştır.

Kardeşlerin ilk günahı işleyip kurucu bir şiddetle Baba'yı öldürmeleri ve "Kardeşlik Yasası"nı ilan etmeleri sosyal ve cinsel bir düzenlemedir. Kurallar ve düzen kişisel güven ihtiyacını karşılarken artan baskı bireyleri huzursuz kılar. Psişik gelişim ve uygarlık benzeşmektedir, toplumların uygarlığı mümkün kılan ve geliştiren bir üstbenlikleri vardır ve bu yüzden onlar da rahatsızlanırlar. Freud düzeni sağlayan yasakların, insan arzusunu hedef aldığını ve bu arzuların dizginlediği ölçüde "medeniyetin" doğduğunu savunur. Arzular temelde düzen ve devletin çekirdeği sayılabilecek aile dinamiklerini şekillendirir ve erkek tahakkümündeki ailede cinsiyet inşası; erkek anatomisi ve seksüel ihtiyaçlarına cevap verecek ve topluma örnek olacak biçimde düzenlenir.

Yapısalcı-dilbilimden yararlanan ve kuramının merkezine rüyalar gibi bilinçdışını örgütlediğini düşündüğü dili koyan Lacan (Althusser 2008, s. 35), o zamana kadarki psikanalitik çıkarımları bir kenara bırakarak haftalık "Freud'a Dönüş" seminerleri (1951) başlatır. Freud'un Oedipal eşiğine benzer biçimde Lacan, bebekliğin 6. ayında başlayan "Ayna Evresi"ni kavramsallaştırır ve yürüme işlevini henüz kazanmamış çocuğun, anne kucağında kendi ayna-görüntüsüyle karşılaşıp ilk cinsel kimliğini imgesel düzlemde edindiğini savunur.[38] Aynaya bakan çocuk önce imajı ve ken-

36 Yüceltme kavramını kendi özne kuramında Žižek de kullanmıştır; bkz. *İdeolojinin Yüce Nesnesi*.

37 Tiran Oedipus babasını "bilmeden" öldürüp annesiyle "bilmeden" evlenir (Mansfield 2006, s. 224).

38 Metz ve Erdoğan Ayna Evresi'ni sinematik seyirle ilişkilendirir: "Metz'in asıl katkısı, hence; Lacan'ın "Ayna Evresi"yle seyircinin özdeşleşme süreçlerini açıklaması sa-

Freud'la bir uzlaşma peşinde olan Lacan'a göre çocuk, kendisini yansıttığını varsaydığı bir imgeyle özdeşleşir ve bu imgeyle arasındaki farkın hem kabullenildiği hem de yadsındığı bir imgesel düzene girer. Kendini bu dışsal imge dolayımıyla tanır, ama bu bir yanlış tanımadır. İmge yine de (simgesel dönem öncesi) bütünlük sağlayabilen bir güce sahiptir.

disi arasındaki ayrılığı (hayalden sembole Yolculuk), sonra aynaya yansıyanın kendisi olduğunu fark eder (birken iki olur). Ardından "kendiliğini" sırayla annesi, Babası, dili ve toplumuna yansıtarak özne konumunu güçlendirir, olgunlaştırır ve bağımlılıktan kurtulur. Ancak bu sefer de, kendi benliğine yabancılaşmış ve sabit bir imgede hapsolmuştur:

> Ayna Evresi çocukların fiziki ihtiraslarının kendi motor kapasitelerine üstün geldiği bir zamanda, ayna-imgelerini kendi bedenlerinde deneyimlediklerinden daha bütünsel sanmalarının yarattığı "kendini tanıma keyfiyle" gerçekleşir. Böylece tanıma, yanlış tanımayla örtülür: Tanınan imge; "ben"in yansıyan gövdesi olarak kavranır ama onun sanki üstün gibi yanlış tanınışı, bu gövdeyi ideal bir ego olarak dışa yansıtır. Bir ego ideali olarak kendini yeniden başka bir şey sanan yabancılaşmış özne, gelecekte başkalarıyla özdeşleşmenin yolunu açar. Bu Ayna anı, çocuk için dilden önce gelmiştir. (Mulvey 1997, s. 18)

Freud'unkine göre daha parçalı olan Lacan'ın ego yaklaşımı, beden ve sinir bütünlüğünün başlangıçtaki eksikliğine dayanan "yabancılaştırıcı" bir özdeşleşmedir (Groves ve Leader 1997, s. 23).[39] Yabancılaştırma "erkek" çocukta yararlıdır: Anneyle kurduğu diyaloglarla "kendilik imgesi"ne sözcük ve dilsel temsilcilerle bağlanır ve Oedipal Draması'nı aşar. Ardından "erkek" çocuk Baba'nın Adı'nın/kanunun/Fallus'un (öldürülen Baba'nın, eksikliğinin/yüceltiminin) olduğu, bu kez "ben, sen, o" denen üçüncü kişilerin dünyasına/simgesel düzleme geçer ve anne kucağından kopar. Ancak kız çocuk bu düzleme giremez ve kadın, aslında dile doğmaz.[40] Bu yüzden kadın olmak, (tıpkı özne olmak gibi) Lacan'a göre bir

yılmalıdır. Bu evre öznenin bundan sonraki özdeşleşmelerini de belirler ya da başka bir deyişle; seyircinin bir film izleyebilmesi için bu özdeşleşmeyi yaşaması [gerekir]. Ancak sinemada durum biraz farklıdır. Seyirci (sinematografik özne); ayna karşısında olduğu gibi perde karşısında da bir özdeşleşme sürecine girer. Ne var ki bu kez perdenin ona yansıttığı kendi görüntüsü değil, o an orada bulunmayan imgesel bir evrenin görüntüleridir" (N. Erdoğan 1996, s. 245).

39 Freud ve Lacan egoyu farklı kavrasa da onun aldatıcılığında birleşmiştir: Hipnotize edilen kişilerin eylemlerini açıklamak için "gerçekleri düzelttikleri" saptandığında; diğer psikanalistler egonun aldatıcı karakterini böylesi "yalıtılmış durumlardaki olumsuz halüsinasyonlarla" açıklarlarken, Freud ve Lacan bunu egonun bütün zamanlara ait temel ve aşkın karakteristiği olarak benimser (Groves ve Leader 1997, s. 26) (insanî yapılaşmaları bu biçimde aşkınlaştırma Kantçı etkiler taşır).

40 Baba'nın Adı gerçek bir kişi değil; çocuğu anneden koparan simgesel bir işlevdir ve anne ve çocuğu ayırmaya hizmet ettiği sürece gerçek bir Baba'yla özdeş olması gerekmez.

"eksik"liktir; kadınlar dilin, kültürün ve Baba Düzeni'nin dışındadır.[41] Çocuk, anne arzusundan Baba'nın Adı'na (simgesel düzene) geçtiğinde ergenleşmiştir. Ancak bu son Oedipal işlemde bir çatışma doğar:

> Simgesel ve imgelemsele ek olarak Lacan; Gerçek'i öne sürer. Gerçek, simgeselleştirilmeye mutlak anlamda direnendir. Gündelik dilde gerçeklik olarak söz edilen şey; imgesel ve simgeselin birleşimidir. Gerçeklik aynasal kayda alındığımız ve egonun bize eylemlerimizin rasyonalizasyonlarını sunduğu oranda imgesel, çevremizdekilerin anlamlı olması ölçüsünde simgeseldir. (Groves ve Leader 1997, s. 61)

Özne kendi bilincini ancak toplumsal düzene girince kazanır. Kişi, simgesel düzenin tarif edemediği Gerçek'ten uzak durduğu ölçüde vardır (Sönmez 2001, s. 27). İmgesel ve simgesel çarpışırken, ego bireyin dağılmasına engel olur ve "bütünün" rahatsız edici eksik(lik)lerini giderir. "İmgesel benli[k] kendi koşullarını yanlış-tanımanın bir sonucudur. ... Lacan, benliğin kendini düşünme ve kavrama konusundaki yeteneksizliği üzerinde durmaz. Özne, bu düşünmenin bedelini ontolojik tutarlılığını kaybederek öder" (Žižek 2002, s. 84). İmgesel bütünlüğe ulaşan kişi özneleşir; ancak özne olmak Öteki'nin ("dışardan" gelen dilin/bedene giren "ruhun") söylemi ve başından itibaren bir iptal ve bölünmedir. Bu merkezsiz yeni imaj, "zihinsel gelişimin katılığını" gösteren bir zırhtır (Mansfield 2006, s. 60).

Lacan toplumsal cinsiyeti "simgesel ilişkiler-

***Taxi Driver*'da (M. Scorsese, 1976) Travis Bickle (R. De Niro) ayna karşısında silahla oynuyor. Lacan'a göre Ayna Evresi'ni aşan erkek çocuk artık simgesel düzen içinde temel gösterenlerle var olmaya hazırdır. Silah temel, hiyerarşik ve fallik bir gösterendir. Erkeğin, "dönmek istediği bütünlüklü imgeye" kavuşma arzusunu giderir.**

le" okuyabilmek için Freudcu teoriye "dil ve arzu söylemi"ni eklemiştir. Çocuk anneden koptuğu için eksilir ve onunla tekrar bütünleşemeyerek eksik kalır. Freud'da anneyi, sadece erkek arzu eder; Lacan için kız da eder (Somay 2007, s. 17)... Freud ve Lacan kastrasyonun (iğdiş/hadım) anlamı açısından da ayrışır: Freud için kastrasyon penisli olmak veya olmamaktır (Fallus penise eşittir) ve Fallus bütünlüğün "düşsel-

41 Lacancı feministler bu fikri bir aşağılanma değil, kadının kişisel ve sosyal çatışmalarda elinin kansız/temiz oluşu olarak okur. Psikanalizi benimseyen postmodern feministler vücutla ilgilenen Freud yerine, "dil"le ilgili Lacan'ı tercih ederler (Beasley 2005, s. 66).

imgesi"dir (Mansfield 2006, s. 66). Lacan için kastrasyon bir kayıp ve seksüel farkın simgesel göstergesidir. Penis, Fallus'a nazaran biyolojiktir; Fallus, simgesel düzenin merkezi ve penis artı yoksunluk düşüncesidir. Lacan için psikeye form kazandıran en büyük tehdit kastrasyondur ve kastrasyona neden olan Oedipal Drama bilinçdışındaki tüm ilkeleri yeniden dizerek seksüel farklar kurar (Stam 2005, s. 134). Fallus, hiç edinilmeyen bir nihai arzu nesnesi olarak cinsiyeti hiyerarşilendirir (Homer 2005, s. 57). Sonuç olarak erkeklik, artık dilin (simgeselin) içindedir. "Dil kazanımı"yla erkek; hem ensest yasağına uyar hem de Baba'nın Adı'nı başka erkekler üzerinde yaşatan ve kimlik ve yasa kuran toplumsal bir aktör haline gelir.

Psikanaliz, sanat ve kuram dünyasında geniş bir kabul görür. Bly "Çağdaş erkeğin işi, Freud, Jung ve W. Reich'i takip etmektir, bu üç araştırmacı kendi derin bulgularını kabul etmiştir," der (Bly 1990, s. 69). 90'larda Žižek, pop kültürü ve sinemayı psikanalitik terimlerle ve *Yamuk Bakmak*'ta (1991) Hitchcock'u, Lacan'la okur. Rank ve Althusser gibi kuramcılar psikanalizi toplumsal ilişkilere uyarlamıştır. Rank homososyal toplulukların yaşama korkusuyla dolu, özerkleşemeyen bireylerden oluştuğunu (aktaran May 2007, s. 47), Althusser, Lacancı Fallus'un sadece Baba'nın değil, yasa ve hukukun da varlık alameti olduğunu belirtmiştir. Althusser; Politzer gibi düşünürlerin psikanalize yönelttiği soyutluk eleştirisini anlamsız bulur: "Oedipus Kültürü" insanlığa aday herkese isteği dışında dayatılmıştır ancak insan bu yapıdan sağ çıkılabilir (Althusser 2008, s. 50).[42]

Freud ve Lacan özelinde psikanalizin aldığı eleştiriler çok şiddetlidir. Ruffié, Freud'un peşinden gidenlere "büyücü" der: "Sonsuza dek değişmez olan metin kültünde yanılmaz 'evrensellik' iddiası. Bilimsel aklı şaşırtan şey psikanalistlerin her şeye yanıt vermeleri... Hiçbir zaman şart kipinde konuşmu[yorlar]. Yeni bir *İncil*'le ya da eleştirel aklın sürgün edildiği bir mitolojiyle karşı karşıyayız. Dine girildiği gibi psikanalize giriliyor" (Ruffié 1999, s. 247). Baker'e göreyse psikanalizdeki "hadımlaştırma kompleksi", bedene sokulmuş bir Truva Atı; "Fallus", arzuyu insan-biçimci ve cinsiyetçi değerlerle damgalayan bir yoksunluk düşü; "cinsiyetler", yasal otoriteyi yerleştiren fantazmalar ve "Baba'nın Adı", gerçeği örtmek için kullanılan kategorik bir imleçtir:

> Psikanaliz kültürü, sosyo-ekonomik ve ailevi kurulu düzenlere bağlılığın, hatta köleliğin kaderciliğini yeniden üretir. En radikal, sorgulayıcı ve "eleştirel" kesimlerindeyse (Fransız feminizmi denen şey ya da akademik kolonyalizmsonrası edebiyat) psikanaliz ya da ondan etkilenen kuram kültürleri, bu köleliği bir "eleştiri" olarak tespit etmekle kalır. Oedipus Kompleksi bütün psikanaliz kuramının, pratiğinin ve dayandığı kültürün ya da alt-kültürün vardığı ve kilitlendiği bir fikri-sabittir. Onu yanlış kurulmuş ve asimilasyoncu bir normalleştirme sürecini sahneye koyan bir aile çevresine mahkûm eden de budur. Bir kompleks her zaman bir "zorlayıcılık", hatta "zorunluluk" içerir. (Baker 1996, s. 8)

Feministler; Freud'un görüşlerini tarihsel ve özgün toplumsal-kültürel koşulları ihmâl edici, biyolojik kaynaklı ve psikoseksüel dramacı bu-

42 Althusser'in özneyi yukardan gelen *çağrı*lara/seslenen Baba'ya cevap veren bir benlik (ideoloji kuramı) olarak tanımlayışı psikanalitik teoriyle uyumludur. İdeolojik içeriğin gerekli, doğal ve otoriter görünümü "*çağrı*lara dikkat ve merak celbi" yaratır (Diken ve Carsten 2010, s. 31).

lur (Özbay 2004, s. 90). İçlerinde psikanalizin erkeğe bakışını en çok eleştiren Irigaray'dır: "Freud kadın homoseksüelliğini bile erkeklikle ilişkilendirir ve onu bir erkeklik kompleksi biçiminde tarif eder. ... Dişi cinselliğini özgül terimlerle kuramsallaştırmaz ve eril bir şablon ve fallomorfik bir penis tapıncını hastalarına dayatır" (Irigaray 1985, s. 43-101).[43]

Psikanalizin en önemli yararı, cinselliği kutsal olmaktan çıkarmasıdır. Ancak buna rağmen çoğu eleştirmen onu bir bilim ya da çoğaltılabilir sonuçları olan bir araştırma alanı saymaz ve "burjuva aile"sini baştan çıkaran varsayımlarını, güçsüz ve ataerkil kültüre dayalı bulur. Oedipal "aile politikası" kimseyi el sürülmemiş bırakmamakta ve otoritenin garantörü Baba'nın Fallusu'nun yönettiği "erkek özneler" üretmektedir. Freud, çocukluktaki Oedipal gelişmeleri ve biyoseksüel ilişkileri bir rahatsızlık kaynağı olarak görmüştür: Şehirleşme ailede nevroza ve cinsel bastırmaya yol açar ve psikanaliz aile ortamına yeniden kazandırmak için bireyi geri yetiştirmektedir.

Freud ve Lacan için "erkeklik ontolojisi" sadece bir cinsiyetleşme değil; gelişimsellik ve kişiliğin hareketsiz bir parçasıdır. Psikanaliz "bastırma"nın; burjuvazinin "ekonomik ihtiyaçları"yla ilişkisini ihmâl etse de, günümüz cinsiyet kuramlarının tamamında içerilir (Beasley 2005, s. 71). Psikanalitik "öznel" yaklaşım; Foucault (biyoiktidar), Butler (edimsellik) ve (psikanalitikçiliğine rağmen) Mulvey gibi kuramcıların Fallus'un kırılganlığını (yokluğunu) açık ettikleri iktidar analizlerinde yankılar bulmuştur.

43 Irigaray (eril-merkezliliği bir yana bırakarak) kadın olmayı Preoedipal safhada, "dişil"likle inceler (Beasley 2005, s. 68).

ERKEKLİK, TEMSİL VE İKTİDAR

Fallik biyoseksüel-erkek düzeni; en çok "sinema", "edimsellik"[44] ve "iktidar"da kırılganlaşır ve zaaflanır. Filmlerde, Kahraman erkeğin mitos evrenine; melodramatik erkeğinse iktidara varamaması, psikanalizin, arzusunu dindiremeyen insan tasvirindeki gibidir. Taşlar bir kere dağılmıştır ve kurama göre yeniden yerine oturamayacaktır (Easthope 2003, s. 171). Suçluluk hissi içinde öznelleşen erkek, varoluş korkusunu yenmek için temsili öykü dünyalarında kıstırdığı kadını (karşıt kıldığı cinsi) baskılar.

Dünya savaşları, erkekleri olduğu gibi toplumu da korkutarak "aile birliğini güçlendirecek politikalar" takip edilmesine neden olur. Psikanalizin fallosentrik bakışının ve sinemada melodramın gelişimi 20. yüzyılın ilk yarısındadır. Erkeğin üstünlüğünü ve aileyi yürüten kadınınsa fedakâr tutkularını onun aleyhine "yücelten film söylemi" bir "savaş dönemi alışkanlığı"dır. Düşler fabrikası olan sinema; tiyatro, fotoğraf, müzik ve mitolojiden beslenmiş ve özellikle de anaakım sinema, A. Hitchcock öncülüğünde psikanalitik "ilke"leri işletmiştir.[45] Psikanaliz ve sinemada temsiliyet ilişkilerine yoğunlaşan Mulvey ve Tunalı kadınların baskılanması konusunda şunları söyler:

> Hollywood her ne kadar öz bilinçli ve ironik olmayı başardıysa da; her zaman kendini resmî bir mizansenin içine hapsetti. ... Kadının sine-

44 Edimsellik (performativite): Ritüeller ve sosyal etkileşimlerin kurduğu aktif kimlik (Butler 1999, s. XV).

45 Freud'un bilinçdışı için başvurduğu formüller Hollywood'un ilgisini çekmiş ve S. Goldwyn, *Antonius ve Kleopatra* gibi aşk hikâyelerinden sahneler içeren bir film yazması için Freud'a para teklif etmiştir (1925). Freud "soyut fikirlerin plastik tavırlarla sunulması"nın imkânsız olduğunu söyleyerek teklifi reddetmiştir (N. Erdoğan 1996, s. 241).

> madaki anlamı; Baba'nın Adı'nın, yani penisin belliliğidir. Kadın erkeğe teşhir edilirken erkeği iğdiş edebilir. Bu yüzden erkek, sinemada kadına iki seçenek tanır: Kapanmak ve gözden düşmek (Kara Filmler) ya da güvenli bir fetişe dönüşmek (yıldız oyuncu kültü). (Mulvey 1997, s. 19-22)

> Freud etkisi barındıran Hollywood yönetmenleri, yazarları ve yapımcıları, bu anlatı yapısını biraz daha karmaşık hale getirerek kadına küçük özgürlükler tanır; ancak sonuç yine aile birliği, ev, iyi eş, iyi anne ve ideal kadın modelidir. (Tunalı 2005)

Psikanalitik bilinçdışı kuramının sinemada değerlendirilmesi, yapısalcılık sonrasında, "yerleşik anlayışa ters düşen bir bilgilenme türü olarak" bilimin kuşatıcılığına bir tepkidir: "Film kuramı, bilinçdışında olup bitenler ve filmlerin ideolojik etkilerine yoğunlaşmak giderek güçlenen bir yönelim haline geldi; ... özellikle Freud ve Lacan'a başvuruldu" (N. Erdoğan 1996, s. 244). Sinemanın ve bilinçdışının kuruluşu karşılıklı gerçekleşmiştir. Lacan'da bilinçdışının "dil gibi yapılanması" onu dışarıya taşırır ve kendimizi millet, İsa ve Tanrı gibi imgesel bütünlüklere yansıtırken buluruz; onlar da filmdir ve içlerindeki temsil başkalarının yaşamlarına katılıp onlarla özdeşleşmemizi sağlar; tutucu bir ev kadınının bir fahişeyle empati kurması gibi (Diken ve Laustsen 2010, s. 29, 31).

Temsil sanatı olan sinemanın, psikanalizdeki gibi bir "erkek bakışı"na yönelmesi eleştirilmiştir. Mulvey, filmlerin kadın teşhirini erkeğin korkuları ve psikanalizdeki erkek biyoseksüelliğiyle açıklar. Ona göre popüler sinema görsel eğlencenin iki çelişkili biçimini yaratmıştır: İlkinde bakmanın zevki vardır; izleyici diğer insanları cinsel nesne olarak görür ve onları röntgenler. İkincisindeyse narsisistik bir ego yanılması vardır; Lacan için çocuk kendini nasıl aynada yanlış tanıyorsa, Mulvey için de seyirci kendini ekranda öyle yanlış tanır. Psikanaliz ve sinema kendi toplumsal analizini aynı seksüel araçlaştırmalarla yapar:

> Fallosentrizmin her türden ortaya çıkışında var olan paradoks, onun hadım edilmiş kadın imajına dayanıyor olmasındandır. Ataerkil bilinçdışının biçimlenmesinde kadın çifte işlevlidir; penisinin gerçek olmayışı hadım edilme tehdidini simgeler; ... anneliğinin doğurganlığıyla ve yoksunluk arasında gidip gelir ve yasa ve dil dünyasına uzanmaz. (Mulvey 1997, s. 19)

Aileden ve toplumsal düzenden kaynaklanan ve görülmesi arzu edilen bir aidiyet seti olan cinsiyet kimliği, Mulvey'e göre hegemonik erkek etrafında düğümlenir. Bu durumun temsildeki bir örneği, görsel ideoloji çalışmalarıyla tanınan B. Nichols'tan gelmiştir: Toplumsal cinsiyeti sarmalayan hiyerarşiler erkek için de bir tehdittir; mit ve sinemada "Kahraman erkek" yetersizlik ve iktidar arasında gidip gelir (Nichols 1981, s. 97). Bateson'ın aktardığı bir şizofren epizodunu dikkate alan Nichols, erkeğin; aslında kendine ve başkalarına uyguladığı paradoksal bir "emir ilkesi" içinde hareket ettiğini savunmuştur:

> Bir anne şizofreniden kısmen iyileşmiş oğlunu ziyaret eder. Çocuk annesini görüp ona sarılır ancak annesi gerilir. Çocuk elini çekip "Beni sevmiyor musun?" der ve yüzü kızarır. Anne "Duygularını ifade etmekten korkma!" der. Çocuk; aslında "Ellerimi dokundurduğumda bundan çekiniyorsun..." diyebilseydi; "kızarıp" tepki vermezdi. Ama bir şizofrenin böyle bir şansı yoktur. (Bateson 1987, s. 164)

Nichols'ın, şizofren epizodundan yola çıkarak belirttiği "Eğer annemle bağımı koruyacaksam, onu sevdiğimi göstermeliyim; onu sevdiğimi göstermezsem onu yitiririm" (Nichols 1981, s. 96) ikilemi, pek çok filmin erkek Kahramanının edimselliğinde mevcuttur. Örneğin *Psycho*'da (A. Hitchcock, 1960) Norman (A. Perkins) annesin kılığına girip tanıştığı herkesi öldürürken, aynı ilkeyi işletmiştir: "Eğer annemi tatmin etmem gerekiyorsa; ilişkimizi tehdit eden herkesi, annemin (annem kılığında kendimin) öldürmesine izin vermeliyim; ama herkesi öldürürsem de 'ben'im (kılığında olduğum annem) tatmin olmaz" (Nichols 1981, s. 97). Nichols ve Mulvey filmlerin erkek "bakışı"ndaki paradoksu sergilemiştir; biri, erişemediği Fallus'u problem eden erkeğin iktidar ikilemine, diğeri kadının hadımlı oluşu erkekleri korkutsun diye, onun fetişleştirilmesine odaklanır:

> Bu bakış takıntılı biçimde erkek egosunun nörotik gereksinimlerine tâbi kılınmıştır. Kamera (Rönesans uzamı yanılsaması üreten düzenek) bir temsil etme ideolojisi haline gelir. İzleyicinin bakışı asıl gücünden mahrum bırakılır: Dişi imgenin fetişistik temsil edilişi, yanılsamanın büyüsünü bozma tehdidinde bulunur bulunmaz ve perdedeki erotik imge dolayımsız olarak doğrudan izleyiciye ulaşır ulaşmaz, fetişleşme olgusu bakışı dondurur; izleyicinin, imgeyle arasına mesafe koyması önle[nir]. (Mulvey 1997, s. 24)

Mulvey'in seyirciden erkek olarak bahsetmesi psikanalizle ilişkilidir. Erkeğin zihni, iğdiş bir kadın bedeniyle meşgul edilir. Mulvey, her ne kadar anlatıların fallosentrizmini açık etse de, bir noktada sinema izleyicisinin edimselliği ve temsille ilişkisini Freudcu okur. N. Erdoğan onun bu tutumunu eleştirmiştir: "Peki kadın seyircinin, erkek olarak kurulmasını sağlayan neydi? Mulvey, bir süre sonra yazdığı başka bir makalede Freud'a başvuruyor ve kadın öznenin, küçük yaşlarda yaşadığı klitoral döneme ilişkin açıklamalardan hareketle, erkek giysilerinden rahatsız bir transvestit gibi film izlediğini ileri sürüyordu..." (N. Erdoğan 1996, s. 247). Mulvey'se yaptığının, er/k/il-dilde sıkışan bilinçdışı kuramını yeniden yapılandırmak olduğunu savunmuştur: "Sıfırdan bir alternatif üretmemizin yolu yok. Ama onun bize sağladığı araçlarla ataerkini inceleyerek buna fırsat yaratmaya başlayabiliriz. Psikanaliz tek olmamakla birlikte bu araçların en önemlisidir" (Mulvey 1997, s. 18).

Psikanaliz, sadece sinema değil, bizatihi bir toplumsal eleştiri olarak iktidar tartışmalarına da katılır. Mansfield bu yankılanmayı şöyle özetlemiştir: Psikanaliz öznellik kuramlarından en öznelidir ve Foucaultcu karşı-öznellik (bir okul kadar tutarlı olmasa da biyoiktidar yaklaşımıyla), Freud ve Lacan'ı "temsil/iktidar" konusunda hayli eleştirmiştir. Lacan; özne olmak Öteki'nin (düzenin) söylemidir dediğinde bir iptalden bahsediyordur. Erkeklik otoritesine bağlı Fallus ilkesini ya da Baba'nın Adı'nı kuran iptal edici; bir varlık (gerçek Baba) değil, hiyerarşidir (bu yapıyı Weber "ideal tip"[46] kavramıyla da çözümler). Freud için na-

46 İdeal tip: Herhangi bir değer yargısıyla ilgisi olmayan, az çok var olan bazen de var olmayan birçok somut, belirli ve göze çarpan olguların özelliklerinin bir sentezi olarak analitik bir yapı içinde düzenlenmiş ve birleştirilmiş soyut bir zihinsel yapıt (Kızılçelik 1992, s. 150). Baba'nın klâsik konumlanması Weber'e göre sadece "geleneksel egemeni" açıklar; Weber'de düzenin kutsal kabul edilmesiyle meşruiyet kazanan "geleneksel erkek" ve iki ideal-stratejik tip daha vardır: Kurallar sistemi (bürokrasi) kuran "akılcı otorite" ve kendisinde "üstün" özellikler olduğuna inanılan "karizmatik otorite" (Weber 1994, s. 330-394). Geleneksel otorite ataerkil babayla uyumludur ve bir şef olarak siyasal iktidarı simgeler. Yasal-akılcı otori-

sıl tarihin bilinmeyen bir zamanında Beta-cinsi erkekler tüm kadınları sahiplenen Alfa-cinsi hegemonu öldürmüş ve "Kardeşlik Yasası"nı ilan etmişse, Lacan için de çocuğu anneden koparan, bağımsız bir benliğe kavuşturan Baba'nın Adı, gibi; kimin kimle sevişeceğine, hatta kimin öleceğine karar veren bir kural/yasa vardır.[47] Freud ve Lacan'ın güncel mitinin (Ruffié 1999, s. 237) "özne"yi eksik ve kusurlu dizaynı Foucaultcu tutumca eleştirilmiş ve özerk bir yaklaşımla "birey", kendine hâkim ve tam görülmüştür. Toplum onun rüyalarını engelleyen ve kendi kudretini bizzat açığa vurmasını yasaklayan bir baskı ve iktidar alanıdır. Foucault öznenin oluşumunu incelerken kendi yöntembilimi kurmuş; dilbilim ve semantikten yararlanarak iktidarı bir söylem kuramı içinde tarif etmiş ve adalet, tıp ve cinsellik için yeni politikalar önermiştir.

Foucault için iktidar olumsuz ve merkezî bir yapı değil, merkezsiz, görünmeyen, toplumu saran ve yeni ilişkiler ve özgürlük alanları doğuracak bir ağdır (Keskin 2007): "İktidar kendini organize edebilen çoğul güç ilişkileridir. Bu güçler tersinebilen dönüşümler ve mücadelelerle ve ... birbirini izole edebilen yüzleşmelerle hukuk ve sosyal hegemoniler içinde kurulan stratejilerdir" (Foucault 1990, s. 93). İktidar insanlar tarafından paylaşılır, sabitlenir ve değiştirilir. Foucault, adına "sorunsallaştırma" dediği bilgi metodunu; *the Archaeology of Knowledge*'da geliştirmiştir (1960). Ona göre soyut ve somut tüm kurumların "normalleştirdiği" olguları ve "tarih"in kendisini, bir sorunsallaştırmalar kütüğü olarak görmek gerekir. İnsan bedeninin tarih boyunca tarif edilmesi ve hazzın standartlaştırılması, cezayla dayatılmış bir "normalite"dir. Foucault'nun soyzinciri çıkarımı açısından beden disiplin altındadır ve iktidar, sembolik düzen ya da anlamın aşkın temeli değildir. Bireyler iktidar tarafından tanımlanan söylem ve arzuların taşıyıcısı beden ve cesetlerdir, iktidarla yüz yüze değil onun etkisidir (Foucault 1980, s. 98). Bu sözler, öznelliğin Ayna Aşaması'nda atomize biçimde oluştuğu söyleyen Lacan'ı doğrudan hedef almaktadır. Foucault'nun özne kuramı; iktidarı "tarihaşırı biçimde" egemen ilişkilerde ve tek bir erkekte (Frosh 2002, s. 99) konumlayan psikanalizle çatışır. Aslında bir papazlık olan analisyenlik; seksi, medikalize etmektedir: "19. Yüzyıl; cinselliği yorumlanabilir kılarak nedensel itiraf prosedürü üzerinden bilimsel bir söylem kurdu" (Foucault 1990, s. 67). Cinsiyet, psikanalizin dediğinin tersine, tarih aşan bir öz değil iktidarın nüfuz ettiği bir icattır:

> Özellikle de cinsiyet açısından ne olduğumuz sorusuna yönlendiriliyoruz; doğayı değil de tarihi sunan bir "cinsiyet", bir söylem göstergesi olarak... Kendimizi cinsiyet kimliğinin altına yerleştirdik ve cinsiyetle işaretle(n)dik ... ama *Fizik* değil de bir *Cinsiyet Mantığı* içinde... Seks bizi temsil etme[yen], tarihî bir söylemdir. (Foucault 1990, s. 113)

Foucault, psikanalizin erkeği egemen kılan "burjuva ailesi kalıplarını" da eleştirmiştir. Burjuvazi için, kendine özgü güç, ölümsüzlük ve bir beden cinselliği tertibatı oluşturmak ilk iştir; hatta sınıf bilincinin ilk biçimlerden biri, bedenin evetlenmesidir. Cinsellik, iktidarın

---

teyse emredici varlığını sürdürmek için meşru bir zemin arar. Karizmatik otorite (Kahramanlık ve Olağanüstülük gibi), kişisel güçlere sahiptir. Weber'e göre, iktidar bu üç otoritenin karışımıdır. "Akılcı" bir iktidar ataerkil ve karizmatik otoriteyi birleştirir.

47 Kral John ve Baronlar arasında imzalanan *Magna Carta Libertatum* (1215) Yasası gibi.

egemen olmaya çalıştığı özel bir aciliyette köklenir; aslında bir neden değil bir sonuç, ilişkileri gizleyen bir strateji (bastırma), kendini otantik biçimde ifade etmeyi bekleyen cesur ama önü kesilmiş bir enerjidir; denetlenmek için üretilir ve birbirinden farklı ve kopuk çeşitli işlevleri birleştiren yapay söyleminde bir neden gibi gösterilir (aktaran Butler 1999, s. 119-123). Psikanaliz sabit bir özne sunarken, Foucault (cinsellik de dâhil olmak üzere) öznelliğin, yaşam boyu bir inşa olduğunu (tanımlandığı, sınırlandırıldığı ve kurgulandığını) savunur. Foucault için özneleşme süreci bir özgürlüktür ve erkeklik pratiği bu noktada kurulur: Her özne bedeni disipline edici tekniklerle kendi erkekliğini yaratır; beden, iktidara tâbi ana öğedir; o bir özne olarak imlenir, ancak söylem yoluyla imâl olan ve toplumsal ağı dokuyan özne, bir imkândır da (aktaran Whitehead 2002, s. 103-105). Özne verili bir anda ve kültürel bir bağlamda neyin konuşulabilir ve yapılabilir olduğunun kapasitesidir; "egemen özne" söylemleri, benliği bildiren ve iktidar rejimlerini kuran bilgileri düzenler ve bireyler bu söylemler üzerinden iktidar kurarak belli siyasi kategorilerin çıkarlarına hizmet eder.

Erkeğin toplumsal cinsiyetini hangi süreçlerle ve bir özne olarak nasıl inşa ettiğini; Butler'sa edimsellikle açıklamıştır. Toplumsal cinsiyet bir isimden ya da serbestçe dolaşan vasıflardan oluşmaz ve kendinden önce var olduğu söylenen bir özne tarafından yapılmaz; tutarlılığı ve icrası düzenlenen ve zorlanan bir pratiktir. İktidarın gücü; pratiklerle "tekrarlanabilmesindendir" (Butler 1993, s. 10-14). Tekrar; iktidardır. Butler'ın görüşleri Foucault'nun yapıbozumcu yaklaşımından etkilenmiştir. Toplumsal cinsiyet Foucault için biyoiktidar düzeninin kendini inşa eden özneleri, Butler için biyolojik bir öze gönderme yapmaksızın toplumsal bir performans, bir beden ideali, bir ideolojik kurgu ve "erkek" söylemidir. Butler kanun, yasak ve sansürle kurulan yapay seksüelliğe vurgu yaparak cinsiyet ve cinsellik arasında bir bağ olmadığını savunur. Cinsiyetli davranış bir yinelemedir:[48] "İnşa görmüş toplumsal cinsiyet, cinsellikten ayrı teorize edildiğinde serbest bir yapaylığa dönüşür; erkek, erkeklik, erillik bir kadın bedenini, kadın ve kadınlık da bir erkek bedenini temsil edebilir" (Butler 1999, s. 10).

Eyes Wide Shut (S. Kubrick, 1999) filminden bir toplu cinsel rit. Butler cinsiyetin bu tarz davranışsal yinelemelerle oluştuğunu belirtmiştir.

Foucault ve Butler cinselliği politik bir arka planda değerlendirmiştir. Cinsiyetin kişisel inşası bedende üremez; hegomonik gücün işlettiği kurallar tarafından bir norm olarak be-

48 Butler, kendi "edimsellik" kavramının, Bourdieu'nün *habitus* kavramıyla ittifak ettiğini, ancak bunu sonradan gördüğünü söyler (Butler 1997, s. 155 ve 1999, s. 192). Butler ve Foucault gibi Bourdieu da psikanalitik öznelliğe karşıdır; eril iktidara dayalı dünya görüşünün kurucu öğesi Fallus olamaz; bu görüşün kendisi, bir "Fallus kurumsallaştırma"sıdır.

dende materyalize edilir (Butler 1999, s. 236). "Cinsiyet öznelliği" bir paylaşım ve ortak bir deneyimdir, bu gerekçeyle Butler cinsiyet ayrımının kaldırılmasını teklif etmiştir. Cinsiyet, bir hareketten ziyade bir rit ve kendini beden bağlamında natüralize eden sürecin/edimselliğin/icranın (performativitenin) bir parçası ve bedeni stilleştiren halüsinatif bir davranıştır. Butler, "edimselliği" cinsiyet bağlamında tartışırken bunun ırki, psikolojik ve maddi uzantılarının da olduğunu savunmuş; hatta kendi söyleminin dilsel ve teatral bir ayarlama olduğunu ve politik bir altüst ediş için yetersizliğini itiraf etmiştir (Butler 1999, s. xxv, xvii). Cinsiyetli beden ontolojik olarak köksüzdür; yarılma, parodi kurma, eleştirme ve fantazmatik statüyü belli etme gibi işlevler görür (Butler 1999, s. 187). Bu söylemi analiz edenlerin cinsiyeti aşan ödevleri vardır. Plansız bir direniş yerine, özellikle de milliyetçiliğe karşı "kamusal" bir görme ve duyma metodu geliştirilmelidir.

Butler ve Foucault kimi yerlerde ayrılsa da erkekliği, bir öznellik konumu olarak görmekte birleşirler: İktidar ilişkileri olmadan erkek öznelliği ya da herhangi bir öznellik oluşmaz. Erkeklik, söylem dolayımlı bir öznelliktir. Toplumun egemen söylemi, cinsiyeti ve erkeği/insanı, neyi yapabileceği ya da neyi yapamayacağı konusunda yönlendirir ve heteronormatif öznellik koşulları ataerkil ilişkiler ve deneyimler içinde yeniden ve yeniden inşa edilir. Cinsiyet bir iktidar dinidir:

> Erkekliğe bağlı normatif ve hegemonik öznellikler iktidara içkin şekilde kurulur. İktidar ilişkilerinin sürdürülebilmesi için bu öznellikler arasında belli bir uyumun ve ortaklığın olacağı varsayılır. ... "Erkek olmak" bireysel ve sabit olmaktan çok; grup içerisinde diğer öznelerle beraber kurulan deneyimsel, yani icra edilerek yaşanılan bir süreçtir. Paylaşılan ortak bir deneyim yoksa, erkeklik de yoktur. (Demren 2008a, s. 79-80)

Butler'a göre psikanalize karşı kurulmuş "iktidar eleştirisi", içinden cinsiyet alındığında özselleşir ve tarih-aşkınlaşır. "Erkeklik"; erkeğin hayatı, Erginlenmesi, inşası ve iktidar kurucu mit ve hikâyeleri arasındaki karşılıklı bir politik dönüşüm ve erkek cinsiyeti de bu dönüşümde zamanla kurulmuş bir idealdir (Butler 1999, s. 236). "Erkeklik ontolojisi" sadece zihinsel beden imajları ve fantazilerine değil, kas, imaj, duruş, tavır, hareket alışkanlıkları ve beden duygu ve dokusuna dönüşmekte ve belirli fiziksel becerilere sahip olmak, belirlilerinden eksik olmak, bedenin sunumu, çalışma ve cinsel ilişkilerdeki işleyişi ve insanların ona karşılık verişiyle kişiye yerleşir (Oktan 2009, s. 186-187).

Karşılıklı ilişkilerin zorladığı ve yerleştirdiği erkeklik; toplum üzerinde hiyerarşik ve egemen bir cinsî iktidar yaratılmasını amaçlamıştır. Çünkü psikanalitik olanlar dâhil anlatılar; Kahraman erkek hikâyeleri ve sistemini kuran akıl vaaz edici erkek politikalarıdır. Kadınlar, Godard'ın tarif ettiği gibi bir Fallus olan silahın namlusunda duran; egemen tasarıma zıt bir sembol ve savaşçıkarıdır. Kentleşen, yurtsuzlaşan, sömürülen, gerilen ve acı içindeki kalan erkek özne, psikanaliz kuramına eksiklik ve arzu, iktidar/hiyerarşi eleştirisineyse öznellik ve psikolojik uyumsuzluk kipinde yansır. "Psikanaliz" özneyi sembolik ve erkek-seksüel düzene tâbi kılıp merkezsizleştirirken, "karşı-öznel teori"; sinema, cinsellik ve edimsellik analizleriyle "iktidarı", merkezsizleştirir.

ERKEKLİK VE MELODRAM

Cinsiyet Çalışmaları gibi, topluma doğrudan bakmak yerine "anlatı"ları inceleyen Mitoloji Çalışmaları, toplumsal ihtiyaç ve iktidar ilişkilerini çözümlemenin psikanalize nazaran daha dolaysız yoludur. Anlatıların kendileri de bir "inceleme"dir, dizi ve filmler toplumu incelerler:

> Filmler herhangi bir durumu yansıtmaktan çok o durumun, tasarlanan belli bir biçimini oluşturmak üzere seçilmiş ve birleştirilmiş temsili öğeler yoluyla, tezler ileri sürer; ... bunu yaparken seyirciye belli bir bakış açısı telkin eder. (Kellner ve Ryan 2010, s. 18)

Erkeklik incelemesini özellikle de bir karakteri (hegemonik erkekliği) merkeze alarak yapan en önemli filmler, Klâsik mitik Kahramanlık anlatıları (trajediler) ve onun dejenere fakat modern formu melodramlardır. Melodram formu dramatik/rasyonel olay-örgüsü işletmemesine rağmen "Mit üretebilecek güçte ..." (Kılıçbay ve İncirlioğlu 2003, s. 240) ve en az onun kadar yaygındır. Mitik film Kahramanlıklarının toplumu inceleme metodu, (Propp ve Campbell'ın yoğun katkısıyla) Vogler ve Voytilla tarafından 90'larda sistematikleştirilmiştir. Çözümsüz bir anlatım modu olan melodramların erkekleri ve toplumu inceleme biçimi daha eski kuramsal köklere sahiptir. Melodram(atik), salt bir tür olmanın ötesinde sanat ve sinemada yaygın bir imgelemdir:

> Melodram tiyatro sahnelerinde yeni bir dramatik türü ifade etmek için kullanıldığı 18. yüzyıldan bu yana; çok farklı sanat ve kültür ürünlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Melodramın bir tür olarak karşılık geldiği anlam; "melodramatiğin" bir biçim ya da kip, imgelem, üslup, hatta bir anlayış/duyarlılık olarak karşılık geldiği anlamların yanında sınırlı kal[ır]. Melodram(atik), kültür ve sanat eserlerini katı bir şekilde türlere göre kategorize ederek değerlendirmek yerine tarihin belli dönemlerinde ortaya çıkan türlerin geçerli kıldığı farklı üslupların, ... bu eserlere nasıl sızdığını görmeyi mümkün kılar. (Özhan 2011, s. 5)

Yeşilçam'ın, sansürün de etkisiyle masalsılaşmış melodramlarını tarif eden İ. Erdoğan aynı kanaattedir: Melodramlar karakter psikolojisi kurmak yerine, mit gibi anlatı formlarının yerleştirdiği geleneklerden yararlanmayı tercih etmiş (İ. Erdoğan 1995, s. 187) ve bu sayede her anlatıya sızmıştır. Günümüz anaakım sinemasının işlettiği "eski" Asya, Ortadoğu, Mısır, Yunan ve Roma'dan kalan "Kahraman erkek" teması; mitten modern popüler kültürdeki melodramatik erkek "tip"ine uzun bir süreçte ve yozlaşarak dönüşür.

R. W. Connell ataerkil iktidar ilişkilerini merkeze alan hegemonik erkekliğe ek olarak üç erkeklik kategorisi tarif etmiştir; "suça iştirakçi" (maskülen), "azınlık" (marjinal) ve "tâbi" (mazlum/itaatkâr). Bu gruplardan karşılıklı en çok kutuplaşanı ve sinemada Kahraman ve melodramatik erkek ayrımıyla en örtüşenleri, "hegemon" ve "mazlum görünümlü ama suça iştirakçi" erkektir.[49] Kahraman ve melodramatik erkek sorgusuz ve irrasyonel davranmak açısından benzer, ancak Klâsik Anlatı'ya göre akış mantığı bozulmuş melodramlardaki (Nutku

49 "Melodramatik erkeklik" tabiri literatürde tek kaynakta geçer: Bkz. S. Larsen, "Melodramatic Masculinity, National Identity and the Stalinist Past in Postsoviet Cinema". Larsen, makalesinde Geç-Sovyet Sineması'nın en önemli yönetmeni olan N. Mikhalkov ve daha genç yönetmenlerden A. Balabanov'un melodramları üzerinden Sovyet erkekliğini analiz etmiştir.

L. L. Boilly'nin devrimden sonra l'Ambigu-Comique Tiyatrosu'na (1769-1827) melodram seyretmek için girmeye çalışanları tasvir ettiği tablosu (1819). Bazılarına göre çağdaş melodramlar artık dejenere tiyatro anlatıları değildir. Çıkışı itibariyle ahlaksızlığı eleştiren, erdemli olmayı dikte eden, çoğunlukla duygusal olan ve şiddetin az yer aldığı melodram, sinema-TV kültür endüstrisinin baskısı ve tüketim hegemonyası altında yapısını ve değerlerini yitirmiş ve stil değiştirmiştir (Batı 2011, s. 161).

2001, s. 33) erkek, başına gelenden ders çıkaramadığı için bir karakter derinliği oluşturmaz. Yanlış anlamalarda boğulur ve şiddete yatkın mazlumlarda olduğu gibi sürekli güç arar:

> Melodramlarda karakterlerin psikolojisi yoktur; bir İç çelişki yaşama[zlar]. ... Daha da önemlisi olayları değiştirmek, duygusal ortamı etkilemek mümkün değildir; karakterler eyleyemezler ama eyletilirler. Melodramlar şansa dayalı oluşlar, kaçırılmış karşılaşmalar, ani dönmeler, son dakika kurtuluşları ve açıklamalarıyla tanınır. (İ. Erdoğan 1995, s. 187)

Melodramatik anlatımda serimlenen erkeklik, formun özellikle tiyatro, müzik, edebiyat

ve sinemadaki karma köklerinden beslenir. Yunanca "*melos* ve *dram*"dan (müzik ve eylem) türeyen kavram (Neal 2000, s. 172), ilk kez J. J. Rousseau'nun Yunan Mitolojisi'nden esinlenerek yazdığı *Pygmalion*'unda (1762) kullanılır. Melodramın (18. yüzyıl Avrupası'nda) farklı kaynakları vardır: Alman şarkıları gibi sözlü kültür eserleri, Britanya ahlâk piyesleri, İtalyan tiyatro oyunları ve Ortaçağ Avrupası'nın pandomim ve vodvilleri ve daha da önemlisi romantizm geleneğinden çıkan dokunaklı romanlar. Elsaesser'e göre Fransız Devrimi melodramın kırılma noktasıdır. Devrim'den önceki melodramatik romanlarda anlatılanlar, Kötü Adamın kişisel iktidarı ve zulmü altında ezilen ve intihardan başka çözümü olmayan kurbanlarken, Devrim sonrasında; komplo ve suikastlardan kaçan karakterlerdir. Acılar mutlu sona dönüşmüş ve sınıf sömürüsünün yerini Kötülükleri cezalandırma almıştır (Elsaesser 1987, s. 46). Melodram susturulmuş bedeni konuşturmanın radikal biçimidir. Devrimin kitlelere hızla ulaşması gereken zamanlarında sözünü doğrudan söyleyen, iyi-Kötü ayrımını kolaylaştıran ve mesajını karmaşıklaştıracak ayrıntılardan kurtaran; bu yüzden klâsik/mitik anlam ve sorgu zincirini kıran bir anlatımdır. Kurucusu Guilbert de Pixerécourt'a göre melodram; devrimde değişen dengelerin belirsizliği yaşayan yeni nesillerini eğitir:[50]

> Gündelik olayların, asıl yönlerini sergileyerek onlara nasıl daha iyi insanlar olacaklarını gösteriyoruz. Melodram her zaman halk için öğretici bir dramatik tür olarak kalacaktır, "çünkü herkes tarafından anlaşılabilmektedir." ... Orestes ya da Andromache'in acılarından başka şeylere de ağlayabileceğimizi keşfettik... Karakterlerin içinde bulundukları koşullar bizim toplumsal koşullarımıza benzedikçe ve yanılsama kusursuzlaşıp "duygusal katılım" yoğunlaştıkça, eğitici etki de artacaktır... (aktaran Güçbilmez 2002, s. 24-25)

Güçbilmez, de Pixerécourt'ın söylediklerini dikkate alarak melodrama "Devrim Sanatı" der. Bu açıdan bakıldığında Fransız Devrimi'nin, eski anlatı geleneğini, "anlatım ekonomisi" lehine bozup (dramatik anlatımlı dinsel-mitsel cinsiyeti; "tip"leştirerek), bir "devrim" daha yaptığı söylenebilir. Ancak ortaya çıkan anlatım aristokratik aileyle kapitalist aile arasında bir köprü kurmaktan öteye gitmez. Avrupa'da aristokrasiye kapitalizmle eklenen burjuvazi, eski ahlâk değerlerini tehlikeye düşürür ve yeni değerler oluşturmak için aileyi temel/hedef alır.[51] Burjuva çekirdek aile, yeni

50 Melodram, (acıtan ve korkutan) trajedi, (meraklandıran ve sürükleyen) komedi ve (denetimsiz güldüren) fars türlerine karşılık çok pes bir uzamda yer alır ve kontrolsüz, duygusal ve kesik bir anlatımla (Nutku 2001, s. 33) acılandırır.

51 Tunalı'ya göre aristokrasi ve burjuvazi aynı kaynaktan türemiştir: "Hıristiyan Ortaçağı'nın entelektüelleri tarafından kadın ve erkek rollerine biçilen tanımlamalar, neredeyse hiç değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Ortaçağ'da kadın, ... *dolor* (acıyla doğurmak ve hüzün), erkek, ... *labor*'dur (ekmeğini alın teriyle kazanmak ve emek). Bu tanımlamalar Hıristiyanlığa ilişkin figürlerin, melodramların kadın ve erkeklerini biçimlendirdiği anlamını taşır. Bunlar da İsa'nın acısı ve çilesi ve Meryem'in kutsallığı, masumiyeti ve bekâretidir" (Tunalı 2005). Burjuva ahlakı aristokrasiyle karşılaştırıldığında sekülerdir: "Melodram modern çağa özgü bir duyarlılığın ürünüdür; ... meşruiyeti kalmayan değerlere yaslanan, eski biçimlerin çözüldüğü konjonktürde doğar. Devrim, o döneme dek kitlelerin algılarını belirleyen geleneksel ve kutsal değerlerin ve Kilise ve Monarşi'nin gücünü/meşruiyetini elinden almış; değişen sınıfsal dengeler huzursuzluk yaratmıştır. Kitleler yaşamı anlamlı kılan, aşkın bir ahlaki düzenin varlığını hissetme ihtiyacı duymuş, yeni egemen sınıf olan burjuvazi de yeni bir dünya algısı yaratmak için melodramatik imgeleme başvurmuştur" (Brooks'tan aktaran Özhan 2011, s. 6).

toplumsal ve tek eşli cinsel düzen için ahlâki bir potansiyel barındırmıştır (Segal 2007, s. 130). Melodram dünyasıyla kapitalizm ve burjuvanın doğurduğu yabancılaşma, özellikle de İngiltere'de erkek için "ev"le, kadın içinse çocuk bakımı ve cinsel bastırma gibi fedakârlıklarla çözüm bulur (Ekici 2007, s. 43). Böylece cinsel politika ve ailenin ideolojik çelişkisi tamponlanır. Melodram gibi popüler anlatılar için en güvenli liman ailedir:

> Popüler anlatılarda öykü; daha çok "ev içi" atmosferde yer alır. Aile; mevcut toplumsal dokunun temel taşı olarak kendi küçük evreninde tüm verili egemen ideolojilerin meşrulaştırılıp yeniden üretilmesine olanak tanıyan elverişli bir ortamdır. Dolayısıyla bu "evrensel doğal" kurum popüler anlatıların vazgeçilmez öğesidir ve o denli doğallaştırılmıştır ki toplumsal bağlamından sıyrılmış olarak algılanır. (Abisel 2005, s. 206)

Melodramlar hemen her popüler ahlâk sistemi gibi öncelikle kadınlara ne yapmaları gerektiğini anlatır. Mitoslar erkeklerin erkekler hakkındaki görüşlerini, melodramlar erkeklerin (bu kez) kadınlar hakkındaki görüşlerini içerir. Melodram farklı bir kültürel geçmişe sahip ABD'de farklı politikalara eklemlenmiştir:

> Melodram ve kadın konusu, Viktoryen Dönem İngilteresi'nin kadınlara ve aile kurumuna ilişkin katı ahlâkçılığı doğrultusunda Amerika'ya geçtiğinde, bu kez püriten bir muhafazakârlık cephesinde gelişme gösterir. Ancak kadın daima bu tartışmanın odak noktası olmuştur: Gerçek "kadınlık kültü" (Ann Kaplan'ın açıklamasıyla) uzun ve karmaşık bir tarihe sahip olarak Yunan mitleri, Eski ve Yeni Ahit öğelerinden Batı uygarlığına geçen ve modernist terimlerle açıklanmaya çalışılan bir kadınlık konseptidir. (Tunalı 2006, s. 20)

ABD'de, yükselen burjuvazinin savaşması gerekli bir aristokrasi yoktur, bu yüzden Amerikan melodramlarında kasaba-şehir ikilemi hariç sınıf karşıtlığına rastlanmaz. Oyun ve romanlar püriten ahlâk anlayışı doğrultusunda biçimlenerek ailenin bir arada kalmasını gözetir: Örneğin ünlü *East Lynne* oyununda (1863) kocasını aldatan kadın toplumsal olarak cezalandırılır; başka bir kadınla evlenmiş eski kocası onu evine hizmetçi olarak alır, çocuğundan uzak tutulur ve bir süre sonra hastalıktan ölür. Bu unsurlar ilk Amerikan filmlerinde de mevcuttur. D. W. Griffith Amerikan ve melodram sinemasını birlikte kurmuştur. Griffith, görüntülerin aksiyon sahnelerine göre kesilmesi yönünde tiyatrodan gelen uzlaşıyı terk eder (1908), görüntü kayıtlarını kısa birimler haline getirir ve sivil savaş üstüne 40'tan fazla çekim içeren bir tarz yaratır (Barbier ve Lavenir 2001, s. 193); bu yeni kurgu "sinematik-melodram"dır:

> Griffith filmlerinde kadınlar ister yetişkin, ister çocuk yaşta olsun, bir annenin duygularına sahip, iffetli, masum, fedakâr ve bir erkek tarafından kurtarılmayı bekleyen ezilmiş varlıklardır. Klâsik Amerikan anlatı sinemasını oluşturan tüm öğeleri biçimlendiren filmlerinde, çok açık ve göstermeci bir şekilde kadının çektiği acı ve daima, onu seven bir erkek tarafından kurtarılmayı beklemesi anlatılır. ... "Kadın seyircinin" kafasını karıştıran sıradışı, ideolojik bir önerme sunulur. Çözüm bölümünde bu kafa karışıklığı sistemin istediği doğrultuda sonuçlanır. (Tunalı 2005)

Melodramların gelişimine kadar (Griffith'ten önce) Amerikan Sineması bir devralış ve keşif biçiminde kurulmuştu. "Lumière Kardeşler'in sinematografı" sinemayı bir rüya endüstrisi gibi tasvir etmişti. İlk filmler, ticari kaygıları olma-

yan, açık havada ve senaryosuz çekilen eserlerdir ve G. Méliès sinematik potansiyeli değerlendirerek 400 film (1895-1914) çeker (Betton 1990, s. 7). 1908-1914 arası "gösteri sineması" gelişirken filmlere tiyatro metinleri kadar roman ve komedi metinleri de girer ve birkaç bölümlü polisiyeler çekilir. Film sanatının asıl belirişi Alman dışavurumculuğunun teknik ve "Hollywood ticari ruhunun" sektörel katkısıyla 1919-1924 arasında yaşanır. Bu dönemden sonra Sessiz Sinema'nın klâsik çağı başlar (1925-1935).

Ekim Devrimi'nin Rus Sineması'na başlıca etkileriyse, Kozintsev ve Trauberg gibi tiyatro ve edebiyattan nefret edip sinemayı başlı başına bir olanak olarak sunan, Eisenstein ve Kuleshov gibi "montaj"ı keşfeden ya da Pudovkin gibi başkarakterlerin önemini işleyen sinema öncülerden gelmiştir (Betton 1990, s. 23). 30'larda beliren sesli filmler II. Dünya Savaşı'na kadar gelişir ve 50'lerde ("yönetmen"in tek gerçek olduğu) Fransız Yeni Dalgası'ndan önce özellikle de Amerikan Sineması artık bir anaakım kurmuş, melodram formunu daha verimli kullanmaya, Kahraman anlatısını yeni keşfetmeye başlamıştır.[52]

Amerikan Sineması'nın bir devamı olan Amerikan TV dizileri de merkeze aileyi koyan ve içinde bizantik ilişkilerin sürdüğü *Dallas* (1978-1991), *the Colbys* (1985-1987) ve *Dynasty* (1981-1989) gibi epik melodramlardır. Amerikan görsel geleneğinde Western ve melodramlar beraber gelişmiş ve "kaçışçı" bulunmalarına rağmen sosyo-politik olayları yansıtmak için kullanılmışlardır. Melodramların ikonografik özellikleri ve anlatı yapıları bütünlüklü bir yapı sergilemez. Tunalı'ya göre Amerikan Sineması'nın başarısı işte burdadır; karakterler arası ilişkiler gerçeklikle beslenebilmiştir (Tunalı 2006, s. 19). Melodramlar bir erkek fantazisi olan trajedilerden devralınarak indirgenmiş ve muhalif tarafları budanmıştır; temellerinde trajedideki gibi bir çatışma ve doruk noktası (*climax*) varsa da, baskın ideolojiye arka çıkıp kadın izleyicileri "Oedipal Dram"a koşullar ve erkeğe ve erkekliğe ait biyolojik işleve göre düzenlenmiş ve kendisimerkezli kadınlardan kaçınarak, "etkin erkeğin" karşısında "edilgin dişi" imgesi kurar.[53] Böylece neredeyse "kadın olmanın kanunları"nın saptandığı melodramlarda, aile için mücadele eden kadınlar meşrulaşır; kendi özbenliği, yaşamı ve kimliğini arayan kadınlarla savaşılır.[54]

"Kahraman miti" erkek gözünden erkeğe; "melodram miti" erkek gözünden kadına kural koyar. İlkinin erkeği kazanan, soylu bir Kahraman (nadiren aldatılır); ikincinin erkeğiyse bir kaybedip bir kazanandır. Kısmen kutupsal, bu iki erkek de aslında bir güvensizlik türünde bocalar: Maço olmak ya da aciz olmak. R. W. Connell'ın "hegemonik erkek" ve ona şiddetle direnen "mazlum erkek" kutuplaştırmasında "melodramatik erkek"; bir Kah-

52 *Masalın Biçimbilimi* (Propp, 1928), Amerika'da ancak 1958'de tanınmıştır (Franzosi 2010, s. 2).

53 Freud'un aile algısı "burjuva aile ahlakı"na dayanır: Bireyin benliği çekirdek aileye ayrıştırılsa da ele alınan ilişkiler bilinçdışı olduğu için psike yalıtık, İç dünya özellikleri karanlıktır ve aile bireyin gizi kılınmıştır (Mangır 2011). Bu yüzden Erkeklik Çalışmalarında, "melodramla" aynı kökten beslenen "erken dönem psikanaliz"in bir metot olarak kullanılması bir eleştiri kaynağıdır.

54 Melodramlar trajedinin buyurgan erkeklerinden (tanrılardan) beslenmiş olabilirler. Sınır çizen, yasakoyucu ve otoriter Apollonyen kültür modern dünyayı etkilemiştir: Ancak bu sayede cesetler, katliamlar ve kan görmekten de kurtuluruz; trajedi bir erkek fantazisi olarak trajik olanı kontrol edip onu görülebilir, tahmin edilebilir ve katlanılabilir yapar (U. T. Arslan 2003, s. 44).

TABLO 6
Melodramların Erkeklik Açısından Özellikleri

- "Erkek"; heteroseksüeldir ve aşk merkezli bir öyküde yaşar. Böylece kadına ataerkil değerlere bakma fırsatı sunulur, onları benimsemesi istenir. Erkeğin gücü, cesareti, özgüveni, saygın bir mesleği ya da onurlu bir yoksulluğu vardır.
- Aşk; erkek için karakterin çektiği derin acıyla serimlenen temel bir mutluluk kaynağı ve toplumsal çatışmaları duygusal düzeyde yaşatan doğrudan bir ilişki biçimidir. Melodramın temel çatışması bu yüzden, erkek ve kadının kavuşamamasıdır. Erkek şereflidir ve şeref bir fenomen olarak kadının hayatı ve bedeninde durur.
- Sınıfçı ve cinsiyetçi ideolojilerin kendini en iyi gizlediği yer ailedir; kadın ancak aileyle var olur, evlenene dek bekâretini korur ve "erkeğin" kutsal kıldığı ve tehlikelerden koruduğu bir yuvada bireyselliğini bastırır. Kadın erkeğe tapar; Kahramana ihanet etmişse öldürülür.
- Anne evlilik bağı içinde doğum yapar; çocuğu genelde "erkek"tir ve kendisini onun için feda eder.
- Suç, adaletsizlik ve acımasızlık ev dışı dünyayla; dayanışma, huzur ve güven ev içi dünyayla temsil edilir; diyalog, mekân ve müzik kullanımı iki dünya arasındaki ayrımı netleştirir.

raman gibi buyurgan olmasına rağmen "mazluma" denk düşer.[55]

Melodram Batı'ya ait bir form olmasına rağmen Türkiye, Mısır ve Hindistan gibi ülkelerde toplumların kendi kültürel tarzlarında üretilmiştir. Melodram modu Türk Sinema-sı'nın gelişimi ve evriminde yoğun biçimde işlenmiştir hatta Yeşilçam Sineması, melodramlardan oluşuyor denebilir. Melodram modunda kurulan erkeklik, gerçek hayatın mazlum erkeğidir:

> Mazlumluk söylemi hızlı modernleşmenin şiddeti karşısında toplumsal, kültürel ve imgesel yurtsuzlaşmaya uğrayan, altlarındaki maddi zemini kaybeden yığınların güç istemidir. Toplumsal yapının modernleşmenin patolojileri içinde ürettiği savunma, karşı çıkma ve eklemlenme stratejisidir. Kutsal Mazlumluk şüpheci bir dünya kurgusundan ezikliğin bireysel görünümlerine kadar pek çok söylemsel ögeyi barındıran ... modernleşme süreci içindeki en önemli ideolojik dizgedir.[56] (Açıkel 1996, s. 153-155)

Mazlum özne kendine ve kutsal addettiği şeylere karşı aşırı duyarlı, alıngan ve kıskançtır; ihmâl edilmeye tahammül edemez ve çelişkileriyle birlikte abartılı bir özdeğer duygusu taşır. Benzer biçimde melodramatik erkek de ailesini dokunulmaz kabul eder ve özellikle kadınını kutsal görüp kıskanır, hatta bu uğurda şiddete başvurur. 1960-1975 arası melodramlarda ve 70'lerin erkek filmlerinde sorunlar kadına uygulanan şiddetle çözülür (Öztürk ve Erdur-Baker 2006, s. 5).[57] Rastlantıların yol açtığı yanlış algılar, "melodramatik/mazlum erke-

55 Hegemonik erkeklik, bedensel bir varlığın ötesinde, bir "fantazi"yi ifade eder. Bir cinsiyetten çok bir kimliktir. Bu kimlik niteliği melodramatik ve Kahraman erkek için de geçerlidir: Melodramatik erkek bir "fantazi evreni"nde hiyerarşi savaşındadır; Kahraman erkekse fantastik bir mite hükmeder.

56 Yeşilçam'ın genellenemeyeceği de savunulmuştur: "Yeşilçam melodramlarının hep aynı kalıplar üzerinde durduğu, aynı metinleri seyirciye gönderdiği ve tek biçimliliğin kisvesinden kurtulamadığını söylemek, bu filmlerin bir popüler kültür alanı içerisinde heterojen bir seyirci topluluğuna farklı söylem alanlarında seslendiğinin belirtilmesiyle olanaksız[laşır]" (S. Arslan 1997, s. 52).

57 "Aile bütünlüğünün korunamamış olması erkeğin sahip olduğu yetkenin sarsılması anlamına gelmektedir. Öyle ki aile, erkeğin, ataerkil toplumsal kodları içselleştirerek ... bir kimlik kazandığı ve otoritesini uygulama alanı olarak belirleyerek, kimliğini yeniden ürettiği alandır" (Oktan 2009, s. 203).

ği" öfkelendirir ve kontrolsüz şiddete sevk eder.[58] Mazlum erkek ciddiye alınmadığı ya da benliğinin rencide edildiğini düşündüğü durumlarda ihanet algısı içinde had bildirip itibarını kurtarmak için kadere iman eder; bu narsisist bir ideolojidir. Mazlum/ezik öznenin sevgi gereksinimi yüksektir; en küçük ilgisizlikte alınır ve tepkisini kırgınlık, kızgınlık ve öfkeyle gösterir.[59] Melodramın en tipik özelliği acıyla, hakikati ve bu noktadan yola çıkarak hakikatle kaderi ikâme etmesidir: Çektiğin acı kadar hakîkisindir, hakikat de kaderin (Tekelioğlu 2011c). Mazlum erkek eksikliğini duyduğu şeyi gerçekleştiremezse, onu bilinçdışı aracılığıyla fantazyaya taşır; bu fantazya en çok melodramatiğe yakındır.

Mazlum erkek, iktidarsızlığını (Lacan'da "eksik") ortadan kaldırmak için çalışır, ancak bu imkânsızdır. Bu noktada "mazlum/melodramatik erkek"le Kahraman erkek de birbirine benzer. "Mazlum erkek" iktidar istenci içinde sürüklenir ve ona ulaşamaz, ulaştığında mazlum değildir. Kahramanlık peşindeki erkekse modern-öncesi toplumların yılmaz Savaşçı prototipini kullandığı için bu dünyadan değildir. Kahraman, aslında hegemonik olarak üstün gelmek için maskülen bir misyonla yetiştirilen ve kurban edilen erkek(lik)tir. Sosyal ve toplumsal gerçeklik sürekli değiştiği için anlatılarda eril kimlik sabit kalmaz (Segal 1992, s. 48-49 ve 2007, s. 111). Değişen şartlara göre "mitik dram"ın rasyonel olay ağları, modern zamanda kendini daha hızlı kurguya sahip melodrama bırakmıştır. Melodramlar acil anlatımlar olduğu için doğru ve yanlışı saptamaya zaman ayırmaz; doğrudan suçlar ve Kahramana karakter derinliği katmayarak onu "tip"ler. "Kahraman erkek" aristokratik ataerkiyle bağ kurmaya çalışırken, "melodramatik erkek" ortasınıf aileyi koruyan seküler bir erk önerir. Örneğin Türk Sineması; Yeşilçam'da seks filmleri yayılıp "aile" teması geri çekildiğinde, burjuva erkek aileyi koruyamadığında gerilemiştir (Grafik 1).[60]

Melodramatik imgelem günümüz Film Çalışmalarında, film üretim gelenekleri ya da ülke sinemalarını anlamak için bir anahtardır; çünkü bir trans-modalite olarak her "tür"deki filme girip çıkar. Melodram günlük sorunları çözme/açıklama gayretiyle sırf seyirciyi ilgilendirmez; onları gerçek bir deneyimden sıyırarak uygunsuz özdeşleşme sorunlarına sevk edip iktidara politik çıkar sağlar. Melodramlar, mitin en son versiyonudur. Toplumda hizmetine ihtiyaç duyulan kesimlerin gerekli ve uygun zamanda ahlâk modelidir.

Melodram ve *Kahramanın Yolculuğu* iki farklı anlatı erkekliği üretmiştir; ilki güç istenci ve acı içinde kıvranan, bir "tip", ikincisi iktidar sürsün diye bedel ödeyen "derin" bir "karakter"dir. İkisi de hayatı basit kavrar ve kadercidir. Kahraman erkek, melodramatik olana nazaran nedenlerle hareket eder ve kendisini yok etmek pahasına da olsa gerçeğin peşindedir. Çünkü bir "kimlik" arar. Melodra-

58 Abisel'in 103 filmlik Yeşilçam araştırması; % 93 oranında şiddet tespit eder. Şiddetin nedenleri, erkeğin hainliği ve kadınlara göz koyması (% 43), kadının uygunsuz davranışları (% 37) ve türleri; tokatlama ve dayak (% 30), cinsel taciz (% 13), tecavüz (% 10) ve iğfaldir (% 8) (Abisel 2005, s. 315-329).

59 Şiddet, iktidarı garantileyen (Sayer 2011, s. 17) ve çağdaş erkek gardiyanlığında da mevcut sıkı, mücadeleci, rekabetçi (Segal 2007, s. 89) ve stratejik bir araçtır.

60 Bu dönemde sinemayı seks ve bayağılık, TV'yi becerikli Amerikan polisleri işgal etti (Dorsay 1985, s. 47-49), "Yeşilçam kendi filmini" mutlu bir sonla bitiremedi (Onarıcı 2011, s. 3).

matik erkekse gerçeği ve gerçekliği reddeder (Umut 2007, s. 31), kendi kimliğinden şüphelidir ve verimsiz bir tekillikle "iktidarı" (hegemonik erkekliği) arar.

TÜRKİYE'DE ERKEKLİK ÇALIŞMALARI (1966-2012)

Erkek(lik) Çalışmaları yerleşik erkek cinsiyeti, öznelliği, rolü, politikası ve edimselliğini sorgulayan ve bu açıdan erkek hegemonyasını eleştiren bir inceleme alanıdır. "Erkek" Çalışmalarına (Men's Studies'e) karşılık "Erkeklik" Çalışmaları (Masculinity Studies) ayrımı ilki için tözel, ikincisi içinse tikel erkeklik kategorileri üretmiştir. 70'lerde gelişen disiplinin Türkiye'ye yansımaları henüz sınırlıdır; yalnızca Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmalarında içerilmiştir. Bir görüşe göre Türkçede bir erkeklik literatürü bulunmaz (Özbay ve Baliç 2004, s. 90). Ege, İstanbul, Ankara ve Hacettepe Üniversiteleri ve ODTÜ'de "Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı" mevcutsa da, bir Erkeklik Çalışmaları yüksek lisans programı açılamamıştır. Dünyada erkeklik literatürü, özellikle "erkekliğin" transkategori değil çoklu erkeklikler olarak algılanmasından ve iktidar eleştirileriyle birlikte ele alınmasından sonra gelişmiş ve 80 ve 90'larda 500'e yakın kitap yayımlanmıştır (Whitehead ve Barrett 2001, s. 1). Erkeklik Çalışmalarının Türkiye'de belirişi aynı tarihlere rastlar ve daha çok sinema ve politika eleştirileri olarak görülür. Bu çalışma kapsamında tespit edilmiş, incelenmiş ve kimileri özetlenmiş Türkiye erkeklik literatürü Tablo 7'de gösterilmektedir.[61]

Görüldüğü üzere çalışmaların çoğu, "literatür taramaları"nı bazı erkeklik tür ya da temalarına uyarlayan ve dergi ya da editoryal kitaplarda yayımlanan makalelerden oluşmaktadır. Görsel yapımlara yönelik çalışmalar genellikle 1950-1975 arası sinemanın (Yeşilçam) kimlik ve özdeşleşme problemlerini, politik söylemini ve melodramatik anlatımını araştırmıştır.[62] Ataerkilliğe yönelik eleştiriler 1990'larda; homofobi eleştirileri 2002'den sonra belirir ve 2004, 2006, 2009 ve 2011'de artan çalışmalar erkeklik üzerine hazırlanan dergi ve edisyon kitaplardaki birikme nedeniyledir. Alanda ilk kez, 2012'de 4 doktora tezi birden çalışılır. Eril tahakkümün ezilen nesnesi kadınlar kadar erkekler de olmasına rağmen, Toplumsal Cins(iyet) Çalışmalarında kadınlara yönelik araştırmalar daha yoğundur. Bu açıdan erkeklik Türkiye özgül şartlarında tümden yeni analizlere muhtaçtır. 1987-2011 arasında az sayıda kimi teorik kitaplar Türkçeye kazandırılmıştır (Tablo 8).

Türkçede bir kuram literatürü oluşturması ve Türkiye'de erkekliğin sorunsallaştırılması açısından en kapsamlı yayınlar; Kandiyoti'nin "Ataerkil Örüntüler" adlı makalesi (1992), Saraçgil'in *Bukalemun Erkek* (2005), U. T. Ars-

61 Altunpolat'ın literatürü Kandiyoti'yle başlatan (1994) (Altunpolat 2009, s. 233) "Türkiye'de Hegemonik Erkekliğin Azameti ve Sefaleti Üzerine" ve "Erkekliğe Bakmak" makaleleri sınırlı kaynaklar olarak kullanılmıştır. Türkiye'de yabancı dille çalışılmış ya da milliyetçilik ve medya kapsamında erkekliğine vurgu yapan yayınlar listeye katılmış, kaynakça içermeyen yazılar, –T. Bora'nın *Kaos GL* 32'deki "Erkeklik ve Futbol" ya da F. Özgüven (*Radikal*, 21.2.2002-) ve O. Tekelioğlu'nunki (*Radikal*, 14.7.2007-) gibi dergi ya da gazete köşe yazıları– ve söyleşiler atlanmıştır. Kısaltılmış bazı başlıklar kaynakçada tam adla geçirilmiş; editoryal kitaplar, editörün adıyla yazılmıştır.

62 "Melodram 70'li yıllara dek, hem tiyatro hem de sinema eleştirmenlerince eğlencelik ve önemsiz bir 'tür' olarak görülmüştür. 60'ların sonundan itibaren Film Çalışmaları alanında yayımlanan bir dizi öncü makaleyle birlikte popüler bir araştırma konusu haline gelir" (Özhan 2011, s. 5).

TABLO 7
Türkiye Erkeklik Literatürü (1966-2012)

1966	C. Kudret'in *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* kitabı. *Türk Dili Dergisi* C15S175'deki A. S. Levend'in "Baba Oğlu Neden Anlamaz?" makalesi.
1985	*Videosinema* 7'deki F. Özgüven'in "Yeşilçam'da Erkekler ve Dişiler" makalesi (ilk önemli çalışmadır).
1986	A. Yüzgün'ün *Türkiye'de Eşcinsellik (Dün, Bugün)* kitabı.
1987	B. Seçkin'in *1920-1928 Türk Romanında Yaşlı Erkek Tiplerinin Tahlili* ve K. Malkoçoğlu'nun *Türkiye'de Aile Planlaması Çalışmalarında Erkeklerin Önemi* YL tezleri.
1988	N. Gökalp'ın *Eşcinsel Problem Oyunları* D tezi.
1989	E. Atabek'in *Kıstırılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık* ve B. Ögel'in *Türk Mitolojisi 1/2* kitapları.
1990	J. Parla'nın *Babalar ve Oğullar: Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri. 1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* kitabındaki D. Kandiyoti'nin "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğin Çözümlenmesine Yönelik Notlar" makalesi.
1991	E. Hiçyılmaz'ın *Çengiler, Köçekler, Dönmeler, Lez'olar* ve T. Bora ve K. Can'ın *Devlet, Ocak, Dergâh* kitapları. E. Asena'nın *Psikojenik Erektil Disfonksiyonlarda Maskülinite Kavramı* YL tezi.
1992	H. İnci'nin *Tanzimat Devri Türk Romanında Baba* D tezi.
1993	Z. Çetin'in *Ergil Kültür Ortamında TV Dizileri ve Kadın* YL tezi. *Birikim* 49'daki N. Erdoğan'ın "Popüler Futbol Kültürü ve Milliyetçilik" ve *Kadın Araştırmaları* 1'deki F. Berktay'ın "Patriyarkal Paradoks: Türkiye'de Kadın Politikacılar" makaleleri.
1994	C. B. Akal'ın *Siyasi İktidarın Cinsiyeti* kitabı. C. Uluyağcı'nın *Türk Sineması'nda Erkek Söylemi* D ve U. Girginer'in *Türk Toplumunda Cinsiyet Rolleri Algısı* ve E. Öztürk'ün *Erkek Eşcinsellerde Anksiyete ve Depresyon Düzeylerinin Değerlendirilmesi* YL tezleri. *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar* kitabındaki D. Kandiyoti'nin "Ayrımcılığın Yaşandığı Toplumlar Üzerine Bazı Düşünceler"; *25. Kare* 8'deki C. Uluyağcı'nın "Erkeklik Göstergeleri Anlamını Yitiriyor: Uzun Bir Gece" ve *25. Kare* 9'daki N. Abisel'in "Popüler Türk Filmlerinde Anlatı Yapısı Üzerine", *Defter* 21'deki G. Acar-Savran'ın "Feminist Teori ve Erkek Şiddeti" ve *Kadın Araştırmaları* 2'deki D. Cindoğlu'nun "Kadın Filmlerinde Patriyarkal Güç İlişkileri" makaleleri.
1995	M. Türköne'nin *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü* kitabı. *Bilim ve Ütopya* 12'deki İ. Erdoğan'ın "Süpermen Kim ve Yaptığı İş Ne?: Emperyalist Güç, Güçsüzlük ve İdeoloji" ve *Bilim ve Ütopya* 18'deki "Adam Nasıl Oldu da İnsanlığını Yitirip Erkek ve İşveren Oldu?" makaleleri.
1996	*Türk Sineması Üzerine Düşünceler* kitabındaki G. Güçhan'ın "Türk Sineması, Kadınlar, Kalpler ve Erkekler" ve *Toplum ve Bilim* 40'taki F. Açıkel'in "Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi" makaleleri.
1997	B. Saydam'ın *Deli Dumrul'un Bilinci* ve Y. Altuntaş'ın *Kaybolmakta Olan Bir Kültür: Köçekler* kitapları. H. Altay'ın *Güç Mesafesi Erkeklik-Dişilik ve Belirsizlikten Kaçınmanın Başarıya Etkisi* ve C. Evans'ın *Türk Babalar'ın Rollerine Yönelik Tutumları ve Katılımları* YL tezleri. *25. Kare* 18'deki C. Uluyağcı'nın "Yakışıklı Kült Oyuncu: A. Işık"; *Hacettepe Ü Edebiyat Fakültesi Dergisi* S14C1/2'deki G. Arıkan'ın "Ataerkillik Kavramıyla İlgili Sosyolojik Tartışmalar"; *İstanbul Ü Dergisi* 5'te E. Biryıldız'ın "Westernler, Ganster Filmleri ve Kara Filmlerde Erkeğin Sunumu Üzerine Bir Deneme" ve *25. Kare* 20'deki C. Uluyağcı'nın "Çirkin Kült Oyuncu: Y. Güney" makaleleri.
1998	I. E. Işık'ın *Beden ve Toplum Kuramı: Öznenin Sosyolojisinden Bedenin Sosyolojisine*, A. B. Hacımirzaoğlu'nun *75 yılda Kadınlar ve Erkekler* ve A. K. Yılmaz'ın *Erkek ve Kadında Eşcinsellik* kitapları. P. Remington'ın *II. Dünya Savaşı Sonrası Western Filmlerinde Baba-Oğul İlişkileri* D tezi. D. Kandiyoti'nin *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* kitabındaki "Modernin Cinsiyeti" ve *25. Kare* 22'deki C. Uluyağcı'nın "Sert Bakışlı Kült Oyuncu: K. İnanır" makaleleri. O. Onaran, S. Büker ve A. A. Bir'in *Eskişehir'de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması.*

1999 G. Scognamillo ve M. Demirhan'ın *Fantastik Türk Sineması*, P. Çekirge'nin *Yalnızlık Adasının Erkekleri: Psikososyal Açıdan Eşcinsellik* ve E. Şenlikoğlu'nun *İslam'da Erkek* kitapları. B. Kılıçbay'ın *Popüler Türk Sineması'nda Erkekliğin Sunumu*, N. Uğurlu Hâkim'in *Homoseksüelliğin Psikolojik, Sosyal ve Hukuksal Yönü* ve U. T. Nasman'ın *Köçeklik Geleneği* YL tezleri. *Sinema* 50'deki K. Özkaracalar'ın "Türk Sineması'nda Aksiyon Filmleri"; *Toplum ve Bilim* 81'deki E. Şafak'ın "Hegemonik Erkeksiliğin Gölge Oyuncuları: Sinekli Bakkal"; *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* Güz'deki N. Bulgu'nun "Amatör Futbolculardа Toplumsal Cinsiyet" ve *Mesleki Eğitim Dergisi* 1.2'deki İ. Kısaç'ın "Erkeklik Rolü Normları" makaleleri.

2000 A. Altınay'ın *Vatan Millet Kadınlar* kitabı. H. Berksü'nün *Türkiye Büyük Millet Meclisi nde Sembolik Erkeklik ve Kadınlık Kimlikleri* YL tezi.

2001 Nurdan Gürbilek'in *Kötü Çocuk Türk* ve N. Aysun Yüksel'in *Tarkan: Yıldız Olgusu* kitapları. Ç. Demren'in *Ataerkillik ve Erkeklik Biçimlerinin Karşılıklı İlişkileri ve Etkileşimleri*, H. Özkütükçü'nün *Türk Romanında Asker Tipleri (1870-1923)*, L. B. Dündar'ın M. Mungan'ın *Çağdaş Masallarında Cinsiyetçi Geleneğin Eleştirisi* ve E. Çiftçi'nin *Türk Toplumunda Erkek* YL tezleri. *Psikanaliz Yazıları* 2'deki V. Keser'in "Erkekte Kadınlık"; *Psikanaliz Yazıları* 3'teki T. Parman'ın "Babalar, Mahrem Yabancılar"; *Kurgu* 18'deki C. Uluyağcı'nın "Sinemada Erkek İmgesi" ve *Doğu-Batı* 15'teki N. Erol'un "Kültürel Bir Kimlik Olarak Delikanlılığın Yükselişi" makaleleri.

2002 M. Hocaoğlu'nun *Eşcinsel Erkekler Yirmi Beş Tanıklık*, R. E. Koçu'nun *Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri*, G. Scognamillo ve M. Demirhan'ın *Erotik Türk Sineması* kitapları. C. Samurçay'ın *Özgürlük Rüyaları: Bazı Üst-Orta Sınıf Yazar-Erkek Metinlerindeki Erkeklik Kodları*, Z. Özek'in *Adem ve Havva: Ataerkil İngiltere'de "Değişen" Erkeklik ve Kadınlık*, Ş. Yüksel'in *Edebi Metinler Metafor Kullanımının Cinsiyet Temsilleri Açısından İncelenmesi*, M. Kılıç'ın *Alışveriş Davranışlarında Erkek Kimliği*, F. Eray Dökü'nün *Anadolu'da Eril Bereket, Koruyucu Kültler ve Tanrılar*, Ş. Koç'un *Tanzimat Romanında Sosyal Değişim Göstergesi Olarak Genç Erkek Tipleri*, M. Sever'in *Toplumsal-Kültürel Bağlamda Babalık Kurgu ve Pratiklerinin Çocuk Eğitimine Etkileri*, G. Dörtköşeoğlu'nun *12-15 Yaş Arası Kız ve Erkek Çocukların Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri* ve U. Eriş'in *TV Dizilerinde Organize Suç* YL tezleri. *Psikanaliz Yazıları* 5'teki E. Abrevaya'nın "Maskenin Ötesindeki Erkeksilik", H. Sunat'ın "Babalar ve Kızları ya da Kızların Yalnızlıkları", T. Parman'ın "Erkek Olmak ya da Üçün Üçü Olmak", L. Kayaalp'ın "Erkeksilik" ve A. Yaraman "Toplumsal Değişme ve Kadında Erkeksilik" makaleleri.

2003 L. Cantek'in *Karaoğlan* ve F. Berktay'ın *Tarihin Cinsiyeti* ve M. Kendirci, A. Kadıoğlu ve C. Miroğlu'nun *the History of Male-Female Sexuality and Fertility in Asia Minor* kitapları. İ. Dalmış'ın *Sosyo-Politik Kimlik ve Gruplararası Algı: Ülkücü Grup* ve C. Kılıçarslan'ın *Hollywood'un Pragmatik İdeolojisinde Din ve Erkeklik* D ve S. Demirkan'ın *Futbol Fanatizmi: Taraftar Kimliği, Öfke ve Saldırganlık Eğilimleri*, N. Okan Ülkücü'nün *Kimliğin Sosyal Antropolojik bir Değerlendirmesi*, A. Özdin'in *Günümüz Türkiyesi'nde Yerli TV Dramalarında Erkek Kimliğinin Sunumu*, E. İşeri Erdoğan'ın *Quentin Tarantino'nun Filmlerindeki Erkeklik Olgusunun Yansımaları*, A. Elgün'in *Toplumsal Cinsiyetin Oluşturulmasında Antik Yunan Mitolojisi'ndeki Erkek Arketiplerin Kullanımı: Erkek Magazin Dergileri*, A. Savaşçı'nın *Sendikalarda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı: Eğitim-Sen Örneği* ve M. Erol'un *İktidar, Teknoloji ve Maskülinite* YL tezleri. *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın* kitabındaki Ç. Demren'in "Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri" ve *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* Bahar'daki İ. Parlak'ın "Ege Bölgesinde Eşkıyalık" makaleleri

2004 Y. Solmaz'ın *Kurtlar Vadisi Çocukları* kitabı. E. Bilgin'in *Türk Moderleşmesi ve Erkeklik Söylemleri* ve Ö. Şahin'in *1960-1980 Arası Türkiye'de Sosyalist Hareketin Cinsiyeti* D ve B. Yeşil'in *Zengin Kız ve Fakir Oğlan*, U. Sarı'nın *Fethetmeyi Arzulayan Erkekler: Bazı Genç Profesyoneller Arasında Aşk ve Erkeklik*, E. Sırma'nın *David Fincher'in Filmlerindeki Beyaz Amerikan Erkekliği*, A. E. Yoğun'un *Çalışanların Çatışma Durumunda Verdikleri Tepkilerle Erillik/Dişilik Seviyeleri*, D. Altay'ın *Kadın ve Erkek Yazarda Farklı Mahremiyet Yaşantılarının Mekân Kullanımı*, F. Onurgil'in *A. Ağaoğlu ve O. Pamuk'un Romanlarında Cinsiyet Rolleri ve Bilişsel Çelişkiden Kurtulma Yöntemleri*, V. S. Kılınç'ın *Erkeklerin Kadınların Çalışmalarının Ev ve Aile yaşamına Etkileri Konusundaki Görüşleri*, G. Öztürker'in *Cumhuriyet Devri Türk Romanında Erkek (1923-1938)*, A. Karamollaoğlu'nun *90'lı Yıllar ve Sonrasında Hollywood Sinemasında Eril Narsizm ve Fallik Karakter Temsilleri*, Ç. Kılıç'ın *Geleneksel Türk Tiyatrosu'nda Zenne Tipi ve Orta Oyunu'ndaki Uygulamaları*, T. Özkan'ın *Türkiye' de Eşcinsellik ve KAOS GL Grubu* ve Ö. Sezer'in (2004) *Masallarda Toplumsal Cinsiyet'in*

İşlenişi YL tezleri. *Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Kadının Konumu* kitabı içinde S. Uçan Çubukçu'nun "1980 Sonrası Türkiye'de Kadın Hareketi: Ataerkilliğe Karşı Meydan Okuma"; *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* C88S634'teki İ. Torun'un "Ömer Seyfettin'in Askerlik ile İlgili Görüşleri ve Öykülerindeki Asker Tipleri"; *Toplum ve Bilim* 101'deki İ. T. Atay'ın "Erkeklik En Çok Erkeği Ezer", H. Onur ve B. Koyuncu'nun "Hegemonik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü", K. Cengiz, U. U. Tol ve Ö. Küçükural'ın "Hegemonik Erkekliğin Peşinden", B. Somay'ın "Yasaklanmış Manifesto", H. Ş. Tuksal'ın "İslâmcı Erkekliğin İnşası", C. Özbay ve İ. Baliç'in "Erkekliğin Ev Halleri", Y. Kayıran'ın "Türk Şiirinde Erkek İmgesi", E. Maral'ın "İktidar, Erkeklik ve Teknoloji", N. Ulusay'ın "Günümüz Türk Sineması'nda Erkek Filmlerinin Yükselişi ve Erkeklik Krizi", U. T. Arslan'ın "Yeşilçam'ın Erkekleri Ne istiyor?", J. Petzen ve G. Ezber'in "Alman ve Türk Erkeklikleri Almanya'da İşbaşında" ve A. Alemdaroğlu ve N. Demirtaş'ın "Biz Türk Erkeklerini Böyle Bilmezdik" makaleleri.

2005 U. T. Arslan'ın *Bu Kâbuslar Neden Cemil?*, G. Demez'in *Değişen Erkek İmgesi*, A. Ataseven'in Tarih Boyunca Sünnet, F. Bingölçe'nin *Asker Argosu Sözlüğü*, N. Ekşi'nin *Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi*, T. Altınköprü'nün *Genç Erkek Psikolojisi ve Cinselliği*, N. K. Tektaş'ın *Kurtlar Vadisi*, Ayşe Saraçgil'in *Bukalemun Erkek-Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Ataerkil Yapılar ve Modern Edebiyat* kitapları. H. A. Hatipkarasulu'nun *Türkiye'nin Mafyasını Anlamlandırmak*, H. Y. Şen'in *Türkiye'de 1960-1970 Arası Ataerkil Yapılar ve Pratikler: 60'ların Toplumsal Gerçekçi ve Ulusal Filmleri* ve T. Shaheen'in *Erkek İmajının Temsili* D ve M. Bozok'un *Erkekliğin Sosyokültürel İnşası*, S. Delice'nin *Şarkiyatçı Söylemde Erkeklerin İnşası*, S. İzmir'in *Shakespeare Tiyatrosu'nda Erkek Dostluğu*, B. Karaduman'ın *Türk Aydınının Kadın Olgusuna Bakışı: İ. H. Baltacıoğlu*, S. Akyüz-Erken'in *Cumhuriyet Döneminde Erkek İmgesinin Kurgulanışı: Akbaba Dergisi*, C. Özbay'ın *Kiralık Erkeklikler: İstanbul'da Cinsiyet, Cinsellik ve Sınıf* YL tezleri. *Gelenekten Geleceğe Antropoloji*'deki Ç. Demren'in "Hegemonik Erkeklik-Erkeklik Kavramlarına Antropolojik bir Bakış", *Düşünen Siyaset* 20'deki A. R. Taşkale'nin "Erkeklik, Ataerkillik ve İktidarı" ve *Toplum ve Bilim* 103'teki C. Koca ve N. Bulgu'nun "Spor ve Toplumsal Cinsiyet" makaleleri. S. Sancar'ın *Hane ve Piyasa Ekseninde Erkeklik* (TÜBİTAK) araştırması.

2006 A. Kudat'ın *Satılık Erkeklik*, M. Yücel'in *Berdel: Evlilik İttifakı*, G. Özdemir'in *Türkçe Erkek Sözlüğü* ve A. Düzkan'ın *Erkekliğin Kitabında Yazmaz Bu* kitapları. N. Yağız'ın *1950-1975 Dönemi Türk Sineması'nda Karakter ve Tipler* D ve M. C. Çelebi'nin *Milliyetçi Bir Metin Olarak Kurtlar Vadisi*, P. Farımaz'ın *Hegemonik Erkekliğin Yeniden İnşası: Erkekçe 1981-1990*, G. Uçan'ın *Kurtlar Vadisi Dizisi'nde Milliyetçi İdeoloji ve Milli Kimliğin İnşası*, Z. Gültekin'in *Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Mafya Dizileri*, N. Sezgin'in *Kurtlar Vadisi Dizisi nde Erkek Kimliğinin Sunumu*, A. Soyer'in *Evlilik Doyumunun Erkeksilik, Kadınsılık, Cinsel Fantazi ve Mastürbasyon Üzerinden Yordanması*, S. Timuroğlu Bozkurt'un *Esat Mahmut Karakurt'un Roman(s)larında Erkek Kahramanlar*, Yasemin Akis'in *Profeminist Erkekler: Feminizmin Akademideki Gizli Müttefikleri mi?*, U. Ünüvar'ın *Sünnetsiz ve Sünnetli Yetişkinlerin Beden Algıları ve Benlik Saygıları*, F. Akınerdem'in *Arzu ve Doğru Arasında: Asmalı Konak Dizisinde Modern-Geleneksel İkiliğinin Anlatısal Çözümü*, N. Şen'in *TV'de Ataerkilliğin Yeniden Üretimi* ve D. Ölçer'in *Popüler Kültürel İmgeler Açısından Tarkan Çizgi Romanı* YL tezleri. *Türk(iye) Kültürleri* kitabındaki A. Kurtoğlu'nun "Ataerkil Kültür, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk", N. E. Işık'ın "Kimlik ve Erillik: Simgesel Bir Okuma Aracı Olarak *Deli Yürek*" ve B. Yarar'ın "Türkiye'de Ataerkil Kültür ile Spor Arasındaki İlişkiler"; *Amargi* 2'deki G. Yaşartürk'ün "Diziler Özelinde Kadın-Erkek İlişkilerinin ve Cinselliğin Sunumu"; *Milli Folklor* 71'deki A. Aygün'ün "Bildiğini Unut: Tıraş Ol! 'Erkek' Desinler"; *Birikim* 207'deki H. Maktav'ın "Vatan, Millet, Sinema"; *İstanbul Ü İletişim Fakültesi* 23'teki B. D. Yalın'ın "Reklamlarda Erkek Model Kullanımı Üzerine Bir İnceleme: Kadın ve Erkek Özel İlgi Dergileri"; *Cumhuriyet Ü Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* C10S3'teki Y. Depe ve A. Şentürk-Erenel'in "Erkeklerin Aile Planlamasına İlişkin Görüş ve Davranışları"; *Akdeniz Ü İletişim Fakültesi 5*'teki A. Özsoy'un "Televizyon Dizi-Metinlerinde Erkekliğin İnşası: Kurtlar Vadisi"; *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar* C3S2'deki S. Soyşekerci'nin "Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Üstün Erillik Olgusunun Aile İşletmelerindeki Etkisi"; *Doğu-Batı* 38'deki N. Erol'un "Milliyetçilik, Popüler Kültür ve *Kurtlar Vadisi*"; *Cumhuriyet Ü SBD* C30S1'deki M. Çağlayandereli ve Y. Erjem'in "TV ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi"; *Pasaj* 3'teki Ç. Günay-Erkol'un "12 Mart Romanlarında Erkeklik ve Muhafazakârlık" ve L. Şimşek'in "Televizyon Anlatılarında Erkeklik İdeali Olarak Kahraman"; *Kadın Araştırmaları* 9'daki H. Aliefendioğlu ve M. F. Özbilgin'in "Kadın-Erkek Eşitliği Kurumsal Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme" ve *İletişim, Kuram ve Araştırma* 22'deki K. Alemdar'ın "*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nden *Kurtlar Vadisi: Irak*'a", Z. Gültekin'in "Irak'tan önce: *Kurtlar Vadisi* Dizisi", E. K.

İşler'in "*Kurtlar Vadisi: Irak*: Olay-Örgüsü ve Karakter İşlenişi", İ. Erdoğan'ın "*Kurtlar Vadisi: Irak*: Eski-Göçebe Kabil'in Yeni Emperyalist Habil'den Öç Alışı", S. Büker'in "*Kurtlar Vadisi*'nde Eksiği Kahraman Dolduruyor", C. Yaşın'ın "*Kurtlar Vadisi: Irak* Filmi'nin Bilişsel Yapı Analizi" ve A. Selçuk'un "*Kurtlar Vadisi: Irak* Filmi'nde Kültürel Öğeler ve Kimlik Sunumları" makaleleri. S. Sancar'ın *Demokrasi Kültürünün Cinsiyet Boyutu: Modern Erkeklik ve Cinsiyet Farkları* (AÜ) araştırması.

2007 N. Sezgin'in *Kurtlar Vadisi'nde Karakterler*, S. Berghan'ın *Lubunya: Transeksüel Kimlik ve Beden*, P. Selek'in *Maskeler, Süvariler, Gacılar* ve A. Kudat'ın *Al Kocayı Vur Sopayı* kitapları. T. E. Yıldırım'nin *Tarihi Kostüme Avantür Sineması'nda Kahraman Tiplemesi'nin Psikolojik Analizi*, L. Şentürk'ün *Modulor'un Bedeni*, A. Kuglin'in *Austen, Charlotte ve Anne Bronte ve Gaskell'in Romanlarında Cinsel Avcı Özellikleri Gösteren Erkek Karakterin Rolü* ve Ç. Demren'in *Kahvehane Erkekliği* D ve B. Taş'ın *Erkekliği Kutlayan Erkekler: Ayılar: Sıradan Çocuklar Gibi*, F. S. Kundakçı'nın *İktidar, Ataerkillik ve Erkeklik*, H. Özdamar'ın *Türkiye'de Militer Anlayış ve Yansıması (1930-1945)*, B. Kurt'un *Dansçı Erkeğe Yönelik Önyargılı Bakış: Sinop Köçekleri*, F. Yardımcı'nın *Modern Türk Şiirinde Baba*, E. Tuğcu'nun *Şehrengizler ve Ayine-i Huban-ı Bursa*, O. Başaran'ın *Eşcinsellik Üzerine Askerî-Tıbbi Söylem*, B. Taş'ın *Erkekliği Kutlayan Erkekler*, G. Atilla'nın *Erillik/Dişillik Boyutunun Empatik Beceriyle İlişkisi*, M. Demirci'nin *Kurtlar Vadisi Dizisinin Ergenler Tarafından Alımlanması*, B. F. Birtek'in *Toplumsal Cinsiyet Açısından Sosyal Değişimlerin Türk Sineması'nda Erkek Kimliklerine Yansıması: Koca Rolü*, F. Mormenekşe'nin *Bir Erginlenme Modeli Olarak Askerlik Folkloru*, H. N. Günay'ın *Kerime Nadir'in Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası*, E. B. Egrik'in *Türk Sineması'nda Pygmalion Etkisi* ve M. Umut'un *1960 Sonrası Türk Sineması'nda Erkeklik Temsilleri* YL tezleri. *Cinsiyetli Olmak* kitabındaki A. Kovanlıkaya'nın "Kant'ta Cinsiyet Farklılığı", B. Kılınç'ın "Aklın Cinsiyeti Var mı?" ve Z. Direk'in "J. Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi"; *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler* 6 kitabındaki G. İspi'nin "Tarihi Türk Filmlerinde İyi ve Kötü Adam Olmak"; *Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik* kitabındaki Y. Çabuklu'nun "Babalık"; N. A. Yüksel'in *Kaos GL* 94'teki "Erkekliğin ve Kadınlığın Toplumsal Kuruluşu ve Değişimi", Y. Akis'in "Erkeklik Çalışmaları Feminizmden Ayrı Tutulabilir mi?" ve U. T. Arslan'ın "Korku Ruhu Yer Bitirir"; *Birikim* 215'teki T. Bora'nın "*Kurtlar Vadisi*, Şiddetin Pornografisi ve Tekinsizliği"; *Milli Folklor* 76'daki İ. Çetin'in "Türk Kültüründe Baba Geleneği"; *Üniversite ve Toplum Dergisi* C7S1'deki S. Soyşekerci ve H. Yılmaz'ın "Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Üstün Erillik Olgusu"; *İstanbul Ü İletişim Fakültesi* 30'daki U. Batı'nın "Postmodernism, Consumption and Fashion: the Representation of Ideal 'Men' Throughout the Fashion in Turkish Magazine Advertisements"; *Journal of Turkish Literature* 4'teki Ç. Günay-Erkol'un "The Quixotic Death: Sacrifice and Masculinity in M. C. Anday's *İsa'nın Güncesi*"; *Güncel Hukuk* Eylül'deki H. Uğur Tanrıöver'in "Güncel Hukuk: Medyada Cinsiyetçi Söylem ve Şiddetin Temsili" ve *Selçuk İletişim* C4S4'teki M. Serarslan'ın "Türk Sineması'nın ve TV Dizilerinin Ağalık Sistemini ve Ağayı Tanımlama Biçimi" makaleleri.

2008 Y. Yurdigül'ün *Medyatik Kimlikler: Farklılık, Ötekilik, Sıradışılık Bağlamında Travesti Kimliği* ve H. Şarkdemir'in *Kahramanın Dönüşü* kitapları. T. Kancı'nın *Türk Erkeği ve Kadınını Hayal Etmek: İlkokul Ders Kitaplarında Milliyetçilik, Modernlik ve Militarizm (1928-2000)* ve S. Göl'ün *Bireylerin Feminite/Maskülinite, Mutluluk Endeksi ve Zaman/Mekân Perspektifi* D ve Y. Acar'ın *Albee'nin Absürt Oyunlarında Değişen Erkeklik ve Kadınlık Sosyal Değerleri*, A. Çifçi'nin *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerin Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri*, H. Baştabak'ın *Beden ve Cinsiyet Kavramlarının Mimari Tasarım Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*, Ö. Çelik'in *Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet* ve C. Ertan'ın *Türkiye'de Erkeklik İmgesi ve Eşcinsel Kimliği* YL tezleri. *AKDTYK Sunum Kitabı* 4'teki S. B. Uğurlu'nun "Yusuf Atılgan'da Baba İmgesi: Psikanalitik Bir Yaklaşım"; *Cinsiyet Halleri* kitabındaki A. Biricik'in "Erkek Adam Ezberini Bozmak Üzerine" ve P. Selek'in "Akıllı Ol"; *Medya ve Çocuk Rehberi*'ndeki H. U. Tanrıöver'in "Vadi'de Büyüyen Erkek Çocuklar"; *Çarklardaki Kum: Vicdani Red* kitabındaki S. Sancar'ın "Vicdani Red ve Erkek Şiddeti" ve A. Biricik'in "Çürük Raporu ve Hegemonik Erkekliğin İnşası"; *Türk Psikiyatri Dergisi* 19.4'teki T. Bildik'in "Erkek Ergenlerde Cinsel Davranış ve Cinsel Bilgi Kaynakları"; *Kıbrıs Yazıları* 10/11/12'deki S. Alankuş'un "Dilin Erilliği ve Kıbrıslı Türk Basınının Söylemi Üzerine Notlar"; *Milli Folklor* 78'deki G. Tunç'un "Askerliğe İlişkin Argo İfadelerdeki Metaforik Yapı"; *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar 5* Ç. Günay-Erkol'un "12 Mart'ta Aşkın Sağı Solu: Yarın Yarın ve Sancı'da Eril Bakış"; *Adli Psikiyatri Dergisi* C5S1'deki Ö. Böke, A. Turla ve S. Akbaş'ın "Çocuklarını Öldüren Babalar: Bir Derleme"; *Marmara Ü Dergisi* C8S29'deki F. Aydoğan'ın "Erkeklerin Tüketici Kitleler Haline Getirilmesinde Erkek Dergilerinin Rolü ve İçerik Analizi"; *Fırat Ü Sosyal Bilimler Dergisi* C18S2'deki B. E. Çolakoğlu ve M. Doğaner'in "Televizyon Reklamlarına Toplumsal Cinsiyetin

Yansıması: Erkek Analizi"; *CÜ Sosyal Bilimler* 32/33'teki Ç. Demren'in "Kadınlık Dolayımıyla Erkeklik Öznelliği" ve "Ortadoğu'da Ataerkeklik ve Erkeklik İlişkileri"; C. Erten'in *Ethos* 1.1'deki "Tahakkümcü Erkeklik ve Eşcinsellik" ve *Ethos* 1.2'deki "Yeni Sosyal Hareketler Bağlamında Türkiye'de Eşcinsel Hareket"; *Selçuk İletişim* C5S3'teki Z. Damlapınar'ın "Kamusal Söylem, Medyatik Gerçeklik ve Kültürlendirme" ve *Toplum ve Bilim* 112'deki H. B. Türk'ün "Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak P. Bourdieu" ve N. Polat'ın "Cinsiyet ve Mekân: Erkek Kahveleri" makaleleri.

2009 S. Sancar'ın *Erkeklik: İmkânsız İktidar*, P. Selek'in *Sürüne Sürüne Erkeklik*, E. Ersan'ın *Kötü Erkeğin Uyarı Sinyalleri*, R. Mecal'in *Erkek Türk Şiiri* ve Z. Ergun'un *Erkeğin Yittiği Yerde: 21. Yüzyıl Türk Romanında Toplumsal ve Siyasal Arayışlar* kitapları. D. Erdem'in *İtiraf Kültürü: Kitle İletişim Araçlarında Mahremiyet ve Yeni Özne Konumları* D ve A. S. Başak'ın *Savaş Sanatları Sosyolojisi ve Erkekliğin İnşası*, T. Tezel'in *Türkiye Sinemasında Eşcinsel Cinsel Bireylerin Temsili*, P. Sayan'ın *Popüler Sanat Alanında Türkiye'de Yeni Milliyetçilikler: Kurtlar Vadisi*, A. Kıran'ın *90 Sonrası Türkiyesi'nde Başıboş Şiddet Olgusu: Gemide ve Barda*, Mehmet Aslan'ın *Erillikten Dişiliğe Türkiye'de Kadın Belediye Başkanlığı*, Mecnun Aslan'ın *Değerler Eğitiminde Kahramanlardan Yararlanma*, Ö. Zeybekoğlu'nun *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*, C. Ertan'ın *Türkiye'de Erkeklik İmgesi ve Eşcinsel Kimliği*, N. Kızılkan'm *Erkeklik Mekânları: İstanbul Süleymaniye'de Bekâr Odaları*, İ. Çelik'in *A. Miller, T. Williams ve S. Shepard'ın Oyunlarındaki Erkeklik Olgusu* ve Ç. Günerbüyük'ün *Kurtlar Vadisi Dizisi'nde Politik Söylem* YL tezleri. *Elektronik SBD* C8S29'deki E. Özdemir'in "Cinsiyet Bazlı Farklılıklar ve Erkek Tüketicilere Yönelik Pazarlama Stratejileri"; *Fırat Ü Sosyal Bilimler* C19S2'deki E. Ersoy'un "Cinsiyet Kültürü İçerisindeki Kadın ve Erkek Kimliği"; *Psikanaliz Yazıları* 18'deki F. Özenen'in "Babayı Öldürmek ve Yaratıcılık"; *Uluslararası Sosyal Araştırmalar* C2S8'deki Ş. Ökten'in "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni"; *Milli Folklor* 84'teki İ. H. Aksoyak'ın "17. yy'den Tescilli Bir Köçek Behzat"; *Toplum ve Bilim* 114'teki A. Kurtoğlu'nun "Erkek Egemenliği, Kültürel Şiddet ve Hukuk" ve G. Bayrakçeken Tüzel'in "Kemalizm, Profesyonelizm ve Ataerkil Tezahürler"; *Sosyal Araştırmalar Dergisi* C2S6'daki F. Bayat'ın "Mitolojik Zıtlık Paradigmasında Baba Oğul Mücadelesi"; *Mesleki Eğitim Dergisi* C1S2'deki İ. Kısaç'ın "Erkeklik Rolü Normları"; *Çukurova Ü Dergisi* C1 8S2'deki F. Demir'in "Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi Romanında Baba-Oğul İlişkisi"; *Hacettepe Ü Spor Bilimleri Dergisi* C20S3'deki L. Saraç ve Z. E. Rahim'in "Sporda Homofobi"; *Cogito* 58'deki M. Bozuk'un "Feminizmin Erkekler Cephesindeki Yankısı"; *Hacettepe Edebiyat Fakültesi* C26S1'deki C. Kılıçarslan'ın "The Masculinist Ideology and War-Combat Films"; *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri* kitabındaki G. Meşe ve G. Güzelgün'ün "Cinsel Saldırganlığa İlişkin Modern Mitler", A. Talimciler'in "Türkiye'de Erkek Kimliğinin Oluşumunda Gözardı Edilen Alan: Spor/ Futbol", N. Y. Koyuncu'nun "D. H. Lawrence'ın '*Âşık Kadınlar*' ve '*Lady Chatterley*'ın Sevgilisi' Romanlarında İstilacı Erillik", N. K. Demir'in "Erkek Dergilerindeki Reklam Fotoğraflarında Yeniden Üretilen Metroseksüel Kimlik", A. Karamollaoğlu'nun "Beau Travail Güzel İş: Dans Eden Anıtsal Beden", Z. Ç. Özkan'ın "Geleneksel Türk Sineması'nda Erkeğin Değişen İmgesi", C. Uluyağcı'nın "Türk Filmlerinde Erkek Kimliğini Destekleyen Giyim Kuşam Kodları", L. Kabadayı'nm "Son Dönem Türk Sineması'nda Erkek Karekter ve Stereotipleşme", A. Oktan'ın "Türk Sineması'nda Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine" ve O. Turan'ın "Nazi Almanyası'ndan Hollywood'a Eril Temsiller"; *Medya, Milliyetçilik, Şiddet* kitabındaki B. Çoban'ın "Medya, Resmi Tarih ve Milliyetçilik", N. Y. Sünbüloğlu'nun "Beyaz Bereler, Karadeniz Güzellemesi, Av Hatırası" ve H. Doğan'ın "Maskeli Beşler Irak ve *Kurtlar Vadisi: Irak* Filmlerinde Görülen Milliyetçi Tarih Yazımı"; *Birikim* 240'taki N. Y. Sünbüloğlu'nun "Normatif Erkekliğin Kurucusu Olarak Askerlik"; *Fe* C1N2'deki B. Şentürk'ün "On the Gender Aspect of Conflict in Turkey"; *Kritik 5*'teki O. Ünlü'nün "Klâsik Türk Edebiyatı'nda Erkek Güzelliği ve Erkek Aşkı", M. Yılmaztürk'ün "*İntibah*'ta Erkek Narsisizmi", A. Saraçgil'in "Cumhuriyet'in Ana-Babaları" ve Ç. G. Erkol'un "Cinsiyet Sarhoşluğu: *Bir Düğün Gecesi*'nde Askerlik ve Erkeklik"; *Anti-Homofobi* 1'deki A. R. Taşkale'nin "Nedir Bu Hegemonik Erkeklik?" ve C. Ertan'ın "Hegemonik Erkeklik ve Eşcinsellik" ve *Cins Cins Mekân* kitabında L. Şentürk'ün "Eril Kente Dönüş", H. Arık'ın "Kahvehane'de Erkek Olmak", H. Üstün'ün "Kadınların Tarihi, Erkeklerin Kararı" ve A. Zengin'in "Devletin Cinsel Kıyıları: İstanbul'da Fuhşun Mekânları" makaleleri.

2010 S. Ongun'un *Başörtülü Kadınlar Anlattı: Türbanlı Erkekler* kitabı. H. Sayın'ın *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği* ve O. Ormanlı'nın *1980'den Günümüze Türk Sineması'nda Baba Oğul İlişkisi* D ve N. Eyiişleyen'in *1990 Sonrası Popüler Türk Sineması'nda Erkeklik Temsilleri*, C. Diker'in *2000'li Yıllarda Türk*

Sinemasında Erkek Karakter İncelemesi, Ç. Akgül'ün *Cinsiyet ve Militarizm*, A. Duran'ın *Erkeksi Rollerin Baba Katılımıyla İlgisinin Araştırılması*, K. Mingü'nün *Hollywood Sinemasında Androjen Erkek Temsili*, O. Güven'in S. *Faik'in Hikâye ve Romanlarında Homoerotizm, Erkek İmgesi ve Kadın Temsilleri*, S. Erkan'ın *Türk Halk Danslarında Köçeklik Geleneği*, D. Saatçı'nın *Türk Sinemasında Kadın Yönetmenlerin Filmlerinde Erkek Temsili*, F. O. Aktaş'ın *Türkiye'de Erkekliğin Kurgulanışında Askerliğin Yeri*, B. Dinçel'in Türkiye'de *Pembe Ekonomi: Gay Yaşam Kültürünün Ekonomi Politiği*, H. Ural'ın *Farklı Sınıflarda Gey Kimliğinin İnşası: Ankara Örneği*, B. Germen'in *Homoerotik Arzu ve Eksik Sanatçı*, A. Ö. Üstünel'in *Türk Gençleri Arasında Erkek Benliğinin İnşası* ve F. O. Aktaş'ın *Türkiye'de Erkekliğin Kurgulanışında Askerliğin Yeri* YL tezleri. *Yeni Sol Yeni Sağ* kitabındaki C. Özbay'ın "Neoliberalizm ve Erkeklik Halleri"; *SineCine* C1S2'deki E. Atakav'ın "The Hurt Locker: Male Intimacy, Violence and the Iraq War Movie"; *Ethos* 3.1'deki Ö. Zeybekoğlu'nun "Toplumsal Cinsiyet Rolleri Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı"; *Ethos* 3.2'deki C. Erten'in "Homofobi: İnternet Gazetelerindeki Okuyucu Yorumlarındaki Eşcinsellere Yönelik Tutumlar ve Söylemler"; *New Perspectives on Turkey* 42'deki S. Delice'nin "Friendship, Sociability, and Masculinity in the Ottoman Empire" ve N. Weiss'in "Gender Norms and Gender Strategies in Eastern Turkey"; *Milli Folklor* 85'teki A. Çetin'in "Kutadgu Bilig'de Türk Aile Kültüründe Bir Babanın Oğul İmajı ya da Süregiden Bellek/Kültür" ve *Milli Folklor* 88'deki H. Yıldız'ın "Sözlü Kültür Malzemesi Olarak Türkçede Askerlik Jargonu"; *Akademik Bakış Dergisi* 22'deki K. Koca ve s. Uğurlu'nun "Dede Korkut Hikâyelerinden Hareketle Türk Kültüründe Erkek Evlat Olarak Oğul Kavramı"; *Hacettepe Ü Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi* Ekim'deki H. Sankır'ın "Eril Tahakküm ve Üstün Erillik Olgusunun Plastik Sanatlar Alanında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oluşumuna Etkileri"; *Turkish Studies* C5S4'teki İ. Tüzer'in "O. Atay'dan 'Babama Mektup' ya da Bir Yazarın Ölen Babasıyla/Kendisiyle Hesaplaşması"; *İlma* 5'teki G. S. Soykan'ın "İnsanlık Halleri Kadınlık ve Erkeklik Ritimleri"; *Fe* C2S2'deki O. Özdemir'in "Tecavüzü, Hegemonik Erkeklik Zemininden Kavramak" ve M. Kutlar'ın "Osmanlı Kadın Dergileri İçinde Erkekler Dünyası Dergisi" ve *Felsefelogos* 38'deki B. Bağcı'nın "Otto Weininger ve Bilimsel Cinsiyetçiliğin İmkânsızlığı" ve A. Topakkaya'nın "Bireyselleştirme ve Cinsiyetlerarası İlişkilerin Değişimi" makaleleri.

2011 H. Sayer'in *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Erkeklerin Katılımı*, E. Eroğlu'nun *Erkek Sünneti*, Ç. Akgül'ün *Militarizmin Cinsiyetçi Suretleri*, H. Sayer'in *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*, C. Başkent'in *Türler ve Cinsler*, L. Şentürk'ün *Modern Mimarlıkta Hegemonik Erilliğin Eleştirisi* ve M. Bozok'un *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler* kitapları. Y. Yüksel'in *Pilav: Türkiye'deki Sünnet Geleneklerini Animasyon Yoluyla Betimleme Denemesi*, B. Yalçınöz'ün *Çocuk Olmaktan Baba Olmaya: Türkiye'deki Babalar'da Kuşaklararası Bir Karşılaştırma*, A. Sungur'un *Erkeklik ve Namus Algısı: Adana-Tepebağ Örneği*, İ. T. Karatop'un *Yeni Müslüman Erkek Özellikleri*, P. Taş'ın *Bağımsız Türk Sineması'nda Erkek Egemen Söylemin Oluşturulması ve Bakış: Üç Maymun* ve S. Ok'un *Erkeklik Krizi ve İşsizlik*, B. Kalkın'ın *Yeni Türkiye Sineması'nda Kenar Mahalle ve Erkeklik*, A. Öztürk'ün *Bir Erkeklik Altalanı Olarak Eşcinsel Erkeklik*, Y. Kılkış'ın *Modernist Yazarlarda Toplumsal Cinsiyet ve Beden*, İ. T. Karatop'un *Yeni Müslüman Erkek Özellikleri: Hizmet Hareketinde Erkeklik*, Y. Yasa'nın *Konya'da Kullanılan Sünnet Giysileri (1920-2009)*, Ç. Şora'nın *Özne ve İktidar İlişkileri Bağlamında Toplumsal Cinsiyetin İnşası* ve S. Aykaç'ın *Şehitlik ve Türkiye'de Militarizmin Yeniden Üretimi (1990-1999)* YL tezleri. *Çokkültürlü Toplumlarda Eğitim* kitabındaki T. Kancı ve A. Altınay'ın "Küçük Askerleri ve Küçük Ayşeleri Eğitmek"; *İsmail Beşikçi* kitabında E. Sarıoğlu'nun "Entelektüellik, Sosyolojik Tahayyül ve Erkeklik"; *Beyaz Camın Yerlileri* kitabındaki S. Büker'in "Geleneksel Erkek İmgesinin Dönüşümü: Behzat Ç.'nin Erkeklik Halleri"; *Kimlik ve Aidiyet* kitabındaki S. Sancar'ın "Egemen Erkeklik Karşısında Farklı Erkeklikler"; *Neoliberalizm ve Mahremiyet* kitabındaki G. Özyeğin'in "Arzunun Nesnesi Olmak: Romans, Kırılgan Erkeklik ve Neoliberal Özne", C. Özbay'ın "Neoliberal Erkekliğin Sosyolojisine Doğru: Rent Boy'lar Örneği", Y. Bayramoğlu'nun "Mars-Venüs/Kadın-Erkek: Reklamlarda Heteroseksizm ve Eşcinsellik", H. A. Zeybek'in "Bir Aile Mekânında Cinsiyet, Cinsellik ve Güvenlik" ve H. A. Zeybek'in "Bir Aile Mekânında Cinsiyet, Cinsellik ve Güvenlik"; *Anti-Homofobi* 3'teki Ç. Akgül'ün "Militarizmin Küresel Maşası: Profesyonel Askerlik" ve Y. Kızılarslan'ın "Milliyetçi-Militarist Erkeklik Söyleminin İnşasında Bulandırılan Cinsiyet Sınırları"; *Dizim Başladı Kapat, Sonra Anlatırım* kitabındaki V. Yücel'in "Türk Dizilerinden Fırlayan Kutsal Aile Kahramanları"; *İzlem* Özel Sayı'da D. Mızrak'ın "Vicdani Red Kavramına Genel Bakış"; *Milli Folklor* 89'daki İ. Durmuş'un "Türklerde Kan Kardeşliği ve Antla İlgili Unsurlar"; *Kültür ve İletişim* C14S1'deki N. Ulusay'ın "Yalnız Anti-Kahramanlar: Jean Gabin ve Alain Delon"; *Cogito* 65/66'daki S. S. Kuru'nun "Yaşanan, Söylenen ve Yazılan: Erkekler Arasında Tutkusal İlişkiler"; *SineCine* C2S1'deki Y. Duyan'ın "Türkiye Sinemasında Travesti ve Transeksüellere Yönelik Mekân Kurgusu" ve G. Hakverdi'nin "Yeni Türk Sinemasında Fallik Bir Sızıntı Olarak Balık İmgesi";

Atatürk Ü Türkiyat Araştırmaları 45'teki Ö. Yılar'ın "Erzurum'da Erkeklerin Bekârlığa Veda Partisi: Kısır Gecesi"; *Bilim ve Sanat Vakfı* Bülten 76'daki E. Yenice-Kanık'ın "Facebook: Kahramanın Yeni Vadisi ve Kendilik Temsilinin Değişen Yüzü"; 6. *Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı*'ndaki C. Özdemir'in "*Recep İvedik* Filminin Sosyolojik Analizi", S. Akyüz'ün "Türk Siyasi Partilerinde Erkeklik Kurgusu" ve M. Bozok'un "Erkeklik İncelemeleri Alanındaki Başlıca Kuram ve Yaklaşımların Sosyalist Feminist Bir Eleştirisine Doğru"; *Medyada Hegemonik Erkeklik ve Temsil* kitabındaki İ. Erdoğan'ın "Erkek Dergilerinde Hegemonik Erkeklik, Beden Politikaları ve Yeni Erkek İmajı", E. B. Akca ve E. Tönel'in "Erkeklik Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe", İ. Hacısoftaoğlu ve C. Koca'nın "Spor Medyasında Hegemonik Erkekliğin Yeniden Üretimi", C. Ertan'ın "Medyada Eşcinselliğe ve Eşcinsellere İlişkin Söylemler", A. Özsoy'un "Yerli Polisiye TV Dizilerinde Hegemonik Erkeklik Örneği", H. B. Türk'ün "Hegemonik Erkeklik ve Kültürel Temsil: *Çirkin Kral Kurtlar Vadisi*'nde Yürüyor", N. A. A. Yüksel'in "İpotek Altındaki Bedenler", H. Erkılıç'ın "Türk Sineması'nda Hegemonik Erkeklik", E. Özlem Ataman'ın "Ses Ayrımında Özne İşlevi Gören Erkeklik", A. Arıkan'ın "Erkek Cinselliğinin Bilinmezliği: Bilinmeyen Numaralar Reklamları ve Bilin(e)meyen Erkeklikler", P. S. Meral'in "Erkek Hegemonyasının Yeniden Üretimi", G. Demez'in "Sanal Dünyanın Kişisel Alanı" ve V. Ilhan'ın "İnternet Haber Ağlarının Ağına Takılan Erkeklik"; *Fe* C3S1'deki H. B. Baba'nın "The Construction of Heteropatriarchal Family and Dissident Sexualities in Turkey"; *Uluslararası İnsan Bilimleri* C8S1'deki N. Kaya, N. Turan ve A. Öztürk'ün "Türkiye'de Erkek Hemşire İmgesi" ve *Psinema* 13'teki P. G. Özbay'ın "Antoine Doinel vs. Kadınlar", B. Sevim'in "Utanmaz Erkekler" ve Y. Yeniay'ın "Amirim, nasılsın iyi misin? Saçma sapan konuşma, la!/*Behzat Ç.*" makaleleri.

2012 S. Sancar'ın *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, Y. Sünbüloğlu'nun *Türkiye'de Militarizm, Milliyetçilik, Erkeklik(ler)*, M. Çeki'nin *Bilinen Sır: Erkeklik ve Sosyalist Erkekler*, T. Tekelioğlu'nun *50'sinde Erkek*, S. Yamak Ateş'in *Asker Evlatlar Yetiştirmek: II. Meşrutiyet Döneminde Beden Terbiyesi* ve A. Güngör'ün *Trans Erkek* kitapları. V. Yücel'in *2000'lerde Erkekliğin Kamera-Politik İnşası: Kurgusal Suç Kahramanlığı Sentezi, Kimlik ve Söylemi*, S. Akyüz'ün *2000'lerin Türkiyesi'nde Siyasi Erkeklik*, S. G. Ezber'in *Babasız Erkekler ve Evsiz Aşklar: Alan Hollinghurst'ün Romanlarında Topluluk Arayışı*, İ. Hacısoftaoğlu Közleme'nin *Burası Er Meydanı: Güreşte Erkekliğin İnşası*, Z. Koçer'in *1960'lar ve 1970'lerde Yılmaz Güney'in Yıldız İmgesindeki Erkeklik Kurulumları* D ve M. E. Dede'nin *Anadolu Erkek Toplantılarının Halkbilimsel İncelenmesi*, M. S. Renkmen'in *Evlilik Programlarında Hegemonik Erkekliğin İnşası, Temsili ve Ataerkil Söylem*, T. Gülpınar'ın *Şehitliğin İnşası ve İmhası*, A. Girit'in *Antik Mezopotamya Sanatında Erkek Çıplaklığı*, A. Utanır'ın *İ. O. Anar'ın Romanlarında Erkekler ve Erkeklik İmgesi*, E. Akbaş'ın *Türkiye'de Sosyal Medyada Futbol Taraftarlarının Erkeklik Söylemleri*, S. Topcu'nun *1980 Sonrası Türk Öyküsünde Erkek ve Erkeklik Olgusu*, M. S. Renkmen'in *Evlilik Programlarında Hegemonik Erkekliğin İnşası* ve N. Öztemir'in *Günümüz Popüler Türk Sineması'nda Erkeklik Temsili* YL tezleri. *Bellek İzleri* kitabındaki V. Yücel'in "Türk-Amerikan Suçkurgu Politiği"; *Türk Sağı* kitabındaki N. Y. Sünbüloğlu'nun "Ulusun Umudu ve Felaketi Erkekler: Milliyetçi Kadın Yazarların Romanlarında Erkeklik Kurguları (1918-1951)"; *Liderlik Çalışmaları* kitabındaki C. Özbay'ın "Cinsiyet ve Vasıf: Erkeklik ve Liderlik", *Karardı Karadeniz* kitabındaki M. Bozuk'un "Yoksullaşma, Sağcılık, Trabzonspor Taraftarlığı ve Nataşaların Gölgesinde Trabzon Erkekliği", *Cinsellik Muamması: Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet* kitabındaki Z. Direk'in "Queer Kuram ve Cinsiyet Farklılığı", N. Başer'in "Psikanalizin Kendisi Queer Değil mi?", E. Partog'un "Queer Teorisi Bağlamında Türkiye LGBTTİ Mücadelesinin Siyasi Çizgisi", S. Yardımcı'nın "Sakatlık Çalışmalarında Queer Ufku: Türkiye'de Bu Etkileşimin Zorluğu ve Olası İmkânları Üzerine", C. Özbay'ın "Rent Boy'ların Queer Öznelliği: İstanbul'da Norm-Karşıtı Zaman, Mekân, Cinsellik ve Sınıfsallık", B. Taş'ın "Adam Gibi Adam Ol(ama)mak: Ayı Hareketi ve Maskülenlik Üzerine", S. Delice'nin "Zen-dostlar Çoğalıp Mahbûblar Azaldı: Osmanlı'da Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve Tarihyazımı", ve Fatih Özgüven'in "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Edebiyatımızda Eşcinsel Dikkatler: Elden Ele Dorian'lar, Hassas Delikanlılar, Pars Kızlar"; *13. Kültürel Çalışmalar Bildiri Kitabı*'ndaki A. Kar ve S. K. Güven'in "Ataerkil Erkeklik Örüntüleri Dönüşüyor mu?"; *Felsefelogos* 44'teki B. Somersan'ın "Devlet, Sivil Toplum ve Erkek Hegemonyası"; *Toplum ve Bilim* 123'teki N. Y. Sünbüloğlu'nun "Hiper-Görünürlükten Görünmezliğe: Faziliğin Hegemonik Erkekliğe Eklemlenmesi"; *SineCine* C3S1'deki N. Güler'in "Z. Demirkubuz Sineması'nda Toplumsal Cinsiyet"; *Selçuk İletişim* S7C12'deki T. Elmacı'nın "*Gemide* ve *Bornova Bornova* Filmleri Bağlamında Yeni Türk Sineması'nda Antikahramanın Yükselişi"; *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 13'teki A. Öztürk'ün "Eril Bedenselleşme: Erkek Bedeninin Hegemonik İnşası"; *Çukurova Ü Dergisi* C21S1'deki R. Karakaş'ın "Dede Korkut Hikâyelerindeki Bey Oğullarının Nitelikleri ve İşlevleri"; *Varlık* Nisan'daki N. Y. Sünbüloğlu'nun "Militarist İktidarın Düğüm

Noktası Olarak Erkeklik"; *Felsefelogos* 46'daki B. Kemaloğlu-Duyar'ın "Toplumsal Cinsiyet ve Kimliğin Yıkımı Olarak Queer"; *Sinecine* 3.1'deki N. Güler'in "Z. Demirkubuz Sineması'nda Toplumsal Cinsiyet"; *Ethos* 5.2'deki Ö. Zeybekoğlu'nun "Erkeklikleri ve Coğrafyayı Konumlandırmak"; *Varlık* 1255'teki N. Y. Sünbüloğlu'nun "Militarist İktidarın Düğüm Noktası Olarak Erkeklik", H. Demir'in "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Militarizm" ve Ö. Faruk'un "Militarizmin Tuzağı Olarak Siyasi Şiddet"; *Cogito* 72'deki N. Ökten'in "Zebercet ve Muharrem: Türk Sineması'nda Tuhaf Eril Figürler"; *Suret* 1'deki E. Kalem'in "Erkekler Ne İster?" ve *Doğu-Batı* 63'teki C. Özbay'ın "Türkiye'de Hegemonik Erkekliği Anlamak", S. Odabaş'ın "İnternette Erkeklik, Cinsel Sağlık Politikası ve Ticareti" ve A. Palabıyık'ın "Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu'nun Halleri" makaleleri.

TABLO 8
Yabancı Dillerden Türkçeye Çevrilmiş Erkeklik Çalışmaları* (1978-2012)

B. Zilbergerd, *Erkek Cinselliği* (1978), S. Rowbotham, *Kadın Bilinci-Erkek Dünyası* (1987); K. Millett, *Cinsel Politika* (1987); G. Duby, *Erkek Ortaçağ* (1991), M. Van Bruinessen, *Ağa, Şeyh ve Devlet*, L. Segal, *Ağır Çekim-Değişen Erkeklikler* ve "Yarışan Erkeklikler" (*Birikim* 35) (1992); J. Benjamin, "Yetke ve Aileye Dönüş ya da Babalar'ın Olmadığı Bir Dünya mı?" (*Defter* 21) (1994); A. Schmitt ve J. Sofer, *Müslüman Toplumlarda Erkekler Arası Cinsellik ve Erotizm* ve D. Cohen, *Erkek Olmak* (1995); G. Lloyd, *Erkek Akıl* (1996); T. Marshall, *Hükmeden Erkek Boyun Eğen Kadın*, Mulvey, L. "Görsel Haz ve Anlatı Sineması" (*25. Kare* 21) (1997); L. Elayton, "Blue Velvet: Erkek Gelişiminin Öyküsü" (*25. Kare* 18); R. W. Connell, *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, S. Agacinski, *Cinsiyetler Siyaseti*, J. Nagel, "Erkeklik ve Milliyetçilik" (*Vatan, Millet, Kadınlar*) (1998); F. M. Mondimore, *Eşcinselliğin Doğal Tarihi* (1999); D. Vatter, *Cins Bakışı Sözlüğü*, J. Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* ve L. Mulvey, *Yurttaş Kane* (2000); U. Bröckling, *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi* (2001); W. Pollack, *Harbi Delikanlılar: Oğullarımızı Delikanlılık Efsanesinden Nasıl Koruruz?*, M. P. Ghiglieri, *Erkeğin Karanlık Yüzü* ve A. Gratch, *Erkekler Dile Gelse* ve A. Moir ve D. Jessel, *Beyin ve Cinsiyet* (2002); N. Yuval-Davis, *Cinsiyet ve Millet*, L. Abu-Odeh "Arap Toplumlarında Namus Cinayetleri ve Toplumsal Cinsiyet'in İnşası" (*Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*), C. S. Pearson *İçimizdeki Kahraman Yaşadığımız Altı Arketip*, M. Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler: Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark*, K. Bhasin ve N. S. Khan, *Toplumsal Cinsiyet'i Anlamak*, E. Jan Zürcher, *Devletin Silahlanması: Orta Doğu'da ve Orta Asya'da Zorunlu Askerlik (1775-1925)* ve D. Crane "Erkek Giyimi ve Eril Kimliklerin İnşası" (*Moda ve Gündemleri*) (2003); M. A. Hamid, *İslam'da Erkeğin Eşine Karşı Vazifeleri*, T. Real, *Erkekler Ağlamaz* ve G. Sheehy, *Erkeklerde Yaşam Dönemeçleri* (2004); J. Cournut, *Erkekler Kadınlardan Neden Korkar?* (2005); G. Tillion, *Harem ve Kuzenler*, M. Salzman, I. Matathia ve A. O'Reilly, *Erkeklerin Geleceği: Metroseksüellikten Überseksüelliğe* (2006); A. Pease ve B. Pease, *Erkekler Neden Dinlemez & Kadınlar Neden Harita Okuyamaz* ve J. Butler, *Taklit ve Toplumsal Cinsiyete Karşı Durma* (2007); M. Duberman, *Stonewall İsyanı*, L. Ünsaldı, *Türkiye'de Asker ve Siyaset* ve J. Butler, *Cinsiyet Belası* (2008); A. Hellman, "Erkeklik Nedir?" (*Eleştirel Pedagoji* 6) ve D. Morris, *Çıplak Adam* (2009); H. Goldberg, *Erkek Olmanın Tehlikeleri*, S. P. Davies, *Eşcinsel Sineması Tarihi*, M. Schipper, *Erkek Acı Çeker Kadının Ruhu Duymaz*, s. Crompton, *Bir Narsisti Sevdim*, M. Bryson ve S. de Catell, "Queer Pedagoji" (*Eleştirel Pedagoji* 11) ve J. Zerzan, "Ataerkillik, Uygarlık ve Toplumsal Cinsiyetin Kökenleri" ve U. L. Guin, "Cinsiyet Gerekli midir?" (*Felsefelogos* 38) (2010); D. Thomä, *Babalar: Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi*, R. G. Bribiescas, *Erkekler*, J. Butler, "Maddeleşen/ Sorunlaşan Bedenler" (*Cogito* 65/66), E. G. Friedman, "Kayıp İçerikler Nerede? Postmodernizm, Toplumsal Cinsiyet ve Kanon" (*Kült* 1) ve L. Highleyman, "Bilinen İlk Trans Erkek Deneyimi: Jack Bee Garland" (*Lubunya* 7), J. Afary ve K. B. Anderson, "Foucault, Toplumsal Cinsiyet ve Akdeniz ve Müslüman Toplumlarında Erkek Eşcinselliği" (*Cogito* 65/66) (2011), S. Scholz, "Hegemonyal Erkeklik", G. Girard, "Queer Militan Kuramı" ve A. Sears, "Queer Antikapitalizm" (*Felsefelogos* 46) ve L. D. Berg ve R. Longhurst, "Erkeklikleri ve Coğrafyayı Konumlandırmak" (*Ethos* C5S2) (2012).

(*) D. Kandiyoti'nin "Bargaining with Patriarchy" ya da M. Erol ve C. Özbay'ın "I Haven't Died Yet: Navigating Masculinity, Aging and Andropause in Turkey" makaleleri gibi yabancı ülke yayımlı çalışmalar anılmamıştır.

lan'ın *Bu Kâbuslar Neden Cemil?* (2005), Sancar'ın *Erkeklik: İmkânsız İktidar* (2009) ve Selek'in *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* (2009) kitaplarıdır. Kandiyoti'nin çalışması kadın ve erkek arasındaki takas ve uzlaşmayı konu edinir ve ataerkil örüntüler eşliğinde erkeğin, Türk toplumunda egemenlik konumunu saptayarak, kadınların bu örüntüdeki pazarlık payını/gücünü tartışır. Kandiyoti'ye göre klâsik ataerkil saygınlık kalıpları, kadın ve erkek fark ve hiyerarşileri ve cinsî faaliyet alanları "kadın emeğini gasp eder" ve tarihsel yerleşimi bölge olarak Orta Doğu, Asya ve Türkiye'dir (Kandiyoti 1990, s. 301-305). Türkiye'de bazı yasalar ataerkil meşruiyeti kırmışsa da, güvenlik, istihdam ve eğitim alanlarındaki ayrımcılık sürmektedir (Kandiyoti 1990, s. 207-311). Kandiyoti, R. W. Connell'ın fikirlerine katılarak toplumsal oluşumların sırf ataerkil olmadığını, hepsinin bir cins[63] kimliği düzeni olarak icra edildiğini ve politik süreç ve iktidar ilişkilerinin bir sonucu olduğunu söyler (Kandiyoti 1990, s. 306-309).

Saraçgil 1860-1980 arasında yayımlanan edebiyat eserleri kanalıyla, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ataerkil iktidar yapısı ve organizasyonunu erkek kültürü ve toplumsal cinsiyet oluşumu açısından irdelemiştir (Altunpolat 2010). Bu çalışmanın bir paraleli; G. Demez'in *Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi* (2005) adlı kitabıdır. Demez; Osmanlı mahallelerindeki namus kollayıcı kabadayılardan hareketle günümüzdeki metroseksüel erkekliğe ve sanal erkeklik imajlarına nasıl gelindiğini tartışır.

"Bu Kâbuslar Neden Cemil?" film diyaloğunu çalışmasına isim seçen U. T. Arslan; C. Arkın'ın başrolünde olduğu *Çaresizler* (N. Baytan, 1973), *Kılıç Bey* (N. Baytan, 1978), *Babanın Oğlu* (M. Gülgen, 1975) ve *Cemil* (M. Gülgen, 1978) filmlerindeki Yeşilçam'ın mazlum ya da "melodramatik" diye de anılabilecek erkek karakterlerini ve erillik krizini 70'lerin siyasi söylemleriyle birlikte analiz etmiştir:

> Dört filmi de "Yeşilçam Erkek Filmi" olarak niteleyen U. T. Arslan; bu filmleri iki gruba ayırarak ilk grup filmleri (*Çaresizler* ve *Kılıç Bey*) muhafazakâr popülist; diğer iki filmi de (*Babanın Oğlu* ve *Cemil*) radikal popülist retorikten beslenen film kategorisine sokar ve Yeşilçam'ın neredeyse hep anadili olarak nitelendirilen melodramın 70'lerle birlikte, neden eril bir sese teslim olduğunun cevabını arar. (Varol 2005)

Sancar, *Erkeklik: İmkânsız İktidar* çalışmasında bir bütün olarak erkekliğin imkânsız misyonunu Türkiye'de aile, ekonomi ve gündelik hayat içinde ele almış ve egemen erkekliğe karşı konumlanan tâbiyet pozisyonlarının cinsî kimliklerini (kadınla empati kuran, cinsiyet eşitlikçisi, şiddet karşıtı, profeminist, solcu, eşcinsel ve biseksüel); hegemonya, habitus ve eril tahakküm kavramlarıyla tarif etmiştir.[64] Kendi konumunu sorgulamayan erkekliği, bir nesne olarak merkeze alan ve ataerkillik yerine eril tahakküm kavramsallaştırmasını tercih eden Sancar'a göre ataerkillik; toplumdaki ötekileştirme, ayırma ve zapt etme olgularını açıklarken, iktidarın "sürdürülebilirliğini" ve erkekler arasındaki uzlaşmaları açıklayamaz (Sancar

63 Metinde "cins" sözcüğü zaman zaman toplumsal cinsiyet yerine kullanılmaktadır.

64 A. Kudat'ın *Satılık Erkeklik* (2006) ve *Al Kocayı Vur Sopayı Şiddet* (2007) kitapları yenilikçi bir kuramsal altyapı taşımasa da erkek seks işçilerini ve sefaletini konu edinen önemli çalışmalardır.

2009, s. 22-24). Sancar, Kandiyoti'nin fikirlerini geliştirmekteyse de eril politikaya direnen çoklu tâbiyet kategorilerinin ataerkilliğe tepkilerinin, ancak takasla –örneğin tâbi kesimlerden kadınların ataerkillikle uzlaşmasının ancak işbirliğiyle– mümkün olduğunu (Sancar 2009, s. 41-46) söylediğinde "patriyarkal pazarlık" fikrine geri dönmekte ve cinsiyet eşitlikçiliğiyle, her ne kadar tek bir kişide gözlenemese de hegemonik erkekleri karşılıklı çıkar için takasa çağırmaktadır.[65] Kuramsal açıdan özgün ve kapsamlı çalışmaların sonuncusu Selek'inkidir. *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* kitabında Selek, Türk erkekleşme aşamalarını (Selek 2009, s. 95) bir süreç olarak ele alır. Erkeklik; sünnet, askerlik, iş ve evlilik gibi pekiştirmelerle sonu hiç gelmeyen bir zorla ("s"ürüne "s"ürüne/s.k. s.k.) adam olma görevidir.[66] Egemen erkek prototipinin yaşatıldığı en güçlü mekân ordudur. Zorlanarak benimsenen bu korku ve şiddet söylemi/kurumu aslında bir devlet mitidir (Selek 2009, s. 8-13).

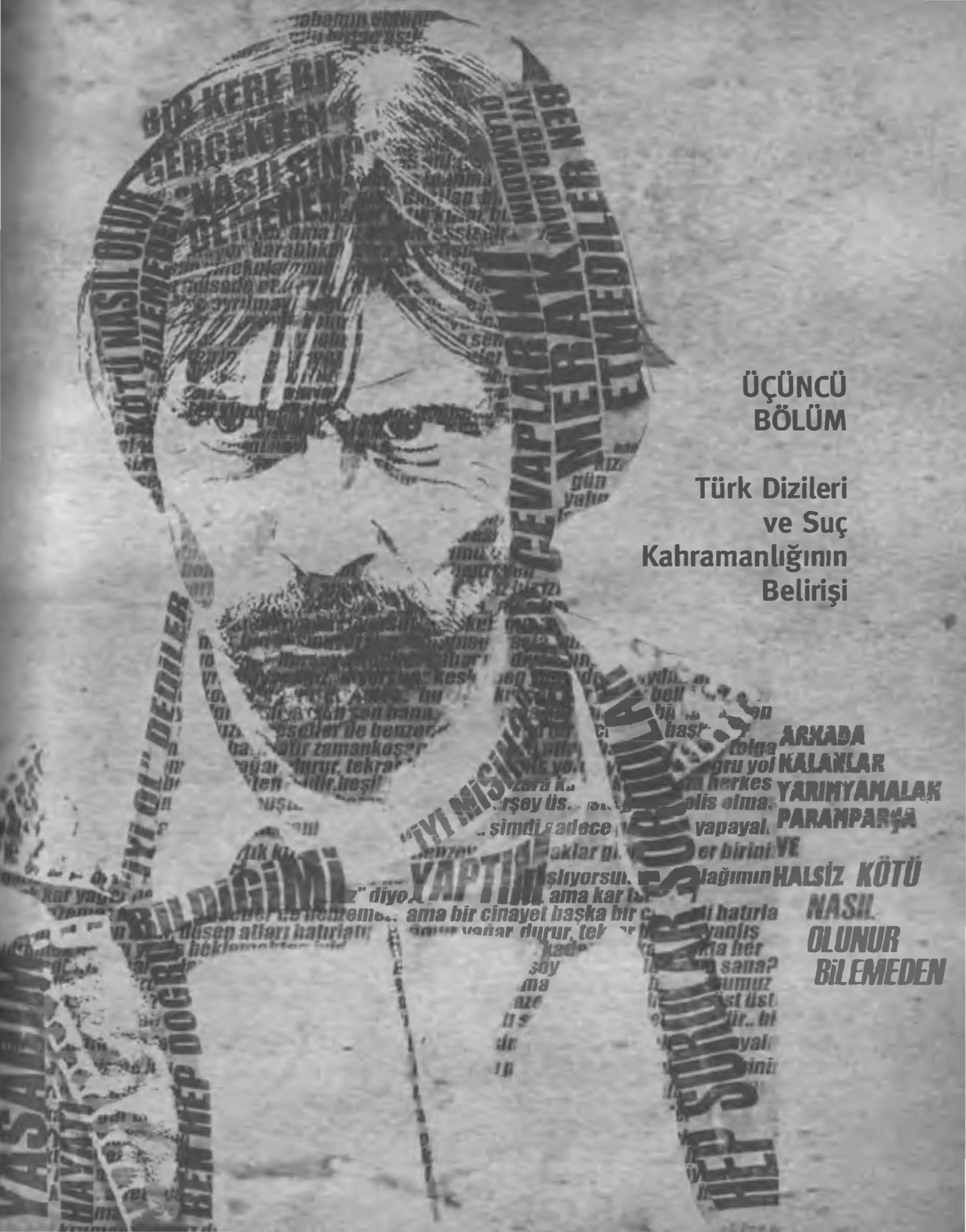
Kapsamlı çalışmalar gözetildiğinde, Türk teorik Erkeklik Çalışmalarının ilerleyişi tarihsel bir çizgi izler: Kandiyoti günümüz Türkiyesi ve Osmanlı arasında bir bağ kurarak toplumda kökleşmiş klâsik/geleneksel ataerkilliği tarif eder (1990); Saraçgil dönüşen erkek imajlarıyla bu gelişim bağını edebi metinlerde arar (2005); U. T. Arslan 70'ler siyasi ortamında doğan farklı "kurtarıcı" erkekleri ayırt eder (2005); Sancar, Kandiyoti'den yola çıkarak egemen ve tâbi cinsler arasındaki pazarlığın çift yönlü sürdüğünü belirtir (2009) ve Selek, Türk erkeğinin ev, okul, iş ve ordudaki mekânsal ve politik erillik basamaklarını saptar (2009).[67]

Dünyada ve Türkiye'de Cinsiyet Çalışmaları, iktidar ilişkilerini; biyolojisiyle, kültürüyle ya da öznesiyle farklı cinsiyetlerden hangisinin sürüklediğini tartışmıştır. Cinsiyeti ataerkillik ve mit-bağlı melodramatik bakış "kültür ve biyoloji"; psikanalitik kuram "özne ve biyoloji" ve "egemen erkeklik" –eril iktidar ve *habitus*– "özne ve kültür" farkında arar ve benzer ya da tamamlayıcı görünen cinslerin ideolojik kurgu ve ötekine tahakküm stratejilerini irdeler. "Erkek", "kadın" ve "aile"nin modern bir mit olarak kuruluşu sürmektedir. Temelde bu üçlü kalıpla korunan cinsiyet icraları, cinsiyet ve "erkeklik" kavramlarının da bir analiz aracı olarak varlığının sürmesine neden olmaktadır.

65 Kandiyoti Türkiye'deki ataerkil sistem analizi için, kadın stratejilerinin ve öykünmelerinin daha kapsamlı araştırılması gerektiğini belirtmiştir (Kandiyoti 2005, s. 32).

66 Öğüt'e göre Türkiye'de erkeklik safhaları; sünnet, ergenlik, askerlik ve evliliktir (Öğüt 2009, s. 4).

67 Yayımlanmamış tezler kitlesel okunmadıkları, dergi ve derlemelerdeki makaleler nispeten dar kapsamlı olduğu için, yapılan özet bir kurgu çıkarımdır. 2013'te kurulmuş olan Eleştirel Erkeklik İncelemeleri İnisiyatifi, http://www.masculinitiesjournal.org adresinden ulaşılabilecek Türkiye merkezli uluslararası bir erkeklik dergisinin ilk sayısını çıkarmış (*Masculinities*) ve S. Brook Üniversitesi Erkeklik ve Ankara Üniversitesi ve İzmir Üniversitesi Kadın Araştırma Merkezleri'yle işbirliğine giderek http://icsmsymposium.org adresinden de ulaşılabilen "1. Uluslararası Erkekler ve Erkeklikler Sempozyumu"nu 11-13.9.2014 tarihleri arasında İzmir'de gerçekleştireceğini duyurmuştur. 2014'te çıkacağı duyurulmuş bir başka erkeklik dergisiyse http://www.erkekliknushalari.com adresinden ulaşılan *Erkeklik Nüshaları*'dır.

ÜÇÜNCÜ
BÖLÜM
Türk Dizileri
ve Suç
Kahramanlığının
Belirişi
ARKADA
KALANLAR
YARIMYAMALAK
PARAMPARÇA
VE
HALSİZ
KÖTÜ
NASIL
OLUNUR
BİLEMEDEN

Caner Gürcan'ın Emrah Serbes'ten esinlendiği Behzat Ç. tipografisi (2012):

"Birileri yaşar, birileri ölür. Arkada kalanlar yanın yamalak, paramparça ve halsiz. Günler yalancı, geceler günahkâr. Ne günü ne gecesi, gözünü kırpmaz, rüya görmez nefesi hissedilmez. Hep sorular sordular. Cevaplarını merak etmediler. Ben hep doğru bildiğimi yaptım. Kendi alın yazımla yaşadım hayatı. İyi ol dediler, kötü nasıl olunur bilemeden. İyi misin dediler, bir kere bile gerçekten nasılsın demeden. Ben iyi bir adam olamadım. İyiler ilk görüşte tanınmaz."

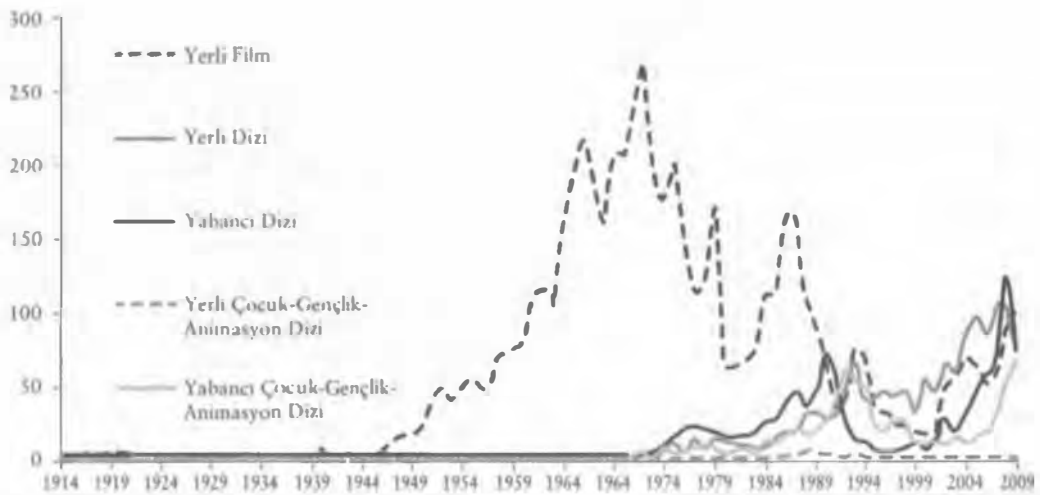
YEŞİLÇAM BAĞIYLA GELİŞEN TÜRK TV'Sİ

Türk Sineması'nın geçmişi 1914'e uzanır. Dünyada 50'lerde başlayan TV yayıncılığıysa Türkiye'ye ancak Yeşilçam'ın altın döneminde (70'lerde) gelebilmiştir. Yerli sinemanın TV'yle etkileşime çabuk geçememesi, yerli TV yapımlarını da geciktirir. İlk kez TRT için 1974'te çekilen yerli diziler 2009 sonu itibariyle (çocuk, gençlik ve animasyon yapımları hariç) 1.555 rakamına ulaşmıştır (Ek 1).[1]

İlk olarak ekranlara TRT'nin aldığı dış-yapımlar gelmiştir ve ilk yabancı dizi *999'u Çeviriniz*'dir (1970). Ardından (1973'te) *Me and the Chimp* (1972), *Mission Impossible* (1966-1973), *the Greatest Show on Earth* ("*Sirk Dünyası*", 1966-1973), *UFO* (1970-1971) ve *Star Trek* (1966-1969) yayımlanmıştır. Bu ya-

1 TRT1'in 31.1.1968'deki düzenli ilk yayınından itibaren (TRT2'ninkiyse; 6.10.1986) Türkiye'de gösterilmiş dizi sayısını (1970-2009) saptayan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu tespit ilk kez bu çalışma için yapılmış ve tüm karasal ya da ücretli kanallardaki (ATV, BRT, BussinessChannelTürk, CN, Cine5, CNBCe, ComedyMax, ComedySmart, DÇocuk, DisneyChannel, DisneyXD, DiziMax, e2, FlashTV, FoxKids, FoxLife, FoxTV, Fx, HBB, Jetix, JOJO, KanalA, Kanal1, Kanal6, Kanal7, KanalD, KanalTürk, MaxSmart, MehtapTV, MTVTürkiye, MyMax, MaxiTV, Nickelodeon, OlayTV, PembeSmart, TNT, TGRT, TRT, TV8, ShowTV, ShowPlus, S'nekTV, StarTV, STV, Teleon, TürkMax ve YumurcakTV) yerli ya da yabancı "ilk yayımlı" diziler (ve *Proje 13* web dizisi); http://www.imdb.com, http://www.cumhuriyetarsivi.com, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr ve http://hurarsiv.hurriyet.com.tr internet siteleri arşiv ve kupür verileriyle karşılaştırmalı olarak sayılmış ve (yabancı yapımların orijinal yayın adı ve yılları da tespit edilerek) yayın yılları ve adlarına göre dizinlenmiştir (Ek 2). Tüm yerli ve yabancı çocuk, gençlik ve animasyon dizileri ayrıca indekslenmiş ve sayılmıştır. Sinemada "gösterilmemiş" filmler 1914-2005 arası sayıma ekli (bkz. E. Tunç 2006, s. 120 ve Özgüç 1997, s. 100); (IMDB ve http://www.boxofficeturkiye.com verilerinden derlenmiş) 2006-2009 arasındaki filmlereyse eksizdir. 2009 itibariyle Türkiye'de çekilmiş film sayısı 6.578; gösterilmiş yerli dizi sayısı 1.555; yerli çocuk-gençlik-animasyon dizi sayısı 37; yabancı dizi sayısı 1.163 ve yabancı çocuk-gençlik-animasyon dizi sayısı 800'dür. Bütün TV'lerde gösterilmiş toplam yerli/yabancı dizi sayısı 3.555'tir. 80'ler sonunda beliren bir yerli çocuk ve gençlik dizisi üretimi mevcutsa da; 90'lar ve 2000'lerde ithalat dalgaları vardır.

GRAFİK 1
Yıllara Göre Yerli/Yabancı Dizi, Yerli/Yabancı Çocuk-Gençlik-Animasyon Dizi ve Türk Filmi Sayıları

pımlar halkın beklentisini yükseltmiş ve sinemayı etkilemiştir. Çocuk yapımı *İncik ile Boncuk* (1973) ve TV oyunu *Hayattan Yapraklar* (1973) ilk yerli dizi girişimleridir. 90'lara kadar TRT'ninkilerden ibaret olan diziler özel kanallarla çoğalmıştır.[2] Grafik 1'de 1980-1990 arasında Türk Sineması'nın "bittiği" görülüyor. Yayımlanan yabancı dizi sayısı paralel biçimde düşmüştür. 90'larda ağırlık kazanan programlar dizilerdir.[3] Reklam geliri pastasını paylaşan özel kanallar, sinema sektörüne kayan parayı keserek, ona 2003'e kadar telafisi mümkün olmayan zararlar vermiştir. Ancak

2 Bölümlü filmler çeken yönetmen V. Jasset dizilere öncülük etmiştir (Betton 1990, s. 7). Nick Carter'ın *le roi des detectives*'inin*se* (*Dedektif Hikayeleri*) (1908) suç türünü başlattığı söylenebilir.

3 Dizi sayıları üçer yıl arayla üç dalga halinde artar. İlk dalga 1986-1994 arasıdır; TRT2 (1986), StarTV (1989), TRT3 (1989), TRT4 (1990), ShowTV (1991), Teleon (1992), HBB (1992), Kanal6 (1992), HBB (1992), STV (1993), ATV (1993), Cine5 (1993), FlashTV (1993), KanalD (1993), TGRT (1993) ve Kanal7'nin (1994) açılmasıyla, ekranda gösterilen eski film ve yeni yerli dizi sayısı hızla artar. 2. dalga KanalA (1997), CNBCe (2000) ve TV8'in (1999) kurulduğu 1997-2002 arasındadır ve özellikle Digitürk'ün açtığı ücretli kanallar, bu dönemde belirir; FoxKids (Türkiye 1997), Jetix (*FoxKids'in devamı*, 2002), ComedyMax (1999), DiziMax (1999), MyMax (2002) ve Nickelodeon (1997). 1997-2002 arasında yabancı diziler (80'ler başındaki gibi) yeniden artışa geçer ve özel kanalların açılışının 3. dalgasında (2005-2008) yerli dizi sayısını yakalar; bu son dönemde açılan kanallar JOJO (2005), S'nekTV (2005), FoxTV (*TGRT'nin devamı*, 2007), e2 (*CNBCe'ye paralel*, 2007), TNT (2008), YumurcakTV (2007), Kanal1 (2006), BussinessChannelTürk (2006), TürkMax (2006), FoxLife (2006), DisneyChannel (Türkiye, 2007), CN (Türkiye, 2008), Fx (Türkiye, 2008), DisneyXD (*Jetix'in devamı*, 2009), DisneyXtremeDigital (2009-) ve Digitürk'ün ardından 2006'da faaliyete geçen DSmart ücretli platformundaki DÇocuk (2006), ComedySmart (2007) ve PembeSmart'tır (2008). Belirtilen kanallar yerli ve/ya da yabancı "ilk"-dizi yayını yapmış olanlardır. 2009'da yerli ve yabancı dizi sayısı bir miktar azalır.

dizi yapım şirketleri bu dönemden sonra sermayelerini arttırmış, hatta dizi devam-filmleri çekmiştir. 2003-2006 arasında çekilen dizi devam-filmleri ya da "dizi yapım şirketi" filmleri, sinemayı güçlendirse de bu meyil 2006'da özel kanalların kendi dizilerini çekmeye başlamasıyla bozulur.

Film üretim miktarları ülke sinemaları hakkında fikir edinmeyi kolaylaştırabilir. Bu açıdan bakıldığında grafiğin üç zirvesi dikkat çeker; ilki 300 yerli filmin çekildiği 1972, diğerleri sırayla 61 ve 116 yerli dizinin çekildiği 2000 ve 2007 yıllarıdır. Son 50 yılda, Türkiye'nin kültür hayatında yerli sinemanın en büyük ağırlık taşıdığı dönem 1960-1975 arasıdır. Bu yıllarda artan yıllık yerli film üretimi, salon sayısı, yapım kadrosu ve seyircisiyle sinema büyük bir ekonomik faaliyet alanı ve ülkede mevcut tek popüler kültürdür. Benzer bir gelişme 2000'lerde de tekrar etmiştir. 90'larda arabesk-pop müzik infilak ederek TV hitlerinin yerini reytingin almasıyla diziler popüler hale gelmiştir. 1972, 2000 ve 2007, hem askerin politik etkisi (12.3.1971, 28.2.1997 ve 27.4.2007 askerî müdahaleleri, geniş bilgi için bkz. Mücek 2007) hem de halkın ekonomik sorunlarla (1969 ve 1998 büyük –geniş bilgi için bkz. Kazgan 2008– ve 2008 küçük ekonomik krizleri) boğuştuğu yıllardır. Halkın politik güvensizlik ve çaresizlik içinde kaldığı yıllarda sinema ve TV susmamış, hızlı çözümlerle gündelik hayatı anlamlandırmaya çalışmış, tıpkı Fransız İhtilali sonrasında melodramın yaptığı gibi toplumsal değerleri ve aile erdemini tazelemiştir. Özellikle deprem afeti, ekonomik kriz ve PKK liderinin yakalanması gibi politik infiallerin 1999'da kesişmesi (2007'de de, terör ve ekonomi hassastır), halkın varoluş korkularını yenmesi için yeni anlatım ihtiyaçları doğurmuştur.

Görsel yapımların popüler olduğu dönemlerde sınıfsal eşitsizliklerin ve "geleneksel-modern" geriliminin artarak, kimlik problemleri doğurduğu söylenebilir (Abisel 2005, s. 163). Popüler görsel yapımlar bir anlamlandırma aracı olarak yaşanan çatışmalara açıklamalar getirmiş ve "toplumsal gerçeklik"ler gibi kendileri de üretilmiştir. Bu açıdan 2000'lerin popüler dizileri ve Yeşilçam popüler filmleri arasında benzerlikler çıkabilir (Acar 1998, s. 60). Yıllık yerli dizi sayısı 2000'lerde 100'ü aşmıştır. Çoğalan diziler eski film temalarını diriltmiştir. 60'lar sinemasıyla benzerlikler içeren 2000'ler TV'sinin "Kahramanlık öyküleri" bu türdendir. Görsel yapımlarda Kahramanlıkların belirişi anlamlıdır çünkü, örneğin ABD'de Kahramanın yeniden canlandığı filmler, özellikle savaş travmalarının sürdüğü 70 ve 80'lerde gelir rekoru kırmıştır. Suç Kahramanlarının erkeklik temsiliyetine ve söylemine yoğunlaşan bu çalışma, 90'lar sonunda beliren "suç türü"yle dönemsel toplumsal gelişmeleri anlamlandırmayı amaçlar.[4]

Türk TV dizileri tarihi, "TRT", "Özel Kanallar" ve "2000'ler" dönemi olarak ele alındığında, suçkurgunun politik alanı işgal ve teatralleştirişi 2000'lere rastlar. 90 sonrasında sayıları aniden artan diziler; (Hollywood Sineması'nın, tiyatro ve edebiyattan yararlanması gibi) Türk Sineması'ndan tematik olarak beslenmiştir. Bunun en büyük göstergesi 90'larda

4 90'larda beliren Türk Suç Kahramanlığı türü sinemada 1965-1975 arası popüler olan "kostümlü macera"larla bağlantılıdır. Ancak "kostüme avantür" ya da "kostüme tarih" diye adlanan (Yıldırım 2007, s. ii) bu tür bir tarihsel fantazyadır ve aktüel yaşam ya da siyasetle ancak alegorik olarak bağlıdır.

tiyatro değil, sinema oyuncularının dizilerde oynaması ve henüz gelişen özel TV'lerde tekrarlanan eski Türk filmleridir.[5]

N. Özön'e göre Türk Sineması Yeşilçam öncesi İlk Adımlar (1914-1922), Tiyatrocular (1922-1939), Geçiş Çağı (1939-1950) ve Sinemacılar dönemi (1950-1960) olarak ayrımlanabilir ve bunlardan en önemlisi Geçiş Çağı'dır. Bu dönemde tarih, komedi ve macera filmleri çoğalmış ve Mısır'dan ithal edilen filmler ilgi görmüştür. Geçiş öncesindeki Tiyatrocular döneminde yılda 1-2 film üretilmiş, ithal filmler seslendirilmiş ve sınırlı sermayelerle bazı özel girişimler oluşmuştur. Tiyatrocular döneminde M. Ertuğrul etkisi hâkimdir ve melodramatik anlatımın sinemada temelleri sağlamlaştırılır:

> Türk Sineması başından beri melodramatik bakış açısına sahip filmlerle var etmiştir kendisini. Başlangıcında *Binnaz* ve *Mürebbiye* (A. Fehim, 1919) gibi filmler, ... sonralarıysa 30 ve 40'lı yıllarda M. Ertuğrul'un Türk Sineması'nda melodram kalıplarının zeminini hazırlayan; *İstanbul'da Bir Facia-ı Aşk* (1922), *Aysel* (1934) ve *Şehvet Kurbanı* (1940) gibi filmleri 50 ve 60'lı yıllarda da içerik olarak değişmeden sürdürülür. (Tunalı 2005)

Sinema, bir erkek eğlencesi olarak gelmiştir ülkeye (Dönmez-Colin 2010, s. 93). Türk Sineması'nda hâkim melodramatik uzlaşı kadın hikâyeleri üzerinedir (Elsaesser ve Hagener 2010, s. 95).[6] Erkek ve kadın tipler arasındaki

Mısır'dan ithal edilen ilk film olan *Aşkın Gözyaşları/Dumu' al-Hubb*'taki (M. Karim, 1935) şarkıcı Fikri (M. Abdülvahap) "*Sahirtu Minu al-Layyali*" şarkısını söylüyor.

uzlaşım, aslında seyirci ve oyuncu arasındaki uzlaşmayı gösterir. *Kerem ile Aslı* (O. Elmas, 1971) ya da *Leyla ile Mecnun* (H. Refiğ, 1982) gibi melodramlar eski epik Türk hikâyelerinden uyarlanmış ve temel olarak aşk, cinsellik ve aile problemlerine yoğunlaşmıştır. Bu dönüşüm 60 ve 70'lerde yoğundur, S. İleri bütün Türk Sineması'nı tek bir melodrama (romana) benzetir (İleri 1983, s. 5). Melodramlar, masal ve efsanelerden beslenen âşık karakter tasvirleriyle hayatın yüzeysel bir imajını üretip seyirci zihnini blok etmiştir (N. Erdoğan 2006, s. 234). Seyircinin kafasını boşaltacak kadar uzun ve oyalayıcıdır. Bu köke sahip Türk melodramları Amerikan, Mısır, İran ve Hint ekollerinden beslenirler:

> Türk melodramlarının hibrit karakteri, yabancı sinemaların hem eğlendirici hem de muhafazakâr karakteristiğini nakletmiştir. Çünkü 60'ların seyirci kitlesi orta/orta-alt sınıftan aileler ve özellikle de kadınlardı. Bu filmler zaten mevcut sosyal norm, değer ve ilişkileri içerir.

5 Özel TV'lerin ilk yerli dizi kadrolarında Kemal Sunal, Cüneyt Arkın, Ayşen Gruda, Perran Kutman, Öztürk Serengil, Perihan Savaş, Müjdat Gezen ve Kadir İnanır gibi eski oyuncular vardır.

6 "Kadın filmi" diye anılan "Hollywood melodramları", kadın odaklılığını R. Valentino'nun 1920'lerde çektiği filmlerden alır (Çiçek 2005, s. 1).

> Öyküleme yapıları da; 20'lerden beri içli, kabarık, melodramatik ve çekici inşalarla yüklü Türk sosyal normlarına paralel-Amerikan filmlerinden[dir].[7] (Abisel 1994, s. 69)

Türk Sineması'na zarar verdiği ve onu taklitleştirdiği düşünülen Mısır Sineması'nın kurucusu, aslında V. Ö. Bengü adında bir Türk'tür (Ormanlı 2006, s. 28). S. Şekeroğlu'na göre Türk seyircisinin bu filmleri sevmesinin asıl nedeni melodramın Doğu toplumlarının ruhunu yansıtmasındandır: "Bütün Doğu toplumları mistik bir yapıya sahiptir. Hikâyelerin hiçbiri mutlulukla bitmez" (aktaran Yılmazok 2007, s. 40). Benzer temalı Mısır melodramları etkileyici dekorlar ve şarkıcılarla çekilmekte ve Türkiye'de; şarkılar dâhil tamamen Türkçeleştirildikten sonra gösterilmektedir. Mısır filmlerinin 1942'de yasaklanmasından sonra çekilen yerli versiyonları ve öteki ülkelerden ithal filmler halkın sinemaya ilgisini arttırmıştır:

> Sinema perdeleri Hollywood filmlerine açılıyordu... ... Ancak Amerikan Sineması'nın bu egemenliği uzun sürmeyecek, 50'lerin ikinci yarısında baş gösteren döviz sıkıntısı ve artan yerli film üretimi nedeniyle Hollywood filmlerinin ithali de azalacaktır. Bu kez bir başka ulus-devlet sineması Türkiye perdelerinde boy gösterecek –1954'te gösterime giren R. Kapoor'un *Awara* (1951) filmi– ve hasılat rekorları kıracaktır. Bunu, diğer Hint filmleri ve Türkiye'ye yeniden giren bir kaç Mısır filmi izleyecekse de, artık yılda ortalama 50 film üreten Türk Sineması bu gelişmelerden etkilenmeyecektir. (Gürata 2000, s. 183-187)

Raj Kapoor'un oynayıp yönettiği *Awara* (1951) filmi 1964'te Sadri Alışık tarafından *Avare* adıyla uyarlanmıştır. Filmde Ajda Pekkan, Kenan Pars, Erol Taş ve Nedret Güvenç gibi oyuncular yer alır.

Mısır melodramları 50 ve 60'larda üretilen 2000'e yakın filmin (bütün zamanlarda çekilen Türk filmlerinin üçte biri) çoğunu etkilemiş, ancak bir kaç örnek dışında birbirine benzer filmler çekilmiştir. Benzer yüzlerce filmin halka aksetmesi, dünya şartlarında geciken TV'nin yerini almış ve halk için bir tür dizi alışkanlığı yaratmıştır. 60'larda sağlanan demokratik ortamda toplumsal sorunlar hakkında söz söyleyen, stil ve içeriği yüksek filmler rağbet görmemiş ve talep melodrama olmuştur. Bu dönemde en ucuza ve en çok kişiye ulaşmak isteyen Türk Sineması'na hâkim (H. Doğan 2009, s. 185) "dejenere dramatik yapı"; sınıf çatışmasının bir arzu-politiği olarak yerel/şehirli ve Doğulu/Batılı gibi karşıtlıkları işaretlemiş, karakterleri bilinçsizleştirmiş, olay örgülerini "Ve erkek kızla tanışır..."a indirgemiş, çiftleri kavuşturup, ayırmış ve tekrar birleştirmiştir (N. Er-

7 Hollywood dünya sinemasını etkilediği gibi ondan etkilenmiştir de; ancak "... Üçüncü Dünya Sineması'nda uzun zamandır etkili olan eleştirel ve deneysel tema ve biçimsel tarzları benimsemeye başlaması, 60'ların ortalarını bulur" (Kellner ve Ryan 2010, s. 20).

doğan 2006, s. 234). Melodramın ahlâkı yeniden tesis için gösterdiği mit-kurucu fonksiyon, özellikle de muhafazakâr aşk hikâyelerini aktarmakta kullanılmıştır. Genelde sıkı bir ağlatma içeren bu filmler hafızalarda silinmez izler bırakır:

> Fakir ama gururlu delikanlılarımız, zengin ama iyi kalpli fabrikatörlerimiz, şımarık küçük hanımlarımız, kör kızlarımız, aniden açılan gözleri ve senede bir güne razı kara sevdalılarımız boy gösterirdi o büyülü beyazperdede ve kulaklarımızda çınlardı sözleri. Ve daha niceleri vardı izlediğimiz; izlerken güldüğümüz, ağladığımız. Çocukluğumuz, masumiyetimiz... Dayanışmanın, paylaşmanın olduğu filmlerdi. Kötü cezasız kalmazdı... *Üç Arkadaş* (M. Ün, 1971), *Hıçkırık* (O. Aksoy, 1965), *Cinci Hoca* (S. Tedü, 1953), *Lüküs Hayat* (Ö. L. Akad, 1950), *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* (M. Erksan, 1956) ve daha niceleri bizlere Yeşilçam masalı anlattılar. Bir düşü yaşamamızı sağladılar. (Onarıcı 2011, s. 2)

Dönemin tüketici ve üreticileri (seyirci, salon sahibi, yapımcı ve bölge işletmecileri) arasındaki etkileşim, 90'larda başlatılan reyting sisteminin daha basit ama hassas bir halini teşkil eder. Seyirciden başlayarak hattın sonuna varan telkinler, filmlerde oynayacak oyuncuları, kullanılacak mekânları ve geçecek olayları saptamış ve sinemayı bu talepler manipüle etmiştir.[8] Sözlü kültürde var olan halk "masalcılığı" dönüşmüş, rağbet gören Yeşilçam melodramları düşük bütçeli kalmıştır. Sırf çatışma ve gerilimlerin sergilendiği anların (abartılı davranışlar, duygusal konuşmalar ve ağdalı oyun sergileyen yıldızlara yakın plan çekimlerin) seyirciye gösterilmesiyle tasarruf sağlanmıştır.[9] Bu yöntemi takip ederek eskiyle uzlaşan hikâye, mekân, tema ve tiplerin peşine düşülmesi büyük bir ekonomi doğurmuş ve yüksek kâr elde edilmiştir. Ancak Yeşilçam'la altın dönem yaşayan "sinema finansmanı" (yıllık film sayısı 1965'te Amerika'dakini geçer), tefeci komisyonu ve sektöre dönmeyen paralar yüzünden 15 yıl süreyle büyük bir gerileme yaşamıştır.

Tablo 9'dan da fark edileceği gibi, Yeşilçam metinlerinin ana teması aile istikbalidir. Sınıf ya da ihtiras çatışmaları; ailenin içinden geçerek anlam kazanır ve ideolojik olarak meşrulaşır. Erkeğe ailenin namusu korumak (kayıp bir kardeşi, çocuğu, eşi ya da akrabayı bulmak) düşmektedir. 1960-1980 arasındaki kültürel, ekonomik ve siyasal şartlarda şekillenen sinema alanı verimli bir sektöre dönüşememiş ve bu sebeple sinemaya yeni girecek set ekibi, oyuncu ve senaristler körelmiş, hatta "yönetmen sineması" güçlenememiştir (Scognamillo 1999, s. 192). Yeni yeni ortaya çıkan TV kültürünün sinemayı bastıracağı ilk etapta fark edilememiş, TV yayıncılığının devlet kontrol ve tekeli bu beklenilmezliği büyütmüştür. Ancak kamusal yayın, toplu dinleme kültüründen gelen Türk toplumu tarafından radyodan başlamak üzere hızla benimsenmiş ve ilk kez tek kanallı dönemde beliren diziler; sinemayla bir re-

8 90'larda Yeşilçam'la bağ kuran dizi temalarını müteakip, 2000'lerin suç/halk Kahramanlarının temel arzusu; ulusal/toplumsal arayışlar ya da kişisel erkeklik çatışmalarıdır.

9 60'larda halkın sevdiği yıldız oyuncuların ağırlığı artmıştır. Bu sistem aynı oyuncuların aynı tipleri canlandırmalarına yol açarak kalıplaşma getirir. T. Şoray cinsiyeti olan, ezilen kadın; F. Girik erkek kadın ve F. Akın küçük burjuvadır (Yılmazok 2007, s. 83). Ekonomik gerçeklerden kaçmak, göç sorununu göğüslemek, düş kurmak, ulaşılmaz aşklar, Batılılaşma, sonradan görmelik, şehir dünyasının pis yönleri ve fahişeler, (ortasınıf aileye hitap eden) yıkılan yuvalar, suçsuz kadınlar ve düşkünler dönemin folklorudur.

TABLO 9
60'ların Yeşilçam Sineması Metin Nitelikleri*

Karakterler	Temalar	Mekânlar
- Karakterden ziyade, değişmez kişilikler - Namuslular, fedakârlar, hak yemezler, yiğitler - Ya hep iyi (mazlum), ya hep Kötü (ağa, patron) tıpler ve star kimlikler - Zenginler ve yoksullar	- Toprak paylaşımı ve göç - Sınıf atlama - Yardımlaşma ve erdem - Kanun dışılık - Kötü iş ortamları - Geçim sıkıntısı - Aile ve evlilik	- Masalsı bir zaman dilimi, zamanın belli olmadığı mekânlar - İstanbul, kasaba, köy, şehir - Herkesin birbirini tanıdığı ortamlar - Esnaf çevresi

(*) A. C. Güngör 2007, s. 28-30.

kabet başlatmıştır.

Çekilen ilk dizilerden en çok göze çarpanı "1978'de" gösterilen (H. Z. Uşaklıgil'in romanından uyarlanan) *Aşk-ı Memnu*'dur (H. Refiğ).[10] 70'lerde sermaye bulmak zordur ve devletin dizi çektirmesi önemli bir prodüksiyon hizmetidir. Zengin kocasını aldatan Bihter'i konu edinen *Aşk-ı Memnu* 6 bölüm oynar ve büyük bir başarı kazanır. Öyküde aile kurumunu sarsan Bihter, kendi kaderine hükmetmez (Batı 2011, s. 172) ve melodramatik ilişkiler içinde, trajik bir sonla ölür. *Aşk-ı Memnu*'nun başarısına rağmen yüksek maliyeti TRT'yi ithal yapımlara yönlendirmiştir. Ağır devlet sansürü, dizilerin çoğunu yarım bırakturır. TRT yönetmenleri patronaja maruz kalır, 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra TRT'nin özerkliği de kalmaz; hatta 1979'da çekilen *Yorgun Savaşçı* (H. Refiğ) dizisi 12 Eylül 1980 Darbe yönetimi tarafından yasaklanır (yaktırılır).[11]

***Aşk-ı Memnu*'dan bir sahne. Güzel Bihter (Müjde Ar) bir Biçimdeğiştirendir.**

80'lerde Yeşilçam'dan bahsetmek artık mümkün değildir. Renkli filme geçişin maliyet-

10 İlk yerli çizgi dizi 1973'te çekilen *Tavşan ve Kaplumbağayla Trafik Dersleri*'dir (TRT). İlk stüdyo yapımı dizi *Kaynanalar*'dır (Z. Ökten, 1974). 13 bölümde, Kayseri'den İstanbul'a göç eden Nuri Kantar (T. Akmansoy) ve ailesinin büyük şehre uyum çabalarını anlatır. İlk uzun yerli dizi *Üç İstanbul* (F. Tuna, 1983) ve ilk polis komedisi *Laf Ebesi*'dir (H. Karakaş, 1975) (4 bölüm).

11 TRT 1984'ten itibaren yayımladığı yapımları (cinsellik, politik içerik, tarihsel hata ve şiddet gerekçesiyle) sürekli makaslar; ancak sansür 12 Eylül'den önce de vardır: Cumhuriyet'in ilk yıllarında gösterime girecek yerli ve yabancı filmler "Valiler" tarafından denetlenirdi. "Sinema Filmleri'nin Kontrolü Hakkında Talimatname" (1932), "Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu" (1934) ve "Filmler'in ve Film Senaryoları'nın Kontrolü Hakkında Nizamname" (1939) filmlerin merkezî bir otorite tarafından denetlenmesini öngörüyordu. İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir Sansür Kurulu; Yeşilçam çizgisi dışına çıkmayı deneyen her türlü girişimi engelledi (Teksoy 2007, s. 10-82). Sansüre tâbi olan sinemacılar, iki farklı yöntem benimsemiştir: İzin sorununu aşmak için oto sansür yapmak ya da sansür komisyonuna başka, seyirciye başka bir film izletmek.

Halit Refiğ dizi setinde. Kemal Tahir'in romanından, Atatürk'ün 100. doğum yılı için uyarlanan ve 40 milyon liraya mâl olan *Yorgun Savaşçı*, 1983 yılında meçhul bir komisyon tarafından Başbakanlık emriyle yakılmıştır. Tarihte yakılan tek filmdir.

***Kibar Haydut*'tan bir sahne. Kopuk Ali'yi canlandıran oyuncu Yılmaz Güney, filmde ayrıca başörtülü bir kadın kılığına girmiştir.**

leri arttırması, TV'nin yaygınlaşması ve terör; aileyi, bir toplumsallaştırma aracı olan sinema salonlarından uzaklaştırır. Ancak en önemli sebep 70'lerin seks filmleridir.[12] 60'lardaki özgürlükçü dönemin bir belirtisi olarak birçok "star aktör", –örneğin *Avanta Kemal*'de (C. Okçugil, 1964) F. Hakan, *Yalancının Mumu*'nda (S. Gültekin, 1965) Ö. Serengil ve *Kibar Haydut*'ta (Y. Atadeniz, 1966) Y. Güney– bir transvestit ya da kadını oynayabildiyse de (Özgüç 1994, s. 60); müteakip seks filmlerinde hiçbiri oynayamaz ve sinemadan çekilirler. Yeni dönemin seks filmlerdeki erkekler T. Akan ya da K. İnanır gibi fiziksel avantajı olan starlar değil, seyircinin kolayca kendisini onlardan üstün sayacağı M. İnsel ve A. Akbaş gibi oyunculardır (Kozanoğlu 2001, s. 85). Yeşilçam'da film sayısı düşerken, seks komedileri tırmanmış (1979'da 4'ü porno kategorisinde 131 seks filmi) ve sonuçta şovenist tarihçi ve melodramatist anlatımla süren sektör çökerek sinema salonları kapatılmış, yerlerine otoparklar, düğün salonları ya da alışveriş merkezleri açılmıştır. Düşen hasılatlara arabesk şarkıcılı filmler yardım edememiş; bu filmler bir "orta-alt sınıf" eğlenceliği olarak kalmıştır.[13] Dönemin asıl gelişmesi; yönetmenlerin serbest piyasa ekonomisinin getirdiği tüketim kültürünün etkisiyle reklamcılığa yönelmesi ve yeni kanallar

12 Seks furyası 80'lerin reklam sektörü ve argo duvar edebiyatına da yansır. Benzer bir cinsel özgürlüğe StarTV, ShowTV, Kanal6 ve HBB'nin ilk yayınlarında da rastlanır; hatta "24:00'ün kırmızı noktalı kuşağı" çok ilgi ve tepki çekmiştir; "Zamanında cinsel özgürlük deneyinden geçmemiş olan Türkiye, şimdi bütün o yasakların öcünü alırcasına kendini çarpık çurpuk bir cinselliğin kucağına atıyor. Anlı şanlı adamlar TV'de, 16 yaşındaki kızlarının ergen bedenlerini pazarlayarak para kazanmaktan utanmıyor. Bunlar eskisi gibi bir takım kenar köşe barlarda olmuyor; TV ekranlarıyla Türk evlerine akıyor" (Livaneli 1994).

13 60'ların gecekondularındaki kırsal göçmenlerin özlemlerini yakalayan Arabesk, bir popüler müzik ya da kent çevresinin göçmen kültürü olarak geçiş toplumunun "uyum çabası"dır (Özbek 2006 17-30). Arabesk metropol dışı gençlerin sınıfüstü kimliği ve 80'lerin popülizmi olarak, "... bir bileşim, umut, umutsuzluk, boyun eğme, isyan, İngilizce, Türkçe, lahmacun, *fried chicken*, Adidas, devrim, İslâm, yeraltı, yerüstü, kara sevda, hoşlanma, manita, kara toprak, boyun eğme... Her şeydir" (Kozanoğlu 2001, s. 59).

için (estetik norm ve altyapısı gelişmiş) özel prodüksiyon olanakları doğmasıdır.[14] 80'ler politikaları sinemaya can çekiştirirken, TV yayın saatlerini artmış, (özel radyolarda müzik yayıncılığı popüler oluncaya dek) radyonun önemi azalmıştır. TRT yapımcılara dizi çektirmemektedir. 80'lerdeki az sayıda filmde aile içi şiddet eleştirilmekte, dış dünya bir tehdit sayılmakta ancak "kadın cinselliği" özgürleşmektedir. Yeşilçam bitince yapımcılar için doğan yeni sektör video olur:

> Avrupa'dan gelen video işletmecileri, krizdeki Yeşilçam yapımcılarından gurbetçiler için film üretmelerini talep edip Yeşilçam'ı tekrar eski canlılığına kavuşturdular. Video Türkiye'de yaygınlaşmaya başlamış; sinemaya gitme alışkanlığını yitirmiş ama TV sayesinde izleme yeteneği pekişmiş seyircinin ilgisini çekmiştir. (Acar 1998, s. 61)

Filmlerin mahalle aralarındaki videocular-dan kiralanmasıyla Warner Bros, Universal ve Paramount gibi büyük video dağıtımcıları ilgilenmiş, ancak videoculuk 80'ler sonunda gerileyince sinema tekrar sekteye uğramıştır (Işığan 2003, s. 35). Seyircinin yerli sinemaya dönmesi artık çok zordur. 90'larda açılan AVM'lerdeki sinemalar Amerikan ağırlıklı bir gösterim sektörü oluşturmuş, ucuz film, kötü kopya ve yıllar süren bekleyişler bitmiş, "gündelik" ve yeni bir film kültürü kurulmuştur. Seyircinin Türk sinemasıyla olan ilişkisiyse (sinema standardını yükselten) *Eşkıya*'ya dek zedelenmiştir (Simpson 2006). Yerli diziler 1990'a dek sadece TRT'ninkilerdir; roman uyarlamaları olan *Üç İstanbul*, *Küçük Ağa* (Y. Çakmaklı, 1984), *Kartallar Yüksek Uçar* (H. Karakaş, 1984), *9. Hariciye Koğuşu* (S. Diriklik, 1985) ve *Çalıkuşu* (O. F. Seden, 1986) (S. Çelenk 2010, s. 20) gibi diziler dikkat çekerler. 80'lerde TV izleyenler sinemaya gidenlerden fazla, özel kanalların yayına geçmesinden önce yıllık sinema seyircisi sayısıysa en diptedir. Bu dönemde Dünya Sineması'na açılan yeni, eğitimli ve genç bir kitle ortaya çıkmıştır (önemli yönetmenleri takip eden, film biriktiren ve dergi inisiyatifleri kuran "özellikle" üniversiteli gruplar).

ÖZEL KANALLARIN TAŞIDIKLARI VE 90'LARDA TV YAPIMCILIĞI

1980 Darbesi'nden sonra aile hayatının farklılaştığı, bireylerin öne çıktığı ve kadınların çalışmak istediği belirtilebilir. Bu gelişmelerin temel nedenleri, 70'lerden beri terör, geçim derdi ve de kültürel sebeplerle süren göç (Işık ve Kaya 2009, s. 197), Arabesk dalgası, vahşi kapitalistleşmenin adaletsizliği, hukuk ve insan hakları problemleri, mafya ve Özal Dönemi eroto-ekonomisidir:[15]

> Özal, yastık altında tutulan altınların çıkartılmasını ister. Türkiye serbest piyasa ekonomisine geçmiştir, dışa açılmak istemektedir. Yasal boşluklar, işlemeyen yasalarla birleşir. Tahsil edilmeyen borçlar birikir, çekler ve senetler mafya üzerinden işlem görmeye başlar. Mafya günlük hayatın bir parçası, bir adalet mekanizmasına döner. Şirketler alacaklarını yasal yollarla değil, çek senet mafyasına giderek tahsil eder. Artık bir güç değil, bir sektör gibi işleyen gayri resmi adalet vardır. (M. Yücel 2008)

14 Yeşilçam'ı da etkileyen yıldız-şarkıcı sistemi ve adaptasyonlar Hindistan'da halen etkindir.

15 Mafya: Başlangıçta Güney İtalya'daki yasadışı oluşumları tanımlayan ancak genel olarak hukuksuz kâr, gasp, kaçırma ve cinayetle güç sağlayan örgütlü-silahlı oluşumlar.

Hızlı liberalleşme erkekler açısından modern "çekirdek ataerkilliğin" sonu gibi algılanmış, ancak aslında sadece ilişki nitelikleri değişmiştir. Yeni erkek tipi pijamasız, bıyıksız, teknolojiye düşkün, altın kolye takmayan ve araba park edebilen; yeni kadın tipi az TV seyreden, kızıyla dost, modayı bilen, takılarını seyrekleştiren, spor yapan ve bekâr kalmak isteyendir (Bali 2004, s. 52-183). Gençler para, girişimcilik ve başarı peşinde koşup tüketmeye koşullanmış ve rol modelleri değişmiştir. İdeolojinin yerini tüketim kalıpları ve iş yaşamında statü kovalayan bir kimlik almıştır. Sosyal yapı zengin aileleri öne çıkarmış; *Nokta Dergisi* "Türkiye'nin En Zengin Yüz Ailesi"ni (1985) kapak yapmış, Milli Piyango en yüksek ikramiyeyi vermiş ve McDonalds ilk şubesini (24.10.1986) Taksim'de açmıştır (Çelik 1986, s. 12). 80'leri ve özellikle 90'ları "Cilalı İmaj Devri" olarak niteleyen Kozanoğlu, Cumhuriyet ideolojisinin nüfuz alanının daraldığını, pragmatizmin arttığını, Özal'ın dört lafla (İngilizce, bilgisayar, korku ve hayal) ülkeyi ve "orta-sınıf'ları yönettiğini ve medyanın toplumsal belirleyiciliğinin ürkütücü boyutlara vardığını savunur (Kozanoğlu 2001, s. 7-16). Öz, Kozanoğlu'nu destekler:

> 90'larda Özal'ın estirdiği liberalizm sloganlarıyla bayraklaştırılan Amerikan tarzı yaşam projesinin en önemli adımı olarak özel televizyonculuğa geçilir. Amerikan tutkuları, yeme alışkanları ve hatta giysileri dünyada gittikçe daha çok taklit edilirken, Amerikan popüler müziği de aynı şekilde baskındır. ... Türk Televizyonculuğu 90'lardan günümüze gelinceye kadar bir eğlence sektörü olarak spor, müzik, magazin, yarışma programları ve diziler anlamında kendi geleneğini de oluşturmayı başarır. (Öz 2008)

İlk özel kanal olan StarTV (onu ShowTV ve TeleOn izler) 5 Mayıs 1990'da yayın yapmaya başlamıştır.

İlk özel kanal 1990'da açılan StarTV'dir. Özel TV kültürünün başlangıcında izleyici "tek tip" yayıncılığa alışkındır; çünkü 20 yıldır, ailenin evdeki en ucuz eğlencesi TRT'dir.[16] Değişen kültürel ve politik yaşama paralel olarak özel kanallar halka kamu yayıncılığıyla zıt bir çerçeve sunarlar.[17] TGRT'nin dinsel ağırlıklı yapımları dışında yerli diziler, özel kanalları önceleri tedirgin etmiştir. Bu yüzden 90'lar başında belirli bir yayın kuşağı oluşturan ve daha çok kadınlara hitap eden *the Jeffersons* (1975-1985), *Charles In Charge* (1984-1990) ve *Twin Peaks* (1990-1991) gibi "yabancı" günlük ya da dram ağırlıklı pembe diziler (Ek 2) yayımlanır.[18] Değişen yayın politikası yeni bir mali düzen de oluşturmuştur. İzleyicinin beğenisi ölçülür, TRT'nin gelirleri azalır, reklam verenleri ikna

16 Bu dönemde, politikacılar da görselliğe önem vererek siyasal iletişim için "imaj" çalışmalarına başlar. Öne çıkan özel hayat "*Televole*" denen futbolcu, şarkıcı ve manken yaşamını anlatan bir program türü doğurur.

17 Bkz. *Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Bildirileri*, http://www.byegm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik31.pdf [Erişim tarihi: 1.8.2013]. TRT, özel kanallarla başa çıkmak için "yayın tekelinin" çiğnendiği gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur.

18 TGRT ekranda muhafazakâr kesimin boşluğunu dolduran ilk kanaldır (Erkal 2008, s. 227).

edici ve kâr ettirici reyting sistemi (Alper Güner, kişisel görüşme, Haziran 2011) 80'lerin sinemacılarının yarattığı reklam sektörünü dönüştürür; teknik olanaklar büyür ve dünya standartlarında reklamlar çekilir. 90'lardan itibaren TV yayın stratejilerini ve dizilerin akıbetini; ölçümlerle izleyici beğenisi belirlemiştir:

> Önceleri ekranlarda nadiren karşımıza çıkan ve bir saat süren diziler çoğaldı. Her bir bölümü neredeyse bir film uzunluğuna ulaştı. Bugün her kanalda çok fazla dizi var... Reklamların, kazancın büyük çoğunluğunu oluşturduğu TV sektöründe dizi sayısının artması da, sürelerinin uzaması da şaşırtıcı değil. Bitmek bilmez reklamlardan kazanılan büyük paralar, reklam aralarının değil, dizilerin mola olduğunu düşündürüyor. Bu kazancın elde edilmesi için de seyircinin gerçekten ekrana bağlanması gerekiyor. (Karaman ve Az 2011)

90'larda biriken reklam gelirleri sayesinde ATV, Kanal6, ShowTV ve TGRT gibi kanallar ya da devlet ortaklığında *Berlin in Berlin* (S. Çetin, 1993), *Kız Kulesi Aşıkları* (İ. Tözüm, 1994), *Düş Gezginleri* (A. Yılmaz, 1992) ve *Amerikalı* (Ş. Gören, 1993) gibi filmler çekilmiş ve bu filmler sponsor kanallarında yayımlanmıştır. İzlenmeme riski almak istemeyen kanallar görsel göreneği Yeşilçam'la yapılanmış olan Türk izleyicisine eski filmler göstermeyi sürdürür:

> 1991-1996 yılları arasında kırktan fazla yerli filme Kültür Bakanlığı fonlarından önemli miktarda para aktarılır. Amacı Amerikan Sineması'na karşı Avrupa Sineması ve kimliğini korumak olan Eurimages desteğiyle çekilen filmler Türk seyircisinden yeterli ilgiyi görmemiştir. Özel kanallar kısa süre içinde seyirci talebinin en çok 1960-1975 döneminde yapılan yerli filmlere olduğunu görür. Bu durum o dönem filmlerinin topluma hitap ediyor olmasından kaynaklanmaktadır. Eski Türk filmleri yayımlamanın kârlı olduğunu anlayan televizyoncular çok sayıda filmin yayın haklarını satın alır.[19] (Yılmazok 2007, s. 153)

Dizi yapımcılığının oluşum yıllarında yayın seçimi en başarılı kanallar StarTV, ShowTV, KanalD ve ATV'dir. Bu kanallar ve FoxTV (eski TGRT) 2014 yılı itibariyle halen yayın güçlerini korur.[20] 90'lar başında komedi dizileri kadar *Baba Evi* (K. Erbaş, 1997), *Mahallenin Muhtarları* (F. Kaynak, 1992) ve sonradan *Ekmek Teknesi* (M. Günay, 2002) gibi Yeşilçam ailelerini hatırlatan (arabesk motifli) başarılı mahalle melodramları da çekilmiş; insanların toplu yaşadıkları mekânlarda geçen aşk, namus ve arkadaşlık üstüne orta/orta-alt sınıf hikâyeleri işlenmiştir.[21] Bu sayede Türk izleyicisinin eskiyle kurduğu bağ tazelenir. Eski yönetmen ve oyuncuların sembolik kimlik sermayesiyle güçlenen dizi kültürü, yeni bir üretim becerisi ve politik şartlara tepkiyecek güç "kazanmıştır".[22] Denetim ve finans zorluğu

19 Erman Film ve Uğur Film gibi yapımevleri, Türk filmi koleksiyonlarının haklarını satarak sinemadan çekildiğinde doğan yatırım boşluğu, krizin en önemli nedenidir (E. Tunç 2006, s. 90).

20 Bkz. *Cereyan Medya*, 28.12.2009, http://www.cereyan.com.tr/tr/raporlar/voltaj [Erişim tarihi: 3.9.2013].

21 90'ların en uzun dizisi *Bizim Mahalle*'dir (Ü. Erakalın, 1991) (509 bölüm). *Kaynanalar*'dan başlayıp *Can Teyze*'ye (Y. Yelence, 1991) kadar aile dizileri ev ve büroda geçen öyküleri basit ve kalıp dizilerken; 90'larda mahallelere taşar. Özel kanalların ilk yerli dizileri şöyle listelenebilir: StarTV, *Alem Buysa* (Ü. Küpeli, 1994) ve *Gül ve Diken* (O. F. Seden, 1995); Kanal6, *Yedikuleli Mihriban* (S. İleri, 1992) ve *Küçük Şeyler* (N. Ç. Berksoy, 1992); ATV, *Azmi* (T. Başaran, 1995) ve *Süper Baba* (O. Sınav, 1993); ShowTV, *Borsa* (K. Tibet, 1993) ve *Tanrı Misafiri* (K. Tibet, 1994); KanalD, *Çılgın Bediş* (O. Aydın, 1996) ve *Sihirli Safiye* (Y. Figenli, 1994) ve TGRT, *Deli Balta* (Y. Atadeniz, 1993).

22 Sembolik sermaye: Çeşitli beğeni ölçüleri ya da kültürel pratikler (Öncü 1999, s. 26).

TABLO 10
1990-2007 Dönemi Dizileri Hâkim Metin Nitelikleri*

Karakterler	Tema	Mekân
- Zorluk içindeki Kahramanlar - Hep iyi (mazlum) ve hep Kötü (bozuk ahlâklı) tipler - Doyumsuzluk ve karmaşa	- Kahraman ve karşı Kahramanın mücadelesi - Sınıf atlamak, aile, anne	- Komşuluklar, mahalleliler - Apartman, mutfak - Esnaflar - Lüks gayrimenkuller

(*) A. C. Güngör 2007, s. 112 ve S. Çelenk 2010, s. 26.

kalktığında değişiklikler aranmış, yeni diziler hem 60'lar sinemasının görenekleriyle kaynaşmış hem de Klâsik anlatım formlarıyla karışmıştır (Tablo 10).[23]

TRT ve özel TV'lerde gelişen yerli diziler piyasa ve seyirci için önemli hale gelmiş ve sektör, idareci ya da "seyirci merkezli sinema"nın esnekliğine benzer biçimde reyting müdahalesiyle yönünü bulmuştur.[24] Herhangi bir bölümde en çok izlenen olay diğer bölüme sarkmış, seyircinin ekranda o günün koşullarıyla ilgili ne görmek istediğine karar verilmiştir.[25] İki dönemde de ana hedef ailenin dağılmasını önlemek ve kadınların tasviridir. Aile pek çok toplumdaki gibi Türkiye'de de temel bir kurumdur ve ataerkil düzenin, kadını baskılama yeridir. Yeşilçam sinematik hazzına olan izleyici tutkusu güncel ahlâkın tanzimi için kullanılmış ve melodramlar kadın ve erkek rollerini tarif etmiştir. Tablo 10'da görüldüğü gibi yerli dizilerdeki hâkim karakter, tema ve mekân özellikleri (ayrıca içerik, olay-örgüsü, aksiyon ve duygu evreni) Yeşilçam'la aynıyken, ayrışan unsur "suç teması"dır.[26] 60'ların halk sinemaları ve 90'lar dizilerinde aynı estetik ve ticari kaygılar güdülmüştür.

İlk trajedi örneklerinin verilişinden iki yüz yıl sonra yaşamış anlatı kuramcısı Aristo, benzer bir tutumu Klâsik Anlatı'nın yaratıcılarında da saptar. Sanatın "insanın dizginlenmesi gereken coşkuları"nı harekete geçirdiği ve ideal bir toplum için sansürlenmesi gerektiğini söyleyen Platon'un aksine Aristo, onun politik bir role de sahip olduğu ve "itaate teşvik ve rıza" için kullanılabileceğini belirtir. Trajedi şairleri bir estetik kurmak kadar, itibarlarını korumak ve ertesi yılki yarışmalara destek için ticari bir altyapı oluşturmak zorundaydı. 90'la-

23 90'lar dizileri Yeşilçam'la uyumlanırken 80'lerdeki kadın sinema karakteri kazanımları yitirilmiştir: "80 sonrası filmlerde aile korunması gereken değerler arasında yer almamakta ve evlilik kurumu yüceltilmemektedir. Yeşilçam melodramlarında kadın iyi bir eş ve anne, evlilik bağı içerisinde çocuk sahibi olma gibi özelliklerle donatılıp aile içinde var olurken, 80 sonrası filmlerde çocuksuz ve meslek sahibi kadınlar bulunmaktadır" (Ekici 2007, s. 87).

24 Bir süre var olmayan yayın denetimi RTÜK'le (1994) geri gelmiştir. 2005'te programlar (genel, 7, 13, 18+, şiddet ve korku, cinsellik ve olumsuz örnek olarak) sınıflandırılmış ve izleyici şikâyetleri kabulüne başlanmıştır; bkz. RTÜK, http://www.rtuk.org.tr [Erişim tarihi: 26.7.2013].

25 *Aşk-ı Memnu* (H. Saral, 2008) benzeri örnekler sayesinde izleyicinin neyi seveceğinin formülü belirginleşmiş ve bu tip model-anlatılara bir "standart" gelmiştir (Tekelioğlu 2011b).

26 Yeşilçam'da W. Irish'ten *Bire On Vardı* (M. Ün, 1963) ve *Siyahlı Kadın* (S. Duru, 1966), J. H. Chase'den *Kanun Benim* (E. Göreç, 1966), M. Spillane'den *Aslan Yürekli Kabadayı* (M. Ün, 1967) ve G. Grene'den *Yaralı Kurt* (Ö. L. Akad, 1972) gibi, "Amerikan ve İngiliz yazarları"ndan uyarlanmış bir suç türü vardır.

rın reklam ve dizi yapımcıları antik şairlerle aynı şarttadır:

> Herkesin bildiği çarkı bir kez daha tanımlayalım: Şirket reklam vermek istiyor. Kanal reklam almak istiyor. Kanal reklam alabilmek için yapımcıya dizi sipariş ediyor. Yapımcı izleyiciyi ekran başına toplayacak bir dizi yapıyor. İzlenme payı yüksek olan diziye şirket reklam veriyor. Böylece kanal ve yapımcı memnun oluyor, para kazanıyor. Seyirci dizi başlayınca ekran karşısına geçiyor ve çark dönmeye devam ediyor. (A. Tunç 2010, s. 47)

Karanlık film endüstrisi günlerinden sonra, yerli film başına düşen izleyici sayısının yabancıları geride bırakması 2006'da gerçekleşmiştir. 2004-2009 arasındaki 122 milyon sinema seyircisinin 65 milyonu yabancı, 57 milyonu yerli filmleri tercih etmiştir. Bu sonuca varıncaya dek 90'larda yılda ancak 20-25 yerli film çekilebilir.[27] *Eşkıya* (1996) ve *Vizontele* (Y. Erdoğan, 2001) gibi başarılı nostalji filmleri, Türk toplumunun hızla dönüştüğü ve neoliberalleştiği bu döneme rastlar (Süner 2004, s. 309). Zayıflayan sinemanın aksine diziler, yeni türler çıkartacak kadar güçlenir: "90'lar sonundaki Türk yapımları aşırı şiddet, öfke ve nefret içeren, kadını küçümseyen ve diyalogları azaltılmış erkek/maço melodramlarıdır" (Dönmez-Colin 2010, s. 95). Dizilerin bir suç melodraması yaratabilmesinin temel nedeni; popülarite ve tüketim desteğiyle güçlenmiş yeni TV kültürüdür. Finansman reklamdan gelse de, tüketici olmaları yüzünden ekonomik sermaye kaynağı yine aynen 60'larda olduğu gibi Türk izleyicisidir. Alt yapısı güçlenen, Yeşilçam stilini benimseyen ve sayısı artan yapım şirketleri; insanların anlam ihtiyacının, 90'lar sonundaki ekonomik krizde dorukta olduğu 2000 yılında; 61 dizi çekmiştir (bir yıl önceki dizi sayısı 32'dir, Ek 1). Bu kadar çok dizinin çekildiği yeni ortamda karma tür ve formlar belirmiş; 2000'lerde ilk ve en çok izlenen örnekleri *Aşkın Dağlarda Gezer* (V. Çelik, 1999) ve *Derman Bey* (M. Gülgen, 2001) gibi gelişmiş aksiyon dizileri yükselmiştir.[28]

"Konusu örgütlü 'suç' olan ilk komedi" dizisi, bir kadın (A. Gruda) ve bir erkek iki mafya liderini anlatan *Ana*'dır (O. Yalçın, 1991).[29] Aynı

27 Bkz. *Box Office Türkiye Yerli/Yabancı Film Gişeleri*, http://www.boxofficeturkiye.com/turkfilmleri [Erişim tarihi: 13.10.2013] ve "Türk Sineması İzleyiciyi Doğrulttu", *Radikal*, 29.11.2009, *http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=&ArticleID=966733&CategoryID=82* [Erişim tarihi: 1.6.2013]. Yerli filmler yabancıları gişede ancak 1986'ya kadar ve 2006'dan sonraki dönemlerde geçebilir (1986: 20.345.721 > 19.857.050 ve 2006: 18.058.346 > 16.780.437).

28 Bu yeni dönemde suç teması içermeyen dizilerde de kimi yenilikler görülür; *Dallas ve Falcon Crest*'in (1981-1990) yerli muadilleri olan *Asmalı Konak* (Ç. Irmak, 2002), *Marziye* (T. Akvardar, 1998), *Kınalı Kar* (T. Akvardar, 2002), *Berivan* (T. Gürsu, 2002), *Zerda* (K. Sabancı, 2002), *Melekler Adası* (C. Ergil, 2004), *Aliye* (K. Sabancı, 2004), *Gülbeyaz* (Ö. Kızıltan, 2002) ve *Gurbet Kadını* (Ş. Gök, 2003) gibi diziler ve *Çemberimde Gül Oya* (Ç. Irmak, 2004), *Hatırla Sevgili* (Ü. Burhan, 2006), *Elveda Rumeli* (S. Akar, 2007) ve *Hanımın Çiftliği* (F. Teber, 2009) gibi (80'lerden sonra, ilk) dönem dizileri çekilmiştir. Haftada 30 dizinin yayımlandığı 2000'lerin 2. yarısındaysa "yapımcı"lar ve "dizi"ler gelir rekoru kırarlar. 2010'da Türk dizi sektöründe 100.000 kişi çalışmaktadır ve bir dizinin ortalama bölüm maliyeti 100.000 TL'dir. 2010 yapımcılar gelir birincisi: K. Çatay (AYYapım / 68.000.000 TL): *Yaprak Dökümü* (Ö. Yurtsever, 2006), *Fatmagül'ün Suçu Ne* (H. Saral, 2010) ve *Ezel*; 2010 diziler gelir birincisi: *Muhteşem Yüzyıl* (D. ve Y. Taylan, 2011) (T. Savcı, Tims Productions / 52.032.000 TL), bkz. "En Çok Kazanan Dizi Yapımcıları", 29.6.2011, http://www.ntvmsnbc.com/id/25227858 [Erişim tarihi: 8.8.2013].

29 "Türk Sineması'nın ilk polisiye filmini F. Kenç 1940'ta çeker: '*Yılmaz Ali*' adlı bu filmde bir polis hafiyesiyle gazeteci bir kızın öyküsü anlatılmaktadır. Ö. L. Akad'ın 1952'de çektiği *Kanun Namına* da pekçok açıdan dönüm noktasıdır. Batı'daki aksiyon filmlerinden aşina olduğu-

evde yaşayan iki gazetecinin (M. A. Erbil ve Y. Menteş) hikâyesi *Tatlı Kaçıklar*'da da (A. Gülyüz, 1996) suç unsuru olarak bir esprili mafya Babası mevcuttur. Senaristi ABD eğitimli ve Klâsik Anlatı ve polis komedi türünü birleştiren ilk dizi; bir komiser ve başı belada köylü kızının (namuslu ve intikam peşinde) aşkı odaklı *Yılan Hikayesi*'dir (1999). Öyküsü Suç Kahramanı içeren ve politikayla etkileşen ilk diziyse *Deli Yürek*'tir (1998). Daha önceleri bazı polisiye dizi ve filmlerin başkarakterleri devletin şiddet "tekel"ini kullanmaktadır; oysa Susurluk Kazası sonucunda gelişen süreç ve kimi devlet ajanlarının deşifresi, *Deli Yürek* ve onu müteakip *Kurtlar Vadisi* dizisine yansıyan Susurluk retoriğinde olduğu gibi, yeni bir aktüel "Suç Kahramanlığı" talebi doğurmuştur. 90'lar sonu ve 2000'lerde etkisi hissedilen Suç Kahramanları bu açıdan 60'lar sinemasının duygu evreninden (kimi polisiye ve tarihî avantürler dışında) ayrışır.

2000'lerde çoğalan Suç Kahramanlarının (Yusuf, Polat, Boran, Yandım Ali, Ali Osman, Yiğit, İskender, Maraz Ali, Murat ve Ezel) temel aksiyonu; politik ya da kişisel hesaplaşmalardır. 80'ler sonunda çekilmiş *İz Peşinde*'nin polis "memur"ları ve Yeşilçam'ın Cüneyt Arkınvâri karakterleri değişime uğramış ve yapımcılar risk almamak için mit modellerini yerel hikâyelerle birleştirip modern Köroğlular yaratmıştır. Politik-kurgu türünü tamamen içeren Türk suçkurgu Kahramanları *High Noon*'daki Şerif Marshall (G. Cooper) gibi insanları, onlara rağmen kurtarmak ister.[30] Suç Kahramanları ve Yancılarının anlatımı, ikonolojileri ve ürettikleri erkeklik tasvirinin başarısı –örneğin *Kurtlar Vadisi* devam filmi *Kurtlar Vadisi: Irak*'ın nostaljik restorasyonu (Süner 2010, s. 17)– 2000'ler Türkiyesi'nde; 90'ların popüler müzik restorasyonu kadar etkilidir. Dizilerindeki suç unsurunun "artışı" siyasi, ekonomik ve toplumsal geçişle ilişkilendirilebilir. Ancak problemlerin ele alınış biçimlerinin değişmemesi dikkat çekicidir. Yeşilçam aşkları ve ailesinin tazeliği, izleyicideki umutların, zenginlik arzularının ve sınıf değiştirme çabalarının suçlanışı (Yeşil 2004, s. 106) korunmuştur. Antik Yunan'da sanatın sosyal çatışmalar için kullandığı "trajedi yarışmaları" çözümü 2000'ler Türkiyesi için dizilerdir:

> Anneannelerimiz yirmi yıl önce akşamları ailece gezdiklerini, hafta sonları çay bahçelerine ya da sinemaya gittiklerini anlatıyorlar; şimdiyse akşam apartmandaki arkadaşlarına misafirliğe gittiklerinde bile beraber dizi seyrettiklerini... (Karaman ve Az 2011)

Hayatla yer değiştiren diziler sadece primetime'da değil artık günün her saatinde izlenmektedir. Aynı Yeşilçam melodramlarında ağırlıkla modern-geleneksel ayrımı üzerine oturtulan milliyetçiliğin; hedef kitle olarak orta-sınıfı seçmesi (Özçınar 2009, s. 122) ve eğlendirmesi gibi diziler de neoliberal dönemde gezecek parası olmayan, birikim yapmak isteyen ya da kendini güvensiz hisseden bireyin sığındığı ucuz ev eğlencesidir. İlk açıldığında yerli yapımlara ağırlık veren TeleOn'un sloganı durumu özetler: "Biz Ailenizin Gazinosuyuz"![31]

muz silahlı çatışma, kavga, takip ve hareketli kamera sahneleri bolca kullanılır" (Özkaracalar 1999).

30 Marshall, şeriflikten emekli olmuştur ancak hapisten çıkan ve kendisinden ve yargıcından öç almak için geri gelen bir haydutla çatışmak ve korkutulmuş kasabalıları korumak zorunda kalır. Bir pavyon kadını hariç hiçbir kasabalı Şerif'e yardım etmez.

31 Yerli diziler *prime-time*'da ortalama % 15, her saat yayımlanan dizilerse en az % 5 reytingle izlenmektedir; bkz.

90'LARDA SUÇ KAHRAMANLIĞININ BELİRİŞİ - *DELİ YÜREK*'LE TEATRALLEŞEN SUÇ

Modern anlatım araçları hazır anlamlar yaratmak için işlevseldir. İletişim ve anlatım zaman içinde ortam ve formunu değiştirir, hatta ortamın kendisi bile fiilen bir anlatı olabilir (Esslin 1991, s. 36): "Ortam iletidir!" (McLuhan 1964, s. 7). Kitlesel iletişim, dünyayı algılayış tarzımızda köklü değişiklikler yapmış, duyu organlarımız küreselleşmiştir. 20. yüzyılın öyküleme icatlarından olan televizyon; boş vakit araçlarının revaçta olanıdır. Seyirciyi eğlendirdiği kadar, eski anlatıları işletip cinsiyet, sınıf ve kimlik çatışmaları da kurar; Sinema ve TV mitolojinin yeni formudur. Mitler antik gündelik hayatı düzenlerken, TV İncelemelerinin en önemli odağını oluşturan dizilerin de (Geraghty ve Lusted 1998, s. 89) 40'lardan beri insan alışkanlıklarını etkiledikleri savunulabilir.[32] TV'nin yarattığı algı sadece bir medya içeriğinin anlaşılmasını değil bireyin dünyaya bakışını da dönüştürür. *The Guiding Light* (1952-2009), *As the World Turns* (1956-2010), *All My Children* (1970-2011) ve *General Hospital* (1963-) gibi onlarca yıl yayımlanan diziler müptelalıklar doğurmuştur.[33] Türk "dizi kültürü"yse tam anlamıyla *Perihan Abla*'yla (Y. Yelence, 1986) başlar. Bir İstanbul mahallesi komşuluk draması olan dizi; 80'lerde fazlasıyla takip edilmiş ve gelişen popüler dizi öykücülüğünün bir "prototipi"ni oluşturmuştur:

> Bir dizinin iş yapması amaçlandığında tercih edilen yaklaşım, izleyici tarafından sevileceği varsayılan bir hikâyeden esinlenen bir olay-örgüsü kurup Kahramanlar yaratmaktır. ... Ağdalı melodramlardan "aile komedileri"ne Türkiye TV'sinin, belirli bir anlatım üslubunu benimsediği ve bazı konulara özellikle yoğunlaştığı söylenebilir. (Tekelioğlu 2011b)

Diziler toplumun kodları yansıtmak kadar olaylara tepkiler de verir. "Popüler"; önceleri kültürel bakışları eşitleyen bir kavramken, sonraları kültürel ürünler üzerinden halkın ideolojik arzularını dile getirmiştir. 90'ların popüler dramaları erkeklikteki cinsiyet krizini işaretlemektedir (Ulusay 2004, s. 156). Bu dönemde pek çok arkadaşlık filmi çekilse de, en dikkat çekici film, zedelenmiş Türk erkeği gururunu gideren *Eşkıya*'dır. Kökeni çok eskilere dayanan ve devlete isyanın sembolü olan eşkıyalık kültürü, ülke gururunu da içerir biçimde melodramatik kalıplar sunarak (Kabadayı 2009, s. 170), bir epik Türk Suç Kahramanı prototipi olan Baran'la (Ş. Şen) dirilmiştir. "Kötü Adam"ları alt eden Baran, baskına gelen polislerle çatışıp ölür ve filmin kapanışında (Hz. İsa gibi) göğe –"Keje"sine (Ş. Hürmeriç)– "yükselir".[34] *Eşkıya* büyük kentlerin sosyal bir protestosu sayılabilecek ermiş bir kabadayılıkla sinema ve TV'de yeni bir Kahraman sıçrayışı

AGB Nielsen Media, http://www.agbnielsen.net/whereweare [Erişim tarihi: 7.5.13].

32 İlk TV yayını 2.11.1936 günü Londra'da yapılır (BBC) (Bussey ve Geddes 1986, s. 5). 30'larda radyoda arkası yarın biçiminde başlayan diziler Procter ve Gamble gibi kuruluşlardan gelir elde edince, reklamcılık için gözde hale gelmiş ve gelişmiştir (Anger 1999, s. 24).

33 En uzun yerli dizi *Bizim Evin Halleri*'dır (1680 bölüm).

34 *Kanun Namına* (Ö. L. Akad 1952) bu açıdan önemli bir filmdir. Bir çatışmanın ardından polis; yaralı tamirci Nazım'ı (A. Işık) atölyesinde kıstırır, ateş açar ve "*kanun namına*", onun teslim olmasını ister. Erken dönem bir Türk filmine ait bu temalar (kovalanan Kahraman, yanlış anlaşılma, haksızlık ve otomobil tamirciliği) 90'ların Suç Kahramanlığı yapımlarında tümüyle kullanılmıştır.

başlatmıştır. Benzer (ama aktüel konuları pek içermeyen) bir akım, eski Yeşilçam polisiyeleri ve avantürlerinde de mevcuttur. Tarihî, Western ya da fantastik filmlerin süper-kahramanları, 60'lar ve 70'lerde melodramlara soluk aldıracak milliyetçi imgeler sunar:

> Yeşilçam Sineması ulus inşası ve milliyetçi fantazyayı oluşturma konusunda kendisini vazifeli bilmiştir. ... Bu dönemde sinema Türklük, Kahramanlık ve erkeklik gibi pek çok epik kavramı toplumun kolektif bilincine sunmuştur. Türk Kahramanlık Sineması erkek Kahramanın (çoğu defa yabancı) düşmanlarıyla savaşması ve onları büyük bir yenilgiye uğratarak muzaffer olması üzerine kuruludur. Kahraman, Türk olmaktan kaynaklanan zekâsı, gücü ve cinsel cazibesi sayesinde ister uzaylı, ister Bizanslı, isterse hortlaksı her türlü mahlûku alt etmektedir. "Kostüme Avantür" furyası boyunca (genel olarak 1960-1980; yoğun olarak 1965-1975) bu yapıtlar neredeyse bir ülke dolusu seyirciyi büyüledi. ... Saçmalama derecesinde olan böylesi abartılı erkeklik sunumunun bu derecede tüketilmesini elbette dönemin ruh hali ve ihtiyaçlarıyla açıklayabiliriz. (Yıldırım 2007, s. 30-31)

Batı'daki yapımların "tür" uylaşımını; Yeşilçam'da bulmak güçtür. Bu zorluk kendisini özellikle polis, macera ve suç temasında gösterir. Yeşilçam'da "polisiye"ler vardır, ancak bu filmler her zaman silahlı çatışma ve kavga-dövüş gibi aksiyon sahneleri içermez ya da başka (tür) filmler böylesi sahneleri bolca içerebilir (Özkaracalar 1999). Yeşilçam tarihî aksiyonları da, 90'larm suç türünün aksine mitik "öykü" içermez; Kara Murat, Karaoğlan, Malkoçoğlu, Battal Gazi, Tarkan, Dünyayı Kurtaran Adam ve Kılıçaslan, Türk "dinî" geleneğinden beslenen Kahramanlardır; Klâsik Anlatı'nın net karakter aşamalarını sergilemezler.[35] Hızlı ve ekonomik bir anlatımla düşmanı yenip, bir Ödülle (kadın, silah ya da kaçırılmış kişiler) "fantastik" misyonlarını tamamlarlar. Duygusal iletişimli, her derde deva aşkların hâkim olduğu zengin oğlanlı, fakir kızlı, şarkıcılı ve körlü filmler ve S. Alışık'ın tiratları, hatta arabesklerle Türk Sineması (Kozanoğlu 2001, s. 80); yine de 80'lerden önce (ABD ve SSCB'deki gibi devletçe desteklenip/tasarlanmış olmamasına rağmen) popüler bir milli kimlik inşası ve bunun kitlelere benimsetilmesinde başarılıdır.[36] Dönemin şartlarına, dünyayla bütünleşmenin getirdiği korku ve sancılara özellikle fantastik avantür Kahramanları rehberlik etmiş ve yeni tanımlar getirmiştir:[37]

> 1965-1975, toplumun patlama noktasına geldiği bir dönem; 1960 İhtilali ve getirdikleri halkın AP'yi seçerek ihtilal öncesi döneme özlem

35 Campbell'in *Kahramanın Yolculuğu* Modeli'nin aşamaları, *Malkoçoğlu* (S. Duru, 1966), *Battal Gazi Destanı* (A. Yılmaz, 1971) ve *Fatih'in Fedaisi Kara Murat* (N. Baytan, 1972) gibi kostüme Yeşilçam avantürlerinde (kısmen) mevcuttur (Yıldırım 2007, s. 90-93).

36 Ayvazoğlu'na göre Arabesk TV'de sürer: "Türk ailesine Arabesk hiç zorlanmadan sokulabilmiştir. Çünkü onun dilinden konuşmaktadır. Bir alt kültür olarak doğduğu dönemdeki muhafazakârlığını; popülerleştirdikten sonra devam ettirememiştir. Özellikle TV, 70'lerden sonra arabesk kültür ve estetiğini sürekli besleyen kaynaklardan biri olmuştur. 70 sonrasını, 'Arabesk'in TV Dönemi diye adlandırmak mümkündür" (Ayvazoğlu 1991, s. 348).

37 Yeşilçam'ın fantastik filmlerini P. Hall gibi yabancı film yorumcuları bile eleştirmiştir: "Ne denebilir ki? *Dünyayı Kurtaran Adam* (Ç. İnanç, 1982) film eleştirisi denen kavramı geçersiz kılıyor. Lumiere Kardeşler'in gölgeli kısa metrajlarının çekildiği o ilk günlerden bugünün dijital sinema teknolojisine kadar sinema tarihinde buna benzer bir film yapılmadı. Yardım et bize Obi Wan Kenobi! Yardım et!" (P. Hall 2005). Serinin devam filmi *Dünyayı Kurtaran Adam'ın Oğlu* (K. Tibet, 2006), halen dünyanın en kötü filmleri listesindedir (8. sıra); bkz. http://www.imdb.com/chart/bottom [Erişim tarihi: 11.3.2014].

> duyduğunu ifade etmesi, 50'lerden itibaren alınan borçların geri ödeme zamanının gelmiş olması ve ABD'yle Kıbrıs ve haşhaş ekimi sürtüşmesi; dönemin sosyo-ekonomik ve politik çalkantısını oluşturan ana faktörler... 60'lar, Türkiye tarihinde yeni bir kültürel fay hattının kırılma tarihidir. Bu sarsıntının etkisi Arkın'lı avantürlerde çok belirgindir. Arkın'lı avantürler adeta "*Dede Korkut* Kahramanları"na benzer bir toplumsal rehberlik vazifesine soyunmuştur. ... Dede Korkut'un anlattığı yıllar, nasıl Türklerin İslâm'a geçiş miladıysa, TC Türkleri için de 60 yılları küresel sisteme katılımın miladıdır. Arkın düşmanın ve Kahramanın tanımını yeniden yaparken dindar adamın ve dindarlığın da tanımını yeniden yapıyor; her şeyin reddedilemeyecek kadar pratik ve Cumhuriyetçesini ya da "Batılı-Müslümancasını" sunuyordu. Aslında bir genelev olan "40 Bakire Tapınağı" bir anda Kılıç Ustası Hammer'in hidayete erdiği dinî bir mekân olabiliyor; yarı çıplak "fahişeler kraliçesi" Faustina, Hammer'in Kelime-i Şehadetine şahit oluyor ve fonda dinî müzik çalıyordu... (Yıldırım 2007, s. 99-101)

Erkek dünyasının kurallarına adanması dolayısıyla, en erkeksi tür olan "suç dramaları" dünyada ses getiren erkekler tasvir etmiş (Feasey 2004, s. 9) ve "arkası ne olacak" biçimindeki epizodik anlatımın gücünü de kullanarak erkekliği tematikleştirmiştir (Brunsdon 2002, s. 76).[38] Türkiye ve dünya TV'lerinde Suç Kahramanlıklarının çoğalışına 90'larda ortaya çıkan suç/*reality show*'ları öncülük eder.

İzleyicinin gerçeklik algısını manipülasyonla bozan ilk Türk reality programı (bir dönem Haluk Bilginer'in sunduğu) *Sıcağı Sıcağına*'dır (ShowTV, 1993). Onu takip eden *Kayıp Aranıyor* (ATV, 1993), *Polis İmdat* (ShowTV, 1994), *Teksoy Görevde* (Star, 1994), *Söz Fato'da* (Star, 1996) ve *Yetiş Emmioğlu* (ShowTV, 1996) gibi öteki suç/*reality show*'ları, "sesini duyuramamışlara" yaptığı vurgularla bir misyon edinmiştir. Fatma Girik (eski bir kadın oyuncu olarak) 1989-1994 arasında sürdürdüğü Şişli Belediye Başkanlığı görevi bitince kendi *show*'unu yaratmış, "halkın hakkı"nı aradığını söylediği programını çekerken çift tabancayla gezmiş, insanları cezalandırmak için kameralar karşısında onlara tükürmüş ve bir binadan itfaiye brandasına atlayıp cesaretini göstermek isterken sakat kalmıştır.[39] Bir başka *reality show*, Savaş Ay'ın sunduğu *A Takımı*'dır (ATV 1993-2005). Bir film karakterinden toplumsal bir kahramana dönüşen Girik'le karşılaştırıldığında mahalle hayatı üstüne şefkatli programlar yapan Ay, kendisine tema olarak

ShowTV'de yayımlanan *Sıcağı Sıcağına*, polislerle yürütülen işbirliği sonucunda suç mahalline erkenden varmış ve gerçek cinayet kurbanlarının yakınları ya da suç zanlılarıyla yapılan bire bir röportajları ekrana getirmiştir.

38 Özelikle R. W. Connell'ın çoklu erkeklikleri tarif ettiği 80'lerde.

39 Amerikan toplumunda da, film oyunculuğundan toplumsal bir kahramana dönüşerek yöneticilik yapmış kişiler vardır: Ronald Reagan (California Eyaleti Valisi 1967-1975 ve ABD'nin 40. Başkanı 1981-1989) ve Arnold Schwarzenegger (California Eyaleti Valisi 2003-2011).

A Takımı'nı sunan Gazeteci Savaş Ay, sürdürdüğü tartışma programlarıyla 90'ların sembollerindendir.

yaşamın kıyısındakileri seçmiş ve onların abileri rolünü üstlenmiştir.[40]

90'larm sonuna dek farklı format ve kanallarda üretilen *reality show*'lar 2000'lerde "suçluları" bulma ve adalet sağlama söylemini terk ederek önce yerini *Deniz Feneri* (Kanal 7, 1997) ve *Sizin Sesiniz* (TGRT, 2004) gibi mağdur insanların öykülerine odaklanan anlatılara bırakır; sonra da tamamen apolitikleşerek *Biri Bizi Gözetliyor* (ShowTV, 2001), *Ben Evleniyorum* (ShowTV, 2003), *Biz Evleniyoruz* (ShowTV, 2004), *Gelinim Olur musun* (ShowTV, 2004) ve *Kalplerde İkinci Bahar* (ShowTV, 2004) gibi "kadın ve evlilik programları"na dönüşür. 2000'lerde gelişen bu programcılık tarzı bir gerçeklik televizyonu örneği olarak (Kılıçbay 2005, s. 34) toplumsal talep ve çatışmaları belgesele akraba bir modda dramatize etmiştir.[41]

90'lardaki suç içerikli *reality show*'lar şiddet dili ve yargı alanına müdahale etmeleri yüzünden eleştirilmiş, ancak yapımcıların "kamu yararı" savunmasıyla varlıklarını sürdürmüş ve sürekli yenilenmeye dayalı bir TV program türü olarak dizilerle yarışmış ve onları öncelemiştir. *Show*'lardan yansıyan adalet taleplerine yanıt veren Kahramanlar, Yeşilçam temalarından teşekkül ederek kimi "acil" olaylar yüzünden ulusal ve uluslararası düzeyde kendini savunmasız hisseden halk için bir suç *show*'u olmuştur.

90'ların en uzun süreli politik infial uyandıran olayı, Balıkesir'de gerçekleşen Susurluk Kazası'dır (1996). Bir polis, bir milletvekili ve kod adı Ufuk olan bir ajanın ("A. Çatlı") aynı arabadan çıkması, mafya ve devlet işbirliğini açık eden bir skandaldır. Çatlı onlarca kişinin ölümünden sorumlu ve İnterpol'ün kırmızı bültenle aradığı biridir ve bir emniyet müdürüyle seyahattedir.[42] Olay siyasi, sosyal ve psikolojik açıdan Türkiye gündeminin en ağırlıklı konusuna dönüşmüş; devlet kuruluşları, tasarrufları, bir kısım siyasetçi ve bürokratın konumu tartışılır hale gelmiştir (Sağlar ve Özgönül

40 İlk TV haber-dizisi ("gazete yayını"ndan belgeselleştirilen) *Solda ve Sağda Vuruşanlar*'dır (1971). 90'larda 32. *Gün* (M. A. Birand), *Arena* (U. Dündar), *Siyaset Meydanı* (A. Kırca) ve *Ateş Hattı* (R. Muhtar) gibi haber programları yaygındır. Bu programların yapımcıları sonradan Ana Haber Bültenleri sunmuştur. Tartışma programları geç 2000'lerde önemini yitirir ve onların yerine tarih programları belirir.

41 Özellikle kaynana-gelin çekişmesini sergileyen *reality show*'lar bir Türk formatı olarak P. Akat tarafından Amerika dâhil pek çok ülkeye satılmıştır (Akat 2007).

42 Susurluk Kazası'nın bir siyasi cinayet olduğu iddiası da mevcuttur: "Çatlı kazadan önce kardeşini arayarak 'Beni öldürecekler,' demiş. Onun ajan arkadaşı Yunanistanlı Sadık Ahmet de öldü (biri kamyon, biri traktör çarpmasıyla). Basında bunu inandırıcı bulmayanlar var. Trafik kazasıyla ölüm şüpheli bir cinayet vakasıdır" (Muhtar 2009). Susurluk Raporlarına göre Türk asıllı Yunan vatandaşı S. Ahmet bir Türk ajanıdır ve Lozan Anlaşması Günü'nde ölmüştür (24 Temmuz) (Sağlar ve Özgönül 2009, s. 66).

2009, s. 114).[43] Devletin katillerle görüşmesi protesto edilmiş, her gece (20:00'de) "sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık" eylemleri düzenlenmiş ve lamba açıp kapama ve balkonda tencere tava çalma tepkisiyle Türk ailesi devletin şiddet tekeline ilk kez kitlece direnmiştir. 90'ların Susurluk Kazası kadar önemli bir diğer olayı Özal Suikastı'dır. Özal her ne kadar Soğuk Savaş'tan sonra ideolojilerin bittiği bir dönemde bir ticari politika takip etse de, Kürt Sorunu gibi konularda ılımlı politikalar izlemiş, Körfez Savaşı sonrası yenidünya düzeninden yana tavır almış ve Cumhuriyet geleneğinin temelindeki bürokrasiyi kırarak tepki çekmiştir. Bu açıdan Başbakan'a yapılan suikast ulusal paranoyaları tetikler. Ancak ne bu olay, ne de sürmekte olan derin huzursuzluklar (etnik şiddet, faili meçhuller, B. Üçok, T. Dursun, M. Anter, C. Ersever, U. Mumcu, E. Bitlis ve Ö. L. Topal cinayetleri, Sivas Katliamı ve Körfez Savaşları benzeri), "derin hükümet" politikalarına, Susurluk Kazası'na kurban giden üç insanın hikâyesi kadar dikkati çekmemiştir:[44]

> 90'larda hırsızlık, okul çeteleri, fuhuş, göçmen kaçakçılığı, işçi simsarlığı ve kara para aklamaları organize bir şekilde yapılanmaya başladı. Her suç örgütü kendi içinde bir şirket gibi çalışmaktaydı. Susurluk'la birlikte mafyanın devlet içinde nasıl konumlandığının tipik bir okumasını herkes evinde bir film gibi izle[di]. (M. Yücel 2008)

Dönemin TV yapımları, kanıtlanan ilişkiler sonrasında suç ve iktidar alanını mercek altına almış ve Susurluk sürecinden beslenmiştir (Sadi 2007, s. 33).[45] Çatlı'nın hem devletle ilişkili hem de bir firarî olarak suç kariyerinin esin kaynağı olduğu ilk Kahraman (ilk Suç Kahramanı dizisi *Deli Yürek*'in başkarakteri) Yusuf Miroğlu'dur. Dizide bizzat suç işleyen ve ajanlığın ötesine geçerek kendi metotlarıyla sıra dışı bir misyon yüklenen Yusuf, Susurluk Kazası ve Çatlı; dönemin metaforlarıdır (benzer durum 9/11 sonrası Amerikan yapımlarında da geçerlidir). Yusuf, halkın olan biteni anlama çabasının birer ortağı ve belirsizliklerin ortadan kalkması için erkekçe bir güven kaynağıdır:[46]

> 90'lı ve 2000'li yılların dizi ve filmleri, içinde bulundukları farklı siyasal söylemlere eklemlenme özelliği gösteren metinlerdir. Söylemsel mücadele yaratan bu kurmaca yapıtlar, belirsizliğe son verme çabası içerir ve eril şiddeti kışkırtan güvensizlik; militarizm ve muhafazakârlık gibi kamusal sorunlar içinde eritilmeye çalışılır. (Özçınar 2009, s. 126)

Sansürün zayıf olduğu, izleyicinin özel kanal seyir alışkanlıklarının oluştuğu 90'lar sonunda, (Türk-Amerikan polisiye melezleri olan) *Yılan Hikayesi* ve *Deli Yürek* yayma girmiştir.[47] 2000'lerdeyse aynı temaları işleyen

43 Olaydan sonra mafya ve siyaset ilişkisini temizlemek için (10.12.1996) Bakanlar Kurulu kararıyla, içlerinde 20.000 çalışan barındıran kumarhaneler toptan kapatılmıştır (Sağlar ve Özgönül 2009, s. 391).

44 12 Eylül'den beri resmî şiddete direnmeyen halk, eylemlerini uzun müddet sürdürür. U. Mumcu'nun cenazesindeki öfkeli kalabalıklar bir hedeften mahrumken, Susurluk sonrasındaki Rahip, Misyoner ve Hrant Dink cinayetlerinin iştirakçileri yakalanmış ve tepkiler bir kolektif bilinç doğurmuştur.

45 "Derin devlet" tabiri bu dönemde negatif bir metafor olarak *Şehnaz Tango* (S. Kaplanoğlu, 1994) gibi politik türde olmayan dizilerde bile kullanılır (S. Çelenk 2005, s. 309).

46 Çatlı sanki hakkı yenmiş gibi, "devletle hesaplaşan" Kahramanlarla karakterize edilmiştir. Çatlı hikâyesi açık edilen ilk Türk ajandır; uluslararası bir eylem olan Papa Suikastı'nın suçlusu M. A. Ağca'nın hapisten kaçırılışını da organize etmiştir (Sağlar ve Özgönül 2009, s. 110).

47 İlk yerli polisiyeler 80'lerde yayımlanır. Ancak bu diziler ne *Yılan Hikayesi* gibi bir sınıf çatışması, ne *Deli Yürek* gibi politik bir mücadeledir.

suç hikâyeleri, daha politik bir sahnede geçer. Türk dizilerinde kriminal alanın teatrelleşmesi, büyük ekonomik krizin sinyallerinin öncesine denk gelmektedir. Halk yoksullaşmış, pek çok banka batmış ve kriz görünürde sudan nedenlerle olmuştur. Ulusal şüphe, korku ve kaygılar, A. Öcalan'ın 1999'da yakalanmasına kadar tırmanmış ve sonra kısa bir süreliğine durmuştur. 2000'lerin bu koşullar içinde "Suç Kahramanı" içersin içermesin "en başarılı" ve en çok izlenen "suç" temalı dizileri; *Yılan Hikayesi*, *Aynalı Tahir*, *Sıcak Saatler*, *Deli Yürek*, *Alacakaranlık* (Y. Taylan, 2003), *Kurtlar Vadisi*, *Aşka Sürgün* (C. Şan, 2005), *Hırsız Polis* (T. Derya, 2004), *Sıla*, *Arka Sokaklar* (O. Oğuz, 2006), *Kurtlar Vadisi: Terör*, *Kurtlar Vadisi: Pusu*, *Sessiz Fırtına*, *Adanalı*, *Aynadaki Düşman: Teşkilat*, *Bir Bulut Olsam* (H. Memiş 2009) ve *Ezel*'dir.

Değişen toplumsal koşullardaki öykü ve siyasi anlatı rehberliği, her ulusun kendi Kahramanlık kültürünün kazanımları sayılabilir. 90'larda Türk toplumunda baş gösteren Kutsal Kadehi (özgürlüğü/*Kahramanın Yolculuğu* Aşama-12) arayan güçlü Kahramanlar, (Postmodern dönemin küresel) "ahir zaman" film ve roman Kahramanlarıyla benzeşir. *Matrix*'teki Neo, kendisini bekleyenlere; "Kaybolmuş ve mahvolmuş bir dünyada düşmanlarını yendikten sonra, en fazla bir Pirus Zaferi umuyorlar," der (Eğmir 2009). Mitolojik kurgudaki "perişan dünya"ya gelen Kahraman, öncelikle mevcut Sıradan Dünyanın ona neden ihtiyacı olduğunu görmek ve öğrenmek ister. 90'larda koalisyonlar tarafından idare edilmek, can tehlikesinin artışı, enflasyonun azgınlığı, döviz kurlarının yüksekliği ve Körfez'de cereyan eden savaş, düzeltilmesi gereken böyle şartlardır. Yusuf, bu dönemde hem bir Kahraman gibi kendi İç dünyasını bütünleştirmek istemiş hem de bir umut peşinde koşmuştur. Dış dünyadaki arzusu ülke çapında adaletken, İç Aksiyonu yakınlarını korumak ve sevgilisine melodramlardaki biçimiyle kavuşmak isteğidir. Kahraman ulusal olsun ya da olmasın, sonu çözülme/*katharsis*le biten bir başarıya ulaşmalıdır ki, kişisel ve toplumsal dinamiklerini işlettiği izleyicisi rahat etsin.[48] Bu yüzden Klâsik Anlatı Kahramanı, daha en başta ölümle yüzleşerek, yapacaklarının ceza gerektirdiğini bilen bir kurbandır.

Kahramanın Yolculuğu teması Türk suç dizilerine taşınırken Baba'nın öldürülmesi ya da sevilen kadının mensup olduğu arketip gibi pek çok açıdan değişime uğrar. Ancak her Kahraman gibi öncelikli olan, büyük bir İmtihandan geçmek ve toplumsal kabul kazanmaktır. Bir Kahraman ne kadar çok Dost ya da Rehber gibi yardımcı arketipe sahip olursa olsun ya da İç dünyasında çocuk, Savaşçı, insan, âşık, lider ya da aziz gibi sıfatlar barındırırsa barındırsın, önce hesap sorar. *Kahramanın Yolculuğu* şablonundaki görevler, Türk Suç Kahramanları tarafından aşırı eril bir şiddetle icra edilmiştir. Şiddet her türlü sosyal unsurun buharlaştığı bir zamanda ayakta kalmanın tek yoludur ve Kahraman, erdemini her şeyin üstüne koyar: "2000'ler sonrası erkek karakterler bireysel sorunlarıyla ön plana çıkıyor görünseler de aslında toplumsal aidiyetsizliğin, yasaların yetersizliğinin, çeteleşmenin ve gücün yasa haline geldiği bir dönemin yansımalarına karşılık gelir" (Kabadayı 2009, s. 170). Yeşilçam Sineması'nın A. Işık, Y. Güney, C. Arkın, K. İnanır ve

48 Katharsis: Seyircinin korku ve acıma duyguları yoluyla arındırılması (Karaman ve Az 2011).

***The Truman Show*'da (P. Weir, 1998) Yolculuğunu tamamlamak üzere olan Truman Burbank'ın (Jim Carrey) kapıya yürüdüğü an, tam bir katharsis sahnesidir. İzleyici beklentisini boşa çıkarmaz.**

K. Tibet gibi sertlikten ölen erkekleri geride kalmış, onların duygusal ve politik versiyonu Yusuf (*Deli Yürek*), Polat, Çakır, İskender (*Kurtlar Vadisi*) ve Murat (*Aynadaki Düşman: Teşkilat*) gibi Kahramanlar suça karışarak, ülke için işler kötüye giderken göreve Çağrılan ve kolektif hissiyat gibi bir ihtiyacı yeniden örgütlemeye çalışan, duygusal ve milli saiklerle hareket eden Savaşçılar haline gelmişlerdir: "Her savaş erlerin ve 'ulusal eril'in dayanıklılık ve cesaretini sınar" (Ryan ve Kellner 197, s. 302). Bu dönemde Türk erkeğinin ideali/rızası militarizm, görev bilinci, şüphe, istikrar, intikam ve tutku taşıyan delikanlılıktır. Üstelik bu sadece kişisel maçoluk içeren bir tutum değil, mert ve "politik" bir tavırdır.

Koşullar ve zaman dilimleri, "toplumun huzursuzluğu"nun ürettiği imgelerde gözlenebilir ve gündelik hayat, bu imgelerle dönüşebilir. Karakterler bu noktada toplumsal sabrın bir basınç noktasıdır. 2000'lerin siyaset ve dizilerinin politikkurguyu ve suç olgusunu patlatması, kültürel değerlerin yeniden inşa edilmesine ve ortasınıfın kutsal aile Kahramanlarına varoluşsal bir katkıdır. Suç dizileri siyasi alanı drama içinde teatralleştirirken, siyaset de kontrolsüz, karmaşık ve total söylemlere sahne olur. Bu dönemde güçlenen liberal-muhafazakâr iktidar değerleri, dünyayla birleşip birleşmeme kaygısı, ulus devlet projesinin zarar görmesi ve güvenlik sorunları yeni kimlik krizlerine işaret eder. Evrensel kurgulardan nakil

ve yerli muadilleriyle bir sentez olan Kahramanlık öykülerinin kavranması, bu sanatının "öngörülerini" ve yeni sosyal şartlara verdiği tepkileri içermesi açısından önemlidir.

2000'LERDE TÜRKİYE VE ABD'DE POLİTİKKURGU PATLAMASI

Eski bir İngiliz Bakanı (E. Powell) "vatan"ı şöyle tanımlamıştır: "İçindeki 'millet, kadın ve çocuklar'la beraber toprak parçası" (Yuval-Davis 2003, s. 42). Böyle bir muhafazakâr zihin kadını namus bekçisi, erkeği de sosyal güvenlikçi kılar. Cinsiyetler ve sınıfların ya da her tür sosyal rolün bir konvansiyona dönüştüğü tek ve ilk yer politika değildir; politik dönüşümü de sağlayan "iletişim"in kendisidir. Toplumsal rollerin, cinsî paylaşım ve çatışması anlatıcılara güç verir. Örneğin Shakespeare, "modern hikâye"nin temellerini atarken eski Yunan trajedilerinden yararlanmış ve cinsel litera-politiğin tüm olanaklarını sonuna dek kullanmıştır. Bu tutum Caesar, Antonius ve Kleopatra'nın mücadelesinde derinden fark edilebilir.[49]

Anlatıcılığın, Avrupalı beyaz-erkek bakışıyla dünya halkları üzerinde kurduğu post/kolonyal edebi ve bilimsel söylem (oryantalizm); 20. yüzyılın ikinci yarısında –özellikle de Maduniyet İncelemeleri ve Çoklukültürel İncelemelerin taşıdığı farkındalıktan sonra– seyrelse de sinema ve TV'de devam etmiştir. Hollywood'un "Amerikan Ulusu" söylemiyle bütünleşmesi, karakterlerin "adalet ve demokrasi savaşı" vermeleri, eski ABD Başkanı George Bush'un deyimiyle Haçlı Seferleri, "terör"ün ancak "kurbanlığa" yarayacak politikalar üretmesi ve Üçüncü Dünya'daki dinî ve etnik unsurların marjinalleşerek ötekileştirilmesi bu bakışın ifadeleridir. Amerikan hükümetleri, Körfez ülkelerinde savaşla kurmaya çalıştıkları tahakkümü, demokrasi tellallığı, şeytanın yok edilmesi hedefi ve ihtiyati terör tehditleriyle savunmuştur (Baudrillard 2003). Yapımcılar da; *Body of Lies* (R. Scott, 2008), *Occupation* (P. Bowker, 2009) ve *Green Zone* (P. Greengrass, 2010) gibi filmler ve *24* (2001-2010) gibi TV aksiyon şovları sayesinde savaş siyasetini meşrulaştırmışlardır:[50]

> Özellikle klâsik Hollywood Sineması, kendi ülkesinin mitlerini (Western, gangster ve bireysel başarı öyküleri) dünyanın diğer ülkelerinde de popülarize etmeyi başarmıştır. Amerikan filmlerinde yansıtılan demokratik imaj ülkeyi tüm dünyada çekici bir ürün haline getirmiştir. Amerikan Sineması'nın dünya çapında yayılması bu mitlerin popülerizasyonunu öyle bir boyuta çıkarmıştır ki, artık içinde bir miktar Hollywood etkisi barındırmayan bir ulusal sinemadan bahsetmek imkânsız hale gelmiştir. (Behlil 2005, s. 34)

"Alternatif ulus" söyleminin görüntü dünyasına en çok aksettiği ülkelerden biri, güçlü milliyetçi refleksleri olan Türkiye'dir. 90'larda baş gösteren derin iç çekişmelerle, politikkurgu ve kriminalizm gergeflenmiştir. Suç Kahramanları dönemin siyasi hesaplaşmalarına doğrudan dâhildir ve mücadelelerine küçük mahalle sorunlarını çözerek başlar, ardından güçlenerek bir derin devlet ya da kişisel bir düş-

49 *Antony and Cleopatra* (1623) Shakespeare'in bir Roma trajedisidir. Antonius, Kleopatra'dan ayrılarak Caesar'ın kız kardeşiyle evlenir, ancak yine Kleopatra'ya dönerek Caesar'la savaşır.

50 Diğer bazı örnekler: *Saving Jessica Lynch* (P. Markle, 2003), *Home of the Brave* (I. Winkler, 2006), *Marine* (J. Bonito, 2006), *In the Valley of Elah* (P. Haggis, 2007), *Stop-Loss* (K. Peirce, 2008), *Hurt Locker* (K. Bigelow, 2009) ve *A-Team* (J. Carnahan, 2010).

manla hesaplaşır. 2000'lerde hem ABD hem de Türkiye'deki gerçek hayat ve kurgu arasındaki karmaşa benzemektedir; iki ülkede de ulusal güvenlik paranoyası artmış ve ezile gelmiş imajlar (zenci, İslâmcı) lider seçilmiştir. Bu öğeler özellikle *24* ve *Kurtlar Vadisi*'ne aksedер.[51] Hainlerle mücadele edip ülkeyi ve yöneticileri gözeten, aciliyet hissini en yükseğe çıkaran ve hikâye-gerçek ayrımını ortadan kaldıran bu iki kurgudaki Kahraman Polat ve Jack (K. Sutherland); E. Powell'ın işaret ettiği türden bir "vatan"ı korumaktadır.[52] Ordu ve devletteki bürokratik açmazları telafi eden Kahramanlıklar özellikle 80'lerde yürütülmüş Amerikan politikalarıdır:

> Rambo yenilmez bir ölüm makinası olarak resmedilen eski bir Vietnam askeridir. Kahramanca çabalar ve sayısız Rus ve Vietnam askerini öldürür. Bu haliyle bir dizi muhafazakâr önyargıya hizmet eder; Asyalıları aşağılamak, Amerikan politikalarını aklamak ve özgürlük için savaşmak. Ama aslında Rambo figürü; Amerikan işçi sınıfı gençlerinin pek çoğu için geçerli olan "eğitim yetersizliği" ve bu gençlerin kendilerini olumlulamalarının tek yolu olarak ordunun sunuluşuyla ilişkili bir göstergedir. (Kellner ve Ryan 2010, s. 329)

Serinin ilk filmi olan *Rambo: First Blood* (T. Kotcheff, 1982) Amerikan güvenlik güçleri arasındaki iç çatışmayı yansıtır. Kahraman, sonraki filmlerinde milli gücün eril bir ifadesi olarak dış görevlere (Afganistan ve Uzak Doğu) atanmıştır. Rambo askerî komutları bir süper insan mekaniğiyle becerir ama dünya insanlarıyla yerel bağlar da kurar; dürüst ve "hakîki" bir erkek ve ülkesi adına çalışan ve güçsüze yardım eden ahlâki bir modeldir.

Bir Alman-Amerikan sentezi olan Rambo (S. Stallone), Amerika'da, savaş dışında bir işe yaramadığını görünce tekrar cepheye gider.

Vietnam'da yenilmiş Amerika; bu tarz Kahramanlarla bir sinema ekonomisi yaratmış, altsınıftan kitleleri manen tatmin etmiş ve onların materyal açlığını doyurmuştur (H. Doğan

51 *24* final reytingi "sıralaması": 39unculuk (FOX, 24.5.2010); *Kurtlar Vadisi*'nin finalde birincilik "reytingi": 23 (KanalD, 29.12.2005).

52 Jack ve Polat'ın suç analizi için bkz. V. Yücel, "Türk-Amerikan Suçkurgu Politiği". Polat'ı canlandıran N. Şaşmaz; "Jack benim arabesk versiyonum," demiştir (Barlas 2009).

Rocky (S. Stallone), Rambo'nun aksine bir İtalyan-Amerikan sentezi olarak milli iç-Kahramandır. Rakipleriyle sokakta ya da cephede değil, meşru biçimde ringde savaşır.

2009, s. 143). Benzeri bir ikonografi *Rocky*'nin (1976-2006) uluslararası dövüş sahnelerinde de gerçekleşir; Ruslara karşı gerçek Amerikan erkeği teriyle ıslanan bayraktan-forma kutsaldır. Milyonlarca genci ulusal mitlerle büyülemenin ifadeleri, tekil Kahramanlıkların total savaş veren öykülerindeki "şiddette" billurlaşır:

> Savaş Sineması şiddeti bazen ulusallaştırıp yasallaştırıyor, bazense çaresizliği sergiliyor; boşuna atılan bir kurşun ve ölen genç bir asker, çılgın bir generalin neden olduğu bir katliam, beyinleri yıkanan toy askerler, hızlı silahlar ve nedensiz ölümler... Savaş öyküsü bir "Kahramanı" yüceltmek amacındaysa, şiddet tüm haklı ve kutsal gerekliliğine kavuşuyor (bkz. John Wayne'nin savaş filmleri): Dünya Savaşları, bir ulusun oluşması için ya da doğaya, "vahşi" yerlilere ve "Kötüler"e karşı savaş verenler gibi... (Scognamillo 1996, s. 358)

80'lerde sinema oyuncusu R. Reagen'ın liderliğinde ABD'de yeniden hayat bulan toplumsal hareketler, özgürlükçü kazanımları aşındırmıştır; *Terms of Endearment* (J. L. Brooks, 1983) gibi feminizme, *Risky Business* (P. Brickman, 1983) gibi ekonomiye, *Star Wars Episode VI: Return of the Jedi* (R. Marquand, 1983) gibi toplumsal yapı ve savaşa, sağ kanattan bakan filmlerle kitlelere muhafazakâr toplumsallık, kaçış fantazileri, yenilenmiş militarizm, erkek merkezli romantik ilişkiler, daha güçlü erkek Kahramanlar ve Amerikancılığın zaferi empoze edilmiş ve ekonomik krizden ve güvensizlikten bitkin düşmüş babaerkil ailenin canlandırılıp ayağa kaldırılması hedeflenmiştir (Kellner ve Ryan 2010, s. 25). 80'lerin Amerikan öykücülük stratejilerini 90'larda sürdüren yeni Antikahramanlar daha aşırı biçimde şiddete başvurur; *Beverly Hills Cop* serisinde (1984-1994) Axel (E. Murphy), *Lethal Weapon* serisinde (1987-1998) Martin (M. Gibson), *Die Hard* serisinde (1988-2007) John (B. Willis), *X Files*'da (1993-2002) ("Hakikat dışarıda bir yerde Skinner, onu bulacağım!" diyen) Mulder (D. Duchovny) ve *Mission: Impossible*'da (B. De Palma, 1996) Ethan (T. Cruise) profesyonel-yasadışılardır.[53] Antikahramanlara dayalı suçkurgusunda "devlete yakın güvenlik birimleri", kanun, prosedür ve genel kuralların "dışına çıkarak" âdi, yahut örgütlü ve genelde de politik şebekeleri çökertir (Noble 2009); hedef uzaylılar, hainler ve Müslümanlar olabilmektedir. Zor anlarda hukuku askıya alan müdahalecilik (Agamben 2001); Amerikan Sineması'nda daha erken bir memur örneğinde başlar. "*Dirty*" *Harry*'de (D. Siegel,

53 *James Bond* serisindeki (1966-2012) Bond da böyle bir Kahramandır ve ajanlık mesleği icabı kanunları çiğner. Antikahraman ya da Suç Kahramanlarıysa genelde "kendi"liğinden görevlendirilir.

1971) bir seri katilin peşine düşen Müfettiş Harry (C. Eastwood) "kirli" yöntemler kullanır. Harry'nin kişisel cezalandırma ruhu *Dexter*'daki (2006-2013) suçlu avcısı Dexter'a da (M. C. Hall) yansımıştır.[54] Bir CIA draması *24*'teki Jack ise; kişisel erdemini 2000'lerdeki gelişmelere tepki verip suçu politikayla ilişkilendirerek sağlayan, daha ulusal bir Kahramandır. "Kirli Harry" gibi, haysiyetsiz resmi güçleri ve başarısız kurumları aşar ve Dexter gibi onlara bedel ödetir. Jack özellikle de devlet bekasına inanan muhafazakâr izleyiciyi etkilemiştir (Dreher 2007).[55]

24'ün canlılığı ve postmodern çağın dakikliğine denk getirilen geçen her saniyenin önemli olduğu hissi (Polman 2010) çekim ve anlatım tekniği senkronuyla sağlanmıştır. *High Noon*'da gerçek zamanlı çekim tekniğinin yarattığı sıkışıklık psikolojisindeki Şerif Marshall gibi, Jack'in de hiç vakti yoktur ve sorunları bir günde çözer.[56] Bir federal ajan olarak kuralları atlar, kaynağı belirsiz güçlerle vahşice savaşır; bazen birini kurtarmak ister, bazense halka yapılacak saldırıları önler. Amerikan düşmanı her şeyi tabanca, araba ya da patlayıcıyla öldürür. Jack'i görevlendiren CTU (Karşı Terör Birimi) hem profesyoneldir; hem de ona ihtiyaç duyacak kadar acizdir. Jack en modern teknolojiyi ve ilkel yöntemleri (masum insanlara işkence etmek ve "terörist"lere terör uygulamak gibi) bir arada kullanır.

Dexter hem bir kanıt toplayıcı hem bir yargıç hem de bir infazcıdır. En büyük İç aksiyonu yaptıklarının takdir edilememesidir. Dexter şunu söyler: "Eğer Tanrı'nın mucizeler yarattığına inanıyorsanız, şeytanın da birkaç numarası olduğuna inanmalısınız."

24'ün, 24 saatlik kurgusu daha önce bir dizide denenmemiştir. Zamana karşı gerçeklik yarışı içindeki izleyici, bu sayede politik anlatıma (acilen) katılır (Žižek 2006). Aciliyet meselesi önemlidir, çünkü gerçek bir sorun olan Dünya Ticaret Merkezi Saldırıları 9.11.2001'de yapıl-

54 Jack ve Polat arasındaki bağın bir benzeri, Harry ve bir Yeşilçam avantürü Kahramanı Cemil arasında da kurulabilir. Harry gibi Cemil de (C. Arkın) polistir, amirleriyle geçinemez ve yargısız infazlar yapar. Hatta kıstırdığı Kötü adamı vinçle ezer (Özkaracalar 1999).

55 Robin Hood (1450), Pancho Villa, Batman, Superman ve Iron Man (1963) gibi tarihî ya da alegorik öykülerin Suç Kahramanları kapsam dışı tutulmuştur. Çalışmada kişisel ya da ulusal adalet duygusunu maskülen ya da milliyetçi biçimde tatmin eden aktüel Kahramanlar incelenmektedir.

56 Amaca varırken geriye sayma tekniği, "Klâsik Anlatı" öğelerindendir. *High Noon*'da bu amaçla, saat kullanılır.

Jack eline geçirdiği "terörist"i baltayla konuşturuyor (*24* Sezon 8 B 6). Jack'in sezon sonlarına göre infaz ettiği toplam karakter sayıları: 10, 30, 14, 44, 38 ve 36 kişi (Dahl 2007).

mış (9/11: Amerikan "Acil" Servisi numarası); ilk atom bombasının atıldığı yeri tarif eden "Sıfır Noktası" terimi saldırı yeri için de kullanılmıştır. Yeniçağın soykırımı ilan edilen 9/11 sembolleri/ikonolojisi olan bir "gerçeklik"tir ve seçilmiş görünen tarih onu kurgusallaştırır. *24*'se bir kurgudur; ancak kurgusundaki aciliyet hissi onu "gerçek"selleştirir. 9/11 Eylemi sonrası ulusal güvenlik paranoyası dizide "tehlikelerin görünmezliği ve engellenemezliğiyle" örtüştürülür. Amerika'nın, savaşlarını demokrasi söylemiyle aklaması; "politikaya doğrudan katılmayanların politikalarını ve sisteme bakışlarını belirleyen medyanın" gücüyle başarılmış ve halk kurguyla meşgulken asıl savaş saklanmıştır (Baudrillard 2003). Hollywood sadece ulusal değil, "oryantalist" savunmalar için de erkek kimliğini mitleştirerek Batılı/Hıristiyan olmayanları ötekileştirir; *300*'de (Z. Snyder, 2006) şehrin Doğu'ya karşı "erkekçe" savunulması ya da *the Lord of the Rings: the Return of the King*'de (2003), işgalin "Doğu"dan (*24*'te de teröristler Sünni ve Ortadoğuludur) gelmesi gibi.[57] *24*'ü önceleyen bir diğer film; suçun işlenmeden var kabul edildiği ve suç meyillilerin tutuklandığı *Minority Report*'tur (S. Spielberg, 2002). Amerika, 2. Körfez Savaşı'nı, filmdeki gibi bir "önalıcılık" temelinde çıkarmış; Irak'ta kitle imha silahı bulunması şüphesi bile savaş nedeni sayılmıştır.[58]

24 dizisi ihtiyati terör tedbirleri aldığı kadar, inançları ve halkları tek tipleştiren güvenlikçi bir zihniyet de kurar.[59] Cins ve milletin karşılıklı yapısı içinde mutlu bir ilişkiden mahrum kalmış Jack, erkekliğini öne atar. Hatta görevi için cinsini öne çıkarması kadın-kıyıcı (*misogyn*) bulunmuştur (Salem 2010). En güçlülerle savaşan Kahraman, duyguları söz konusu olduğunda tutarsız, öfkeli ve güçsüzdür. Onun gibi birinin ulusal çıkar (büyük kadın/vatan) için harcayamayacağı küçük ilişkisi (küçük kadını/sevgilisi) yoktur. Amerikan anti-terör biriminde, nükleer bombalar, biyolojik silahlar ve rehin alma eylemleriyle boğuşurken bir mahremiyetten yoksundur. Kişisel hayatını bastıran cinsî-politika; "kadın/erkek herkesin üstünde bir itaat merkezi olan" devlete dikkat çeker. Cinsler sıralanmış ve içleri doldurulmuş; özel hayat kamusal alanda ve geleneğin izin

57 *300* filmi Spartalı erkeklerin üstünlüğünü kusursuz, aşırı kaslı ve "silah olarak kullanılmaya müsait vücutları"ndan kaynaklı gösterir. (Doğulu) Perslerin "eril"liği eksik ve efeminedir; Tanrı Kralları Kserkses'in görünüşü, hareketleri ve takıları kadınsıdır, halktan erkek ve kadınlarının vücutları deformedir, hatta Sparta'ya ihanet eden Ephliates'in vücudu bozuktur (Turan 2001, s. 229).

58 *Minority Report* medyumlar kullanarak geleceği gören bir güvenlik teşkilatının henüz cürüm işlememiş insanları ön-suçlu kabul ederek tutuklaması ve cezalandırmasını anlatır. Bu sayede suçun yol açacağı maddi zarar ve ölümlerden sakınılır ve "ön suçlular" etkisizleştirilir.

59 2011'de ilk sezonunda Altın Küre alan, bir başka politik suçkurgusu *Homeland*'dir. Amerika'nın, Irak Savaşı'nda yaptığı bir sivil katliamın intikamını almak isteyen deniz subayı Nicholas (D. Lewis), saf değiştirip El-Kaide'ye katılır ve evine dönüp Amerikan sistemine sızar.

verdiği çizgilerde kurulmuştur. Sadece Amerikan politikaları değil, tüm devletlerde cins rolleri film, dizi, roman ve hatta "dil"i (örneğin ev "kadını", "erkek işi", insan"oğlu", bilim"adamı" ve "erkek erkeğe" gibi tanımlar) şekillendirir. Amerikan çıkarları İkinci Dünya, Vietnam ve Körfez Savaşları gibi infial anlarında eylemlerini meşrulaştıracak politik cinsiyetçilikler tasarlayabilmiştir. Amerika'nın kuruluşu bile, bir araziyi, "oradakilerin yararına" işgalle olmuştur. *24* dizisi de gerçeklik hissini aynı içerikle arttırarak Jack'i bir Kahramandan fazlası yapar.

Anlatı ve sosyal hayat arasında paralellikler Amerikan "Süper"kahramanlarında da gözlenebilir. "Büyük kriz"lerde önce *Superman* belirmiş (1929 Krizi'nden sonra, 1933 ve 1938'de Superman'in yaratılışı); krizin etkisinin büyüklüğü, bir kerede çözülemeyeceğinin ve Superman'in de çaresizliğinin anlaşılmasıyla; daha "insani" bir Süperkahraman olan *Batman* (B. Kane, 1939) devreye girmiştir. Aynısı tekrar 1973 Petrol Krizi'nde de yaşanır; ilk *Superman* (R. Donner, 1978) ve ardından ilk *Batman* (T. Burton, 1989) filmleri çekilir. 2001 Krizi'nde de sırayla *Smallville* (A. Gough, 2001) ve *Superman Returns* (B. Singer, 2006) ve ardından *Batman Begins* (C. Nolan, 2005) ve *the Dark Knight* (C. Nolan, 2008) filmleri çekilmiştir.[60]

Storey benzer bir okumayı Amerikan ekonomisi ve Westernler için de yapar: Klâsik Western pazar ekonomisinin altını çizen toplumun bireyci anlayışını; Profesyonel Western ise ortak ekonomik değerlere ve tavırlara denk gelen toplumu açıklamaktadır (Storey 2000, s. 71). Her Western tipi, sırayla "Amerikan Rüyası"nın nasıl gerçekleşeceğinin bir yorumunu telaffuz etmiştir; 60'a kadar Klâsik, 60'tan sonraysa Profesyonel Western popüler olur.

2000'ler Türkiyesi'ndeki ekonomik ortam dünya konjonktürüne yakındır ancak milli ve siyasi dinamikler ayrıdır. 80'lerde başlayıp tırmanmış terör, A. Öcalan yakalanınca durur. Ancak karşılıklı hukuk savaşları ve A. T. Kışlalı, N. Hablemitoğlu ve H. Dink cinayetleri ve Trabzon ve Malatya'da bir grup rahip ve misyonere saldırılması yeniden bir güvensizlik ortamı doğurur.[61] Türkiye'de milli kültür ve kimlik hassastır (Karanfil 2006, s. 62) ve kolay hareketeçebilir. Bu tarz huzursuzluklar öteden beri uygulanan "tek tipleştirici" resmî siyaset ve öğretimle ilişkilidir. Resmî "ulus miti" Osmanlı'nın devamı sayılan Türkiye'nin kuruluşunun temel enstrümanıdır. Kurucu "Baba" Atatürk, "Batı"nın hayat tarzını seçmiş ve ekonomisi ve ideolojisi yeni modern ve seküler ulusu (Toprak 2008, s. 35-36), "Biz asker bir milletiz!" (Gökçen 1996, s. 125) türü sözlerle erilleştirmiştir. Bu tutum her Türk'ün, gerektiğinde ülke güvenliği için "verili rolünü"; "ölüm" olarak meşru-

60 Kellner ve Ryan 60'ların filmlerinden ABD'de solun yankılanmalarını okur: S. Kubrick'in çektiği *Spartacus* (1960) bir köle ayaklanmasıdır; *a Raisin in the Sun* (D. Petrie, 1961), *West Side Story* (R. Wise, 1961), *to Kill a Mockingbird* (R. Mulligan, 1962), *Lilies of the Field* (R. Nelson, 1963), *Nothing but a Man* (M. Roemer, 1964) ve *Patch of Blue* (G. Green, 1965) ırkçı hoşgörüsüzlük; *the Apartment* (B. Wilder, 1960), *Inherit the Wind* (S. Kramer, 1960), *Judgement at Nuremberg* (S. Kramer, 1961), *Splendor in the Grass* (E. Kazan, 1961), *Sweet Bird of Youth* (R. Brooks, 1962), *the Pawnbroker* (S. Lumet, 1964) ve *Seven Days in May* (J. Frankenheimer, 1964) muhafazakârlık ve *Dr. Strangelove* (S. Kubrick, 1964), *Fail-Safe* (S. Lumet, 1964) ve *the Bedford Incident* (J. B. Harris, 1965) nükleer savaş eleştirileridir (Kellner ve Ryan 2010, s. 25-34).

61 H. Dink, cinayete kurban gitmiş Agos yazarı Türk-Ermeni gazeteci. Azınlık kimliklerinin ve dinî farkların hassas olduğu bir dönemde, Ermeniliğin simgesi olmuştur.

J. W. Murray, bir İngiliz esliriyken F. S. Key'in Amerikan Marşı'nı kaleme alışını tablolaştırmıştır.

laştırır (Çoban 2009, s. 59). Belge'ye göre ölüm/şehadet Türk askerinin temel şiarıdır:[62]

> Bu bir rastlantı ya da sapma değildir. "Ya öl ya öldür" ikilemi akılla değil, imanla aşılabileceği için, sonunda onun kazanacağı bellidir. Savaşın bu temel kuralından ötürü Türkiye'de subay kadroları "şehadet övgüsü" yapagel[ir]... Burada da dinden sonuna kadar yararlanmışlardır. Şehadet din uğrunda ölmek demektir. TSK bunu sekülerleştirerek, "milli vatan" uğruna can vermeye tercih etmeyi büyük ölçüde başarmıştır. (Belge 2011, s. 726)

Türk ulusal öğretim hayatında bir aidiyet söylemi vardır; yarı-militer biçimde tekrarlanan bayrak, anma ve and törenleri böyle pratiklerdir. Türk Milli Marşı anlatısı yurttaşlarına görev ve moral vererek (I. Dünya Savaşı'nda kazanılan zafere atıfla) "Korkma!" hitabıyla başlar. Bu açıdan ABD ve Türk Ulusal Marşları benzerdir:[63] "Amerikan Marşı 1814'te F. S. Key tarafından, bir İngiliz gemisinde esirken Amerikan Bayrağı'na bakılarak yazılmıştır; İstiklal Marşı'ysa adına yansıdığı gibi Kurtuluş

62 Şehadet kültürü Yahudiliğin de hassasiyetlerindendir: İsrail'deki ulusal direnç, Kahramanlık ve erkeklik kutsal kitabın vatan idealine bağlıdır (Mayer 2002, s. 300).

63 Ulusal marşlar Germenlerin yaşadığı "Kuzey"den, Avrupa'ya yayılmıştır (Tepebaşılı 2004, s. 13). Ulusal söylemin en yoğun ifadesi olan milli marşlar; zamanında Avrupa'da tiyatro ve sinemalarda da okunuyordu.

Savaşı'ndaki mücadeleyi konu edinir" (Tepebaşılı 2004, s. 72).[64] İki marş da koruyucu bir aidiyet yaratarak bayrağı, bağımsızlığı ve yıldızı; milletin simgesi olarak kutsar. Güçlü ulusal tepkilere sahip Türkiye ve ABD ulusal anlatıları eril koruyuculuğa bürünerek kitleleri bedenle politize etmektedir. Bedende varlık kazanan ve her şeye gücü yeten erkek imgesinin/fantazisinin Türk Sineması'nda da ağırlığı vardır. Hollywood Sineması'nda J. Wayne, S. Stallone ya da A. Schwarzenegger'in erkeklik ideali, dayanıklılık ve saldırganlıkları, Yeşilçam'ın C. Arkın, A. Işık, K. Tibet ve K. İnanır gibi oyuncularında da mevcuttur.

"Türk politikkurgusu"nun 2000'lerde patlamasına neden olan yapımların kaynağı milli endişedir (Özçınar 2009, s. 119). Tırmanan erkeklik krizi, 90'ların sosyal ortamına, özellikle modernleşme/Batılılaşma korkusuna tepki olarak gelişmiş, insanlar problemlerini unutmak için Süperkahramanlar aramıştır. Bu etkileşimi suçkurgu üreticileri de doğrular: "Türkiye'nin 2002'deki şartlarını değerlendirerek seyircinin beklentisini tatmin etmeyi amaçladık" (*Kurtlar Vadisi* senaristi B. Özdener'den aktaran Sezgin 2007, s. 110). Ben ve öteki ayrımıyla kendinden olmayana kolayca suç isnat eden iktidar söylemi, erkeklik erdemine ve modernitenin bir fonksiyonu olarak ulus kimliğine eklemlendiğinde; kişisel adanmışlıklar için mit, düş, sembol, seremoni ve kaynaşmalarla motivasyon sağlamakta ve yabancı nefreti ve yaralarını taze (ve tehlikeyi dışarıda) tutarak sosyal bütünü tanzim etmektedir:

> Ulusal kimlik devletin sembol ve söylemleriyle kurulan hayali bir özdeşleşmedir: Uluslar sıradan bir politik düzen olmanın ötesinde; ulusal kimliğin söylem ve aksiyonuyla yeniden üretildiği bir kültürel temsildir. Ulusal kimliğin sembolik ve söylemsel yönü özgünlük, devamlılık ve gelenek ideali yaratır ve öyküler. (Barker ve Galsinski 2001, s. 124)

> Ulus; toplum için uyumlu bir bütündür ancak düşmanlık bu fantaziyi yıkar. Bu yüzden prototipini anti-Semitizm'den alan tamamlayıcı bir fantazi daha devreye girer. Komplocu bir öteki, uyumlu bütünü gizli yollarla yönetmekte, kullanmakta ve sömürmektedir. Bu sayede düşmanlık dışlaşır ve [ilk] fantazinin huzuru korunur. (Žižek'ten aktaran Çelebi 2006, s. 93)

Vatan için ölmek ve öldürmek erkeklerden beklenmekte, "cinsiyet" ve "ulus" birbirini karşılıklı kurmaktadır. Devletin cinsiyetle mütekabiliyeti; bireyi tâbi kılmak ya da karşıtlığa sürüklemek için medyaya güçler vermiş ve iki yüzyıldır bir bütünlük arz eden medya, çağdaş görsel mit üreticileri olan sinema ve televizyonla sağlamlaşmıştır. Rambo, Rocky ve RoboCop (P. Weller) gibi "kurgu" erkekler "yabancı" deviren ve güvenlik sağlayan ötekileştiricidirler. Katılımcı ve kendisine sığındırıcı ideolojilerle yürüyen ulus yönetimlerin (Kristeva ve Malcomson 1993, s. 174) iş ve varlık kazalarını Kahramanlar telafi eder. Rambo'nun nevrotik hıncının sebebi, kültürel ve entelektüel sermayeyi eşitsiz dağıtan yöneticilerdir. Kahramanların onarıcı, mekanik ama "insani erkekliği" öylesine abartılmıştır ki (Doğaüstü Yardım), "makine"-ötekiler ya da "kıyamet" Savaşçıları savuşturulurken de kullanılmıştır:

> Kahraman filmlerinde özdeşlik kuralına karşı gelmemek için; "insani yönün", o Kahramanı

64 Amerikan Milli Marşı'nın girişi: "Söyle, görebiliyor musun seherin ilk ışıklarında, alacakaranlıkta gururla selamladığımız bayrağımızı? Geniş çizgileri ve parlak yıldızlarıyla o korkulu mücadele boyunca, biz siperlerden izlerken dalgalanmaya devam eden bayrağımızı?"

***RoboCop*'taki (P. Verhoeven, 1987) cyborg polis Alex J. Murphy metal bir şövalyedir.**

> eşsiz yaptığı vurgulanmalıdır. 20. yüzyılın sonunda Stallone, Norris, Lundgren, Dudikoff ve Schwarzenegger gibi panzer-bedenler bu çelişkiyi (kurtarıcı kas-adam, mücadeleci erkek-bedeni); makinaları son tahlilde silen bir karşı mitosla yenmeye çalıştılar. Makine ne kadar kusursuz olursa olsun; eninde sonunda bedeni mekanik bir düzenek gibi işleyen bu Kahramanların gücüne yenilmekten kurtulamamalıydı. (Atayman 2004, s. 24)

İlk Türk politik-kurgu romanı *Metal Fırtına* (O. Uçar ve B. Turna 2004), 2000'ler başında yazılmış böyle bir makine apokaliptiğine karşı yürütülen ulusal erkeklik savaşını düşler; Türkiye, bir atom bombasının Anıtkabir'i yok etmesinin ardından işgal edilir ve III. Dünya Savaşı başlar. Roman ABD'nin Irak Savaşı sürerken sansasyon yaratmış ve 1 milyon satmıştır.[65] S. Yalçın'ın yazdığı *Efendi* (2004) ve Y. Küçük'ün yazdığı *Şebeke* (2002) gibi politik komplo çalışmalarının sayısı da bu dönemde artar. S. Yalçın *Kurtlar Vadisi*'nin konsept danışmanlığı yapmış ve suç dizisi *Sağır Oda*'yı (2006) yazmıştır; yasa-içinde kalan Türk polisi Aras (O. Kılıç) kriminal sorunları komadayken geliştirdiği "fantazilerinde" çözer, ancak taburcu olduğunda (kurguları gerçekmiş ve tipik bir Kahramanmış gibi) öldürülür. Y. Küçük'ün bir yazar olarak (açık kimlikle) *Kollama*'daki (2008) terör eylemi azmettiricisi olarak içerimi de bir başka kurgu-gerçek karmaşasıdır.[66]

Popüler kültür ideolojisi kitaplar, tarihçiler, sinema ve TV'den öğrenilir. 2000'lerde krizlerin getirdiği çaresizlik ve savaşın verdiği ulusal varoluş korkusunu yansıtan araştırma ve kurgu kitapları ve yapımlarının olay ya da karakterlerinde düğümlenen gerilimler, ekrandaki şüphe retoriği (E. Mütercimler'in Skytürk'teki *Aynanın Arkası* programı vb.), toptan çöküş çığlığı ve ulusal direniş çağrıları; siyasetin ve kriminalizmin öyküleyici telaffuzlarıdır.

2000'LERİN TÜRK SUÇ KAHRAMANLIĞI DİZİ VE FİLMLERİ

80'lerde başlayan Türk suç ve polis dramasının ilk örnekleri *Sekiz Sütuna Manşet* (H. Karakaş,

65 *Metal Fırtına*'nın, Özen Film tarafından beyazperde aktarılacağı duyurulmuştur (Esmergül 2010).

66 S. Yalçın'ın eski bir MİTçi olması ve Y. Küçük'ün örgütlerle ilişkileri ve ikisinin de sonradan Ergenekon Davası diye anılan süreçte tutuklanmaları epik suçkurgusu ve gerçekliği karışık kılar.

1982), *Kanun Adamı* (T. Turunç, 1983), *Mesela Muzaffer* (O. Pekmezoğlu, 1987), *Rıza Beyin Polisiye Öyküleri* (K. Renklidere, 1988) ve *İz Peşinde*'dir. Bu dizilerde kimi gazetecilerin suç öyküleri peşinde koşmaları ya da emniyet mensuplarının yasal çerçevede süren "gündelik ilişkileri" betimlenir. Hatta *Kanun Savaşçıları* (E. Gerçeker, 1989) ve *Kanundan Kaçılmaz* (O. Elmas, 1994) gibi bazı dizilerin adları temalarına paraleldir. Yasadışılıklar yasa çerçevesinde cezalandırılmakta, suçla mücadele basın ve devlet üzerinden meşrulaşmaktadır.

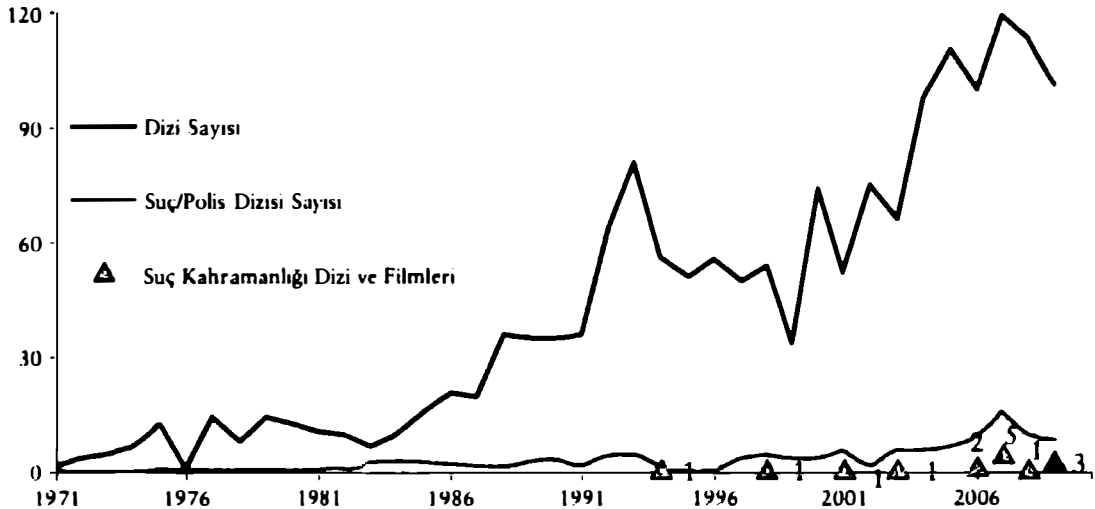
90'ların en başarılı suç draması olan ve (Hollywood stiline yakın biçimde) eğlendirici ve aksiyon özelliğiyle öne çıkan *Yılan Hikayesi*'ndeki Batı-Doğu ayrımı, Yeşilçam'daki sınıflı aşk temasını andırır.[67] Memoli (M. A. Alabora) zamanında oğlu mafya tarafından öldürüldüğü için kendisini işine vermiş, çete peşinde koşan bir komiserdir ve kanlılarından kaçan köylü kızı Zeyno'yla (M. Cumbul) ilişkiye girer; ancak (Zeyno ölünce) Batılı-Doğulu iki âşık kavuşamaz. N. Erdoğan Türk Sinemasının bu Doğu-Batı ikiliğini aslen "milli görüş" semptomu olarak nitelemiştir (N. Erdoğan 2006, s. 234). Suç temalı dizilerde aksi milli görüş semptomları da vardır. 2000'ler sonunda STV'de yayımlanan *Tek Türkiye* (N. Ç. Berksoy, 2007), Kemalist-modernite dışı bir tasavvuru meslek grupları kanalıyla Doğu'ya taşır ve öyküde; bir doktor, bir öğretmen ve bir imam dayanışarak köydeki yaşamı ve köylüleri etkiler.

Bu çalışmada adalet peşinde koşan Kahramanların "dönemsellikleri" (2000'ler) ve "açıkça suç işlemeleri" gözetildiğinden kimi yapımlar kapsam dışı bırakılmış ve söylem analizine tâbi tutulmamıştır: 2000'ler dışında mevcut 15 suç temalı, 2000'lerde mevcut 44 suç temalı –Suç Kahramanı içermeyen– dizi ve 2000'den önce –Suç Kahramanı da içerebilmiş– bilinmeyen sayıda suç temalı yerli film. Öte yandan 2000'lerdeki tüm "Suç Kahramanı" içeren yapımlar diyalog örneklemine dâhil edilmiş ve yapımların örneklem dışındaki bölümleri de analiz edilmiştir. 2000'ler dışındaki "dizilerin" hiç Suç Kahramanı içermemesi dönemsel bir tesadüftür. Filmler açısından, araştırma dönemi dışında kalan ve Suç Kahramanı içersin içermesin kaç kurgunun (ve Kahramanın) atlandığını tespit (2000'den önceki bütün Türk Sineması'ndaki suç, polisiye, aksiyon ve macera filmleri); ayrı bir araştırma konusudur. Çalışma dönemindeki 5 filmin de söylem tipolojisi çıkarılmıştır (Grafik 3). 2000'ler boyunca Suç Kahramanı içersin içermesin, çekilen polis ve suç dizilerinin sayısı yıllara göre 4 (2000), 6 (2001), 2 (2002), 6 (2003), 6 (2004), 7 (2005), 11 (2006), 16 (2007), 10 (2008) ve 9'dur (2009) (**Ek** 3). "Suç ve polis" drama sayısının 2007 zirvesi ve 2009'daki azalışı dikkat çekicidir. Suç teması 90'lar itibariyle (Özal'ın ekonomik ve siyasi değişiklikleri, yeni zenginler, işlemeyen yasallığa paralel olarak büyüyen çaresizlik, kent-köy karmaşası ve yeni özel kanallar) artmaya başladığında beliren ilk "Suç Kahramanlığı" *Deli Yürek*'tir ve ardından 13 benzer yapım daha üretilmiştir (Grafik 2).[68]

67 *Kurtlar Vadisi*; Cantek'e göre bir suç draması olan *Wiseguy*'dan (1987-1990) uyarlanmıştır (Cantek 2010, s. 88).

68 Araştırmaya 13 bölüm çekilmiş (ve Suç Kahramanı içeren) *Kurt Kapanı Kan Kokuyor* (Ö. Korkmaz, 2005) yayımlanmadığı; (bir Suç Kahramanından ziyade fantastik bir Süperkahraman barındıran) *Bulutbey* (K. Sabancı 2002) bir bölüm yayımlandığı; *Yazgı* (Z. Demirkubuz, 2001), *Barda* (S. Akar, 2006), *Köprü* (S. Şentürk, 2006), *Üç Maymun* (N. B. Ceylan, 2008), *Bornova Bornova* (İ.

GRAFİK 2
Dizilerin ve Polis/Suç Dizilerinin Sayısı ve Suç Kahramanlığı Yapımları

TABLO 11

Suç Kahramanlığı Yapımları	Yayın Dönemi	Diğer Türleri
1. *Deli Yürek*	5.10.1998 - 24.6.2002	Aksiyon, Dram, Macera
2. *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*	07.12.2001	Aksiyon, Dram, Macera
3. *Kurtlar Vadisi*	15.1.2003 - 29.12.2005	Aksiyon, Gerilim, Macera
4. *Kurtlar Vadisi: Irak*	3.2.2006	Aksiyon, Dram, Politik, Savaş
5. *Sıla*	15.9.2006 - 19.9.2008	Aksiyon, Drama, Duygusal
6. *Kabadayı*	14.12.2007	Dram, Duygusal, Polisiye
7. *Son Osmanlı: Yandım Ali*	19.1.2007	Aksiyon, Savaş, Tarih
8. *Kurtlar Vadisi: Terör*	8.2.2007 - 15.2.2007	Aksiyon, Dram, Politik
9. *Kurtlar Vadisi: Pusu*	19.4.2007 -	Aksiyon, Gerilim, Macera
10. *Sessiz Fırtına*	30.10.2007 - 4.2.2007	Duygusal, Dram, Polisiye
11. *Adanalı*	3.11.2008 - 7.11.2010	Aksiyon, Komedi, Polisiye
12. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*	17.4.2009 - 18.8.2009	Aksiyon, Gerilim, Macera
13. *Ezel*	28.9.2009 - 18.1.2010	Dram, Duygusal, Macera
14. *Kurtlar Vadisi: Gladio*	20.11.2009	Aksiyon, Dram, Gerilim, Politik

Bir "Suç Kahramanlığı" (polis/suç) alt "tür"ü oluşmasında oyuncuların sürekli polis/suç yapımlarında rol almaları etkili olmuş, böylece pek çok karakter öykü-aşıp (*transdiegetic*) arketip bütünlüğü sağlamıştır.[69] Türk oyuncularının değişmez tipler canlandırmaları geleneği Yeşilçam'da da etkindir. Seyirci-oyuncu bütünleşmesi, bıkmadan dinlenilen masallar, şarkılar

Temelkuran, 2009) ve *Vavien*'se (Y. ve D. Taylan, 2009) adalet için bir seri suç işleyen Kahraman barındırmadığı için dâhil edilmemiştir.

69 Suç Kahramanlığı yapımları temel karakterleri için: Ek 5.

TABLO 12
2000'lere Yansıyan, Suç Yapımları Oyuncu Devamlılıkları (1987-2013)

- Macit Sonkan: *Ateşten Günler*'de (Z. Öztan, 1987) Cemal, *Deli Yürek*'te Başkan, *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Hasan ve *Sessiz Fırtına*'da İzzet
- Payidar Tüfekçioğlu: Sylvester Stallone, Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Morgan Freeman ve Clint Eastwood suç draması oyuncularının, *Deli Yürek*'te Kenan İmirzalıoğlu ve *Sağır Oda*'da Orhan Kılıç'ın sesi ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da İbrahim
- Şener Şen: *Eşkıya*'da Baran, *Kabadayı*'da Ali Osman ve *Av Mevsimi*'nde (Y. Turgul, 2010) Ferman
- Nihat Nikerel: *Sıcak Saatler*'de Cevdet, *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Kerim ve *Kurtlar Vadisi*'nde Seyfo
- Erkan Petekkaya: *Aynalı Tahir*'de (H. S. Ünalan, 1998) Kadir, *Köpek*'te (C. Akyoldaş, 2005) Yılmaz ve *Sessiz Fırtına*'da Yiğit
- Kenan İmirzalıoğlu: *Deli Yürek*'te ve *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Yusuf, *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de Ali, *Kabadayı*'da Devran, *Ezel'de* Ezel, *Yazı Tura*'da (U. Yücel, 2004) Cevher, *Alacakaranlık*'ta Ferit, *Acı Hayat*'ta (A. C. Ede, 2005) Mehmet, *Ejder Kapanı*'nda Celal ve *Karadayı*'da (U. Bayraktar, 2012) Mahir
- Nejat İşler: *Deli Yürek*'te Oktay, *Ejder Kapanı*'nda Ensar, *Barda*'da Selim, *Parmaklıklar Ardında*'da (N. Akman, 2007) Ahmet, *Bıçak Sırtında*'da (S. Demirdelen, 2007) Ali, *Behzat Ç.*'de (S. Akar, 2010) Ercüment ve *İntikam*'da (M. Erarslan, 2013) Rüzgar
- Gürkan Uygun: *Deli Yürek*'te Cihan ve *Kurtlar Vadisi*'nde Memati
- Ali Sürmeli: *Deli Yürek*'te Turgay ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Şeref
- Mesut Akusta: *Deli Yürek*'te Burhan, *Sessiz Fırtına*'da Barut ve *Ezel*'de sorgu memuru
- Oktay Kaynarca: *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Cemal, *Kurtlar Vadisi*'nde Süleyman, *Adanalı*'da Yavuz ve *Ustura Kemal*'de (M. S. Doğan, 2012) Kemal
- Zafer Ergin: *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Şeref, *Kurtlar Vadisi*'nde Mehmet ve *Arka Sokaklar*'da Rıza
- Selçuk Yöntem: *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Bozo ve *Kurtlar Vadisi*'nde Aslan
- Necati Şaşmaz: *Kurtlar Vadisi*'nde, *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta, *Kurtlar Vadisi: Terör*'de, *Kurtlar Vadisi: Pusu* ve *Kurtlar Vadisi: Filistin*'de (S. Şentürk, 2011) Polat
- Ulgar Manzakoğlu: *Kurtlar Vadisi*'nde İbrahim ve *Kabadayı*'da Patron
- Musa Uzunlar: *Kurtlar Vadisi: Pusu* ve *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da İskender ve *Fatmagül'ün Suçu Ne*'de Reşat
- Tarık Ünlüoğlu: *Kurtlar Vadisi*'nde Necmi ve *Kabadayı*'da Amir
- Mehmet Çevik: *Sağır Oda*'da Zait ve *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Tahir
- M. Akif Alakurt: *Sıla*'da Boran, *Hacı*'da (Ş. Gök, 2006) Ahmet ve *Adanalı*'da Ali
- Cansu Dere: *Sıla*'da Sıla, *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de Defne ve *Ezel*'de Eyşan
- Osman Soykut: *Adanalı*'da Zeus ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Aron
- Orhan Aydın: *Sessiz Fırtına*'da Şahin ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da jandarma komutanı koruması
- Haluk Piyes: *Pusat*'ta (O. Sınav, 2007) Ali ve *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Murat
- Mine Tugay: *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Nisan ve *Behzat Ç.*'de komiser Suna

ve türkülerde sürekli canlı tutulmaya çalışılan bir öz gibi oyuncuları aşar (Ayça 1985, s. 83). 2000'lerdeki Suç Kahramanlıklarına taşınmış geriye dönük oyuncu-polis/suç yapımı ilişkileri Tablo 12'de gösterilmiştir.[70]

Deli Yürek (5.10.1998-24.6.2002)

2000'lere yansıyan ilk Suç Kahramanı O. Sınav'ın yarattığı Yusuf'tur. Yusuf küçük bir mahallede Osman Usta'nın (N. Özdoğru) yanında otomobil tamircisi ön kimliğiyle, ilkin

70 Yönetmenliklerdeki süreklilikler de dikkate alınabilir; O. Sınav; *Deli Yürek*, *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*, *Kurtlar Vadisi* ve *Pusat*'ı, S. Akar; *Kurtlar Vadisi: Irak*, *Sağır Oda* ve *Behzat Ç.*'yi, S. Şentürk; *Köprü*, *Kurtlar Vadisi: Terör*, *Kurtlar Vadisi: Pusu*, *Kurtlar Vadisi: Gladio*, *Kurtlar Vadisi: Filistin* ve *Behzat Ç.*'yi, K. Aydın; *Aynadaki Düşman: Teşkilat* ve *M.A.T.* (2009) ve M. Ş. Doğan; *Son Osmanlı: Yandım Ali* ve *Kuzey Rüzgarı*'nı (2007) yönetmiştir. Ayrıca T. Güneyer *Yılan Hikayesi*'ni yazmış, *Adanalı*'yı hem yazmış hem yönetmiştir.

mahallesinin huzurunu sağlar. Ancak zamanla, 90'larda yükselen sosyal adalet talebi ve Türk insanının yenilmez Kahramanlar görme isteğini tatmin için, devletin rakibi olarak politik bir mücadeleye girmiş ve İstanbul'da adalet dağıtmıştır. Bu Yolculukta yarı meczup biçimde şiir okuyan, şarkı söyleyen ve onu hikâye eden Rehberi Kuşçu'dan (E. Gürsoy) yardım görür. Yusuf, askere Güneydoğu'da terörle mücadele için gitmiş, çavuş olarak izne geldiğinde ailesiyle gezintiye çıkmış ve bir terör olayına müdahale ederek öyküdeki tehlikeli Özel Dünyaya girmiştir. Basına çıktığında mahallelisi tarafından benimsenip koruyucu bir Kahraman gibi karşılanır. Sevdiği kız/Ödül için mücadele etmektedir ama kızın babası Ağabey (D. Karahan) onun düşmanıdır. B 30'dan sonra bir başka karanlık kişi Turgay Atacan (A. Sürmeli), Ağabey'in yerini almaya çalışır ve iki lider savaşır. Bu süreçte Ağabey kızının çektikleri yüzünden Yusuf'a sempati duymaya başlar ve onu "vatana hizmet" için "birim"e çağırır. Yusuf gibi 100 temiz genç bulup Türkiye'yi temizlemek istediğini söyler ve teklifi reddetmesi halinde bu bilgiyi edindiği için Yusuf'u öldürmekle tehdit eder (*Deli Yürek* B 35):[71]

– Ağabey: "Bir: Aradığımız adam içkiyle bozulmayacak. İki: Kadınlar karşısında başı dönmeyecek. Uç: Paraya tamah etmeyecek. Görevi, bütün kadrosu 100 kişiyi geçmeyen bir özel gizli servis oluşturmak... Sana benzeyen yüz kadar çelikten daha çelik 'delikanlı' bulacaksın. Türkiye düşmanlarının işlerini zorlaştıracak, kirlenmeyecek ve emir alacak birileri olacak..."
– Yusuf: "Emir almaktan nefret ederim!"

Emretmeye alışık biri olan Ağabey Yusuf'u ürkütür ve Yusuf bir Kahraman olarak yoluna yalnız devam etmeye başlar. En yakın dostu Yancısı Ali, kız kardeşiyle ilişkidedir. Yusuf Yolculuğun aşamalarında ilerlerken ailevi, mahalli ve ulusal boyutta aidiyet sınanmalardan geçer; hem Zeynep'le bütünleşmek (Z. Tokuş) (kendi İç Aksiyonlarını dindirmek) hem de sonu feda olmaya giden yolda karakter çemberini tamamlamak ister (B 113'te uluslararası mafya tarafından kurban edilene kadar).

Deli Yürek: Bumerang Cehennemi (7.12.2001) Yusuf asker arkadaşı ve kankası Yancı Cemal'in bir türlü gerçekleşmeyen düğünü için Zeynep'i (M. Bekcan) yanına katarak Diyarbakır'a gider. Cemal sevdiği kız Leyla (Türkücü Zara) ve onun PKK'lı abisi arasında kalmıştır; vatani görevini yaparken meydana gelen bir çatışmada, onun ölümünden sorumlu tutulur. Düğün erkeklik, silah ve para toplanması görüntüleri ve yöre adetlerinin sergilenmesiyle geçerken Cemal öldürülür. Cinayetin asıl nedeni Cemal'in Gaffar Okan Cinayeti'nin sebebini çözmesidir (2000'lerin kurgu-gerçek içerimi örneği). Yusuf bütün bu problemler arasında kalır ve askerdeki Komutanı Rehberi Bozo'nun yardımıyla olayları çözer. Hizbullah'ın ajan bölge imamı Kasap Hasan'ı öldürür.

71 *Deli Yürek*'in milliyetçi-muhafazakâr senaristi Ö. L. Mete bir röportajında şunları söyler: "Kuşçu'ya modern zamanın bilgesi diyebiliriz. K. İmirzalıoğlu'nun canlandırdığı karakterin kökleriniyse ta Hz. Ali'nin adalet duygusunda ve Hz. Hüseyin'in şu davranışında arayabiliriz; Kufe halkı Yezid'e biat etmek istememiş ve Hz. Hüseyin biat için Kufe'ye davet edilmiştir. Hz. Hüseyin'i yakın çevresi uyarmış ve bu halkın Hz. Ali'ye dahi ihanet ettiğini anlatmıştır. Hz. Hüseyin şu cevabı verir; 'Yemin ederim ki; Halife *Kur'an*'la amel eden, adaletten ayrılmayan ve hak dinini yaşayan bir kimseden başkası olamaz.' Bu sözlerle, Hz. Hüseyin adalet uğruna canını hiçe saymıştır. Bu düşünce daha sonra Dadaloğlu ve Karacaoğlan tarafından bayraklaştırılıp günümüze ulaştırılmıştır. *Deli Yürek*'in Yusuf'u da; adaletsizlik karşısında kendisini hiçe say[ar]" (Mete 2000).

Kurtlar Vadisi (15.1.2003-29.12.2005)
Deli Yürek serisinden sonra politik suç alanını zorlayan en etkili ve uzun soluklu yapım halen süren *Kurtlar Vadisi*'dir. Polat, eril şiddeti daha keskin biçimde kullanan milliyetçi bir Kahraman tipolojisi üretmiştir. "Kurtlar Vadisi" büyük bir şebekenin çökertilmesi için yapılan operasyonun adıdır. Polat bir Kahraman ajan olarak KGT tarafından kaçırıldıktan sonra Kurtlar Konseyi'nin başına geçmek için, görevine uzun yıllar birçok ülkede hazırlanır (aslında "gerçek/biyolojik babasının" kurduğu Konsey'i hedef almaktadır). Mafyaya estetik ameliyat geçirip yeni bir kimlikle alt basamaklardan sızmış, hakkındaki gizli gerçekleri sonradan öğrense de görevini tamamlamış ve sokaklardan itibaren belirli bir hiyerarşik bütünlükle yükselen ve en tepede etkili bir Konsey'e dönüşen yapılanmayı, Yancılarının da yardımıyla yok etmiştir. Aslan Bey, onu her fırsatta sınarken içinde bir parçanın da eksik kaldığını görür: Ali, Savaşçı Polat olurken (Kahramanın yüz değişimiyle arınması) kalbi aşkı Elif'te kalmıştır (Ö. Namal).

Kurtlar Vadisi: Irak (3.2.2006)
Amerikan Askerleri 4.7.2003 Günü Kuzey Irak'taki Türk askerlerini tutuklar (Çuval Hadisesi). Polat 2000'ler başında tırmanan dış siyasi krizlerden en önemlisi olan bu olaya (Yusuf'un, Hizbullah-Kürt sorunuyla ilgilenmesi gibi) bir tepki vermek durumunda kalır. Bölgede tek güç olmak isteyen Amerika Türkleri dışlamaktadır. Baskını idrak edemeyen 11 Türk askeri halkın gözü önünde başlarına çuval geçirilerek sınır dışı edilir. Ekipteki Üsteğmen Süleyman (T. Eraslan) teslimiyeti kabul edemez ve Polat'a bir mektup yazıp intihar eder. Polat vasiyete kayıtsız kalmaz; adaleti tesis etmek için Yancılarıyla Kuzey Irak'a gidip Grand Harilton Oteli'ni basar, sorumluları cezalandırır ve Irak halkına zulmeden ve İsrail, Amerika ve İngiltereli hastalar için organ çalan ve kendini Mesih (Hz. İsa) zanneden Komutan Sam W. Marshall'ı (B. Zane) öldürür.

Sıla (15.9.2006-19.9.2008)
İstanbul'da köklü bir ailede evlatlık büyüyen Sıla, öldü sandığı gerçek ailesi ve onların Mardin'de tâbi olduğu törelerden kurtulamaz. Gerçek memleketindeki babası ve abisi onu bulup annesi Bedar'ın (Z. Eronat) ölmek üzere olduğunu ve kendisini görmek istediğini söyler.[72] Sıla, Mardin'e gider ve Boran'la evlenmek zorunda kalır; abisi Azad (C. Toktaş), ağanın kardeşi Narin'i (B. Yılmaz) kaçırmış ve Genco aşireti kan dökülmesin diye Sıla'yı berdel karşılığı istemiştir. Sıla kanunların çalışmadığı bir konakta tutsak kalır ve gerçek ailesiyle tanışma mutluluğu bir acıya dönüşür. Boran ve Sıla'nın arasında gelişen aşk; Boran'ın B 79'da Mardin Ağalığı'nı Babası'nın da onayını alarak fes etmesiyle (duygusal Suç Kahramanlıklarında görülmeyen bir biçimde) mutlu biter, ancak Boran "ağalık" konumundan olmuştur.

Son Osmanlı: Yandım Ali (19.1.2007)
Bahriye Mektebi'nden kaçak, donanmadan terhis, yıllarca cephelerde savaşmış, memleketin kurtuluşundan ümidini kesmiş bir çavuş ve sonradan da bıçkın bir İstanbul kabadayısı olan Tahtacızade Yandım Ali ülke sorunları ile ilgilenmekten çok çapkınlıklarıyla kendinden söz ettirir. Evli sevgilisi Defne'yle Viyana'ya

72 Berdel: İki ailenin karşılıklı kız alıp vermesi (gelin takası).

kaçarak evlenme planları yapan Yandım Ali, (sahte) Rehberi Çukurçeşmeli Osman Bey (E. Şenkan) vasıtasıyla Mustafa Kemal'le (A. Yücesoy) tanışır ve o andan itibaren kimliği değişir. Osman Bey'in şantaj yüzünden de olsa İstanbul'u işgal eden İngilizlerle işbirliği yaptığını öğrenen Yandım Ali, onu vurur. Yandım Ali vatanı için savaşmak ister.

Kurtlar Vadisi: Terör (8.2.2007-15.2.2007)
Elif öldükten sonra onun mezarı başındayken bir şehit annesiyle karşılaşan Polat, aynı annenin diğer bir oğlunun terör örgütüne girip bir çatışmada öldürüldüğünü öğrenir ve konuyu araştırır. PKK'daki yeni bir oluşum, Sero kod adlı (K. Topal) üst düzey bir militanı örgüt liderliğine getirmiştir. Polat Refika'nın (Ş. Tolun) kızı Seher'i (E. Özdemir) örgüte kaçıran Ferhat'ın (C. Çandarlı) ve örgüt bağlantılarının peşindedir. Amacı Sero'yu öldürmek ve terörü bitirmektir.

Kurtlar Vadisi: Pusu
(19.4.2007-Devam ediyor)
İş adamı Çağrı Toros'a suikast yapılmış ve tetiği çeken yakalanmıştır. Polat suikastın arkasında başka güçler olduğuna inanır ve gerçek failler bulunmadan davanın kapanmasını istemez. Bu yüzden para akışını izler ve ulaştığı delillerden sonra Toros Ailesi'yle temasa geçer. Benzer eylemler cereyan etmesini bekleyen Polat'ın bu kez kendi ekibi "pusu"ya düşürülür; "eski" bir Kahraman tetikçi olan İskender Büyük ve Gladio teşkilatı gibi karanlık güçler devrededir.

Sessiz Fırtına (30.10.2007-4.2.2007)
Yiğit, iki yıldır Sinus Holding'i takibe alan suç araştırma merkezinin/polisin hedefidir. Araştırma merkezi Deniz'i (A. Onan), Yiğit'in güvenini kazanmak için gönderir ancak bu sırada Yiğit'in babası Şükrü Sancaktar (K. Akarsu) öldürülmüştür (katil, aileyi yönetmek isteyen Yiğit'in amcasıdır). Babasının yasal ve yasadışı işlerini devralan Yiğit, cinayeti çözmek ister. Polisin kendisini takip ettiğini anlayınca şirketinde ve evinde güvenlik önlemleri alır. Kız kardeşi Rana (B. Kerimoğlu) evliliğindeki mutsuzluğu abisinden saklamaktadır. Yarım kalan kaçak mal sevkiyatını başarıyla tamamlayan Yiğit, şirket ortaklarının güvenini kazanır. Yiğit'in kendini kanıtlaması amcaoğlu İzzet'i rahatsız etmiştir. Hem polisle hem de ailedeki düşmanlarla boğuşan Yiğit (ajanlığını fark edip affettiği Deniz'le birlikte) kumsalda katledilir (dizi düşen reytingler yüzünden B 19'da erken final yapmıştır).

Kabadayı (14.12.2007)
Nesli tükenen kabadayılardan olan Ali Osman yıllar sonra varlığından haberdar olduğu oğlu Murat'ı (İ. Hacıoğlu), onun kokain bağımlısı sevgilisi Karaca'nın (A. Tandoğan) peşinde olan Devran'dan kurtarmak ister. Devran polisle çalışan büyük bir mafyadır ve her yerde adamları vardır. Karaca'yı çok sever ve onu Murat'a bırakmaz. Ali Osman; Devran'la kapışır ve onu kendi ölümü pahasına öldürür.

Adanalı (3.11.2008-7.11.2010)
Başarılı ama disiplinsiz davranışları yüzünden İzmir Emniyeti'ne sürülen Adanalı, İstanbul'un en etkin organize suç şebekesini yöneten Maraz Ali'yi yakalaması için görevine iade edilir. Adanalı'yı büyük bir sürpriz beklemektedir; artık, (Maraz Ali'yi kovalayan) İdil Başkomiser'in (S. Demiratar) emrindedir. Bugüne kadar

hiç kimsenin aleyhinde delil bulamadığı Maraz Ali, büyük bir kumarhane soygunu gerçekleştirmiştir. Onu suçüstü yakalamak isteyen İdil "Biçimdeğiştirerek" planlı bir kaza sonucu Maraz Ali'yle tanışır ancak onun âdil ve dürüst birisi olduğunu görünce fikirlerini değiştirir. Maraz Ali, İdil'in ihanetini asla affetmez ve onu reddeder. Hapisten çıktıktan sonra bir dizi eylem daha gerçekleştiren Ali, B 79'da adalete teslim olmaya ikna edilirken "kaza kurşunu"yla öl(dürül)ür.

Aynadaki Düşman: Teşkilat
(17.4.2009-18.8.2009)
Murat hafızasını kaybetmiştir ve MGT Başkan Yardımcısı Servet Yağmur'la (M. Akça) bir bağlantısı olduğunu düşünür. Aslında onu öldüren tetikçidir. Kendisini boğulmaktan kurtaran Tahir Baba'yla (M. Çelik) geçinemez. Gürbüz adında belalı bir ajanın operasyonlarıyla sıkışan MGT'yse Murat'ı aramaktadır. Bu sırada gizlice girdiği evde karşılaştığı (kurbanının kızı) Nisan'la (M. Tugay) bir ilişkiye başlar. Murat Gürbüz'ü PKK kampında yok etmek için İstanbul'dan ayrılır (düşen reyting yüzünden dizi B 13'te final yapmadan bitmiştir).

Ezel (28.9.2009-18.1.2010)
Babasının bir hırsız olarak yetiştirdiği ve aidiyet problemi çeken Eyşan, mahalle arkadaşları Ömer, Kerpeten Ali (B. Falay) ve Cengiz (Y. Özşener) arasında bir mücadele başlatır. Ömer askere gidince Ali ve Cengiz'le anlaşarak bir soygun gerçekleştiren Eyşan, suçu (ona âşık olmasına rağmen) Ömer'e atar. Ömer hapse girer ve bir yangında kaçarak yüzünü değiştirir ve intikam için Ali, Eyşan ve Cengiz'i bulur. Cengiz hariç herkesi geri kazanır. Eyşan yaralanıp ölünce, Ezel de (Ömer) Rehberi Ramiz Karaeski'nin (T. Kurtiz) verdiği yüzükteki zehri içip intihar eder.

Kurtlar Vadisi: Gladio (20.11.2009)[73]
İskender Büyük sayısız operasyona katılmış, T. Özal'ı öldürmüş, C. Ersever'i infaz etmiş ve A. Öcalan'a suikast düzenlemiş emekli bir istihbaratçıdır. Karanlık geçmişi yüzünden sanık sandalyesine oturtulduğunda yanında baro tarafından atanan genç ve tecrübesiz Avukat Ayşe'den (A. Dönmez) başka kimsesi yoktur. İskender yargılanmasına göz yumanlarla hesaplaşmak ve bildiklerini anlatmak ister. İtiraf edeceği derin devlet gerçekleri "Gladio"yu işaret etmektedir. İfadeleri ülkede gündem yaratırken içindeki intikam hissi artar. Anlattıklarıyla NATO'nun Soğuk Savaş zamanında kurduğu şebekenin 2. adamı olan Fuat Aras'ı (T. Çetiner) kışkırtıp saklandığı yerden çıkarmak ve öldürmek ister. Ancak bir oyunun parçası olarak kullanılır ve yakınlaştığı Avukat Ayşe bir Biçimdeğiştiren olarak önce Fuat'ı İskender'e öldürtür, sonra İskender'i şeker komasına sokar ve bir huzur evine yerleştirir.

Suç Kahramanı içermeyen, yeterince başarılı olamamış ve *Kurtlar Vadisi* trendine paralel kimi diğer suç yapımları da vardır:[74] *Aynalı Tahir*, *Hırsız* (V. Çelik, 2001), *Yazı Tura*, *Acı Hayat*, *Köpek*, *Sağır Oda*, *Meçhule Gidenler* (B. Pelit, 2006), *Hacı*, *Tek Türkiye*, *Derdest* (K. Çakıroğlu, 2008), *Pars: Narkoterör* (M. Günay, 2008), *Nefes* (L. Semerci, 2009) ve

73 2000'ler dönemi dışındaki *Kurtlar Vadisi: Filistin*'de, İsrail güçleri ve Polat sıcak çatışmaya girer. Şiddet sahneleri yüzünden filmin Almanya'da gösterimi yasaklanmıştır.

74 Çelebi'ye göre *Kurtlar Vadisi* polis alttüründedir (Çelebi 2006, s. 11).

Alayına İsyan (T. Şenol, 2009) gibi. *Aynalı Tahir*'de, dayanışma ve namusun öne çıktığı yoksul bir İstanbul mahallesinde Tahir (Alişan) ve Kadir'in (E. Petekkaya) kabadayılık mücadelesi anlatılır. Tahir (ve o öldükten sonra Kadir) mert, dürüst, bileği güçlü ve sadık âşık özellikleri barındıran bir "delikanlılık" profili üretir.[75] *Hırsız*'ın başkarakteri (Baba yadigârı) Sırrı'yla (M. Gezen) yaşayan, TV yıldızı ve gözde bekâr Adil'dir (M. Aslantuğ). Adil, (sadece Sırrı'nın bildiği ve) sayesinde Mine'yle (B. Şahin) tanıştığı bir iş daha yapmaktadır; soygunculuk. *Alacakaranlık*, Ferit ve Tahir (U. Yücel) Başkomiser'in mafyayla mücadelesini anlatmaktadır. Tahir bir hata yapan Ferit'i meslekten atar ve Ferit tam bir Suç Kahramanına dönüşecekken, (yasal takip için) onu mesleğe geri çağırır (B 31). *Yazı Tura*, suça ilişkin olmasına rağmen terör gazisi Hayalet Cevher'in çelişkileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Acı Hayat'sa *Ezel*'in "dönem dizisi" mahiyetinde bir provasıdır; Mehmet yoksulluktan kaybettiği aşkı Nermin'den (S. Demiratar) intikam almak için zengin olmak ve Ender'e (O. Galeli) üstün gelmek için mücadele eder.[76] *Hacı*'da, din lideri Hayrullah Gesili (T. Kurtiz) ve oğlu Ahmet arasındaki çatışma konu edilmektedir. Hayrullah, Albay Zafer'in (A. Arman) dostudur ve oğlunu durdurmak için onunla birlikte çalışır (öykü yoğun politik karmaşasına rağmen Suç Kahramanı içermez). *Sağır Oda*, polis-ajan Aras'ın (O. Kılıç), Kırımlı Ailesi'nin sırrını çözmesi hakkındadır. Aras vurulmuş ve yoğun bakımdadır ve kurgunun neredeyse tamamı Aras'ın "zihninde" ("*sağır odası*"nda) geçer.

Derdest'te entelektüel ayakkabıcı Mehmet (O. Kılıç) suçsuzluğunu ispat etmek için silaha başvurmadan çareler arar. Avukat Gaye'den (S. Akbaşoğulları) yardım görür ve bir kazada kaybettiği eşi ve çocuğunun hatıralarıyla yüzleşir. *Pars: Narkoterör* emniyet ve narkoterör arasında sıkışan (Çerkez kökenli) Baturay ve Kürt sevgilisi Zülüf'ün (S. Bakan) aşkı üzerinedir. *Alayına İsyan*, *Pars: Narkoterör*'ün bir (komedi) devamı olarak Barudi (E. Babaoğlu) karakterini anlatır. *Nefes*'se teröristler ve karakol savunması yapan askerler arasındaki duygusal ve politik uçurumu inceler. 2010 itibariyle Suç Kahramanı ya da Suç Kahramanına yakın karakterler içeren *Ejder Kapanı* (2010), *Umut Yolcuları* (Ü. Burhan, 2010), *Kanıt* (B. Dalkıran, 2010) ve *Behzat Ç.* gibi kimi diziler mevcuttur (ancak dönem dışılıkları nedeniyle söylem incelemesine katılmamıştır). *Ejder Kapanı* kız kardeşi tecavüze uğrayıp kendisini asınca (duygusal intikam amacıyla) sübyancı cinayetleri işleyen Ensar'ı anlatır. (Kabadayılık kültürüyle ilişkilenen) Ensar'ın peşindeki Başkomiser Akrep Celal ve stajyeri Ezo (B. Tüzünataç) arasındaki aşk da bu hikâyeye ilişir. *Umut Yolcuları* sahipsiz çocukların suç dünyasını, çelişkilerini ve onları kurtarmak isteyen idealist emniyet amiri Zahide'yi (Z. Olcay) öyküler. *Kanıt*; kriminal incelemeler yapan polis ekiplerinin suçluları yakalama tekniklerine ilişkindir. *Behzat Ç.* ise gerek dönemsel olmayan,

---

75 *Aynalı Tahir*'den önce *Keşanlı Ali Destanı* (G. Erkal, 1988) ve *Tetikçi Kemal* (İ. Tatlıses, 1993) (sürekli deri ceket giyen, kiralık katil) dizilerinde de; bir delikanlı prototipi vardır.

76 İşçi filmi *Acı Hayat* (M. Erksan, 1963); "... O. Sınav'ın dehasıyla bir mafya dizisine dönüşür. Milliyetçilik bu sefer Türkiye ve Rusya'da ezilen Türklerin sınırlarını aşar; Kosova'ya uzanır. Dizinin girişi bir silah ve kan damlayan beyaz bir gülle yapılır. Erksan'ın *Acı Hayat* filminin kahramanı bir tersane işçisidir, adı Mehmet'tir (A. Işık), manikürcü bir kıza (T. Şoray) tutulur" (M. Yücel 2008).

gerekse Suç Kahramanı içerimsizliğiyle söylem analizi dışı kalan yapımların en dikkat çekenidir (dizinin devam filmi de çekilmiştir; *Behzat Ç. Seni Kalbime Gömdüm*, S. Akar, 2011). Suçla mücadelede olan Antikahraman Behzat, 2010'larda karma bir erkeklik tartışmasına neden olur:[77]

> *Behzat Ç.*, sosyolojik olarak ölçülebilecek netlikte fanları (gençliklerinin biraz ileri döneminde, Türkçe rock dinleyen, bira ve rakıdan şaşmayan, futbol taraftarlığına aşina, üniversitelilerle alakası olan, *Ekşi Sözlük* ya da benzeri sözlüklere takılan, taşrayı ve varoşları iyi bilen) olan bir dizi. Bu erkekler basbayağı sefiller, polislikten gelme tüm afra tafralarına rağmen kadınların karşısında dili tutulan, eli ayağı dolanıp iki lafı bir araya getiremeyenlerden... Behzat Ç. ve ekibine bayılan kadın izleyicilerin iyi bildiği; belki sevgili oldukları, üzdükleri ya da üzüldükleri erkek takımından... (Tekelioğlu 2011b)

Behzat ve Yancıları (dizinin öyküleme biçimi "seri" ve "serial" arasındadır) Ankara'nın kriminal "vaka"larını çözerken yasa ve yasadışılık arasında gidip gelir.[78] Her an suç işlemenin eşiğindeki ekip; "Baba" Behzat tarafından kişisel yöntemlerle dizginlenir. Yancılar; Behzat'a isyanı göze alamaz ve onun düzenine aykırılaşmaz. Karakterler bir karakol "ailesi" olarak politik olmayan bir adalet arayışı içindedir:[79]

> Bu başkomiser ve ekibinin işlerini kendi bildikleri doğrularla (sorguda adam dövme de dâhil) icra etmekten başka dertleri yok. Sıkıntıdan işkolik olmuş bu apolitik insanların etraflarıysa "politik davranan" birçok insanla (badem bıyıklı polis şeflerinden, AVM yöneticisi "iş bilir" bir ağabeye kadar) çevrili. Zaten teşkilat bazı cinayetleri örtmeye gidecek kadar kirli ilişkilerle dolu. Behzat Ç. istese de istemese de yaşadıklarıyla baş etmek, siyasal bir tutum almak zorunda kalıyor. Tabii ki "*Vadi*'deki Süperkahraman tipolojisi"yle ilgisi yok Behzat Ç.'nin; o, sıradan biri, hatalarıyla malul bir maço. (Tekelioğlu 2011a)

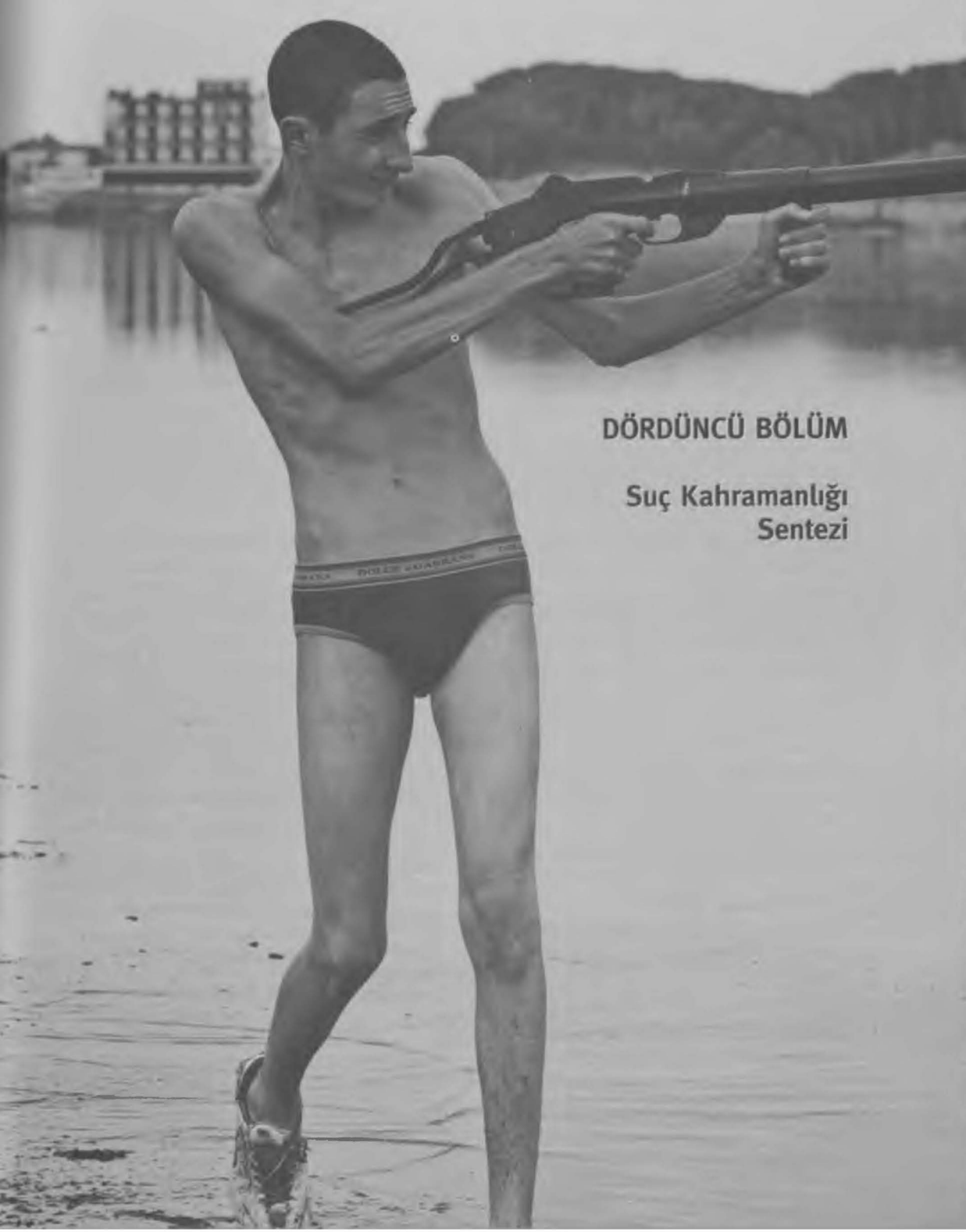
Behzat'ın sanıkları sorgularken gösterdiği öfke, amirlerini dinlememesi, isyankârlığı, küfürlü konuşması ya da sıkıldığında pavyon kadınlarıyla olması onu otoriter ve maço yapsa da tipik bir Antikahraman gibi sadece kendi çıkarlarını değil, yakınlarını, kadınları, mazlumları ve korumasızları da korur. Bu yönüyle *Çir-*

77 Bir "Kahraman gibi Antikahraman" olan Bruce Willes kimliği (Kolker 2008, s. 132) ve romantik, zaaflı ama hep kazanan yönleriyle Behzat Ç. birbirine benzemektedir.

78 "Seri"ler, bir ya da birkaç bölümde sonlanan; "serial"lerse sezon kancalarıyla hikâyesini genişletip uzatan dizilerdir (Bignell 2004, s. 94). Birçok dizi; seri ve serialin karışımıdır.

79 *Behzat Ç.*'nin, öykü dışı siyasi dünyaya zorunlu entegre edilmesine önemli bir işaret, 2012 sezonunda gayrimeşru ilişki yaşayan Behzat ve Savcı Esra'nın (C. Ergüder) (tepkiler üzerine) evlendirilmesidir. Senaristler E. Serbest ve E. M. Erdem halk tepkisi ve siyasi söylemden etkilenmediklerini belirtse de (Tezel 2012), Başbakan Yardımcısı B. Arınç, bizzat dizi üzerine konuşarak yapımcıları alkol kullanımı, evlilik dışı ilişkiler, Türk aile yapısı ve "devleti temsil eden görevlilere yakışmayan davranışlar" açısından cezalandırdıklarını belirtmiştir; bkz. "*Behzat Ç.*'ye Sıkı Takip", *Habertürk*, 29.4.2012, http://www.haberturk.com/medya/haber/738181-behzat-cye-siki-takip [Erişim tarihi: 3.5.2013]. 22.7.2012 günü dizi 18+ kategorisine alınmış, saati 23:00'e kaydırılmış ve süre kısaltma cezası alarak (ilk kez verilmiş bir ceza) 65 dakikaya indirilmiştir, bkz. "*Behzat Ç.*'yi Kısalttılar", *Hürriyet*, 22.7.2012, http://www.hurriyet.com.tr/magazin/magazinhatti/21037110.asp [Erişim tarihi: 22.7.2013]. Ayrıca 2012'de bir skeç dizisi olmasına rağmen *1 Kadın 1 Erkek* (H. Yakıcı, 2008), konu edindiği dişi-erkek çatışmasını RTÜK'ün baskısıyla karı-koca çatışmasına dönüştürmüş (bkz. "RTÜK Buna da El Attı", *Vatan*, http://haber.gazetevatan.com/rtuk-buna-da-el-atti/445207/11/Haber [Erişim tarihi: 1.1.2013]) ve bir kurmaca-tarih dizisi olan *Muhteşem Yüzyıl* Başbakan Erdoğan'ın kişisel tepkileri yüzünden içerikteki dinsel öğeleri aniden fazlalaştırmıştır; bkz. "Başbakan Erdoğan'dan *Muhteşem Yüzyıl*'a Ağır Eleştiri", *Hürriyet*, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22009998.asp [Erişim tarihi: 12.12.2013].

kin Kral'da (Y. Atadeniz, 1966) geceyarısı hayatını kurtardığı kıza; "Bu saatte güvenilecek tek Çirkin Kral benim!" diyen Yılmaz Güney'e benzemektedir. İntikamcı suça iştirak etmemesi; onu bir memur-Kahraman kimliğinin ötesine geçirmez. Bahsedilen 90'lar, 2000'ler ve 2010'lar yapımlarında Behzat'la birlikte Suç Kahramanı sayılamayan (ve diyalog örneklemi dışında kalan) ancak gene de bu kimliğe yaklaşmış üç karakter vardır: Bulutbey (*Bulutbey*, 2001), Ferit (*Alacakaranlık*, 2003) ve Mehmet (*Derdest*, 2008). Bulutbey, hikâyesi tek bölüm sürmüş fantastik bir figür, Ferit, mesleğine geri döndürülmüş bir polis ve Mehmet suç işlemesini bilmeyen bir ayakkabıcıdır. Bunların ötesindeki Suç Kahramanı karakterler (Ek 4); *Eşkıya*'daki (1996) Eşkıya ve *Ejder Kapanı*'ndaki (2010) seri katil Ensar'dır. Bu iki karakter 2000'lerde var olmadıkları için diyalogları örneklemin dışında tutulmuştur. Eşkıya, tanıdıklarını korumak amaçlı duygusal şiddete kalkışmıştır. Ensar kardeşinin intikamı adına Af'la çıkan çocuk tacizcilerini bir süperego "Kahramanı" misali öldürmüş ve öyküde "Türkiye seninle gurur duyuyor!" sloganıyla halkın desteğini kazanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Suç Kahramanlığı Sentezi

Gomorra'daki (M. Garrone, 2008)
Ciro (C. Petrone) karakteri.

TÜRK SUÇ KAHRAMANLIĞI ÖYKÜ DÜNYASI SENTEZİ, ARKETİP TEMSİLİYETLERİ VE KAHRAMAN ANLATISI'YLA KARŞILAŞTIRILMASI

"Kahraman hikâyeciliği" ve onun Türkiye'deki melodramatik formu, Türk izleyicisi tarafından, kendi hayat algısı ve felsefesine yanıt verdiği için dikkate alınmıştır. Oğlunu milli ve dinî ritlerle asker eden Türk ailesi (Selek 2009, s. 171), 2000'lerin Kahramanlarına da Yeşilçam'ın "erkek" ritlerinden alışıktır:

> Yeşilçam filmleri geçmişin sosyal bilinciydi. Bazı erkek ve kadın kahramanlar kişisel ve sosyal dertlerini düzeltmeye yelteniyorlardı; Cüneyt Arkın, Yılmaz Güney, Ayhan Işık ve Sadri Alışık gibi... Gündelik hayatında mutsuz olan izleyici; bu büyük abla ve abilere yapışıyordu. Onlar her şeyin bir gün düzeleceğini hayal ettiler. (Eren 2009, s. 16)

60'ların romantik erkekleri, 70'lerin sıkı ve acı çocukları, 80'lerin kadınları ve 90'lardaki erkeklik krizinden sonra 2000'lerde Suç Kahramanları, (*Deli Yürek* dizi ve filmindeki Yusuf, *Kurtlar Vadisi* dizi ve filmlerindeki Polat, *Sıla*'daki Boran, *Son Osmanlı: Yandım Ali*'deki Yandım Ali, *Kabadayı*'daki Ali Osman, *Sessiz Fırtına*'daki Yiğit, *Kurtlar Vadisi: Pusu* ve *Kurtlar Vadisi: Gladio*'daki İskender, *Adanalı*'daki Maraz Ali, *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'taki Murat ve *Ezel*'deki Ezel) herkesi tehdit eder.[1] Kahraman anlatısının en önemli aşaması, Denenme, girişim ve talimlerin toplumca benimsenmesidir. Bu yüzden Kahraman ne çok arkadaşı olursa olsun, içinde ne denli farklı bir çocuk ya da aşk barındırsa barındırsın önce cesur olmalıdır: "O meydan okuyandır" (Tektaş 2005, s. 39). Türk erkek Kahramanları 2000'lerin ekonomik ve "siyasi" şartlarına meydan okumuştur. Güncel olaylara yapılan atıflarla bir mitik Süperkahramandırlar (Tekelioğlu 2011a). 2000'lerin ilk onyılı içinde Türkiye'de ulusal asayiş, güncel siyaset ya da kişisel öçle ilişkili on suç Kahramanı miti belirmiştir.

1 Eşdönemli popüler Amerikan Suç Kahramanlığı dizileri: *Sopranos* (1999-2007) ve *24* (2001-2010).

2000'lerdeki Türk suçkurgu Kahramalarının adelet peşinde yaptıkları, aslında bir suç kariyeridir. Bir meslek icra ediyormuş gibi hepsi iş başında gömlek giymektedir. Dayı, efelik ya da ağalık kültüründen gelenlerde bıyık (Boran, Yandım Ali, Ali Osman ve Maraz Ali), diğerlerinde pis sakal mevcuttur ve hepsi esmerdir (hegemonik erkeğin kadın-dışı görünmesi gereği).[2] Açık renk gömlek üstüne siyah, lacivert ya da gri kumaş takım elbise ve altına siyah iskarpin giymektedirler ve kravat takmaz, yaka iliklemezler.[3] İskender (işkencecidir ve eski Başbakan'ı öldürmüştür) ve Maraz Ali (banka soyguncusu ve gaspçıdır) güçlerinin karanlık yanına teslim oldukları için siyah ya da gri gömlek giymeyi tercih eder (Maraz Ali; *Adanalı* B 2'de "sevgilisi" İdil'le buluşurken bile gri gömlek giyer).[4] 10 Suç Kahramanının da saçları kısakesimdir. Yüzleri temiz, bakışları sert ve uzaklara doğrudur. Gözleri renkli değildir. Boyları uzun (oyuncunun fiziği farklı olsa da kadrajda eşitlenir), atletik yapılı, saçları siyah ve yaşları ("Baba" Ali Osman hariç) 30'lardadır.

Hepsi geleneksel değerlere sahip müslüman ailelerdendirler ve (kabadayı Yandım Ali ve Ali Osman hariç) aileleriyle birlikte yaşarlar. *Kurtlar Vadisi*'nde doruğuna ulaşmış biçimde mekânlar, korumalar, gösteriş, büyük masalar ve "tarihte Türk Devletleri" serisinden bayraklar içeren erkek üsleridir ve karakterlerin basit ama sekmeyen kabul-teşrifat protokolü, tokalaşmaları, buyur edilmeleri, selam-sabahları, bir yerden kalkmaları, ağır çekimde toplu halde kostak kostak yürüyerek arabalarına binmeleri, kapılarını çarpmaları ve "bir yere intikal" etme çabaları dakikalarca sergilenir (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 32).

Hepsi iyi araba kullanmakta (tercihen siyah ya da kırmızı renk) ve güç ve statü sembolü olarak çok pahalı taşıtlara binmektedir (Yandım Ali tarihsel bir Kahraman olarak bu kapsamda değildir ama final sahnesinde ata biner; Ali Osman kocamıştır ve malda mülkte gözü yoktur ama sürekli "taksi" kullanır; Boran *Sıla* B 1'de ata biner). Yusuf, Ali Osman ve Ezel sağ el yüzük parmağına dikkat çekici bir gümüş yüzük takar, diğer tüm Kahramanlarda da yüzük, tespih ve saat gibi aksesuarlar ve tabancalar vardır. Metanomik işlevli bu nesnelerin çoğu Yiğit'inkiler gibi Baba yadigârıdır ve geleneksel bağı oluşturur. Kahraman-ismi seçimlerinde mitolojiler ("ezel"iyet ve İskender'in dünyayı işgali), din (Yusuf'un eski Mısır'ı yönetmesi ve Hz. Ali'nin cesareti), etnik değerler (Polat, Yiğit ve Boran) ve aristokratik (Murat) çağrışımlardan yararlanılmıştır.[5]

KLÂSİK/MİTOLOJİK ANLATI FORMU VE TÜRK SUÇ KAHRAMANLIĞI DRAMASI ARASINDAKİ TEMEL BENZERLİKLER

Klâsik mitik kurgu bütün film türlerinde içerilebilir. Bunlar içinde belirli türler (ulusal ya

2 Kabadayılık kültürüyle ilişkilenenler hariç Suç Kahramanları bıyık taşımaz. Bu stil Yeşilçam filmlerinin Kötü Adamlarının çoğunluğunun "bıyıklı olmasıyla" tezattır.

3 Polat'ın siyah takımı, dik yaka beyaz gömleği ve kayık ayakkabısı mafyalıktan gayrınizami harp kırması âleme imrenen ülkücü gençliğin üniformasıdır (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 35).

4 *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta (ve diğer yapımlarda) Kahramanlar reklamını yaptıkları saatleri, sponsor markalarının her türlü ürününü ve araçlarını fütursuzca kullanır (H. Doğan 2009, s. 147).

5 *Deli Yürek*'te Kuşçu, Yusuf'un hikâyesini Yusuf Peygamber'le ilişkilendirerek anlatır. Türk Sineması'ndaki etnisite, cinsiyet ve din etkileşimi için bkz. L. Yılmazok, *Eurimages and Turkish Cinema*.

da duygusal) Suç Kahramanları çıkarmak için elverişlidir; çünkü Kahramanın adaleti yeniden tesisi için dengesi bozulmuş bir evren (Sıradan Dünya) gerekir. Vogler ve Tecimer Kahraman filmlerini tür ayrımı yapmadan tartışırken (Vogler 2009, s. 41-463 ve Tecimer 2005, s. 122-373); Voytilla, *Kahramanın Yolculuğu*'nu tür analizine göre; Aksiyon-Drama, Western, Korku, Gerilim, Savaş, Romans, Komedi, Bilimkurgu ve Fantazi başlıklarıyla (Voytilla 1999, s. 5-285) incelemiştir.[6] Voytilla'nın çalışması dikkate alındığında toplumsal düzenin tesisi için savaş veren Kahramanlar çoğunlukla Western-Drama, Bilim-Kurgu, Fantazi ve Savaş türlerinde ve kıyamet, afet, terör ve işgal temalarında; duygusal öç peşinde koşan Kahramanlarsa Suç türünde ve öç, gizli ajan, tetikçi ve kaçış temalarında varlık gösterir.[7]

Seven Samurai (A. Kurosawa, 1954), *the Magnificent Seven* (J. Sturges, 1960), *High Noon* ve *Outland* (P. Hyams, 1981), *Starship Troopers* (P. Verhoeven, 1997) gibi filmler kasabadaki Kötüleri Kahraman sayesinde kovmak isteyen Western-Dramalar'dır.[8] Ancak Western-Dramalar'a benzer biçimde bir mekândaki Kötülüğü ortadan kaldırmak isteyen ya da (teknoloji, hastalık, canavar, yabancılar ve uzaylı kaynaklı) işgale direnen Kahraman filmleri; fantazi ya da bilimkurgu türünde de olabilir (bu açıdan Kahramanlık anlatısı tür-aşırıdır): *Alien* serisi (1979-1997), *the Lord of the Rings* serisi, *Predator* (J. McTiernan, 1987), *Contact* (R. Zemeckis, 1997), *Matrix* serisi (1999-2003), *Star Wars* serisi, *Total Recall* (P. Verhoeven, 1990), *Batman* serisi (1989-2008) ve *Superman* serisi (1978-2006) gibi.

Dev krizlerle başa çıkan Kahramanlar dövüş sporu, kıyamet, afet, terör ve savaş temaları içeren ulusal dramaların da merkezindedir: *Spartacus: Blood and Sand*, *24*, *Homeland* (2011-), *Armageddon* (M. Bay, 1998), *Braveheart* (M. Gibson, 1995), *Terminator* serisi (1984-2009), *Rocky* serisi (1976-2006), *Rambo* serisi (1982-1988) ve *300* gibi dizi ve filmler bu tarz Kahramanlar içerir. Toplumsal Kahramanlık motivasyonu yerine kişisel öç peşindeki duygusal Suç Kahramanları da, anaakım filmlerde özellikle kişisel husumetleri çözmek için ele alınmıştır: *Bonnie and Clyde* (A. Penn, 1967), *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (G. R. Hill, 1969), *Minority Report* ve *the Shawshank Redemption* (F. Darabont, 1994) gibi kaçış filmleri ya da *Hanna* (J. Wright, 2011), *Colombiana* (O. Megaton, 2011), *Kill Bill*, *the Count of Monte Cristo* (K.

6 Hollywood 1920'lerden sonra uluslararası homojen bir seyirci kitlesine yönelik filmler üretmiştir (Abisel 1999, s. 43). Moretti'nin *Variety International-Screen International* araştırmasına göre Hollywood Sineması'nın üstünlüğü kesindir. 1985-1996 arası hit Avrupa filmlerin % 75'i Amerikan yapımlarıdır (Moretti 2001). Amerikan tarzının baskınlığı, mutlak yorumlara neden olmuştur: "Biri sinemadan bahsettiğinde, aslında Amerikan Sineması'ndan; sinemanın etkisinden bahsettiğindeyse Amerikan Sineması'nın etkinliğinden bahsediyordur" (Rocha'dan aktaran Vernon 1997, s. 35).

7 Film türleri için bkz. *the Numbers*, http://www.the-numbers.com/market/Genres [Erişim tarihi: 1.7.2013].

8 Klâsik Western'in hikâye fonksiyonu *Kahramanın Yolculuğu* aşamalarındaki gibidir: 1. Kahraman bir gruba girer 2. Grup Kahramanı tanımaz 3. Kahramanın istisnai bir kabiliyeti vardır 4. Toplum bunu görür ve ona statü verir 5. Toplum Kahramanı benimsemez 6. Kötü Adam toplumla çatışır 7. Kötü Adam güçlü, toplum zayıftır 8. Kötü Adam ve Kahraman arasında bir bağ vardır 9. Kötü Adam toplumu tehdit eder 10. Kahraman çatışmaya girmez 11. Kötü Adam Kahramanın yakınına zarar verir 12. Kahraman ve Kötü Adam çarpışır 13. Kahraman Kötü Adamı yener 14. Toplum güvendedir 15. Toplum Kahramanı benimser 16. Kahraman, statüyü kaybeder ya da reddeder (Storey 2000, s. 70).

Reynolds, 2002), *Scarface* (B. De Palma, 1983), *Wanted*, *Léon* (L. Besson, 1994), *Chinatown* (R. Polanski, 1974), the *Godfather* serisi (1972-1990), *Dirty Harry*, *Inception*, *Face/Off*, *Die Hard* serisi ve *Mission: Impossible* bu temanın örnekleridir. Duygusal öç alıcı Kahramanlar mafya, gizli ajan ve çete üyeleriyle çarpışır. Ayrıca hem toplumsal hem bireysel sorunlarını aynı anda çözen ulusal ve kişisel Suç Kahramanları da vardır; *the Bourne Identity*'de (D. Liman, 2002) hafızasını kaybetmiş gizli ajan Jason Bourne (M. Damon) ve *Prison Break*'te (2005) hapse düşen abisini kurtarmak isteyen Kahraman Michael Scolfield (W. Miller) gibi.

Tüm bu örnek tür ve filmler Klâsik Anlatı'nın aşama, aksiyon ve arketiplerini içeren popüler ve başarılı yapımlardır. 2000'lerin Türk Suç Kahramanlığı dizi ve filmleri Klâsik öykülemeye ilişkin pek çok öğe taşır.

KAHRAMANIN ÖLMESİ

Kahraman kaderin kurbanıdır (Boon 2005, s. 309) ve ölmelidir.[9] Çünkü Kahramanı aksiyoner kılan amaçlar, onu meydana getiren karakterin etik, etnik, cinsi, ailevi, hukuki ya da toplumsal sorumluluklarıdır.[10] Türk suçkurgu Kahramanları kendilerini feda eder, ölür, sakat kalır ya da kastre edilir: Yusuf ülkesiyle ilişkili karışık politik sorunları çözmeye çalışırken dizi finalinde (*Deli Yürek* B 112) dış bağlantıları olan bir mafya tarafından pusuya düşürülür ve bir depodaki patlamayla öldürülür. Polat *Kurtlar Vadisi* (2014 itibariyle henüz) bitmediği için belirli bir akıbete sahip olmamakla birlikte, pek çok sezonda işkence görür, sayısız suikasttan bedel ödeyerek kurtulur ve sürekli en sevdiği insanları kaybeder. Boran evliliğini kurtarabilmek ve sıradan bir yaşama geçebilmek için liderlikten çekilir (*Sıla* B 79). Yandım Ali tipik bir serseriyken, işgali idrak edip ülkesini savunmak için *Son Osmanlı: Yandım Ali* finalinde sevgilisini de alarak savaşa gider. Ali Osman; *Kabadayı* finalinde oğlunu ve gelinini kurtarmak için giriştiği, Kötü Adamla yüzleşmede öldürülür.[11] Yiğit polis ajanı sevgilisiyle birlikte kumsalda infaz edilir (*Sessiz Fırtına* B 19). İskender *Kurtlar Vadisi: Gladio* finalinde bir Biçimdeğiştiren ajan tarafından komaya sokulur. Maraz Ali polise teslim olacakken şüpheli bir kurşunla ölür (*Adanalı* B 79). Murat'ın hafızası dizi finalinde (*Aynadaki Düşman: Teşkilat* B 13) silik bırakılır (kastre olur). Ezel sevgilisine kavuşmak için onun ölü bedenine sarılarak intihar eder (*Ezel* B 71).

Suç Kahramanlarının öldürülme şekilleri suikast, kaza kurşunu ya da intihar biçimindedir (görüntüleri/imgeleri parçalanır). Kaderin tecelli edişi simgeleştirilmiştir: Yusuf, Yiğit ve hafızasını yitiren Ali Osman "mafya" tarafından öldürülür, Boran kendi liderlik konumunu yok eder (erkek egemen sistemdeki pozisyonunu öldürür), Yandım Ali ölmek için savaşa gider, İskender Gladio tarafından kullanılır, infazcı olarak işletilir ve felç edilir, Maraz Ali kaza kurşunuyla öldürülür, Murat hafızasını yitirmiş kalır (sembolik olarak ölür) ve Ezel intihar eder (ebedileşir).[12]

9 Örneğin *Alien* serisi finalinde Kahraman amacına ulaşırken ölmüştür.

10 *Deli Yürek* 113; *Kurtlar Vadisi* 97; *Sıla* 79; *Kurtlar Vadisi Terör* 2; *Sessiz Fırtına* 19; *Adanalı* 79 ve *Aynadaki Düşman* 13 bölüm sürmüştür. *Kurtlar Vadisi Pusu* 2014 (229-) itibariyle devam etmektedir.

11 Şener Şen'in *Eşkıya* ve *Kabadayı*'da canlandırdığı karakterler kişisel-öçler almıştır.

12 Kahraman ölüme yürürken kaderin akışıyla onun bir kur-

KAHRAMANIN UMUTSUZ AŞKI

Bir kadın, başkasıyla (genelde Kötü Adamla) ilişkide görünüyor olsa bile Kahramana kendini adar ve acı çeker.[13] Kahraman bütün Kötülüklerle savaşmaya hazırdır ancak yürek acısını atlatamaz.[14] Yusuf, Sessiz Umutlar İlköğretim Okulu'nda öğretmen olan Feraye'yle (O. Öktem) aşk yaşar. Onu elde etmek için (Geçit Gardiyanı) Gazeteci Savaş'la (K. Alnıaçık) çatışır ancak bu aşk, imkânsızdır. Feraye; (mafya geçmişinden kurtulmak için AVM yaparak işleteceği bir arsa meselesi yüzünden) Savaş'ın suç ortağı ve Yusuf'un Rehberlerinden Kara Hamit'i (B. Aras) öldürmeye çalışan Gürkan'ın kızıdır ve *Deli Yürek* B 7'de öldürülmüştür. Yusuf bu kez (Gizli İstihbarat Teşkilatı Başkanı) Ağabey'in kızı Zeynep'le ilişki kurar (ikilinin ilişkisi dizi paralelinde çekilen *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde devam etmiştir) ancak bu sefer de kız için rakibi; Ağabey'in kolladığı Geçit Gardiyanı Oktay'dır. Polat, *Kurtlar Vadisi*'nde görev icabı kimlik değiştirmeden önceki aşkı Elif'i unutamaz (*Kurtlar Vadisi* B 2'de Ali Candan'ken acılar içinde intihar etmeyi düşünür, B 5'te onu gerçek kimliğinde, telefonla aramak ister), kimliğini açık edemeyeceği için Elif'e (onunla görüşmesine rağmen) kavuşamaz, kimliğini açık ettiğinde Elif öldürülmüştür. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'daysa Polat, öldürülen iş adamı Çağrı Toros'un kızı Ahu'ya yardım etmek, onu kendi servetiyle etkilemek ve korumak ister. Polat çok güçlü bir Süperkahramana dönüşmüştür; Denenme sekansını atlar. Kabadayı Yandım Ali, Kötü Adamla evli Defne'ye âşıktır ve onu Viyana'ya kaçırmak ister. Murat, (kokain bağımlısı) sevgilisi Karaca'nın peşindeki Kötü Adam Devran'la savaşır ve onu, yıllar sonra kendi babası olduğunu öğrendiği (nesli tükenmiş kabadayı) Rehber/Kahraman Ali Osman korur. Boran, berdel gereği Sıla'yla evlenmiştir ancak sonradan Sıla'nın bu evliliğe zorlandığını öğrenmiştir; ağalık ve aşiret hükümleri mutluluklarını engeller. Murat (teşkilat ajanı olarak hafızası silinmeden önce) infaz ettiği Servet'in kızı Nisan'a âşık olur. Suç Kahramanının umutsuz aşkı her ne kadar Klâsik Anlatı'yla uyumlu görünse de bu aşkların imkânsızlığı melodramatik biçimde abartılır.

2007'den itibaren (*Aynadaki Düşman: Teşkilat* hariç) Suç Kahramanlığı yapımlarında Kahramanın âşık olduğu kadınlar (Ayşe, İdil ve Eyşan), "görev icabı" Ayartıcıdır (Klâsik Anlatı modeli sentezi, Vogler'ın modeline ek olarak Campbell'ın Kahramanlaşma modeli 8. aşamayı da içermiş ve detay kazanmıştır: Vogler'da bu aşama bir süreç değil, Biçimdeğiştiren arketipinin kendisidir).[15] Kahramanın profili, ne kadar toplum yararınaysa; Ayartıcı sevgililer, o kadar masumdur. Kahraman ne kadar "Kötü"yse; Ayartıcı da o kadar "Kötü"dür. 2007'nin ilk yapımları olan *Son Osmanlı Yandım: Ali* ve *Kabadayı*'da ve sonra *Ezel*'de Kahramanların aşkları (Defne, Karaca ve Ezel) Kötü Adamlarla olur.

---

ban olduğu vurgulanır. Örneğin Rehber Kuşçu, Yusuf ölünce onu hikâyeleştirir ya da Kahraman Ezel, sevgilisinin cesedi yanında intihar ederken "nihayet" kavuşacaklarına dair bir monolog kurar.

13 Elif, aynı aşk acısını paylaşır ve kendisini Ali'ye adar. Bir gazetedeki resmi ona benzetince hayatta olduğunu düşünür ve Ali'nin gömülmüş cesedinin sahte olduğunu keşfeder.

14 Örneğin *Prison Break*'te Michael, sevdiğine kavuşamaz; ölür ve geride bir oğul bırakır.

15 TV yapımlarındaki ilk Ayartıcı; *Nefes Alamıyorum* TV filmindeki (Ü. Erakalın, 1996) fahişe Suna'dır (A. Şener).

KAHRAMANIN AYARTILABİLMESİ[16]

Maraz Ali, kendi çetesini çökertmek isteyen gizli kimlikli polis memuresi İdil'e âşıktır; İdil *Adanalı* 1. sezon finalinde kendisinin de ona âşık hale geldiği Maraz Ali'yi tutuklar.[17] Yiğit Sancaktar, yasadışı ticaret yapmakta olan Sancaktar Ailesi'ni çökertmek için şirketlerine sızmış ajan Deniz'e âşık olur.[18] İskender, hayatımda tek yaklaştığım kadın dediği savunmasız ve acemi avukat kılığındaki Gladio ajanı (sözde Yancı) Ayşe Yılmaz tarafından felç edilir.[19]

Ezel'i kandırarak onu bir soygunun faili gibi gösteren Eyşan, Türk kadın Ayartıcı dizi karakterleri içinde en karmaşığıdır; soygundan önce Ezel'le birlikte olur ve onun verdiği yüzüğü (metanom) geri bırakır. Ezel'i, onun çocukluk dostlarıyla aldatır.[20] 2007'de başlayan Ayartıcı kadın karakterlerin bir yansıması, *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 4'te Polat'ın karşısına da çıkar; Polat kendinden emin biçimde Ayartıcıyı reddeder ve "Kim için olursa olsun ne için olursa olsun namusunu peşkeş çeken bir kadına sadece acırım dokunmam bile!" diyerek onun kolyesini kopartır.[21]

MESAJCI, KEHANET, DOĞAÜSTÜ İLETİŞİM

Kahraman, Rehber, Mesajcı ya da bir öykücü tarafından hikâyeye teşrif ettirilir ya da "Çağrı"lır; hikâye içinde Kahramanın ya da onun aşkının akıbetine dair bir "kehanet" vardır; "Doğaüstü güçler", "rüyalar" ya da "sezgiler" Kahramanın hayatını kurtarabilir. Polat *Kurtlar Vadisi: Terör* B 1'in dizi açılışında Elif'in mezarını ziyaret eder. Mezarlıkta bir şehit annesiyle (görev veren Mesajcı) karşılaşmıştır ve onunla konuşurken anne ağlar; Polat anneye; "Sen şehit anasısın ağlama dik dur," der. Anne "Oğullarım toprakta yatarken bize yaşamak haram," diyerek karşılık verir. Bu sözden sonra Polat dört araba ve yakın korumalarla geldiği mezarlıktan şehit annesi ve küçük çocukla birlikte ayrılır. Polat, Mesajcı annenin ilettiği önermeden yola çıkarak Türkiye'de faaliyet gösteren örgütleri çökertmek ister.

Polat "geleceği merak ederek" sık sık gazetelerin astroloji sütunlarını okur ve Elif'e, tavşa-

16 Yeşilçam filmlerinde, sadece "Kötü Kadınlar cinselliklerini sergilemekten çekinmezler. Açık saçık giyinirler. Evlilik kurumunu tehdit ederler. "Kötü Kadın" olumsuz bir tip olarak yansıtılır. Esas oğlanı elde etmek için her şeyi yapar, filmin sonunda da cezasını çeker: *Yetimler Abı*'nda (M. Gürses, 1956) Üftade Kimi; *Kırık Çanaklar*'da (M. Ün, 1960) Mualla Kaynak; *Ayşecik*'te (M. Ün, 1960) Leyla Sayar; *Namus Uğruna*'da (O. F. Seden, 1960) Peri Han; *Sürtük*'te (E. Eğilmez, 1970) Suzan Avcı ve *Feride*'de (M. Erksan, 1971) Lale Belkıs gibi" (Yağız 2006, s. 93). Suç Kahramanlıklarındaki Ayartıcılar Yeşilçam'ın "Kötü Kadın"larından ayrışır; Ayartıcılar seks gösterisinde bulunmaz ve rakip kadın değil, Kahramanın sevgilisidir. "Erkek avcılığı" temasına dayalı ilk yerli dizi *Örümcek* (Z. Tor, 1997), dizinin Ayartıcısıysa Neslişah'tır (N. Kurt).

17 Ayartıcı âşıklar tarafından sınanan Maraz Ali, Yiğit ve İskender'in Kahraman kimlikleri Antikahramanlığa yaklaşır; Maraz Ali zenginleri soyar, Yiğit bir kaçakçı, İskender'se bir infazcıdır.

18 Ajan Deniz'in kimliği ilk bölümde açık edilmiştir.

19 Ayşe en "Kötü" ruhlu Ayartıcıdır; İskender'e göründüğünde kötü bir biçimde ruj sürer; sakar ve muhtaç kızı oynar. İskender'in güvenini ona silah temin ederek kazanmıştır.

20 Üstüne atılan suçun işlendiği gün için Ezel hakkında film üst sesi: "Ömer o günü hiç unutmadı! Birlikte zengin olduklarını, çocukları olduğunu, birlikte yaşlandıklarını hayal ettiler! Ömer'in o gün hayal ettiği hiçbir şey gerçek oldu! Ama o gün, hayatta mutlu olduğu son gündü," der.

21 Tekelioğlu'na göre 2000'lerdeki dizilerde tüm karakterler "kadınlar" tarafından Ayartılarak Kötüleştirilir: "Kadınlar potansiyel Kötüler. Erkekler onları kontrol altında tutmak zorunda. Kadınlar sürekli birbirinin kuyusunu kazıyor, arkadan iş çeviriyor, hiçbir şekilde doğruyu söylemiyor, sürekli B, C, ya da Z planları var. Bir tek *Al Yazmalım*'daki (N. Akman, 2011) kız iyi, oğlansa Kötü. Oğlanın Kötü olmasının sebebi de başka bir kadının onu baştan çıkarması" (Tekelioğlu 2012d).

na niyet çektirir. Ezel'in kardeşi (gördüğü bir "rüya" yüzünden) soygunun yaşandığı gün kehanet ederek, evden gitmemesi için abisine yalvarır.[22] Ezel'in annesi Meliha (İ. Bilgin) görme engellidir ama sezgileri kuvvetlidir; Eyşan'la ilgili tehlikeyi sezer ve ona fal bakmak ister. Ezel, askerdeyken sezdiklerinden ürkmüştür: "Burası o kadar soğuk ki sanki zaman donmuş! Geldiğinde seni nasıl bulacağım acaba? Sen de dünden bugüne başka biri mi oldun yoksa? Dönememekten çok, döndüğümde aynı Eyşan'ı bulamamaktan korkuyorum". Eyşan Ezel'in yokluğunda; onun eski Yancısı Kötü Adam Cengiz'le olmuştur ve (*Ezel* B 2'de) Cengiz kehanet eder: "Sonum olacan lan sen Allahsızım". (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde) Yusuf mağarada uyurken bir "rüya" görür. Kuşçu'nun daha önce anlattığı Yusuf Peygamber'in kuyuya atılması hikâyesini tekrar dinler. Ardından kuyudan çıkması gerektiğini, birden ("Doğaüstü" biçimde) anlar ve uyanır; bu sırada mağaraya fırlatılan füzeden kurtulmuştur. Elif, Polat'ın ölümünü kabul etmez, "Doğaüstü" biçimde onun hayatta olduğunu düşünür (yas tutmaz) ve (*Kurtlar Vadisi* B 5 ve 6'da) Polat'ın babasının dükkânına giderek onu anar. *Kurtlar Vadisi* B 21'de komadaki Polat "Ali'ne gel..." dediğinde, onu duymuş gibi yanına gider (romantik ilişkilerin Ayrılış ya da birbirini yitirme anları, *Kahramanın Yolculuğu*'ndaki Diriliş aşamasıyla uyumludur, çiftler hep mucizevi bir kavuşma ister). Polat'ın üç kere üst üste hapşırması onun

Mesajcı bazen bir insan yerine bir nesne de olabilir. *Romancing the Stone*'da (R. Zemeckis, 1984) Joan Wilder'ı Maceraya gizemli bir harita Çağırır.

gerçek kimliğinin (Doğaüstü) bir işaretidir; Polat'ın babası ve Elif, ondan şüphe etse de, öz annesi Polat'ı (Ali'yi) bu özelliğinden tanır.

Benzer biçimde Ezel'in (Ömer'in) karakteristiği sağ elle saç düzeltmesidir. *Ezel* B 2'de Eyşan, bu el hareketinden şüphe eder ve *Ezel* B 71'de deniz fenerine gelen Ezel'in oğlu da yine aynı hareket yüzünden seyirciye sanki babası Ezel'le karşılaşmış ve o ölmemiş duygusu yaşatır. Boran âşık olacağı Sıla'yla çeşme başında aniden Doğaüstü biçimde, eski aşkı Yezda (L. Başak) için uçurumdan atmak üzere topladığı güller elindeyken karşılaşır ve onları Sıla'ya uzatır. Sıla Kahraman aşkı Boran'a ihtiyaç duyduğunda Boran hapistedir. Boran bir geceliğine hapishane müdürünü (Dostu) ikna ederek (*Sıla* B 39'da) (Doğaüstü biçimde) Sıla'nın yanına gelir. O gece koğuşta kasten sayım yapılmamıştır. Aynı şekilde İskender, *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da gerçek suçlunun yerini göstermek için tuzak gereği de olsa kendisine "inanan" hâkimin (Doğaüstü/tehlike içinde/yasadışı) yardımıyla hapisten kaçar. Yiğit'in babası (*Sessiz Fırtına* B 1'de); tüm ailesi mafya olduğu için "Yaptığımız işler; 'akrebin zehri' bizi koruyor," (Doğaüstü) der.

22 Yeşilçam melodramlarında cinsellik açıkça sergilenmez. Vamp kadınların cinselliği bile sınırlıdır. Anatema "sevginin parayla satın alınamayacağı"dır. Sevgililer aşkı ve mutluluğu maddi değerlerin üzerinde tutar. Yeni dönem Suç Kahramanlıklarında cinsellik, 1950-1975 arası sinemadaki gibi yaşanmaz; erkek hegemon konumunu korur, kadın teslim olur.

Kimlik değiştirerek eski Sıradan Dünyasına geri dönmüş Polat ve Ezel'in, o dünya içindeki varoluşları ve eski kimlikleriyle her teması, öykü dünyasındaki karakterler için ayrıca Olağanüstüdür. Bu türden kimlik değiştirmeler Yolculuğun Diriliş aşamasını başlangıca çekmiştir (Kahraman en başta "dirilir") ve karakterler (*Sessiz Fırtına*'da Deniz, *Adanalı*'da İdil ve *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da Ayşe de dâhil) Biçimdeğiştiren arketipine bürünmüştür.[23]

KAHRAMAN VE REHBER

Kahraman işlev görmek için pek çok arketiple karşılaşmalı onları içermeli ve aşmalıdır.[24] En önemli mitik işlevi gören arketip Rehberdir. Rehber Kahramanı bilinmeyene hazırlar. Jung'a göre bu iyi kalpli danışman eril bir "ruh"tur, Campbell'a göreyse ortaya aksakallı bir dedenin çıkması Doğaüstü bir Yardımdır. "Maceracı"yı aşacağı engeller ve zorluklara tılsımla hazırlayan Rehber, koruyucu gücün tasviridir.

Yusuf'un biri mahalle kabadayısı, biri yarıdeli ve biri de asker olmak üzere üç Rehberi vardır. İlki eski bir gelenek olarak kabadayılığın onun çocukluğundaki prototipi Kara Hamit'tir. Yusuf Hamit'le olmak ister ve yanında tesadüfen bulunduğu sırada onun hayatını kurtarır. Bir çatı katında yaşayan ikinci Rehber, Kuşçu'dur. Kuşçu sürekli ateş yakıp ısınır, mahallelisini ve Yusuf'u çay yaparak ağırlar ve Hz. Yusuf'a ait dinî kıssalarla Yusuf'unkileri birleştirip öyküler kurar. *Deli Yürek* B 92'de Kuşçu, Yusuf'un sevgilisi Zeynep'i de ağırlamıştır; Zeynep Yusuf'un, Avukat Ayşegül'ü mü yoksa kendisini mi sevdiğini bilmez: "Eğer ben âşık değilsem içimdeki yara ne?" Kuşçu kendi dilince konuşan (neşesiyle ve beklenmeyenleriyle) zaman zaman bir katalizör Hileci (Yusuf hapse düştüğünde "*Yusuf'u Kaybettim Kenan Elinde*" türküsünü söylemektedir), zaman zaman da bir danışmandır.[25] Yusuf, başı sıkıştığında, aşk ya da dünya derdine düştüğünde Kuşçu'yu ziyaret eder. Yusuf'un üçüncü Rehberi askerdeki komutanı Bozo kod adlı Selahattin'dir. Bozo bir iç savaş uzmanıdır ve dağda yaşar. Yusuf, ondan başparmak kırıp kelepçe çözmeyi, tuzak kurmayı ve açık arazideki savaş taktiklerini öğrenmiştir. Yusuf kendisine yapılan suikastlarda (örneğin *Deli Yü-*

23 Yeşilçam Kostümlü Macera Sineması Kahramanlarının varoluşları ve tasvirleri baştan sona Doğaüstüdür. 2000'lerde, Yolculuk aşamalarını adım adım takip eden Kahramanlar yerine, görünüşleri ve sunuluşları itibariyle daimi Kahramandırlar: "Malkoçoglu, Kara Murat ve Battal Gazi; Türklüğün, Müslümanlığın ve eril gücün evliyasıdır. Ataerkilliğin Mehdi'sidir. Büyücüler, kâhinler ve rahipler öfkeli prenslere onun geleceğini söyleyerek sonlarının yaklaştığını bildirir. Hz. Muhammed ve onun gelişini müjdeleyen rahipler, peygamberlik mühürleri, Hz. Musa, Hz. Yusuf Peygamherler'in ve diğerlerinin cümle mucizeleri karşımızdadır" (Yıldırım 2007, s. 80).

24 *Ezel*'in açılış sahnesinde karakterler iskambil kâğıtlarıyla arketipleştirilmiştir. Ezel, Maça Ası; Eyşan, Maça Kızı; Cengiz, Maça Kralı ve Ali, Maça Valesi'dir.

25 Kuşçu; pek çok öğüdüyle Yusuf'a abilik eder, erdem aşılar ve onun gönlünü alır: "Yusuf'um sana iyi insan, doğru insan ol dediysek keskin dişli kurdu kendine saldırtacak kadar da değil!", "Hayatta üç en üstün erdem vardır Yusuf'um: Biri seninle bağını koparmış kişiyle yeniden bağ kurman; ikincisi senden esirgeyen kişiye cömertlik etmen; üçüncüsü de sana Kötülük edeni bağışlaman!", "Akıllı adam ayağına batan dikeni akrebin iğnesiyle çıkarmaya kalkışmaz!", "Hayat bedel ödemekten başka bir şey değil! Hiç yokken, ortalarda sen diye biri yokken geliyon hayata var olan biri oluyon, yoktan varoluyon. Eee bedava mı varolcen? Varoldun mu başına dert demektir!", "Köpeklerin dudakları değdi diye deniz kirlenmez!", "Şaşmayacan, şaşırmayacan; sabrını kaybeden şaşırır!", "Sen başkalarının felaketlerinden ibret al ki; başkaları senin felaketinden ibret almasın!"; bkz. "Deli Yürek Efsanesi, Kuşcu'nun Sözleri", http://deliyurekefsanesi.tripod.com/id2.html [Erişim tarihi: 8.1.2013].

rek: Bumerang Cehennemi'nde Mardin tuzağı) Bozo'yu hep yanında bulur. Rehber Bozo, her defasında Yusuf'u kurtarmaktadır.

Polat da Yusuf gibi üç Rehbere (üvey Babası Ömer, Duran Emmi ve Aslan Bey) sahiptir; hatta *Deli Yürek*'teki Bozo ve *Kurtlar Vadisi*'ndeki Aslan Bey'i aynı oyuncu (S. Yöntem) canlandırmaktadır.[26] Ömer Candan (E. Olcay) (Polat onun üvey oğlu olduğunu sonradan öğrenir), *Kurtlar Vadisi* B 1'de Polat'ı öldü sanıp yas tutar ve özellikle B 5, 6 ve 7'de Mevlana ve Şems'ten hikâyeler anlatıp Osmanlı'nın ebru boyamalarını över. Kader, maneviyat ve alın yazısı üzerine de konuşmalar yapmaktadır: "Devlete hizmet benim kaderim!" (Tekelioğlu 2009a). Ömer Baba'nın gönül deryasından iki söz almak Polat için en değerli dünya malından değerlidir. Polat değişmiş yüzüyle de olsa Elif'le görüşüp moral bulur. Ömer Baba, her fırsatta Polat'a aşkla ilgili nasihat eder: "Hiçbir şeyi kendinden bilme! Gücü, saltanatı ve varlığı kendinden bilmediğin sürece evladım; hiçbir şey senin gözünü büyüleyemez. Ola ki büyülerse halıyı değil kendini doğrult!" Duran Emmi (K. Şakirağaoglu) Polat'ın mafya dünyasına girerek *Kurtlar Vadisi* Operasyonu'nu gerçekleştirmesi için ilk adımdaki Geçit Gardiyanıdır. Aslan Bey Duran Emmi'yi; ihanet etmesini engellemek için onun da rızasıyla ihtiyaten öldürür. Tam bir kabadayı ve Baba figürü olan Duran Emmi, raconist tavırlarıyla Polat'a mafya adabını öğreterek Rehberlik eder ve onun kurgu geçmişini etrafa yayarak Polat'ın kökeniyle ilgili, operasyonu tehlikeye sokacak şüpheleri siler:

> Polat, Kurtlar Vadisi Operasyonunu başlatan Aslan Bey'in küçükken kaçırdığı, yetiştirme yurdunda büyüttüğü, yaşı ilerlediği zaman Müslüman gelenek ve göreneklerine göre yaşayan bir aileye; Ömer Baba'ya teslim edilmiş biridir. ... Türk ve İslâm ruhu, Polat'a bu aileden geçer. Ömer Baba'nın asıl işi cami imamlığıdır; bu vesileyle kimi kabadayılar tanımıştır, Duran bunlardan biridir. Duran derin devletle iç içe yaşayan, Aslan Bey'le yakın ilişkide olan, modern anlamda bir mafya Babası'dır; bir ayağı kabadayı âlemindeyse, diğer ayağı derin devletin içindedir; 12 Eylül'de gözaltında evcilleşen bir Baba'dır. (M. Yücel 2008)

Polat'ın son Rehberi Aslan Akbey, Teşkilatı Mahsusa'nın kurucusu Kuşçubaşı Eşref'in torunudur. MİT'e bağlı KGT'yi kurmuştur; soğukkanlı, hedefe yönelik, zeki ve fazlasıyla gizli bir örgütleyicidir; 50'li yaşlarında bir kitap satıcısı ön-kimliğiyle çalışır. Aslan Bey Polat'ı çocukken kaçırıp bir planın parçası olarak yetiştirmiştir (gerçekleri ondan saklar). Her fırsatta ona vatan için yemin ettirir.[27] Kumarbaz bir doğaya sahip Aslan Bey, ölçüsüz riskler alarak Polat'ı ülke istikbali için sonu tahmin edilemeyen nihai bir mücadeleye sokar. Eski bir Kahraman olarak kendisi de bu uğurda ölecektir.[28]

Sıla'da Boran'ın, açık bir Rehberi olmamakla birlikte, etnik ve Hıristiyan unsurlar taşıyan Yancısı Abay'la (T. Ayaydın) kurduğu ilişki, hem bir Kardeşliği hem de bir dayanış-

26 *Kurtlar Vadisi*'ndeki karakrerler Proppçu arketip analizine göre şöyle sıralanabilir: Kahraman, Polat; Prenses, Elif; Gönderen, Aslan; Yardımcı, Memati ve Abdülhey; Hain/Düşman, (mafya babaları) Tombalacı Mehmet (H. Boysan), Testere Necmi, Laz Ziya vb. ve Bağışlayıcı/Emanet eden, (üvey baba) Ömer.

27 Bu durum *the Empire Strikes Back*'teki (1980) Jedi Şövalyesi Luke'un yaşadığı, Oedipus Miti versiyonuna benzer. Luke da cüce Rehber Yoda rarafından planlı eğitilir.

28 Rehber olmamalarına rağmen Yusuf'un kayınbiraderi Ağabey ve Polat'ın rakibi İskender, devlet düşmanlarıyla savaşırken kandırılarak zarar görmüş deneyimlilerdir ve Kahramanı fikren etkilerler.

mayı yansıtır. Abay, Boran'a göre sakin ve sabırlıdır. Zaman zaman Rehber kılığına bürünür ve Süryani-Müslüman Kardeşliğini başlatarak Boran'ın töreyi delmesini sağlar. Boran, aşkı Sıla'yla ilgili dertlerini ve aile sorunlarını Abay'a açar ve aşiret çatışmalarında ve zor anlarda Sıla'yı ona emanet eder.

Son Osmanlı Yandım Ali'de ilk kez bir Suç Kahramanı, Yancı-Rehberinin ihanetine uğramıştır. Kahraman Yandım Ali zamanında bir mezarlık girişinde darda kalan (Çukurçeşmeli kahveci) Osman Ağa'ya yardım ederek onun hayatını kurtarmıştır. I. Dünya Savaşı'nda her yer işgal altında olduğu için Yandım Ali kimseye güvenemez. Ancak Osman Ağa, Yandım Ali'yi himayesine alır ve yaralandığında çiftliğinde ağırlar. Yandım Ali, filmin kapanışında Osman Ağa'nın ailevi nedenlerle zorda kalarak işgal kuvvetleriyle işbirliğine gittiğini öğrenir ve onurlu bir biçimde ölmesini sağlar. Rehber, yaptığından ve Kahramana ihanetinden pişmandır.

Sessiz Fırtına'daki Rehber; Kahraman Yiğit'in öldürülen babasının can yoldaşı Rıfat Amca'dır (Ü. Silver). Rıfat Yiğit'e kaçakçılık mafyasının tehlikeli kişilerini ve bütün Kötülüklerini gösterir. Tipik bir Karadeniz erkeği olarak sert, bıyıklı ve tespihlidir. Yiğit'i aile şirketleri grubunun başına geçmesi için teşvik etmiş ve öne çıkarmıştır. Kendisinin ve Yiğit'in kirli işlerden çekilmesi için bir İç sese sahiptir ve *Sessiz Fırtına* B 2'de "Artık en büyük silah bilgi!" der.

Maraz Ali'nin tam bir Rehberi yoktur. Hileci (komiklikler yaparak suçluları yakalayan) ve Rehber (Maraz Ali'nin eski Dostu) melezi sayılabilecek Adanalı, Maraz Ali'yle zıt uçta olduğu için onunla ilişkisini sürdüremez. Onu yakalayıp sağ sağlim adalete teslim etmek ister; fakat bunu başaramaz ve Ali ölür.

Aynadaki Düşman: Teşkilat'ta Murat'ın Rehberi, sakallı âkil adam Tahir Baba'dır. Tahir Baba asıl adı Hayati Orhan olan eski bir ajandır. Militan kılığındaki kişiler, evlerini basarak karısı ve çocuklarını öldürünce, eski geçmişini geride bırakarak bir sahilde yaşar. Rehber Tahir bir gün Murat'ı karaya vurmuş olarak bulur ve onu kendi evine taşır. Hafızasını yitirmiş olan Murat'la uzun bir süre ilgilenir. Ancak Tahir bir gün Murat'ın kolunda, kendi ailesini öldüren kişilerin taşıdığı dövmeyi görünce ondan şüphelenir ve soğur.

Ezel'in Rehberi hapishane hayatında karşısına çıkan ve onu psikolojik olarak eğiten Ramiz Dayı'dır. Ramiz Dayı kabadayılıktan yetişmiş, şiddete aşırı düşkün, kaba ama deneyimli biridir ve Ezel'i ve onun duygusal davasını sahiplenmiştir. Meseleye gerçekçi yaklaşarak Ezel'de bir sağduyu geliştirmeye çalışır ve öfkesini dindirmek için, "Ne yaparsan yap sen kazanamayacaksın, sen kaybedeceksin; çünkü sen işin başında kaybetmişsin Kardeş!" gibi sözler eder. Bu "aşkın", sonunda bir intiharla biteceğini öngörmüş Kehanetçi bir Rehberdir. Ezel'in Ramiz Dayısı'na karşılık, eski sevgilisi Eyşan da "Kötü bir Adam" ve Rehber olan Kenan Birkan'ı (H. Bilginer) bulur. Ramiz ve Kenan eski dost olmalarına rağmen, bir kadın yüzünden husumete düşmüştür. Kenan Ramiz'e nazaran kibar, İstanbul beyefendisi olarak yetişmiş, yakışıklı ve duygusaldır. Ramiz'den zarar gördüğü için mağdur ve "iyi" bir "Kötü Adam"dır. Kenan B 61'de Ramiz'i öldürtür; bunun üzerine Ezel'in yancısı Kerpeten Ali de B 68'de onu öldürür ve intihar süsü verir.

Rehber Ramiz, bir edebiyatçı gibi Shakespeare ve Hayyam'dan alıntılar yaparak Ezel'i Kahramanların acılarıyla yüzleştirir: "Ölüm gibidir sadakat, pazarlığı olmaz. Bir kere çizgiyi geçtin mi yoktur dönüşü. Ne umutlar fısıldarsa fısıldasın sana hayat, çeker gider sadık kalmaz sonunda. Ama Kötülük öyle mi hep yanı başındadır insanın." "Güç gizden gelir yeğen!" "Oysa herkes öldürür sevdiğini, kulak verin bu dediklerime, kimi bir bakışı ile yapar bunu, kimi dalkavukça sözlerle, korkaklar öpücükle öldürür; yürekliler kılıç darbeleriyle, merhametli kişi bıçak kullanır, çünkü bıçakla ölen çabuk soğur, kimi yeterince sevmez, kimi fazla sever, kimi satar, kimi de satın alır, kimi gözyaşı döker öldürürken, kimi kılı kıpırdamadan. Çünkü herkes öldürür sevdiğini ama herkes öldürdü diye ölmez."

YANCILAR/EŞLİKÇİ DOSTLAR

Yusuf, Kara Hamit öldürüldükten sonra onun Yancılarını yanına çekmiştir: Sabri (A. Yenilmez) Yusuf'un ayak işlerini görür ve ona (ondan büyük olmasına rağmen) "Usta" diye hitap eder. Kahraman Yusuf'un kendi mahallelisiyle aktif ve sıcak ilişkileri vardır. Yancılarının kaderi de ona bağımlıdır; Sabri ancak 80 bölüm (3 sezon) sonra bir gönül ilişkisi kurup evlenebilir. *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Yusuf'un Yancısı Cemal çok çabuk öldürülür ve Yusuf onun intikamını kısmen alır.

Kurtlar Vadisi ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da "Kahraman Polat"ın, Yancılarıyla ilişkisi zengindir: Çakır vakitsiz ölen Kan Kardeşi, Memati baş tetikçisi, Abdülhey uluslararası tetikçisi (K. Çoban), Hikmet (E. Ergüney) çocukluk arkadaşı, Güllü Erhan (E. Ufak) Hileci Baş Belası, Halo (S. Atasoy) ağır abisi ve Pürmüz Hasan (F. Kaçan) şoförü ve korumasıdır. Mafya âleminden tanıdığı Çakır, Memati, Güllü ve Abdülhey Polat için kutsaldır. Polat'ın öyküdeki kaderini en çok Çakır etkilemiştir. *Kurtlar Vadisi Operasyonu* için İstanbul'un karanlık dünyasına sızmaya çalışan Polat, Çakır'ın hayatını kurtarır ve onunla Kardeşleşir: Çakır; "Kardeşiz!", Polat; "Dostun dostumdur, düşmanın düşmanım!" (*Kurtlar Vadisi* B 5). Bu aşamadan sonra Çakır ve Polat tek bir Kahraman gibi hareket eder ve tüm mafya liderlerini öldürür. Çakır pis işlere batmış bir Hileci (espritüeldir, aniden gülüp sinirlenir; Polat'ınsa zekâsı güçlüdür) olsa da, *Kurtlar Vadisi* B 5-6'da onun geçmiş yaşamına tutulan ışık; hakkı yenmiş ve öfkeli birisi olduğunu gösterir. Çakır'ın çocukluğu fakirlik içinde geçmiştir, babası cami avlusunda öldürüldükten sonra nohut pilav satmaya başlamış ve kız kardeşi Derya'yı (S. Sever) tartaklayan zabıtayı öldürmüştür. Geçmişte mevcut olmayan ailesini, kız kardeşini aşırı koruyarak telafi etmektedir; para canlısıdır, çok cesurdur ve iyi silah kullanır. *Kurtlar Vadisi* B 44'te öldürülünceye kadar Çakır Polat'la çifte-Kahraman ittifakı kurar.[29] Gücü itibariyle Çakır'ı çağrıştıran Abdülhey; ekibe sonradan dâhil olmuştur ve Polat'la "sigara içerken" karşılaşır (*Kurtlar Vadisi* B 57). Bu bir tesadüf değildir; Abdülhey As-

29 Kahraman arketipinin görünümü; *Butch Cassidy and the Sundance Kid*, *the Sting* (G. R. Hill, 1973), *Midnight Cowboy* (J. Schlesinger, 1969), *Deliverance* (J. Boorman, 1972), *Papillon* (F. J. Schaffner), *Lethal Weapon* (R. Donner, 1987), *Easy Rider* (D. Hopper, 1969) ve *Thelma and Louise* (R. Scott) gibi kimi aksiyonlarda zıt çifte-Kahramanlıdır.

lan Bey tarafından yetimhaneden çıkarılarak yetiştirilmiş bir başka ajandır. Aslan Bey'in ölümünün ardından onun vasiyetini birlikte arayan iki dost, karşılıklı şüpheyi elden bırakmaz ve beraber çalışır.

Polat'ın (Çakır'dan devraldığı) diğer Yancısı Memati; durmadan argo kullanan, dil bilmeyen, çapkınlık yapmayan, dünyayı doğru düzgün tanımayan, sert ama cahilliğinin verdiği tavırla komik ve sadece devlet için çalışıyor olmak isteyen bir tetikçidir. Annesi Memati'yi doğururken öldüğü için ismi "ölüm"dür (*memati*), ıslah evinde tacize uğramış ve Çakır tarafından kurtarılmıştır. Hayatı Çakır'ın emirleri etrafında döner, onun tüm işlerini (adam öldürme, haraç toplama vb.) yürütür, az konuşur, sorunları öldürerek çözmekten yanadır; Çakır ya da Polat'ın geri adım atmasından hoşlanmaz ve *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 1'deki yeni görevini beklerken, Polat'a "Usta bu sefer kimle savaşıyoruz?" diyebilecek kadar sabırsızdır. Abdülhey ve Memati'nin suratları tetikçi kimliklerine uygun biçimde ürkütücüdür.

Çakır karakterinin inandırıcılığı, hakkında verilen "gerçek" ölüm ve anma ilanlarıyla sonuçlanmıştır.

Deli Hikmet, Polat'ın Kanlıca'da televizyon tamirciliği yapan arkadaşıdır. Hikmet, politik oyunları basit cümlelerle çözmeye çalışır, aşırı derecede komplo teorilerine düşkündür (durmadan Kehanet eder), ancak kendisinin de dâhil olduğu gündelik olayları kavramakta zorlanır. Sıradanlığı, doğruculuğu, açık sözlülüğü ve mantığa uymayan şeylere aniden karşı çıkışı yüzünden "deli" namını almıştır. *Kurtlar Vadisi*'nde Polat'la eşit bir ilişkiye sahipken, *Kurtlar Vadisi: Pusu*'nun ilerleyen bölümlerinde aralarında bir alt-üst ilişkisi oluşur. Polat'ın bir özelliği de *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da olduğu gibi, savaştığı karşı tarafı (Tataroğlu Ailesi'ni) ya da Hileci sınıfından bir Kötü Adam olan Muro'yu (M. Üstündağ) kendi tarafına çekebilmesidir. Polat için Hikmet'i görmek önemlidir, çünkü onunla gençliğine döner.

Maraz Ali oto yıkayıcısı ön-kimliğiyle kurduğu soyguncu çetesinde üç Yancı bulundurur: Ferruh (R. Aksoy), Tilki Timur (A. Yücesoy) ve Boncuk Semih (F. Albayram). Ali'nin, Yancılarıyla önemli bir kuşak farkı vardır ve onlara bir abi olarak yaklaşır. Kan Kardeşi Adanalı'nın üstlendiği Hileci ve Rehber gibi arketip-

ler zaman zaman onun Yancılığına da dönüşür. Adanalı, Ali'nin boş yere hüküm giymesine neden olan çatışma görüntülerini bularak onun aslında suçlu olmadığını ortaya çıkarır.

Yusuf, Polat ve Maraz Ali gibi "resmî eğitim almış" aktif Suç Kahramanları haricindeki Kahramanlar nitelikli Yancılara sahip değildir. Ezel'in Yancıları Kerpeten Ali ve Cengiz ona ihanet eden Kötü Adamlar, Boran'ın Yancısı Abay bir Rehber, Ali Osman'ın Yancısı Sürmeli (R. Öztekin) bir Hileci ve Yiğit'in Yancısı Barut tetikçi bir sağ koldur. Yandım Ali, İskender ve Murat'ın, darda kaldıklarında yetişen bir kurtarıcıları yoktur. Yancı karakterler Kahramanın etrafındaki kabul haresini zenginleştirmesi açısından; muhafazakâr (*Deli Yürek*'te Sabri, *Kurtlar Vadisi*'nde Memati), Süryani (*Sıla*'da Abay), Kürt (*Kurtlar Vadisi*'nde Abdülhey), eşcinsel (*Kabadayı*'da Sürmeli), tamirci (*Kurtlar Vadisi*'nde Hikmet ve *Ezel*'de Kerpeten Ali) ya da oto yıkayıcısı (Adanalı'da Zeus, Boncuk ve Tilki) gibi çeşitli kimliklerde olabilmektedir.[30]

Kendini Kahramana adamış suç-Yancılarının en önemli özelliği; Kahramanın ailesinden birini sevmesidir (genellikle kızını ya da kız kardeşini).[31] Kahraman yakınlarını öylesine sahiplenir ki (örneğin Polat'ın *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Halo'yu yaralayanların ailesinden aynı şekilde öç alınmasını istemesi gibi), onun etrafındaki kadınların sadece Yancılarla ilişkisi olabilir. Kahramanın *Anima*'sına vurgu yapan ve onun en hassas noktası olan dişi yakınları, Yancı ekipten birisiyle ilişki yaşadığı için, Kahramana güven ve bağlılık ("o farkında olmadan" çifte) pekişir.[32] *Deli Yürek*'te Yusuf'un kız kardeşi Nazlı (M. Bayrı), Yancı Ali'yle (A. Karagöz) (Ali, durumu Yusuf'a açmakta zorlanır) ve sonra Yancı Sabri'yle, *Kurtlar Vadisi*'nde Çakır'ın kız kardeşi Derya, Yancı Memati'yle, *Sessiz Fırtına*'da Yiğit'in kız kardeşi Rengin (B. Bereket) (Yiğit'in, eve yerleştirdiği), Yancı İbo'yla, *Adanalı*'da Maraz Ali'nin kız kardeşi Ayşegül (P. Dikici), Yancı Tilki'yle ve Adanalı'nın kızı Sofia (S. Sarıkaya); (Babası'nın Yancısı) Polis Engin'le (Ç. Çulha) flört eder. Ayrıca *Sessiz Fırtına*'da Yiğit'in Yancısı Barut, Yiğit'in evli kız kardeşi Rana'ya âşıktır.[33] Suç metinlerinde Yancılar; aşklarını, (ustaları) Kahramandan çekindikleri için açık biçimde ifade etmez ve bu gizli saklılığın bedelini (lanetli) aşklarını kaybederek ya da âşık oldukları kadının ölmesine neden olarak öderler. Ki-

30 Etnik karakterlerin suç dizilerinde Türklükle iyi geçindiği müddetçe var olması eleştirilmiştir; "Kürtler, ki önemli ve iyi olan tek Kürt Abdülhey'dir, o da kendini Türk hissettiği, Polat'ın kan ve şiddetine ortak olduğu müddetçe vardır. *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta sınırda Abdülhey Kürtçe konuşsa bile, yine Gökalp'in tespitiyle söz konusu olan kişi, 'normal bir insan' olarak 'hangi milletin terbiyesini almışsa, ancak onun mefkûresine çalışabilir' mazbutunda biridir" (M. Yücel 2008).

31 Suç Kahramanlığı yapımlarında Kahramanın ailesini ve kız kardeşini koruma içgüdüsü yanlış anlamalara mahal verecek, hatta Yancısını gözden çıkartacak kadar güçlüdür. Örneğin *Scarface*'de Tony (A. Pacino); kız kardeşi Gina (M. E. Mastrantonio) ve onu kullanıyor sandığı Yancısı Manny'yi (S. Bauer) gözünü kırpmadan öldürür. Aslında Gina ve Manny evlenmek üzeredir ve yanlış anlaşılmışlardır. Gina öyle iyi korunur ki, sadece bir Yancıyla ilişkiye girebilmiştir.

32 Çakır, kız kardeşi Derya'yı fetiş düzeyinde sever ve o öldürüldüğünde kendisinden geçerek haykırır: "Ben artık kimin için öleyim öldüreyim?" (*Kurtlar Vadisi* B 21 hastane sahnesi). Derya'nın mezarına gittiğinde saatini çıkarıp gömer ve ağlayarak mırıldanır: "Seninle birlikte artık zaman durdu!" Benzer biçimde Maraz Ali, kız kardeşi Ayşegül'e tokat atan adamı tehdit eder: "Eğer bir daha seni kız kardeşimin aldığı nefesin yanında görürsem buradan atarım seni aşağı. Anladın mı? Anladın mı beni?" (*Adanalı* B 1).

33 *Deli Yürek*'teki Yusuf-Ali ilişkisi, *Kurtlar Vadisi*'ndeki Polat-Çakır ilişkisini andırır: Ali, Yusuf'un can yoldaşıdır ve onun kız kardeşiyle evlenir. Yusuf ikilemde kaldığı aşk ve işlerini ona açar ve Ali de Yusuf'u kollar.

mi durumlarda Kahramana sonuna kadar sadık Yancılar, olayları katalize etmek için öldürülebilir: *Deli Yürek*'te Umur (O. Ünlü), *Kurtlar Vadisi*'nde Çakır, *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Pürmüz, Abdülhey ve *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de Osman Ağa gibi.

HİLECİ EĞLENCESİ VE TEHLİKESİ

Deli Yürek'te biri Rehber (Kuşçu), diğeri Kötü Adam (Turgay Atacan) olmak üzere iki Hileci (Joker) vardır. Kuşçu çatı katında vakit geçirmesi, kendisinden geçmişliği ve sıradan yaşamıyla Yusuf'u eğlendirir. Turgay (A. Sürmeli) her türden delilikle düşmanlarını öldüren ve kendi ekibi kuran bir çete reisidir; gücünü kullanırken sergilediği zaaflar (Rus kadınlarına düşkünlüğü, konuşma biçimi ve rahatlığı) onu komikleştirir. Hileci Kuşçu, Yusuf'un cesaretini pekiştirirken; Hileci Turgay, Yusuf'u harekete geçirmek için kışkırtandır.

Kurtlar Vadisi ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da ikisi Yancı (Çakır ve Erhan) ve biri Kötü Adam (Muro) olmak üzere üç Hileci vardır. Çakır, Kahraman Polat'ı kendisine dost bilir ancak hep Polat Çakır'ın arkasını (sakin diyaloglar eşliğinde insanları vince asarak öldürmek, tersanedeki gemilerden suya atmak ya da organ kesmek) toplar. Çakır ve Polat bir çifte-Kahraman Yolculuğu yaşayarak mafyayı ele geçirir. Çakır hareketli bir Jokerken, Polat konsantre ve temkinli duygular yaşar. *Kurtlar Vadisi*, *Kurtlar Vadisi: Terör* ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da yer alan Erhan, Hileci arketipini en iyi yansıtan karakterdir. Siyah-kırmızı renk takımlar giyen sivri sakallı Erhan, Güllü gibi komik (ve kadınsı) bir lakaba sahiptir. Devlet adına Memati'yle operasyonlar gerçekleştirirken kontrolsüzdür. *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 64'te,

"Güllü" Erhan, Polat'ın diğer Yancıları Memati ve Abdülhey'le ilişkilerinde hep ezilir. Tipik bir mafya elemanı değildir, *Animo*'sıyla barışamaz ve polemiklerle sındırılır. Erhan: "Abdülhey sana canımızı borçlandık!" Abdülhey: "Alacağımız olsun Erhan!" (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 2).

Çoban adında bir seri katili yakalamak üzereyken olay bölgesine kundakta bir bebek getirir ve onu arabada unutarak katilin eline geçmesine neden olur. *Kurtlar Vadisi: Terör* B 2'de Memati'ye "Operasyon sırasında 'koordinasyon' olacakmış!" diyerek malumun ilâmı mesajlar verir. Hapisteki birinin hayatını kurtarmak için *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 1'de "İçerde kimimiz var dayı? Sana bir isim versem onun hayatını kurtarabilir misin? Dayı bu Mahmut Gündoğdu. O... Onun biraz daha yaşaması lazım! Dayı yok daha yeni soktuk, lazım. Orada lazım!" ve göreve çıkan patronu Polat'ın ardından; "Hayırlı olsun 3 silahşorlar sahalara döndü!" ve *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 2'de şirket hissesi satın almak için gittiği ofisteki sekretere kartını uzatarak (arkasını sakarca döndüğünde para dolu çantasıyla cam bölmeyi kırar) "Bütün kapıları açar!" der.[34]

34 Türk Sineması ve görsel geleneğinin LGBTTİ kimliklerine bakışı eski Hollywood'unkiyle aynıdır: Öyküleme stili

Kurtlar Vadisi: Pusu'daki üçüncü Hileci Muro karmaşık özelliklidir. Terör örgütüne çalışan Muro, fark etmeden uluslararası güçlere hizmet eden bir alt-eleman olur. Sol-Kürt devrimcidir, üstlendiği işleri eline yüzüne bulaştırır, kurduğu diyaloglar ve şiveli prozodisiyle Türk politik zeminini karikatürize eder. *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 64'te Memati kendisini dövecekken; "80 yıldır çakıyorsunuz zaten bir kere de başka bir şey yapın!" ve *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 65'te Yancısı Çeto'yla (Ş. Onatoğlu) denize düştüklerinde "Lanet olsun bu emperyalistlere suyun bile tadını bozmuşlar, motorin kokuyor!" der. Muro sonradan Polat'ın tarafına geçmiş Kötü ve Hileci Adam olsa da, (önceden yaptıklarının bedelini ödeyerek) *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 65'te Batılı bir yönetici tarafından canlı bomba olarak bir kahvehanede patlatılır. *Deli Yürek* ve *Kurtlar Vadisi* aynı yapımcıların elinden çıktığı için Erhan, Çakır'la ve Muro da *Deli Yürek*'teki Turgay'la yer değişmiştir.

Kabadayı'daki Hileci Sürmeli'dir. Neşe kaynağı bir homoseksüel olan Sürmeli, tuhaf bıyığı ve sempatik görünümüyle dikkat çeker ve kendisine "efemine" ve "yaratık" der. Bir eşcinsel olarak etrafı tarafından dışlansa da, Kahraman Ali Osman'a olan sadakati, onun diğer (kabadayı) Yancılarını geçer. Sürmeli, Muro gibi sonu acıklı Hilecilerdendir ve Kötü Adam Devran tarafından öldürülür. Bu sırada (kendi cinselliğini övüp) "Bendeki 'g.t' sizde var mı?" der ve Devran'ın mafya bozuntusu sert görünümü, maço ve hegemon tavrıyla dalga geçer.

Adanalı'da "Yancı/Rehber Adanalı" ve (Kötü Adam sayılabilecek çift kimlikli hırsız) Fiko/Lezize Nine (U. Oğuz) Hilecidir. Adanalı-Maraz Ali ikilisi, zaman zaman çifte-Kahraman gibi hareket etse de (ki *Kurtlar Vadisi*'ndeki Çakır ve *Adanalı*'daki Adanalı'yı aynı oyuncu oynamıştır) Adanalı'nın yasalara bağlı bir memur oluşu; onu Kahraman olmaktan sakındırır ve Hileci başkomiser kalmak ister. Adanalı için polisiye sorunların çözümü basittir. Suç sahnelerine absürt müdahalelerde bulunur ve gittiği her yerde onun için birkaç saniyede çözülebilecek sorunlarla karşılaşır; teröristlerin ele geçirdiği otobüse sanki şoförmüş gibi sızar, ani frenler yaparak herkesin hayatını tehlikeye atar ve sonunda teröristleri ön camdan fırlatır, uçak korkusuyla dalga geçen çocuğa şirin görünür ve bu sırada çantasında bomba olan bir adamı kafa atarak etkisiz hale getirir. Fiko durmadan hırsızlık yapan, etnik unsurlar taşıyan, konuşmaları ve hareketleri komik olan ve komiser Adanalı'nın başına sürekli iş açan bir Hilecidir. Sevdiği kıza komşu olmak için Lezize Nine kılığına girer ve birçok problem yaşar; kendi akrabalarına yakalanmamak, sevdiği kıza kimliğini açıklayamamak ve onun sevgilisiyle yüzleşmek gibi.

Aynadaki Düşman: Teşkilat'takı biri Kötü Adam (Çelebi), diğeri zeki ve çatlak bir bilgi işlem elemanı olmak üzere iki Hileci vardır. Çelebi (Ş. Sezer) soğukkanlı bir katildir ancak çalışma biçimindeki tuhaflıklar (giydiği kostümler), esprileri ve eylemlerinden aldığı zevk (örneğin *Aynadaki Düşman: Teşkilat* B 1'deki patlama) Hileci enerjisine yakındır. *Sıla*, *Sessiz Fırtına* ve *Ezel*'deki ağır "trajik çatışmalar" Hileci barındırmaz. *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de hokkabazlık yetenekleri olan ve ancak bir süreliğine Kahramana Yancılık eden Gerard (Ö. Erkan) adında bir Hileci vardır. Hile-

"erkek" bakışıyladır, kadın "erkek öznelliği"ne karşı konumlanır ve LGBTTI kişileri ya alay konusudur ya da hiç yoktur (Yılmazok 2012, s. 230).

ciler Türk Suç Kahramanlığı dramasındaki Yancı, Rehber ve özellikle Kötü Adam arketiplerinin bir sentezi olarak belirmektedir; Yancılar gibi farklı ancak daha uç karakter enerjileri (Kürtlük, alt sınıftan olmak, eşcinsellik ve kadınsılık gibi) taşıyarak öyküleri zenginleştirmekte ve gerilimli sahneleri rahatlatmaktadır.

KÖTÜ ADAMLAR VE GÖLGE

Kötü Adam Klâsik Anlatı'da mutlaka olması gereken bir arketiptir. Kahramana kendini adayan kadının peşindeki Kötü Adam komik ya da korkutucu olabilir. Kahraman, annesine ya da deniz kıyısında yol gözleyen sevgilisine kavuşacakken onları "gaddarca" öldürebilir (Varol 2005). Suç Kahramanlıklarında Kötülerin öyküdeki varlıkları önem kazanır ve davranışları abartılır:

> Suç dizilerinde, polisiyelerde ve dedektif dizilerinde iyi ve Kötü karşıtlığı üzerine kurulmuş yapılar görülür. Burada Kötü; suç ve suçludur. Her bölüm bir suçun işlenmesiyle başlayıp suçlunun cezalandırılmasıyla biter. (Eriş 2002, s. 164)

> Kahraman halkı kurtaracak prenstir; şeytani bir gücü ya da toplumsal bir illeti düşman beller. Yolculuğunu en anlamlı kılan buluş; Kötünün varlığıdır. (Eradam 2004, s. 17)

Suç Kahramanlığı yapımlarında Kahramanı yasadışılığa ve suça çeken asıl faktör Kötülerdir.[35] Kahraman; filmlerde finalde, dizilerinse final bölümünde Kötü Adamla ve ertelediği İç korkularıyla (Gölgesiyle) yüzleşir. Kahraman İç gerilimi yüzünden masumiyetini kaybederek ya da bir misyon gereği düşmanını öldürür.[36] Kötü Adamlarla olan sert mücadelenin ilk belirtisi Geçit Gardiyanıdır. Amacı Kahramanın dramatik fonksiyonunu sınamak olan bu engelin aşılması için Kahramanlar bazen gerçek kimliklerini saklarlar.

Deli Yürek'te birçok Kötü Adam vardır ancak bunlardan üçü önemlidir: Ağabey, Turgay ve Savaş. Ağabey sonradan Yusuf'un kayınbiraderi olacak ve taraf değiştirecek bir Kötü Adamdır ve Kötü âlemin Babası'dır. Ağır ve sert konuşur, bıyıklıdır, yanında sürekli korumaları vardır, resmi giyinmeye çalışır ve sürekli emirler yağdırır. Yusuf'u kendi ekibine katmak ve Yancısı yapmak ister ancak Yusuf Ağabey'i reddeder; devletle ilişki de görünüyor olsa bile başka örgütlerin paralelinde çalışıyor olmak istemez. Ağabey idealist bir yöneticidir ve "birimini" "mafyadan" uzak tutar ve *Deli Yürek* B 92'ye kadar direnir. Birime lider olmak isteyen bir başka Kötü Adam, (B 36'da beliren) (Hileci) Turgay'dır. Turgay, kısa-boy kompleksi yaşayan, pis sakallı, argo konuşan, hapse pek çok kez girip çıkmış, raconcu ve kendince espriler ve mimikler yapan korkusuz biridir. Örneğin; *Deli Yürek* B 70'te TV'deki magazin kültürünü ve Akmerkez'e ciple giden kadınları eleştirir ve arabasına aldığı fahişe

35 Türk Sineması'nın 1950-1975 döneminde tipler insani özelliklerinden soyutlanmıştır; ya tamamen iyi ya da tamamen Kötüdürler. Suç dizilerinin Kötü karakterleri, Yeşilçam melodramlarının kült oyuncuların canlandırdığı "star Kötü Adam"lardan (Erol Taş, Bilal İnci, Nuri Alço, Coşkun Göğen, Hüseyin Peyda, Turgut Özatay, Hüseyin Baradan, Hikmet Taşdemir, Kazım Kartal, Kenan Pars ve Danyal Topatan gibi) ayrışır. Eski Kötüler pis görünümlü, kadın düşkünü ve ceza görenlerdir; 2000'lerin suç öykülerindeyse "Kötü Adam"lar ne istediğini bilen, kolay yenilmez, hırs dolu ve profesyoneldir ve kendi dünyalarını kurmuşlardır.

36 Örneğin; *Platoon* (O. Stone, 1986) ve *Full Metal Jacket*'ta (S. Kubrick, 1987) Doruk (Dirilme); başkarakterin düşmanını öldürdüğü andır. Kahraman "şartlar gereği" Kötü Adamla karşılaşsa da onu "kendi isteğiyle" öldürür.

için, "Allah'ım, bu güzel bedene kuş kadar bile beyin koymuyorsun. Bu ne ince sanat!" der. Turgay bazen mafya güçlerini kullanılır, bazen de kendisinin kullanılmasına izin verir. Riskli birisi olduğundan Yusuf onun adımlarını kestiremez. *Deli Yürek*'in 2. sezon finalinde Yusuf'un düğününü basar ve katliam yapar. Savaş, kirli işler çeviren ve Turgay gibi (Ağabey'in yerine) derin devletin başına geçmek isteyen bir gazetecidir. Zamanında Yusuf'un aşkı Feraye'ye de göz koymuştur. Ağabey'in pozisyonunu önce Turgay bozar ve bu durum Ağabey ve Yusuf'un yakınlaşmasına neden olur. Savaş çift taraflı çalışır ve sonunda Turgay'ı tasfiye edip (*Deli Yürek* B 91'de) Ağabey'in yerini alır. *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Yusuf'un düşmanı Kötü Adamlar Hasan ve Şeref'tir. Hasan, dinci bir terör örgütünü yönetmekte olan Amerikalı bir imam, Şeref ise işbirlikçiliğe soyunmuş eski ve menfaatçi bir albaydır. Yusuf, düğününe geldiği asker arkadaşı Cemal'in katledilmesi üzerine onun öcünü almak için ikisini birden öldürür.

En karmaşık ve çok sayıda Kötü Adam *Kurtlar Vadisi* yapımlarındadır.[37] *Kurtlar Vadisi*'nde birtakım özel kurallarla üye olunan Mafya Konseyi'nin sayısız lideri, yasadışı Kötü Adamdır. Samuel (N. Şirinyan) İsrail İstihbaratı'yla çalışmaktadır ve Polat'ı sevmez, İplikçi Nedim (İ. İncekara) para aklar ve Nizamettin borsa manipülasyonunu ve devlet bürokrasisiyle olan ilişkileri yönetir. *Kurtlar Vadisi* B 6'da Kötü Adam olmayan ancak yaşlı bir Eşik Gardiyanı olan Duran Emmi, Polat'ın mafyaya sızması hızlansın diye kendisini öldürtür. "Biz devlet doğruysa, devletin yanında olduk, yok yanlış yapıyorsa milletin yanında olduk! Milletin bize ihtiyacı varsa onların yanında oluruz gene!" derken, Aslan Bey onu infaz eder. Polat'ın çökertmeye çalıştığı Konsey'de en dikkat çekici Kötüler; Mehmet Karahanlı ve Ziya Yılmaz'dır (İ. Betil). Mehmet Karahanlı Konsey Başkanı, Rehber Aslan Bey'in eski arkadaşı ve zeki ve aristokrat bir Kötü Adamdır. Zamanında devlet için çalışmış olmasına rağmen taraf değiştirir ve uluslararası güçlerle işbirliği yaparak Türkiye'deki yeraltı teşkilatlarını, medyayı ve siyasetçileri yönetir. Laz Ziya'nın milliyetçi duyguları güçlüdür, ancak ailevi sorunları yüzünden soğuk ve travmalı görünür. Kızı Meral'i güvende olsun diye Çakır'la evlendirmiştir, diğer kızını öldürmeye çalışmış ama duygusal davranıp beceremeyiştir. Silah kaçakçılığı yapan Laz Ziya, Konsey güç kaybedince yaptıklarından pişmanlık duyup suçlarını ve çalıştığı illegal örgüt ve kişileri Doğu Eşrefoğlu'na (A. Akışık) bildirmiş ve önce hapse atılıp, sonradan (*Kurtlar Vadisi* B 95'te) şişlenerek öldürülmüştür.

Kurtlar Vadisi: Irak'ta yer alan Kötü Adam, Amerikalı eski komutan olan Sam William Marshall'dır. Sanata ve müziğe düşkün olan Sam, "vadedilmiş topraklarda" (Babil) üstün bir misyonla var olduğuna inanmaktadır; Irak halkına değer vermez ve gözü dönmüş bir doktorla (G. Busey) işbirliği yaparak onları öldürür. Polat, Sam'i bir otelde esir alsa da Sam kaçar. Bunun üzerine Polat, (yüzleşme sahnesinde) piyanosuna koyduğu bombayla onu öldürür. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'nun ilk sezonlarında Kötü Adam, İskender Büyük gibi görünür; çünkü (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 42'de) Polat'ın adamları Pürmüz, Eren (K. Fırtına) ve Nevzat'ı

37 Konseye üye tüm Kötü Adamlar için bkz. "Kurtlar Vadisi Karakterleri Listesi", http://tr.wikipedia.org/wiki/Kurtlar_Vadisi_karakterleri_listesi [Erişim tarihi: 3.4.2013].

(N. Yakışırboy) öldürtmüştür. Ancak zamanla (ve *Kurtlar Vadisi: Gladio* öyküsünde) İskender'in eski bir Kahraman olduğu ve ihanete uğradığı anlaşılır. Polat ve İskender, derin devlet içinde karşılıklı bir mücadeleye girişmiştir.

Kurtlar Vadisi: Pusu'da en güçlü Kötü Adam; (B 64'te beliren) Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi Stratejisti, CIA yöneticisi ve Gladio'nun Türkiye'deki "1 numaralı" ismi Aron Feller'dir. Aron'ın İsrail ve Avrupa'yla sıkı ilişkileri vardır. Polat, İskender'in kaçırdığı eşi Ebru ve kızı Elif'i (D. Sakarya) bulmak için Aron'la takasa girer. Aron, İskender'i Kötü bir Rehber olarak yıllarca kandırmış ve kendi oluşumuna hizmet ettirmiştir. İskender her şeyi anladığında; Aron onun Türkiye'deki oluşumunun bilgileri ayıklayıp düzenleyerek bir flash bellek içinde yargıya verir. İskender tutuklanır. *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da hapisten çıkar ve Gladio'nun "2 numaralı" ismi Bülent Fuat Aras'ı öldürür. Tüm bunları ona yaptıran Aron'dır. İskender susturulur ve dava düşer (İskender sonradan İsrailli ajanlar tarafından iyileştirilip kullanılmıştır; ancak Polat, o oluşumu çökertince İskender tekrar Feller'ın Konseyi'ne girer). Aron *Kurtlar Vadisi: Irak*'taki Kötü Adam Sam gibi sanat düşkünüdür (casusluk yaparken bir "at kafası heykeli"ne kamera yerleştirir). Şehirli salon erkeği gibi işini masa başında halleder, maşa kullanır ve Yeşilçam'ın patron tiplerine benzer. Tetikçi olarak kullandığı adamlardan biri olan Hileci Muro'yu canlı bomba yapan odur. Polat, kızını kaçıran Aron'ı sonunda öldürür (B 131).

Kurtlar Vadisi: Pusu'ya, B 69'da dâhil olan Şeref "Zaza"oğlu, taraf olarak İskender ve Polat arasında gidip gelir. B 91'de kesin olarak Polat'ın tarafını seçer; çıkarcı ve paragözdür. Uyuşturucu kaçakçılığından hapse girip 25 yıl sonra, İskender'in yardımıyla çıkmış ve ona vefa borcunu ödemiştir. Sokağı, gasp ve kapkaç çetelerini yöneten Şeref'in en büyük hobisi, canlı kestiği kulakları biriktirmektir. Polat'la olan husumeti yüzünden *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 140'ta Yancı Hikmet'in alnına "Z" harfini kazır. B 104'te beliren bir başka Kötü Adam Ersoy Ulubey'dir (Ü. Acar). Ersoy eski bir jandarma olarak Güneydoğu'daki derin devletin istihbarat kanadının sorumlusu ve İskender'in eski Yancısıdır. Evine düzenlenen baskında oğlu teröristler tarafından katledilince, devletle bağını kopartır ve aktif çalışmaları biten ve yönetici kadrosunun çoğu deşifre olan kendi örgütünü, korucu ve devlet himayesindeki itirafçılarla birleştirir. İskender, gösterdiği dengesiz davranışlar yüzünden onu tehlikeli bulup görevden alır ve öldürülmesi için çeşitli örgütlerin yuvalandığı dağlara gönderir. Ersoy sağ kalır. Kendisine bağlı adamlarla sigara ve uyuşturucu kaçakçılığı yapar. Güneydoğu'dan getirdiği 1.000 kişiyle İstanbul'da bir kamp kurmuştur. Polat, kampı basıp o orduyu yok eder. Ersoy, Polat'ın yakınlarına saldırdığında Polat tarafından öldürülür (Aron'dan önce) (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 128).

Sıla'daki Kötü Adam; Kahraman Boran'ın (amca tarafından) kuzeni ve rakibi Cihan'dır (D. Saltoğlu). Boran ılımlı ve dürüst bir ağayken, Cihan hırs doludur ve onun kuralları çiğnediğini, töreye ve aşirete ihanet ettiğini savunur ve açıklarını kollar. *Sıla* B 40'taysa Cihan'ın evli bir kadınla kurduğu ilişki ortaya çıkar ve aynı kadının kocası tarafından öldürülür. Baş Kötü Adamı Kahramanın değil, başka birinin öldürmesi dizideki dramatik gerilimi ansızın düşürmüştür.

Son Osmanlı Yandım Ali'de Kötü Adam; Kahraman Yandım Ali'nin sevgilisini çalmış ve onunla evlenmiş Dimitri'dir (J. Baker). Dimitri, İngiliz işgaline yardım eden bir haindir. Yandım Ali, Dimitri'yle hem vatanı hem de kendi duyguları için mücadele eder. *Kabadayı*'daki Kötü Adam, mazlum Devran'dır. Yetimhanede büyümüş, sübyancı bir gardiyanın tacizine uğramış ve onu baltayla öldürmüştür. Önemli bir mafya elemanıdır ancak bu işe, ona kadın kostümleri giydirip fotoğraflarını çeken kişilerin tehdidiyle başlamıştır. Devran'ın "mazlumluğu", eroin bağımlısı yaptığı Karaca'ya olan aşkıyla artar. Devran Karaca'nın Ali Osman'ın oğluyla da irtibatlı olduğunu öğrenince rekabeti kaldıramaz. Murat Karaca'yı bırakmak istemez ve kayıp babası Ali Osman devreye girer. Karaca başlangıçta Devran'ı tercih etse de, sonradan Murat'a "adanır". Devran patronunu öldürecek cesarettedir. Karaca'yı çok sevmesine rağmen ona şiddet uyguladığı için Kahraman olma vasfını yitirir. *Adanalı*'daki Kötü Adam, on iki yıl önce Maraz Ali ve Adanalı tarafından hapse atılan Alex'tir (C. Hünal). Hapis yılları boyunca intikam planları yapan Alex, serbest kaldığında İstanbul'da olaylar çıkartarak dikkatleri üzerine çeker. Playboy bir iş adamı gibi görünür ve her gün dövüşmek için gittiği kulüpte Maraz Ali'yle karşılaşır. Maraz Ali, Alex'in kız kardeşi Maya'yla (Z. Özder) ilişki kurarak ortadaki husumeti büyütür. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'taki Kötü Adam, suikastçı ve Hileci Çelebi'dir. Çocukların gözü önünde cinayet işlemekten çekinmeyen Çelebi, sayısız suikast, bombalama eylemi ve infaz gerçekleştirerek terör örgütlerine yardım etmiştir. Dizi erken bitirildiği için Çelebi ve Kahraman Murat yüzleşmez.

Kötü Adamlar ciddi (Savaş, Hasan, Devran, Sam, Aron, Ersoy, Cihan, Dimitri, Alex, Çelebi ve Cengiz) ve komik/Hileci (Turgay ve Şeref) olmak üzere iki tiptir. İhanet eden komik adamlar ya da komik "Kötü" Adamlar, *Kurtlar Vadisi: Pusu*'daki Muro ve *Ezel*'deki Kerpeten Ali gibi zaman içinde taraf değiştirebilir.[38] Rehberlerin, Mesajcıların, Hileci-Kötü Adam gibi çift kimliklilerin, Biçimdeğiştiren ve sırf Kötü Adamların, "Gölge arketipi"yle bağı vardır. Kahramanın hem İç hem de Dış Aksiyonunun nesnesi olan Kötü Adamlar yok edildiğinde, Kahraman Gölgeyle bütünleşir. Kötü Adamlar Gölgeleriyle yüzleşmeye cesaret gösteremeyeceği için Kahraman olma şansları yoktur. Ancak (*Terminator*'ün robotları gibi) kendilerini yeniden üretme güçleri vardır.

METANOMİK ANLATIM

Metanomi ve metafor Klâsik Anlatı'nın fonksiyon gören iki önemli unsurudur (Stam 2005, s. 48). Metanomi metafordan (benzetmeden) ayrılarak anlam üretir. Metafor metanominiye ihtiyaç duyan, idealize edici, düzen belirten (paradigmatik), ayırıcı, evrenselci, bağlam dışı, bağımsız ve imgeleri hiyerarşik (dikey) imtiyazlandıran (anlamı belirleyen ve gerçeği "açığa" çıkaran) bir eksen; metanomsa maddeleştirici, deneysel, tikel, farklılaşmış, düşünceyi yatay bölen ve önermelerle çalışan bir eksendir (U. T. Arslan 2005, s. 23). Metaforun görünür bir bağı/ilişkisi bulunmazken, metanomi işaret edilen üstünden, ona yakın bir anlam taşıyan başka bir şeyi işaret eder ve başlangıçtaki şeyi ikâme eder ("bütünü", bağlantıyla çağırır) (Chandler 2007). Metanomik anlatım çoğunlukla nesne-

38 *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 50'lerde Muro, Çeto ve Tataroğlular'dan Bulut (H. A. Danyal), Polat'ın ekibine katılır.

lerle sağlanır; sevdiklerinden Kahramana onu koruma amaçlı emanet edilen büyülü nesneler, bağlı olunan takılar/kostümler ya da aşkı sembolize eden aksesuarlarla öykülenir.[39]

Deli Yürek'te, Kara Hamit'in yere düşürdükten sonra Yusuf'a hediye ettiği kaşkol, delikanlılığı simgelemektedir. Kaşkol bir emanettir ve Yusuf'u kuvvet Rehberiyle bütünleştirir. Kara Hamit ölünce Yusuf'un yanına geçen adamları, eski Rehberin Yancı emanetleridir ve Yusuf'a misyon yüklerler. *Deli Yürek*'in jeneriğinde Yusuf'la birlikte görülen tabanca ve gül; iktidar ve sevgi metaforudur. Yusuf'un adalet dağıtacağını ve duygusal, romantik ve şefkatli olacağını belirtir. *Kurtlar Vadisi*'nde birçok metanom vardır; B 94'te Polat'ın gerçek annesinin ona verdiği yüzük, Çakır'ın tespihi, Aslan Bey'in vasiyeti, B 1, 5 ve 21'de gündeme gelen Polat'ın zamanında Elif'e verdiği Midyat telkârisi (kolye) ve Çakır ve kız kardeşi Derya arasında gidip gelen kol saati.[40]

Sessiz Fırtına B 1'de Yiğit; Babası'nın saat ve yüzüğünü takar, tespihini ve silahını alır ve Yancısı Barut'a emanetleri devralış sebebini açıklar: "Bak Barut 'Babam'ın tespihi. İnsan niye tespih taşır Barut? Bir dayım vardı dua olsun diye taşırdı elinde. Bir küçük amcam vardı o da elini meşgul etsin diye. Kısmet olmadı Barut. Uğur getirsin diye Barut! Malum savaş zamanı..." Yiğit öldürülen babasının görevini devralır ve intikam almak için yemin eder. *Kabadayı*'da Ali Osman'ın sevgilisi Afet, oğlu Murat'a hem bir mektup hem de (Ali Osman'dan aldığı) bir yüzük bırakır. Murat, Ali Osman'la buluştuğunda mektup ve yüzüğü ona geri verir. Murat'ı tersleyen Ali Osman, emanetleri alıp silahının yanına koyar. Devran'la karşılaşmadan önce o yüzüğü takmıştır. Ali Osman ölünce, Murat babasının kurduğu düzeni ve yüzüğü sahiplenir.

Ezel'de metanom işlevi gören iki yüzük vardır. İlki Ezel'in, annesinden aldığı ve soygundan önce evlenme teklif ederken Eyşan'a verdiği yüzüktür. Eyşan, yüzüğü alır ama Ezel'le birlikte olduktan sonra geri bırakır. Ezel on iki yıl sonra intikam için Cengiz ve Eyşan'ın karşısına çıktığında, yüzüğü elinde tutmaktadır. İkinci yüzükse, B 71'de Rehber Ramiz Dayı tarafından "İntikam dedikleri verilmemiş adalettir. Sen de onu söke söke alacaksın! Ancak yeni bir hayat için umut doğduğunda yüzüğü takacaksın!" denerek, Ezel'e verilir. Ezel her şey bittiğinde aşk kazanacak diye düşünür. Ancak final sahnesinde yüzüğe gizlenmiş zehri içerek Eyşan'ın (cesedi) yanında intihar eder. Taraf değiştiren Eyşan ve Kerpeten Ali de birer metanom-varlık olarak görülebilir; Ezel uzun bir mücadeleden sonra, onları Cengiz'den geri almıştır.

Adanalı'daki metanomlar; Adanalı'nın Yunanlı bir anneden olma kayıp kızı Sofia ve İdil'in; Maraz Ali'den olma çocuğudur. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta metanom, öldürülen Babası'ndan Nisan'a kalan matruşka ve anahtardır. Nisan nesnelerin sırrını çözemeden dizi biter. Tüm bu nesnelerden, yüzük aşkın, tespihse İstanbul kabadayılarının vazgeçilmez aksesuarı ve delikanlılığın tamamlayıcısıdır (Uluyağcı 2009, s. 158). Çakır'ın Erzurum orijinli tespihi ve Ezel'in dua yazılı yüzüğü halk arasında popülerdir. Taşınabilen nesneler ya da ka-

39 Örneğin *Braveheart*'ta Wallace (M. Gibson), infaz edilirken "özgürlük" diye bağırmıştır ve taşıdığı (ilk sevgilisinin emaneti) mendili elinden düşer.

40 Derya, abisi Çakır hapisten çıkarken, ona "Dışarda zaman durmuyor," diyerek bir saat hediye etmiştir; Çakır o saati Derya öldüğünde gömmüştür.

rakterlerin kendisi olarak metanomik aktarım; ulaşılması gerekli bütünü gösteren işaretçidir ve arzunun sonsuz metanomik hareketi içindeki bir nokta ve bir kayıp varlık olarak Kahramana ve insana; bilinçdışı bir çıkış kaynağı vaat eden huzurun müjdecisidir.

KAHRAMANIN İÇ VE DIŞ ÇATIŞMASI

Kahramanın yola çıkması için bir neden ya da istek gerekir. Kahramanın inandırıcılığını arttıran bu nedenler İç ve Dış çatışma (Yolculuk) olarak iki türdür.[41] Dış çatışma *Kahramanın Yolculuk* aşamalarını takip eder. İç çatışma öç, gizli kimlik, ihanet ve isyan gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanır.[42] Kahraman İç Aksiyonunu dindirirken çoğunlukla yenemediği korkularıyla (Gölge) çarpışır. Çelişkili bir varoluşa sahiptir ve bu kusurlu doğasının yarattığı çatışmalardan dolayı soğukkanlılığını koruyamaz ve öfkelenir (Ünal 2008, s. 99).

Deli Yürek'te Yusuf, önce Feraye'ye sonra Zeynep'e kavuşmak ister. Ancak aşması gereken Dış engeller vardır. Feraye zengin bir ailenin kızıdır, kaza yaptığı arabasını tamirciye bıraktığında Yusuf'la tanışmıştır. Yusuf arabayı Feraye'nin evine geri götürür ve şahit olduğu yaşantıyı garipser. Zeynep ise geçimsiz ve babasıyla uyumsuz bir kızdır ve onun derin devlet işlerinden uzak durmak ister, ancak Yusuf'la birlikte olunca tekrar mafyayla ilişkilenir. Yusuf savunmak istediği halkı için Zeynep'in babası Ağabey dâhil pek çok kişiyle savaşır. Bu sırada sürekli tuzağa düşürülür; B 35'te Arif Şahin (M. A. Tuncer) ve Behram Kartal'ı (İ. İncekara) öldürmek üzereyken gözaltına alınır, sahte delillerle hakkında dava açılır ve Yancıları Sabri ve Yılmaz'la beraber çete kurmaktan "idam cezasıyla" yargılanır (aslında B 91'de arabasına gizlice silah yerleştirilmiş ve ihbar edilmiştir). Yusuf'un B 1'de engellediği terör eylemi, B 2'de hayatını kurtardığı Kara Hamit ve medyanın ilgisiyle beraber bir yandan ulusal, bir yandan kişisel bir hesaplaşmanın içine, çok da istemeden girer.

Kurtlar Vadisi'nde Polat, Babası'nın iktidarından ülkeyi kurtarmak için yetiştirilmiştir, ancak bu gerçeği bilmez ve amacı sevgilisi Elif'le olmaktır. Ülkesi için edindiği görevler ve Aslan Bey'in planları Elif'e kavuşmasını engeller.[43] İçindeki Ali Candan ölmese de, zamanla kayıp gerçek kardeşini, annesini ve gizlenen babasını fark eder. Babası Baron Mehmet Karahanlı'yı kabul edemez. Onunla açık bir yüzleşmeye girmez ve onun ölümüne de sebep olan uluslararası liderlere ulaşır. B 97'de ülke içi mafyayı ortadan kaldırmak görevini tamamlar, özel hayatından vazgeçerek teslim olur ve mahkemeye çıkar. Serbest kalınca politik bir Süperkahraman haline geldiğinden *Kurtlar Vadisi: Terör*'de "terör"ü çözmek ister ancak dizi yayından kaldırılınca; bu kez (*Kurtlar Vadisi: Pusu*'da) faili meçhul cinayetler ve devlet içi derin ilişkilere odaklanır ve öldürülen Çağrı

41 Gerçek hayattaki Kahramanlara en çok yaklaşan ve inandırıcılığı en yüksek karakterler Klâsik Westernler'inkidir (M. Henderson 2009a).

42 Örneğin *Spartacus: Blood and Sand*'de hayata küsmüş olmasına rağmen Spartacus, karısına ve özgürlüğüne kavuşma yolunun arenadan sağ çıkmak olduğunu anlar (İçel 2011, s. 296).

43 Rehber Aslan Bey vasiyetinde görevini tamamlayabilsin diye Polat'a yalan söylemiştir: "Memleketteki bütün yetimhaneleri taradığımızda Karahanlı'nın oğlu olabilecek en iyi aday sendin. En büyük özelliğinse Karahanlılar gibi istisnasız her sabah afyonun patladığında üç kez hapşırmandı. Mehmet Karahanlı seni oğlu zannedecek! Sen onu haksız çıkarmayacaksın. Oğlu olacaksın. Karahanlı'nın veliahtı olarak, kurduğu imparatorluğu çökerteceksin. Bu seni yetiştiren vatanına borcundur!"

Toros'un kızı Ahu'yla yakınlaşır. Polat, artık özel hayatını ve yakınlarını, ancak mücadele ettiği güçler tarafından taciz edildiklerinde hatırlar. Kendisini ulusal ve uluslararası adalet dağıtıcılığına adamıştır. Peşinde olduğu Gladio'yu, *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 50'ye kadar aktif biçimde, (Tataroğlu Ailesi'nin kızları) İnci'yle (S. Şimşek) ilişkide olan İskender yönetir. İskender'in gücü sonradan zayıflar ve öyküsü *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da devam eder. Eski bir Kahraman olan İskender, sonunda Polat gibi mahkemeye düşmüş ve kendisini savunmak zorunda kalmıştır. Amacı serbest kalmak ve "hayat garantisi" verilirse bildiklerini anlatmaktır. Gladio bir Ayartıcı kadın avukat aracılığıyla (böylece İskender'in hayatına giren Dış çatışma İç çatışmaya döner) İskender'i son kez kullanır ve ona eski Gladio liderini öldürtür.

Sıla'da Boran oldukça yalnız bir Kahramandır. Töre yüzünden ilk eşini kaybetmiş ve ağa olduktan sonra adalet dağıtmakta zorlanmıştır. Yurtdışında eğitim gördüğü için toprak mülkiyeti ve sosyal ilişkiler konusunda yenilikler ister. En büyük rakibi Cihan, onun yerine geçmek istemektedir. Sıla'yla istemeden başlayan aşk ilişkisi Boran'ı cesaretlendirir, uyuşturucu ticareti yapmaz, töre cinayetlerini durdurur, öldürülmesi gereken kız kardeşini öldürmez, hatta silah taşımaz. Sonunda kurban olmadan sevdiklerine kavuşan tek Kahramandır (ağalık pozisyonunu bırakır).

Son Osmanlı: Yandım Ali'de Yandım Ali'nin İç Aksiyonu; yaşlı (Kötü Adam) Dimitri'yle evli olan Defne'ye kavuşmaktır. Dimitri'nin, İstanbul'un işgaline yardım ettiğini öğrenince, Ali'nin vatanı savunma isteği ve İç Aksiyonu birleşir. Dimitri kaçar, ancak Yandım Ali bu kez eski bir husumet yüzünden peşinde olan spor hocası Mösyö Gureau'yla (E. Boztepe) karşılaşır. Sonunda Defne ve Yandım Ali kavuşsa da beraber "Kurtuluş Savaşı"na giderler.

Kabadayı'da Ali Osman bunama rahatsızlığını yenmek ve hâlâ bir erkek olduğunu ispat peşindedir. Başı dertte olan bilmediği bir oğlu olduğunu öğrenince İç Aksiyonu büyür; oğlunun sevgilisi Karaca'yı kurtarır. Bu mücadelede Yancısı Sürmeli hariç, tüm dostlarının ihanetine uğrayınca inandığı bütün değerler boşa çıkar ve arkadaşlarının artık bir kabadayı olmadığını, bir tiratla onların yüzlerine haykırır:

> – Ali Osman: "Hanginiz yaptı bunu? Hepinizin kararı öyle mi? Sen benim en yakınımdın hapishane arkadaşım; biz hücrede kuru ekmeği paylaşmadık mı seninle Haco? Birlikte işkenceden geçmedik mi racon kesmedik mi? Ben Murat'ı sana emanet ettim, sense emanete ihanet ettin. Söyle şimdi ne yapayım ben sana? Çekip vurayım mı, ezip geçeyim mi seni? Zaten biz yokmuşuz, cesaret yokmuş, yiğitlik, mertlik, ölümüne arkadaşlık dostluk filan palavraymış. Racon bitmiştir hepiniz yatağınızda rahatlıkla ölebilirsiniz. Dördünüz bir Sürmeli etmezsiniz." (*Kabadayı*)

Ali Osman kimseden yardım göremeyeceğini anlayınca Kötü Adam Devran'ı etkisiz hale getirmek için harekete geçer ve bu uğurda ölür. *Sessiz Fırtına*'da Yiğit; bir şekilde Babası'nın (Gölge) kirli işlerini sahiplendiği için Antikahraman özellikler gösterir. İç Aksiyonu öncelikle kişisel adalet için öç almaktır: "Ben kendimden geçtim Barut. Ben artık ben değilim. 'Babam'ın, 'Babam'la beraber ölenlerin kanını yerde bırakmak bana haram" (*Sessiz Fırtına* B 1). Yiğit öncelikle aile heyeti engelini aşmak ve güven kazanmak zorundadır, bu yüzden bir

süre silah kaçakçılığı işine devam eder. Bu sırada ajan olarak şirketinde çalışan sekreter Deniz'e âşık olur. Aile güçleri ikisini de infaz ettiği için Yiğit'in çatışmaları bir sonuca ulaşmaz.

Adanalı'da Maraz Ali, İdil'e âşıktır ancak onun bir polis ajanı olduğunu öğrenince (Yiğit'in, Deniz'e gösterdiği tavrı sergileyemez ve) bunalıma girer. Başlangıçta gizli kimliğini Idil'e aktaramamanın gerilimini yaşamaktadır; sonradan asıl kandıranın İdil olduğunu görünce arzusuz kalır. "Kanundan kaçarken" eski arkadaşı Adanalı onu teslim olmaya ikna eder. Maraz Ali Dış çatışması sonlanırken öldüğü için İç çatışması da sonuçsuz kalmıştır. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Murat (bir Dış Aksiyon olarak öldürdüğü) istihbaratçı Servet'in kızı Nisan'la ilişkidedir (ek İç Aksiyon). Benzer biçimde, Murat'ın bir Dış Aksiyon olarak terör örgütüne sızıp yakalamaya çalıştığı lider Gürbüz, (bir İç Aksiyon olarak) Murat'ın babasının da katilidir. *Ezel*'deki Ezel'in hikâyesiyse kişisel bir öç olduğu için Dış ve İç Aksiyon doğal olarak birleşiktir: Kandırılmış bir Kahraman olarak Eyşan'a kavuşmak, onun masumiyetinden emin olmak ve Cengiz'i cezalandırmak. Ezel (Ömer) bunun için uzun bir süre beklemiş ve zengin olmuştur, ki Eyşan, Ezel'e zamanında para yüzünden ihanet etmiştir. Polat gibi, o da yüz değiştirdiği (Biçimdeğiştirdiği) için güçlü bir ruhsal bunalım (İç Aksiyon) yaşamaktadır.

Kahramanlardan başlangıçta Polat ve Maraz Ali; sürekli olarak Yusuf, Boran, Yandım Ali, Ali Osman ve Ezel'in İç çatışmaları (libidinal öfke); sevdiklerine kavuşamadığı için derinleşir. Klâsik Kahramanın cahil ve küstah, yaralarından güç kazanmak ve gerçeği fark etmek evrelerinden sırayla geçerler.

KAHRAMAN VE YOLCULUK SEKANSI

Kahraman Dış çatışmasını aştığında ruhsal bir tatmin sağlar ve bunun nasıl zorlu bir mücadeleden sonra olabildiğini; tarih boyunca kullanılmış olaylardan popülarize edilen *Kahramanın Yolculuk* aşamaları göstermektedir. Yolculuk aşamaları en düzenli ve eksiksiz olarak filmlerde cereyan eder. Dizilerdeyse aşamalar kimi uzatmalar/kısaltmalar/elemeler ya da sıra karmaşalarıyla gelir; çünkü dizilerdeki karakterler ya hiç değişmezler ya da filmlerdekilere nazaran çok geç değişirler.

1. Sıradan Dünya

Yusuf Yolculuğuna bir "mahalle delikanlısı" olarak başlar. Polat yüz değiştirerek sıradanlaşır (Çakır statü kazanmak için kumarhane açar). Polat'ı canlandıran N. Şaşmaz, sıradan bir Türk erkeği olarak seçilmiştir, uzun değildir ve bir sıra dışılığı yoktur. Boran yeni bir ağadır. Yandım Ali, milli şuuru olmayan bir Kahramandır. Ali Osman bunamış haldedir. Yiğit aile içinde henüz güven kazanamamıştır. İskender (*Kurtlar Vadisi: Gladio* başlarken) hapse atılmış ve itibarsızlaştırılmıştır. Maraz Ali âdi bir hırsızdır. Murat hafızasını yitirmiştir. Ezel aldatılmıştır. Sıradan Dünya Kahramanın içine gireceği yeni dünyayla kontrast sağlar; başlangıçta kimi şölen ya da düğün benzeri açılış sahneleri ya da temalarıyla Olağan Dünya açılabilir: *Sıla* B 1 ve *Sessiz Fırtına* B 1'deki düğün sahneleri ve *Kabadayı*'da bir futbol maçı ve çilingir sofrası (erkek riti) vardır.

2. Maceraya Davet

Yusuf için (*Deli Yürek*'te) sokakta başlayan bir terör olayı ve (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde düğüne Davet); Polat için (*Kurtlar Va-*

disi'nde) bir operasyon ismi olan *Kurtlar Vadisi*, Çakır için Konsey'e Çağrı, (*Kurtlar Vadisi: Irak*'ta) bir askerin mektubu, (*Kurtlar Vadisi: Terör*'de) mezarlıkta karşılaşılan Refika ve (*Kurtlar Vadisi: Pusu*'da) Çağrı Toros cinayeti; Boran için çeşme başında karşılaştığı Sıla; Yandım Ali için Türk bayrağını indiren İngiliz askeri; Ali Osman için Sürmeli'nin getirdiği, "bir çocuğunun olduğu" haberi; Yiğit için, bir düğünde ailesinin katledilmesi; İskender için deneyimsiz ve güzel avukat; Maraz Ali için güzel Polis İdil; Murat için farkında olmadığı yeteneklerini keşif ve Ezel için pazarda karşılaştığı Eyşan; Davetçidir. Kahraman henüz bilgiden yoksundur. Daveti çoğunlukla anlamaz ve bir takım verilerin peşine düşer.[44]

3. Davetin Reddi

Bazı öykülerde Kahraman çok güçlüyse Çağrı Reddedilmez.[45] Suç Kahramanları geçici süreler hariç Davetleri reddetmez. Polat hatıralarından kopmaz ve kendisini açık edip Elif'e dönmek ister; Ali Osman, Karaca hususu için Devran'la önce uzlaşmak ister; İskender mahkemede savunmasını geciktirir ve Ezel hapiste Rehberiyle karşılaşıncaya kadar mücadeleyi bırakmıştır.

4. Rehberle Temas

Yusuf'un Rehberleri mahallelisi, komutanı ve bir kabadayı; Polat'ın Rehberleri üvey Babası, komutanı ve bir kabadayı; Yandım Ali'nin Rehberi bir kabadayı; Yiğit'in Rehberi bir kabadayı; Murat'ın Rehberi bir komutan ve Ezel'in Rehberi bir kabadayıdır. Baştan itibaren lider konumunda olan Boran, Ali Osman, İskender ve Maraz Ali'nin bir Dış Rehberi yoktur. Rehberler Suç Kahramanına Özel Dünyanın (sınavın) şartlarını ve yaklaşan tehlikeyi anlatır.

5. İlk Eşiği Aşma

Yusuf'un ilk sınavı arazi mafyasını çökertmesi; Polat'ın, yeni kimliğine alışması (sonraki yapımlarda İlk Eşik Aşmaz); Boran'ın, berdel sorununu çözmesi; Yandım Ali'nin İngilizlerden kaçması; Ali Osman'ın, oğluyla yüzleşmesi; Yiğit'in, Babası'nın yerini devralması; Murat'ın, "Servet Yağmur Cinayeti"ni çözmesi ve Ezel'in ayrılık acısıdır. Maraz Ali (kız kardeşinin flörtünü dövmesi hariç) ve İskender, gücün Kötü yanında oldukları için bir ilk sınav vermez.

6. Denenmeler

Kahramanın kendine güvendiği bu fazda düşmanlar saldırır: Yusuf'un düğünü basılır (*Deli Yürek* 1. sezon finali) ve Yancısı öldürülür (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde bir düğün daha basılır); *Kurtlar Vadisi*'nde Çakır'ın kız kardeşi öldürülür, Polat'ın ailesine saldırılır (*Kurtlar Vadisi* B 42) ve Yancıları öldürülür

---

44 Kahramanın elde ettiği veriler bilgi paylaşma stratejisi gereği yavaş yavaş artar. Bu durum, Kahramanın kendilik gerçeğini parçalayabilir ya da toplumla ilgili gerçekliğin boşa çıkmasına neden olur: "*Blade Runner* (R. Scott, 1982) filmi ve *Matrix* serisindeki Kahramanların akıbeti bu minvalde terstir: Deckard (H. Ford), içinde, androidleri kovaladığı dünyanın bilgisini edindikçe kendi-gerçek olmayışını öğrenir; oysa Neo, gerçeklikle düşünen-ben arasındaki denklemde, düşünen-ben olarak kendisinden değil, gerçeklikten şüphe duyar" (Atayman 2004, s. 244).

45 "Western ya da macera filmlerinde Kahraman Çağrıyı hemen kabul etmektedir. Bu tür ... Kahramanların kendilerine güvenleri fazladır. Macera türünün Kahramanları özel yeteneklere ya da bilgilere sahip[tir]. *Indiana Jones* serisinin (1981-2008) arkeoloğu örnek gösterilebilir. Aksiyon Kahramanlarıysa; fiziksel güçlerine güvenmektedir. Macera Kahramanları korku duyabilirken, aksiyon Kahramanları korkusuzca Maceraya atılmaktadır" (Arslantepe 2008, s. 247).

(*Kurtlar Vadisi: Irak*'ta bir Iraklının düğünü basılır); Boran'ın eşi kaçırılır; Yandım Ali'ye ateş açılır; Ali Osman'ın yakınlarının çalıştığı bar basılır; *Sessiz Fırtına*'da bir sünnet düğünü basılır; İskender'in yakınları kaçırılır; Maraz Ali, Adanalı'yla yüzleşir; Murat suikasta ve Ezel ihanete uğrar.

7. Kovuğa Yaklaşma

Büyük sınav öncesinde Kahraman, Özel Dünyanın en derine sızar.[46] Bu aşama Yusuf için (*Deli Yürek*'te) uluslararası mafyayla temas ve (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde) terör organizasyonu liderlerine erişmesi; Polat için (*Kurtlar Vadisi*'nde) ulusal ve uluslararası Konsey'e girişi, (*Kurtlar Vadisi: Irak*'ta) otel baskını ve (*Kurtlar Vadisi: Pusu*'da) Gladio'yu fark etmesi; Boran için Cihan'ın adamlarını yakalaması; Yandım Ali için cephaneliği bulmak; Ali Osman için Devran'ın belirlediği mekâna gitmek; Yiğit için amcasının adamlarını yakalatmak; İskender için (*Kurtlar Vadisi: Gladio*'da) hapisten çıkmak; Maraz Ali için İdil'in ajanlık faaliyetlerini fark etmek; Murat için (Gürbüz'ün saklandığı) terör kamplarına sızmak ve Ezel için Eyşan, Cengiz ve Ali'nin işlettiği kumarhaneye ulaşmaktır.

8. İmtihan

Kahraman ya da bir yakını büyük bir sınav vererek tutsak düşer ve sembolik olarak ölür: (*Deli Yürek*'te) Yusuf, (*Sıla* B 39'da) Boran; Maraz Ali, Ezel ve (*Kurtlar Vadisi: Gladio*'da) İskender hapse düşer; Polat (*Kurtlar Vadisi* B 89'da Konsey'e girer ve) Lübnan Başbakanı'na suikast yapması için kaçırılıp Suriye'ye gönderilir ve (*Kurtlar Vadisi: Pusu*'da) komaya sokulur (B 42). Yandım Ali'nin sevgilisi tutsak kalır ve Ali Osman'ın yakını Karaca kaçırılır. Klâsik Anlatı'nın 6. Denenme ve 8. İmtihan aşamaları, Türk suç yapımlarında en melodramatik aşamadır; Kahraman sınırsız biçimde acı çeker...

9. Ödül

Kahraman bir Ödül kazanır. Kaybedilmiş birini geri alır: Yusuf, Kuşçu'ya; Polat, Memati'ye; Boran, Sıla'ya; Yandım Ali, Defne'ye; Ali Osman ve Murat, Karaca'ya; Yiğit Deniz'e; Maraz Ali, İdil'e ve Ezel, Eyşan'a "geçici" kavuşur.

10. Dönüş Yolu

Kahraman, içinde sınandığı, başarılar kazandığı ve Ödül aldığı Özel Dünyayı geride bırakacağını kavrar. Ancak suç türünde Kahramanlar Dönüş Yolu'nu "aşamaz": Yusuf dönerken öldürülür; Polat mahkemeye teslim olur (*Deli Yürek* B 85); Boran'ı, aşireti takip eder; Yandım Ali yeni bir Yolculuğa çıkar; Ali Osman öldürülür; Yiğit öldürülür; İskender ikinci kez tutuklanır; Maraz Ali ikinci kez tutuklanacakken teslim olur ve Ezel polis takibindeyken ölür.

11. Dirilme

Kahraman izleyicide *katharsis* edimini gerçekleştirmek için ölmüş görünür ve sonra dirilir. Yusuf (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde)

46 2000'lerin Suç Kahramanlığı dizileri serial olarak çekildiklerinden öyküleri sezon boyu sürer. Bu yüzden *Kahramanın Yolculuğu* aşamaları sarkar. Uzun takipler (Kovuğa Yaklaşma aşamasının bir parçası olarak) Suç Kahramanlıklarında da kullanılmıştır; örneğin *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Yusuf, köstebek Doğan'ı Mardin'de izler ve kamera kültürel geçişlilik arka planı içinde birçok kutsal mekânda gezinir.

bir mağarada (Doğaüstü Yardımla) ölümden kurtulur; Polat (*Kurtlar Vadisi* B 88'de) bir tabuttan çıkmayı başarır, *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da konuşması için oda hapsinde ilaçlı işkence görür ve kurtulur; Boran törelere karşı gelir ve aşiretine son verir; Yandım Ali yaralanır ve baş düşmanını son anda öldürür; Ali Osman çatışma anında bunar ve Devran'a ateş eder; İskender'e önce (terör kampını bastığında) tuzak kurulur ve nehre atlayarak kurtulur, sonra zehir enjekte edilir ancak ölmez; Murat denize atılır ve boğulmadan kurtulur ve Ezel hapishane yangınında öldü sanılır ancak sağ kalmıştır (11. Aşama; Yüz/Biçimdeğiştiren Kahramanlarda 1./ilk aşamada yaşanır).[47]

12. İksiri Getirme

Kahraman (son aşamada) bir ilham kaynağı haline gelmiştir. O artık hem olağan dünyanın hem macera dünyasının efendisidir. Yaşama karşı olumsuz fikirlerini değiştirerek; kendi değerini anlamış ya da kötü sonuçlansa bile bir hatasını düzeltmiştir. İç ve Dış Aksiyonlarını atlatıp sorunları(nı) çözerek Olağan Dünyaya dönmüş ya da canını yeni bir dünya kurması ya da bir gerçeğin anlaşılması için vermiştir. Yusuf şehit olur, Rehber Kuşçu onun hikâyesini gelecek kuşaklara aktarır; Polat mafya örgütünün lideri olduğunu ve gizli operasyonunu bitirdiğini ilan eder (*Kurtlar Vadisi* B 97) ve cam kafeste yargılandığı mahkeme tarafından, ekibiyle affedilir (bu af Polat ve ekibini temizler ve kutsal masumlaştırır); Boran modern kuralları benimser; Yandım Ali yeni bir hayata başlar; Ali Osman, oğlunun düzen kurmasını sağlar; Yiğit mafya işlerinden sıyrılamaz ve öldürülür; İskender yeni Gladio'nun kurulması için son kez tetikçi olarak kullanılır; Maraz Ali geride bir çocuk bırakır; Murat'ın hikâyesi (dizi erken bittiği için) sonlanmaz ve Ezel (isminde de ima edildiği gibi geride bir çocuk bırakarak) "âşkın sonsuzluğu"na varır. Kahraman (kendisini çıldırtan) Çağrı sirenlerinden; içine çekildiği öyküye atılmakla kurtulmuş (Benhabib 1994, s. 75) ve teması bir yol örüntüsü olan öyküsü boyunca halk anlatılarındaki gibi pek çok zorlu sınavdan geçmiştir.

Klâsik Anlatı yapısı ve Türk suçkurgu Kahramanlıkları arasında tema ve öyküleme benzerlikleri fazladır; ancak suç ve aksiyon türünün gerektirdiği özel bileşimlerden de istifade edilmiştir. Arketipler, Yolculuk aşamaları ve kendini feda etme erdemi çoğu yapımda eksiksiz kullanılır. Metinlere iktidarın taşıyıcısı ve kurbanı olan erkeklik icrası hâkimdir. Neredeyse tüm Suç Kahramanları erkekliklerinin pekişmesi için hapse girer ve çıkar. Uyarılara rağmen ulusal yararlar için mücadele eden Kahramanlar bedel öder; kirli işlerdekiler (hırsız, çeteci ve kumarcı) sevdiklerine kavuşamaz ve namsız kalır.

47 Kahraman ve Suç Kahramanının büyük ayrımı cesaret açısındandır. Cesaret, yaratıcı bir süreci umutsuzluğa rağmen sürdürmektir. Klâsik Anlatı Kahramanı bu tanıma uyar ve savunma durumunda kalmadıkça düşmanlarını yaratıcı biçimde yakalar. Suç Kahramanıysa cesaretini adalet için kullanır. Dirilmenin gerçekleştiği aşamada (Westernler gibi) Kahramanla düşman yüzleşirler: (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde) Yusuf ve Kasap Hasan, (*Kurtlar Vadisi: Irak*'ta) Polat ve Sam, (*Kurtlar Vadisi: Pusu*'da) Polat ve İskender, Polat ve Ersoy ve Polat ve Aron, (*Sıla*'da) Boran ve Cihan, (*Son Osmanlı: Yandım Ali*'de) Yandım Ali ve Mösyö Gureau, (*Kabadayı*'da) Ali Osman ve Devran, (*Sessiz Fırtına*'da) Yiğit ve İzzet'in adamları, (*Kurtlar Vadisi: Gladio*'da) İskender ve Fuat, (*Adanalı*'da) Maraz Ali ve Alex, (*Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta) Murat ve Çelebi ve (*Ezel*'de) Ezel ve Cengiz karşılaşmıştır.

KLÂSİK/MİTOLOJİK ANLATI FORMU VE TÜRK SUÇ KAHRAMANLIĞI DRAMASI ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR

Türk Suç Kahramanlıklarının temaları ve Kahramanın gördüğü fonksiyon Klâsik Anlatı'dakine benzerken; kadınların ezilmesi, anlatımın melodramatikleşmesi, adaletin küfür (sözcük) ve şiddetle sağlanması, Kardeş Katli ve Baba'nın öldürülememesi gibi farklar içerir.[48] Bu farklar Türk Sineması'nın geleneklerinden, milliyet, din ya da feodal ataerkillik gibi şartlardan beslenmiştir. Türk suç yapımlarında kadının işlevinin aşırı pasifleştirilmesi, olay-örgüsü serimlenirken rasyonel dram bağlarının koparılması (müziğin kullanımı, yüze kesilen kamera gibi), şiddetin ağır bir erkeklik raconu ve maço bir dille birleşmesi, Kardeşler ya da müttefikler arasında birlik kurulamaması ve mevcut genetik ya da sembolik bir Baba'yı Kahramanın öldürememesi dikkat çekicidir.

KADINLARIN EZİLMESİ

Türk Suç Kahramanlıklarında kadının ele alınışı, amaçları, gündelik hayatı, aşkı ya da görünüşü ve erkek karşısındaki rolü ve statüsü Türk Sineması ve genel olarak dizilerinin tutumuyla paraleldir; kadının ikincilliği genelleşmiş bir özelliktir.[49] Türk Sineması'nda kadının konumlanışı silik ve işlevsiz, sevdikleri uğruna her türlü özveriye hazır, gözü yaşlı ve iftiraya uğrayandır (Pişkin 2007, s. 200). Aşk bir zorunluluktur.[50] 1950-1975 arası Türk filmlerindeki kurallar; başroldeki aktrisin "namuslu" olması, sevdiği erkekle evlenip diğerlerini reddetmesi ve Kahramanla ayrı düşse ya da ölse de öykünün mutlu bitmesi hatta âşıkların mahşerde kavuşmalarıdır.[51] Karşılaşılan "olumlu kadınlar" kentli-köylü fark etmeksizin çeşitli nedenlerle kendi arzu, istek ve çıkarlarından, para ve puldan –ki çoğu kez bunların neler olduğu açıkça belli değildir; çünkü kadınlar kendi yaşamlarına ilişkin plan yapmaz ve olayların akışındaki çatışmaları yaşar– bazen de yaşamlarından vazgeçer (Abisel 2005, s. 212). Hikâyeler erkek bakışıyla kurulur; kadın bir görüntü, tılsım, imge, arzu ve çekim merkezidir ve erkeklerin dünyaya dair sözlerinin, kendi hikâyelerini anlatmalarının, birbiriyle karşılaşmalarının, çatışmalarının ve uzlaşmalarının zeminidir (Süner 2006, s. 309). Yeşilçam'ın devamı olarak 2000'lerde sektörleşen diziler de kadını toplumun negatif kalıp-yargılarıyla betimler:

> Dizilerde kadın kahramanların hikâyesi yok denemez, ama tekdüze ve basit. Hâlbuki iş erkeklere geldi mi hikâyeler karmaşıklaşıyor; bazen tarihe saplı bir kin, bazen travmaya bağlı bir acı, bazen koyu bir yoksulluk, bazen de ezik bir çocukluk bulunuyor. Dizi kadınlarını anlamaksa çok kolay; çoğunlukla "kıskanç" olu-

48 Klâsik Anlatı ve Türk görsel yapımları arasındaki ilişki daha önce sınırlı biçimde (3 filmle, örneklem olay-örgülerinin farkı belirtilmeden) "Yeşilçam'ın kostüme avantürlerinin tarihsel fantazya türünün pop-mit üretimi" özelinde incelenmiştir (bkz. Yıldırım 2007). Yıldırım'ın örneklemi, o zamanki güncel ihtiyaçlar ve Yeşilçam mitinden beslenen *Malkoçoğlu*, *Battal Gazi Destanı* ve *Fatih'in Fedaisi Kara Murat*'tır.

49 Bir suç türü olan Westernler de erkek üstünlüğü mitini desteklerler; kadınlar barda çalışmak ya da eş olmak dışında seçeneklere sahip değildirler (Sezgin 2007, s. 63).

50 Türk Sineması'nda, yaşadıkları döneme etkileri ve bir mit olarak damga vurmaları açısından üç önemli kadın vardır; kaprisli ve vamp dişi Cahide Sonku; sade, ezik ve boynu bükük Muhterem Nur ve baygın bakışlı ağlak Türkan Şoray (Özgüç 2005).

51 80'ler sinemasında değişen aile yapısıyla birlikte kadına bakış, Yeşilçam melodramlarından farklılık göstermiş; ailedeki şiddet ve erkek üstünlüğü eleştirilmiştir (Ekici 2007, s. 89).

> yorlar, akıldan çok "hisleriyle" hareket ediyor, kolayca empati kuruyorlar. Mebzul miktarda "Kötü Kadın" mevcut; iyi olanlarsa, genellikle "saftorik". Erkeklerin çoğu suskun, hatta gizemli... Dünyaya ilişkin derin kuşkuları var. Kararlarını sıkça değiştirebiliyorlar. Kadınlarsa bir konuda karar verdiler mi bir daha kolayca o karardan dönmüyorlar. (Tekelioğlu 2009c)

2000'ler dizilerinde kadınlar –*Binbir Gece*'deki (K. Sabancı, 2006) Mimar Şehrazat (Pişkin 2007, s. 207) gibi– Yeşilçam'dakilere nazaran statülüdür ancak senaristlerin çoğunluğunu kadınların oluşturmasına rağmen maskülen söylemlerin kullanılması sürdürülmüştür. Bu açıdan eleştirilenlerden biri; *Asmalı Konak*, *Bir Bulut Olsam* ve *Muhteşem Yüzyıl* gibi popüler melodramları yazmış Meral Okay'dır:

> Gelelim kadın karakterlere. İlk dizideki karakterimiz eğitimli ve modern olsa da –*Asmalı Konak*'taki Bahar (N. Yeşilçay)–, o kadar âşıktır ki tecavüz fiilini, karşı tarafın kıskançlığına verir. Feodal ilişkilere zaman zaman itiraz etmesine rağmen bütün olumsuzlukları gözardı eder. *Bir Bulut Olsam*'daysa hayata karşı son derece itaatkâr ve sessiz bir kadın karakter söz konusudur; Narin (M. Sözen). Bütün direnci cinsel ilişkiye karşıdır... Erkek karakter bu konuda ısrarcı olsa da, zor kullanmaz; çünkü bu kadar derin aşklarda cinsellik ikinci planda kalır. Her iki dizide de kadınların sessiz, inatçı, çaresiz kalan ve hiçbir zaman asıl karar verici olamayan rolleri değişmez. (Yılmaz 2009)

Daha farklı niteliklere sahipmiş gibi görünen yeni kadın karakterler aslında eski mitleri reddetmemekte ve aşkın doğası ve çaresizliğine ve her tür şiddete göğüs germektedir.[52] Suç Kahramanlığı dizilerinin kadın karakterleri de benzer akıbettedir. *Kurtlar Vadisi*'nde kadınlar seks partneri olarak gösterilir ve erkekler yasadışı işlerle uğraşırken çalışan kadın oranı % 30'dur (Sezgin 2007, s. 110). Diğer yapımlar genelinde kadınların belirgin bir hikâyeleri yoktur; ezilirler ve hataları cezalandırılır: *Deli Yürek* (1998), *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi* (2001), *Kurtlar Vadisi* (2003), *Kurtlar Vadisi: Irak* (2006) ve *Sıla*'da (2006), baş kadın karakter işsiz ya da iyi; *Sessiz Fırtına* (2007), *Kurtlar Vadisi: Terör* (2007), *Kurtlar Vadisi: Pusu* (2007), *Adanalı* (2008), *Aynadaki Düşman: Teşkilat* (2009) ve *Ezel*'de (2009) Kötü ya da ajandır. Ayrıca *Son Osmanlı: Yandım Ali* (2007), *Kabadayı* (2007) ve *Ezel*'de (2009) Kahramanın aşığı Kötü Adamlarla yatar. Suç dışı Klâsik Anlatı'daki dramatik kadın profilinden ayrılan ve oldukça sıradanlaşan ya da Kötüleşen ajan ya da işsiz âşık kadınlar üç türdür; 1. İnatçı, Dik Kafalı ama Romantik Dişi, 2. Aileden Gelen Kadın, 3. Kötü Kadın ve Fahişe.

1. İnatçı, Dik kafalı ama Romantik Dişi

Deli Yürek'te Zeynep sürekli problem çıkaran, korku içinde yaşayan, en tehlikeli anlarda bile güvenlik fikrinden uzak ve akılsızca hareket eden, sürekli Yusuf'u arzulayan ve ona kavuşamamaktan şikâyet eden biridir. *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde; otel sahnesinde iş-

52 Dizilerdeki kadın tâbiyeti sırf öykü değil anlatımla da olur: "*Binbir Gece*'de patronuyla beraber olmadan önce, bir anne olarak Şehrazat'ın saçları hep örülüdür; ancak 'ahlaksız sahnede' kamera Onur'un Şehrazat'ın saçlarını açmasına odaklanır. Kadının saçları kadını annelik kimliğinden sıyırır ve şehvetin bir unsuru haline getirir. Şehrazat'ın saçları Onur'la beraber olmaya başladıktan sonra eskisi kadar örülü ve toplu değildir. Çünkü o ve onun özgürlüğü şimdi bir erkeğin koruması altındadır. Kadının özgürlüğü erkek iktidarı altında tehlike yaratmaz" (Gedik 2008).

levsizliğini itiraf edercesine "Benim hayatım bu adamı beklemekle geçecek!" der. Yusuf Zeynep'in düşüncesizce hareketleri yüzünden defalarca silahlı çatışmaya girmek zorunda kalır. Zeynep'in bir işi, görevi ya da hobisi yoktur; Yusuf'un sevgi objesidir. *Kurtlar Vadisi*'nde Eylül, avukatlık yapan, nişanlısı "diplomat" Ali Candan (Polat) ölünce sürekli acı çeken, Polat ve Çakır yüzünden mafya davalarına giren, ahlâki değerlere inanan, hayata olumlu bakmaya çalışan ancak başına sürekli talihsizlikler gelen, hırslı, meraklı ve sabırsız biridir.[53] Polat'ın sevgilisi olarak kalmaz ve işini aksatır. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Polat'ın eşi Ebru (H. Şendil) söz dinlemeyen ve bütün ilişki boyunca Polat'la kavgalı bir kadındır. B 64'de bebek yüzünden kavga ederlerken Ebru; "En iyi yaptığım şey çocuk bakmak, belli ki onu da iyi bilmiyorum, belki eşim bana öğretir!" diyerek bütün aile önünde ilişkilerinin zayıflığını itiraf eder. Elif ve Ebru deli ama harbi kızlardır, cesaretleri erilleşme eğilimi gösterir ve "yozluklarını" bastırır:

> Arketipleri, Nihat Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* (1946) romanındaki Ay Hanım'dır. Gözü dönüp Polat'ın ve yakınlarının hayatını tehlikeye atarlar. Elif babasızdır. Ebru'nun Babası Gladio'nun adamıdır; yani hain. Öldürülmesi gerekir. Bunu Abdülhey yapar. Ve bunun üzerine Ebru Abdülhey'i vurur (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 76). (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 26)

Sıla'da Sıla, İstanbul'da zengin bir aile yanında evlatlık büyümüştür. Öldü zannettiği ailesiyle tanıştığı anda üvey anne ve babasını kaybeder ve hayatı alt üst olur. Törelerle yönetilen bir yerde yaşamaya başladığı için işsizleşir, Boran'a sık sık karşı gelir, cesur ve gözü pektir ve hayatını durmadan tehlikeye atar. B 2'de; kaçtığı için ölüm hükmü yemiştir. *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de Defne, gönülsüz gerçekleşen evliliğinde kocasına teslim olmayan, onun sözünü dinlemeyen, uysal olmayan ve sadece aşkı Kahraman Yandım Ali'yi bekleyen bir kadındır. *Adanalı*'da Adanalı'nın sonradan Türkiye'ye yerleşen kızı Sofia, babasının sözlerini dinlemez. Yıllarca ondan ayrı kalmıştır. Yaramazlıklar yapar ve tavırları ve giydiği kıyafetlerle sürekli gerilim çıkarır. B 4'te karakoldan kaçarak internetten tanıştığı bir gençle buluşur. Babası gibi sert ve aksi bir mizaca sahiptir ve sonunda onun gibi bir polis olmak için akademiye yazılır.

2. Aileden Gelen Kadın

Deli Yürek, *Kurtlar Vadisi*, *Adanalı* ve *Ezel*'de Kahramanların anneleri ya da kız kardeşleri tipik ev kadınlarıdır (fedakâr, sadık ve aseksüel). Hayatları renkli değildir ve aile üyeleri için kaygılanıp dururlar. *Kurtlar Vadisi*'nde Polat ve üvey annesi arasında hiçbir gerçekçi diyalog geçmez. Annesi sadece yemek sahnelerinde görünür ve Polat giderken ona ısrar etmez. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Ahu Toros; öldürülen Babası'nın işlerini devralır ancak o kadar deneyimsiz ve saftır ki, nasıl bir mafyanın içinde olduğunu fark etmez. Onu Polat korur. Bir başka iyi aile kadını; kocası, Polat'ın Yancılarından olan dul kalmış Sultan'dır (Z. Sürücü). Sultan'ın Abdülhey'le ilişkisini Memati engellemiştir. *Sıla*'daki bütün kadınlar ev hanımıdır; gelenek ve töre ağzıyla konuşurlar. Boran'ın annesi gelinine, "İnsanın yazgısı neyse başına gelen odur. İsyan etmenin gürültüden öteye

53 *Kurtlar Vadisi*'nde Çakır da eşi Nesrin'i, dik kafalılıkları için azarlar: "Beş paralık kadınları aramıza sokma; beş paralık muamele görürsün!" (Y. Solmaz 2004, s. 106).

faydası yoktur," der. *Sessiz Fırtına*'da Rana, Kahramanın kız kardeşi olarak güçlü bir aileye mensuptur ancak çocuklarıyla birlikte yaşar ve hiç dışarı çıkmaz. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Nisan saf bir kızdır ve babasının ölümünün ardındaki gerçekleri anlamakta zorlanır. Onu Murat korur. *Ezel*'de Bade (B. Tüzünataç), çamurdan heykel yapan sanatçı ruhlu bir kadındır. Ezel'den önce başkasıyla olmamıştır, kadın gibi görünmeyi, ruj sürmeyi ve bakımlı olmayı sevmez.

3. Kötü Kadın ve Fahişe

Suç Kahramanlarının birlikte olduğu üçüncü grup vasıfsız olanlardır. *Deli Yürek*'te Yusuf'un katıldığı zengin aile ortamında bir metres vardır ve Kötü Adam Turgay'ın sevgilisi fahişedir (B 1). *Deli Yürek*'teki bir başka fahişe; Nazlı'nın eşi Ali'nin hayatına girer ve Savaş'ın ajanı olarak çalışır. *Kurtlar Vadisi*'nde Çakır kumarhanesini fahişelerle doldurur. Gerçek-kurgu karmaşasının da bir örneği olarak Emniyet Müdürü Yardımcısı H. Sayın'ın bizzat yaptığı doktora tezi araştırmasına göre, *Kurtlar Vadisi*'nin erkek izleyicilerinin bir kısmı milli duygularla seks yapar. Perşembe geceleri *Kurtlar Vadisi* yayınında fuhuş azalmaktadır.[54] *Sıla*'da Boran'ın annesi Kevser Genco (F. Tez); bir aile kadını olmasına rağmen hanım ağalık konumunu kullanarak konak sakinlerini ve aşiret üyelerini ezer. Yandım Ali sığındığı Osman Ağa'nın çiftliğinde fahişe Nadia'yla (A. Babkova) yakınlaşır ve Nadia, müşterisine ait, sakladığı bir subay üniformasıyla onu İngiliz askerlerinden kurtarır; hatta Yandım Ali, Mösyö Gureau'nun "hafifmeşrep sevgilisi" Colette'le (K. Feenstra) "birlikte olduğu" için, onunla düşman olmuştur. *Kabadayı*'da Karaca kokain bağımlısı ve Kötü Adamın seks partneridir. *Sessiz Fırtına*'da Deniz çok iyi yetiştirilmiş bir polis ajanıdır ve âşık olduğu Kahramanı kandırır. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da İskender'in suç ortağı ve sevgilisi İnci mafya lideridir ve tüm Türk medyasını yönetir ve ardından taraf değiştirerek Polat'la birleşir. *Adanalı*'daki İdil polis müdürü ve ajandır. O da Polis Deniz gibi iyi yetiştirilmiştir; akademiden birincilikle mezun olmuş, yeniliklere açık ve Batıcıdır. Bu yüzden Adanalı'yla zıtlaşır. İdil Maraz Ali'den öldürülen nişanlısının öcünü almak ister ve Kahramanı kandırır (oysa bu bir yanlış anlamadır). *Adanalı* B 1'de Maraz Ali ve Yancıları, fahişelerle seks partisi yapar. Ezel'de açık bir fahişe olmamakla birlikte, para için sevgilisini satan Eyşan Kötü Kadındır (vamp).

Kadınların (dik başlı, ailevi ve Kötü biçiminde) vasıfsızlaştırılması erkek karakterlerin kadınlaşma korkusuyla ilişkilidir.[55] Kadınsılık erkekçe uğraşlar, kayıtsızlık ve kabadayılıkla bastırılsa da Kahramanı huzursuz edebilir (Segal 1992, s. 42). *Kurtlar Vadisi*'ndeki "savcı" Çakır'ı, "Sen kadınlardan himmet bekliyorsun ya, bu devlet seni kadın yapar, sana da bir sürü koca bulur," (Z. Çelenk 2010, s. 87) şeklinde uyarmıştır ve Şeref, İskender'le, "Bizim oralarda kadınlarla fazla konuşulmaz. Sizin orada arkadaş olmadığı için mecburen konuşisiz," di-

54 Bkz. A. K. Erdem, "Kurrlar Vadisi Gecesi Fuhuş Azalıyor" ve H. Sayın, *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı* ('G89'-Gürcistanlı kadın satıcısı görüşmesi). Fahişeler Sıradan Dünyaya (gündelik hayata) hiçbir zaman dönemezler.

55 Bu korku oyunculara da vardır: Tarık Akan, 30 yıl geçmesine rağmen 1965-1975 arası melodramlardaki çift cinsiyetli imajını reddedip erkeksi olduğunu savunur (Çiçek 2005, s. 2).

yerek dalga geçer (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 32).[56] Erkek karakterler bu korkuyla başa çıkmak için kadınlardan uzaklaşmıştır:

> *Kurtlar Vadisi*'nde aşk ve arkadaşlık vatan duygusu içinde gelişir. Dizide kadınlar iyi anne ya da iyi sevgilidir, bunun ötesinde kadın yoktur. Erkekler hadımdır. Kılıç kadınlarla ilişkiyi kendisine yasaklamıştır. Memati'yle Kılıç aynıdır; Memati'nin kadınlarla konuştuğu, görüştüğü görülmemiştir. Kadınlar bacıdır; Memati'nin tek işi Çakır'la başlayan ve Polat'la devam eden tetikçilik işini alnının akıyla yerine getirmektir. Abdülhey aseksüeldir. Dizide çapkın olan tek kişi Güllü'dür; ki o da aşklarını Polat eşittir vatanın hizmetine sunar. Rus bir kadınla ilişki kurar ve ilişki bir eyleme yardım temelinde gerçekleşir. (M. Yücel 2008)

Suç Kahramanlıklarında erkek karakterlerin kadınları pasifleştirmelerinin bir başka yolu sert ve maço davranışlarıdır. Kadınlar bu tutum karşısında delirir ve dilsizleşir ya da cezalandırılır ve kapatılır. Kadınların dilsizliği anlatıda bir aşırılıktır.[57] *Deli Yürek*'te Yusuf, İşitme Engelliler Okulu'na gidip gelir; Ayşe (T. Ünlütürk) adında bir engelli kıza takıntı derecesinde düşkündür ve onu kollar. Yusuf'un kız kardeşi Nazlı yaşadığı kayıplardan dolayı ilerleyen bölümlerde kendisini toplayamaz ve abisine cephe alır, hatta kocası Ali tarafından aldatıldığını öğrendiğinde aklını kaçırır. Oğlu Polat kaçırıldıktan sonra anne Nergis (G. Hokna) kendisine gelememiş, dilsizleşip yıllarca konuşamamış ve delirmiştir; bir yatakta ağlayarak çırpınıp durur. *Kabadayı*'da Afet, ancak ölüm döşeğinde Ali Osman'a ondan bir çocuğu olduğunu itiraf eder.

Erkeklerin egemenliğini takip etmeyen kadın âşıklar cezalandırılır, kapatılır, yaralanır ya da kurban edilir ve Kahramanı sevdiği için bedel öder. Erkekler bu sayede kadınlardan kurtulup zamanlarını önemli işlere ayırır ve kendilerini "haklı" davalara adar. Onlara yardım eden "kadınlar" da vardır:

> Laz Ziya ona ihanet eden karısını hâlâ sever; hatta başka bir kadını sevmemiştir. Ama onu öldürmesiyle namusunu temizleyen bir namusludur da... Kızıysa olumsuz bir tiptir; annesinin intikamını Laz Ziya'nın düşmanlarıyla yatarak alır. Ancak o da kardeşi tarafından öldürülerek kökten bir namusluluk sağlar. Laz Ziya kızının ölümüyle ilgili olarak "cinayet işleyen (diğer) kızına" şunu söyler: "Şimdi Baba kız olduk. Keşke erkek olsaydın!" Bu "erkek" Türk ve namus imgeleri açısından ilginçtir; kadın, namus ölçülerine göre davransa bile kadın olduğu için yaptığı eylem, pek eylem sayılmamaktadır. (M. Yücel 2008)

Kurtlar Vadisi: Pusu'da Polat'ın eşi Ebru ve İskender'in kızı Funda ve *Sessiz Fırtına*'da Yiğit'in kız kardeşi Rana eve kapatılmıştır. *Adanalı*'da Maraz Ali kendisini kandıran İdil'in mektuplarını yırtar ve İdil hapishaneye geldiğinde onu görmek istemez. Kadınlar kendilerini Kahramana adasa da ceza görür. *Deli Yürek*'te Yusuf'un sevgilisi Feraye ve eşi Zeynep, *Kurtlar Vadisi*'de Polat'ın sevgilisi Eylül ve *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da eşi Elif, *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta Iraklı Leyla, *Sessiz Fırtına*'da Deniz ve

---

56 *Kurtlar Vadisi*'nin dilinde ve erkeklik âleminde kadınlara yer yoktur: "Kadın milletinin duasından bile kork. Kimseden korkma onlardan kork,", "Bu âlemde iki şey adamı bitirir; biri kadın, biri ihanet", "Muktedir olmayan karısından müddet ister" (Tektaş 2005, s. 8, 25, 32).

57 *Eşkıya*'da da Baran'ın aşkı Keje dilsizdir: "Baran intihar pahasına değişime direnirken; Keje suskun kalarak aşksız evliliğini protesto eder" (Eyüboğlu 2001, s. 43). Kadın karakterlerin sessizleşmesi 80'lerde artmıştır; "Yeni Türk Sineması kadın sessizlikleri üzerinden konuşur. Filmlerin merkezinde tekrar tekrar susturulmuş ve sesi kesilmiş kadınlarla karşılaşırız" (Süner 2006, s. 309).

Ezel'de Eyşan ölür. *Kabadayı*'da Karaca ve *Sessiz Fırtına*'da Rana kurşunla yaralanır. Sıla'da Boran'ın ilk eşi Yezda, ona çocuk veremediği için kendini uçurumdan atar. Suç Kahramanlıklarında bir kadının hikâyesi değil, erkekler dünyasında kadının hikâyeleştirilmesi anlatılır. "Asi kadınlar", erkekliğe en yakın kadınlar olarak en makbulüdür. Burjuva ailelerdeki şehvetten yoksun, cinsiyetsiz kadınlar (Poster 1989, s. 200), Kahramanın, aseksüel aile bireyleri olarak kolladığı kadınlardır. Kötü ya da ajan kadınlar söz konusu olduğunda bile cinsel pratikler pasif kadın-aktif erkek ayrımıyla kurulmakta ve dişil arzu; sadece eril sahip olma tutkusunu gidermektedir.

Kahramanlar başlangıçta Yusuf ve Polat gibi kadınları aşırı koruyucuyken; Yiğit'ten itibaren (2007) kadınların tuzağına düşerler.[58] Suç Kahramanlığı yapımlarında 2000'ler boyunca Kahramanlarla birlikte olan kadın karakterler dik başlı ve iyiyken; giderek tehlikeli ve Kötü karakterlere dönüşür: Feraye (1998), Zeynep (1998-2002) ve Elif (2002-2005) saf ve iyi; Ebru (2008) adam öldürecek kadar Kötü; İnci mafya lideri (2007-2012); Sıla (2006-2008) iyi; Defne (2007), Karaca (2007) ve Eyşan (2009-2011) Kötü Adamlarla birlikte olan; Nisan (2009) saf ve iyi; Deniz (2007-2008), İdil (2008-2009) ve Ayşe (2009) ajan kadınlardır. Bu haliyle Türk Suç Kahramanlıkları kadını bir varlık olarak içermeyen bir türdür. Kadınlar melodramatik yüceltimin bağımlılık ve uzlaşımını yansıtır ve gerçek olmayan tutumları (dilsizlik, cinsiyetsizlik ve itaat) bir meziyet ve erdem görür ya da Kahramana olan öfke ve tutkularının bedelini sınırsız acıyla öderler.

KARAKTERLERİN MELODRAMATİKLEŞMESİ

2000'lerin Suç Kahramanlığı olay örgüleri ve karakter ilişkileri uç boyutlarda melodramatik özellikler gösterir. Kahramanın İç dünyasına işleyen arzu bir bütün olarak sevdiğine kavuşma isteğidir ancak bu huzursuz bekleyiş bir türlü bitmez. Aşk sevenin bütün dünyasını kaplar ve onu her şeyden vazgeçirir. "Belirsiz nedenler", dolayısıyla kavuşmak engellenir ve hüsran yaşanır.[59] Gündelik hayatta birbirine karşıt, bağlı ve tamamlayıcı olarak kurulan erkek ve kadın öznellikleri (Demren 2008a, s. 80), melodramatik metne anlaşılmaz ve uzlaşmaz ruh halleri olarak yansır. Bu uylaşım Yeşilçam melodramlarında kurulmuştur. Daimi olarak çekilen aşk acısı; kahramanların birbirilerinden tam olarak ne istedikleri ve ne talep ettiklerinin anlaşılmasını zorlaştırır. Mutlaka bir engel ve tehdit vardır ve bu genellikle Kötü Adam ya da Kadındır:

> Esas kızı elde etmek isteyen "Kötü Adam"lar sevenlerin ayrılmalarına neden olur. Çeşitli tuzaklar kurar, entrikalar çevirirler. Zengin ve güçlüdürler. Seyirci "Kötü Adam" tipine öyle koşullanmıştır ki daha perdede görünür görünmez esas kızla esas oğlanın başına kötülük geleceğini anlar. Örneğin *Yetimler Ahı* filminde A. T. Tekçe, *Susuz Yaz*'da (M. Erksan, 1963) Erol Taş'ın çizdiği Kötü adam portresi belleklerden silinmez. (Yağız 2006, s. 91)

58 Polat'ın abartılı kadın korumacılığı o denli güçlüdür ki; *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 3'te Ahu'nun şirketlerini kurtarmak için ona milyonlarca dolar kredi verir ve eli Ahu'ya çarpan birinin tuvalette burnunu kırar.

59 İmkânsız aşk temasının kaynağı; *Leyla ile Mecnun*, *Kerem ile Aslı* ve *Ferhad ile Şirin* benzeri halk masallarıdır. Erkeklik gururu ve kadınlık namusunun kaçınılmaz bir sonucu olarak âşıklar teması Türk romancılığında da yaygındır (Dönmez 2010, s. 6).

Bu filmler arzunun hep orada durduğunu ama kavuşmanın mümkün olmadığını, "Kötüler" dünyasında yalnızca güç ve iktidarla ayakta kalınabileceğini ima eder. Temel konu aşk ve evlilik, evlilik dışı ilişkiler, iki sevdalının kavuşamaması ve intikamdır (Pişkin 2007, s. 198). Dizilerin temel problemi de burada açığa çıkar; onlar da temel çatışmayı bir imkânsız aşk hikâyesi olarak kurar:

> Sevilenin sevene çektirdiği eziyet, seveni cennete götürecek bir vesile gibi durmaktadır. Sonuçta melodramlar normal olanın anormal, hastalığın sağlıklı olarak gösterildiği filmlerdir. Birbirinden devşirilmiş dizi film furyasında değişen bir şey yoktur; ... en çok izlenen dizileri göz önüne getirdiğinizde –*Bir İstanbul Masalı* (Ö. Atay, 2003), *Aliye*, *Binbir Gece*, *Sıla* vb.– ipinin ataerki tarafından uzatılabildiği ölçüde hareket eden karakterler ortaya çıkmıştır. Kadın kendi başına bir hiçtir. Cinsiyetsizdir, ilişki yaşamaz, eğer yaşarsa mutlaka evleneceği içindir. Bunun yanında bu kadar fedakârlığın, mesleğinin ve acılarının aksine inadına genç, güzel, bakımlı ve bozulmamıştır. (Tunalı 2005)

Aşk dışında ikinci bir melodramatikleşme öğesi; dişi ve temiz olması gereken kadının anne olarak kutsanmasıdır.[60] Kadın, Kahramanın ona duyduğu ilgiyle var olur. Bu ilginin biçimi erkek olmanın sınırını çizen kadının ve arzulanan kadının kim olacağının tarif edilmesiyle çözümlenir. Yeşilçam Sineması'nda kadının en önemli rolü, anneliktir:

> Yeşilçam Sineması'nda annelik kadınlara atfedilen bir değer olarak görülmektedir. Kadının annelik rolü aracılığıyla belli bir statü kazanması ataerkil ideolojinin temel düşüncesidir. N. Abisel de birçok filmde kadın karakterlerin toplumsal varlığının anneliğe bağlandığını ve anneliğin yüceltilişinin, en güçlü melodramatik mekanizmalardan birisi olarak kullanıldığını söyler. (Ekici 2007, s. 48)

Melodram ahlâken kadına atfedilen, ancak erkek merkezli ideolojiyi yeniden üreten bir duygu dünyasıdır. Melodram kadınlık durumunu patriarkanın taleplerine göre açıklar; erkekleri de "kusursuz" özneler olarak resmetmez ve mazlumlaştırır. Bu kusur Klâsik Anlatı'da olanın aksine, Kahramanın kimliğini yalpalatır. Örneğin dizilerde değişmemesi gereken karakterler (Goodwin ve Whannel 2005, s. 121), melodramatikleşen Suç Kahramanlıklarında ölçüsüz çelişkilere sürüklenir. Bu çelişkileri hazırlayanlar; heyecan verici gelişmeler, sürprizler ve olayların akışındaki bozulmalar ve bunların tesadüf, beklenmedik karşılaşmalar, son dakika kurtuluşları ve mucize sonlar yoluyla gerçekleşmesidir. Önemli gelişmelere denk getirilen anlatım teknikleriyle olaylar hızlandırılır.

İmkânsız aşk; Suç Kahramanlıklarında karakterler arası rastgelişi görünmezleştirmek için geliştirilmiş bir savunma mekanizmasıdır. *Deli Yürek*'te Yusuf, mücadele ettiği kirli dünyadaki en önemli liderin kızına, "tesadüfen" âşıktır. Kavuşamamazlıklar karakter isimleri ve ezgilerle melodramatikleştirilir. Zeynep'in geçtiği sahnelerde "*Zeynebim*" türküsü, Yusuf'un geçtiği sahnelerde "*Yusufu Kaybettin Kenan Elinde*" ya da "*Yusuf İdim Davut*" oldum gibi dinî mit içeren şarkılar çalınır ve çekilen acılar ve Dış dünyanın huzursuzluk vericiliği kuvvetlendirilir.[61] Her ikisinin "geçici" bir süre mutlu olduğu

60 Anlatılardaki bu tutum, Türk toplumunda kadınların özgür olmayan, koca ve baba çatısı altında bir pazarlıkla gidip gelen ve iktidarı evinden ibaret olan (Yaşartürk 2006, s. 97) konumunu destekler.

61 İlk orijinal müzikli (Esin Engin) yerli dizi, *Çalıkuşu*'dur (O. F. Seden, 1986). Aria Grubu'nun *Deli Yürek*'e hazır-

sahnelerdeyse Leyla ile Mecnun'un kavuşulmaz aşkına vurgu yapan "*Mecnun Olmak Başkadır Başka*" şarkısı çalar. Benzer biçimde; *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Leyla rolünü oynayan "türkü"cü Zara; nişanlısı ve Yusuf'un öldürülen Yancısı Cemal için "*Cemalim*" ve *Kurtlar Vadisi* B 1'de Polat, sevgilisi Elif'e sitem etmek için "*Elif Dedim, Be Dedim, Aman Yar Ben Sana Ne Dedim?*" türküsünü söyler.

Yusuf, önce Kötü Adam Savaş'ın da ilgi duyduğu Feraye'yi sever. Ancak iki sevgili kavuşamaz ve Feraye *Deli Yürek* B 7'de öldürülür. Feraye eğitimli ve güzel bir kızdır. Yusuf'un mahallesinden Gülçin de (E. İnci) Yusuf'u sever. Yusuf Feraye'ye nazaran "düz" bir kız olan Gülçin'i, reddetmiştir. Gülçin bunun üzerine Yusuf'un Yancısı Sabri'ye ilgi duyar. Yusuf'a âşık bu iki kadın gibi acı çekecek olan Zeynep, 10'lu bölümlerde ortaya çıkmış ve zarar görmüştür. *Deli Yürek* B 36'da saldırıya uğrar ve vurulur. Yusuf Zeynep'i koruyamadığı için suçluluk duyar ve onu hastanede ziyaret etmeye çekinir. Türlü mücadelelerden sonra B 70'de bir kır düğünüyle evlenmeye karar verirler. Düğünü basan "Kötü Adam Turgay" Yusuf'un yakınlarını öldürür. İki âşık bu gelişme üzerine bir uçurumda buluşur ve Zeynep "Onca masumun kanını, vebalini... Bunu ancak deniz temizler," diyerek elinde tuttuğu "gelinliği" kayalıklardan atar. Düğünde yaşananlar Ağabey ve Yusuf'u yakınlaştırır. Yusuf Zeynep'i zaman içinde geri kazanır, ancak Avukat Ayşegül'le (E. Cündübeyoğlu) ilişkisi Zeynep'i kıskandırır. Ayşegül, Zeynep'in kıskançlıkları yüzünden (B 91'de) İstanbul'u terk eder. Yusuf bir yüzük alıp Zeynep'in nüfus kâğıdını da ele geçirerek gizlice evlilik hazırlıklarına başlar. Polis Yusuf'u nikâh masasında tutuklar. Yusuf, "elleri kelepçeliyken", nikâh defterini imzalar.

Yusuf ve Zeynep'in kavuşamama hikâyesindeki aşırılık *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde de devam etmiştir. Zeynep'in (Z. Tokuş/M. Bekcan) inatçı, dik kafalı ve korunmaya muhtaç hareketleri ilişkiyi zorlaştırır. Zeynep Yusuf'un sözünü dinleyip otel odasında kalmadığı için kaçırılır ve tam ölecekken Yusuf tarafından kurtarılır. Zeynep bu kez de güvenli bir yere gitmeye direnir. Filmin son sahnesinde Yusuf'u yine dinlemez ve yine esir düşer. Zeynep sahnelerin çoğunda içinde bulunduğu tehlikeyi anlamaz, "Yusuf, Yusuf" diyerek sulu gözlerle bağırıp durur, aklını kullanmaz ve hiçbir olaydan ders çıkarmaz. İki âşık sorunları konuşmak yerine üçüncü kişilere dert yanar. Yusuf "işitme engelli" Ayşe'ye; "Canım sıkılıyor Ayşe. Kimseyle anlaşamıyorum! Kimse beni anlamıyor ya da ben kimseyi anlamıyorum! Kafam bozuk. Kafam fena bozuk Ayşe! Yüreğim kabarıyor. Durmuyor deli yüreğim" der. Zeynep ise sık sık Kuşçu'yla buluşarak ona akıl danışır. Bu ziyaretler üstüne Kuşçu Yusuf'a, "Zeynep'i düşün Zeynep'i! Hayal kur accık. Onun yaralı gönlü nasıl yetecek onu düşün! Dövüşten daha çetindir bu iş! Bir kırık kalbe varmak bir orduyu yenmekten zordur," der. Yusuf, aşkından şuursuzlaşmış Zeynep'le ilgilenirken korumacılığını kendi ailesi üzerinde de yoğunlaştırır ancak karakteri bu noktada değişir. Kendisi cipe binip, lüks içinde yaşayıp ve içki içerek serbest bir hayat sürerken; kendi ailesinin geleneksel değerler içinde yaşamasını ister ve bu gerçekleşmediğinde onlara öfkele-

ladığı diğer şarkılar için ("*Haydarinna*", "*Yiğidi Gül Ağlatır*" vb.) bkz. *Deli Yürek Müzikleri*, http://www.osmansinav.info/fan/nostalji/deli-yurek-muzikleri-soundtrack [Erişim tarihi: 2.4.2013].

mr. Geleneksellik Yusuf için bir "mülk"tür.

Kurtlar Vadisi'nde Polat kimlik değiştirince aşkı Eylül'e kavuşamaz. Eski kimliği Ali Candan'ken (Kahraman Yusuf'tan farklı olarak) B 1'de, Eylül'le rıhtımda sembolik bir evlilik yapıp gece onla birlikte olur.[62] Ancak Elif geleceği tahmin edercesine Ali Candan'a "Ne zaman kavuşacağız?" der. Ajan olduğu için sürekli yurtdışında olan Ali Candan, Polat kimliğine dönüştükten sonra Elif karakteriyle cinsel ilişki kuramaz. Elif nişanlısı Ali Candan'ın aslında ölmediğini, başka bir kimlik ve yüzle yeni bir göreve atandığını, devlet adına gizli bir örgüt için çalıştığını öğrenir ancak Ali'nin yeni kimliğine ulaşamaz. Elif, bu ikilem içinde Polat'la adı konmayan bir ilişki yaşar (ve B 49'da Polat'a evlilik teklif eder ve giderek bir ev kadınına dönüşür). Elif ismi (bir/tek/ilk harf) dinî ve milli yaygın çağrışımlarla Polat için bir bağlılık ve motivasyon kaynağıdır. İki sevgili birbirinin sürekli hayalini görür.[63] Elif bir gün Ali'nin arayacağından emindir. Polat gidip gerçeği Elif'e anlatmamak için kendini zor tutar. Aklı Elif'te; vücudu "*Vadi*"dedir. Polat'ın yüzünden Elif'in küçük kardeşi Eren kaçırılır; Elif de kaçırılır ve ardından Elif trafik kazasında sakat kalır ve ölür. *Deli Yürek*'e benzer biçimde Kahramanın ve karakterlerin melodramatik sahneleri (özellikle Elif'inkiler), davul, zil ya da duduk gibi halk ezgilerinde kullanılan müzik çalgılarının acı sesleri eşliğinde yüzler çerçevelenerek kurulur ve mitleştirilir.[64] Bir başka mitleştirme tekniği, aşk temasının İstanbul'la birleştirilmesidir. Polat anılarına bağımlıdır ve Elif'le zaman geçirdiği yerler onun kutsal mekânlarıdır:

> Polat ve Elif'in ebedi aşklarının mekânı; Harem sahilinde Kız Kulesine bakan bir banktır. Bu mekân hikâyedeki romantik öğelerle uyum içindedir. Kız kulesi Elif'in Polat'a duyduğu imkânsız aşkın ve bu aşkın çözümsüzlüğünün sembolüdür. Dizinin son bölümlerinde Elif'in Polat yüzünden öldürülmesi de adeta Kız Kulesi efsanesindeki prensesin (fallik) yılan tarafından sokularak öldürülmesinin benzeridir. (Sezgin 2007, s. 39)

Elif'in çektiği acılara paralel, Çakır ve eşi Nesrin (İ. Tenolcay) evli olmalarına rağmen bir türlü birlikte olmaz. Çakır mafya aktiviteleri yüzünden ona vakit ayırmaz: "Beni ararsan çatışmadayım" (Tektaş 2005, s. 123). Nesrin zamanında babasının annesini öldürmesine şahit olmuş ve büyük bir travma geçirmiştir. Çakır'la B 7'de belli olan evlenme sebebi; aslında babasını öldürebilmek için ondan güçlü biriyle olmaktır. Çakır ölünce, Polat, Nesrin ve çocuklarını yurtdışına yollar ve sonradan çekilen *Kurtlar Vadisi: Pusu*, B 108'de Türkiye'ye geri dönerler.

Polat nihayetinde Elif'le birlikte olamaz ve onun ölümüne neden olur ve sadece *Kurtlar Vadisi*'nde değil serinin diğer tüm yapımlarında Polat'ın kadınlarla ilişkileri gerilimli ve

62 Yusuf, sevgilisi Zeynep'le hiç cinsel ilişkiye girmez, hatta *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde bir otele gittiklerinde Yusuf onunla kalmamak için ayrı odalar ister.

63 *Kurtlar Vadisi* B 3'te Elif: "Öyle kâbuslar vardır ki gerçek olamayacak kadar hayal, hayal olamayacak kadar gerçek", B 5'te Polat sahilde Elif'e: "Ölüm dediğin nedir ki; ben senin için yaşamayı göze almışım", B 6'da; (Polat, hayalinde piyano çalarken) -Elif: "Öldüğünü sandım!", -Polat: "Ölü olsam sana nasıl dokunurum?" der. B 5'te Elif; Polat'ın "Seni seviyorum!" mesajını birçok kez dinler ve B 6'da arabasıyla intihar eder. Polat B 7'de sürekli, "birlikte oldukları gece"nin hayalini kurmaktadır.

64 *Kurtlar Vadisi*'nin pek çok bölümde Laz Ziya, "*Oy Asiye*" türküsünü dinleyerek eşini öldürüşünü hatırlar. Memati ölen oğlunu *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 106'da "*Mamoş*" türküsüyle gömer (öykü-dışı müziktir).

problemlidir. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da yakınlaştığı Ahu öldürülür (B 27); annesi Nazife (S. Tamur) sayesinde tanıştığı ve (kısmen "görücü usulüyle") evlendiği Ebru'dan bir kız çocuğu olur ve B 90'da ondan boşanır (Polat ilk aşkı Elif'i o kadar unutamaz ki; B 62'de "eşi" Ebru'ya "Elif, seni seviyorum!" der ve kızına, travmatik biçimde onun adını koyar). B 94'te Ebru da öldürülür ve kızı, Aron tarafından kaçırılarak "Hıristiyan" yapılır. Kötü Adam Aron; Polat'ı birçok kez eline geçirmesine rağmen öldürmez ve onun üstün zekâsı ve ülke çapındaki ününü kullanmak ister. B 128'de rehin tuttuğu Polat'ın kızı sayesinde bunu kısmen başarır. Polat; Ebru'nun ardından "çocukluk arkadaşı" Savcı Leyla'yla (A. Ç. Batur) yakınlaşır, hatta Leyla (B 128'de) "Dur öpeyim iki yanağından tekrar dul kalma!" diyerek ona takılır. Devreye İnci de girer ve Polat iki aşkın arasında kalır. İnci zamanında kardeşi için Polat'tan yardım isterken ona asılmış ve Polat tarafından kovulmuştur. B 122'de İnci ve Polat birlikte olur; B 128'de Polat Leyla'yla da yakınlaşır ancak İnci'yle olan tek gecelik yakınlaşmasından "çocuk sahibi olacağını" anlayınca evlenme teklifi için Leyla'ya aldığı yüzüğü saklar. B 133'te İnci'yle evlenir ancak İnci de saldırıya uğrar. İnci'den olan oğlu B 150'de öldürülür. İnci B 175'te akıl hastanesine kaldırılmış ve sonrasında öldüğü ima edilmiştir.[65] İskender, Yancı Hikmet'in eşini; Ersoy, (B 105'te) Memati'nin oğlu ve (B 122'de) Polat'ın üvey annesi Nazife'yi öldürmüştür. B 88'de İskender'in (Polat'a emanet ettiği) kızı da öldürülür. Kahramana değen herkesin ölmesi bir Suç Kahramanlığı lanetidir.

Polat ve Yancılarının karakterleri melodramatik biçimde tökezler. *Kurtlar Vadisi*'nde mütevazı tavırlar içinde ve adalet peşindelerken; *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da (B 3) Ahu'nun evini almak için 50 milyon dolar teklif ederler; B 12'de 1 milyar dolar verip ihaleye girerken, B 64'te sanki parasızlarmış gibi şirket çalışanı olmaktan, emeklilik ve sigorta haklarından bahsederler. Polat *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 87'de erdemini yitirerek o kadar sertleşir ki; Suriye'de telefon kulübesinde uzun süre geçiren birini "yallah" deyip tekme atarak gönderir ve adam satırla geri döndüğünde onu kulübedeki ahizeyle öldürür.

Sıla'da Sıla; başına geleceklerden habersiz İstanbul'da mutlu bir hayat sürerken, hiç bilmediği gerçek ailesi; abisi Azad'ın canı karşılığında onu yöre ağasına verir. Azad ve babası Celil (M. Samancılar) Sıla'yı memleketine kaçırır. Üvey ailesi bu duruma engel olamaz, çünkü çocukları olmadığı için Sıla'yı parayla satın almışlardır. Sıla, Boran'la "zorla" evlenmesine rağmen ona "melodramatik biçimde" âşık olur ve trajik deneyimler yaşar. Üvey anne ve babasını kazada kaybeder. İstanbul'daki avukatı ve sevgilisi Emre'ye (K. Balaban) önce ulaşmakta ve olup biteni anlatmakta zorlanır, sonra Boran'la yakınlaşır ve Emre'den kopmakta zorlanır. Uzun bir süre kanunların işlemediği bir yerde esir düşer. Gelin gittiği evde onu kimse istemez, Batılı adetleri aşağılanır, kaynanası ona düşmandır ve onun Boran'dan boşanması için elinden geleni yapar. Törelere uymadığı

65 *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da İnci Tataroğlu gibi Tuncay Kantarcı (O. Wöber), Fikret Hazarbeyoğlu (Neco), İbrahim Velid (P. Tüfekçioğlu), Bedri Fincancı (V. Özgömeç) ve Hakkı Bafralı (Y. Meydaneri) karakterlerinin de akıbetleri kesinsizdir, bkz. "*Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Bu Karakterlere Ne Oldu?", *Haber3*, 7.5.2013 http://www.haber3.com/kurtlar-vadisi-pusu-da-bu-karekterlere-ne-oldu-haberi-1950383h.htm [Erişim tarihi: 8.11.2013].

için cezalandırılır, Kötü Adam Cihan tarafından kaçırılır ve yaralanır. B 5'te ailesinin bıraktığı mirası harcayıp köylüler için fabrika açar ve büyük tepki çeker. Sıla Boran'ı kıskanmaya başladığında sadece öfkelenerek Mardin için yaptığı yatırımlarla yöreyi kalkındırmayı düşünmez, artık Genco aşiretini bitirmek ister. Boran buna rağmen Sıla'yı sahiplenir, çünkü önceki evliliği töreler yüzünden bitmiştir. O aşkın acısını içinden atamadığı için, her yıl Yezda'nın öldüğü gün, elinde güllerle onun öldüğü uçuruma gider. Boran ve Sıla'nın ilk karşılaşmaları "tesadüfen" Yezda'nın öldüğü günün yıldönümünde olur. Boran Sıla'yı görür ve ona bir gül uzatır. İki aşığın töreler ve düşman aileler tarafından rahat bırakılmamaları, tüm güç ellerinde olmasına rağmen huzurlarını erteler ve kavuşmalarını geciktirir. B 40'ta Boran hapse düştüğünde hayalindeki Sıla'ya seslenerek, "Ben de seni çok özledim Sıla, çok. Bütün gücünle çek beni, her gün her gece sev beni. Bütün kâinat, bütün dünya bilsin ki Boran da Sıla'ya deli âşık. Ve 'milyonlarca gün geçse de' onu ilk günkü gibi sevecek. İyi uyu bir tanem..." der.

Kayıp oğul Polat ve kayıp kız Sıla'ya benzer biçimde; *Kabadayı*'da da kayıp bir oğul olan Murat vardır. Murat'ın annesi Afet, bir oğulları olduğunu Ali Osman'dan saklar. Murat Karaca'ya âşıktır, ancak barlarda şarkı söyleyen Karaca, Kötü Adam Devran'a kapılmıştır. Karaca, hem Murat'la hem de kokain tedarik etmek için Devran'la ilişki yürütür. Devran'dan dayak yiyince ondan soğur ve ayrılık belirtileri gösterir. Sinirlendiği bir sahnede son derece melodramatik biçimde Devran'ın ve Murat'ın erkekliğini karşılaştırır; "Erkeklik penis boyuyla olmaz! Hem olsa bile kendini Murat'la mukayese etme! Ondan çok geridesin!" der ve çekip gider. Bunun üzerine Devran Karaca'nın çalıştığı barı basıp onu yaralar. Baskın sahnesi sonrası Devran beyaz elbise giymektedir. Karaca önceki Suç Kahramanı âşıkları gibi saf değildir ve kendisini Murat'a adamamıştır ancak belaya bulaşması ve dik kafalılığını onlarla yarıştırır. *Kabadayı*'da biri Afet ve Ali Osman ve diğeri Karaca ve Murat arasında olmak üzere iki kavuşulmaz aşk hikâyesi vardır. İlk ayrılığa ölüm neden olur. Ali Osman'ın kurban oluşuysa ikincisinin çiftini kavuşturur. Suç Kahramanlıklarının film biçimlerinde ayrılıklar, bir bedel karşılığında giderilebilmekte ve karakterler aşamayla değişebilmektedir.

Sessiz Fırtına B 1'de yapılan sünnet düğünü katliamı çok trajiktir. Yiğit'in düşmanları kendi akrabalarıdır. Ailede bir iktidar sorunu vardır. Ayrıca Sancaktar Ailesi'ni kıstırmak isteyen emniyet teşkilatı; Deniz'i Yiğit'in şirketine sekreter olarak sokar. Deniz ve Yiğit arasında samimiyeti şüpheli bir ilişki başlar. Zaman içinde Deniz, Yiğit'in dürüst olduğuna ve kirli aile işlerini terk etmeye çalışacağına, Yiğit de Deniz'in ajan olmasına rağmen kendisini gerçekten sevdiğine inanır. Dizi erken bitirildiği için iki âşık Kötü akrabalar tarafından "ansızın" kurşuna dizilir.

Bir başka ajan olan İdil, Maraz Ali'ye yakınlaşmak için onun arabasının önüne atlar. Maraz Ali durumdan şüphelenmez ve İdil'in bir okulda öğretmen olarak çalıştığına inanır. Maraz Ali kirli işlerle meşgul olduğu kadar romantik aşkı da arayan biridir. *Adanalı* B 1'de ilk 20 dk çetesinin tuttuğu fahişelerle birlikte olur ama sonra pişmanlık duyar ve Yancılarına "Dün gece gelen kızları gönderin hemen. Sıkı sıkı tembih edin; bir daha bizi bir yerlerde gö-

rürlerse tanımayacaklar. Ben zaten bıktım artık böyle ne idüğü belirsiz kızlarla takılmaktan. Bir daha çağırmayın böyle kızlar. Düzenli manita yapın oğlum kendinize. Adam gibi âşık olun, sürekli onunla takılın. Düzenli bir ilişki yaşayın yani" ve kaza sonrası sahnede, İdil'e "Yarın akşam ya da sonraki akşam ya da size uygun herhangi bir akşam sizi akşam yemeğine davet edebilir miyim? Bunu bir özür yemeği olarak da görebilirsiniz," der. İdil sadece bir Dış çatışma olarak Emniyet'teki vazifesiyle değil, kendi eski nişanlısı Levent'i, mücevher soygunundan kaçarken öldürdüğünü düşündüğü Maraz Ali'yle, bir İç Aksiyonla da savaşır. Bu büyük bir yanlış anlamadır ve İdil sonunda Maraz Ali'ye âşık olur. Maraz Ali yasadışı işlerden sıyrılamadığı için 1. sezon finalinde hapse düşer. Gerçekleri öğrendiğinde İdil'den nefret edip ona "Ben de seni çok özlüyorum. Ama özlediğim kadın sen değilsin İdil. Sevdiğim kadın meğer hiç yokmuş, hiç olmamış. Ben pervane misali ateşin yalancı ışığına kandım, sonunda da yandım kül oldum. Bittim! Lütfen bir daha buraya gelme. Hayatımın sonuna kadar bir daha yüzünü görmek istemiyorum. Artık tanışmıyoruz artık benim için yaşamıyorsun," der. Hapisteyken, İdil'den zarar gören birilerinin onu öldüreceğini haber alır; tam yardım edecekken geç kalır ve İdil ölür. Maraz Ali, ardından Kötü Adam Alex'in kız kardeşi Maya'ya yaklaşır. Maya, ağır hastalığının da etkisiyle (B 78'de) intihar eder. Maraz Ali onu kurtarır, ancak Maya da ölür. Hiçbir sevdiğine kavuşamayan Maraz Ali teslim olacakken şaibeli bir ölüme kurban gider.

Aynadaki Düşman: Teşkilat'taki imkânsız aşk, Murat ve Nisan arasındadır. Murat Nisan'ı korumak ister ancak "tesadüfen" ilişki kurduğu Nisan'ın, istihbaratçı babası Servet'i öldürmüştür. Hafızası silindiği için bir şey hatırlamaz. Peşinden koştuğu Kötü Adam Gürbüz de "tesadüfen" Murat'ın babasını öldürmüştür.

Ezel'de Ezel ve Eyşan'ın aşkı melodramatik biçimde araya giren "Kötü Adam" Cengiz ve Eyşan'ın Babası yüzünden yarım kalır. Eyşan para elde etmek ve ailesini korumak için âşık olduğu Kahramana ihanet eder ve gerçekleştirilen kumarhane soygununu onun yaptığını söyler. Ezel hapse düşüp yıllarca acı çeker, hatta kendi durumunu "Birinin en zayıf noktası sevdiği şeydir," sözleriyle dile getirir. Yıllar sonra Eyşan'ı bulduğunda, onun da pişmanlık duyduğunu görür ancak Eyşan kendisini ölesiye seven Cengiz'den ayrılmaz. Bunun üzerine Ezel istemeden de olsa Bade'ye (B. Tüzünataç) yaklaşır. Ezel ilişkilere olan yabaniliğini başından geçenleri sıralayarak gerekçelendirir (Eyşan'a olan aşkı, aldatılması, hapse düşmesi gibi):

> – Ezel: "Bade, ben ilk 20 yaşımdayken bir kıza âşık oldum. Ondan başka bir şey bilmiyorum. Zaten o da, benim... ... Ben o senin dediğin şeyleri bilerek büyümedim. Ben hapiste büyüdüm. Adamın elinde bıçak var mı onu öğrendim. Canavar gibi kâğıt oynamayı öğrendim, onu biliyorum. Şüphe tek gerçektir onu öğrendim. Ben kafamda bir şey olmadan el ele yürümeyi öğrenmedim. 'Yarın sevgilimle buluşacağım' demeyi bilmiyorum. Kafamda bin tilki olmadan düşünmeyi bilmiyorum. Kötülükten değil bilmiyorum. Birini sevip öyle kalmayı bilmiyorum. Bade lütfen öğret bana, çok iyi öğrenciyimdir öğret; seni nasıl seveceğimi öğret bana. Bilmiyorum işte. Ne yapayım?" (*Ezel* B 51)

Eyşan ve Ezel'in mücadelesine, sonradan öldürülecek olan Rehberler Ramiz Karaeski ve Kenan Birkan da katılır. Rehberlerin atışmala-

rı sayısız aforizma ve şiir alıntısıyla gerçekleşmiştir. B 68'de Ramiz'in hayaleti; Kenan'ın ölümü üzerine, onun yanına gelişini kastederek, "Bazı dostluklar ölümle yeniden başlar, bazı hasretler ölümle sona erer!"; Kenan ise kendisinin Ramiz'le mücadelesini Ezel'in Cengiz'le mücadelesine benzeterek "Ezel aslında ben!" demiştir. Cengiz'in (B 70'te) Eyşan'a tecavüz etmesi ve onu bıçaklaması üzerine Ezel sonunda Cengiz'i öldürür; Eyşan ölünce de intihar eder (ölümü kesin değildir).

Suç Kahramanlıklarını melodramatikleştiren unsurlar aşırı biçimde kavuşulmaz kılınmış aşklar, rakip (öteki) kadınlar; ilişkileri engelleyen Savaş ve Turgay (*Deli Yürek*), Cihan (*Sıla*), Dimitri (*Son Osmanlı: Yandım Ali*), İzzet (*Sessiz Fırtına*), Alex (*Adanalı*) ve Cengiz (*Ezel*) gibi Kötü kişiler; ansızın beliren Polat (*Kurtlar Vadisi*), Sıla (*Sıla*), Sofia ve İdil'in çocuğu (*Adanalı*), Ali Osman'ın oğlu Murat (*Kabadayı*) ve *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'taki Murat gibi kayıp aile üyeleri ve kimliğini saklayan Yusuf (*Deli Yürek*), Polat (*Kurtlar Vadisi*), Deniz (*Sessiz Fırtına*), Ayşe (*Kurtlar Vadisi: Gladio*), İdil (*Adanalı*), Murat (*Aynadaki Düşman: Teşkilat*) ve Eyşan (*Ezel*) gibi Kahraman ya da onun aşığıdır. Bu tarz uylaşımlar ve karakter aşınmaları Suç Kahramanlarını "tip"leştirir. Tipleşmeler dramatik yapıyı yıkacağı (Yağız 2006, s. 103) ve karakterlerin neden-sonuç bağıyla davranmalarını kıracağı için, Suç Kahramanlığı metinleri aslında "abartılı metin"lerdir. En sonda belirmekte olan "mutsuz mutlu son" formülü, Kahramanı her ne kadar kişisel ya da toplumsal haksızlık ve adaletsizliklere başkaldırıyor gösterse de sonuçta başlangıç konumuna geri gönderir ve aşk, tutku, cinsellik ve özgürlük gibi duygu ve arzuları; fedakârlık gibi eylemlere dönüştürerek yüceltir. Bu eğilim Türk Kahramanının Babası'na boyun eğişinde de söz konudur. Aşkı adına fedakârlık aslında bir bütün olarak yerli ve yabancı tüm melodramatik görsel yapımlarda kadına yaptırılır:

> Melodram filmler bize bazı özgürlükleri sunar, ancak onları gerisin geriye alır. "Hollywood melodramı"na ait olan bu içerik, bugünkü Türk dizilerinde başarıyla uygulanmaktadır. Çeşitli olasılıklar sunulur kadına; bir an özgürleştirilir ancak bu özgürlüğü ailesi ve çocuklarıyla birlikte olmak koşuluyla sona erdirilir. Kadın da bundan memnun ve bu durumu kabullenmiş görünür. Bu bir erkek bakış açısıdır. Yeşilçam döneminde olduğu gibi, çarkın dönmesi için benzer kalıpların "değiştirilmemesine" özen gösterilir. (Tunalı 2005)

> "Aşk hikâyeleri" bizimki gibi toplumlarda daima bir afyon işlevi görür. İnsanlar çektikleri sıkıntıları çözmekten çok, kendi acılarını çeken insanları görerek rahatlamak yöntemini seçer. Bu hikâyeler tek tip düşünme biçimimizi güçlendirir. Ne de olsa biz acıların ülkesiyiz. Bunu tekrar tekrar belirtmek çok önemli... Özellikle kadın karakterleriyle daha derin toplumsal çözümlemelere ve sorgulamalara yol açan diziler ya da programlar yerine bu türden "aşk hikâyeleri" bizi "damardan" besler. (Yılmaz 2009)

Aynı tür öyküleme; Klâsik Anlatı'nın mit versiyonu olan *Kahramanın Yolculuğu*'nun, suç öyküsü için melodramatikleştirilmesiyle Türk Suç Kahramanlığı yapımlarında da gerçekleşir. Kahraman bir noktaya kadar ilerler, başarısız olur ve hem aşkını hem de amacını terk eder.[66] Yitirilen "kutsal kadınlar" (top-

66 Benzer bir sentez (Kahramanlık melodraması) *Dexter*'da da vardır; Dexter kendine layık bir "Amerikan ailesi" bulur ve bu birlik dışındaki yasaları çiğner. "Ailedeki anne

lumsal ya da kişisel) Suç Kahramanı açısından çelişkili biçimde değersizdir:

> Hem Polat hem de Ezel önceki yaşamları gizemli karakterler; o hikâye derinliğinde hiçbir kadın Kahraman bulamazsınız dizi dünyasında... Sadece *Ezel* mi; o dizinin hemen her erkeğinin (Ali ve Cengiz gibi) hikâyesi derin, karakteri katmanlı. Böylesi Kahramanlar yaratmak oldukça kolay olmalı. Karşılaştırma babında, bir de *Kurtlar Vadisi*'ndeki kadın kahramanları bir düşünün; elimizde sadece klişe karakterler kalıyor. (Tekelioğlu 2009d)

Toplumsal Suç Kahramanları ardı sıra pek çok kadınla birlikte olmaktadır ve bu kadın hikâyelerinin fazla bir önemi yoktur. Kadınlar hegemonik erkeğin konumunu pekiştirircesine bir noktada Kahraman tarafından feda edilirler (Feraye, Zeynep, Elif, Ahu, Ebru, Maya ve İdil). Zorla alıkonulmuş Defne, Karaca ve Eyşan hariç, kadınlar Kahramandan başka partnerlere sahip değildirler; buna yönelenler cezalandırılır (Karaca ve Eyşan). Kişisel Suç Kahramanlarının âşıklarıysa aslında bir aile kurarak toplumsal düşü yeniden üretmek ister ve en küçük kişisel hataları onları ideal partner ve anne olmaktan çıkarır; ya feda edilirler ya da acı içinde yaşamaya mahkûm olurlar (Sıla üvey anne ve babasını kaybeder, Defne istemediği bir kişiyle evlenir, Karaca kokain bağımlısı olur, Ebru ve babası ve Deniz ve Eyşan öldürülür).

ADALET, KÜFÜR VE ŞİDDET

Suç Kahramanlıklarının Klâsik Anlatı'dan bir başka farkı, Kahramanların erkeksiliklerini, adaleti tesis edişlerinin etkisini ve bu etkinin gerçekçiliğini arttırmak için suçlulara ve kadınlara karşı kullandıkları aşırı şiddet ve argodur. Şiddet, fiziksel zarar ve ölümü kapsayacak şekilde kişiye ve başkalarına dönük tehdit ya da fiziksel, sözel ya da simgesel güçtür (İ. Doğan 2000, s. 579). Türk Suç Kahramanı, bu özelliklere sahip olduğu ölçüde erkektir. Erkeksilik gerçeklik etkisiyle aksiyon yapımlarından taşarak toplumsal şiddet olgusunu da besler:

> Günümüzdeki şiddet, ekranda ve kitle iletişim araçlarında fiilî haldedir; onlar bu şiddeti "yayımlıyormuş" gibi yaparlar ama gerçekte teşvik ederler. İzlenen şiddet izleyicideki düşmanlık ve kızgınlık duygularını aktif biçimde uyandırarak arttırabilmektedir. Eğer yalnızca silahın kendisini ya da resmini görmek düşmanlık duygularını arttırabiliyorsa, şiddet davranışını görmek de benzer etkilerde bulunacaktır. (Sadi 2007, s. 32)

Türk izleyicisini besleyen görsel şiddetin kaynağı; iyi ve erkek karakterlerin güçlerinin şiddetle sınandığı ve namuslarının şiddetle temizlendiği Yeşilçam'a ilişkindir. Tarihî Türk Fantazya Sineması'nda olduğu gibi, Kahramanlar narsisistik duygularla hareket ederek kutsallıklarını pekiştirirler:[67] "Kahraman, Kahraman olması nedeniyle kullandığı şiddet meşru sayılan kişidir. O engellenirse bunun sonucu korkunçtur; kelleler uçar, ordular yok olur, saraylar çöker, imparatorlar kazıklara oturtulur, insanlar burçlardan aşağıya atılır.

komşuyu öpünce" Dexter'ın peşindeki güçler, onun kadınını öldürür. Dexter yine de kişisel yasalar takip eder; B 40'ta ailesini katletmiş bir kadını cezalandırırken kurduğu diyalog, Kahramanlık ve melodramı birleştirmiştir: -Kadın: "Şu haline bak nasıl bir babasın sen? Nasıl bir koca?" -Dexter: "Ailesini öldüren türden değil!"

67 Bu duygu içindeki Polat (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 65'te), Tataroğlular'la konuşmaya giderken kendisine "Boşuna gidiyorsun!" diyen İnci'ye "Ben hayatım da hiç boşu boşuna bir şey yapmadım!" karşılığını verir.

Kahramana karşı gelene kutsî ifadeyle, ağır ve 'alçaltıcı azap' müstahaktır" (Yıldırım 2007, s. 83). Şiddet ve öfke kılığında görünen Kahramanlık; Kahraman olmaktan ziyade cesaretmiş gibi görünen bilinçdışı korkulardır. Erkekler tarafından maço bir kabadayılık ya da savaş zamanlarında kendini kanıtlama isteği olarak ifade edilebilir. Görsel yapımlardaki şiddete meyilli erkeksiliğin kuralları vardır:

> Şiddet içerikli sunularda *machismo* görülür. *Machismo* "dava adamı", "iyi kovboy"', "erkek kalabilmek" gibi davranışları ağır basan tiplerin canlandırdığı bir olgudur. "Kahraman" kimliğinde; *machismo*, toplum açısından önemli işlerin gerektirdiği bir güç gösterisini ifade eder. Bu tür Kahramanların kadından uzak durması, kendini toplum ve insanlık yaşamı için daha önemli işlere adaması söz konusudur. ... Her zaman erkekçe güçlü ya da ergil kalabilen taraf olmaya özen göstermek durumundadır. (Gültekin 2006, s. 23)

2000'lerin Suç Kahramanlıklarında karakterler kutsal masumluk ve ölçüsüz şiddet arasında kalmıştır. Kahramanlar kendi duyguları ya da toplum adına öç almaya kalktıklarında mütevazı görünümlerini yitirir ve vahşileşir: *Deli Yürek* başlangıcında Yusuf çekingen ve hapiste onu öldürebilecek kişiyi bile affedecek biriyken; 70'li bölümlerden itibaren bir infazcıya dönüşür ve B 92'de bir adamı tuvalette asarak öldürür.

Kurtlar Vadisi'nde Polat ve Yancıları için şiddet, kural belirleyici bir kip ve bir hiyerarşi göstergesidir. Dünya görüşü, ahlâk, toplum ve grup içindeki konum raconla ifade edilir: Cevher, Zaza Dayı'ya seslenen üçüncü bir karaktere; "Edepsiz! Dayı çağrılır mı? Yanına gideceksin!" (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 31); Çakır (*Kurtlar Vadisi* B 5'te) muhatabına, "Racon'a uyarız, karşımızda da racon görmek isteriz", İskender (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 64'te) bir patrona, "Gazeteleriniz Başbakan Suikastı'nı üstüme yıkmaya çalışıyor. Ben karışıyorum senin karışmana gerek yok! Bu adamları tek tek işten atmazsan, ben seni bu holdingin camından aşağı atacağım. O Amerika'dan gelen yakışıklının adını bilmediğim için buraya yazmadım, onu da şimdi söylüyorum. Ne zaman geri çekilip ne zaman ileri gideceğime ben karar veririm" ve Polat ilk yemeklerinde Ebru hesabı paylaşmak isteyince ona kaşlarını çatıp "Benim olduğum masada hesabı benden başkası ödeyemez" ve racon kurallarını sayarken Yancısına, "Kural bir: Karar verdin mi uygulayacaksın. Kural iki: Uygularken tereddüt etmeyeceksin. Kural üç: Tereddüt ettiğinde kaybedersin. Kural dört: Kaybedenlerin kaydı düşülür," (Tektaş 2005, s. 39) der. Karakterler şiddet ve öldürme serbestilerini de şöyle ifade ederler:

> – Çakır: "Senin için katil oldum ben, şimdi kimin için yaşayayım, öleyim, öldüreyim?" (*Kurtlar Vadisi* B 21)
>
> – Polat: "Birini sabah görürsem önemsemem, öğlen yine görürsem tesadüf derim, akşam da görürsem öldürürüm!" (Y. Solmaz 2004, s. 106)

Polat *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta bir adım daha ileri giderek askerî öç için gittiği Irak'ta; şiddet dilini milli kimlikle birleştirir ve "Ben Türk'üm ve Türk'ün başına çuval geçirecek adamın dünyasını başına yıkarım," (M. Yücel 2008) der. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da girdiği ihale işlerinde artık tamamen şiddet kullanmaktadır: B 65'te Davut Tataroğlu'na (C. Gürzap) "Kararları elinde kalem olanlar değil silah olanlar verir," demektedir ve B 2'de şirket hisselerini devret-

Polat: "Memati şurada dur işeyeceğim!"
Memati: "Abi ayıp olmaz mı yol ortası?"
Polat: "Sünnetsiz miyiz ki ayıp olsun Memati..."
(*Kurtlar Vadisi: Pusu* Sezon 2)

meyen bir patronu camdan sarkıtır. Ayrıca erkeksi kabalığı o kadar artar ki, Yancılarıyla gündelik diyalogları düzeysizleşir.

Özellikle *Kurtlar Vadisi* yapımlarında, kötü dil ve argo öne çıkar; bu yüzden RTÜK pek çok kez ceza vermiştir. *Kurtlar Vadisi*'nin 13 bölümünde (172 sahne), erkek karakterlerin en çok kullandığı sözcükler: Polat için ölüm (28 kez), Şef (22) ve para (8); Çakır için lan (32), can (20) ve kumarhane (14); Aslan Bey için Baron (11), vadi (10) ve Teşkilatı Mahsusa (9) ve Memati için abi (29), adam (4) ve patron'dur (3) (V. Yücel 2010, s. 30). Bu sözcük yoğunlukları dikkate alındığında, Polat para peşinde koşmakta ve "ölüm korkusu" yaşamaktadır, Çakır kumarhanesini düzgün işletmek ister ve en argo konuşan karakterdir, Aslan Bey hedef seçtiği örgütü yok etmek ister ve hiyerarşideki konumunu kabullenmiştir. Z. Gültekin'in araştırması bu verilerle örtüşür; *Kurtlar Vadisi*'nde açık ve örtük şiddetin kullanımı aşırıdır: 55 bölümdeki örtük şiddet öğeleri, bağırma (296), küfür ve hakaret (145), dolaylı küfür (131), tehdit (174), dolaylı tehdit (149), baskı (161), dolaylı baskı (119), aşağılama (124) ve alay (122); açık şiddet öğeleriyse, silah kullanma (145), silah gösterme (226), silahlı çatışma (111), öldürme (411), yaralama (152), saldırma (137), dayak (147), tokat (155), kavga (175), işkence (110), tecavüz (3), taciz (191) ve bombalama ve patlama (3) (Gültekin 2006, s. 100) şeklindedir.

Şiddet söylemi öteki Suç Kahramanlığı yapımlarında da, adalet sağlayıcı bir erkek dili olarak kullanılır: *Son Osmanlı Yandım Ali*'de Yandım Ali; erkeklik ve milliyet duygusunu birleştirir. İstanbul'u işgal etmekte olan İngiliz askerleri Osmanlı bayrağını indirdiğinde, "Onu indirmeye kimsenin gücü yetmez," diyerek tek başına saldırır. *Sıla*'da Boran bir aşireti yönetmektedir, ancak bir şiddet yasaları manzumesi olarak "töre" de; Boran'ı ve yakınlarını yönetmektedir. Boran'ın eski karısı ona çocuk veremediği için ölümü seçer, Boran tanımadığı bir kızla evlenir, B 2'de ve B 40'ta Sıla (çocuk vermesine rağmen) evden kaçınca; Töre Konseyi B 41'de Boran'ın onu öldürmesini ister ve Boran öykü boyunca Mardin halkı için hukuk üretmek ve bunu cebren işletmek zorunda kalır.

Sessiz Fırtına ve *Adanalı*'da Kahramanlar kendisini şiddet içinde bulur. *Sessiz Fırtına* B 1'de Yiğit ailesinin mafyöz işlerine fiilen karşı çıkar: "Baba kazancımızın % 80'i legal, hesabımız kitabımız ortada, taş çatlasın % 20'sini bu işlerden kazanıyoruz, varsın o % 20 de olmayı versin, ihtiyacımız mı var buna bizim Baba?" *Adanalı*'da Başkomiser (Adanalı) Yavuz'un Organize Suçlar Şubesi'nce geri çağrıl-

ma nedeni, İstanbul'da kapkaç, soygun, kaçakçılık ve dolandırıcılık gibi âdi suçların artması ve gündelik hayatın bir parçası haline gelmesidir. Özellikle Maraz Ali'nin erkekliğini kanıtlamak için, geceleri Robin Hood gibi kendi adaletini tesis etmesi (yoğunlukla oto galerisi hırsızlıkları, kontrolsüz hareketlerle trafiği sıkıştırmak ve çaldığı arabaları parçalamak) İstanbul'u bir suç şehrine çevirir. Maraz Ali de Boran gibi kendi kurallarını kendisi koyar. *Kahramanın Yolculuğu*, boş bir araziyi işgal miti olarak düşünülürse Suç Kahramanlarının şehre düzen vermek istemeleri Westernler'de kasabayı ele geçirmek isteyen kovboylara ve tahakküm alanlarını temin ederken şiddeti arttırmaları Klâsik Western'den Spaghetti'ye geçişe benzer:

> Klâsik Western'de ölülerin sayısı abartılmazdı, şiddet son bölümde patlıyordu – kaçınılmaz ve gerekli bir hesaplaşmada. Bunun tek istisnası "yerli savaşları"ydı; çünkü ihtiraslı ve beceriksiz, General Custer'ın deyimiyle, "İyi Kızılderili, ölü Kızılderili!"ydi. Kural buydu; ta ki S. Leone'nın çıkışına kadar... "Spaghetti Western" tüm kuralları tersyüz etmeğe başladı. Onlarca ceset yere serildi; ölüler şaka konusu oldu ve sadizm iyice yerleşti. Böylece şiddet çeşitlendi, ayrıntılara kavuştu ve "değişik" tatlar vermeye başladı. (Scognamillo 1996, s. 358)

Türk Suç Kahramanlıkları (*katartik* gerilim için) son ana saklanan Kötüyle yüzleşme açısından Klâsik Western'e, uygulanan şiddet dozu açısından Spaghetti Western'e benzer. (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde) Yusuf, Kasap Hasan'ı füzeyle havaya uçurur; Polat, (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 128'de) Ersoy'u baltayla öldürür ve onu Emniyet binasından aşağı atar (kayıtlara intihar olarak geçer). Ersoy öldürülürken dışarda bekleyen Abdülhey, onun çığlıklarından zevk alır ve "Biz aylardır bu sesler için bekliyoruz!" der. Polat B 131'deyse Aron Feller'ı çekiçle öldürür; Ali Osman, Devran'ın kalbine ateş eder (bu sırada Devran, hafızası tekleyen Ali Osman'a "Vay be ulan bi de ben kendimi vahşi zannederdim!" der), İskender; Fuat'ı ve Ezel de Cengiz'i uçurumdan atmıştır.

Suç Kahramanlıklarında şiddet ve küfrün bir diğer nesnesi kadınlardır. Küfür gerçeklik hissini ve içerdiği otorite aracılığıyla erkeksiliği arttırır. Erkek diyaloglarında kadınlar bir bütün olarak düzenli aşağılanır ve erkeklikten olmanın bir belirtisi gibi görülür; "Kadın milletinin duasından bile kork! Kimseden korkma onlardan kork!", "Bu âlemde iki şey adamı bitirir; biri kadın, biri ihanet!" ve "Muktedir olmayan karısından müddet ister!" (Tektaş 2005, s. 9-32) *Kurtlar Vadisi* diyaloglarıdır. Erkeklerin şiddet ve aşağılama dili sadece sergilenmez; kadın karakterlerce de onaylanır. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da Ebru, Elif'in hatırasını koruyan Polat'a "Senin gibi erkekler özlemez, sevmez sanırdım," diyerek nazik erkeklerdense, kaba ve mertlerini tercih ettiğini belirtir.[68] Bu tutum Kahramanı zaman zaman hiddetinden vazgeçirip aşırı duyarlılaşmaya ve bu kez

68 Sert erkeğin kadınlar tarafından onaylanması diğer suç dizilerinde de vardır. Hatta *Behzat Ç.*'yi oynayan E. Beşikçioğlu, "gerçek hayattaki kadınların" Behzat'ı oğulları ve sokakta başıboş dolanan bir oğlan çocuğu gibi gördüğünü ve onu kollamak, sokaktan almak, akşam eve yemeğe çağırmak ve güvenli bir yatakta uyutmak istediğini söylemiştir; ayrıca dizinin senaristi E. Serbes Behzat'ın kadınlara, kadın olmayı hatırlattığını ve "Ben onu adam edebilirim!" dediğini ve yönetmeni S. Akar da, kadınların öyle bir adamı hayatlarına almaya cesaretleri olmasa bile, diziyi seyrederken bunun "mümkünmüşlüğü"nün göründüğünü (Akar 2011) söylemiştir.

de kadını "şiddetle korumacılığa" dönüşür. *Kurtlar Vadisi*'nde Polat, Elif'i kollarında serum takılıyken ziyarete gittiğinde, ona zarar geldiği an adam vurur ve güç gösterisi yapmak için hastaneye helikopterle iner. *Sıla* B 2'de Boran, eşine vuran Azad'ı döver ve ona "Niye vurdun Sıla'ya? Sen de öğren örfünü âdetini; kimse karıma dokunamaz anladın mı? Abisi olsan dahi el kaldıramazsın! O artık benim karım, benim namusum. Kimse dokunamaz el süremez! Ona saygısızlık eden bana saygısızlık etmiş olur!" der.

Kadınlara ve özellikle annelere eziyet, reytingi yükselttiği için sadece Suç Kahramanlıklarında değil; diğer tüm dizilerde de popülerdir.[69] "Şiddet Kahramanı" için kadının önemsiz oluşu, hatta aşağı oluşu; Kahramanların kadına sert davranarak, ona zaman ayırmayarak, kadından kaçarak kendilerini önemli işlerine, haklı davalarına ve misyonlarına adamak istemelerindendir (Oskay 1993, s. 366). Yine de, örneğin *Kurtlar Vadisi*; bütün racona, kafaya sıkmaya ve erkek yoldaşlığı güzellemelerine rağmen erkekliğe ilişkin kaygıları ortadan kaldırmaz ve çocuklar kaybolur ya da Kahramanın yakınları intihar eder. Suç Kahramanlıklarında psikopatça ve kaba saba bir estetikle kurulan şiddet, bir gerilim aksiyonu sağlasa da; karakterlerin kaybettikleri çatışma arkadaşlarından sonra "türkü" dinleyerek hüzünlenmeleri ve birden "memleket meseleleri" üzerine uzun analize başlamaları; onların karakter derinliğini aşındırmakta ve melodramatikleşme nedenlerinden biri olarak "tip"leşmeyi/içkinsizlenmeyi güçlendirmektedir.

ÖLDÜRÜLEMEYEN BABA VE KARDEŞ KATLİ

Klâsik Anlatı ve Türk Suç Kahramanlıkları arasındaki bir başka fark (kültürel etkiden de kaynaklanan) Kardeşlik Konseyi'ne yaklaşım ve Baba'nın konumudur. Freud'da ilksel bir Baba'nın ölümünün ardından sağlanan Kardeşlik Yasası, Klâsik Anlatı'da oluşturulan İktidar Konseyleri'dir. Konsey gücü bölüşür ve kimin lider olacağına karar verir. Klâsik Anlatı'da eğer iktidar tek bir Baba da toplanmışsa, gerçek oğul onu (çoğunlukla kazara) öldürerek yerine geçer.

Hollywood Sineması ve temsil göreneği Babaerkil anlayışı desteklerken (Kellner ve Ryan 2010, s. 17) Baba-oğul ilişkisini bu tarz bir Oedipus temasına yaslar.[70] Örneğin *Star Wars* serisinde (1977-2008) Luke Skywalker ve Babası Anakin Skywalker (H. Christensen) arasındaki mücadele böyledir. Anakin, Büyük Jedi Master Yoda'dan sonraki en büyük ışın kılıcı üstadı şövalyedir, ancak Darth Vader olup Güç'ün Kötü yanına geçer ve yaralandığı için taktığı yaşam destek ünitesi ve zırhı sebebiyle eskisi gibi kılıç kullanamaz. Oğlu Luke, gerçek babasının kimliğini bilmemektedir ve Rehber Yoda tarafın-

69 Bkz. "Dizilerde Annelere Şiddet Reyting Yükseltiyor", *Haberjet*, 25.4.2011, http://www.haberjet.com/NewsDetail.aspx?NewsID=774241 [Erişim tarihi: 3.4.2013]. Aile içi şiddet ve TV ilişkisi ayrı bir araştırma konusudur ve Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilişkilendirilebilir; bkz. *Şiddetten Ölen Kadınlar İçin Dijital Anıt* http://www.anitsayac.com [Erişim tarihi: 7.1.2014].

70 Hollywood'un ana öykü kaynağı olan Yunan mitlerinde; sadece Oedipus değil başka Kahramanlar da Babaları'na saldırır: "Selene, ay ışığını uyuyan Uronos'un üstüne tutarken, Kronos saklandığı yerden koca taş-orağını kaldırıp babasını hadım etti. Sonra koparılmış parçaları denize atarken 'Saltanatın bitti baba! Şimdi senin yerine ben hüküm süreceğim! Bana karşı gelebilirsin, ancak benim gücüm seninkinden fazla! Bu yüzden sana kaderine razı olmanı öğütlerim' [dedi]"(Sezer 2004, s. 21). Bu parçalardan doğan Tanrıça Venüs (Afrodit) bir Baba Cinayeti oluşumudur.

dan yetiştirilir. Bu tema *Kurtlar Vadisi*'nde Baba Mehmet, oğul Kahraman Polat ve Rehber Aslan Bey arasında tekrarlanmıştır. *Star Wars Episode VI: Return of the Jedi*'da Luke ve Babası Vader, İmparator Palpatine'in önünde savaşır. Luke Babası'yla savaşmak istemez ama Baba Vader onu buna mecbur eder. Luke'un zihninden Leia'nın geçtiğini gören Vader; o, Güç'ün karanlık tarafına geçmezse kız kardeşi Leia'nm geçeceğini söyler. Luke, Leia'yı kaybetmemek dürtüsüyle Babası'na saldırır ve Vader, onun ışın kılıcıyla eli kesilmiş halde yere yığılır. İmparator; "Babanı öldür ve benim yanımda yer al," der. Luke Babası'nın bir süre önce kaybettiği eline bakar ve kendi kimliğini hatırlar. İmparatora dönerek; bir zamanlar Babası'nın olduğu gibi bir Jedi olduğunu ama asla Karanlık Taraf'a geçmeyeceğini belirtir. Vader oğlu Luke'un açtığı yara yüzünden ölür. *Kurtlar Vadisi*'ndeyse Polat Babası'na saldıramaz.

Baba-oğul mücadelesinde, oğul öldürme peşindeki Kötü bir Baba *24* dizisinde de mevcuttur: Phillip (J. Cromwell), oğlu Jack ve kızı Marilyn'den (R. Sofer) olma torunu Josh'a (E. Ellingson) düşmanca tutumlar sergiler ve ondan şüphelenen Kahraman torun Josh tarafından vurulur (ölümü kesin değildir). Hatta Phillip rolünü, Jack'i oynayan Kiefer Sutherland öz-babasına teklif etmiş, ancak babası oğullarını öldürmek peşinde birisi görünmek istemediğinden bu rolü reddetmiştir.[71]

***The Empire Strikes Back*'te Luke, öz-Babası Anakin Skywalker'ı ışın kılıcıyla yaralamış ve öldürmüştür.**

Türk Suç Kahramanlıklarındaysa "genetik" Baba'nın mirasçı-oğul Kahraman tarafından öldürülmesine karşı büyük bir direnç vardır; "Baba"yı ancak Dış güçler yok eder ve o aslında uzlaşılabilir bir "iyi Baba"dır. Genetik Baba kadar, hegemon bir Baba'nın da Kahraman tarafından öldürülüp "yerinin devralınması" söz konusu olmaz; çünkü Baba ya iyi olduğu için öldürülemez (çünkü yeri, devir usulüyle alınacaktır) ya da "Kara/Kötü olduğu için" öldürüldükten sonra "konumu devralınmaz". Türk Suç Kahramanları, sadece "hege-

71 Bkz. "Phillip Bauer", *24*, http://24.wikia.com/wiki/Phillip_Bauer [Erişim tarihi: 22.7.2013]. Diğer bazı örnekler; *Prison Break*'te (Suç Kahramanı) Michael'ın genetik babasını kazara öldürmesi ve *Gladiator*'de (R. Scott, 2000) bir Kahraman "olmamasına" rağmen veliaht Commodus'un (J. Phoenix) iktidarı devralmak için genetik babası Roma İmparator'u Marcus Aurelius'u (R. Harris) öldürmesidir. *Scarface*'de Tony genetik babasını öldürmese de; Kübalı büyük patron Frank Lopez'i (R. Loggia) öldürmesi ve onun yerini ve sevgilisi Elvira Hancock'u (M. Pfeiffer) devralması, otoriter bir Baba'yı ortadan kaldırma örneğidir. Ayrıca Tony, (Bolivyalı otoriter) Alejandro'nun (P. Shenar) sözünü dinlemediği için öldürülmüştür (bir "Baha" tarafından). Aileler arası savaşta, karşı tarafın otoriter Babası'nı öldüremeyen taraf güç kaybetmektedir. Tony'nin yaptığı gibi Baba'nın kadınıyla cinsel ilişkiye girmek bir, Baba otoritesini yıkma yoludur. *Braveheart*'ta da İngiliz İşgali sırasında babası ve ağabeyini yitiren Wallace, intikam için (otoriter Baba) İngiliz Prensi Edward'ın (P. Hanly) eşi Prenses Isabelle'le (S. Marceau) birlikte olur, onu hamile bırakır ve soyunu taht varisi kılar.

mon bir Kötü Baba"yı, o da mirasını devralmamak üzere öldürebilir, ancak Baba'nın oğluna ya da oğul-Kardeşlere saldırması meşrudur. Genetik ya da hegemon, iyi ya da Kötü herhangi bir Baba uzlaşıyorsa (iyiye yöneliyorsa) mutlaka hayatta kalır ve yeri devralınır. Yeşilçam tarihî-aksiyonlarında İstanbul şehri ve Bizans'la ilişkileri tesis eden otoriter (ve yabancı "iyi") Babalar, Türklerin "oğul"luğu ve mirasçılığını onay için, hayatta kalmıştır:

> *Battal Gazi Destanı*'nda nihayet en büyük çatışma ve Baba'yla uzlaşma sahnesine gelinir. Kilise basılıp Kötü Adamlar öldürülüp Elenora kurtarılmadan hemen önce, Battal, müstakbel İmparator ve kayınbabası seslenir: "İmparatorluk tacı senin; Leon benim!" Filmin başlangıcında özellikle çocuk Battal'ın, ölü Battal'ın mezarı başındaki kin ve öfke dolu yemininden sonra, imrenilen "Baba" rolündeki Bizans'ın yok edilmesi beklenirken, bu olmaz... Uzlaşılabilecek bir "Baba" türevi ortaya çıkar; tahtın gerçek varisi ve kızın babası Hilarion'a yardım edilir. Artık "Baba", uzlaşılmış bir "Baba"dır. (Yıldırım 2007, s. 121)

Bu uzlaşma Türk toplumunun Müslümanlığa geçerken Dede Korkut masallarındaki din âlimlerine yaklaşımı ve Batılılaşırken 2000'lerin Suç Kahramanlıklarında ataerkil aile Babası'na verilmeye çalışılan itibarı gibi, tarihî avantürde de (öyküde) Anadolulaşırken Bizanslı İmparator ve din adamlarına duyulan saygı çerçevesinde bir (Baba tarafından) onaylanma isteğidir:

> Baba="Batı"... Aşılması gereken Baba binlercedir. Günümüzde de Batı'yla uzlaşma, Türklerin de onlardan biri olması, onların da Türkleri kabullenmesi süreci hâlâ bütün zorluğuyla devam etmekte... Şu durumda fantazi olarak nitelendirdiğimiz *Battal Gazi* filmlerindeki özlem ve nevroz da devam ediyor demektir. Türklerin Batı'yla olan Oedipal çatışmasını sergileyen *Battal Gazi* filmlerinin mutlu bir sonun yanı sıra, sağlıklı bir sonla bitmesi için Baba'nın yok edildiği değil, onunla uzlaşıldığı; onunla birlikte bir arada yaşandığı bir neticeye ulaşılmalıydı. (Yıldırım 2007, s. 178)

Avantürde "otoriter bir Baba"nın öldürülmesi, ancak toplumsal güven geri geldiğinde; *Battal Gazi* serisinin son filmi olan *Battal Gazinin Oğlu*'nda (N. Baytan, 1974), Oedipal Baba'yı kazığa oturtma fantazisiyle gerçekleştirilmiştir. "Genetik bir Baba"nın Kahraman oğlu tarafından (kazara olsa bile) öldürülmesineyse, Türk Suç Kahramanlıklarında değil ancak bazı Türk masallarında ve bazı koşullarda (Kahramanın servetine ve eşine göz dikilmesi) rastlanabilir: "Bazen de yine Anadolu masallarında Baba, oğlunun kazandığı servete ve güzel gelinine göz diker, karısıyla işbirliği yaparak oğlunu öldürmek ister. Ancak sonuç; Baba'nın ve bazen de onun işbirlikçisi olan annenin öldürülmesidir" (Sezer 2004, s. 20). Oğul ancak "Kötü Baba" kendisine saldırdığında onu öldürmek zorunda kalır. Türk anlatılarında ataerkinin korunması, kollanması ve Baba'nın konumunun kayrılması toplumsal düzene yapılan bir göndermedir. Hâkim erkeklik yaş ve statüye göre hiyerarşik bir biçimde kurulur. Modern Türkiye'nin kuruluşunda da bu statü kurtarıcılıktır ve "Ata"ya saygı mitik bir "büyük anlatı" işlevi görmüştür:

> Türk toplumunda "Baba", bir kurtarıcı anlamı içermektedir. Türkler Baba'dan oğula geçen iktidar yerine, yasal-ussal bir meşruiyeti Cumhuriyet'le benimsemiş olsa da yeni liderlerine "Ata" diye hitap etmiş, "Türklerin Babası"

kavramı, Cumhuriyet Dönemi siyasal yaşama girmiştir. Ayrıca güven veren bir siyasal liderin, bu özelliğini Babası'ndan aldığı durumlar da görülmüştür; "Babası'nın oğlu" olarak otoriteye sahip olan Erdal İnönü ve Aydın Menderes buna örnek gösterilebilir. (Atabek 2007)

Türk toplumunda Babalar'ın konumu aslında "kurtarıcı Kahramanlık"tır (Kahraman-Babalık'tır). Süleyman Demirel'in her başbakan oluşunda kurtarıcı-Baba olarak göreve yeniden gelişi hatırdadır. Suç Kahramanlıkları söz konusu olduğunda Kahramanlar "genetik Baba"larını öldürmek yerine onunla bütünleşir ve bunu bir hürmet nişanesi sayar, eğer "Baba"nın (iyi) konumu ve misyonunu benimsemeyip sürdürmezse cezalandırılır.[72] *Deli Yürek*'te Yusuf'un babası Şemsettin Miroğlu (1980'de 30 yaşındayken) zaten ölmüştür, onu öldürmeye çalışmaz ve babasının yakın arkadaşı Kara Hamit'e saygı duyarak Baba'(sı)nın adını yaşatır (hapisten çıktığında da ilk işi babasının mezarına gitmektir); *Kurtlar Vadisi* B 75'te Polat, "Babası" Kötü Adam Mehmet Karahanlı'yla yüzleşmek ve onu öldürmek ister ama bunu beceremez, babası, Konsey tarafından öldürülür ve Polat onun yerini alır. Polat babasıyla morgda bez örtülü cesedi karşısında yüzleşir ve öfkesini ifade edebilir; ancak ona bakamaz, bayılır ve gözleri kan ağlar. İskender genetik Babası'nı öldürmez, Rehberi Fuat gibi otoriter bir Baba'yı öldürür (onun yerini almaz) fakat bunu, kendisine tuzak kurarak Konsey yaptırmıştır, kendi kararı değildir. *Sıla*'da Boran genetik Babası'nı öldürmez, töreyle çatışır ve ağalık sistemini ancak Babası'nın ve Konsey'in onayını alabildiği için lağvedebilir. *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de Yandım Ali genetik Babası'nı öldürmez, ayrıca otoriter Kötü Rehberi Osman Ağa ülkeye ihanet ettiği anlaşılınca kendini vurur. *Kabadayı*'da Ali Osman babasını öldürmez, oğlu Murat da babası Ali Osman'ı öldürmez, yıllarca onu görmediği için yüzleşmek ister ancak başına gelenlerden sonra muhtaç düşer, yardım ister ve "yüzleşme" yarım kalır, Kahraman-Baba (Ali Osman) başkaları tarafından öldürülür ve Murat onun kabadayılık misyonu ve mahallenin hamisi

Polat Babası'yla yüzleşebilmek için o ölünceye kadar beklemiştir. "Kötü" Babası'nın karşısına bir türlü çıkamaz.

72 Bazı Kahramanlar (Polat, İskender ve Murat) ya da Yancıları (Memati ve Kerpeten Ali) genetik olmayan ancak otoriter Kötü-Babalar'ı (şiddetle) öldürmektedir; ancak bu bir "ceza"dır, bir yer değişimi değildir.

kimliğini devralır. *Sessiz Fırtına*'da Yiğit babası Şükrü'yü öldürmez, onun işlerine karşı çıkar ancak yüzleşmesi yarım kalır ve Babası başkaları tarafından öldürülür, Yiğit Babası'nın konumunu devralır ancak benimsemez ve sırf bu yüzden öldürülür. *Adanalı*'da Maraz Ali ve Adanalı Babaları'nı öldürmezler, Sofia'ysa babası Adanalı'yla başlangıçta çok tartışmasına rağmen; sonradan onun gibi polis olur. Maraz Ali'yse Kötü-Babalığa soyunduğu için öldürülür. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Murat kendi babasını öldürmez, sonradan seveceği kızın otoriter Babası'nı öldürür ama bu kendi kararı değildir, Teşkilat'ın planıdır ve hafızası iptal edilmiştir. *Ezel*'de Ezel kendi babasını öldürmez, kendisine Kenan yerine Ramiz'i (otoriter Kötüyü) Rehber edindiği için onun inisiyatifiyle intihar eder, (Eyşan'dan olma oğlu) Can da (fantastik) finalde Babası Ezel'le bütünleşmek üzere bir deniz fenerine gelir.

Adorno'ya göre Batı'da Babalar'ın fiziksel gücü azaldıkça, iktidarları aşınır ve zararsızlaşır ve gençlerin soluğunu ensesinde hissederler; günümüzdeyse Oedipus karmaşasının da ötesinde düpedüz Baba katilliği yaşanır (aktaran Sezer 2004, s. 20). Yaşlanmış Baba iktidardan usanmış ve kurtarılmasını gerektirecek bir felakete, dilenciliğe varacak bir "yaşama beceriksizliğine" düşmüştür. Oğul ondan çifte intikam alarak hem iktidarı devralır hem de "kurtarıcı" olmanın zaferini yaşar; merhametli ve hayırlı evlat olmanın "romansıyla" kendine tekin bir yer edinir ve böylece ikircikli duygular sorunsuz ve akılcı bir yöntemle çözülür.

Türk Suç Kahramanlıklarındaysa Babalar öncelikle yaşlı değildir, yaşlıysa güçsüz değildir, güçsüzse Kötü değildir ve Kötüyse iktidarını terk etmemektedir: *Kurtlar Vadisi*'nde Karahanlı diri ve zirvede bir Baba'dır. *Son Osmanlı: Yandım Ali*'de otoriter "Baba" Osman iktidarı bırakmak bir yana daha da güçlenmek için ülkesine ihanet eder. *Kabadayı*'da Ali Osman bunamasına rağmen Kahramanlık ve delikanlılık iddiasından vazgeçmez. *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da Kötü otoriter Baba Fuat, son anlarında bile önerileriyle İskender'i etkilemeye çalışır. *Ezel*'de Ramiz ve Kenan iki yaşlı Kötü Baba'dır ve iktidarlarını bırakmak istemez. Bilinen ve birlikte yaşanan "genetik Babalar" Kötü bile olsa Kahramanlar yerlerini almak için onları öldürmeye kalkmaz; Babalar, harici sebeplerden dolayı ölür ve Kahramanlar onların yerlerini alır. Genetik olmayan otoriter Kötülerse zaten hiç Baba varsayılmamıştır.

Babalık pozisyonuna erişmiş bir Suç Kahramanının kendine ait bir mekânı ya da ataerkil bir Konsey'de başkanlık makamı vardır. Konsey Kardeşlerin Birliğine değil savaşına sahne olur. *Kurtlar Vadisi*'nde Polat'ın mekânı sembollerle doludur; bir yeraltı örgütü lideri olarak, ofisine yeraltına inen merdivenlerle varılır ve Polat'ın oturuşu, yanındakilerin yerlerinin belli oluşu; otorite sırasına göre hiyerarşik bir düzen içindedir. *Kabadayı*'da Ali Osman'ın mekânı bir "halı saha"dır; gençlerden genelde ücret almaz, hayırseverlik yapıp fakirlere çorba pişirtir, evinden onlara kahvaltılık taşır, insanlara neşelensinler diye açıktan para dağıtır ve bunları Baba vasiyeti olarak yerine getirdiğini söyleyip, onun geçmiş otoritesine saygı duyar:[73] "Bu bana Baba vasiyetidir; fukaranın çorbası

73 Ali Osman, mahallelilerin (Teberruş ve Rüstem) arasını da bulur: "Ha şu dükkân işi... Ben o meseleyi düşündüm Tebernüş; sen bu konuda haksızsın. Bu adam aile bakıyor, zart diye dükkândan atamazsın. Rüstem'e iki ay daha mühlet tanıyacaksın. Borcunu gene ödeyemezse bana gelirsin..."

verilecek! Babam hapiste iken bile garibanları ihmâl etmemiştir. Ekmeklerini vermiş, kışın kömürlerini dağıtmıştır. Ben hayatta kaldığım sürece bu böyle olacaktır. Benden sonra ne halt ederseniz edin!" "Kahraman-Baba Ali Osman" ölünce, oğlu Murat da onun kaldığı yerden devam eder. Filmin kapanış sahnesinde futbol sahası, artık Murat'ın mekânıdır.

Babalığın icra edildiği Konseyler *Kurtlar Vadisi*, *Kurtlar Vadisi: Pusu*, *Sıla*, *Kabadayı* ve *Sessiz Fırtına*'da da vardır. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta da bir Konsey'in varlığı ima edilmiştir. Bu Konseyler'in yapısı hegemon "Baba"nın konumunu pekiştirir. Üyeler arasında bir birlik bulunmaz ve herkes "Baba" olmak için çekişir. Dünyada tüm Konseyler'de giriş sırasında ve liderliğin teslim alınışında eril güvensizliği arttıran ve güvensizlik arttıkça da aşırı saldırgan tavırlara neden olan seremoniler (Segal 1992, s. 38); bu Konseyler'de de vardır. Hatta *Kurtlar Vadisi*'nin kültleşme nedenlerinden biri; toplumun dinî ve örfî mitolojisini, grup içi ritlere yansıtmasındandır (el öpmek gibi). Galip gelen Baba; uyruklarına el öptürür ve iktidarı sembolik olarak devralır. *Kurtlar Vadisi*'nde Çakır, işlediği cinayetlerle Kurtlar Konseyi'nde yükselirken racona uyularak elinin öpülmesini beklemiştir. Sokaktan başlayıp, bir hiyerarşik bütünlük içinde yükselen ve en tepede son derece etkili bir Konsey'e dönüşen mafya örgütü; devlet destekli organize suç işlemektedir. Bir "Baba" olarak otoriteyi ve mafya örgütünü simgeleyen Konsey Başkanı (Polat'ın genetik Babası) Karahanlı, *Kurtlar Vadisi* B 74'te Uluslararası Büyük Konsey'e desteğini kestiği için, bir ritte öldürülür:

> Söz konusu edilen dinsel yapı Mason Locası'na mâl edilen ritüellerle anlatılır. Olağanüstü ritüelleri olan bu loca; öldürür ve diriltir. Karahanlı buranın üyesidir. Yapılan yargılama sonucunda öldürülür; öldürenin kimliği bilinmez, herkes burada kırmızı üniformalar içindedir. Cemiyetin dokunulmazlığı vardır. (M. Yücel 2008)

Bir vatan haini ve düşman olmasına rağmen öz-"Baba"sını öldüremeyen Polat, raconuna güvendiği ve ortak amaçlar peşinde koştuğu Yancı-"Kardeşi" Çakır'la da problemler yaşar. Polat *Kurtlar Vadisi* B 5'te Çakır'ın hayatını kurtarır ancak B 6'da onunla Şevko (H. Erdinç) hususunda anlaşmazlığa düşer. Polat Şevko'yu öldürmek ister ve Çakır karşı çıkar. Bunun üzerine Polat; "Devlete mi çalışıyorsun?" der ve Çakır "Bunu bir daha senden duymamış olayım, ben yalnız kendime çalışırım!" diyerek cevap verir. Ancak husumet başka gerekçelerle sürer:

> *Kurtlar Vadisi*'nin göbeğinde ya da çeperinde kurulan tâbiyet ilişkileriyse, her zaman güvenilmezlikle maluldür: Çakır, öldürülen kız kardeşinin otopsi sonucunu açıklayan doktorun, kızın hamile olduğunu söylemesi üzerine, bebeğin babasının Polat olduğundan şüphelenir; bir gece vakti ıssız bir yere gidip onunla dövüşmeye başlar. (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 31, 33)

Hiç konuşulmayan bu yumruklaşma sonrasında "Kardeş" Polat ve Çakır bitap düşer, yüzleri dağılmış ve kan içinde yere çöker ancak sonra barışırlar. Polat, Çakır (onun gerçek kimliğini öğrenemeden) bir çatışmada öldürülünce çok üzülür ve Konsey'de onun ("Kardeşi"nin) yerini alır. Önünde açılan yolda kademe kademe yükselerek bütün "Kardeşleri"ni öldürür; Kurtlar Vadisi Ulusal Konsey Başkanı ve Türkiye'nin en güçlü adamı ("Baba") olur. Ancak çok geçmeden daha yukarıda bir otori-

ter meclis olduğunu fark eder. *Kurtlar Vadisi* B 96'da Los Angeles'a giderek Dünya Baronları Amon (A. Garcia) ve Lisa'yla (S. Stone) buluşur. Kısır bir diyalogdan sonra bu yüzleşmeden sonuç alamaz ve oradaki otoriter "Baba"ları da, öldüremez. Vatanı uğruna çıktığı, geçmişi ve sevdiklerinden vazgeçtiği Yolculuğu bitmez ve bu yüzden hakkındaki gerçekleri Yancılarına açıklar (yerel "Baba" olduktan sonra).

Kurtlar Vadisi'nde Mehmet ve oğlu dışında; Laz Ziya ve kızları arasında da bir çatışma vardır. Ziya'nın asi ve küçük kızı Meral (M. Ulusoy) erkek egemen değerleri kabul edemez; otoriter Baba figürü imgesinden sıkılır ve Babası'nı öldürmek ister. Bu sırada ablası Nesrin tarafından vurularak öldürülmüştür (Kardeş Katli); bu tarz iktidar mücadeleleri dizi boyunca tekrarlanır ve kaybeden taraf Meral örneğinde olduğu gibi otoriteye (Baba'ya) karşı çıkan karakterdir.

Birlik olamayan Kardeşlerin bir örneği de *Kurtlar Vadisi: Irak*'tadır. Polat bir misyonla Irak'a gider ve oradaki düzensizliklerin nedenlerini sorgular. Irak coğrafyasında bilgeliği temsil eden ve Müslüman grupların saygı duyduğu Şeyh (G. Massoud); Arapların zayıf olmasını birlik olamamaya bağlar (Doğan 2009, s. 153). "Baba" Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra, Irak'taki bütün "Kardeş" halklar ve hatta aynı etnik kökenli farklı ülkeler, Ortadoğu'da kavga halindedir. Herkes tek lider olmak ister.[74]

Kurtlar Vadisi: Pusu'da Karahanlı gibi uzun yıllar devlete hizmet edip sonradan yasadışılaşan Ersoy'un "kendi Konseyi" vardır. Konsey heteronormatiftir ve her türden suça yatkın, Türkiye'nin farklı bölgelerinden mafya elamanları içerir. Baba-lider Ersoy; (üyelere üstün gelerek) Konsey'e bir kadın sokmak ister ve (B 120'de) İnci'yi meclise çağırır. Konsey üyeleri "Biz kadınları sadece yatağımıza alırız, ne Konsey'i? Bu kadın kim ki bizimle eşit makam da otursun? İskender'in kadını değil mi bu? Gitsin babasının parasını yesin! Erkek işlerine karışmasın! Hangi kadın çenesini tutmuş ki bu tutsun?" diyerek onun üyeliğine karşı çıkar. İnci'yse "Ben hepinizden daha güçlüyüm. Bu ülkede istediğimi Kahraman, istediğimi şerefsiz gösterebilirim!" der ve Konsey'e müttefik olmayı teklif ederek bir iş adamının öldürülmesini ister. Konsey önerilen fikre direnmez ancak bir kadın olan İnci'yi de benimsemez.

Kurtlar Vadisi: Gladio'daki Konsey, Uluslararası Gladio'dur. Yeni Gladio, eskisinin Türkiye'deki "2 numaralı" ismi Fuat Aras'ı yok etmek için İskender'i kullanır. İskender kendisini Uluslararası Gladio adına yönetmiş, (genetik olmayan) otoriter "Baba" Fuat'ı (Fuat İskender'i; Turgut Özal'ı öldürdüğünde "Helâl olsun devirdin Başkan'ı!" diyerek kutlamıştır) "başkalarının yönlendirmesi"yle Büyük Ada'da kıstırıp öldürür. Fuat, İskender onu uçurumdan

74 Egemenlere direnmeyen ve muktedir olmayan yönetici aileler ve halklar Baba'yı öldürememenin örnekleridir: *Braveheart*'ta, "Kahraman Wallace"a geçici olarak ihanet edip İngiliz Kralı I. Edward'a (P. McGoohan) katılan İskoçyalı "Yancı Bruce" (A. Macfadyen) ve Babası arasında bir tartışma yaşanır. Bruce, ancak ülkesine ihanet eden Babası'nın sözünü dinlemediğinde İngilizlere karşı bir zafer kazanır. Genetik Baba'nın öldürülemeyip, onun yerini alacak daha güçlü birisinin bulunamadığı iktidar ailesi hikâyelerinin bir örneği de, (bir Suç Kahramanı içermese de) *the Godfather* serisidir. Mafya ailesi (Vaftiz-)Babası Corleone (M. Brando), oğulları tarafından öldürülmez, hatta aksine Büyük oğlu Sonny (J. Caan) öldürülüp aile lanetlenir. Corleone'yiyse vurdurmaya New Yorklu bir polis şefi cesaret eder. "Baba" yine ölmez (sakat kalıp kastre olur). (Vaftiz-)Baba Corleone ilerleyen yıllarda ironik biçimde bir domates bahçesinde torun kovalarken ölür.

atarak öldürmeden önce hırslı bir "Baba" edasıyla konuşur; İskender'se istemeden bir hain olmanın utancını dile getirir:

> – Fuat: "İskender gel bunlarla beraber mücadele edelim, hepsinin açığını ayrı ayrı biliyorum; Gladio'yu kullanırız! İstediğimiz gibi hem ülkeyi hem bölgeyi yönetiriz!"
> – İskender: "Burada geberip giderken bile hâlâ yönetmenin, kandırmanın peşindesin. Hayatımda birçok kez yanıldım. Ama bir kez aldatıldım. Ben Gladio'ya hizmet ettiğimizi bilmiyordum. Sanıyordum ki biz devlet için çalışan bağımsız bir ekibiz." (*Kurtlar Vadisi: Gladio*)

Kurtlar Vadisi'nde işleyen racon, *Sıla*'daki töreye ve Konsey; Töre Konseyi'ne karşılık gelir. Mardin'i yöneten Konsey; feodal kural ve yasaklar üreterek gündelik hayatı örgütler.[75] Ağa (Baba) törenin varlığının garantisidir ve töreye uymak zorundadır; aksi takdirde Konsey onu da yargılar. B 40'ta Firuz Ağa (N. K. Yiğittürk) oğlu Boran'ı uyarır: "Ağalık törelere bağlı olmak, uygulamak ve uygulatmaktır oğul!" Boran Ağa ve Sıla birçok kez töreyi çiğner, yargılanır ve cezalandırılır ve Boran sonunda ağalıktan atılır. Ancak sık sık toplanan Konsey, yöredeki sorunları çözemeyince yeni ağa Zinar'dan (M. Cangören) sonra, Boran'ı yeniden ağa ilan eder. Babası Firuz'a danışan Boran; B 79'daki konumunu kullanarak "Bütün aşiretlere örnek olması için bizim aşiretimizde şu andan itibaren ağalık sistemi kaldırılmıştır," der ve Konsey'i fes eder. "Baba" Firuz "Bazı şeyleri değiştirmenin vakti gelmişti oğul; sen de bugün bunu başardın," diyerek Boran'ı onaylamıştır.

Kabadayı'da yaşlı kabadayıların meyhane buluşmaları bir Emekliler Konseyi'ni andırır. Yeşilçam karakterlerinde görülen tövbe edip silahlarını (iktidar araçlarını) savcı-polis Kardeşlerine, sevgililerine ya da geride bıraktıkları "mücadele arkadaşlarına" teslim ederek evlerine dönmüş (Varol 2005) gibi görünen kabadayı-Baba, kanun adamı-komiser, müteahhit-iş adamı gibi kocamış delikanlılar meclisinde bardaklar; "Eceliyle ölmeye karar verenler, kurşunla göç edenlerin şerefine içiyoruz," denerek zamansız yitirilen arkadaşlara kalkar. Hüzünlü yemekler; her seferinde dertleşmelere fırsat verir. Ali Osman aksilikleri ve laf dinlemezlikleriyle Konsey'in lideri konumundadır ancak oğlu Murat'ı kurtarmak için giriştiği mücadelede Konsey'deki Yancılar onu yalnız bırakır ve (Kardeşler birlik olamayıp) ona ihanet ederler.

Sessiz Fırtına'da Yiğit (*Sıla*'daki Boran gibi) Babası'nın Kötü mafya mirasını reddetse de, şirket işlerini yürütmek ve iktidarını sürdürmek için geniş bir Aile Konseyi'ni tatmin etmek zorunda kalır. Mevcut otoriter Baba Şükrü Sancaktar (aslında) Konsey üyesi "Kardeşi" İzzet tarafından öldürülür. Yiğit Babası'nın konumunu benimsemeye çalışır, onun kişisel eşyalarını ve çalışma ofisini kullanır. Hatta B 2'de ofise gelip Babası'nın koltuğuna oturan amcası İzzet'e; "Koltuk diyorum İzzet Amca? Babam'ın koltuğu rahat mıymış? Yanılıyorsun İzzet Amca. Rahat olsaydı babam hâlâ orada oturuyor olurdu! İzzet Amca kusura bakma ama Babam'ın koltuğuna kimseyi oturtmam ben!" der. Sonradan polisle yakınlaşır, Konsey'i ve silah kaçakçılığını bırakma-

75 *Sıla*'da kadın-erkek ilişkisi için yöre töreleri şöyledir: Bir kadın kaçarsa, kaçan da kaçıran da infaz edilir ya da kaçanın ve kaçıranın kardeşleri berdel olur, berdelde büyük kadın makbuldür, berdelle gelmiş bir kadın ya da evli bir kadın kaçarsa töre bozulur, kadın infaz edilir.

nın yollarını arar. Konsey, yasadışı işlerini verimli yürütecek bir Baba aramaktadır; bunu beceremeyen Şükrü öldürülmüş, aile içindeki husumet büyüyünce Yiğit infaz edilmiştir. Sancaktar Ailesi'nde bir Kardeşler Birliği bulunmaz ve aile; mafya işlerini domine eden otoriter bir Alfa-erkeğin (Kötü Baba'nın) konumunu benimsemiştir. Yiğit ve genetik babası Şükrü Sancaktar bu "Kötü Baba" tarafından öldürülen oğullardır.

İçinde bir Konsey bulunmamakla birlikte *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde iktidar ve Baba olmak için yapılan Kardeş Katline vurgu vardır. Rehber Selahattin, Ortadoğu'daki politik koşulları yorumlarken *Kurtlar Vadisi: Irak*'taki Müslüman Şeyh gibi; "Burası Mezopotamya, insanlığın ilk kanı bu topraklar da dökülmüş; hem de Kardeş Kanı... Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi..." der. Kardeşler arasında birlik sağlanamadığına vurgu yaptıktan sonra konuşmasını sürdürerek devleti bir Baba olarak görür ve Güneydoğu'da hiç kimsenin Devlet Baba'nın gülümseyen yüzünü görmediğini ve ona başkaldırdığını söyler. Yusuf "Bu toprakların kaderi çatışma mı?" diyerek itiraz etmiştir. Rehber Selahattin Suç Kahramanlıklarında beliren başka bir temayı açık eder, ulusal sorunları çözmeye kalkışan Kahramanlar bir noktaya kadar herkesi öldürerek gelir. Ama son anda otoriter dış iktidarı (Baba'yı) yok edemezler! Komutan Rehber Selahattin, Yusuf'u Türkiye-Irak sınırında geçen üç taraflı bir görüşmeye şahit eder ve politik işlerin ne denli dev olduğunu, kendilerini aştığını ve onun Diyarbakır'dan gitmesi gerektiğini söyler: "Beni iyi dinle çek git buradan. Ben bunları sana bil diye gösterdim. Bu insanlarla uğraşan ölür Yusuf! Bu uğurda kaç can gitti. Eşref Bitlis Paşa gitti, Gaffar Okkan gitti. Bir zamanlar bu ülkenin Başbakan'ı suikasta uğradı. Ben bu suikastı çözdüm ama bu sır benimle birlikte mezara gidecek dedi. Açıklayamadı. Sonra sırrını şüpheli bir ölümle mezara götürdü. Çık git buradan. Hadi yürü!" "Baba"-Rehber; Kahramanı sorunları çözemezsin diyerek horlar! Yusuf söylenene uyar.

Polat'ın hiçbir uluslararası sorunu çözemeyip sonu ölmeye varan Kahramanlık çemberine (yerinde duran Uluslararası Konsey Babaları) benzer biçimde, Yusuf da uyarılmıştır. Klâsik Anlatı'nın son aşaması olan İksiri Getirmeye göre, Kahraman ölse bile sorunları çözer ve arkasında yeni bir dünya ya da çocuk bırakır. Türk Suç Kahramanlıklarında Duygusal Tip'e (I) yaklaşan Kahramanlar bu romansa uyar; Boran, Yandım Ali, Ali Osman, Maraz Ali ve Ezel (bkz. Beşinci Bölüm). Ulusal kalkışmada bulunan Kahramanlar son aşamada yeni bir düzen kuramaz, korkutulur ve (çocukları dâhil) her şeylerini kaybederler. Kahraman erkek, hegemon konumundan melodramatik mazlum bir konumuna geçebilir. Dünya Baronu Amon ve Lisa'nın karşısına çıkan Polat bir koltukta otururak onlara karşı milliyetçi savunmalarda bulunur ve gerçekleri öğrenmek ister; (Otoriter Baba konumundaki) Amon Polat'ı önemsemez ve daha "ileri gitmemesi" koşuluyla onun yakınlarını bağışlayacağını söyler ve yüzleşme son bulur. Polat tam, ulusal güvenliği uluslararası boyutta kuracakken dur(durul)muştur!

Kurtlar Vadisi: Gladio'da Kahraman İskender de ülkedeki tüm sorunları kökten çözeceğini ve yargılanma sürecinde her şeyi anlatacağını söyler; ancak bir türlü konuşmaz: "Zamanı gelince diyorsam, zamanı gelince. Madem beni

müebbetle yargılıyorsunuz her gün gazeteler TV'ler bas bas bağırıyor, bütün katliamları eylemleri benim yaptığımı söylüyorsunuz; o halde beklemeyi de bileceksiniz. Ben ne söylersem o! Ne zaman istersem o zaman! "1 numara"nın, adının bir önemi yok. John, Jack, William demişim fark eder mi? Onu mahkemeye çıkarabilecek misiniz? Apo'ya haber veren Reis-i Cumhur değilmiş. Bunu onun ölümünden sonra öğrendim". İskender, A. Öcalan'a suikast düzenlediğinde onu ihbar edenin Cumhurbaşkanı Özal olmadığını, bunu sonradan öğrendiğini ve onu öldürmekle (genetik olmayan otoriter "İyi" bir Baba'yı öldürmekle) çok büyük bir hata yaptığını itiraf eder. İskender'in konuşamaması, film sonunda felç edilişiyle kalıcılaşır. İskender "kadın"laşır.

Kahraman Anlatısı kadim bir öyküleme biçimi olarak bütün mitik anlatıların prototipidir (Scholes 1974, s. 60). Gılgamış'tan beri Kahramanlar arzular içinde yanarak amaçlarına ulaşmaya çalışmıştır (Leeming 1998, s. 153). Mitler insanın insanla, insanın doğayla, insanın toplumla ve toplumsal düzenle ilişkisini açıklamanın ve mevcut düzene gösterilen rızanın sürekliliğini sağlamanın hizmetindedir. Mit sürekli dönüşümü sağlamaya yetecek kadar kaynak sahibi olduğu için sinema ve TV; uzun yaşayacak kitle iletişim araçlarıdır (Barbier ve Lavenir 2001, s. 225). Mit, *katharsis*i Antik devirde, tüm halk kesimlerinin toplandığı trajedi yarışmalarında yaşatırken, neoliberal dönemde diziler (ve sinema) onu politik bir strateji olarak atomize aileler ve bireylerle buluşturur. Mitik Suç Kahramanlığı Yolculuğu'nda seyirciyi arındırmaya götüren teknikler, onları erkeklik ve kadınlık konusunda nelerin "doğru" olduğunu söyleyerek eğitir:

> TV tarafından sunulan bazı zevkler baskın ideolojiye dirençlidir; toplumsal olanı kısa bir süreliğine yok etseler de sistemde köklü değişiklikler yapamazlar. Dizilerde toplumsal düzenin devamını sağlayan açık ya da subliminal (bilinçaltı) mesajlar bulunmaktadır. Subliminal mesajlar erkek egemen toplum ve aile yapısıyla ilgilidir. (Pişkin 2007, s. 211)

Yeni Türk Sineması, kadınları erkek hikâyelerine hapsederken (Süner 2006, s. 314), diziler de cinsiyetçi stereotipleri destekler.[76] Ataerkil Kahraman üzerinden yapılan heteroseksist öykücülük, Türk Suç Kahramanlıklarına uyarlandığında yönü belirsiz bir "şiddet" duygusu belirmekte, "kadınlar" nesneleşmekte, "Kardeş(lik)"ler "Baba" olmak için harcanmakta ve "genetik Baba"yla mücadele "askıda kalmaktadır". Bu tutumlar hem mevcut sinema geleneğinden hem toplumsal dinamiklerden kök alır:

> Türk Sineması'nda, Batı Sineması'nda var olan dramatik yapı (entrika, karakter geliştirmesi ve kişilerin psikolojik derinlikleri) yoktur. Batı kültüründe bu özellikler sinema dışı alanlarda da vardır. Benzer şekilde bir kültür bütünlüğünü Türkiye'de de görüyoruz. Türk Sineması epik özellikler taşır; tiplere, hatta prototiplere dayanır. Anlatımcıdır. Kişilerin toplumsal ve tarihsel kimlikleri çok belirgindir. Bunlar kalıp kişilerdir; film içinde gelişme ve değişme göstermezler, hatta filmlerden filmlere de pek değişmezler, değişmek istemezler. Öyküde tarihsel ve toplumsal işlevleri neyse, onu yerine getirmek için vardırlar. (Ayça 1985, s. 83)

76 Otoriter cinsiyet, Kahramanlık dışı suç dizilerinde de yaygındır; örneğin *Behzat* Ç.'de Behzat bir "Baba"dır: "Bir dizinin ne kadar 'yerli' olduğunu anlamak için, 'Baba'ya dönüşen erkeklerin dünyasına bakmak gerekiyor. Harun'la Behzat Ç.'nin ilişkisi bu minvalde şekilleniyor; Hayalet ve Akbaba'nın da amirlerini bir 'Baba' olarak gördükleri aşikâr" (Tekelioğlu 2011b).

Yaygın TV dizileri olan Batı kaynaklı (*prime time*) soap operalarda ve özellikle de Yeşilçam Sineması'na ait kadın "tip"lemeleriyle, evlilikle ve aşk ilişkilerinin etrafında şekillendiği öykü ve kodlarda, izleyicilerin alışkın olduğu melodramatik öğeler toplumsal yapıya uygun olarak sentezlenir. Bu gerçeği *Kurtlar Vadisi* yapımlarının senaristi B. Özdener şu sözlerle doğrular:

> "*Kurtlar Vadisi*'ni on senede bir çıkarsak da tutar. Kanla alakası yok; evrensel bir tarafı var. Mafyayla evrenseli yakaladık. Mafyayla ilgili her şeye Türk milleti de, İtalyan'ı da, Amerikan milleti de bakar; baktı da bugüne kadar. *Kurtlar Vadisi*'nin mimarı Nasreddin Hoca'nın asırlara direnen duruşudur... Kendimi Hoca'nın yük taşıyan eşeği olarak görüyorum." (aktaran Y. Solmaz 2004, s. 160).

Dizi üreticileri dışında Suç Kahramanlıklarının mitik kurgu ve Türk melodramlarıyla birleştirilmesini başarılı, özgün ve umutlu bulan görüşler de vardır:

> İlk defa bir dizi, Türkiye'nin kolektif ruhunun tercümanı oluyor. *Kurtlar Vadisi*; bu ülkenin sorunlarını yüreklerinde hisseden, kabına sığmaz bir avuç sinema-TV'cinin eseri... Estetiği ve dili bakımından Hollywood konvansiyonlarından bütünüyle kopabilmiş değil, ama yerli özellikler taşıdığını da görmek gerekiyor. (Y. Kaplan 2009)

> Dizilerin inanılmaz boyutlara ulaşan etki alanı bizi karamsarlığa değil, yeni arayışlara itmeli diye düşünüyoruz. Kabaca "sistem estetiği" diyebileceğimiz Aristotelyen olay-örgüsü ve karakter yapısını, yerli dizilerimizde [de] görüyoruz. *Katharsis*, Antik Yunan'daki trajedi yarışmalarında bütün halkı bir araya getiriyordu; 2000'lerdeyse "dizilerle *katharsis*" herkesi kendi evinin salonunda ziyaret ediyor. Popüler olanı tamamıyla reddetmek yerine, alternatif bir estetiği popülerleştirmenin yollarını aramalıyız. (Karaman ve Az 2011)

Klâsik Anlatı'nın mitik özelliklerini kullanan Hollywood'dan farklı biçimde, Türk Suç Kahramanlıkları, Yeşilçam'ın melodramatik özelliklerinden de yararlanarak (güven yerine öç peşinde koşan) hem sert hem romantik bir erkek tipi yaratmıştır. Türk melodramlarında kadına yönelik şiddetin giderek erkeğe yönelmesine de paralel olarak Suç Kahramanları, kişisel ve toplumsal adaletin "yeniden" inşası ve bunun gerçekten oluyormuşçasınalığını tesis için ölçüsüz sözlü ve fiziki şiddet kullanmakta, kadınlaşma korkusuyla her anını cinsiyetli bir beden icrasıyla geçirmekte, buna rağmen kendisinden beklenen gücü gösteremeyip dev sorunlarını çözememekte ve rasyonel etkileşimini kaybeden karakteri sığlaşmakta, mazlumlaşmakta ve tipleşmektedir.

Toplum kurmanın ilk sembolik kuralı olan Baba'yı öldürmeyi (Akal 1994, s. 122) aile düzeyinde gerçekleştiremeyen Kahramanlar; Baba, sağsa, iktidarın hangi oğula kalacağının, Baba ölmüşse hangi oğul-Kardeşin onun yerine geçeceğinin belirleneceği bir mücadeleye girişir. Sorunları çözmek için genetik Babaları (ve bazen Rehberleri) haricinde bütün Kardeşlerini (ve Kardeşliklerini) ve otoriter Kötü Babaları (ve Babalıklarını); "Baba" olmak için öldürür, ancak tepedeki "Uluslararası Güçler" (öteki Babalar) karşısında çaresiz kalır; o Babalar tarafından susturulur ve evine gönderilirler.[77] Bir

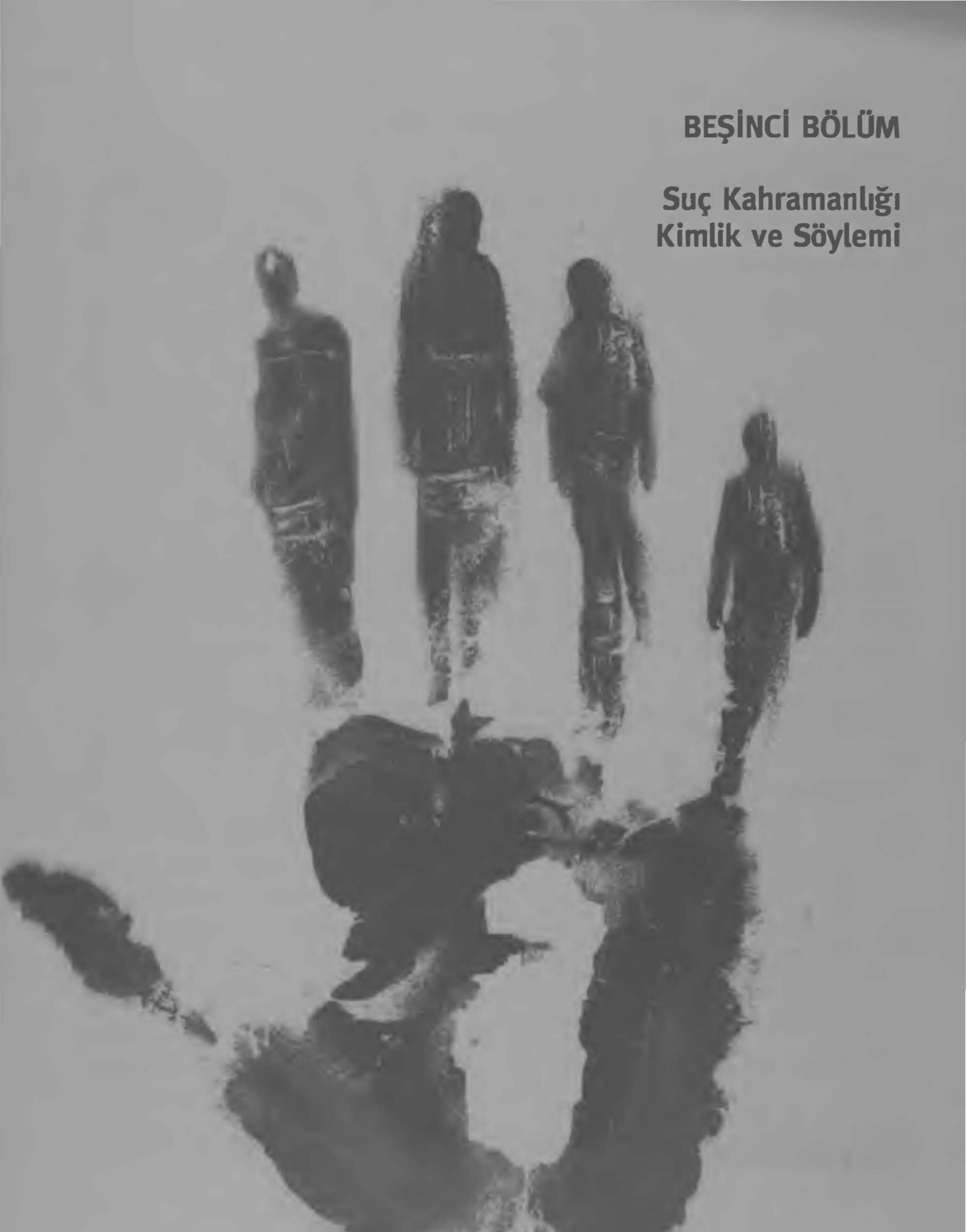
77 Yusuf, (müsteşar kayınpederi) Ağabey'in; Polat, (babası Kötü Baron) Mehmet'in; Boran, (babası) Firuz Ağa'nın; Yandım Ali, (önderi) Mustafa Kemal'in; Yiğit, (mafyacı babası) Şükrü'nün; İskender, (Gladyocu Kötü Rehberi) Fuat'ın; Maraz Ali, (iyi Rehber Adanalı'nın); Murat, (sev-

şekilde ölen (genetik) Babalar'dan ancak kimlik kayıpları ve "eski düşmanlar" kalır. Kötü Baba'yı öldüremeyen ya da genetik Baba'nın konumunu "devralamayan" Kahramanlar, ölür ya da mevkilerini kaybederler.

gilisinin babası) Servet'in ve Ezel, (Kötü Rehberi) Ramiz'in yerini alamaz. Ali Osman tek yaşlı Kahramandır ve öyküsüne Alfa-erkek olarak başlamış ve halen "erkek kaldığını" ispat için ölmüştür. Genetik Baba'nın öldürülememesine Türk köken öykücülüğünde de rastlanmaktadır. Ercilasun'a göre *Bogatur Destanı*'nda genetik babası Tuman tarafından Yüeçilere rehin verilen Bogatur Tanhu (Mete), bir ordu kurup geri döner, babası ve üvey annesini öldürür ve İÖ 209'da tahta oturur, ancak destanın (*Oğuzname*'de geçen) İslâmiyet'ten sonraki Doğu Türklüğü versiyonunda, Boğaç Han babası Dirse Han'ı "öldüremez"! "Türk halk vicdanı oğulun Baba'yı öldürmesini kabul etmemiş, oğulu Baba'ya oklatmış, sonunda da oğulu canlandırarak" çözüm bulmuştur (Ercilasun 2008, s. 53, 451). İslâmiyet sonrası destanlarda Baba-oğul mücadelesinde oğul, ancak kâfir olan bir Baba'yı öldürür (Bayat 2009, 64). Bu Babalar'ın isimleri kurtulunmak istenen karalıkla ilişkilidir. Oğuz Han, atası "Kara"han'ı; Mete Han, Babası "Tuman"ı (duman/karanlık); Alman-Bet, Babası Oyrat'ı ("Kara"han'ı) ve Saltık Buhra Han, amcasını sadece Müslüman olmadığı için öldürmüştür (Ögel 1989, s. 110-221).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Suç Kahramanlığı Kimlik ve Söylemi

Identity (J. Mangold, 2003) film afişi.

Bu bölümde Suç Kahramanlarının belirişi, suç kimlik ve şartları, öykü dünyalarının kurgusu ve gerçeklikle yarattığı karmaşa ve Kahraman diyaloglarından hareketle Kahramanların ayrı fonksiyonlar gören tipolojiler üretip üretmediği, 2000'lerdeki tüm Suç Kahramanlığı yapımları üzerinden incelenmiştir.

2000'LERDE SUÇ KAHRAMANLIĞI ZİNCİRİ VE KİMLİKLERİ

Türkiye'de *Yılan Hikayesi* ya da *Deli Yürek* gibi gençler arasında popüler örneklerinde olduğu gibi, mafya-çete dizisi alttürünün belirişi (S. Çelenk 2005 s. 299), suç karmaşası yanında, Kahramanlığı suç araştırmacılığına tercih eden ve adalet sistemindeki bozguna işaret eden bir kökten beslenir. Mitik Kahramanın zaferine her anlatımda yeniden inanılır ve popüler olduğu için tercih edilir. Kahramanın bir ahlâk timsali olması gerekmez; izleyici Antikahramanlarla da bağ kurabilir.

Yeşilçam'da Malkoçoğlu ve Kara Murat rollerinde at binip kılıç kuşanan C. Arkın ve silah çeken Y. Güney gibi Suç Kahramanı prototipleri varsa da 90'lardaki *Eşkıya*'ya kadar (özellikle hareketli final sahnesi) yeni aksiyon filmleri çevrilmez. Yeşilçam Macera Sineması Türk tarihindeki Kahramanlıklarla bağ kurarken *Eşkıya*'daki Baran karakterine kadar sistemdeki yıkıma sistem dışından gelen mitik bir Kahramanın tepkisi bulunmaz:

> *Eşkıya*, bir Türk apokalipsi temasını (göç edilmeye zorlanmış köylüler üzerinden), ülkenin içler acısı durumunu tarif ediyor. Baran politikacıların ve milletvekillerinin karşısında geleneği, bozulmamışlığı ve mertliği temsil ediyor. Değişen bir dönemde eşkıyaların soyunun tükendiğini vurgulayan film, modern dünyaya ayak uydurabilmenin tek yolunun eşkıyalıktan mafyaya, oradan da devletin içine nüfuz etmek olduğunu ima ediyor. (Eyüboğlu 2001, s. 37)

90'larda krizdeki ve tehdit altındaki Türk erkekliğini (Oktan 2009, s. 206), bir dostluğu

(Baran-Cumali) aktararak yeniden mitleştiren yapım *Eşkıya*'dır. Yerli sinema seyircisi kısa sürede kültleşen bu filmle artar. 35 yıl ceza çektikten sonra hapsi terk eden Baran sevdalı, onurlu, cesur, yalan söylemeyen, sadık ve kollayıcı bir Kahramandır:

> İstanbul'da kendisine yardımcı olan genç dostu Cumali'nin iş yaptığı adamların karanlık dünyasıyla tanışan Baran'ın temsil ettiği eşkıyalık raconu; büyük şehrin örgütlü eşkıyalığı ve verdiği çek karşılıksız çıkan eski hemşerisi, yeni iş adamı Berfo'nunkiyle (K. Usluer) uyuşmaz. Öyleyse; onlara bir ders vermek gerekir. (Ulusay 2004, s. 149)

Baran hapisteyken erkeklik "kirlenmiştir". Baran yeni doğan, korunmuş ve intikamcı bir "tek tabanca", bir erkek Kahraman prototipi ve *Eşkıya* filmi görsel yapımlarda belirecek yeniliklerin işaretçisidir. Filmin yönetmeni Yavuz Turgul kendisiyle yapılan kişisel görüşmede bu fikri reddetmiş ve *Eşkıya*'daki yüksek estetik kaygıların 2000'lerde beliren Suç Kahramanlarını etkilememiş olduğunu, bağsızlığı en azından umut ettiğini, hatta kendisinin Yeşilçam'dakiler dâhil hiçbir karakterden esinlenmediğini söylemiştir: "*Eşkıya* filminin hikâyesi the Marmara Oteli'nin en üst katındaki bir odadan, Taksim yapılarının damlarına boş boş bakarken doğdu. Etkilendiğim yerli bir Kahraman olmadı" (Yavuz Turgul, kişisel görüşme, Eylül 2012). Yavuz Turgul'un bu sözleri kendi sinemasını, Türk Sineması ve kültür ortamından ayrı tutuşu olarak okunabilir. Simpson'a göreyse *Eşkıya* Yeşilçam'dan gelen intikam, karşılıksız aşk, ihanet ve köy-kent karşılaştırması gibi temaları çok yüksek bir prodüksiyon yeteneği ve saf Antikahraman senteziyle yenilemiştir (Simpson 2006). *Eşkıya*'da Kahraman Baran'ın zaaflarıyla birlikte sergilenmesi, kişiliği önermeye çeviren bir öykü tekniğiyle filmi özgünleştirmiştir. İyi olmayan Kahramanlar, kanun kaçakları ya da kendi kurallarıyla yaşayan yalnızların suça meyletmesi insanilik sergilediği için sempati doğurabilmektedir. Bu tarz epik Kahramanlar bir ulusal bilinç yansıması olan Westernler'deki gibi kendi mekânlarına aittir ve onu her şey pahasına korurlar.

Erkek karakterler güçlü enstrümanlardır. Toplumda da erkekliğin kendisi, karşılıklı ilişkilerin yerleştirdiği ve zorladığı bir konumdur. Kahraman erkek hikâyeleri iktidarların hegemon erkek politikalarının bir parçası olarak ulusal ve uluslararası çıkarlar için kullanılabilmektedir. 80'lerde Amerikan kültürü ve politik yaşamında güçlenen Yeni Sağ hareket; din söylemini ve erkekliği birleştirmiştir. Superman kendi ülkesinin egemenlerinin tanımladığı doğruları savunur ve dünya üzerindeki tüm gizli silahları bularak etkisizleştirir. Türk toplumunda da Köroğlu ve Dadaloğlu gibi tiplemeler bu olgunun sosyolojik ve tarihsel altyapısıdır (Çağlayandereli ve Erjem 2006, s. 25). Modern dönemde kendi doğrularıyla hareket eden kişisel-yasacılık, ilkin Yeşilçam Babaları'yla mümkün olmuştur:

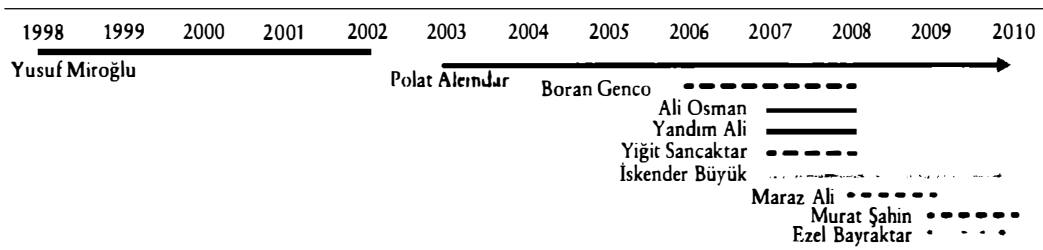
> Yeşilçam erkek filmlerinin genel bir okuması şu türden bir cevabı mümkün kılıyor; ekonomik ve toplumsal sorunları şiddet yoluyla bertaraf eden güçlü bir Baba'ya gereksinim, kesintisiz, engelsiz ve huzur dolu bir geçmiş özlemi, farklılığın yerini kaynaşma ve bütünlüğün doldurduğu bir evren arzusu ... iktidara, toplumsal eşitsizliğe ve adaletsizliğe yönelik popüler öfkeden beslenen 70'li yılların toplumsal hareket ve iradesini temsil ve toplumsal meseleleri çözmeye hazır otorite figürleri... (U. T. Arslan 2005, s. 22)

70'lerin erkek filmleri böyle bir havayla eril bir ideolojiyi seslendiren filmlerdir. Bilinçli bir hakikat tasarımı yerine Türk yapımcıları, sezgilerle ve "piyasaya ne gider" ilkesiyle toplumsal ihtiyaçlara cevap vermiş, milliyetçi kimliğin "biz" tanımının kutsanmasını ve mistifikasyonunu ve "geriye kalanların" lanetlenmesini mevcut ideolojiyle en örtüşen şekilde gerçekleştirmiş ve kafirlere karşı "gaza" gibi temalarla Türk-İslâm sentezini söylemleştirmişlerdir. Şiddet 12 Eylül ortamında bu kez devlet tarafından kullanılmış, Kürt meselesi kangrenleşmiş ve yasadışı ilişkilerin meşru gözükmesi ve devlet adına çalışmanın dokunulmazlığı, "başımıza bir iş gelmiyor her şey yapılabilir" mesajını güçlendirmiştir.

Türk dizilerindeki pop milliyetçi yaklaşımın yelkenlerini dolduran bu köken gelişmeler, TV'de sıkça karşılaşılan ve toplumsal gerçekliği kuran ve kültürel sistemin bir parçası olan melodramla birleşerek 2000'lerin suçkurgusuna acı çekme ve mutsuzluk temasını taşımıştır. Türk ailesini koruyan yeni erkek Suç Kahramanları bir düzen içinde gelişir (Grafik 3). Suç Kahramanları ve varlık dönemleri sırasıyla şu biçimdedir: Yusuf Miroğlu (1998-2002), Polat Alemdar (2003-devam ediyor), Boran Genco (2006-2008), Yandım Ali (2007), Ali Osman (2007), Yiğit Sancaktar (2007-2008), İskender Büyük (2007-2010), Maraz Ali (2008-2009), Murat Şahin (2009) ve Ezel Bayraktar (2009-2011).

2000'lerin ilk Suç Kahramanı, 1998'de beliren Yusuf'tur. Yusuf mahalle delikanlılığından milli bir Kahramana dönüşürken öldürülmüş, yerini güçlü bir ajan olan Polat almıştır. Yusuf kirli bağlantılara direnirken; Polat 2003'te derin devletle anlaşır ve daha politik bir mücadeleye girişir. 2006'da doğan Boran, Doğu'daki feodal sorunları çözmeye ve ağalık sistemini yıkmaya çalışmaktadır. 2007; Kahramanlar açısından en verimli yıldır: Ali Osman gibi bir "son Kabadayı" (mahalle Babaları'nın ölümü ve külhanbeylerinin çoğalışı), Yandım Ali gibi bir "son Osmanlı" (eski kültürdeki delikanlılığın hatırlanması), Yiğit gibi, mensup olduğu mafya ailesini temize çıkarmak isteyen bir Boran türevi (Boran'ın "temizlediği" "Doğu" gibi Batı'nın da temizlenmesi gerektiği), İskender gibi bir eski Gladio itirafçısı (21. Yüzyılda NATO'nun yeni görev tanımları gereği eski kafalı Kahramanların tasfiyesi) ve polislikten atılmışların suçla ilişkisini problematikleştiren Maraz Ali gibi bir eski polis (şehir güven-

GRAFİK 3
2000'lerde Suç Kahramanlığı Zinciri

liğinin yeniden tanımlanması) ortaya çıkmıştır. 2009'da Türkiye'de politik cinayetler geride kalırken Kahraman Murat gibi kullanılmış tetikçiler gündeme gelir (İskender'in eski cinayetleri mercek altına alınır) ve son olarak kabadayıcı bir ahlâk ve sınıf sorunu arasında kalmış romantik bir Kahraman olan Ezel belirir. Kahramanlar toplumsal korku nesneleri ya da devlet tarafından aldatılmaları kesildiğinde, Kötü Kadınlarca aldatılır.

Yolu suçtan geçmiş her tür karakterin "Kahraman" kimliğinde geri kazanımı genel bir erkeklik affıdır. Kahramanlık dönemlerinde erkekler affedilir. *Kurtlar Vadisi* finalinde Polat ve adamlarının yargılanıp serbest bırakılmaları, bir daha asla yargılanmayacakları anlamına gelir. Suç dizileri, bir değer politikası yürütmektedir. *Yılan Hikayesi*'nde klâsik Türk polisi imajı dışında Amerikanvâri bir polis olan Memoli'nin, *Deli Yürek*'teki Yusuf'a göre daha az modellenmesi, bir toplumsal tepkidir. Her iki karakter de silah kullanmaktadır; hatta sıradışı bir polis olan Memoli'nin silah kullanması yasal ve meşrudur. 2000'lerin ilk Suç Kahramanı olan Yusuf yasa dışı biçimde silah kullanır. 1998-1999 arası beliren dizilerdeki temiz mahalle serserilerini –örneğin *Kurt Kapanı*'nın (İ. Güneş, 1999) Falçata Kemal'ini (A. Şan)– aşan Yusuf; "Kötülerle" mücadelede olduğu için meşrudur. Dönemin görsel yapımlarının ağır ve beceriksiz Türk polislerine nazaran hızlıdır. Temiz bir ailede büyümüştür, vicdanlıdır ve samimiyetle kurban olmak ister. Küçük sağır dostu Ayşe'ye gelecekteki misyonunu ifade etmektedir:

> – Yusuf: "Ortalıksa pislik dolu... Bir sürü alçak adam sefa sürüyor. Ama Osman Ustalar, Salih Ustalar, Aliler, Yusuf'lar boğaz tokluğuna eşek gibi çalışıyor. Çakallar kabadayı olmuş Ayşe! Bu işte köpekler çete başı. Bir düşünsene insanlar ne kadar çaresiz ki kıçıkırık adamlara Baba diye sarılıyorlar. Onlardan yardım istiyorlar. Çakallar adalet dağıtıyorlar. Duydun mu Ayşe, çakallar? İyi ki duymuyorsun..." (*Deli Yürek* B 1)

Yusuf mertlik, dürüstlük, yurtseverlik ve insancıllık gibi iyi nitelikleri kendisinde toplarken, Kötünün ölçüsünü de bu niteliklerle tanımlar. *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Yusuf'un duyarlılıkları öyle abartılmıştır ki, bir itirafçıyı öldüren Rehberi Bozo'ya erdemli olması için akıl verir: "Ne yapıyorsun? Biri konuşmadı sıktın ağzına... Buna konuş dedik, konuştu. Belli ki bildikleri bu kadar... Psikopat mısın asker misin? Vahşet bu! Seni anlamıyorum adam bildiklerini söyledi diye, ağzına mı sıkılır?" Yusuf'u çelikten bir asker olarak yetiştirmiş olsa da Bozo, onun bir mertlik Rehberi değildir. Bu misyonu Yusuf'un çocukluk ideali Kara Hamit üstlenir. Yusuf'un Rehberleri parçalanmış ve çokludur. Hamit öldürüldüğünde, ondan el alan ve Yancılarıyla birleşen Yusuf'u (bir kabadayının ölmesi ile yerine devletin arzuladığı kişinin gelmesi *Kurtlar Vadisi*'nin de temasıdır), devleti simgeleyen Ağabey sahiplenmek ister. Miroğlu damat adayı olarak sempatiktir. Ancak Yusuf'un kimseden emir almayan ve kimseye güvenmeyen tek başınalığı bu ilişkiyi zedeler. Yusuf devlete yanaşmayı reddettikçe sevgilisi Zeynep'e de ulaşamaz. Yusuf'un "mafyanın karanlığını" keşfederken devlet olmak ve bir aileye ait olmak arasındaki çelişkisi *the Godfather*'daki Michael'ın (A. Pacino) tersidir. Michael, içinde bulunduğu simgesel evrenin dayanağının aile olmasıyla ayakta durur ve "aile miti" sayesinde kendi gerçek-

liğini yaşayarak toplumdan (Michael'ın simgeselleştiremediği şey) kaçar (Bakır 2008, s. 48). Yusuf ise bu aidiyeti tersten işletir; "içindeki tüm mikro idealleri aşan" vatanı korumak için çıktığı mitik Yolculukta, "millet ailesi"ne ait kimseyi kırmak istemez, hatta aksiyon sahnelerinde zarar verdiği halk için avukatı Ayşegül'e işlem yaptırır:

> – Yusuf: "Ben de unutmadan sana şunu vereyim. İki kişinin arabasını almak zorunda kaldım. Biri bu kartın sahibi, öbürünün de plakasını arkasına yazdım. Şu kaban da, kartvizitin sahibine ait... Bunları ulaştırıp "özür dilememiz" gerekiyor... Ben de inşallah kendilerinden daha sonra özür dilerim. Tabi arabalarına bir şey olduysa onun da gereğini yapmamız gerek. Geldiğin için minnettarım Ayşegül. Sana nasıl teşekkür edeceğimi, hakkını nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum. Sağol!" (*Deli Yürek* B 92)

Yusuf tespit etmekte zorlandığı ve adeta her yerde olan karanlık güçlerle mücadelesinde kendi yakınlarına zarar geldiğini görünce; eski Rehberi Hamit'in lakabını alarak Kara Davut'a dönüşür (bu tutum *Kurtlar Vadisi*'nde Polat tarafından tekrar edilecektir) ve gündüzleri normal hayatını sürdürürken, gece suçluları avlar:

> – Yusuf: "And olsun; kükreyen denizlere gürleyen göklere ve sarsılmaz dağlara. Olsun ki; öcünüzü alıncaya kadar Yusuf Miroğlu ölüm uykusundan kalkmayacak! Onun yerini Kara Davut olarak ben aldım. Bu andı kuşandım. Bu böyle olmak zorunda canlarım, dostlarım. Böyle olması kaçınılmaz. Yakınlarıma, aileme, dostlarıma bir daha zarar gelmesin, masum insanların huzuru kaçmasın diye bu böyle olacak. Kendimi korumak için kılık değiştirmediğimi biliyorsunuz. Yusuf, yüzünden başkalarına kötülük gelmesin diye Kara Davut oldum. Sizler şahit olun ki and içtim, ahdettim, baş koydum." (*Deli Yürek B* 71)

Artık Türk Robin Hood'u olarak çağrılan, dürüst, manevi değerlere önem veren ve güçsüzün hakkını teslim eden Yusuf gençlerce taklit edilmektedir.[1] Yusuf (babası 38'inde ölmüş) bir yetim ve masumane bir erkekten, 20'li bölümler itibariyle siyah cipe binen bir gösterişçiye ve 70'li bölümlerde çekingenliğini bırakmış bir infazcıya dönüşür ve var olmak için aşırı vahşileşir. Yusuf'un öfkesi diziye paralel olarak *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'ne de yansır. Öldürülen Yancısı Cemal ve Diyarbakır Eski Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'ın öcünü almak için Mardin'e giden Yusuf; olayların kendisini aştığını görünce geri döner. Dizi metninde uluslararası güçler tarafından sıkıştırılan Ağabey (*Deli Yürek* B 91); Yusuf'un kara para aklamak gibi suçlardan tutuklanmasını engelleyemez. Yusuf sonunda suçlamalardan beraat eder ancak Ağabey'in derin devlet sistemini emanet alamaz ve dizideki tüm temel karakterlerle beraber yabancı ajanlarca öldürülür.[2]

Polat'ın hikâyesi işte burada başlar: Rehber Aslan Bey; Ağabey'in, devlete kazandıramadığı kabadayı Yusuf'un timsali, Polat'ı, çocukluğundan itibaren eğitip devşirerek devlete kazandırır.[3] *Kurtlar Vadisi*, *Deli Yürek*'in Kahraman devşirmesini devam ettirmiştir. Polat vatanı için önce gerçek ailesinden, sonra üvey ailesinden ve en sonunda da sevdiği kadın Elif'ten

1 Bkz. Yusuf'un 9 Maddelik Yasası http://deliyurekefsanesi.tripod.com/id12.html [Erişim tarihi: 2.4.2013].

2 *Deli Yürek* 11 yıl sonraki tekrarında bile popülerdir; bkz. "Deli Yürek Kanal7 Ekranlarında", 23.7.2009 http://deliyurekizle.blogspot.com/2009/07/deli-yurek-kanal-7-ekranlarnda.html [Erişim tarihi: 2.4.2013].

3 Polat'ı oynayan N. Şaşmaz, Yusuf'u oynayan K. İmirzalıoğlu gibi model geçmişli değildir.

koparılarak Biçimdeğiştirir. 30 yaşında bir Münihli olur ve Elif yerine hayali bir kadın olan Leyla'ya âşık görünür:

> – Polat: Hepsini söyledim ya Şef. Adı... Adı Elif Şef... ... "Leyla"! Babası Lübnanlı. Annesi Amerikan vatandaşı... Ekim 90'da Florida'ya göçtüler. Benim... Benim evim yanmıştı. Annem ölmüştü. Ben göçmen yurdundaydım. Adı Elif değildi! Hem neden olsun ki, Leyla'ydı o Leyla! Şef? Ameliyat var ya Şef? Şu yüzümü değiştiren ameliyat... Onu eksik yaptılar Şef! Senin o Allah'ın cezası doktorlar ameliyatı eksik yaptı. Allah belanı versin Şef! Yüzüm değişti, ama kalbim Şef; söyle bana kalbimi nasıl değiştireceğim? (*Kurtlar Vadisi* B 2)

Ağlayarak bu diyalogları kuran Polat, milliyetçilik havzasından beslenen Miroğlu gibi canını başkaları için vermeye hazırdır. *Kurtlar Vadisi*, Polat üzerinden siyasi içeriği suç alanına daha çok sokarak öyküdeki Konsey'i ve "Türkiyeli yöneticilerini" benzeştirmiş ve böylece ülkedeki tüm siyasi sorunların ekranda açıklamalarını bulan seyircide; bir gerçeklik duygusu yaratılmıştır. Polat, önce mahallesine el koymak isteyen arazi mafyasına karşı tek başına savaşır. Ardından hayatını kurtardığı Çakır'la dost olur.[4] Kahramanın niyetlerini gerçekleştiren şiddet fantazileriyle güçlenen ve başarılı olan rakipler Polat ve Çakır toplumun korku nesneleriyle çarpışmaktadır. Bildiğinden şaşmayan Polat (*Kurtlar Vadisi* B 1, 2, 9 ve 21'de tekrar ettiği) mitik ve tekinsiz bir söylem kurar: "Sonunu düşünen Kahraman olamaz!" Polat Yolculuğunda önce Çakır'ı kaybeder ve sonra (*Kurtlar Vadisi* 80'li bölümlerde) bütün mafya liderlerini infaz ederek temizler. Polat *Kurtlar Vadisi*'nden sonra, Yusuf'un *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde aldığı intikamın bir benzerini gerçekleştirmek için Irak'a gider, ancak o da misyonundan (komutan öldürmek dışında) eli boş döner. *Kurtlar Vadisi: Irak*; sadece, Rambo ve Bond'a ötekileştirici bir arkadaş kazandırmıştır (Yanık 2009, s. 167). Polat iki kez dayak yemiş bir Kahraman olarak *Kurtlar Vadisi: Terör*'de bu kez terörü bitirmek ister. Aşırı şiddet sahneleri ve etnik özensizlikler yüzünden (gizli bir güç PKK'yı ele geçirmiştir ve dizi, karakol basma ve yol kesme sahneleriyle açılır) *Kurtlar Vadisi: Terör* yasaklanır. Polat *Kurtlar Vadisi: Terör*'de, devletin de izin veremeyeceği ölçüde "devletçi"dir:

> – Polat: "Sizinkiyle aynı değil. Benim bir çıkara ihtiyacım yok. Gerçekten tek derdim var. Devletin ve milletin bekası ve mutluluğu. Varlık sebebim bu, eğitimim bu, terbiyem bu... Ben kimseden takdir beklemiyorum teşekkür beklemiyorum. Ama kimsenin ayak bağı olmasını, bir şeyi çözecekken 'geri çekil' demesini istemiyorum. Ben bu işi en yüksek derecede gizlilikle sürdürmek istiyorum." (*Kurtlar Vadisi: Terör* B 2)

Polat, *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta Türk askerlerinin başına çuval geçiren Sam'e hitap ederken şişmiş egosunu sergilemiştir. Sam: "Barışı bozacakları öldürürüm. Beni Tanrı gönderdi, ben Tanrı'nın çocuğuyum!" Polat: "Benim senin gibi bir çocuğum yok!"

4 Çakır para canlısı, muhteris ve tipik bir "*natural born killer*"dır; mafya çarkının bir dişlisi olabilmek için gururu da dâhil feda etmeyeceği şey yoktur; ancak senaryo geliştikçe merhametli, ailesine bağlı, sözünün eri, vatanperver ve bonkör bir adam olur (Cantek 2004).

Kurtlar Vadisi, *Kurtlar Vadisi: Irak* ve *Kurtlar Vadisi: Terör*'den sağ kalan "Polat ve Yancıları" *Kurtlar Vadisi* yapımlarına bir süre ara verilince görevsiz kalır. *Kurtlar Vadisi: Irak*'ın 4 milyonluk izleyici sayısı bir milliyetçi sinema akım ve ekonomisi doğurmuştur ve bu akım Kürt sorunu konusunda tökezlemektedir. Böylece 2006'da ortaya Yusuf ve Polat'ın bir Kürt versiyonu çıkarılır ve Doğu'daki sorunlar Boran Ağa temelinde çözülmeye çalışılır. Yusuf'un daha önce *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde ziyaret ettiği Mardin'in toprak ağası olan Boran; kendi canını da yakmış, Töre Konseyi'ni, sonlandırmak için sistemin başındadır. Akrabası Cihan'dan gelen Kötülükleri göğüsler, aşiretini yasadışı işlerden sıyırmaya çalışır, töreleri yasaklar ve kendisiyle istemeden evlendirilmiş Sıla'yı korur: "Ben bu işlerde neler döndüğünü iyi bilirim. Bir süre sonra o tırlar sadece meyve sebze taşımazlar", "Şivan Kâhya yapma şunu. Demek ki bazı adetlerin değişmesi gerekiyor. Yasakladım, istemiyorum aşiretimde böyle bir adet", "Kızın ne berdelden ne töreden haberi var baba. Benimle evleneceğinden de haberi yok..." (*Sıla* B 2) Yaşadığı eski aşkı yarım kalan Boran, İstanbullu Sıla'ya sanki prensesmiş gibi davranır.

Boran ve Sıla arasındaki aşk kozmik egzotizme ulaşır. Boran: "Ay bir gün gezmeye çıkmış, bütün gezegenleri bir bir dolaşmış. Karşısına çok ama çok güzel bir gezegen çıkmış. Ay gezegene sormuş: 'Adın ne?' Gezegen Ay'a cevap vermiş: 'Ben Dünya'yım.' Ay Dünya'ya hayranlıkla bakmaya başlamış. Gitmek istemiş, gidememiş; konuşmak istemiş, konuşamamış. Sadece ışığını göstermek istemiş... Beyazlara bürünmüş ve Dünya'nın karşısında kalmış. O an âşık olmuş Dünya'ya." Sıla: "Dünya da Ay'a âşık olmuş mu peki?" Boran: "Hem de deli dibi. Gitmesin diye bütün gücüyle çekmiş Ay'ı. Yanından ayırmamış bir daha. Bütün kâinat, bütün dünya bilsin ki; Boran da Sıla'ya deli âşık." (*Sıla* B 40)

Modern prens Boran, Sıla'yı kazandıktan sonra Kürtleri modernleştirmek için var gücüyle çalışır ve aşiret kadınlarını kollar. B 25 itibariyle Sıla, ailesinden kalan mirasla bölgede toprak alımına başlar ve fabrika kurar. Kötü karakter Cihan sadece bir ağa gibi davranmayan Boran'a kızmaz, kadınları kışkırtan Sıla'ya da düşman olur ve onu kaçırır. Boran çok uzun mücadelelerden sonra ailedeki tüm Kötüleri yener, ağalık sistemini sonlandırır ve statüsünden vazgeçer (B 79). Öyküdeki feodal yapının dağılması için töre; Kahraman ağanın kendisine çiğnetilmiştir.

Sıla'nın ardından 2007'de dört yeni Suç Kahramanlığı çekilir. Bunlardan ilki olan *Son Osmanlı: Yandım Ali* filmi, geçmişteki milliyetçi Türk erkekliğinin kökenlerini netleştirmek için İngiliz işgalindeki İstanbul'a bakar. Yandım Ali, Yusuf, Polat, Boran ve Ali Osman gibi yiğit olsa da; serseri, başıbozuk ve ölesiye çapkındır: "Öğrendim ki Mösyö Gureau İstanbul'da ve hâlâ beni arıyor. E eder tabi... Colette kendini asmış. Mösyö Gureau da benden intikam almaya çalışıyor. Colette'i tanısaydın in-

tihar etmeyeceğini anlardın. Mösyö Gureau önce Colette'i öldürdü şimdi de benim peşimde. Gözümün gördüğü hiçbir şeyden korkmam ben!" Yandım Ali, tüm dengesizliklerine rağmen gönlü eski sevgilisinde kalmış bir aşk mazlumudur. Terhis olan Türk askerleri ve İngilizlerle karşılaştığında gelen "milli Çağrı'yı" dikkate alır ve indirilen Türk Bayrağı için İngiliz askerlerine saldırır. Ancak bu, kafa atmaktan ibarettir: "Ne diyorsun lan deyyus? Bastığın toprak Osmanlı toprağı babanın çiftliği mi de İngilizce konuşuyorsun? Kafa kâğıdı... Bakayım nerede benim kafa kâğıdım. Al sana Osmanlı'nın kafa kâğıdı!"

Yandım Ali terhis edilen Türk askerlerindeki muhtaçlığa tanık olunca, cebindeki tüm parayı vatan evlatlarına vererek duygulanır: "Sen şunu yanma al, memlekete giderken kullanırsın. Bu bizde emanet zaten..." Yandım Ali evli sevgilisi Defne'yi Viyana'ya kaçıracakken Mustafa Kemal'le tanışır ve onun milletine adanmışlığından etkilenir. *Kabadayı*'daki Ali Osman gibi, Yandım Ali'yi asıl harekete geçiren ve öfkelendiren olay, bir yakınınca aldatılmaktır. Rehberi Çukurçeşmeli Osman, İngilizlerle işbirliği eder. Yandım Ali onu yakalayarak sorgulamıştır: "Konuş Çukurçeşmeli. Konuş bakalım neden bu ihanet? Yakıştı mı bu sana Osman Bey? Niye yaptın bunu?" Yandım Ali evli kadınlarla olabilmeyi ya da sevgilisinin başka bir erkekle evlenmesini kaldırırken, vatana (büyük kadına) ihanet edilmesini kaldıramaz ve savaşa katılmak için cepheye gider.

2007'de yönetmen-senarist Yavuz Turgul, *Eşkıya*'dan sonra *Kabadayı*'da da bir kabadayılık hikâyesi anlatır. Ş. Şen bu kez, oğlunu kurtaran Kahraman, Ali Osman'dır. Yavuz Turgul, kendi Suç Kahramanını, onu esinlenişini, neden suç ve intikam gibi temalarla ilgilendiğini şöyle dile getirir:

> Ben tüm dönemler için geçerli olan değişmeyen çatışma ve çelişkilerden yararlanmaya çalışırım. Doğu ve kadın sorunları ve adaletsizlik tüm zamanlara aittir. Aynı zamanda intikam duygusu, kin, aşk, tuzak, yalan, ölmek, öldürmek, vefa, arkadaşlık ve ihanet... Senaryosunu yazdığım *Kabadayı*'da Kahraman suç işler. Ama haklılığı sorgulanabilir. Döktüğü kanlardan dolayı Tanrı tarafından cezalandırıldığına (Alzheimer hastalığı) inanır. Böyle bir suç hikâyesi tekrar yazabilirim. (Yavuz Turgul, kişisel görüşme, Eylül 2012)

Ali Osman çok yaşlı, kocamış ve kabadayılıkla külhanbeyliğini ayırt eden bir karakterdir: "Ya ayıp değil mi nedir bu külhanbeyi ayakları? Nerede kaldı senin kabadayılığın? Koskoca Kürtbeytoğlu mağlubiyeti kabul et!" Ali Osman tövbe ettiği için silah taşımaz. Eşkıya gibi, yarım kalmış bir aşkı vardır ve onu bulduğunda sinirlenir: "Sen de Afet Hanım... Ben sana dargınım kaç yıl oldu 20-25 mi? Ne aradın ne sordun. Seni bulmak için dünyanın altını üstüne getirdim ama nafile. Tam buldum dedim e gene serap oldun be kadın!" Ali Osman bir baba olduğunu öğrenince heyecanlanmış, ancak oğlunu kurtarması gerektiğini anlayınca üzülmüştür. Polisten yardım gören psikopat Devran, Murat'ın sevgilisi Karaca'yı istemektedir. Ali Osman bunadığı ve artık kendisini yeterince erkek hissetmediği için onunla mücadeleye girmekte tereddüt eder. Ancak bir İç Aksiyon olan hastalığı ve bir Dış meydan okuyucu olarak külhanbeyi Devran; erkekliğini bir Baba olarak kanıtlaması için onu zorlar:

> – Ali Osman: "Bak Devran Efendi, sen beni tanımazsın. Ben arkamda çok ceset bıraktım çok

aileyi ağlattım. Bir sürü bela herifin ciğerini gözümü bile kırpmadan söküp aldım. Cesetleri çoktan çürüdü. Bunların bir kısmı bilinir bir kısmı bilinmez. Sonunda bir şeyler oldu ve ben silahı bıraktım. Tövbe ettim. Uzun zamandan beri beladan uzak sakin bir hayat yaşıyorum. Yalnız, biliyor musun ben hastayım? Bu hastalık şey, unutuyorsun. Herkesi, her şeyi unutuyorsun. Kafanda ne varsa silinip gidiyor, sıfır oluyor. Bu ne demek biliyor musun? Şu demek, seni şuracıkta gebertsem zerre kadar vicdan hesabı çekmeyeceğimi biliyorum. Çünkü yeminimi unutacağım. Seni unutacağım. Silahımı nasıl beline dayadığımı, nasıl tetiği çektiğimi, o sefil beyninin nasıl dağıldığını asla hatırlayamayacağım... Yani benim açımdan artık tövbe diye bir sorun yok! Oğluma dokunursan olacakları artık biliyorsun!" (*Kabadayı*)

Ali Osman Kahramanlık tiradına aldırmayan Devran'ı final sahnesinde vurmuş ve kendisi de ölmüştür. Onun hıncını asıl tırmandıran olaysa, Joker Yancısı Sürmeli'nin öldürülmesidir. Ali Osman esnek bir Kahraman Baba olarak eşcinsel bir Yancıya (Sürmeli) sahiptir. Yıllarca ona haber kaynaklığı yapan Sürmeli, Ali Osman'a ihanet edip bir oğlu olduğu gerçeğini ondan saklar. Ali Osman onu affeder, ama mirasını emanet edeceği oğlunun hegemon-"heteroerkek" konumunu da şu sözlerle sınar: "Niye bu kadar çok dövmen var? Küpe de seviyorsun ha? Bunları daha ziyade şeyler takmıyor mu? Şeyler işte o biçimler..." Sonunda Murat, cinsel kimliği emin bir karakter olarak ve bir kadın (Karaca'yı) edinerek Babası'nın yerini almıştır.

2007'de ihanete uğrayan Kahraman teması çok yaygınlaşır. *Sessiz Fırtına*'da Yiğit, Boran'ın Mardin'de gerçekleştirdiği aile temizliğini, İstanbul'da yapmak ve ailesinin bir meslek olarak icra ettiği mafyacılıktan kurtulmak ister. Kendisini tuzağa düşürmek için şirketine sızmış polis ajanı Deniz'i fark etmez. Yiğit, Boğaziçi Üniversitesi'ni bitirmiş doktoralı bir teknolojist olarak aşırı eğitimlidir ve Yandım Ali gibi "Antikahramanvâri" özellikler taşır; örneğin *Sessiz Fırtına* B 2'de Suç Konseyi'nin kararını viski yudumlayarak karşılar. *Behzat Ç.*'de doruğuna varan Türk suç karakterlerinin temel Antikahramanlaşma biçimi; içki içmektir! Sonradan Yiğit'in sevgilisi olacak Deniz'in bir Ayartıcı olduğu, *Sessiz Fırtına* B 1 finalinde belli olur ve bu açıdan Deniz, bir "Suç Kahramanı"nı kandıran ilk sevgilidir.

Organize suçu izlemekle görevlendirilen suç araştırma birimi, nakliyatçılık yapan Yiğit'in ailesini kıstırırken, aile lideri Şükrü Sancaktar yine aile üyeleri tarafından öldürülmüştür. Aileyi takip eden birim bile gerçekte ne olduğunu anlayamaz ve olayı aydınlatamaz. Baba erken öldüğü için *Sessiz Fırtına*'nın öykü gerilimi düşmüş ve dizi erken bitmiştir. Yiğit Deniz'i, "deniz" kenarında affederken, Kötü aile üyeleri tarafından her ikisi de kurşuna dizilir.

Kurtlar Vadisi yapım ekibi 2007'de Pusu konseptiyle Polat ve ekibine yeni görevler saptar. Polat terör yerine siyasi cinayetlerin peşine düşecektir ve bu mücadele sırasında eski derin devletten kalma bir Kahramanla karşılaşır: İskender Büyük... İskender, Gladio'nun eski Polat'ıdır, yalnız çalışan bir infazcıdır ve Polat'ın tersine yanında Yancı bulundurmaz. En büyük zaafı kimseye güvenememesidir; bu yüzden geçmişinden gelen kimse yoktur. Kahraman İskender ve Kahraman Polat arasındaki zıtlaşma büyük yıkımlara yol açar ve iki taraf da karşı aileye saldırır. İskender önce *Kurtlar Vadisi: Pusu* 30'lu bölümlerde, sonra *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da tutuklanır. Karanlık geçmişi nede-

niyle sorgulanır, eski Rehberi Fuat Aras'ın ihanetinden sonra adalete güvenmemektedir. *Kurtlar Vadisi: Pusu*'nun uzantısı *Kurtlar Vadisi: Gladio* filminde Gladio, Soğuk Savaş döneminde NATO ilkeleri gereği Sovyetler'in Avrupa'yı işgal ihtimâline karşı mücadele için kurulmuş bir teşkilat olarak tanımlanır. Teşkilat üye ülkelerin hükümetlerini doğrudan etkileyebilecek ve gerektiğinde yönetimlerini değiştirebilecek güçtedir. İskender yeni dönemde hapiste melek kılığında bir avukat tarafından kullanılır ve ardından derin iktidar için Ersoy Ulubey grubuyla giriştiği mücadeleyi kaybeder (bu çatışma, *Deli Yürek*'teki Ağabey ve Savaş arasındaki mücadeleye benzemektedir).

2007'de yine bir kadın ajan tarafından aldatılan bir başka Kahraman, Maraz Ali'dir. Polislikten atılan Maraz lakaplı Ali Gökdeniz'in hakkı yenmiş, bir tartışmada bir siyasetçinin oğlunu dövünce meslekten atılmıştır. Ali, yine de yasaya uyan memurlara saygı gösterir; çünkü "polislik" imrendiği bir şeydir. İstanbul'u mekân tutarak iyilik namına Kötülük eden dört kişilik bir çete kurmuştur; kumarhane soyar, oto yıkayıcısı kimliğinde çalışıp beğenmediği müşterilerinin anahtarlarını kopyalar ve evlerini basar. Onu takip eden emniyet mensubu İdil, sonunda Maraz Ali'yi benimsemiş ve ona âşık olmuştur. Maraz Ali gerçeği öğrendiğinde "aşkınlaşmış-Kahraman-egosu" durumu kaldırmaz, önce depresyona girer ve uzun bir küskünlük yaşar, sonra polisten kaçmayı bırakıp teslim olmak ister ve öldürülür. *Adanalı*'da Ayartıcı "polis" İdil, iyi, erkek bir "hırsız"ı meşrulaştırmıştır.

2009'da yaratılmış iki Suç Kahramanından biri olan Murat, devlet tarafından kullanılarak hafızası zedelenmiş bir suikastçıdır. Murat geçmişi belirsiz olduğu için seyirciye tam bir kimlik olarak yansımaz ve bu yüzden örneğin 240 dakikalık iki dizi bölümünde toplam "35 cümle" kurmuştur. Murat kendisine yapılan bu kimliksizleştirmenin intikamını almak peşindedir. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*; öyküsündeki tek "Baba" olan Servet Yağmur'un öldürülüşüyle açıldığı için (Türk seyircisi açısından) gerilimi düşük kalmış ve erken bitmiştir. Dizi, her ne kadar *24*'e benzeyeceği açıklansa da aslında *the Bourne* serisinden (2002-2012) adapte edilmiştir.[5] *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ı diğer yapımlardan ayıran temel özellik, fragmanındaki kurgudur. 10 dakikalık bir belgesel gibi hazırlanmış kurguda; Modern Türkiye tarihi bir Teşkilat ve halkın cepheleşmesi olarak anlatılır. Türkiye çok partili hayata geçtikten sonra politik liderlere suikast ya da terör olaylarıyla, (2008'deki Hrant Dink Cinayeti'ne kadar) sürekli bir gizli Teşkilat tarafından yönetilmiş ancak sonrasında her şey kontrole girmiştir. Halk bu hayalî vatanseverlerle (*Aynadaki Düşman*'larla) artık son kez savaşır. *Aynadaki Düşman: Teşkilat* dizisi mevcut iktidarın söylemlerini doğrudan yansıttığı için bir "kurgu-gerçek şüphesi/karmaşası" yaratmakta başarısız olmuştur.

2000'lerde belirmiş son Suç Kahramanı Ömer Uçar (Ezel), ailesiyle birlikte mütevazı bir hayat süren bir otomobil tamircisi çırağıdır. O da baş kadın karakterin, üstelik bu kez zengin olmak için, aldattığı bir Kahramandır. Biçimdeğiştiren Eyşan, Ezel'i sevse de onun hayatını mahveder. Ezel en yakın arkadaşları ve aşkı tarafından kandırılarak hapse düşmüş ve sırf

5 Bkz. "Aynadaki Düşman Başlıyor", 17.4.2009, http://www.aktifhaber.com/aynadaki-dusman-basliyor-218127h.htm [Erişim tarihi 15.6.2013].

sevdiği için, onları tanıdığını zannederek yanılmıştır. Ezel hapisten çıkınca zengin olur ve intikam için geri gelir; gerektiğinde acımasız olabilen, dünyaya şüpheyle bakan, soğukkanlı, mesafeli, kıvrak ve ince zekalı bir kişiliğe bürünmüştür. Kişisel adalet hissiyle hareket eden Suç Kahramanlarının en konsantresidir. Eyşan'ın Ezel'i aldatışındaki sınıfsal gerilim ve "haklılık" öyküye; soygun planından önceki bir sahnede Eyşan ve Ezel, kaçak girdikleri gece kulübünün damına çıkarak yemek yediklerinde yansır:

> – Ezel: "Bir gün bak biz de burada oturacağız. Niye oturmayalım, neyimiz eksik? Hem birkaç seneye kadar ben de Ali gibi usta olurum. Eyşan sen niye benlesin kız? Kimle istesen olursun. Şu aşağıdakilere bak, hepsinden güzelsin. Eyşan doğruyu söyle, sen beni gerçekten seviyor musun?" (*Ezel* B 1)

Ezel parası olmayan dürüst çocuk; Eyşan parası olmayan güzel kızdır. Eyşan özellikle Babası'nın, onun güzelliği üzerinden zengin olma ihtirasını yenemediği (Baba otoritesini yok edemediği) için sevdiğine kavuşamamıştır. Ezel aşkını kanıtladığı uzun Yolculuğunun finalinde (Baran gibi), pek çok polis öldürür ve bir tren garında Eyşan'ın cesedi karşısında intihar eder.

Ezel, bir dost ihaneti (ilk kez *Kabadayı*'da), Ayartıcı (ilk kez *Sessiz Fırtına*'da) ve suç işleyerek intikam alma (ilk kez *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde) temalarına sahip kendisinden önceki Suç Kahramanlıklarının karmaşık bir sentezidir. *Ezel* bunlar dışında özellikle *Kurtlar Vadisi*'ndeki pek çok öğeyi yeniden üretmiştir. *Kurtlar Vadisi*'ndeki Seyfo Dayı, Çakır-Memati ikilisi, Ali Candan'ın yüz ameliyatı ve Elif'in Ali'nin mezarına ziyaretleri; *Ezel*'deki Ramiz Dayı, Cengiz-Kerpeten Ali ikilisi, Ömer'in yüz ameliyatı ve Eyşan'ın Ezel'in mezarına ziyaretlerine benzemektedir. Ancak Ezel'de, aktüel "siyasi" bir içerim yoktur.[6]

Kahramanlar meslek icabı kabadayı (Yusuf, Yandım Ali, Ali Osman ve Ezel), devlete bağlı (Polat, İskender, Maraz Ali ve Murat) ya da aileden zengindir (Boran ve Yiğit). Sistem, tüm Suç Kahramanlıkları genelinde kendi yetiştirdiği Kahramanları (Polat, İskender, Maraz Ali ve Murat), güvenlik sağlamaya ve zenginlerini (Boran ve Yiğit) yasallığa çağırmakta ve cevap almakta, ancak savaş zamanları hariç (Yandım Ali) kabadayıları bir göreve ikna edememekte ve onları ölüme sevk etmektedir (Yusuf, Ali Osman ve Ezel). Bu ayrımla beraber 2000'lerin Türk Suç Kahramanlarında şu benzer özelliklere rastlanır:

1) Karakter idealizasyonu (racon ya da töre bilmek, âdillik, koruyuculuk).
2) Aşırı dürüstlük (Kötü teklifi tersleme, iyilik için Kötülük yapma).
3) Kavuşulmaz aşk (Kötü Adamın kızı, kimlik değiştirme, aldatılma, kaybolma).
4) Çilekeş acı (travmalar, yâd etme, melankoli, yas, yemek yememe, ağlama).
5) Ölümle iç içelik (ceset taşıma, ölü gömme, mezarlık, suikastlar, patlamalar).
6) Aileye düşkünlük (bilinmesini engelleme, onları basından uzak tutma).
7) Mazlumlardan gelen iltifatı kabul etmeme (mahcup olma, tevazu).

6 Bkz. "*Ezel*'in Dayısı *Kurtlar Vadisi*'nin Neyi Oluyor?", 16.2.2010, http://www.odatv.com/n.php?n=ezelin-dayisi-kurtlar-vadisinin-neyi-oluyor--1602101200, [Erişim tarihi: 19.4.2013].

8) Gücünü ve erkekliğini methetme (tartışma kazanma, hesaplaşma, intikam).
9) Önce İç, sonra Dış düşmanları yok etme ("Kötü" racon, töre ve yasayla mücadele).
10) Kadercilik ve kutsal masumiyet.
11) Eşkıyalık/kabadayılık kültürünün ve tek başınalığın yüceltilmesi.

Suç Kahramanları yukarda sayılan özellikler açısından monopattır ve duyguları aşırıdır ama karmaşık değildir. Amaç olarak farklı değerler arasında sıkışmaktadırlar. 2000'lerde yaşanan ağa, ağlayan kadın, ensest ilişki ya da dönemsellik içeren dizi furyalarına paralel süren Suç Kahramanlıkları, romansa yöneldiği ölçüde bütün kadın ve erkek izleyicilerin, siyasallaştığı ölçüdeyse erkek izleyicilerin ilgisini çekmiştir. Romantik Suç Kahramanı, kadınların soylu prens, siyasal Suç Kahramanı erkeklerin güç modeli ihtiyacını görmektedir. Gerek romantik, gerekse politik Suç Kahramanı, toplumsal karışıklıklara müdahale ederken kendisini masum hisseder. Söylem, karşı geliş ve kollayıcılıkları, (Ana)vatanı (millet, halk) ve (Devlet)-Baba'yı (yöneticiler) cinsiyetli bir beden olarak işaretlemektedir. En uzun yaşadığı için 2000'lerdeki tüm Suç Kahramanlığı eğilimlerinin özeti olan Polat, (Devlet)-Baba'dan, (Ana)vatana yaptıklarının hesabını sorar. Romantikler de sevgililerine yapılanlar için, onların Babaları'ndan hesap sorar.[7]

Kahramanlar bir noktada, aslında vatanın Baba'dan, sevdiklerinin de Babaları'ndan memnun olduğu fark ederek "dilsizleşir" ve şok geçirerek susarlar. Kahramanlar yine de bir şeyin yanlış olduğunu ispat için, özellikle (forma-kostümle modern devlet Baba'nın mitik temsilcisi gibi şehirde kol gezen) polisle hesaplaşır. Sadece onlarla mücadele edebilir. Ordu ve gizli servisler karşısında tökezler! Sabrı, ihanetçi Rehberler, Yancılar ve âşıklar tarafından sınanır. Bu açıdan *Kahramanın "Suç" Yolculuğu*; bir hegemonik erkekleşme tarifidir. Kahraman bir yere kadar güçlenir; ancak tam bir işlev görecek, konuşacak ya da düzeni değiştirecekken iptal edilir (ölüm, statüsüzlük, cepheye gitmek ya da felç). Böylece izleyicinin bireyleşme çabası korkutulur (sınırlanır), bir yandan da kontrollü teşvik edilir.

İntikamcı adaletçiliği toplumsal çelişkiler içinde erimeyen ve Baba'nın Kötülüğüne karşı duran ve ondan hesap soran tek (Kahraman) özne; "feodal kabadayı"dır. TV eğlencesi için elzem ve hayattaki baskın ideolojik paradigmayı üreten temel endişe, Suç Kahramanı açısından bireyleşmedir. Bu açıdan kabadayı erkekliği, Kahraman kimliğinde düzenlenerek ve Babası'yla (değerleriyle) uzlaştırılarak şehre, sisteme ve modern topluma kazandırılır. Melodramatik bir araç olarak kullanılan (tesadüfi bile olsa) Kahramanvâri hareketlerin mutlak doğruluğu, kabadayı niteliklerini kutsallaştırıp hatasız, saf ve temiz kılar. Örfî ve dinî söylem, inceltilmiş erkek öznelliğine içerilemeyen paradoks bir kimlik üretmekte ve kabadayılar çıkmazda kalarak intihar etmektedir. Metinlerde Baba'nın konumunu sarsacak tek güç olarak görülen kabadayılar, 2000'lerde kadercilik (bahtsızlık, Kötü felek ve kurban kültü) dışında bir eğilime sahip olmaz. Bu tutumu Ali Osman *Kabadayı*'da şöyle yansıtır:

7 StarTV'nin 2009'da düzenlediği "Kurtlar Vadisi'nin En Unutulmaz Sözü" anketinde Polat'ın "Ben soru sormam, hesap sorarım" sözü ilk sıradadır, bkz. *Hürriyet*, 27.11.2009, http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=13049225 [Erişim tarihi: 5.7.2013].

> – Ali Osman: "Allah Ali Osman için başka şeyler düşünüyor. Çok günah işledim Haco, çok. Ellerimdeki kanlar hâlâ kurumadı. Ama Allah bir biçimde bunun cezasını verecekti. Allah şart şurt tanımaz, adamın cezasını kesiverir! Bak karımı elimden aldı, oğlumu aldı. Kan davasına kurban gitmesinler diye bütün akrabalarımı kendimden uzak tuttum. Yapayalnız kaldım. Şimdi hayatta tutkun olduğum tek insan can çekişiyor. Biliyor musun buraya gelirken nereye gideceğimi karıştırdım, semtin adını unuttum. Unutkanlık beni teslim alıyor Haco. Evet, Allah yeni bir oğul bağışladı, ama aynı Allah onu unutacaksın diyor! Yüzüne bakacaksın ama onu tanıyamayacaksın diyor. Aldığım canların, akıttığım kanların hesabı, böyle soruluyor benden... Bu bedel ödetilecek!" (*Kabadayı*)

Çaresiz Kahramanlar; aile mitini sürdürmeye odaklanıp arkalarında bir oğul bırakarak sistemle görülecek hesabı erteler. Oğullar da, iyi-Baba'nın uzlaşmacı konumunu benimserler. Her yerde mevcut erkeklik politikalarını destekleyen "suç yapımları" tarih ve kültürün sembolik düzenini mitik Kahramanla yeniden tarif ederek; Türk izleyicisini bir noktaya kadar bireyci Kahramanlığa ve sonrasında da teslimiyete iter. Suç Kahramanlığı korkutulmuş ve eksik bir Kahramanlıktır. 2000'lerin izleyici modellenişi sırf bu deneyimle sınırlı kalmaz. Vatandaşa tehlikenin her yerdeliğini vurgulayan bir politik-gerçeklikle, "ev" dışında güvenli bir yerin kalmadığı da söylenir. Herkes evinde oturmalıdır.

SUÇ DİZİLERİNİN GERÇEKLİK VE KURGU KARMAŞASI

Suç Kahramanı; bir fail olarak öykü dünyasında onu onaylayan ve isteyen bir gerçeklik yaratır. Kurgu ya da fantaziler gerçeklikten kaçışa neden olmak yerine toplumsal yaşamı temellendirebilir. İnsanın gerçek hayatta cinsiyet ya da ulus gibi farklı aidiyetleri uzlaştırmasına öykünen Kahraman, otorite kurmak için cinsiyet özelliklerini mevcut iktidar şartlarıyla birleştirir. Türk Suç Kahramanlıklarındaki sahicilik hissini; adalet, küfür ve şiddet yanında, ulusal endişelerin aktüel gerçeklikten kurguya taşınması da sağlar. Öykülerdeki olayların geçtiği uzam ve bu uzamda yer alan kişiler kendi içinde anlam taşımakla birlikte, özellikle ulusal Suç Kahramanlıklarında gerçek kişi, olay ya da sorunlarla ilişkilenir.

Klâsik Anlatı'yı Türkiye'nin politik ve kültürel ihtiyaçlarıyla başarılı biçimde birleştiren *Kurtlar Vadisi*'ndeki içerik; kamusal bir gerçeklik olarak algılanmıştır (Damlapınar 2008, s. 41). Polat'ı canlandıran N. Şaşmaz, *Kurtlar Vadisi* yapımlarının uluslararası Türk siyasetini etkileme çabasını bir röportajında şöyle dile getirir:

> "Bugün sadece Türkiye'de değil, bir zamanlar Osmanlı toprakları olan büyük coğrafyada dizimize ilgi var. Öyle ki Yunanistan'dan dahi talep geliyor. Son 100 yıldır Amerikan sineması kendi Kahramanlarını yaratıp dünyaya tanıtmaya çalıştı... İlk defa Doğu'dan bir Kahraman çıkmış oldu. Film sayesinde, Ebu Garip Cezaevi'nde yaşananlar gün ışığına çıktı ve burası kapatıldı. Kimse bunu beklemiyordu. Şunu unutmamak gerekir ki, sabır beklemek değildir. Biz Irak'taki çığlığı bir nebze de olsa duyurmaya çalıştık." (Şaşmaz 2010)

Siyaset doğrudan bir sosyal malzeme olarak öykü gerçekliğini güçlendirir. Kahraman, "kendisine ihtiyaç duyan" bir gerçeklik yarattığında siyasetin getirdiği Kötülüklerden kurtulmuştur. Bu yüzden Suç Kahramanlarının kendilik tanımı; çıkar ve iktidar peşinde koşmadıkları ve as-

lında bir mafya olmadıklarıdır. *Kabadayı*'da Ali Osman ve oğlu Murat arasında böyle bir tartışma geçer ve Ali Osman çok öfkelenir:

> – Murat: "Ne de olsa eski mafyasın..."
> – Ali Osman: "Ne dedin sen? Ne diyorsun ulan sen? Ağzını topla ağzını. Kim söyledi sana mafya olduğumu? Ben mafya değilim, hiçbir zaman olmadım. Benim arkamda hiçbir zaman polis yoktu. Milletvekilim yoktu. Ben ne uyuşturucu ne silah ne fahişe sattım. Ben işimi tek başıma gördüm. Düşmanlarımla tek başıma hesaplaştım. Ve yaptığım her şeyin bedelini ödedim. Sen kim oluyorsun da, sen kim oluyorsun da..."

Ali Osman'ın dürüstlük ve tek başınalık tanımına Polat da katılır; *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 1'de Ahu'ya "Ben tüccar değilim, ben mafya değilim!" der. Bununla birlikte başlangıçta *Kurtlar Vadisi* tanıtımlarında "Bu bir mafya dizisidir..." ibaresi kullanılmaktadır. Daha önceki yapımı *Deli Yürek* için, mafya dizisi tabirini kabul etmeyen Osman Sınav'ın, *Kurtlar Vadisi*'nde böyle bir tercihe gitmesini konsept danışmanı S. Yalçın şöyle açıklar: "Türkiye'de yıllardır mafya dizisi diye lokal hareket eden ve aksiyoner yönü öne çıkan kabadayıların anlatıldığı filmler gösterildi. Ancak *Kurtlar Vadisi* mafyanın uluslararası ayakları olan bir organizasyon olduğunu ve 80'lerin başından itibaren Türkiye'de ekonomik güç ve kurumlar nezdinde söz sahibi olmak için devleti ele geçirmeye çalıştığını anlatıyor" (aktaran Tellan 2004). *Kurtlar Vadisi*'nin sonraki bölümlerinde her ne kadar "mafya dizisi" söyleminden vazgeçilse de, öykünün tek meşru güçleri "mafya" olarak gösterilmektedir. Polat'ın üvey annesi *Kurtlar Vadisi* B 2'de "Senin o kanun dediğin şey geç gelecekse; hiç gelmesin daha iyi! Biz sorunumuzu çözmek için mafyaya gideceğiz!" ve *Kurtlar Vadisi* B 7'de Elif, aleyhte sonuçlanan bilirkişi raporu için "Hukuktan nefret ediyorum! Güçsüzlerin yanında olmak için bile önce güçlü olmak gerek," der. *Kurtlar Vadisi* B 8'de Elif bir "avukat" olmasına rağmen mafyaya teşekküre gitmiştir.

Kahraman ve Yancılarının bir çete olup olmadığı; aslında yasal olup olmadıkları tartışmasıdır. Meşruiyet hissini şüpheye sokan bu önerme ulusal Suç Kahramanlıklarına hâkim kurgu ve siyaset karmaşasıyla birleşerek gerçeklik hissini güçlendirir. Yapımlarda bu operasyonu sağlayan unsurlar; gerçek kişi ya da olaylara göndermeler yapılması, etnik, dinî ve örfî aktüaliteyle kurulan bağlantılar ve kurgunun dünya siyaseti, basın ve halkla etkileşimidir.

GERÇEK KİŞİ VE OLAYLARA GÖNDERMELER

Deli Yürek, *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*, *Kurtlar Vadisi*, *Kurtlar Vadisi: Irak*, *Son Osmanlı: Yandım Ali*, *Kurtlar Vadisi: Terör*, *Kurtlar Vadisi: Pusu*, *Kurtlar Vadisi: Gladio* ve *Aynadaki Düşman: Teşkilat* ulusal Suç Kahramanlığı film ya da dizilerinde gerçeklik; yasadışı çete ve örgütlere ya da önemli politik süreçlere açık ve imalı göndermelerde bulunur. Belgeselcilerle çalışan senaristler (Doğan 2009, s. 139) davalarla karşılaşmamak için, yapımlarda "Anlatılanların gerçek kişi ya da kurumlarla ilişkisi yoktur" ibaresini kullansalar da gerçek olay ve ikâme isimlerle, gerçekmiş gibilik duygusu canlı tutulmuştur. Böylece suç metinlerindeki politik şifreleri Kahraman ve izleyici birlikte çözer.

2000'lerde Türkiye'de eski NATO oluşumlarının çözülme sürecini simgeleyen Ergenekon davalarınca iddia olunmuş Gladio, derin devlet, teşkilat, paralel yapı ya da Konsey benzeri olu-

şumların, kurgu dünyasındaki ilk örneği *Deli Yürek*'te gözlemlenmiştir.[8] *Deli Yürek*'te Ağabey'in ısrarla mafyadan uzak tutmaya çalıştığı bu birim; *Kurtlar Vadisi*, *Kurtlar Vadisi: Irak* ve *Kurtlar Vadisi: Terör*'de uluslararası dev bir örgüt, *Kurtlar Vadisi: Pusu* ve *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da Gladio ve *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Teşkilat olarak geçer. Özelikle *Kurtlar Vadisi* yapımlarında içerilen derin devlet bir anomalidir ve kurgu ve gerçeğin yerini değiştirmiştir:

> *Kurtlar Vadisi* asla formülleri yerinde bir dizi prototipi olarak düşünülemez. Aksine birçok anomaliyi bir arada bulunduran bir senaryoya sahipti ve bu nedenle, ya sevildi ya da nefret edildi. Bir kere anlatısı siyasaldı, hatta basitçe siyasal değil, derin devleti anlatmaya soyunması anlamında "hiper gerçeklerle" örülüydü. Kahramanların hemen hepsi (ki fanatikleri onların gerçek hayattaki benzerlerini adlarına kadar tahmin edebiliyordu) ya devlete dost ya da düşman erkeklerdi. ... Bir Dışişleri mensubu ve istihbaratçı olduğunu anladığımız Polat, derin devletin karanlık yüzüne ulaşmak için mafyaya sızdırılmıştı, ama dizi ilerledikçe Polat'ın devletle "kutsal" bağını koparmadan "bağımsız", hatta başına buyruk davrandığını anlıyorduk. Yıllar geçince daha iyi anlaşılıyor; *Vadi* aslında, "derin devletin" faş olduğu Susurluk Kazası'na karşı yazılan posttravmatik bir tepkinin ürünü|dür|. (Tekelioğlu 2009a)

Bu yapılanmanın en açık yüzleşmesi ve Kahramanın açıkça bir örgütün otoriter Babası'nı sorgulaması, *Kurtlar Vadisi: Gladio*'da İskender; yerel Gladio'nun "1 numara"sı Fuat'ı kıstırdığında gerçekleşir. İskender Fuat'ın gerçek kimliğini sorgular, kendi kullanılmışlığım gerçek politik olaylarla ilişkilendirerek itiraf eder ve koruduğu, ancak derdini çektiği vatanı bir "kadınlık" statüsüyle aşağılar:

> – İskender: "Sorularıma adam gibi cevap ver seni buraya gömüp gideyim. Bana tek tek her şeyi anlatacaksın! Fuat sen kimsin? Kime çalışıyorsun? Ekibinde kimler var? ... En azından ölürken doğruyu anlatacaksın. Amerikalıların projesi mi biter? Hadi İskender 12 Eylül gelecek, hadi İskender Sovyetler gidecek, hadi İskender Orta Asya gidecek, hadi İskender Ortadoğu, hadi İskender bağımsızlık. İskender 'büyük' ama yorgun... Ulan vatanı sevdik be, orospuyu değil ki ölene kadar dert çekelim..."

İskender: "Ulan vatanı sevdik be, orospuyu değil ki ölene kadar dert çekelim..."

8 İlki 25.7.2008'de, iddia olunan Ergenekon Örgütü kapsamında açılan, 2014 itibariyle süren ve sanıklarının çoğunluğunu asker ve bürokratların oluşturduğu davalar; bkz. "Ergenekon davaları", 7.11.2012 http://tr.wikipedia.org/wiki/Ergenekon_davalar%C4%B1 [Erişim tarihi: 14.10.2013]. 17.11.2013 Yolsuzluk Operasyonları'ndan sonra Ergenekon tutukluları serbest kalmış ve "Ergenekon söylemi" yerini "paralel yapı" söylemine bırakmıştır. *Kurtlar Vadisi Pusu* 6. sezonda (2014-2015) KanalD'ye geçmiş, yeni Cumhurbaşkanı R. T. Erdoğan'ın ekonomi başdanışmanı Yiğit Bulut, yapımı koordine etmiş ve B 230 "paralel yapı" baskınıyla açılarak, örgütün "uyuyacağız" kararını aldığı bir anda Abdülhey toplantıyı basmıştır.

İskender Fuat'la yüzleşmesinden bir sonuç alamaz ve onu uçurumdan atar. Bu eylem aslında yeni Gladio'nun ona yaptırdığı bir görevdir ve cezalandırdığı Kötü lider gözden çıkarılmış yerel bir Baba'dır. Derin devletin eski parçası olan İskender'in ötesinde, diğer Kahramanlardan tek başına çalışmak isteyen Yusuf, bazen tek başına çalışan bazen derin devlete çalışan Polat ve derin devlet tetikçisiyken hafızası iptal edilmiş Murat da Suç Konseyleri'yle yüzleşmek ister. En ileri noktaya gidebilen ve en güçlü Kahraman olan Polat'ın dünya baronlarıyla görüştüğünde söylemini ezdirmesi ve bir netice alamaması, yerli Kahramanların uluslararası politikadaki sınırlarını ifşa etmiştir. Ancak yine de ulusal Suç Kahramanlıklarında bu iktidarsızlığı örten ve Kahramanların güncel politik olayların aktörü olduğuna ve durmadan bir vatan mesaisi gerçekleştirdiğine yönelik pek çok gönderme vardır:

– *Deli Yürek*'in son bölümlerinde bir "İsrail karşıtlığı" oluşur ve dizi bir gizli servis elemanının sarf ettiği Attila İlhan'a ait "Hayal kuran son Türk; Mustafa Kemal'di" sözleriyle bitmiştir.

– *Deli Yürek*'teki MİT Müsteşarı Ağabey, eski İçişleri Bakanı "M. Ağar" ya da Emniyet görevlisi "İ. Şahin"le ilişkilendirilir (M. Yücel 2008). Gazeteci Savaş Doğan; gazeteci "U. Dündar" ya da medya patronu "A. Doğan"a, ayrıca *Kurtlar Vadisi: Pusu*'daki patron Davut Tataroğlu da yine "A. Doğan"a benzetilmiştir (Tayyar 2009).

– *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'ndeki Yusuf'un asker arkadaşı Yancı Cemal, gerçek dünyada suikasta uğramış Emniyet Müdürü "Gaffar Okkan"ın öyküdeki, Dostu'dur. Hizbullah lideri Hasan ("H. Velioğlu" ima edilmektedir), "CIA" ajanı David'dir. Yusuf; Cemal ve Gaffar Okkan'ın intikamını alırken gerçek dünyadaki terör sorunlarının çelişkilerini dile getirir:

> – Yusuf: "Rahmetlinin düğününde oradaydım. Selamını alınca gülümsemişti. Yüzünde gördüğüm son tebessüm oldu. Buralarda insanlar az gülümsüyor. Neden bu topraklar böyle? Bu kadar sert, katı; 'Devlet Baba' gibi. Devletin gülümseyen yüzünü görmemiş bu insanlar! Bu toprakların kaderi mi bu? Bu kader değişmez mi? Hep Kardeşler birbirini mi vuracak?" (*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*)

– *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Rehber Bozo'nun, bir esirin ağzına silah koyarak sarf ettiği "İntikam gecikebilir ama yaşlanmaz. Bayrağın üzerine an dolsun ki bu vatanın ekmeğini yiyip bu vatana ihanet eden, bir gün ekmeği yediği yerden kurşunu yiyecek" sözleri milliyetçi internet sitelerinde geniş yankı bulmuştur.

– 90'larda olduğu varsayılan derin devletle ve *Kurtlar Vadisi*'ndeki kurgu karakterlerin ilişkilendiği iddia edilmiştir (Tekelioğlu 2011a): Polat Alemdar (A. Çatlı), "Mehmet" Karahanlı (T. Özilhan ya da M. Ağar), Elif Eylül (Ş. Yıldırım), Aslan Akbey ya da Abdülhey (Yeşil), Doğu Bey (A. Türkeş), Süleyman "Çakır" (A. Çakıcı), Nesrin Çakır (U. Çakıcı), Laz Ziya (D. Kılıç), "Memati" (M. Güler), Şevko (İ. Telemen), Şevko'nun görüşmek istediği gazeteci (U. Mumcu), İplikçi Nedim (N. Malki), Deve "Tuncay" (T. Mataracı), Kılıç (N. Akgün), Hüsrev Ağa (A. Uğurlu), Tombalacı Mehmet (A. F. Bir), Önder Zülfü "Koşal" (Ö. L. Topal), Testere Necmi (Sarı Avni lakaplı Y. A. Musullulu), Kirkor "Terzioğlu" (N. Garipoğlu), Samuel Vanunu (Ü. Garih), Pala (K.

Eken), "Kürt" Bedo (Kürt İdris), Halo (H. Havar), Kirve (S. E. Bucak) ve Cerrahpaşalılar (N. ve V. Ergin) ve "isim"leri açıkça vurgulanan "Behiç Türkcan" (B. Cantürk), Barış "Bulmaz" (S. Buldan) ve "Halo" (H. Havar) vb. (Çelebi 2006, s. 16, Solmaz 2004, s. 77-84 ve Türker 2004).[9] Ayrıca *Kurtlar Vadisi*'nde Rehber Aslan Bey'in ya da Kürt olduğu sonradan ortaya çıkan Abdülhey'in gerçek hayatta "Yeşil"i kodladığı düşünülürken, *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da "Yeşil" ya da "V. Küçük"ü, işlediği cinayetlerle İskender "çağrıştırır".[10]

– Aslan Bey *Kurtlar Vadisi* B 6'da Türkiye'nin 100 yıl önceki ve bugünkü durumunun aynı olduğunu, Teşkilatı Mahsusa'nın KGT'yle devam ettiğini, ülkenin kaderinin Polat'ın kaderine bağlı olduğunu ve yeni işbirlikçi baronlar yüzünden görevlerinin çok zor olduğunu söyler. Aslan Bey *Kurtlar Vadisi* B 22'de KGT'yi yeraltına indirmek zorunda kalır ve bir kitapçıda mekân tutar. Polat onu ziyaretinde *Teşkilat'ın İki Silahşoru* kitabını sorarak espri yapar. Aslında gerçek hayatta dönemin en önemli politik-kurgu yazarı S. Yalçın'ın *Teşkilat'ın İki Silahşoru* (2001) kitabını kodluyordur.[11]

– Polat Konsey'deki Kardeşlerini bir bir öldürürken, onlara Türkiye'deki misyonlarını sorar; İplikçi Nedim kara para akladığını, illegal ekonomik ticareti ve kaçakçılığı kontrol ettiğini ve Soros'la çalıştığını ve Nizamettin Bey 2001 Krizi'nde yürüttüğü borsa ve piyasa manipülasyonunu itiraf eder.

– *Kurtlar Vadisi* B 22'de Çakır hapse düştüğünde "Beni İmralı'nın yanına koyun," demektedir.

– Yancı Çakır ("A. Çakıcı") karakteri RTÜK'e gelen ihbarlar sonucu "O. Sınav"ın kararıyla (*Kurtlar Vadisi* B 44'te) öldürülmüş, ancak Çakır'la kendisi de kendisini özdeş bilen hapisteki mafya adamı "A. Çakıcı" bu karar üstüne yapımcı "Sınav"ın öldürülmesini istemiştir (Y. Solmaz 2004, s. 19). Bu gelişme (gerçeğin, kurguya müdahalesi) sonucu ("M. Ağar"ın da arkadaşı olan) "O. Sınav" (Türker 2004), diziyi satmıştır.

– Bir suç yapım ekibi üyesi ve siyasetçi bağı da *Kurtlar Vadisi* senaristi Bahadır Özdener ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu arasındadır. Ahmet Davutoğlu, Bahadır Özdener'in master hocasıdır. Bu ilişki *Kurtlar Vadisi*'nin geleceği öngören senaryoları açısından çarpıcıdır. A. Davutoğlu özellikle 2010-2013 arasında agresif bir Suriye dış politikası yürütmüş ve *Kurtlar Vadisi*; 7 yıl önce yayımlanan 88. bölümünden (13.10.2005, KanalD) itibaren bu senaryoyu işlemiştir; Polat yeni Baron'dur ve dev bir Masonik örgüt tarafından Lübnan Başbakanı Fuad Senyora'ya suikast düzenlemesi için Suriye'ye gönderilmiştir. Polat ölümden döndürülerek kendisine tanınan yeni yaşamında hafızası silindiği için gerçekleri yavaş kavrar:

> – Polat: "Hariri'yi neden öldürdüler? Bir: Lübnan'daki istikrarsızlığa devam... İki: Lübnan'daki Suriye yanlılarına darbe... Üç: Suriye'yi dünyanın gözünde terörist ülke konumuna getirmek... Dört: Suriye'yi karıştırmak...

9 Bu kısımda parantez içinde anılanlar oyuncuları değil, gerçek kişileri ifade ermektedir (Oyuncu adları için: Ek 5).

10 Susurluk Kazası'na kadar aktif görevli Zaza/Türk Kontrgerilla bkz. "M. Yıldırım", 3.10.2012 http://www.tr.wikipedia.org/wiki/Mahmut_Yıldırım [Erişim tarihi: 10.11.2013].

11 Polat *Kurtlar Vadisi*'nde özellikle "gerçek" polirikkurgu kitaplar okur. *Kurtlar Vadisi* B 22'de Çakır da kendisi hakkında yazılanları iletirken ülkesindeki politik realireyi kullanır, hapse girdiği gün çıkan gazerelerde kendi kumarhanesinin baskınını okumakradır: "2. Susurluk", "Mafya Devleti Ele Geçiriyor".

> Beş: Gerekirse Suriye'yi işgal etmenin dünya kamuoyunda onayını almak... Irak'tan sonra Suriye'yi de ateşin içine atıp, İran'la devam etmek. Şimdi... Fuat Senyora'yı neden Suriye'de öldürmek istiyorlar? Hariri suikastını Senyora çözdü! Senyora Suriye'de öldürülürse, Suriye'nin artık kaçacak yeri yok demektir. Ben burada ne yapıyorum ki? Türk'e, bu suikastı işletip Türkiye'yi de listeye alacaklar öyle mi?"[12] (*Kurtlar Vadisi* B 88)

– *Kurtlar Vadisi* B 73'te Doğu Bey, Rauf Denktaş'la görüşmek için Kıbrıs'a gider. Dizide gerçekten KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş oynamış, adadaki Türklerin geçmişi ve geleceği hakkında fikirlerini aktarmış ve konuşmasını şöyle bitirmiştir: "Damarlarında bir damla kan oldukça Türk, davasından vazgeçmez!" İlerleyen yıllarda Polat Alemdar'ı canlandıran oyuncu Necati Şaşmaz, KKTC vatandaşlığına geçmiştir.[13]

– *Kurtlar Vadisi*'nde Mehmet Karahanlı uluslararası Konsey tarafından Büyük Orta Doğu Baronu ilan edilir ancak Irak Savaşı'nda Türk Meclisi'ni etkileyip tezkereyi çıkartamayınca Tapınak Şövalyeliğinden kovulur ve öldürülür. Buna cevaben *Kurtlar Vadisi*'nin devam filmi *Kurtlar Vadisi: Irak*'ta Irak'a giden Polat, Kötü Adam Sam'in; onun yüzüne direkt vurduğu Amerikan siyasetinin gerçekleriyle karşılaşır. Polat mâkul yanıtlar vermek yerine Sam'i öldürür:

> – Sam: "Bak Türk, beş yıldır bölgedeyim ve Türkleri iyi tanırım. Övünmeyi seversiniz. Kurallarınız, kırmızıçizgileriniz vardır. Sana bir şey söyleyeyim mi? Kırmızıçizgilerinizi çoktan sildik... Sizi anlamıyorum, buna alınmadınız da; başınıza geçirilen iki çuvala mı alındınız? Niye alındınız söyleyeyim... Birleşik Devletler son 50 yıldır size para ödüyor. Donunuzun lastiğini bile biz gönderiyoruz. Neden bir şey üretmiyorsunuz? Nasıl unutursunuz sizi komünistlerden kurtarmamız için yalvardığınızı... Niye alındığınızı söyleyeyim: Çünkü artık size ihtiyacımız yok!" (*Kurtlar Vadisi: Irak*)

– Gerek, *Kurtlar Vadisi*'ndeki dünya baronları yüzleşmesinden; gerek Irak'taki misyonundan eli boş dönen Polat; *Kurtlar Vadisi: Terör*'de bu kez terör sorununa yönelir. Ancak Kürt kamuoyu baskısı diziyi yasaklatır. Polat dünyadan kopar ve ülke içi sorunlara yüzünü döner (2007). *Kurtlar Vadisi: Terör*'de dile gelen terör savaşı söylemi tepki çektiği için yürüttüğü yeni mücadeleyi (*Kurtlar Vadisi: Pusu*), bir savaş olarak nitelemekten kaçınır, dış tehdit sayılabilecek terörün artık ikinci planda olduğunu ve Türkiye'deki asıl iç politik oyuncuları hedeflediğini söyler:[14]

> – Memati: "Usta bu sefer kimle savaşıyoruz?"
> – Polat: "Ne savaşı Memati? Savaş yok! Sadece bu faili meçhullerden yola çıktım. Bizim insanımızı kimler öldürüyor? Niye yapıyor? Suikastlar niye işleniyor? Uğur Mumcu niye öldürülüyor? Özal'a niye suikast düzenleniyor? HSBC'nin havaya uçurulması..."
> – Abdülhey: "Öyle bir mevzuya geri döndün ki, her taraf tuzak, her taraf pusu!"
> – Polat: "Kurt ne zaman pusudan korkmuş ki şimdi korkalım? Ben bu vatana hizmet etmek için yetiştirildim. Ben bu mücadelenin içinde yer almak istiyorum. Terörle değil arkasındakiler-

12 Atıf yapılan isim eski Lübnan Başbakanı (2005-2009) F. Sinyora'dır.

13 Bkz. "Necati Şaşmaz KKTC Vatandaşı Oldu", 8.6.2011 http://www.ensonhaber.com/necati-sasmaz-kktc-vatandasi-oldu-2012-06-08.html [Erişim tarihi: 2.10.2013].

14 *Kurtlar Vadisi: Pusu*, Polat'ın TV başına geçip çözmek için ülke sorunu aradığı sırada, M. Aksoy, Ç. Emeç ve E. Bitlis Cinayetleri, Sivas Olayları ve Sinagog Baskınları'nı gösteren bir habere denk gelmesiyle açılır.

> le... Ülkeler eskiden ordularla, askerlerle işgal edilirdi. Bugün durum farklı... Yatırımcılarla bir ülkenin bütün kaynaklarını ele geçirirsin, adın da 'kurtarıcı' olur." (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 1)

– Polat ülke güvenliğini sağlamak için geçici olarak devletle çalışır. Eski Rehberi Aslan Bey'in KGT birimini tekrar canlandırır ve Çağrı Toros Cinayeti tetikçisini bizzat sorgulamak ister. Çağrı Toros'un, *Kurtlar Vadisi*'nin gerçek geleceği öngörmesi açısından başka bir önemi daha vardır; *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 2'de (26.4.2007, ShowTV) Çağrı Toros projesi diye anılan ve Karadeniz'e yakın, deprem risksiz yeni bir "İstanbul projesi"; (4 yıl sonra) 2011 Nisan Ayı'nda Başbakan R. T. Erdoğan'ın 2023 hedefi olarak açıkladığı Kanal İstanbul Projesi'dir. Benzer biçimde *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 88'de; Leyla Zara Aynacı ("L. Zana") yeni PKK lideri olarak gösterilmiş ve ön plana çıkarılmıştır. Bağımsız bir Kürt siyaset lideri olan "L. Zana" daha sonra Başbakan Erdoğan'la 30.6.2012 tarihinde görüşür.[15]

– Polat, *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 64'te bir albaya serbestçe; hapisteki Yancılarının yerinin değiştirilmesi "talimat"mı verir. 80'li bölümlerden itibaren her hafta ülke gündemi öyküye taşınır. B 87'de "A. Öcalan"a af sorunu tartışılır, "B 92'deki idam sahnesi" eski başbakanlardan Adnan Menderes'in infazının 50. yıldönümüne atıftır ve B 94'teki Hatay eyleminin failleri; İncirlik'te gizlenmiş İsrail ajanlarıdır.[16]

– Gerçek hayatta, CIA Ortadoğu yöneticisi "Graham E. Fuller" olan Kötü Adam Aron Feller (Cıvaoğlu 2011) *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 64'te, kendisine suikast düzenlenen ve hastanede tedavi gören Türkiye Başbakanı'nın odasına girer.[17] Başbakan şaşırarak, "Senin burada ne işin var? Bir daha Türkiye'ye gelmemeni ABD Başkanı'na söylemiştim! Gerekirse yine söylerim!" demesine karşılık Aron, "Başkanı dahi aşan konular var," cevabı vererek gücünü kanıtlar ve sonrasında kendisiyle işbirliği yapması için "Başbakan"ı tehdit eder.

– *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 82'de İskender'in İnci'ye okuduğu gazetenin manşeti "Köstebek Amiral 'R. Z.' mi?"; bir ay sonra gerçek bir internet sitesindeki "Kocam TSK'daki Köstebek; Bakan'la Basılan Paşa'nın Eşi Konuştu" haber manşetidir.[18]

– İskender, *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 42'de Türk siyaseti, NATO ve terör olaylarının ilişkilerini açık biçimde dile getirir: Bir Kahraman olarak devlet için görev yaptığını ve eylemlerinden –*Kurtlar Vadisi: Gladio*'daki "C. Erse-

15 Bkz. "Zana, Tarihi Görüşmeyi Anlattı", 1.7.2012, http://siyaset.milliyet.com.tr/zana-tarihi-gorusmeyi-anlatti/siyaset/siyasetdetay/01.07.2012/1561259/default.htm, [Erişim tarihi: 11.11.2013].

16 Bkz. "İskender: Menderes Olayı'na Atıfta Bulundu", 28.5.2010, http://www.ensonhaber.com/vadi-menderes-olayina-atifta-bulundu-video-izle.html [Erişim tarihi: 9.10.2013].

17 G. E. Fuller Türkiye'de görev yaptığını, kendi kitabı *Yeni Türkiye Cumhuriyeti*'nde (2007) itiraf etmiştir: "60'larda Türkiye'de istihbarat görevlisi olarak hizmet verdiğimi ve uzun yıllar CIA'da çalıştığımı unutun! Zamanla her şey değişir. Benim görüşlerim de değişti" (Fuller 2008, s. 19). Ü. Özdağ'ın 29.4.2004 tarihli köşe yazısına göre Fuller 2000'de, sonradan gerçekleşen şu yorumlarda bulunur: "Türkiye yakın bir gelecekte iki partili bir temsil sistemine gebe. Kökleri geçmişe dayanan ekonomik kriz, iktidardaki koalisyon partilerinde büyük deprem yaratacak. Fazilet Partisi'nden kopan bir grup ılımlı İslamcı geniş tabanlı bir siyasi oluşuma gidecek. Bazı etkin siyasetçiler partilerinden istifa ederek bu yeni oluşuma katılacak. Yeni oluşum kartopu gibi büyüyüp gelişecek. Yakın gelecekte Türkiye'de ılımlı İslamcılar iktidara gelecek" (aktaran Yanardağ 2007, s. 16).

18 Bkz. "*Kurtlar Vadisi: Pusu*'nun Senaryoları Geleceği Gördü mü?", 16.4.2010, http://www.medya73.com/kurtlar-vadisi-pusu-kvpnun-senaryolari-gelecegi-gordu-mu-haberi-208543.html [Erişim tarihi: 5.6.2013].

ver" (A. Başar) ve "T. Özal"ı (S. Aydın) infazı ve "A. Öcalan"a (M. Develi) suikasttan– sorumlu olmadığını söyler:

> – İskender: "Kimse benim bu konudaki cansiperane mücadelemi hiçe sayamaz! Eğer bizi bundan sorumlu tutuyorsanız, o bölgede hâlâ devlet var, değil mi Sayın Başkan? Çözseler ya bu cinayetleri... Ben İstanbul ve Ankara'da da görev yaptım. Esas, terörün büyük boyutunu buralarda gördüm. Terör örgütüne destek olan iş adamlarını da gördüm. Onların dirilerini de gördüm; ölülerini de gördüm... Sayın Başkan ben bu devletin bekası için çok şey yaptım. Ancak devlet politikası dışında hiçbir adım atmadım, eylemde bulunmadım. Türkiye'yi NATO'ya sokan ve Gladio'yu getiren ben değilim!" (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 42)

– *Sıla* B 38'de rakip akrabalar Boran ve Cihan, Doğu'daki "sistem ve yasa" üzerine açıkça tartışır ve Boran töreyi savunan Cihan'ı vurduğu için ağalıktan atılır:

> – Cihan: "Sen ağasın ama bu topraklardaki diğer insanlar gibi hükmüne razı olacaksın."
> – Boran: "Bunu daha önce yapmadığım için o kadar pişmanım ki..."
> – Cihan: "Ben aşiretim! Ben töreyim! Bana silah çekemezsin!"
> – Boran: "Bu oğlumla karım için, bu da Muharrem ve Mesude için!"

– *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ın tanıtım fragmanında Türkiye tarihi kurgulamıştır: Adnan Menderes'in, Kıbrıs ve Kuzey Irak sorunlarını çözecekken ve Turgut Özal'ın da ekonomik icraatları yüzünden öldürüldüğü ve Sivas Olaylarını müteakip Sünni köyünde bir katliam yapıldığı vurgulanır.[19] Ayrıca Rehber Tahir'in ailesini öldürenler "Hizbullahçı"dır.

– *Ezel*'in, B 44'te, gerçek yönetmen Yılmaz Güney olarak onun eşi Nebahat Çehre'nin başına rakı kadehi koyup 25 metreden ateş etmesi; Ramiz Dayı'nın gençliğiymiş gibi ekrana gelir. Rehber Ramiz'i oynayan Tuncel Kurtiz, gerçek hayatta Yılmaz Güney'in pek çok filminde oynamıştır ve onun arkadaşıdır.[20]

ETNİK, DİNÎ VE ÖRFÎ BAĞLANTILAR

Suç Kahramanlıklarındaki gerçekçiliği, bir başka güçlendirme aracı, etnik, dinî ya da örfî değerlere yapılan göndermelerdir. Genelde alt metinde işlenen bu tema Yancılara "azınlık" (etnik), Kahramanlara "çoğunluk" (dinî ve örfî) özelliğiyle ilişir:

– *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi*'nde Rehber Selahattin (Bozo) Kürt'tür. Böylece Türk TV'sinde ilk kez bir "Kürt" karakter gündeme gelir.

– KGT için Kuzey Irak'ta savaşan Yancı Abdülhey Kürt'tür ve çöpçülükten mafya üyeliğine terfi etmiştir. Bir diğer Kürt Yancı Muro'nun aksine Abdülhey sadık ve espritüeldir. Ancak iki Kürt de Amerika'yı temsil eden Aron tarafından kontrol edilir. Kürt erkeklerinin kötülenişi ve benliklerini kontrol edemeyişleri, *Kurtlar Vadisi* için önemli bir alt metindir.

---

19 Bkz. *Aynadaki Düşman: Teşkilat*, 26.7.2009 http://www.youtube.com/watch?v=n-9fJAjMmMA [Erişim tarihi: 2.10.2013].

20 Sinemanın çirkin kralı diye nitelenen Yılmaz Güney, Kozanoğlu'na göre etnik ve aykırı bir yıldızdır ve 80'lerde yerini ezikliği, yenikliği ve kırıklığı anlatan özgün müziğiyle Ahmet Kaya ve hayat hikâyesi Arabesk'in hayat hikâyesi sayılan İbrahim Tatlıses'e, hatta eş biçimde şarkıcılı filmlerin yıldızı Hülya Avşar da yerini Sezen Aksu'ya bırakmıştır; Aksu'nun 90'lar müziğindeki "*Gitme*", "*Git*", "*Geri Dön*", "*Beni Unutma*", "*Sen Ağlama*", "*Beni Yak Kendini Yak*" ve "*Hadi Gülümse*" gibi, ilişkilerin kritik anlarında ikinci tekil şahsa seslenen sözleri gerçek hayatı aşan abartılı duygulara sahip Yeşilçam'dan sahnelerdir (Kozanoğlu 2001, s. 8-85).

Kurtlar Vadisi'nde devletle barışık Kürtler dost, ötekiler düşmandır:

> – Memati: "Kürtler yüzünden oluyor."
> – Abdülhey: "Ben de Kürt'üm."
> – Memati: "Ama sen farklısın."
> – Abdülhey: "İşte her şey, burada başlıyor!" (Yanık 2009, s. 166)

– Polat'ın desturu "Sonunu düşünen Kahraman olamaz!" sözü Şeyh Şamil'den ("Sonunu düşünen cesur olamaz!") alınmadır. Polat'ı oynayan N. Şaşmaz, Kadiri Tarikatı şeyhi A. Şaşmaz'ın oğludur ve "Ben Seyit'im, soyum Peygamber'dir," (Y. Solmaz 2004, s. 41) diyerek rolünün "kaderinde" olduğunu savunmuştur.

– *Kurtlar Vadisi* ve *Kurtlar Vadisi: Irak* metnine göre Ortadoğu'yu işgal eden Hıristiyanlar, huzur sağlayan dinî ortamı, İslâm Birliği ve Barışı'nı bozmuşlardır.[21]

– Polat namaz kılmaz, ancak Ramazan'daki bölümlerde oruç tutar. *Kurtlar Vadisi*'nde, İbrahim, Musa, Ali, Hasan ve Hüseyin gibi İslâm Kahramanları anlatılır.

– *Kurtlar Vadisi*'ndeki Eren "eğitimsizlik" sorunlarına örnektir. Farklı kültür öğelerini, Laz Ziya ve Samuel gibi azınlıklar sergiler. Düşmanlar şehirli züppeler, gayrimüslimler ve Rusya, İsrail ya da İranlı bölücülerdir.

– *Kurtlar Vadisi: Terör* B 1'de Polat, terör sorununu "aile ideoloji"siyle çözmeye çalışır ve bir militana "Hangi ideolojik fikir anneni ve kardeşini üzmeye değer?" diyerek kızar. Kutsal etnik aidiyetin karşısına, kutsal aile konmuştur.

– *Sıla* B 79'da Sıla, ağalığı reddeden Boran'a "Bir an ağalığı kabul edeceğini düşündüm..." dese de, ardından önceki pozisyona gönderme yaparak "Ben zaten 'ağa' karısı oldum!" esprisi yapar.

– *Ezel*'de Ezel'le düşmanlaşan Ali ve Cengiz'in isimleri, hainlik ve kurnazlığı anlatan "Ali Cengiz oyunu" deyiminden alınmıştır.[22]

2000'lerde Suç Kahramanlıkları dışındaki kurgular da; dinî ve örfî hassasiyetleri öne çıkarmakta ve övmekte (*Sakarya Fırat*, *Tek Türkiye* ve *Şefkat Tepe* vb.) ve hegemon kimlik dışındakileri (Kürtler, çalışanlar, kadınlar ve anarşistler) kötülemektedir;[23] "STV dizisi *Ölümsüz Kahramanlar*'da (F. İpek, 2007) Kürtler cahil, ihanete yatkın ve PKK destekçisi[dir]" (Hakan 2010). Egemen sınıfın değerlerini yansıtan *Binbir Gece*'de Şehrazat, hasta çocuğuna para bulmak için patronuyla birlikte olmayı kabul etmiştir. Ardından patronuyla evlenip namusunu temizler ancak bir temsil alegorisi olarak H. Ergenç ve B. Korel gerçek hayatta da evlenirler. Böylece kurgunun içindeki travma gerçek hayatta giderilir. *Çocuklar Duymasın* (R. Çelikezer, 2002), başrol oyuncularının özel hayatlarındaki gelişmeler ve reyting kaybı yüzünden yayından kalkar. Gönderme yaptığı dış gerçeklere doğrudan muhalif *Behzat Ç.*, B 44'te, protestocu Kürt Cumartesi Annelerini (onlardan birinin oğlunun katilini bulmak için) konu edinir. Anneler Bandista protest müzik grubunun "*Benim Annem Cumartesi*" parçasıyla geçit yaparlar. *Sağır Oda*; B.34'e kadar Aras'ın hayali olarak geçse de, son sahnede gerçek ve rüya karışır ve Aras hastaneden çıkarken

21 Türk askeri, düşmanını dinî mitlerle kurgular (Selek 2009, s. 171).

22 Bkz. "Ali Cengiz oyunu", 25.2.2011 http://www.deyim.org/ali-cengiz-oyunu [Erişim tarihi: 9.8.2013].

23 Bkz. "TRT'nin Yeni Dizisi '*Sakarya Fırat*' Görücüye Çıktı", 21.12.2009, http://www.ensonhaber.com/medya/245683/bu-da-trtnin-tek-turkiyesi-izle.html [Erişim tarihi: 2.4.2013].

daha önce yalnızca "rüyalarından" tanıdığı Sansar tarafından öyküdeki gerçek dünya içinde dürbünlü tüfekle vurulur.[24]

BASINA, HALKA VE DÜNYAYA YANSIMALAR

2000'lerde suç yapımları ve genel olarak diziler uluslararası tartışmalar doğurmuştur. Türkiye'de 2009'a kadar en çok izlenmiş film olan *Kurtlar Vadisi: Irak*, Amerikan Ulusal Konseyi'nde, o zamana dek Türkiye'de mevcut Amerikan-karşıtlığının sebeplerinin anlaşılması için fiilen tartışılmıştır. Güncel olayların kurgu Kahramanların hayatlarıyla örtüşmesi, hayatın kendisine değil kurguya olan ilgiyi arttırmıştır. 2000'lerde bu öyle bir noktaya varır ki, TV'deki "kurgu"nun kurgu olduğu anlaşılmaz; seyirciler olaylara dair analizlerle "olanı" ve "olacağı" çözmek ister. *Kurtlar Vadisi*'nin özellikle yayın kanalı değiştirdiğinde içerik ve senaryosunun değişmesi dikkat çekmiş ve eleştirilmiştir. *Kurtlar Vadisi* 2010'dan sonraki süreçte (özellikle CHP yöneticisi "D. Baykal"ın kasetinin gündeme geldiği zamanda) muhalif söylemini yitirerek etkisizleşir:

> *Kurtlar Vadisi* son iki yıl içinde neredeyse izleyicisinin yarıya yakınını kaybetmiş durumda. Bir iki hafta sonra yapımcılarının deyişiyle bir düğüm atacaklar ve uzunca bir süre için ara verecekler. Halbuki böylesi kritik bir seçim öncesinde gizli görüntüler etrafa saçılırken, hemen her gün başka bir derin devlet mevzuu medyada boy gösterirken *Kurtlar Vadisi* için, işler çok daha iyi gitmeliydi değil mi? Ama gitmiyor. Çünkü sadece dış dünya gerçeğine göndermede bulunmak yetmiyor, aynı zamanda siyaseten muhalif bir kulvara da yerleşmek gerekli. Gerek yayımlandığı kanalın hükümete yakın olduğu algısıyla, gerekse anlatısında öne çıkan vurgularla "*Kurtlar*'ın dişleri" çoktan sökülmüş durumda. (Tekelioğlu 2011a)

Aynı görüşleri *Kurtlar Vadisi* 2009'da StarTV'ye geçtikten sonra tamamen içerik değiştirmiştir diyen E. Uslu (Uslu 2009) ve Ş. Tayyar iki yıl önce belirtmiştir. Tayyar'a göre *Kurtlar Vadisi* paraya göre rota belirleyen ve girdiği kabın şeklini alan bir yapımdır:

> İlk 3 yıl ABD karşıtı ve Ulusalcı eksende JİTEM'i koruyan ve MİT ve Emniyet'i kötüleyen bölümlerle geçti. Terör ve Kürt düşmanlığı iyice körüklendi. 2007 yılından itibaren *Kurtlar Vadisi*'nin konsepti tümden değişti! Askerî istihbaratın *Vadi*'deki etkisi asgari düzeye indi; Veli Küçük'ü tarif eden İskender en çarpıcı örnektir. İskender, "devlet menfaatlerini koruyan adam" pozuna büründürüldü, Kahramanımız Polat, Cumhurbaşkanı'nın refakatinde barış turuna çıkarıldı. Dizi, Doğan Grubu'na transfer olduktan sonra iyice zıvanadan çıktı. "A. Doğan"ı karakterize eden Davut Tataroğlu'nun kerametlerini görür olduk. Karşı çıksak da, eskiden kendi içinde anlam bütünlüğü ve idealize edilen bir değerler sistematiği vardı, şimdi ABD Doları'nın yeşil rengine göre yalpalayan bir dizi var. (Tayyar 2009)

F. Altaylı (Altaylı 2010) ve E. Uslu, Ş. Tayyar'a destek vermiş ancak, Uslu; *Kurtlar Vadisi* yapımcılarının "para" yerine başka argümanlarla ilgilendiğini belirtmiştir. Pana Film her üç yazarı da hakaretle yalanlamış ve iddiaları reddetmiştir.[25] Yapımcı, siyasetçi ve gaze-

24 Tekelioğlu'na göre *Behzat* Ç.'yse, muhalif kimlikten öte "mukallit"tir: "Amerikan polisiyelerinden biraz haberdarsanız neyin 'Behzat Ç.'den, neyin bir Amerikan yapımından monte olduğunu hemen anlarsınız. Sanki Amerikalı bir film ekibi gelmiş de İstanbul'da bir polisiye çekmiş hissi uyanıyor. Ecnebilik böyle bir şey; seyredilebiliyor belki ama, asla benimsenmiyor" (Tekelioğlu 2011b).

25 Bkz. "Pana Film'den Şamil Tayyar'a Tepki", 7.10.2009, http://kurtlar-vadisi-pusu-fanclub.blogspot.com/2009/

Kurtlar Vadisi: Pusu'da görünen "Erdoğan" isimli mezar taşı önemli tartışmalar doğurmuştur.

teciler arasındaki tartışma *Kurtlar Vadisi: Pusu* B 159'da Başbakan Erdoğan'ı ima eden bir mezar taşı göründüğünde doruğa çıkmıştır. Tayyar bu hareket için senaristlerin diziyi TV çöplüğünden çıkarmaya çalıştığını söyler.[26] R. O. Kütahyalı, 4.2.2009 tarihli yazısında ilk *Kurtlar Vadisi* dizisinin JİTEM talimatıyla topluma nifak sokup insanları provoke etmek için hazırlandığını söyleyerek O. Sınav, S. Yalçın ve R. Şaşmaz'ın yargılanmasını istemiştir (Kütahyalı 2009). E. Doğanay *Kurtlar Vadisi* yapımcıları için, "Bakalım filmin sonu nasıl bitecek?" diyerek Kütahyalı'ya katılmış (Doğanay 2010), H. Gülerce'yse Kütahyalı'nın S. Yalçın'a yönelik suçlamasını genişletmiştir:

> S. Yalçın, Abdi İpekçi'nin katledilmesini onun kökenine bağlayarak meşru gösterilmesine hizmet edenlerin başında geliyor; *Efendi* 2 (2010) kitabında, İpekçi ailesine Sabetayist-dönme diyen kendisi değilmiş gibi... Y. Küçük'le birlikte Türkiye'de Yahudi düşmanlığını körükleyen, Sabetayist histerisini başlatan, insanları soysop avcılığına teşvik eden, Cumhurbaşkanı'm, Başbakan'ı ve nice değerli insanı dönme ilan etmeye kalkanlarla birlikte aynı saftaki adam değilmiş gibi... (Gülerce 2012)

F. Özgüven *Kurtlar Vadisi: Filistin*'le (2011) devam eden *Kurtlar Vadisi* maceralarının "oraya gitsek, kurşun yağdırsak, karargahlarını bassak ve intikam alsak" gibi niyetlerle örüldüğünü ve İsrail'de, Filistin'den; sanki İstanbul'da bir yan mahallede yapıyormuşçasına intikam almanın ancak uyuşmuş bir seyirciyi inandıracağını belirtir:

> *Kurtlar Vadisi: Irak* kısaca şunu diyor; bir intikam hayalini dillendirirsek, onu bir hareketli resimler dizisi haline getirirsek, bu; o hayalin arkasında yatan acıya, incinen gurura iyi gelebilir... Kahramanlarımız Malkoçoğlu, Karaoğlan; düşmanlarımız Bizans tekfuru tadında da olsalar (arada Amerikalı-Yahudi bir prenses bile var) bizimkiler de en son model silahlarla kuşanmış olarak olayların gidişine müdahale edebilir. (Özgüven 2011)

M. Paker'e göreyse *Kurtlar Vadisi* bir niyet ve arzu konseptinden ibaret değildir ve çoktan bilinçli ve etkin biçimde devletin ve siyasetin zaaflarını kapatmıştır:

> *Kurtlar Vadisi*, Susurluk'un beraat talebidir. Bu toplumda öteden beri yapılan pis işler var. Bu pis işler, devlet içinde birilerinin yapılmasını gerekli gördüğü ama yasal çerçevede yapamadığı işler. Bunlar çoğunluk tarafından bilinmiyordu. Ama Susurluk'la; "derin devlet" denildiğinde aklımıza ne geliyorsa açıkça ortaya çıktı... Toplum bunu gördü ve devlete ve yöneticilerine ilişkin kuşkuları arttı. Ama toplum bir temizlik de yapamadı... Olay kapatıldı ve *Kurtlar Vadisi*

10/pana-filmden-samil-tayyara-tepki.html [Erişim tarihi: 1.12.2013].

26 Bkz. "Şamil Tayyar", 18.5.2012, http://www.on5yirmi5.com/genc/haber.91067/samil-rayyar-vadinin-senarisrlericami-duvarina-isiyor.html [Erişim tarihi: 3.10.2013].

> sayesinde, toplumun bir kesiminde Susurluk beraat etti. *Kurtlar Vadisi* gayet güzel bir ideolojik ve psikolojik manipülasyonla katili Kahramana çevirdi. (Paker 2007)

Paker'in iddia ettiği gibi, *Kurtlar Vadisi*'nin devlet nezdinde oynadığı rolünü kanıtlayan kimi gelişmeler vardır. *Kurtlar Vadisi: Terör*, sansürle yasaklanmasına rağmen; yayımlanamayan 2. bölüm "terör mağdurlarına yardım amacıyla" 18.10.2007'de ShowTV'de ekrana gelmiş, Pana Film o bölüm için ücret talep etmeyeceğini ve ShowTV de, reklam gelirini terör mağdurlarına vereceğini açıklamıştır.[27] Ayrıca verilen SMS numaralarına gönderilen mesajlarla, kampanyaya izleyici de destek olmuştur. Bir başka örnek de; Suç Kahramanlıklarının etkinliğini gören "devletin" Başbakan R. T. Erdoğan, N. Şaşmaz (Polat) ve K. İmirzalıoğlu'nu (Ezel), 2. Açılım Toplantısı'nda (2010) buluşturmasıdır.[28]

Bu süreçte baş gösteren bir başka gerçek-suç karmaşacalı dizi olan *Kollama* da çok eleştirilmiştir. Başaran'a göre dizideki sır kitabın peşinde olan Savcı Zeki Yahya, "Z. Öz"; örgüt liderlerinden Kaya Minik, Y. Küçük; Zeki'yi Ayartan sarışın kadın, İ. Bayraktar ve tuzak sonucu Zeki'nin yerini devralan Savcı da YARSAV Başkanı "E. Ü. Tarhan"dır (Başaran 2011). Ayrıca, "Resmî Kanal" TRT'de yayımlanan ve İsrailli askerlerin Filistinlilere yaptığı zulmü işleyen *Ayrılık*'ı (O. Tan, 2009) iki Arap kanalının (Dubai ve MBC) yayımlamak üzere alması uluslararası basında yankılanmıştır.[29] Arap medyası diziyi İsrail'e karşı mücadelede "yeni dönem" olarak nitelerken; İsrail durumu ciddiye almış, Ankara Büyükelçisi Gaby Levy ve Başbakan Yardımcısı B. Arınç görüşmüş ve *Ayrılık* B 2'deki kimi savaş sahneleri çıkarılmıştır.[30] Suç dizilerinden Türk Askerîyesi de şikayetçidir ve 12 Eylül Diyarbakır Cezaevi sahneleri için RTÜK'ten uyarı alan *Bu Kalp Seni Unutur mu* (A. Bulut, 2009) dizisini Genelkurmay Genel Sekreteri F. Güler şöyle eleştirir: "Basın-yayın organlarında TSK'ya uzun yıllar hizmet eden, bazıları terör örgütü tarafından şehit edilmiş personele karşı yanlı, tek taraflı ve akıl dışı iddialar gündeme gelmektedir..."[31]

Halkta, suç ya da Suç Kahramanlığı yapımlarının yol açtığı infial en geniş olanıdır. Pek çok fanatik; gerçek hayatta suç dizisi cümleleriyle konuşmuş, özellikle öğrenciler Suç Kahramanlarının giyim ve davranışlarını, hatta sigara içişlerini taklit etmiştir (Sadi 2007, s. 50).[32]

27 "*Kurtlar Vadisi: Terör* Dizisi 2. Bölüm", 10.18.2007, http://www.yayinakisi.com/program/8896/kurtlar-vadisi-teror-dizisi-2-holum.html [Erişim tarihi: 4.5.2013].

28 "Başbakan Erdoğan İkinci Açılım Toplantısını Polat ve Ezel'le Yapacak", 22.2.2010, http://www.netgazete.com/News/675131/basbakan_erdogan_ikinci_acilim_toplantisini_polat_ve_ezelle_yapacak.aspx [Erişim tarihi: 4.5.2013]. Açılım Buluşmaları; ilki Kasım 2009'da TBMM'de yapılan ve Kürt Sorunu'nun tartışılması için tarafların katılımını planlayan toplantılardır. Sürecin ilerleyen aşamalarında (2014) PKK ve TC işbirliği yolları aramıştır; bkz. "Demokratik Açılım Toplantısı Başladı", *Zaman*, 5.11.2009, http://www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?haberno=912004 [Erişim tarihi: 12.11.2013].

29 Bkz. "İsrail'le Mücadelede Türk Dizisi Dönemi", *NTVMSNBC*, 23.3.2010, http://www.ntvmsnbc.com/id/25072887 [Erişim tarihi: 23.12.2013].

30 Bkz. "Önlemler Konusunda Tatmin Oldum", *Habertürk*, 23.10.2010, http://www.haberturk.com/gundem/haber/181583-onlemler-konusunda-tatmin-oldum [Erişim tarihi: 23.12.2013].

31 Bkz. "Yaşanan İşkenceleri Bu Kalp Unutur mu?", *Yeni Şafak*, 16.11.2009, http://yenisafak.com.tr/aktuel-haber/yasanan-iskenceleri-bu-kalp-unutur-mu-16.11.2009-223539 [Erişim tarihi: 29.12.2013].

32 *Deli Yürek*'teki sakallı imajı için K. İmirzalıoğlu şunları söyler: "Üç gün sakalımın uzaması beklendi, set yattı. Arkadaşlar epey dalga geçtiler bu hekleyen sakal yüzünden. Laf aramızda anladığım kadarıyla üç günlük sakallı Kenan beğeniliyor da", bkz. "Bu Mafya Değil Çağdaş Kö-

Çakır karakterinin ölümü ardından bir emekli memur kalp krizi geçirmiş, bir grup genç Konya *Yeni Meram* gazetesine taziye ilanı vermiş, kimileri cenaze namazı kılmış, sanal Mevlitler okutmuş, esnaflar dükkan camlarına ölüm ilanları asmış, Adapazarı'nda bir futbol maçında saygı duruşunda bulunulmuş, *Kurtlar Vadisi* adı taşıyan futbol takımları kurulmuş, 15 yaşındaki U. Karabıyık, Polat ve Memati'yle tanışmak için bir arkadaşıyla beraber evden kaçmış ve kendisinden haber alınamamış ve Fırat Bağış adında bir çocuk izlediği dizinin ardından intihar etmiştir (Akbaba 2005, s. 166, Çoşkun 2004, Damlapınar 2008, s. 31, Sezgin 2007, s. 44, Tellan 2004, Türker 2006 ve Y. Solmaz 2004, s. 119).[33] *Kurtlar Vadisi*'nin öyküsüne özenen bir grup 9. sınıf öğrencisi proje olarak *Eagle Operation* adında 12 dk'lık bir aksiyon filmi çekmiştir; okul koridoru ve müdürün makam odasını mekân tutan film; şiddet, uyuşturucu, adam kaçırma ve silahla yapılan baskın görüntüleri içerir. Senaryoya göre müdüre örgüt evinde işkence yapılırken polis baskın düzenler ve onu kurtarır; çatışmada bir polis ölür.[34] Fantazi dünyası insanların "gerçek" hayatına en çarpıcı nüfuz eden *Kurtlar Vadisi* (T. Bora ve A. Bora 2010, s. 37) ve diğer suç yapımları; bu tür olaylara neden olan uç noktada kurgular seçmektedir. Polat; *Kurtlar Vadisi* B 22'de kumarhanede öldürülen bir kızın intikamını almak için onun babasına söz verir ve katili asarak "Kızının katili; cenaze namazını kılmayınız" notu bırakır. Yine aynı bölümde sokaktaki halk; "Oğlunun katili cezasız kalmadı" ve ayrıca bir ağaca ters asılmış ve yine yanına "Babanın katili cezasız kalmadı" yazılı notlar bulunan cesetlerle karşılaşır. Tavır ve racon kesişiyle yalnız Polat değil; *Ezel*'deki Rehber Ramiz Dayı da Ezel'e arka çıkarken aslında "halkı" koruyordur. Dizilerden sadece izleyici değil dizi oyuncaları da etkilenmiştir; *Kurtlar Vadisi: Pusu*'da figüran olarak rol alan "Emre İ." ve "Osman İ." (*Kurtlar Vadisi: Pusu* B 61'de Memati'nin düğün korumaları) gerçek hayatta mahkemece zorla adam kaçırmak, senet imzalatmak, kredi kartlarından para çekmek ve ölümle tehdit gibi iddialardan yargılanmıştır.[35]

Kurtlar Vadisi oyuncuları Ö. Namal'ı, "Elif" ve İ. Beti'yi, "Laz Ziya" diye anmaya başlayan seyirci, çocuklarına suç dizilerinden karakter isimleri vermiştir. 1980-1990 arası en popüler çocuk isimleri Fatma ve Mehmet'ken, 2006-2011 arasında doğan çocuklara en çok verilen isimler (*Deli Yürek*'teki) Yusuf ve Zeynep ve (*Kurtlar Vadisi*'ndeki) Elif'tir. Bu olguya Türk dizilerinin yayımlandığı Ortadoğu ülkelerinde de rastlanır: Irak'ta çocuklara ve işyerlerine *Kurtlar Vadisi* karakterlerinin isimleri verilmiştir (Ebru Cafe, Alemdar Cafe, Alemdar Market ve Alemdar Coffee Shop gibi).[36]

roğlu", *Hürriyet*, 8.12.2001, http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=41447 [Erişim tarihi: 14.3.2013].

33 Kurguyu gerçek sanan bazı kişiler *Kurtlar Vadisi*'ndeki Erdal (S. Zengin), *Aşk Bir Hayal*'deki (M. Balekoğlu, 2009) Miran (O. Kılıç), *Yaprak Dökümü*'ndeki Oğuz (T. Karel), *Genco*'daki (K. Uzun, 2007) Cüneyt (E. Arıkan) ve *Tek Türkiye*'deki Şivan (S. Karadağ) gibi "oyunculara" saldırmıştır (Bülbül 2010).

34 Bkz. "*Kurtlar Vadisi* Gibi Okul Ödevine, Tepki", 9.1.2012, http://www.haber7.com/haber/20120109/Kurtlar-Vadisi-gibi-okul-odevine-tepki.php [Erişim tarihi: 9.6.2013].

35 Bkz. "Dizi Figüranı Rolünün Etkisinde Kaldı", 30.6.2012, http://www.ensonhaber.com/dizi-figurani-rolunun-etkisinde-kaldi-2012-06-30.html [Erişim tarihi: 3.8.2013].

36 Bkz. "Irak'ta *Kurtlar Vadisi* En Sevilen Dizi", 11.10.2010, http://www.haber7.com/medya/haber/528769-irakta-kurtlar-vadisi-en-sevilen-dizi [Erişim tarihi: 1.9.2013].

Türk dizilerinin Ortadoğu, Orta Asya ve Kuzey Afrika'da tutmasını AYYapım'la uzun süre çalışan ve *Yaprak Dökümü*, *Aşk-ı Memnu* ve *Fatmagül'ün Suçu Ne* gibi dış ülkelerde popüler olmuş dizilerin senaristi Ece Yörenç söyle değerlendirmektedir:

> "Bunun için hep birlikte çok fazla çaba sarf ettik. Bu süreç 2000'lerin ilk yıllarında başladı. AYYapım'ın kurulmasından itibaren birlikte çalıştığımız için biliyorum. Şu an yaşadığımız süreç çok uzun yıllardır süren uğraşların sonucu." (Ece Yörenç, kişisel görüşme, Eylül 2013)

Ülke çapında mitleşen dizi oyuncularının ünü ülke dışına taşmış ve Türk-İslâm *hinterlandı*nı etkileyen diziler İstanbul'da bir düğün turizmi bile oluşturmuştur (Samancı 2012).[37] Türk oyuncularının yurtdışında gördüğü rağbeti *Kurtlar Vadisi* senaristi B. Özdener de şu biçimde aktarır:

> "Usküp'te tarihî kalenin bulunduğu yokuşa geldiğimizde binlerce insanın bize doğru koştuğunu fark ettik. O an tam bir şok anıydı bizler için. Üsküp Kalesi 'Polat, Polat' diye inliyordu. Balkan Üniversitesi'ne vardığımızda kalabalığın 4 bine ulaştığı söylendi. Binlerce kişinin sadece sevdikleri için N. Şaşmaz ve oyuncu arkadaşlarını görmeye gelmeleri bizi çok duygulandırdı. Bu durumun nasıl doğduğunu sorduğumuzda, *Kurtlar Vadisi: Pusu*'nun Türkçe orijinaliyle Arnavutça altyazıyla yayımlandığını öğrendik."[38]

Bu etkileşimlerin belli bir coğrafyada olduğunu ve bunun bir dünya başarısı sayılmaması gerektiğini belirtenler de vardır. Kendisiyle yapılan görüşmede Yavuz Turgul şunları söyler: "Dizilerimizin dünyada tutmuş olma bilgisini nereden edindiğinizi bilmiyorum. Kastedilen Ortadoğu, Yunanistan, Balkan Ülkeleri ve Türkî Cumhuriyetler ise zevk düzeyleriyle ilgili pek olumlu şeyler söylemek mümkün değil" (Yavuz Turgul, kişisel görüşme, Eylül 2012). Yusuf Kaplan da Türk dizilerinin bir etki yanında çok kötü tepkiler de doğurduğunu ve başarısının kısmî olduğuna söyler: "Araplar birbirlerine kızdıklarında nasıl küfrediyorlar biliyor musunuz? Ananı Türk TV'sinde gördüm" (Y. Kaplan 2009).[39]

TV soyut ve geçici bir terminal zamansallık kuran, kurduğu gerçeklikle farklılaştırdığı deneyimleri mesafe duygusu olmaksızın homojen, tıpatıp ve coğrafyasız biçimde yaşatan bir mekândır (Süalp 2004, s. 20). Türk Suç Kahramanlıkları hem TV'nin bu olanağından hem de öteki tüm hikâyeleri, hatta hayatı açıklayan bir unsur olarak "mitik paradigma"dan (Sheehan 2004, s. 5) bir gerçeklik yanılsaması kurmak için istifade etmiştir. Vatandaşın gerçek sorunlarının "toplumsallığını" kavramak yerine, Suç Kahramanı neredeyse ruhani bir değer sistemiyle iyiyi ve Kötüyü "rastgele" bulur. Bu kaderci melodramatik türün, Türk toplumunun yaşam biçimi ve hayat algısıyla uyuştuğu savunulabilir; çünkü 2000'lerdeki siyasi paranoyaları tetikleyen en

37 Yabancı suç dizilerinin de Türkiye'de doğrudan etkileri olmuştur; örneğin "haber" kanalı 24'ün ikon ve stil yapısı, "simultane öykülü 24"le ilişkili sitelerdekilerine benzer; bkz. http://www.yirmidort.tv, http://24.wikia.com, http://www.24spoilers.com, http://www.24-archive.com ve http://24.cnbce.com [Erişim tarihi: 10.8.2013].

38 Bkz. "Makedonya Çıkarması", *Hürriyet*, 11.9.2009, http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=12461278 [Erişim tarihi: 12.10.2013].

39 Yayılan Türk sineması ve dizileri; 9.2.2010 tarihinde Fransa'nın Rennes şehrinde düzenlenen Türk filmleri festivali tanıtımında "Istanbullywood" olarak adlandırılmıştır; bkz. *Histoire Presse*, http://www.histoire.presse.fr/web/la-une-2/festival-İstanbullywood-02-02-2010-14963 [Erişim tarihi: 1.1.2013].

önemli unsur gibi görünen Susurluk Kazası da rastgele bir olaydır. Gerçek hayatta da ancak bir "tesadüf", politik sistemdeki yırtığı en net gösterebilmiştir.

Bir yapıtta "gösterilen", gerçeğe yakınlığının derecesi ne olursa olsun yine de "kurma"(ca) dır. Düzendeki sembolik yırtık, 2000'ler TV medyumu ve sinemasında bir taraftan anlamlandırılmaya çalışılırken bir taraftan da dikilir. Eğer TV başında geçen değersiz dakikalar "önemsiz" şeyler söylemek için kullanılıyorsa bunun nedeni, önemsiz şeylerin, değerli şeyleri gizledikleri ölçüde aslında "çok önemli" olmalarıdır (Bourdieu 1997, s. 22).

Onyıldan fazla süredir TV yayın hayatına devam eden bir Kahraman olduğu için Polat'ın 2000'lerdeki kurgu/gerçek Yolculuğu; tüm Suç Kahramanlıklarının bir özetidir. Başta Balkanlar'da görev alan Polat, sırasıyla Türk, Rus, Amerikan ve İsrail mafyasıyla uğraşır ve sonra Suriye, Irak ve Filistin sorunlarına yönelir. 2010'da Ermeni konusu da gündeme gelmiştir.[40] Ancak bu Yolculukta bir "dizi-kahramanında" görülmemesi gereken karakter değişimleri sergiler. Niyet ve hedefleri başkalaşır, toplumun asıl sorunlarından uzaklaşmak için uzun bir mücadele verir. Bu yüzden kurduğu arzu politikası ve önermeleri askıda kalır. 2000'lerin ülke şartlarında "aile ve ev" dışında politik olarak nelerin güvenilir olduğunu sürekli başka bir karşı-hakikatte arayan Suç Kahramanları, aslında kendilerine bir kimlik aramaktadır.

2000'LERDE SUÇ KAHRAMANI SÖYLEM ANALİZİ

Polis ve suç draması modern bir mittir. Polis draması karakterlerin mücadelesi ve yasayla ilişkisini problemazite ederken yasanın boşluğu üzerinde durmaz. Buna mukabil suç dramasındaki Kahramanlar yasa ve adalet arasındaki boşluğu kapatabilir. Kurgusal yapıtlar inandırıcılık ilkeleriyle hareket ettiği için Suç Kahramanlıklarındaki koruyucu öznenin inşasında, diyalog çok önemlidir. Film diyalogları gündelik hayattaki konuşmaların tersine; tekrar tekrar yazılan ve izleyicilerin "kulak kabartması" için dizayn edilen sözlerdir (Kozloff 2000, s. 15). Ancak bu diyaloglar Kahramanın sarf ettiği cümleler tek tek takip edildiğinde bir eğilim doğuramaz. Hikâye ortamının enerjisini kelimeler yarattığı için (McKee 1998, s. 179), Kahramanların duygularını yansıtan her bir sözcüğün kullanım oranı, yıllar içindeki içerik ve Çağrı değişimini sergileyebilir. Gerçek hayatta dilin dışında bir dünya olsa da, seyirci o dünyayı söylem dolayımıyla anlamlandırmaktadır. Özdeşleşilen Kahraman, arzularını sözlerle dile getirir, gerçekleri ihmâl eder ya da abartır.

Klâsik Anlatı'da hikâye iki katmanlı işlemektedir; bir yanda bir görev, bir yanda romantik aşk vardır. Klâsik Anlatı'yla yoğun ilişki kuran 2000'lerin Suç Kahramanlarının hepsi melodramatik bir aşk yaşamakla birlikte görevleri açısından ayrılır; Yusuf (1998-2002), Polat (2003-), Yandım Ali (2007) ve İskender Büyük (2007-2010) daha çok "ulusal bir mücadele" verirken, Boran (2006-2008), Ali Osman (2007), Yiğit (2007-2008), Murat (2009) ve Ezel (2009-2011) "kişisel/duygusal bir mücadele" vermektedir. Maraz Ali'yse (2008-2009) her iki göreve de hazır melez bir Kahra-

40 Bkz. "*Kurtlar Vadisi Karabağ* Filmi Geliyor", 19.3.2010, http://sanat.milliyet.com.tr/-kurtlar-vadisi-karabag-filmi-geliyor-/sinema/haberdetay/25.03.2010/1213113/default.htm [Erişim tarihi: 2.1.2013].

mandır. Suç Kahramanlarının karakter derinliği ve söylem tutumları 2000'ler boyunca değişir. Kahramanların söylemlerini tek tek karakterlerde işaretlemek yerine, toplam diyaloglarının yıllar içindeki ayrışmalarını saptamak, onların 2000'lerdeki politik süreçlerle nasıl ilişkilendiğini ya da bu süreçleri nasıl yansıttıkları görmeye yarayabilir. Bu amaçla 1998-2009 arasında, her yıl için her bir Suç Kahramanı başına 115-150 dakikalık örneklemlerden toplanan 8.046'sı farklı 25.515 sözcük, seçilen iki "sözcük küme"si ("ulusal" ve "romantik") setiyle 500 sözcük başına frekanslanmıştır. Örneğin 1999-2000 döneminde Tip I kümesi kelimeler her 500 sözcükte 6, Tip II kümesi kelimeler 1 kez geçmektedir (**Grafik 4**).[41] 2007'deyse Tip I frekansı 3'e düşüp, Tip II frekansı 6'ya çıkmıştır. Bu tipleşmelerle Kahramanın ne zaman devleti, ülkeyi ve aileyi önemsediği ve ne zaman politikadan koparak kişiselleşip sevdiği kadına yöneldiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Kutupsallaştırılmaya çalışılan Kahraman söylemi "tip"leşmelerinin, kurgunun; toplumsal tehdit algısıyla ilişkilenişini sergilenmesi açısından da, doğrudan huzursuzluk kaynağı olan terör hareketlilikleri değerlendirilmiş ve bazı korelasyonlar saptanmıştır.

Türkiye'deki ulusal ve mali güvenliğin son 30 yılda en büyük tehdidi terör eylemleri ve PKK'dır (Acay ve Korkmaz 1999). Suç Kahramanlığı 90'larda belirdiğinde, terör zirvedir. PKK politik bir şiddet hareketi olarak 80'li yıllarda başlamış, 90'lı yıllarda artmış, örgüt lideri A. Öcalan yakalandığında (1999) durmuş ancak 2000'lerin politik gelişmelerine mütekabil yeniden başlamıştır.[42] Eski Genelkurmay Başkanı İ. Başbuğ'un 2008'de yaptığı açıklamalarına göre, terör çatışmalarında toplam 44.042 kişi yitirilmiştir.[43] Bir kimlik kurmanın asli unsurunun hikâye kurmak ve eril mitolojinin cinsiyet kurgusundan çok, siyasi işlev gören arketiplerden (Murdock 1990, s. 1, 114) geçtiğini düşünürsek, mitik ve gündelik gerçekliğin neden en çok bu dönemde kesiştiğini anlayabiliriz.

TV'de baş gösteren Suç Kahramanlığı 2000'lerde muhafazakâr sağın yükseleceğini öngörür. Grafiğin zaman döneminde 2002'den beri yönetimde olan parti AKP'dir. Kahramanlar, sağ eğilimli ikonlardır (Kolker 2008, s. 133) ve toplumsal sorunları, geleneksel değerlere sarılarak kucaklamaya çalışır. Grafiğe göre terör 1998'de zirvedeyken, 2000-2004 arasında gerilemiş, 2005'te yükselişe geçip tekrar bir zirve yapmış ve 2009'da bir miktar azalmıştır. Tip I, ulusal Kahramanlık söylem eğilimi bu yönelişle paraleldir.

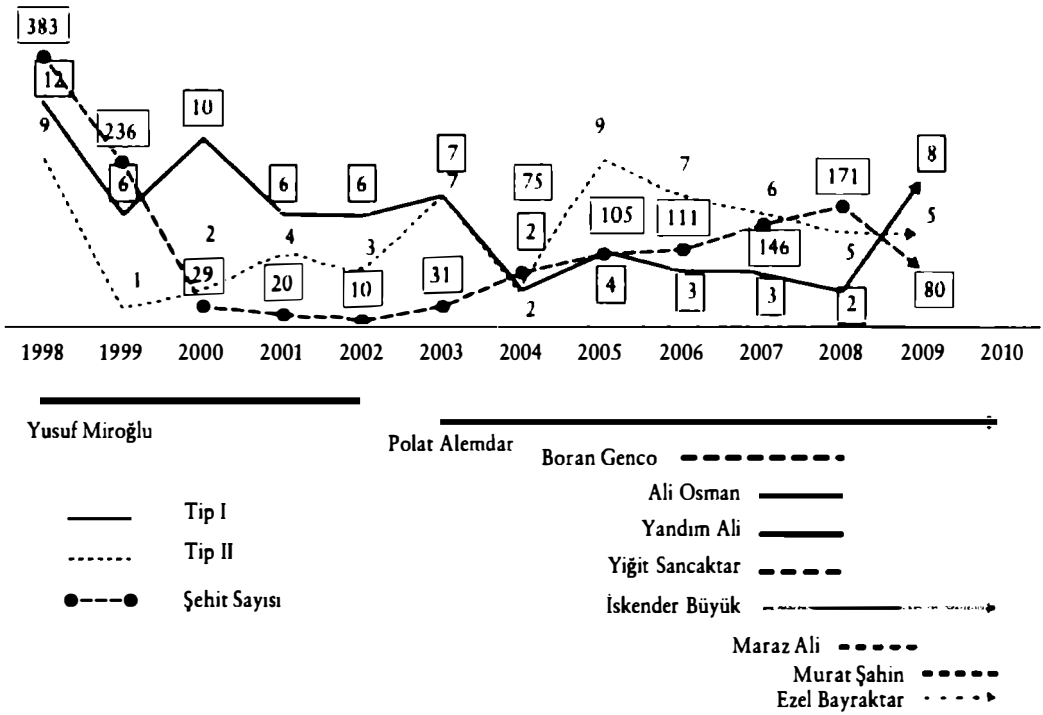
Yusuf'un 1998-2002 arası sözlerinde ülke hassasiyetleri azalırken, sevdiğine yönelme arzusu artmıştır. Ancak bu zaman diliminde Yusuf hiç Türk sözcüğü kullanmamasına rağmen (**Tablo 13**) yine de baskın biçimde Tip I söylemli Kahramandır. 2003'te beliren Polat ise, Tip I ve Tip II açısından bir kırılma yaşar ve her iki söylem (hem vatana hem Elif'e kavuşmak) birbirine üstün gelmeye çalışır. Üstelik bu

41 Tip I kelime kümesi: Anne, baba, başbakan, Türk, Türkiye, milli, millet, ülke, memleket, cumhur, cumhuriyet, toprak, mahalle. Tip II kelime kümesi: Sevgi, seviyorum, sevda, sevgili, aşk, öç, (Kahramanın romantik nesnesi:) Ayşe, Zeynep, Ayşegül, Elif, Safiye, Sıla, Afet, Karaca, Defne, Colette, Nadia, Ahu, İdil, Eyşan, İnci.

42 Wikipedia'daki Türkiye "Terör Saldırıları ve Çatışmaları Kronolojisi" incelenebilir; bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/PKK_saldırıları_ve_çatışmaları_kronolojisi_(2000'ler) [Erişim tarihi: 3.5.2013].

43 "Bir Dönemin Acı Bilançosu", *Doğan Haber Ajansı*, 17.9.2008, http://www.haberler.com/bir-donemin-aci-bilancosu-haberi [Erişim tarihi: 3.8.2013].

GRAFİK 4
Suç Kahramanlarının Diyaloglarının Tip I/Tip II Kahraman Söylemlerine Göre Yıllık Tasnifi*

(*) Tablodaki veriler, Jandarma Genel Komutanlığı'nın resmî toplam "şehit" personel (polis, korucu ve asker) sayılarıdır. 1998-2000 arası için bkz. "Yıllara Göre Verilen Şehit Sayıları", *Aktif Haber*, 17.8.2001, http://www.aktifhaber.com/iste-yillara-gore-verilen-sehit-sayilari-482627h.htm [Erişim tarihi: 1.9.2013] ve 2000-2009 arası için bkz. "Son 10 Senede Hangi Yıl Kaç Şehit Verdik", *Habertürk*, 8.8.2012, http://www.ensonhaber.com/son-10-senede-hangi-yil-kac-sehit-verdik-2012-08-08.html [Erişim tarihi: 8.8.2013]. Çatışma yoğunlukları, yıllara göre dağa çıkan ortalama çocuk militan sayısıyla da paraleldir: 1998 (7.000), 1999 (50), 2000 (100), 2001 (150), 2002 (200), 2003 (210), 2004 (500), 2005 (400), 2006 (250), 2007 (300), 2008 (500), 2009 (300), bkz. "PKK'nın Çocuk Militanları, ABD Raporu", *A24*, 11.6.2012, http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-32789-173-pkknin-cocuk-militanlari.html [Erişim tarihi: 13.6.2013].

dönemde terör dip noktada olduğundan Polat aslında ülkesini "mafya"dan kurtarmak ister. 2004-2005 arası Polat'ın söyleminde romans ağırlığı varsa da, artan teröre paralel biçimde, "Tip I söylemi" çoğalır. 2005'e gelindiğinde beliren Kahraman Boran'la beraber Tip II söylemi 2000'ler zirvesini yapar. 2005 terör açısından çok önemli bir yıldır; çünkü şiddet yükselişinin devam edip etmeyeceği belirsizdir. Tam orayı işgal eden Kahraman Boran önemli bir emniyet sağlar; artan teröre rağmen yükselen Tip II (romans) söylemi aslında (Doğulu-Mardinli) Boran'ın, (Batılı-İstanbullu) Sıla'ya aşkıdır ve Boran Kürt imalı bir karakter olarak terörden uzak durur, şehre bağlanır; modern-dir, hatta törelerini fesheder.

2007'de, 2000'lerin en karmaşık söylem dönemi yaşanır (dakika başı Kahraman diyaloğu 12 sözcüktür: Tablo 13); çünkü terörün artış eğilimi netleşmiştir. Kahramanlar çok konuşmaya başlarlar. Sırayla beş yeni Suç Kahramanı ortaya çıkar: Yandım Ali, Ali Osman, Yiğit, İskender ve Maraz Ali. Tip I söyleminin, azalsa da 2007'ye dek sürmesi vatana duyarlılığa işaret ederken; devlete karşı şüphenin de devam ettiğini gösterir ve Yusuf, Polat ve Boran birlikte oldukları kadınlardan şüphe duymaz. Türk politik filmlerinde ülkenin kuruluşunu kadının simgelemesi (Eyüboğlu 2001, s. 40) bu açıdan önemlidir. Tip I söylemi; vatanı, "korunan bir kadın" olarak görür ve arkada/evde bıraktığı kadınlardan emindir. 2007'de terör yükselmesine rağmen (henüz zirvesine erişmez) ulusal bölünme endişesinin kısmen dindiği ve "devletten şüphenin" duraksadığı bir anda, Kahramanlar birden sevgililerinden şüphe eder ve Tip II romans söylemi düşmeye başlar. Yandım Ali'nin sevdiği kadın Kötü bir Adamla evlidir, Ali Osman'ın müstakbel gelini Kötü bir Adamla birlikte olmaktadır, Yiğit ve Maraz Ali Ayartıcı ajan kadınları sever, hatta hegemon konumlarıyla en vatanperver olması beklenen Polat ve İskender güvenilmez bir kadını (İnci) paylaşamaz. 2008 ve 2009'da zirve yapan terörle birlikte Tip I söylemi yeniden yükselir ve biri, bir kadın tarafından Ayartılan (Ezel) ve diğeri devlet tarafından kandırılan (Murat) iki yeni Kahraman belirir. Ezel'in hikâyesi, Polat'ın hikâyesinin apolitik bir versiyonudur ve Elif'le yer değiştiren Eyşan, Ayartıcılığı yüzünden öldürülür.

2000'lerde ulusal tehdit yükseldiğinde Suç Kahramanlıklarında "sınıf ayrımı" sorunları ve "sınıf dertleri" kapanmakta ve Tip I türü ulusal Kahraman söylemi artıp, totaliter bir karakter ortaya çıkmakta, neredeyse bir savaş gibi süren terör tehdidi azaldığındaysa "sınıf atlama" yoluyla sevdiğine kendini ispat etmek isteyen Tip II türü duygusal Kahraman eğilimi belirmektedir. Kahramanlık söylemi 1999-2004 ve 2004-2009 olarak dönemlendiğinde ilk dönemde Tip I, ikinci dönemde Tip II eğilimi fazladır. 1. ve 2. dönemin eşiğinde duran Polat, vatanını korumak için Biçimdeğiştirmiştir. Romans söyleminin 2009'a kadar yükseldiği ortamda çiftler Biçimdeğiştirerek birbirini karşılıklı kandırır. Hatta 2009'un son Suç Kahramanlığı *Ezel*'de âşıklar "karşılıklı" Biçimdeğiştirip birbirine oyun kurarak öç alır. Güvensizlikler kişisel ilişkilere inmiş, Yancılar azalmış, Rehberler tekinsizleşmiş (Tahir, Ramiz ve Kenan), güvenilecek kimse kalmamıştır.

Tip I söyleminde kümeleştirilmiş anne, baba, başbakan, Türk, Türkiye, milli, millet, ülke, memleket, cumhur, Cumhuriyet, toprak ve mahalle sözcükleri; Türkiye'de aileyi ulus metaforuyla tanımlayan, ulusal kimliğe ait efsaneleri homojenleştiren (Hill 2001, s. 33), devlet bekası için uğraşan, Türk olmayanları sinsi, hain ve dış destekli bulan (M. Yücel 2008), anlamak yerine eskiyi yerip "yeni"yi kutlayan (Aslıtürk 2008), tek nefesle dağları yıkmak isteyen (Çintay-Aköz 2006) ve teröre karşı mücadeleyle ulusal asayişi sağlayan (Şentürk 2009, s. 92) milliyetçi söylemle uyumludur:

> – Polat: "Abdülhey seni öldürmek isteseydim öldürürdüm... Ama devlet için çalışanları öldürmem." (*Kurtlar Vadisi* B 57)
> – Yandım Ali: "İkimizden daha önemli bir şey var Defne; o da memleket. Ben buraya arkamı dönüp Viyana'ya gidemem... Beni affet yüzün gülsün!" (*Son Osmanlı: Yandım Ali*)

> – İskender: "Ben sana masumum demiyorum ki? Bu millete, bu devlete, bu vatana; bu son borcumu ödemek istiyorum!" (*Kurtlar Vadisi: Gladio*)

Tip II söylemindeki sevgi, seviyorum, sevda, sevgili, aşk ve öç sözcükleri ve bir arzu nesnesi olan sevgili isimleriyse; kendisi ve çevresiyle çelişkiye düşen, haklılığı su götürür ve çıkmazda olan (Yavuz Turgul, kişisel görüşme, Eylül 2012) büyük kentlerin şövalyesi kabadayıların (Sezgin 2007, s. 116) ya da topluma rağmen kişisel değerlerini koruyan türden kovboyların (Storey 2000, s. 71) duygusal amaçlı erkeksi şiddet eğilimlerinin karşılığıdır. En "mazlum" "romans Kahramanı" olan Ezel'i (önceki Ömer kimliği için) ölüme gönderen Kötü Rehber Ramiz onda cinsî bir öfke uyandırmıştır:

> – Ezel: "Gerçeği öğrenmek istiyorum, gerçeği..."
> – Ramiz: "Sen gerçeği öğrenmek istemiyorsun yeğen!"
> – Ezel: "Söyle! Yine sen söyle ne istiyorum ben?"
> – Ramiz: "Sen bu kadını affetmek istiyorsun!"
> – Ezel: "Hayır."
> – Ramiz: "Evet! Bu kadın sana öyle bir neden söylesin ki; öyle haklı bir sebep göstersin ki sen nihayet bu kadını affedebilesin istiyorsun!"
> – Ezel: "Yeter, yeter Dayı, yetişir tamam."
> – Ramiz: "Hadi affettin, intikamdan vazgeçtin diyelim... Peki adaleti ne yapacaksın? Ömer'in hakkını bir tek sen arayabilirsin!"[44] (*Ezel* B 8)

Siyasal politikalara yön veren terör faaliyetlerinin (Kılıçaslan 2008, s. 77), 2008 ve 2009'daki artışı devlet ve millet adına konuşuyor olma temelinde itaat isteyen Tip I söylem türünü yükselişe geçirmiştir. Bu açıdan ulusal güvenlik paranoyası, askerî ve politik şehitlik (mitik Kahramanların fedakârca yaptığı kurban olma) söylemiyle paraleldir. Topluma yönelik tehdit büyüdüğünde kurban-Kahramana yönelik ihtiyaç artmakta, şehit söylemiyle kadercilik kuvvetlendirilmekte ve "yaşa ya da öl" ikilemi inançla aşılmaktadır.

Saptanan sözcük frekanslarında, bir başka anlamlı ilişki "Baba" sözcüğü açısındandır. 2006 ve 2007'de terör tırmanış eğilimini güçlendirdiğinde "Türk-Türkiye", "ölüm-ölmek" ve "Baba" sözcüğünün kullanımı aniden artmıştır. Oysa 1999, 2000 ve 2005 sezonlarında Baba sözcüğünün kullanımı 0'dır. Baba çağrılmamaktadır. Siyasal yaşamda kutsal bir yeri olan, ailevi değerlerin egemenliğine atıfta bulunan, koruyucu ve güven verici boyutlar içeren (Atabek 2007) ve Suç Kahramanlıklarında Kahraman tarafından yeri, onu öldürerek devralınamayan Baba, sadece ölüm korkusunun çoğaldığı zamanlarda Çağrılmaktadır (1998, 2006 ve 2007). 2007 yılı içinde, 27 Nisan Günü, Genelkurmay Başkanlığı Hükümet'e yönelik bir E-muhtıra yayımlamıştır. Baba Çağrılmıştır. Bir türlü büyümeyen ve büyüdüğünde de direkt bir Baba'ya dönüşen Türk Kahramanı, ülkesi için kurban olmayı (ölmeyi), Baba otoritesiyle birlikte hatırlar.

Son on beş yıldır TV'de var olan ve sinemaya yayılan Suç Kahramanlığı, Türk Sineması'nın melodramatik göreneklerini kullanarak bir "duygusal şiddet" miti yaratmış, ulusal Kahramanlık söylemiyle "vatan için görevi"; romantik Kahramanlık söylemiyleyse heteroerotik erkeksiliği öne çıkarmıştır. Ulusal tehdit düştüğünde "mazlum romantik özne" konumuna geri dönen Kahramanlar ezilmekte, toplumsal varlık riske girdiğindeyse, vatanın anla-

44 Bu diyalog *Habertürk* magazin müdürü M. Güler'e göre; diziler için 2009'un en iyisidir (Güler 2009).

TABLO 13
Türk-Türkiye, Ölüm-Ölmek ve Baba Sözcükleri Frekansları

Sezonlar	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Toplam Örneklem Dakikaları	115	103	120	118	96	155	138	149	430	726	495	628
Toplam Örneklem Sözcük Sayısı	763	619	311	1.389	395	1.621	1.079	741	3.349	8.602	2.004	4.642
Dakika Başı Sözcük Frekansı	6,6	6,0	2,6	11,8	4,1	10,5	7,8	5,0	7,8	11,8	4,0	7,4
Türk/Türkiye* Sözcük Frekansı	0	0	0	0	0	1	2	5	4	5	3	5
Ölüm/Ölmek Sözcük Frekansı	3	1	1	5	2	9	19	10	16	32	12	21
Baba Sözcüğü Frekansı	4	0	0	2	1	3	1	0	4	4	1	1
TİP I Kelime Kümesi Frekansı	12	6	10	6	6	7	2	4	3	3	2	8
TİP II Kelime Kümesi Frekansı	9	1	2	4	3	7	2	9	7	6	5	5
Şehit Personel Kaybı	383	236	29	20	10	31	75	105	111	146	171	80

(*) Sözcük frekansları karşılaştırma kolaylığı için 500 sözcük başına yuvarlıdır.

mı konusundaki fikirlerini netleştirip, insanları çabuk Kahramanlıklara kalkıştırmak için maçolaşmaktadır. A. Dorsay 2000'ler Türkiyesi'ndeki politik kaymayı bir ulusu cinsiyetlendirmeye benzetmiştir: "Eğer Hollywood, onyıllardır *Ben-Hur* (W. Wyler, 1959) ve *the Ten Commandments* (C. B. DeMille, 1956) gibi radikal şahadet filmleri çekebiliyorsa, Müslümanlar da yapabilsin" (aktaran Farzanefar 2005). 90'larda toplumda açığa çıkan siyasi arınma talebi, 2000'lerde başarısızlığa uğramış ancak adaletçi Kahramanlık söylemi gündelik tarihi yeniden kurmuştur. Kahraman kimliğine dayalı eril bireycilik; "tek tip"leştirici devlet denetiminin aslında dolaylı bir propagandasıdır.

Dizilerin 2000'ler başındaki kriz sonrası popüler kültürde elde ettiği ideolojik başarı "melodramatik modun aileyi bir arada" ve "mitik formun ulusu bir arada" tutma direncini yansıtır. Öykülerdeki söylemler, üniter devlet algısı açık terör tehdidinden doğrudan etkilendiğinde milli savunmacılığa (hegemonyaya), aradaki barış evrelerindeyse cinsî arzulara (sevgililere) meyleder. Ancak Kahramanlar, bu iki aşka aynı anda kavuşamaz; yapımlara akseden endişe ve huzursuzluklar dinmez ve düzen ve güven ortamı ertelenir. Kahraman ya vatanıyla (ya iktidarla) olup sevgilisini ya da sevgilisiyle olup vatanını (ya da iktidarını) kaybeder. Devlet söylemi ve milliyetçilik, Kahramanın iktidar istencini ve bireyselliğini bir yere kadar teşvik eder, ancak ileriye gitmemesi için Kahramanın kadınını esir alır! Yaratılan sahte bir cesarettir. Böylece Kahramanlık, aşk içermesi gerekli hikâyelerden, bireysel serüvenci hikâyelere de tam anlamıyla evrilmez.

İzleyici tek bir egoyla, tek bir karakterin edimselleşme basamaklarıyla özdeşleşerek egemen sistemdeki başarılı ve güçlü erkek ideolojisince yeniden kurulur. Ancak bu eksik bir kurulmadır, Kahramanın yeterince bilinçlenmesine izin verilmez. Kamu düzeninin bir temsili olarak bu aidiyet tahakküme dayalı bir sisteme gönüllü katılımı hazırlayan psikolojik bir eğilimdir. Erkeklerin eski fantazileri olan trajedimitlerden indirgenen melodramın muhalif söyleme yer vermeyen yapısında Türk Suç Kahramanı, aynı anda ve şuursuzca iki imkânsız aşk peşinde koşmaktadır. Ülkeyi kurtaracakken sevgilisine, sevgilisini kurtaracakken ülkesine sevk edilir. "Arayışları" çifte men edilir.

Deli Yürek dizisinin ikonolojisi olan tabanca ve gül bu çelişkiyi net biçimde yansıtır. Yusuf delidir; çünkü bir "Türk erkeğini tanımlayan ve hepsi aynı anlama gelen sünnet, asker olma ve meslek" (Selek 2009, s. 19) fazlarını koşulsuz kabul eder; ancak bir kalbi de vardır ve vatan-ana peşinde koştuğu sürece, sevdiğine kavuşamayıp erkekliğinin son merhalesi olan "evliliği" yaşayamaz. Benzer biçimde Yolculuğunu bir türlü bitiremeyen Polat da, "Ne sevdiğim için yaşayabiliyorum, ne vatan için ölebiliyorum," (Özdener ve Şaşmaz 2005, s. 17) der. Polat Tip I türü söylem eğilimine geçmemek için, kendisini vatan (ve Devlet Baba) adına aldatan Rehberine çok uzun süre direnmiş ancak ona karşı da gelememiştir:

> – Polat: "Bana ne yaptın? Bana ne yaptın Şef? Sen aslında beni öldürmedin. Sen sevdiklerimi öldürdün Şef! Bütün sevdiklerimi öldürdün... Bu hesapta yoktu Şef, onların ölmesi hesapta yoktu! Bir kâbus gördüm; annem, babam, Elif hepsi diri diri gömülmüştü. Söylesene onların ne günahı vardı? Ben sevdiklerimle yaşamak istiyorum. Hem de bin kere. Anlayamadığın işte bu Şef... Onları görmeyeceksem, onlarla konuşmayacaksam, onlara dokunmayacaksam, ben bu içine tükürdüğümün ikinci hayatını kimlerle yaşayacağım ha? Söyle kimlerle? Evet evet hatırlıyorum; her şeyin sonunu düşünen Kahraman olamaz!" (*Kurtlar Vadisi* B 2).

Yusuf: "Bundan böyle silah yok, kan yok. Cehennemin kapısı ardına kadar kapandı artık" (*Deli Yürek* B 70). Yusuf gül ve tabanca arasında kalmıştır. Zaman zaman tabancasını bırakmak istese de "Kötülük" onu geri Çağırır.

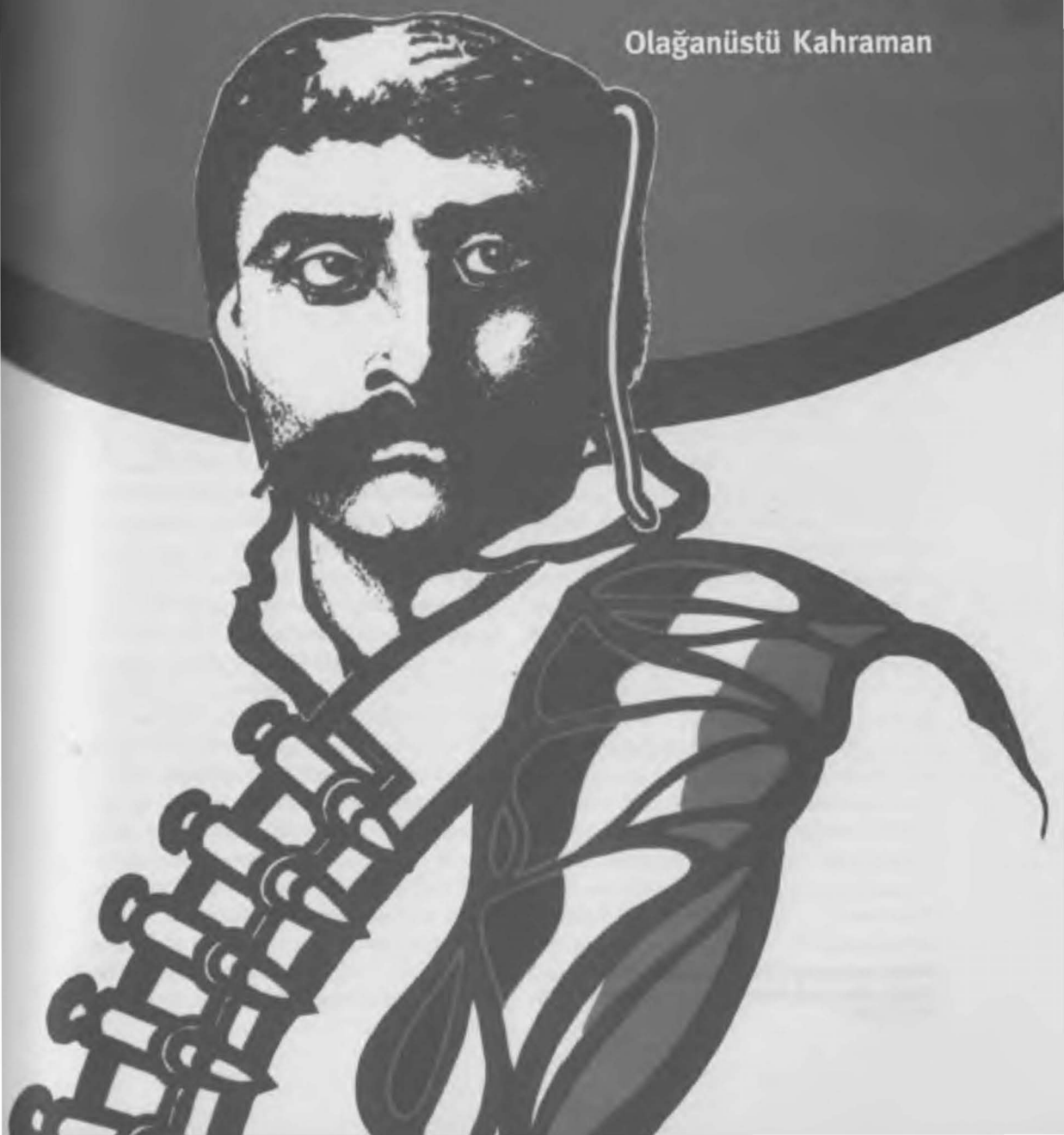
2000'lerde başlayan ve 2014 itibariyle hâlâ süren *Kurtlar Vadisi* dizi ve filmlerinin senaristi B. Özdener (*Deli Yürek*'in de kısmî senaristidir) "*Kurtlar Vadisi*'ni 40 yıl boyunca çekmeyi planlıyoruz," demektedir.[45] 80'lerde bekleyip 90'larda buzdolabından çıkan Eşkıya, bozul-

45 Bkz. "*Kurtlar Vadisi*'ni 30 Ülkeye Sattılar", 13.6.2010, http://www.haber10.com/haber/206341/ 13.6.2010 [18.1.2013].

mamış erkeksiliğiyle toplumsal rollerin normalizasyonunu bir tür kimlik pedagojisiyle sağlamayı tetiklemiştir. Kutsal Mazlumluk rastlantılara terk edilmiş ezikliğini, şüpheci bir ihanet algısıyla kader tesis ederek giderir. Kabadayı kimliğindeki milli Kahramanlar da şişen mitik erkekliklerine rağmen mazlumluk kanalıyla iğdiş edilmektedir. Onlar için başarısızlık bir seçenek değilmiş gibi sunulur. Kahraman yalanı çoğaltıcı (sanat, öğreti, din, nakilci/tekrarcı) ya da azaltıcı (disiplin, bilim, felsefe, tekrarcı değil aşıcı) metotların birincisine uyarak sınırsız bir anlatı töresinde hafızamız yüzünden üreyen tesadüfleri, bize "özel hissettirsin" diye anlamlandırmanın ve çevrenin ve evrenin "bize özelliğinin" en aşkın şerhçisidir. Hakikat (gerçek/lik) hep, varlığa değil anlama ilişkin kalacağından Kahraman fonksiyonculuğunu işleten bu tarz yapımlar, kimlikçiliğin/milliyetçiliğin hava deliğidir. Ancak, mülksüzleşmiş yığınların acılarını alan görsel yapımlar; bir imkân olarak da kullanılabilir ve ulusal kültür mitlerine yaslanan otantik savunmacılık, "kültürel malzemeleri yerel sorunlarla ele alan bir samimiyete" dönüşebilir. Etnik ya da dinsel milliyetçilik kaçınılır bir olgudur; aksi takdirde etnik sadakat, anadil ve adetlere bağlılık, onların devletle ittifakları sayesinde yerine getirdikleri politik işlevlere indirgenebilir. Suç Kahramanlığı da bir erkeklik aşaması değildir. Yoksa bir cesettir.

ALTINCI BÖLÜM

Olağanüstü Kahraman

Meksika ulusal Kahramanı Emiliano Zapata (1879-1919):
"Güçsüz halklar güçlü liderler çıkarır, güçlü halklarınsa lidere ihtiyacı yoktur."

Görsel hikâye anlatımına egemen yapıların olanak ve sınırlılıkları, toplumsal zafer, mağduriyet ya da çaresizlikler için ürettikleri imgelerde gözlenebilir. Çünkü anlatımlar farklı coğrafi, tarihsel ya da ideolojik şartlarda göreneksellesmişse de, doğurdukları beklentiler ve haz tüm kültürlerce paylaşılır. Bir görsel kültür alanı olarak sinema ve TV gibi, güçlü izleyici alışkanlıkları oluşturan iletişim kanalları; sosyal olgulara, aile ve iktidar ilişkilerine ve toplumsal cinsiyet gibi konulara tepkiler vermekte ve siyasal sistemin açıklarını doldurabilmektedir.

Bu çalışmada, 2000'lerin yerli film ve dizilerinde suç kariyeri sahibi Kahramanların prototip, kimlik, motivasyon, hedef ve çatışmaları ve içerildikleri metinlerin anlam yapısı, teması, olay-örgüsü, diyalogları, söylem eğilimi, Türkiye ve dünyadaki öykü modelleri ve aktüel gerçeklerle ilişkisi ve kurtarıcı özneyi cinsel ve politik inşası incelenmiştir.

Araştırma için 2000'lerdeki tüm popüler Suç Kahramanlığı yapımları (*Deli Yürek* dizi ve filmi, *Kurtlar Vadisi* dizi ve filmleri, *Sıla* dizisi, *Sessiz Fırtına* dizisi, *Adanalı* dizisi, *Aynadaki Düşman: Teşkilat* dizisi, *Ezel* dizisi ve *Kabadayı* ve *Son Osmanlı: Yandım Ali* filmleri) izlenmiş; öykülemeleri, yerli ve yabancı anlatı görenekleriyle karşılaştırılmış; her yıl için Kahraman diyalogları örneklemlerle dökülmüş ve Kahraman söylemleri sözcük setleriyle tipleştirilerek Türkiye'deki ulusal güvenlik krizleriyle karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın kapsam ve sorularını içeren girişi müteakip iki bölüm, Mitoloji ve Erkeklik Çalışmalarının kuramsal bir çerçevesini vermektedir. Öncelikle Kahraman kültünün ortaya çıkışı ve erkek Kahramanın tekâmül Yolculuğunun, farklı kuramcılar tarafından modellenişini tartışılmıştır. Propp, Levi-Strauss ve Campbell'dan başlamak üzere öykü analizciliği giderek gelişmiş, Jung gibi bilinçdışı kuramcılarının kavramsallaştırmalarıyla zenginleşmiş ve Vogler ve Voytilla'nın, filmlerden uyarladığı

"*Yazarın Yolcuğu*" versiyonuyla "görsel" karakterleri ve kurguları mitik fonksiyonlarla ele anlamayı mümkün kılmıştır. Kahraman öykücülüğünün tarihsel formunu aydınlatan bu çalışmalar; Erkeklik Çalışmalarını önceler.

Ikinci Bölüm'de, erkeklik kuramları öznel ve karşı-öznel yaklaşımlarla ele alınmıştır. Freudcu psikanalizden başlayarak Lacan ve Žižek'le devam eden "özcü" cinsiyet yaklaşımı, erkeği bir biyo-beden olarak ele alır ve giderilemeyen anne ayrılığı nedeniyle onun öznelliğinin eksik ve suçlu kurulduğunu söyler. Karşı-öznellikse, bu teorik yaklaşıma tepki olarak özellikle de Foucault'dan başlamak ve Gramsci, R. W. Connell ve Butler'da devam etmek üzere, erkeğin dışardan bir "biyoiktidar" biçiminde kurulduğunu savunmuş ve tanımı zenginleştirerek onu bir temsiliyete/performansa çevirmiştir. Aynı bölümde erkeklik kuramlarının "Baba" ve "hegemonik erkek" ve anlatının mitik ya da melodramatik Kahraman kavram yakınlıklarını tartışmak için Mulvey, Nichols, de Pixérecourt ve Boon'un dünya öykücülüğü ve N. Erdoğan ve Abisel'in Türk öykücülüğü çıkarımları kullanılmıştır. Bölüm sonunda Erkeklik Çalışmalarına katkı için erkeklik literatürü bir bütün olarak derlenmiş ve özellikle Kandiyoti, U. T. Arslan, Saraçgil, Sancar ve Selek'in erkek ve kültür ya da erkek ve sinema tartışmaları özetlenmiştir.

Üçüncü Bölüm'de Türk Sineması'nın kimlik arayışının anlaşılması için hayati önem taşıyan Yeşilçam'la yerli dizilerin etkileşimi ve ortak duygu evrenleri ve Türk TV tarihinin üç farklı dönemi olan "TRT", "Özel Kanallar" ve "2000'ler"deki yayıncılık, programcılık ve reklamcılık, müteakip bölümde 90'lar TV'sinde gelişen suç öykücülüğünün Suç Kahramanlığına dönüşümü ve Klâsik Anlatı ve Türk Sineması'ndaki Kahramanlıklarla ilişkileri ve son bölümde de Suç Kahramanlarının kurgu ve 2000'lerdeki politik gerçeği nasıl karmaşıklaştırdığı ve öykü karakterlerinin toplumsal ve kişisel söylem eğilimleri incelenmiştir.

Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Bölümlerin (TV'de suç metninin gelişimi, Klâsik Anlatı ve Türk Suç Kahramanlıkları karşılaştırması ve Suç Kahramanlığı söylemi) araştırma sonuçları şöyle özetlenebilir: Yeşilçam gölgesinde büyüyen Türk TV'si, 90 sonrasında gelişen özel kanalcılık ve reklam sektörü birikimleriyle programcılık alt yapısını güçlendirmiş ve yerli dizilerin sayısı aniden artarak, ithal dizilerin sayısı düşmüştür (1991-1992 arası yerli dizi sayısı 35'ten 55'e çıkarken, yabancı dizi sayısı 61'den 29'a inmiştir: Ek 1). Çoğalan diziler yeni temalar keşfetmiş, türlere evrilmiştir (Ek 3). Suç türünün resmî polis anlatıları 90'ların politik ve sosyal şartlarında aşınmış ve Türk "Suç Kahramanlığı" anlatısı yükselmiştir.

2000'lerdeki Suç Kahramanlığı öykücülüğü, Kahraman monomiti ve melodram sentezidir. *Kahramanın Yolculuğu* sinema modelinin Sıradan Dünya, Davet, Davetin Reddi, Rehberle Temas, İlk Eşiği Aşma, Denenme, Kovuğa Yaklaşma, İmtihan, Ödül, Dönüş Yolu, Dirilme ve İksiri Getirme aşamalarının çoğu; 14 Suç Kahramanlığı yapımında (10 dizi ve 4 film) gözlenmiş ve modelin Kahraman (Yusuf, Polat, Boran, Yandım Ali, Ali Osman, Yiğit, İskender, Maraz Ali, Murat ve Ezel), Rehber (Kuşçu, Bozo, Hamit, Ömer, Aslan, Osman, Rıfat, Tahir, Ramiz ve Kenan), Geçit Gardiyanı (Duran ve İsmail), Mesajcı (bir şehit annesi ve Meliha), Biçimdeğiştiren (Ayşe, İdil, Fiko ve Eyşan), Gölge (Savaş, Ağabey, Karahanlı, Ha-

şan, Cihan, Devran, Sero, Sam, Aron, Ersoy, Dimitri, Alex, Çelebi ve Cengiz), Yancı (Sabri, Cemal, Hikmet, Memati, Abdülhey, Abay, Halo, Pürmüz, Barut, Ferruh, Timur, Semih ve Ali) ve Hileci (Turgay, Çakır, Erhan, Gerard, Muro ve Adanalı) arketiplerinin tamamı tespit edilmiştir.

Kahramanlar yakınlarından öç ya da toplumdan adalet için gelen suç Çağrısını umutsuz aşkları, ekonomik statüsüzlükleri ya da kifayetsizlikleri gereği önce Reddetmekte, içine sürüklendikleri melodramatik şartları idrak edemeden, bir tesadüfmüş gibi Rehberleri ya da müstakbel sevgilileriyle karşılaşmakta, hiçbir şeyini bilmedikleri bir Özel suç dünyasına adım atarak aşırı şiddetli Denenmelerden geçmekte; Kötü "Kardeşler"le savaşmakta, Yancılarını yitirmekte, ahlâki dirençleri sınanmakta, bazen âşıkları ve Rehberleri tarafından aldatılmakta ve Ayartılmakta, Kötü Adamların kaçırdığı kişileri Olağanüstü bir yardımla "Konsey" tarzı Kovuklardan çıkararak geçici Ödüller kazanmakta, Gölgeleriyle yüzleşirken dirilmekte ve tam, yeni bir hayat için çözüm İksirini (Özel Dünyaya girip çıkmış olmanın hikmetini) getireceklerinde yasanın suçla yer değiştirdiği düzence kurban ya da kastre edilerek öldürülmekte ya da statülerini yitirmektedirler.

Metinlerde sık rastlanan arketipler; Kötü Adam ve anakarakter "varsayılmış" Kahramandır. "Kahramanın yılması ve yalnızlığı"na vurgu için zaman zaman yakınları Kötülerle işbirliği eder. Hegemon "erkek" konumunu pekiştiren Kahraman, bunu yapmak için aşırı Kötüleştirilmiş adamları hem Dış Aksiyon (hak etme) hem de İç Aksiyon (kendisine zarar vermeleri) gereği libidinal bir öfkeyle alt eder. Kahraman, Yolculuğu boyunca etnik ve dinî azınlık ya da madun "cins"ten Yancı ve Hilecilerle (Kuşçu, Turgay, Cemal, Çakır, Abdülhey, Erhan, Abay, Halo, Gerard, Rıfat, Muro ve Adanalı) ya da tamamı "şuursuz" sevgililerle ilerler ve mücadelesinde "metanomik emanetler" kullanır. Suç temasında, gerilimi düşüren ve Hileciye yansıtılan güldürü unsurlarının; sırf şive, etnisite ve bir erkek için arzu edilmeyen kadınsı görünüm ya da konuşmalardan kurulması dikkat çekicidir.

Sert ve komik bir Kardeş-Yancı olan Çakır, Hileci enerjisini tüm yönleriyle yansıtmıştır:

Çakır: "Eren; kim lan bu Rock Hudson?"
Eren: "Sinema oyuncusu, abi. AIDS'ten öldü."
Çakır: "Eee?"
Eren: "Abi adam eşcinseldi!"
Çakır: "Anlat bakalım Ermiş. Ne tür filmlerde oynardı bu topoş?"
Eren: "Abi, genelde Cowboy filmlerinde oynardı."
Çakır: "Lan bu Cowboy'ların alayı top. Ben mesela hep Kızılderililerin tarafını tutmuşumdur küçüklüğümden beri." (*Kurtlar Vadisi* B 23)

Türk suç metinleri mitolojik Kahramanlıklarla bu benzerlikler yanında, Yeşilçam'la kurulan bağın dizilere taşıdığı melodramatik karakter kiplerinin Türkiye'de erkekliğin sosyal koşullanışı ve güncel gelişmeler ve toplumsal anlatı görenekleri etkileşmesi sonucu doğan, kadınların aşırı ezilmesi, karakterlerin tipleş-

mesi, küfür ve şiddetle sağlanan adalet, hegemon Baba'nın korunumu ve Kardeş Katli gibi farklar da içerir.

Öncelikle; Kahramanların sevgilileri işsizdir (Feraye, "avukatlığı bırakan" Elif, Zeynep, Sıla, Defne, Karaca, Nisan ve Eyşan). Bir işi olanlar sırf Kahramanı Ayartmak için o mesleği icra eder (*Polis* Deniz, *Polis* İdil ve *Avukat* Ayşe). Kadınlar korunacak bir nesnedir ve ya saf, ya evcil ya da fahişedir. Kadın olmak ve kadınsılık aile dışındaki tüm homososyal mekânlarda bir hakaret unsurudur. Saf ya da evcil kadın güzel ve sağlıklı olmasına rağmen cinsel bir talepte bulunmaz, bulunanlar kötülenir ve cezalandırılır.

Suç Kahramanı Klâsik Anlatı formunun yozlaşmış melodram moduna her girdiğinde imkânsız aşk teması öne çıkmakta, İç Aksiyon aşka kavuşmaktan ibaretleşmekte ve başa gelen dertlerden ders çıkarılamamaktadır. Çözümsüz kalan Suç Kahramanı kurgunun gerçekten oluyormuşçasınalığını arttırmak için mazlum konumunu terk ederek maçolaşmakta ve maskülen bir söylemle öykü dünyasını imha etmeye çalışmaktadır. Ancak, Türk Suç Kahramanı her tür tahakküm edici donanım ve özgürlüğe ve bu yüzden de aile içi yasalar dâhil her tip iktidar alanını yeniden dönüştürebilecek güce sahipse de, suç metninde; "sistemi" tutan genetik Baba'yı ya da otoriter Baba'yı "konumunu devralmak" üzere "öldüremez"! Çünkü, paradoksal biçimde, yerine koyacak bir şeyi yoktur. Kültürel kapitalsizdir ve yeni bir miras oluşturamaz.

Kahramanın genetik Babası ya ölüdür (Yusuf, Yandım Ali, İskender, Murat, Maraz Ali ve Ezel'in Babası), ya "Kardeşleri"nce öldürülmüştür (Yiğit'in Babası) ya da oğlu için kurtarıcı bir Baba olarak "ölmüştür" (Ali Osman). Kahraman, genetik Baba Kötü konumdaysa bile (Polat ve Boran'ın Babası) onu öldüremez. Otoriter Babalar, Rehberler hariç tamamen Kötüdür (Ağabey, Hasan, Sam, Osman, Sero, Aron, Fuat, Ersoy, Çelebi ve Kenan), bu yüzden konumları devralınmaz ve Kahraman onları öldürse bile bunu bir ceza vermek için yapmıştır. Otoriter iyi Rehberler (Mustafa Kemal, Rıfat ve Tahir) öldürülmez ve yaşarlar.

Yancılar, Kötü Adamlar ve akrabalar arası müttefiklikler "Kardeşler Birliğine" benzeyen Konseyler oluşturmuştur; ancak genetik Kardeşlikler dâhil bu birlikler kırılgan ve Kötücüldür. Kardeşler düşmandır ve Kötü otoriter Baba'nın yerini almak için onunla değil birbirleriyle mücadele ederler. Kahraman; kendi genetik Babası'nı öldüremeyip hikâye çözümü askıda kalsa da; genetik iyi ya da Kötü Baba, (birilerince) öldürüldüğünde; Kötü otoriter Baba, (birilerince) öldürüldüğünde ya da Baba hiç var olmadığında öykü biter (bu kuralı ihlâl etmiş *Sessiz Fırtına* ve *Aynadaki Düşman: Teşkilat* yapımları yayından kalkmak zorunda kalmıştır; *Sessiz Fırtına*'da Baba 2. bölümde erkenden öldürülür, *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'ta Baba bulunmaz ve namın, Rehber Tahir'e ilişmesi yetersizdir). Yapımlarda, genetik ya da otoriter Baba'nın Sosyal Konsey ya da ailede domine ettiği Kardeşler Birliği; Baba'nın/Alfa-erkeğin, bir geçici haremi görünümündedir.

2000'ler Suç Kahramanlarının çoğaldığı dönem olması açısından anlamlıdır. Tespit edilmiş (1975-2009 arası) polis ve/ya da suç temalı diziler 1997'de tırmanışa geçerek 2007'de zirve yapmıştır. 1998'de çekilen *Yılan Hikayesi*'yle beraber Hollywood polisiye ekolü benimsenmiş ve kriminalistik kurgu detay kazan-

mıştır. Polisiye kahramanları birer devlet memuruyken, yeni ve kendinden görevli Suç Kahramanları ve çeteleri haline gelmişlerdir. Yapımcılar, yasallığı tartışmaya açmış ve Devlet Baba'ya yönelik şüphe eksenini genişletmiştir. 60'ların siyasi geçişine ve dünya entegrasyonunun doğurduğu huzursuzluklara mutlu sonlar üreten Yeşilçam ve 2000'lerin Kahramanlık öyküleri paraleldir; komşu bölge savaşları, Türk ulus devlet projesinin sarsılması, yükselen muhafazakâr-liberal değerler ve ekonomik endişeleri gidermek için yeni öyküsel çözümler bulunmuştur. Yeşilçam'ın erkek filmleri melodramatiktir, hatta bütün melodramları erkeğin sesidir (Güçhan 1996, s. 32). 60'lar ve 70'lerin Cemil ve Battal Gazi'li aksiyon ya da kostümlü macera filmleri toplumdaki korku ve erillik krizini bir "Baba" figürüyle zahmetsizce terapi eder. Toplum; "Baba'ya dönmüştür".

90'larda sinemanın zayıflayıp TV'nin güçlenişiyle artan diziler temelde iki form gösterir: İlki Yeşilçam aile hikâyeleri, ikincisi de melodram ve Klâsik Anlatı (*Kahramanın Yolculuğu*) "mit"ini birleştiren suç türü. Trajik ya da dramatik "Mit Kahramam"nın Türkiye ve İstanbul şartlarına uyarlanışı henüz fazlasıyla melodramatiktir. Hollywood nasıl önce melodramı, sonra miti keşfettiyse; Türk yapımcılığı da aynı sırayı takip etmektedir. Aileyi bir arada görmek isteyen ve 90'larda yeniden yükselen, ataerkilciliğin doruğundaki Kahraman, kapitalizmin yok ettiği mahalle, şehir, vatan ve din gibi birlikleri yeniden kazanmak ister. Ancak bu "yalnız başına" başarılacaktır. Böylece gayret ve sadakatine ihtiyaç duyulan muhafazakâr kesime bireyci bir Kahraman ahlâkı zerk edilir. "Acının kişiselliği" bir varoluş hakikatine dönüşmüştür.

Kahramanlık, bir yaratma durgunluğu olarak eriyen her şeyi bir arada tutmak isteyen bir "olağanüstü hal"dir. Egemen olan "olağanüstü" hale karar verir (Schmitt 2002, s. 13). Susurluk paranoyasıyla deşifre olan hukuksuz devlet, Avrupa Birliği açılımı, çözülememiş aidiyet sorunları, Müslüman, küresel ve Batılı olma çelişkisi ve krizlerin tanımı, kurtarıcı-"Babalarca" tekrar tasarlanmış ve gerçekte olanla öykü dünyasının dilinin karışması aktüaliteyi arıtmıştır. Bir gerçeği bilmek onu düşünmek sayılmayacağından Kahramanın doğurduğu gerçeklik, sorgulatmayan kurguları sahiplenilir kılmış ve delikanlılık, bireysel maçoluk ve mertlik vurgusuyla 2000'lerde mitik ve politik bir erkeklik tavrına dönüşmüştür. Anlatıyı aşarak varoluş imajı oluşturan bu "düşünme" tarzı, modern-montajdır.

Türk Kahramanının, kurtaramadığı Dış dünya ve bulmak istediği İç huzuru arasındaki gidimli gelimliliği, sürekli haklı çıkma ve reaksiyoner olma hali; zorunlu bir enerji kaybıdır. Ekstra-sinematik söylemi; alt edilemeyecek her şeyi yanlış bilinç olarak nitelemek ideolojisidir. Modern dünyaya ya da küresel hiyerarşilere alternatif üretememenin ezikliği, savunmacı bir pozisyon alan ve haklılandırma çabası güden bir mağduriyet anlatısıdır.

Hareketli imajlarla toplum incelemesi yapan görsel metinler aynı zamanda bir tepki ve gösteri operasyonu niteliği taşır. Melodram kolay anlaşılır ve buyururken, dram zor anlaşılır ve sonuç çıkarması uğraş ister. Anlaşılırlığı nedenselliğe tercih eden Türk toplumu kesikli bir kipte ve basit duygu parlamaları yaşatan bir trans-mod olarak melodramla karşılaşır. Eril ve aristokratik muhafazakâr değerleri korumak isterken form olarak burjuva anlatısı melodramı tercih eder. Melodramatik Kahra-

man bir erkeklik affıdır. Kutsal masumluğa bürünen erkeklik, kavuşamadığı modernliği bilinçdışı fantazyaya atar. Erkekliği olumlamanın tek yolunu şiddet kılan, atacılığı ve kadını korumacılığı merkeze alan kabadayı geleneği Kahraman bünyesinde dönüşüme uğrayarak kontrol altına alınır. Fakat ölçüsüzce sonuç alıcı melodramatikleşme suç Kahramanı tarafından bir noktada durdurulur. Vatan ve kadın aşkı sonuçsuzca ertelenir. Bu noktada mazlumluk başlar. Mazlumluk sahte bir güç istenci olarak modernleşmeye, en önemli eklemlenme stratejisidir. İnançlı Türk erkeğinin modernliğe tutunmasının tek çaresidir.

Toplumsallaştırıcı değer yargıları sanat ve teknikle birleşir ve estetik bir ifadeyle anlam bulur (V. Yücel 2014, s. 364). Hakikat anlatıdır. Nedensel eleştiri yerine anlamacı bir artikülasyon kuran Kahraman, erkek izleyiciler için anlamı Olağanüstü şekilde ihlâl eder. Toplum, anlam sistemiyle ikâme edilmiş bir bünyedir; toplumsal örüntünün değişmesinde anlamı iptal etmeyecek bir kendiliğindenlik ve müphemlik payı olmalıdır (Çınar 2013, s. 201). Türkiye toplumunda Kahramanlık, nedensellik karşıtı bu türden bir pozisyonu doldurur. Kahramancılık mizan ve rasyonel ikna yerine sahte ve kaderci bir inşa kurar.

Kahraman toplumu, kendi Gölgesinde bir imgesel bütünlüğüne Davet eder. Bu yüzden büyük Öteki'nin (yüceciliğin/hiyerarşinin/düzenciliğin) söylemi olarak erkekliğin çoklu öznel olanaklarını çürütür. Spider-Man'den Truman'a, Kahraman toplumda "herhangi biri"nden çıksa ve yeni bir düzen üretmese de, "deus ex machina" (Yolda gelen yardım/makine Tanrı) gibi halk için gökten inen ilahî bir varlığın zuhuruna tekabül ederek yeni bir düzencilik arzusuyla bir cinsel ve siyasal teoloji eyleyenidir. Alternatif olma güçlüğünü otoriteryen/hegemonik bir estetik kurma yoluyla, toplumda kendi yer ve sınıfına tâbileri sanata aşklandırarak aştırır.

Suç Kahramanlıklarının doğurduğu kurgu-gerçeklik imanı *Kurtlar Vadisi* özelinde o denli büyür ki serinin fanlarından birisinin *the Simpsons*'tan (1988-) yola çıkarak yarattığı animasyonda Polat ve Yancıları Hollywood'u işgal ederek Simpsons Ailesi'nin "Babası" Homer'i kurtarır.[1] Hayatın ekrandan öğrenildiği enformasyon çağında Kahraman, bir hakikat gibi algılanmaktadır. Amerika'nın 9/11 kurgu-politiğini önceleyen Türk Kahramanları; Yusuf'tan başlayarak Ezel'e kadar kasaba şerifi misali kişisel çaresizlik, varoluşsal yetersizlik ve toplumsal belirsizlikleri bir kuvvet yanılsamasıyla yok eder.

Araştırmada, Mit Çalışmalarını "üç karakterli bir öykü-model"e (anne/çocuk/Baba) ve "üç dinamikli" bir psikeye (id/ego/süperego) indirgeyen psikanalitik kuramın kullanımı kısmîdir. Geniş bir öyküleme modeli sunmayan ve gerçek hayatta, tözel erkek-cinsiyetçiliğini bir hiyerarşi içinde geri dizen kuramın "aile rüyasına"; imajlarla yürümesi ve sonlanması şart olan film ve dizi gerçekliği, dünya üzerindeki tüm görsel yapımlarda şöyle yakalanıyor varsayılır: Kahramanın aşacağı mevcut düzen ya da savaşılan bütün düşmanlar aslında "Kahramanın, Baba'yla (süperegoyla) mücadelesi"dir. Kahraman ("ego"), bu düzeni yıkarak yeni bir

1 Bkz. "Kurtlar Vadisi the Simpsons", 22.6.2008, http://video.google.com/videoplay?docid=-5018037747733988838 [Erişim tarihi: 11.2.2013] ve "Kurtlar Vadisi the Simpsons", *Zaman*, 12.7.2008, http://www.zaman.com.tr/gundem/kurtlar-vadisi-the-simpsons/816351.html [Erişim tarihi: 11.2.2013]. Animasyon durum komedi *the Simpsons* Türkiye'de, 1996'dan (Cine5) beri yayındadır.

düzene (id'e/*anne*sine) kavuşmak ister.[2] Suç Kahramanlıklarındaysa yasanın hükümsüzlüğü yüzünden bu yapı altüst olarak Baba; "yasa" (süperego, ego olarak) ve Kahraman; "ideal" (ego, süperego olarak) yer değiştirmiştir. Kahraman Gölgesi galip geldiğinde yıkıcı bir id Kahramanına (Antikahramana), devşirilemediğindeyse kuralcı bir süperego Kahramanına (Suç Kahramanına) dönüşür. Bir kendilik/kişilik sembolü üretemez, bir yarım imaj olarak kalır ve toplumsal yasa tarafından içerilemez. Ego (altüst olmuş öykü dünyasındaki Baba) incelenmiş Türk suç metinlerinde düzenin kader üreten sahibi olarak, idci-Gölgelileri (Ali Osman, Yiğit, Maraz Ali ve Ezel) ve süperegocu-adaletçileri (Yusuf, Polat, İskender ve Murat) kurban etmekte, kendisiyle açıkça uzlaşan Suç Kahramanlarınıysa (Boran ve Yandım Ali) sağ bırakmakta ama kastre etmekte ve imkânlarını silmektedir. Arzuları (id) ve yasakları (süperego) arasında sıkışan Suç Kahramanı; Klâsik bir Kahraman gibi, suçluluk hissini terk edip "ideal-ego" taleplerine yanıt veremez ve dağılır. Topluma rağmen aşırı toplumculaşan "imajı" genelde kurşunla parçalanır.

2000'lerin Suç Kahramanlarının söylem eğilimi ve ulusal güvenlik krizine verdiği dolaylı tepkiyi belirleyebilmek için 3.233 dakikalık Kahraman diyaloğu örneklemindeki 25.515 sözcükten kutupsal olarak setleştirilmiş söz kümeleriyle (sevgiliye-küçük kadına/vatana-büyük kadına duyulan arzu) Kahramanlık; kişisel ya da toplumsal adalet/romans peşindeliği temellerinde tipleştirilmiştir. Bu tipleşmeler Boran, Ali Osman, Yiğit, Maraz Ali ve Ezel'de kişisel adalet ve Yusuf, Polat, Yandım Ali, İskender ve Murat'ta toplumsal adalet olarak vücut buluyorsa da; Kahramanlar farklı dönemler ve yoğunluklarda her iki kutupsal özelliği paylaşırlar.

1998'de terör açısından krizde olan ulusal güvenlik 2004'te tekrar sağlanınca, ulusal Kahraman (Tip I) söylemi düşmüş, âşık Kahraman (Tip II) söylemi (sevdiğini koruma isteği) artmıştır. Toplam 10 Suç Kahramanının 6'sı 2007-2008 döneminin politik istikrarsızlık ortamında halk yeterince bilgi duymak isterken belirmiştir. Bu zaman diliminde terör sabit kalırken AKP çok kritik bir seçim geçirmekte, bir E-muhtıra'yı ve bir kapatılma davasını göğüslemektedir. Bu dönemin 7 Suç Kahramanlığı öyküsünün 1'inde Kahramanın aşığı kadın tutsak (Sıla), 6'sında Kötü tarafla ilişkide (Karaca, Defne, Deniz, İnci, Ayşe, İdil ve Eyşan) ve 4'ünde Kahramanı aldatmaktadır (Karaca, İnci, Ayşe ve Eyşan). Ulusal bölünme tehdidi azaldığında Kahramanın büyük tapıncı devlet

2 Klâsik Anlatı'da id Düşmanı, ego Kahramanı ve süperego da Rehberi (Baba'yı) simgeler (Indick 2007, s. 15-32). Suç Kahramanlıklarındaysa, mevcut yalancı ego-düzenden hoşnutsuzluk bu üçlemeyi dönüştürür. Kahraman ve Baba yer değiştirir; id Gölgeyi, ego Rehberi ve süperego da Suç Kahramanını karşılar. Çoğunlukla bir Süperkahraman sayılan Suç Kahramanı, (toplumsal) süperegoyu cisimleştirir, Yolculuğu boyunca ağır suçluluklar duyar ve Gölgesiyle (id'le) ilişkisinde kendisini konumlayamaz. Karanlık yanından kurtulamayıp bir Antikahraman olmak (id'e teslim olmak) ve mevcut düzene tâbi bir şövalye olmak (egocu davranmak) arasında kalır. Suç Kahramanı beklenen karakter değişimini sergileyemeyip kutsanmış bir ideal egoya sahip olamadığında; günahlarından arınmaz, bu yüzden kefaret öder ve ister Gölgesine yenik bir Kayıp Kahraman, ister devşirilemeyen bir Süperkahraman olsun, düzen/denge (altüst olmuş "ego") tarafından kurban edilir. Fanatik id ya da süperego Kahramanlığı; düzen tarafından bir tehlike gibi algılanmakta ve aşırıcı arzuculuk (Antikahramanlık/Kayıp Kahramanlık) ve aşırı yasakçılık (Suç Kahramanlığı/Süperkahramanlık) cezalandırılmakta ve dışlanmaktadır. "Ego"nun Klâsik Anlatı'da tam karşılığı, düzene tâbi ve adaleti yasal olarak tesis eden "üye/memur Kahraman"dır. "Süper"kahramansa; Simgesel'den Gerçek'e Yolculuk etmek isteyen ve aslında hiç var olmayan "küçük" bir fantastik arzu nesnedir.

tarafından aldatılması, küçük aşkı sevgilisi tarafından aldatılmasına dönüşmüştür.

Ulusal tehdit arttığında totaliter, milliyetçi ve siyasi intikamcı diyaloglar kuran, düştüğündeyse kişisel/duygusal sorunlarını çözmek ve yanlış anlaşılmaları düzeltmek isteyen Kahramanlar ortaya çıkmaktadır. 2000'lerde Suç Kahramanlığı öyküleri bu tip açılma-kapanma ve Klâsik ve yerel aksiyon modelleri arasında gidip gelen çevrimsel bir formda sürmektedir.[3] Karakterin kurban edilişinin Kahraman tematiğinde tekrar ve tekrar yapılandırılması estetik bir haz kaynağı olmuştur. Böylece hegemonik erkekliğin ataerkil toplumda yürümesini sağlayan kurucu-kurban zıtlığına tutunulur.

Gerek ulusal, gerek duygusal öfkelere sahip Kahramanlar başlıca üç aktif işlev görür: Cinsiyet algılarını düzenlemek, devlet-aile ilişkisini onarmak ve dinî ve milliyetçi birliği sürdürmek. Yapımlarda sunulan toplumsal cins(iyet) algıları erkeğin erginleşmesi, iktidarı devralması, kadınların ve ötekilerin ikincilliğinin "normal"leşmesi biçimindedir. Erillik dertlere göğüs germekle özdeştir ve Kahraman kendini sınırsız bir şiddet sekansında kanıtlar. Aile Kahramana emanet edilerek geri kazanılmıştır, ne pahasına olursa olsun korunmalı ve gelenekler sürmelidir. Yuvadaki sorunlar toplumsal bozuklukların kökenleriyle ilişkilendirilmez ve kişisel öngörüsüzlük ya da talihsizliklere bağlanarak içselleştirilir. Son safhada vatan için yapılması gerekenler tarif edilir, toprak ve halk bir kadın gövdesidir, kutsaldır ve erkekçe korunur.

Kahramanın abartılmış popüler özellikleri ulaşılmazdır/hiperboliktir ve ait olduğu grubun/kitlenin/halkın ölüm korkusunu dindirir. Kahraman hiç ölmeyecek kadar korkmuştur. Aşırı güçlü gösterilme nedeni tehditlerin büyüklüğüdür. Fantazi rahminde o kadar büyür ki, gerçeklik kanalından geçerek dışarı çıkamaz. Ona olan kitlesel inancın kuvveti de, "onun doğruluğu" hakkındaki çıkarımların mutlakîyetindendir. Kahramanlık yapımları 1990 ve 2000'li yıllardaki muhafazakârlaşmanın ve milli korkuların artıp özgürlüklerin neden tökezlediğini ve acıyla hakikati birleştiren bir kaderciliğin neden öne çıktığını gösterir.

Bu çalışmada dizi ve filmlerin özel bir türü olan suç dramaları ve onların da özel bir tür karakterleri olan Kahramanlar, 2000'ler süresince incelenmiş ve Türkiye'de Yeşilçam'la sınırlı olan Erkeklik Çalışmalarının kapsamı, popüler TV Çalışmalarına yönlendirilmek istenmiştir. Bu amaçla Türkiye'de yayımlanmış tüm yerli ve yabancı diziler, suç ve polis dizileri ve 2000'lerin Kahramanlık yapımları saptanmıştır. Bununla birlikte bu çalışma, seyirci algısına yönelik bir analiz içermez. Doğrudan suç metinleri, medya yansımaları, araştırmaları ve yapım/yayın sektörü incelemelerine dayanır. Türk film ve diziler alanın her dönemi, her tip görsel Erkeklik Çalışması için bakirdir.

Cinsiyetleri hizalamak isteyen militarist ve Kahramancı fenomenizm, Türkiye'de ataerkil toplumun yeni problemlerinden biri olan "bireyleşmeye" işaret etmekte ve neyin doğru olduğunu söylediği için bir ideoloji haline gelmektedir. Erkekliğe özgü görülen bağımsızlık, Kahraman bedeni metaforuyla mitleştirilmiş ve

3 Yeşilçam yıllarında *Cemil* (1978), *Dirty Harry*'nin (1971) bir yeniden-yapımı gibiyken, 2000'lerde Türk yapımcılığı güçlenerek Amerikan suçkurgusunu öncelemiştir; *Gran Torino*'daki (C. Eastwood, 2008) Walt (C. Eastwood), *Kabadayı*'daki (2007) Ali Osman'dır. Öte yandan 2000-2009 arasında *Çirkin Kral* ya da diğer Yılmaz Güney filmlerinde ya da *Behzat Ç.*'de olduğu gibi alternatif iktidar eleştirileri ya da toplumsal gerçekliğe bakışta sol temanın hâkim olduğu Antikahramancı söylemler yoktur.

saldırganlaştırılmıştır. Kahraman "bilerek" olup biteni düşünmez, başkalarının varlığını kabul etmez ve bu metotla özgür kalır. Ulusal varoluş şüphesi içinde tek başınalığı deneyimleyen erkek, sevgi bağları kurmaz ve bir eylem sınırsızlığı içinde her tür yasayı reddeder. Bağımlı kılan sevgiye karşı, ayırıcı öfkeyi tercih eder. Sevgi geliştirdiğindeyse yaşadığı medenileşme onu dişileştirmeyle tehdit edip incitmekte ve Kahraman ulusal ve âşık özne olarak, kontrolsüz bir şiddetle (eril olma), sevdiklerini korumak (kurban olmak) arasında kalmaktadır. Metinler ne tam bir Batı (Klâsik Anlatım), ne de tam bir Doğu (Baba) öyküsüdür. Bu inceleme Türk popüler kültürünün özgünlüğünü ölçmek için değil, belirgin bir görsel pratik ve imgenin sosyal ve siyasal gelişmelerle mütekabiliyetini anlamlandırmak için yapılmıştır.

Bir yer ve dönemde ne kadar çok Kahraman varsa, o kadar çok başarısızlık olduğu söylenebilir. Politik ve ekonomik yıkımlarda etkisi en çok olanlar, bireyciliğin bir tezahürü olarak aslında bu yıkımları sömürenlerdir. Kahraman bu çelişkiyi s"ak"lar. 2000'lerde izleyiciyi gündelik dertlerden ayırmak için dizi ve filmlerden popüler kültürün ana yürütücüsü olarak istifade edilmiş ve politik dünyanın fantastik tasarımları kişisel erdemi örgütlemiştir. Kahraman algısının yarattığı tekillik ve bencillik, kolektif ideali aile düzeyinde tutmuş, politikayı cinsel kimliğin bir dayanağı kılmış ve Baba'yla (ataerkil "ahlâkla") uzlaşmıştır. 2000'lerdeki Kahramanlık dizi ve filmleri neoliberal dönemde dünyayı bilip görecek parası olmayan, kendini anlamsız ve değersiz hisseden orta/alt sınıf bireyi eğlendirmiş ve merkezsizleştirilmiş iktidar alanında neyin güvenli olduğunu ve hangi rolde kalınması gerektiğini, ona hızlı ve basit bir dille telaffuz etmiştir. Hakikat ancak iktidara hizmet ettiği sürece hakikat olmuştur.

Girişteki önermelerde belirtildiği gibi, düzenin mitik "Klâsik Anlatı" ve onun modern hali olan melodrama ihtiyacının sürekliliği (akıl yerine sürekli duyguların kazanması), Türk erkek Suç Kahramanının psikolojik, milliyetçi ya da cinsiyetçi özellikleriyle birleşerek hareketli bir yapı sergilemiş ve Türk yerel öykülerini ülke ve aile düşü, şiddet dili, büyülü gerçeklik ve gerçek-kurgu karmaşası kullanarak bir kamera senteziyle 21. yüzyılın geçiş eşiğine paralel yeniden üretmiştir. *Viva Zapata*'da (E. Kazan, 1952) Emiliano'nun (M. Brando) arketipik Kahramanları eleştirirken onları gerektiren sistemle ilgili söylediklerini hatırlamak gerekirse; "Varlığını devam ettirmek için çok güçlü ve hatasız Kahramanlara ihtiyaç duyan bir düzen er ya da geç yıkılır; çünkü hiçbir Kahraman ilelebet koruyucu kalmaz. Kahraman ya yoktur, olsa da zaafları vardır ve hak vâki olunca bu dünyayı terk eder. O zaman bir düşünün, koruduğu ve kurtardığı toplumun başına gelecekleri..."[4] Yakınındakilerin akıbeti de gözetildiğinde, birisini ancak öldürmek isteyen onu bir Kahramana emanet edebilir.

4 "John McCain and Viva Zapata", 12.7.2008, http://ariherzog.com/john-mccain-and-viva-zapata [Erişim tarihi: 14.2.2013].

Ekler

***Cosby Ailesi*, (*The Cosby Show*, 1984-1992): Bill Cosby'nin yer aldığı ve Amerikan NBC kanalında 8 sezon gösterilmiş televizyon durum komedisi.**

EK 1
YERLİ/YABANCI DİZİ (1970-2009) VE YERLİ/YABANCI ÇOCUK, GENÇLİK VE ANİMASYON DİZİ (1971-2009) VE YERLİ FİLM (1914-2009) SAYILARI

Kanal değiştirenler dâhil, dizilerin "İLK" YAYIN tarihleri ve yabancı dizilerin GÖSTERİM adları dikkate alınmış (gösterim ve orijinal adları aynı olanlar, sırf orijinal yayın yılı; olmayanlar orijinal yayın adı ve yılıyla verilmiş), aynı yayın-isimliler ya da yıllar içinde içerik değiştiren yapımlar Türkiye yayın yılları eklenerek yazılmıştır. Orijinal adı aynı olanlar tekrar belirtilmemiştir. Belgesel dramalar sayılmış; çocuk/gençlik, çizgi, animasyon ve kukla diziler "birlikte" sayılmış; (*Milliyet* ve *Cumhuriyet*'e göre) reality/tek kişilik "show", yarışma ve tek bölümlü oyun ya da "SÜREKLİ bir öykü ya da karakter" içermeyen programlar ya da yayımlanmamış diziler atlanmıştır. 2006-2009 arası çekilen film sayısı belirsiz olduğundan dizinlenip sayılmış ve sayıma Türkiye (ortak) yapımcılı film ve belgeseller dâhil edilmiştir (1914-2005 arası film dizini için ayrıca bkz. Özgüç 1997, s. 100 ve E. Tunç 2006, s. 118).

Yıl	Yerli dizi sayısı	Yerli çocuk, gençlik, animasyon dizi sayısı	Yabancı dizi sayısı	Yerli çocuk, gençlik, animasyon dizi sayısı	Yerli film sayısı	Yıl	Yerli dizi sayısı	Yerli çocuk, gençlik, animasyon dizi sayısı	Yabancı dizi sayısı	Yabancı çocuk, gençlik, animasyon dizi sayısı	Yerli film sayısı
1914	0	0	0	0	1	1962	0	0	0	0	131
1915	0	0	0	0	0	1963	0	0	0	0	117
1916	0	0	0	0	2	1964	0	0	0	0	181
1917	0	0	0	0	3	1965	0	0	0	0	215
1918	0	0	0	0	1	1966	0	0	0	0	241
1919	0	0	0	0	5	1967	0	0	0	0	209
1920	0	0	0	0	0	1968	0	0	0	0	177
1921	0	0	0	0	3	1969	0	0	0	0	231
1922	0	0	0	0	3	1970	0	0	1	0	224
1923	0	0	0	0	3	1971	0	0	0	2	265
1924	0	0	0	0	1	1972	0	0	2	4	300
1925	0	0	0	0	0	1973	0	1	4	0	209
1926	0	0	0	0	0	1974	7	0	7	8	189
1927	0	0	0	0	0	1975	13	0	15	5	225
1928	0	0	0	0	2	1976	1	0	23	7	164
1929	0	0	0	0	1	1977	15	1	24	9	124
1930	0	0	0	0	0	1978	8	0	23	10	126
1931	0	0	0	0	1	1979	15	0	20	8	193
1932	0	0	0	0	1	1980	13	0	13	2	68
1933	0	0	0	0	7	1981	11	0	18	6	71
1934	0	0	0	0	3	1982	10	0	18	6	72
1935	0	0	0	0	0	1983	7	0	19	2	78
1936	0	0	0	0	0	1984	9	0	28	13	126

Yıl	Yerli dizi sayısı	Yerli çocuk, gençlik, animasyon dizi sayısı	Yabancı dizi sayısı	Yerli çocuk, gençlik, animasyon dizi sayısı	Yerli film sayısı
1937	0	0	0	0	1
1938	0	0	0	0	1
1939	0	0	0	0	4
1940	0	0	0	0	4
1941	0	0	0	0	2
1942	0	0	0	0	4
1943	0	0	0	0	2
1944	0	0	0	0	4
1945	0	0	0	0	2
1946	0	0	0	0	6
1947	0	0	0	0	12
1948	0	0	0	0	18
1949	0	0	0	0	19
1950	0	0	0	0	22
1951	0	0	0	0	36
1952	0	0	0	0	56
1953	0	0	0	0	42
1954	0	0	0	0	51
1955	0	0	0	0	62
1956	0	0	0	0	51
1957	0	0	0	0	60
1958	0	0	0	0	81
1959	0	0	0	0	79
1960	0	0	0	0	85
1961	0	0	0	0	123
1985	17	1	29	12	123
1986	21	2	44	16	184
1987	20	3	50	25	186
1988	34	6	41	17	117
1989	35	5	47	23	99
1990	29	4	82	27	74
1991	35	3	61	39	33
1992	55	1	29	67	39
1993	72	4	10	58	83
1994	46	1	15	55	78
1995	45	1	5	25	35
1996	52	0	7	20	37
1997	47	0	5	30	25
1998	52	0	8	28	23
1999	32	0	11	11	21
2000	61	0	7	10	19
2001	48	0	16	13	20
2002	72	0	31	11	56
2003	63	1	21	17	57
2004	95	0	30	10	77
2005	107	1	52	17	71
2006	93	0	64	21	53
2007	116	0	63	32	61
2008	110	1	139	59	64
2009	89	1	81	75	113
	1.555	**37**	**1.163**	800	6.578

Toplam yerli dizi (1973-2009): 1.592

Toplam yabancı dizi (1970-2009): 1.963

Tüm diziler toplamı (1970-2009): 3.555

EK 2

YERLİ/YABANCI DİZİLER (1970-2009) VE YERLİ/YABANCI ÇOCUK, GENÇLİK VE ANİMASYON DİZİLERİ (1971-2009) VE YERLİ FİLMLER (2006-2009) DİZİNİ

BÜTÜN DİZİLER (1970-2009)

ADA GÖRE

Aynı ismi taşıyan yapımların (Türkiye) yayın yılları yanında tekrar verilmiştir. Orijinal adı aynı olanlar tekrar belirtilmemiştir.

Dizi Adı / Orijinal Ad - Orijinal Yayın Yılı / Yayın Kanalı - Yayın Yılı

- *077 Hızır Acil Servis*, TRT-1989
- *1 Filiz Vardı*, TRT-1998
- *1 Kadın 1 Erkek*, TürkMax-2008
- *10 Items or Less* (2006), ComedySmart-2009
- *101 Dalmaçyalı* (*101 Dalmatians*, 1997), MaxiTV-1998
- *155 Polis İmdat*, ShowTV-1992
- *16 And Pregnant* (2009), MTVTürkiye-2009
- *21. Cadde* (*21 Jump Street*, 1987), TRT-1990
- *21. Yüzyıla Girerken Türk Ailesi* (Belgesel Drama), TRT-1992
- *24*, CNBCe-2003, FX, StarTV
- *24 Saat*, StarTV-2004
- *25. Yüzyıl* (*Buck Rogers in the 25th Century*, 1979), TRT-1983
- *29-30*, ShowTV-2006
- *3. Tür*, ShowTV-2004
- *30 Rock* (2006), TNT-2008, ComedyMax
- *30'lu Yaşlar* (*thirtysomething*, 1987), TRT-1991
- *3-2-1 Contact* (1980), TRT-1988
- *3rd Rock from the Sun* (1996), TV8-2002, ComedySmart
- *402 Numaralı Sınıf* (*Kids From Room 402, the*, 1999), FoxKids-1999
- *5 Hikâye/5 Öykü*, TRT-1976
- *5 Maymun Çetesi*, TGRT-1999
- *6 Milyon Dolarlık Adam* (*Six Million Dollar Man, the*, 1974), TRT-1976
- *6. His*, TGRT-2004
- *65'lilere Ne Oldu?* (*What Really Happened to the Class of '65*, 1977), TRT-1977
- *7 Kardeşe 7 Gelin* (*Seven Brides for Seven Brothers*, 1982), TRT-1984
- *7. Sokak* (*Seventh Avenue*, 1977), TRT-1979
- *80 Günde Devri Alem* (*La vuelta al mundo de Willy Fog/Around the World with Willy Fog*, 1983), TRT-1984
- *80 Günde Devrialem* (*Around the World in 80 Days*, 1989), TRT-1990
- *80 Günde Devri Alem* (*Hachijunichikan Sekai Isshuu/80 Days Around the World With Willy Fog*, 1987), STV-1993
- *90-60-90*, ATV-2001
- *999'u Çeviriniz* (İlk Yabancı Dizi, Orijinali Belirsiz), TRT-1970
- *9'dan 5'e* (*9 to 5*, 1982), TRT-1987
- *A Death in California* (1985), TRT-1986
- *A Takımı* (*A-Team, the*, 1983), TRT-1983, StarTV, Cine5
- *A.G.A*, ShowTV-2003
- *A.T.O.M.* (*Alpha Teens On Machines*, 2005), Jetix-2007
- *A5 Akmerkez'de*, KanalD-2008

- *Aaahh!!! Real Monsters* (1994), CNBCe-2001
- *Aaron Stone* (2009), DisneyXD-2009
- *Ablam Böyle İstedi*, TRT-2003
- *AB'nin Yolları Taştan*, StarTV-2005
- *Absolutely Fabulous* (1992), ComedySmart-2008
- *According to Jim* (2001), CNBCe-2003
- *Ace o Nerae* (*Aim for Ace!*, 1973), TRT-1981
- *Acemi Cadı*, KanalD-2006, StarTV
- *Acemi İşportacı*, TGRT-1993
- *Acemi Müezzin*, TRT-2009
- *Acemiler* (*Rookies, the*, 1972), TRT-1978, ShowTV, ErTV, OlayTV
- *Acemiler İş Başında*, TRT-2000
- *Acı Günlerim*, KanalD-1997
- *Acı Hayat*, ShowTV-2005
- *Acımak*, TRT-1986
- *Acil Servis*-2009, ShowTV-2009
- *Açık Mutfak*, TürkMax-2009
- *Adadaki Dost* (*Island Son*, 1989), TRT-1991
- *Adak*, ShowTV-2006
- *Adanalı*, ATV-2008
- *Addams Ailesi*-1992 (*New Addams Family, the*, 1992), StarTV-1992
- *Addams Ailesi*-1998 (*New Addams Family, the*, 1998), FoxKids-1998
- *Adı Aşk Olsun*, KanalD-2004
- *Adibo* (*Adibou*, 2007), YumurcakTV-2008
- *Adventures of Huckleberry Finn* (*Adventures of Huckleberry Finn*, 1997), FoxKids-1997
- *Adventures of Sherlock Holmes, the* (1984), TRT-1984
- *Adventures of the Galaxy Rangers, the* (1986), TRT-1988
- *Afacan Dennis/Belalı Yumurcak Dennis* (*Dennis the Menace*, 1986), FoxKids-1997, YumurcakTV, MaxiTV
- *Afacan ile Babacan* (*TaleSpin*, 1990), TRT-1992
- *Afacan Kız Madiken* (*Du är inte klok Madicken*, 1979), TRT-1990
- *Afacan Köpek Beethoven* (*Dog Dreams/the Good, the Bad, and the Poodle*, 1994), YumurcakTV-2008
- *Afacan Louie* (*Life With Louie*, 1995), FoxKids-1997, Jetix
- *Afacanlar Kampı*, ShowTV-2005
- *Afacanlar Sınıfı* (*¡Vivan los niños*, 2002), Kanal7-2003
- *Affedilmeyen*, ATV-2007
- *Affet Beni*, Kanal7-2005
- *Affet Bizi Hocam*, ATV-1998
- *Afrika Yolculuğu* (*African Journey*, 1989), TRT-1990
- *Ağa Kızı*, KanalD-2004
- *Ağaç Ev*, TRT-2001
- *Ağaçkakan Woody* (*Woody Woodpecker*, 1940), TRT-1978, StarTV
- *Ağlamak Yok*, ShowTV-2008
- *Ah Ana Hanım Ana* (Öğleden Sonra), TRT-1989
- *Ah Be İstanbul*, KanalD-2004
- *Ah Bir Büyümesek*, TRT-1994
- *Ah Bir Zengin Olsam*, TGRT-1999
- *Ah Gurbet*, TGRT-1994
- *Ah İstanbul*, ATV-2006
- *Ah Kalbim*, TRT-2009
- *Ah O Eski Günler*, TRT-1996
- *Ah Polis Olsam*, KanalD-2006, MaxSmart
- *Ah Şu Komşularımız*, TRT-1990
- *Ah Yaşamak Var ya*, StarTV-2002
- *Ahh İstanbul*, KanalD-2006
- *Ahi Evran*, TRT-1989
- *Ahmet Hamdi Bey Ailesi*, TRT-1992
- *Ahmet Hamdi Tanpınar*, TRT-1986
- *Ahududu*-1974, TRT-1974
- *Ahududu*-2005, TRT-2005
- *Aile Babası* (*Family Man, the*, 1990), TRT-1991
- *Aile Bağları*-1991, TRT-1991
- *Aile Bağları*-1992 (*Family Ties*, 1982), TRT-1992
- *Aile Bağları*-1998, ATV-1998, Kanal1
- *Aile Bağları*-2002, TRT-2002

- *Aile Dediğin* (*Family Affair*, 1966), TRT-1981
- *Aile Meseleleri* (*Family Matters*, 1989), TRT-1991
- *Aile Reisi*, StarTV-2009
- *Aile Saadeti*, ATV-2009
- *Aile Şerefi* (*Our Family Honor*, 1985), TRT-1987
- *Aileler* (Orijinali Belirsiz), TRT-1991
- *Ajan Connor* (*Connor Undercover*, 2009), JOJO-2009
- *Ak Saçlı Delikanlılar*, TRT-1996
- *Akasya Durağı*, KanalD-2008
- *Akıllı Bıdık* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT-1974
- *Akıllı Köpek* (*Woof*, 1989), TRT-1990
- *Akko'nun Sırları* (*Himitsu no Akko-chan*, 1969), TRT-1992
- *Akrep*, TGRT-1993
- *Akşam Güneşi*, ShowTV-2000
- *Akümülatörlü Radyo*, TRT-2006
- *Alacakaranlık*, ShowTV-2003
- *Alacakaranlık Kuşağı* (*Twilight Zone, the*, 1959), TRT-1985
- *Aladdin* (*Sub-Mariner, the*, 1966), ATV-1998
- *Alamanyadan Bir Yar Gelir Bizlere*, TRT-1986
- *Alanya Almanya*, StarTV-2005
- *Alayına İsyan*, TRT-2009
- *Albay Bleep* (*Colonel Bleep*, 1957), KanalD-1994
- *Alçaktan Uçan Güvercin*, TRT-1981
- *Aldatmaca* (*Deceptions*, 1985), TRT-1991
- *Alem Buysa Kral Benim*, StarTV-1994
- *ALF* (1988), TRT-1988, KanalD, Kanal7
- *Alf'ten Masallar* (*Alf Tales*, 1987), StarTV-1992
- *Alfred Hitchcock Sunar* (*Alfred Hitchcock Presents*, 1985), TRT-1987
- *Alfred Vakvak/Alfred J. Kwak* (*Ahiru no Quack/Little Duck's Big Love Story*, 1989), TRT-1991
- *Alıştık Artık*, StarTV-1990
- *Ali ile Kütburun* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT-1988
- *Ali Uyanık*, TRT-1975
- *Alias* (2001), Cine5-2002, FoxTV, ComedySmart
- *Alice Harikalar Diyarında* (*Alice's Adventures In Wonderland*, 1981), TRT-1988
- *Alice Okulda/Alice Academy* (*Gakuen Alice/Campus Alice*, 2004), Kanal7-2008
- *Aliens in America* (2007), CNBCe-2009
- *Alim Dayı*, TRT-1999
- *Alış ile Zeynep*, TRT-1985
- *Aliye*, ATV-2004
- *All Grown Up* (2003), Nickelodeon-2005
- *Allah'ın Kılıcı/Halid Bin Velid* (*Khaled ibn Al-Waleed*, 2006), KanalD-2008
- *Ally McBeal* (1997), CNBCe-2002, FlashTV
- *Alman Gelin*, TGRT-2000
- *Alo Polis* (*Allô police*, 1966), TRT-1974
- *Altın Bukleler* (*Lady Lovely Locks*, 1984), ShowTV-1992
- *Altın Kafes*, ShowTV-2004
- *Altın Kafeste Bir Adam*, TRT-1978
- *Altın Kızlar*-1987 (*Golden Girls, the*, 1985), TRT-1987
- *Altın Kızlar*-2009, ATV-2009
- *Altınkuş Musiki Cemiyeti*, TRT-1986
- *Alvin ve Arkadaşları* (*Alvin and the Chipmunks*, 1983), TRT-1986, HBB
- *Aman Annem Görmesin*, ATV-2008
- *Amanda'nın Oteli* (*Amanda's*, 1983), TRT-1984
- *American Dad* (Durum Komedi) (2002), ComedyMax-2005
- *American Idol* (2002), e2-2007
- *America's Funniest Home Videos* (1989), MyMax-2008
- *Ana Kuzusu*, ShowTV-1996
- *Ana Okulu*, TRT-1988
- *Ana Sevgisi* (*Mother Love*, 1989), TRT-1990
- *Ana*, StarTV-1992
- *Anadolu Kaplanı*, KanalD-2006

- *Anadolu'dan Hikâyeler*, TRGT-1993
- *Anadolu'nun Kadın Erenleri*, TRT-1991
- *Analar, Babalar, Çocuklar*, TRT-1991
- *Analık*, Kanal7-2003
- *Analia/El Rostro De Analia* (*El Rostro de Analia*, 2008), FoxTV-2009, PembeSmart
- *Ananın Kızı*, Teleon-1992
- *Anastacia*-2005 (*Бедная Настя/Bednaya Nastya*, 2003), Kanal1-2005
- *Anastacia*-2008 (*Estrambótica Anastasia*, 2004), PembeSmart-2008
- *Anastasia*-1987 (*Anastasia: the Mystery of Anna*, 1986), TRT-1987
- *Andersen'den Masallar* (*Çirkin Ördek Yavrusu ve Ben, Kibritçi Kız*) (*Minna De Utaou! Mr. Andersen*, 1971), TRT-1984
- *Anderson'dan Masallar* (*Andersen Monogatari/ Andersen Stories*, 1971), TRT-1984
- *Andromeda* (*Andromeda*, 2000), ATV-2001
- *Andy Richter Controls the Universe* (2002), MyMax-2006
- *Andy'nin Nesi Var?* (*What's with Andy?*, 2001), Jetix-2003
- *Angel* (1999), CNBCe-2002
- *Angels in America* (2003), CNBCe-2005
- *Anılardaki Sevgili*, ShowTV-1996
- *Animals of Farthing Wood, the* (1993), TRT-1996
- *Animaniacs* (1993), Cine5-1995
- *Anlatsam Roman Olur*, KanalD-2004
- *Ann ve Andy* (*Adventures of Raggedy Ann & Andy, the*, 1988), TRT-1989
- *Anna Karenina* (1977), TRT-1979
- *Anne Babamla Evlensene*, ATV-2002
- *Anne Yarısı*, Kanal7-2007
- *Annem*, KanalD-2007, MaxSmart
- *Annem Annem*, TRT-1979
- *Annemi Hatırlıyorum*, TRT-1977
- *Annemi İstiyorum*, TGRT-1993
- *Antikacı* (*Les habits noirs*, 1967), TRT-1977
- *Apprentice UK, the* (2005), FX-2009
- *Arapsaçı*, ATV-2004
- *Archangel* (2005), MyMax-2008
- *Archie* (*Archie Show, the*, 1968), ShowTV-1992
- *Arı Maya*-1977 (*Mitsubachi Māya no Bōken/ Maya the Honey*, 1975), TRT-1977
- *Arı Maya*-1979 (*Shin Mitsubachi Māya no Bōken/New Adventures of Maya the Honeybee, the*, 1979), TRT-1979, ShowTV
- *Arka Sıradakiler*, FoxTV-2007, TNT
- *Arka Sokaklar*, KanalD-2006
- *Arli$$* (1996), BRT-2000, ComedyMax
- *Army Wives* (2008), MyMax-2007
- *Arrested Development* (2003), CNBCe-2004, ShowPlus
- *Arsen Lüpen/Kibar Hırsız* (Arsene Lupin, 1971), TRT-1974
- *Arsız Daffy/Ördek Daffy* (*Daffy Duck*, 1937), KanalD-1995, CN
- *Arthur* (1996), YumurcakTV-2009
- *Artist Palas*, KanalD-1994
- *As If* (2001), CNBCe-2002
- *As Told By Ginger* (2000), Nickelodeon-2002
- *Asayiş Berkemal*, StarTV-2002
- *Asırlık Efsane* (*Centennial*, 1978), StarTV-1991
- *Asi Gönül* (*Alma Rebelde*, 1999), TRT-2000
- *Asi Melek* (*Ángel Rebelde*, 2003), ShowTV-2004
- *Asi Yıllar* (*Rebelde*, 2004), KanalD-2005
- *Asi*-2007, KanalD-2007
- *Asi*-2008 (*Alma Indomable*, 2008), PembeSmart-2008
- *Asiller Burcu* (*Noble House*, 1988), TRT-1990
- *Asla Unutma*, ShowTV-2005
- *Aslı ile Kerem*, ShowTV-2002
- *Asmalı Konak*, ATV-2002, Kanal1
- *Aspen* (1977), TRT-1978
- *Astro Boy* (*Tetsuwan Atomu/Astro Boy*, 1952), TRT-1980
- *Aşağıdakiler Yukarıdakiler* (*Upstairs, Downstairs*, 1971), TRT-1979
- *Aşı Kampanyası*, TRT-1985
- *Aşık Garip*, TRT-1990

- *Aşık Oldum*, TRT-1992
- *Aşk Ateşi* (*Inimă de ţigan/Gipsy's Hear*, 2007), FoxTV-2008
- *Aşk Bir Hayal*, ATV-2009
- *Aşk Buralara Uğramıyor*, TRT-2004
- *Aşk Çıkmazı* (*All In*, 2003), StarTV-2004
- *Aşk Eski Bir Yalan*, FoxTV-2007
- *Aşk Fırtınası/Ana Yüreği*, StarTV-1995
- *Aşk Gemisi* (*Love Boat, the*, 1977), TRT-1979
- *Aşk Güzel Şeydir*, ATV-2001
- *Aşk Her Yaşta*, KanalD-2005
- *Aşk Hırsızı*, StarTV-2000
- *Aşk Kapıyı Çalınca*-1990 (*Cuando llega el amor/When Love Arrives*, 1990), TRT-1990
- *Aşk Kapıyı Çalınca*-2007, StarTV-2007
- *Aşk Mahkûmu*, TRT-2004
- *Aşk Meleğim* (*Sos mi vida*, 2006), KanalD-2007
- *Aşk Meydan Savaşı*, KanalD-2002
- *Aşk Olsun*, KanalD-2003
- *Aşk Oyunu*, KanalD-2005
- *Aşk Tedavileri* (Orijinali Belirsiz), StarTV-1991
- *Aşk Üçgeni* (*Amor Descarado*, 2003), ShowTV-2004
- *Aşk ve Gurur*-1994, StarTV-1994
- *Aşk ve Gurur*-1996 (*Pride and Prejudice*, 1995), TRT-1996
- *Aşk ve Gurur*-2002, StarTV-2002
- *Aşk ve Gurur*-2008 (*La Madastra*, 2005), PembeSmart-2008
- *Aşk ve Nefret*-2002 (*Entre el amor y el odio*, 2002), ATV-2002
- *Aşk ve Nefret*-2008 (*Las Dos Caras De Ana*, 2006), PembeSmart-2008
- *Aşk Yakar*, KanalD-2008
- *Aşk Yeniden*, TRT-2007
- *Aşk Yüzlü Kadın* (*Verónica: El rostro del amor/Face of Love, the*, 1982), KanalD-1993
- *Aşka Sürgün*, ATV-2005
- *Aşk-ı Memnu*-1975, TRT-1975
- *Aşk-ı Memnu*-2008, KanalD-2008, MaxSmart
- *Aşkım Aşkım*-2001, KanalD-2001, MaxSmart
- *Aşkım Aşkım*-2008, Kanal1-2008
- *Aşkımızda Ölüm Var*, ShowTV-2004
- *Aşkın Bedeli* (*Consequences of Love, the*, 2004), ShowTV-2004
- *Aşkın Dağlarda Gezer*, TGRT-1999
- *Aşkın Dolunayı* (Orijinali Belirsiz), StarTV-1991
- *Aşkın Gözü Kör*, TRT-2009
- *Aşkın Gözü Kördür*, TRT-1987
- *Aşkın Gözyaşları*-1999 (Orijinali Belirsiz), ATV-1999
- *Aşkın Gücü* (*Terra Nostra*, 1999), TRT-2002
- *Aşkın İçin* (*Por tu Amor*, 1999), TGRT-2002
- *Aşkın Kanunu*, ATV-2009
- *Aşkın Mucizeleri*, ShowTV-2004
- *Aşkın Peşinde* (*El Clone*, 2001), StarTV-2004
- *Aşkın Tılsımı/Aşk Tılsımı* (*Incantesimo*, 1998), TV8-2006, PembeSmart
- *Aşkın Yolları* (*Las vías del amor*, 2002), ATV-2003
- *Aşkın Yüzü* (*Pueblo chico, infierno grande*, 1997), HBB-1997
- *Aşkına Eşkıya*, TGRT-2001
- *At Gözlüğü*, TRT-1978
- *At Kestanesi*, TRT-1992
- *Ateş Böceği Kafesi* (*Lovejoy*, 1986), TRT-1988
- *Ateş Çemberi*, StarTV-1991
- *Ateş Dansı*, KanalD-1998
- *Ateşle Barut*, FoxTV-2008
- *Ateşli Topraklar*, ATV-2005
- *Ateşten Damla*, TRT-1988
- *Ateşten Günler*, TRT-1987
- *Ateşten Koltuk*, FoxTV-2008
- *Atlanta Cinayetleri* (*Atlanta Child Murders, the*, 1985), TRT-1989
- *Atlantis Prensi* (*Sub-Mariner, the*, 1966), ATV-1995
- *Atlantis'ten Gelen Adam* (*Man From Atlantis*, 1977), TRT-1982
- *Atlı Karınca*-1988, TRT-1988
- *Atlı Karınca*-1989 (*Carrusel*, 1989), TRT-1989

- *Atom Karınca* (*Atom Ant*, 1965), TRT-1981, KanalD
- *Augie Doggie* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT-1974
- *Avatar Son Hava Bükücü* (*Avatar the Last Airbender*, 2005), Nickelodeon-2007
- *Avcı*, KanalD-2001
- *Avcılar* (Orijinali Belirsiz), StarTV-1991
- *Avrupa Yakası*, ATV-2004
- *Avukatlar*, ATV-2008
- *Ay Işığı*, StarTV-2008
- *Ay Savaşçısı* (*Bishōjo Senshi Sailormoon/Sailor Moon*, 1994), TRT-1994, ATV
- *Ayakkabılar* (*Shoe People, the*, 1987), TRT-1993
- *Ayaşlı ve Kiracıları*, TRT-1989
- *Ayda*, ATV-2007
- *Ayı ve Ben* (*Gentle Ben*, 1967), TRT-1974
- *Ayı Yogi* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT-1974
- *Ayıcıklar* (*Paw Paws*, 1985), TRT-1987
- *Ayışığı Neredesin?*, TRT-2004
- *Aylin*, StarTV-2001
- *Aynadaki Düşman*, TRT-2009
- *Aynadaki Hayal*, TRT-1988
- *Aynadaki Yüz* (Orijinali Belirsiz), StarTV-1990
- *Aynalar*, TRT-2005
- *Aynalı Tahir*-1998, StarTV-1998, MaxSmart
- *Aynalı Tahir*-2000, KanalD-2000
- *Aynı Çatı Altında*, TGRT-2006
- *Ayrı Dünyalar*-1995, Cine5-1995
- *Ayrı Dünyalar*-1997, KanalD-1997, TNT
- *Ayrılan Yollar* (*Fortunes of War*, 1987), TRT-1989
- *Ayrılık*-2007, ShowTV-2007
- *Ayrılık*-2009-(Yönetmen: M. Balekoğlu), TRT-2009
- *Ayrılık*-2009-(Yönetmen: O. Tan), TRT-2009
- *Ayrılsak da Beraberiz*, TRT-1999, Cine5
- *Aysarı'nın Zilleri*, TRT-1992
- *Ayşe*, TRT-1991
- *Ayşecik*, ShowTV-1997
- *Aytaşı* (Orijinali Belirsiz), TRT-1976
- *Ayva Sarı Nar Kırmızı*, TRT-2004
- *Az Gittik Uz Gittik*, TRT-1986
- *Azad*, KanalD-2002
- *Azap*, TRT-1991
- *Azap Yolu*, ATV-2006
- *Aziz* (*Saint, the*, 1962), TRT-1975
- *Aziz Ahmet*, ATV-1994
- *Azize*, TRT-2004
- *Azmi*, ATV-1995
- *B.J. ve Ayı* (*B.J. and the Bear*, 1978), TRT-1982
- *Baba Bana Reyting Al*, ShowTV-1996
- *Baba Evi*, ATV-1997
- *Baba Ocağı*-2001, KanalD-2001
- *Baba Ocağı*-2008, StarTV-2008
- *Baba Oluyorum*, TRT-2006
- *Baba*-1987 (*Godfather Saga, the*, 1977), TRT-1987
- *Baba*-2003, ATV-2003
- *Babalar ve Oğulları* (*Väter und Söhne-Eine deutsche Tragödie*, 1986), TRT-1988
- *Babam Adam Olacak*, TRT-2008
- *Babam Dadı Olsaydı*, KanalD-2004
- *Babam En İyisini Bilir* (*Father Knows Best*, 1954), TRT-1981
- *Babam Takipte* (*8 Simple Rules*, 2002), ATV-2005
- *Babam ve Biz*, StarTV-2001
- *Babar* (1989), TRT-1991
- *Babasının Oğlu*-1975 (*Dombey and Son*, 1969), TRT-1975
- *Babasının Oğlu*-1983 (*Devlin Connection, the*, 1982), TRT-1983
- *Babylon 5* (1994), DiziMax-2005
- *Back at the Barnyard* (2007), Nickelodeon-2008
- *Back to You* (2007), TNT-2008
- *Bad Girls Club, the* (2006), DiziMax-2008
- *Bağdat Hatun*, TRT-1981
- *Bahar Dalları*, TRT-2008

- *Baharın Bittiği Yer*, TRT-1989
- *Bahçıvanın Kızı* (*La Hija del Jardinero*, 2003), TRT1-2004, FoxTV
- *Bakugan Savaşçıları* (*Bakugan Battle Brawlers*, 2007), CN-2008
- *Bakugan Savaşçıları: New Vestroia* (*Bakugan Battle Brawlers: New Vestroia*, 2009), CN-2008
- *Balaban Ağa*, TRT-1980
- *Balarısı Tombik/Balarısı Hutch* (*Adventures of Hutch the Honeybee, the*, 1970), TRT-1977
- *Baldız Geliyorum Demez*, TGRT-2001
- *Baldız ve Bacanak*, TRT-1987
- *Baldios* (*Uchū Senshi Barudiosu/Space Warrior Baldios*, 1980), TRT-1981
- *Bale Pabuçları* (*Ballet Shoes*, 1975), TRT-1975
- *Balkan Düğünü*, ShowTV-2009
- *Baloncuk Kasabası* (*Bubble Town Club, the*, 2006), YumurcakTV-2008
- *Balonun İpleri Kopunca* (*Day Bubble Burst, the*, 1982), TRT-1985
- *Baltazar* (*Telepazar* i.) (*Professor Balthazar*, 1967), TRT-1987
- *Bambi* (1942), TRT-1982
- *Bana Abi De*, KanalD-2002
- *Bana Babamı Anlat*, ShowTV-2000
- *Bana Sevgiyi Anlat*, StarTV-1996
- *Bana Şans Dile* (*Wish Me Luck*, 1987), TRT-1990
- *Bana Veda Etme* (*Mi mou les adio*, 2004), TV8-2006
- *Banacek* (1972), TRT-1977
- *Bangkok Sürgünü* (*Bangkok Hilton*, 1989), TRT-1991
- *Baretta* (1975), TRT-1977
- *Barışta Savaşanlar*, Kanal6-1993
- *Barkley's, the* (1972), StarTV-1992
- *Basilisk* (*Kouga Ninpou Chou/Kouga Ninja Scrolls, the*, 2005), MTVTürkiye-2006
- *Basket* (*Slum Dunk*, 1993), ShowTV-1997
- *Baskül Ailesi*, StarTV-1997
- *Başımıza Gelenler*, KanalD-2002
- *Başka Bir Dünya* (*Otherworld*, 1985), TRT-1991
- *Başka İstanbul Yok*, ATV-1996
- *Başka Olur Ağaların Düğünü*, TRT-1990
- *Başlar mısın? Başlayalım mı?*, TRT-1989
- *Bataklık* (*Silas Marner*, 1985), TRT-1988
- *Batı Hülyası* (*Dream West*, 1986), TRT-1987
- *Batı'nın En İyisi* (*Best Of the West, the*, 1981), TRT-1986
- *Batman* (1992), ATV-1995, KanalD
- *Battle B-Daman* (*Bī-Densetsu! Batoru Bīdaman*, 2004), StarTV-2009
- *Bay Alkolü Takdimimdir*, TRT-1985
- *Bay Belvedere* (*Mr. Belvedere*, 1985), TRT-1992
- *Bay Kamber*, StarTV-1994
- *Bay Meraklı* (*Tele Kutu* i.) (*La Linea/Line, the*, 1971), TRT-1988
- *Bay Rossi* (*Signor Rossi/Mr. Rossi*, 1975), TRT-1986
- *Bayan Columbo* (*Mrs. Columbo*, 1979), TRT-1979
- *Bayan Karabiber* (*Spoon Oba-san/Mrs. Pepper Pot*, 1983), TRT-1986
- *Bayan Perşembe*, Kanal6-1993
- *Bayanlar Baylar*, KanalD-2002
- *Baybars* (*Slave Sultan, the*, 1997), KanalD-1998
- *Baykuşların Saltanatı*, TRT-2000
- *Bayram Mucizesi*, TRT-1980
- *Beavis and Butt-Head* (1993), FoxKids-1999
- *Bebeğim*, ATV-2006
- *Bebek Dinazorlar* (*Dino Babies*, 1993), ShowTV-1997
- *Bebek Zuri* (*Baby Zuri: the Galactic Quest*, 2004), MaxiTV-2007
- *Bebekler Vadisi* (*Jacqueline Susann's Valley of the Dolls*, 1981), TRT-1981
- *Bebeklerin Dünyası* (*Baby Folies*, 1993), ShowTV-1994
- *Becerikli Eller* (Orijinali Belirsiz), JOJO-2009
- *Becker* (1998), ComedyMax-2005

- *Bedava Dünya Gezisi* (İlk Türkçe Seslendirilmiş Yabancı Dizi, Orijinali Belirsiz), TRT-1972
- *Bedel*, TGRT-2003
- *Bekârlar*, ShowTV-2003
- *Bekârlık Sultanlık mı?*, TRT-1994
- *Beklenmeyen Olaylar* (*When Havoc Struck*, 1978), TRT-1978
- *Bekleyiş* (*Persusasion*, 1971), TRT-1986
- *Belalı Baldız*, ATV-2005
- *Belalım Benim*, TGRT-1999
- *Belene*, TRT-1987
- *Belkıs Hanım'ın Konağı*, Teleon-1992
- *Bellamy* (1981), TRT-1989
- *Belle ve Sebastian* (*Belle and Sebastian*, 1981), TRT-1987
- *Ben 10* (2005), CN-2008
- *Ben 10: Uzaylı Gücü* (*Ben 10: Alien Force*, 2008), TNT-2008, CN
- *Ben Claudius* (*I, Claudius*, 1976), TRT-1985
- *Ben Olsaydım*, TRT-1991
- *Ben ve Şempanze* (*Me and the Chimp*, 1972), TRT-1973
- *Ben Yaparım*, TRT-2008
- *Bence Benim Annem*, ShowTV-2006
- *Benden Baba Olmaz*, StarTV-2007
- *Bendeniz Aysel*, ATV-2005
- *Benekli ile Arkadaşları*, TRT-1988
- *Beni Rahat Bırak* (*Gimme a Break*, 1981), TRT-1987
- *Beni Unutma*-2000, TRT-2000
- *Beni Unutma*-2008, TRT-2008
- *Benim 2 Babam Var* (*My Two Dads*, 1987), TRT-1990
- *Benim Annem Bir Melek*, ATV-2008, StarTV, MaxSmart
- *Benim Gibi Ölü* (*Dead Like Me*, 2003), DiziMax-2006
- *Benim Güzel Meleğim*, ATV-2009
- *Benim İçin Ağlama*, TGRT-2000
- *Benim Küçük Pony'm* (*My Little Pony*, 1984), TRT-1988
- *Benimle Dans Et* (*Baila conmigo*, 1992), HBB-1993
- *Benimle Evlenir misin?*, ATV-2001, ErTV
- *Benny Hill Show, the* (1969), TRT-1988
- *Benson* (*Benson*, 1979), TRT-1979
- *Bergerac* (1981), TRT-1989
- *Berivan*, KanalD-2002, Kanal32
- *Berlin Alexander Meydanı* (*Berlin Alexanderplatz*, 1980), TRT-1987
- *Berrenger* (*Berrenger's*, 1985), TRT-1985
- *Beşi Bir Yerde*-1996, ShowTV-1996
- *Beşibiryerde*-2002, ShowTV-2002
- *Beşik Kertmesi*, StarTV-2002
- *Beşinci Boyut*, STV-2005
- *Beter Böcek* (*Beetlejuice*, 1989), StarTV-1991
- *Betty Boop* (1996), TRT-1996, MaxiTV
- *Beverly Hills Gençliği/Beverly Hills Yaramazları* (*Beverly Hills Teens*, 1987), StarTV-1991
- *Beyaz Balina/Moby Dick* (*Muu no Hakugei/White Whale of Mu, the*, 1980), TRT-1989, HBB
- *Beyaz Gelincik*, ATV-2005
- *Beyaz Gölge* (*White Shadow, the*, 1978), TRT-1979
- *Beyaz Savaş*, TGRT-1995
- *Beyaz Yunus/Mamoum* (*Iruka to Shounen/Dolphin and the Boy, the*, 1975), TRT-1978
- *Beybaba*, TRT-1990
- *Beyblade* (*Bakuten Shūto Beiburēdo/Explosive Shoot Beyblade*, 2001), ATV-2003, StarTV, Kanal1
- *Beyefendiler ve Oyuncular* (*Gentlemen & Players*, 1988), TRT-1989
- *Bez Bebek*, FoxTV-2007
- *Bezelyeler* (*Poddington Peas, the*, 1989), TRT-1990
- *Bıcır ile Gıcır* (*Pixie and Dixie and Mr. Jinks*, 1958), TRT-1984
- *Bıçak Sırtı*-1987 (Orijinali Belirsiz), TRT-1987
- *Bıçak Sırtı*-2005, KanalD-2005
- *Bıçak Sırtı*-2007, KanalD-2007

- *Biberleyeyim* (*Abner the Baseball*, 1961), TRT-1989
- *Big Bad Beetleborgs* (1996), FoxKids-1997
- *Big Day* (2006), ComedyMax-2007
- *Big Shots* (2007), CNBCe-2008
- *Bill ve Ted'in Maceraları* (*Bill & Ted's Excellent Adventure*, 1990), ShowTV-1992
- *Billy ve Buddy* (2004), YumurcakTV-2008
- *Binbir Amerika* (*Las mil y una... Americas*, 1989), TRT-1993
- *Binbir Gece*, KanalD-2006
- *Bindi Orman Kızı* (*Bindi the Jungle Girl*, 2007), JOJO-2009
- *Bionik Altalı* (*Bionic Six*, 1987), TRT-1991
- *Bir Adam Yaratmak* (Tiyatro), TRT-1977
- *Bir Aşk Masalı* (*Mi Vida Eres Tu*, 2006), PembeSmart-2008
- *Bir Aşk Uğruna*, ATV-1994
- *Bir Başka Dünya* (*Outlaws*, 1986), TRT-1988
- *Bir Bulut Olsam*, KanalD-2009
- *Bir Ceza Avukatının Anıları*, TRT-1989
- *Bir Dakikada Neler Oluyor* (*One Minute Wonders*, 2009), JOJO-2009
- *Bir Demet Kahkaha*, KanalD-1996
- *Bir Demet Tiyatro*, StarTV-1994
- *Bir Demet Yerli Film*, StarTV-2000
- *Bir Dilim Aşk*, KanalD-2004
- *Bir Filiz Vardı*, TRT-2001
- *Bir Garip Aşk* (*Private War of Lucinda Smith, the*, 1990), StarTV-1991
- *Bir Gazetecinin Serüvenleri*, TRT-1979
- *Bir Göçmen Kuştu O*, TRT-2008
- *Bir Gönül Perdesi*, TRT-1985
- *Bir Hayatın Sırrı* (*Mayor of Casterbridge, the*, 1978), TRT-1985
- *Bir Hikâye Bin Ders*, TRT-1991
- *Bir İstanbul Masalı*, ATV-2003, Kanal1, ErTV
- *Bir Kadın Bir Erkek*-2000, TRT-2000
- *Bir Kadın Bir Yaşam*, FlashTV-1996
- *Bir Kadının Günlüğü*, TRT-1985
- *Bir Kadının Penceresinden*, TRT-1978
- *Bir Kilo Namus*, TRT-1985
- *Bir Köpeğin Serüvenleri/Koş Joe Koş* (*Run, Joe, Run*, 1974), TRT-1977
- *Bir Milyara Bir Çocuk*, TRT-1990
- *Bir Ömrün Bedeli*, TRT-1991
- *Bir Öpücük İçin* (*Por Un Beso*, 2000), ATV-2002
- *Bir Tatlı Huzur*, ShowTV-2002
- *Bir Tren Yolculuğu*, TRT-1988
- *Bir Umut*, ShowTV-1997
- *Bir Varmış Bir Yokmuş*, StarTV-2008
- *Bir Yabancı Konuk*, TRT-1990
- *Bir Yıldız Doğuyor/Yıldızlara Ulaşmak* (*Alcanzar una estrella*, 1990), TRT-1990
- *Bir Yıldız Tutuldu*, StarTV-2003
- *Bir Yürek Satıldı*, TRT-1977
- *Bir Zamanlar/Bir Varmış Bir Yokmuş* (*Il était une fois. l'Homme*, 1978), TRT-1994, DÇocuk
- *Bir Zamanlar Kartaldı* (*Once an Eagle*, 1976), TRT-1979
- *Bir Zamanlar Sarhoştu*, TGRT-1993
- *Birisi*, Kanal6-1998
- *Bitmeyen Görev* (*Equalizer, the*, 1985), TRT-1987
- *Bitmeyen Yaz* (*Verano del '98*, 1998), TRT-2000
- *Biyonik Belma*, TRT-1995
- *Biyonik Çocuk* (*Gadget Boy & Heather*, 1995), StarTV-2000
- *Biyonik Kadın* (*Bionic Woman, the*, 1976), TRT-1990, TNT
- *Biz Bize Benzeriz*, TRT-1991
- *Biz Boşanıyoruz*, StarTV-2004
- *Biz Evlendik*, StarTV-2009
- *Biz Size Aşık Olduk*, KanalD-2002
- *Bizden Söylemesi*, TRT-1999
- *Bize Ne Oldu?*, TGRT-1999
- *Bizi Güldürenler*, TRT-1987
- *Bizim Ağa*, HBB-1992
- *Bizim Aile*-1995, TRT-1995
- *Bizim Aile*-1996, KanalD-1996
- *Bizim Aile*-2001, STV-2001
- *Bizim Çocuklar*, TRT-1986

- *Bizim Eller*, TRT-1992
- *Bizim Ev*-1987 (*Our House*, 1986), TRT-1987
- *Bizim Ev*-1990, TRT-1990
- *Bizim Ev*-1995, TGRT-1995
- *Bizim Ev*-1996 (*Full House*, 1987), KanalD-1996
- *Bizim Evin Halleri*-2000, TRT-2000, Kanal1, ATV, KanalTürk
- *Bizim Evin Halleri*-2006, Kanal1-2006
- *Bizim Karakol*, TGRT-2004
- *Bizim Konak*, TGRT-2003
- *Bizim Kuruntu Ailesi*, TGRT-1997
- *Bizim Mahalle*, TRT-1993
- *Bizim Otel*, ATV-2001
- *Bizim Sınıf*, TRT-1977
- *Bizim Sokak*, StarTV-1998
- *Bizim Takım*, Kanal6-1993
- *Bizimkiler*, TRT-1989
- *Black Books* (2000), ComedySmart-2009
- *Black Donnellys, the* (2007), DiziMax-2008
- *Blade: the Series* (2006), DiziMax-2008
- *Blake'in Yedilisi* (*Blakes 7*, 1978), TRT-1985
- *Blind Justice* (2005), DiziMax-2006
- *Bluebell* (*Bluebell*, 1986), TRT-1988
- *Blue's Clues* (1996), Nickelodeon-1997
- *Bluffer Ülkesi* (*Bluffer, the*, 1986), ShowTV-1993
- *Bobby'nin Dünyası* (*Bobby's World*, 1990), ShowTV-1993, FoxKids
- *Bobobobs/Uzay Gemisi* (Tatil Ekranı i.) (1988), TRT-1992
- *Bodrum-İstanbul*, ATV-2009
- *Boes'ın Maceraları* (*Geragera Būsu Monogatari/Ox Tales*, 1987), TRT-1994
- *Bomba*, TGRT-1993
- *Bones* (2005), DiziMax-2006
- *Bonkers* (1995), ATV-1999
- *Bo'nun Maceraları* (*Bo on the Go!*, 2007), JOJO-2009
- *Booker* (*Booker*, 1989), TRT-1991
- *Boomtown* (2002), CNBCe-2003
- *Borsa*-1993, ShowTV-1993
- *Borsa*-2000, ShowTV-2000
- *Boston Legal* (2004), FoxLife-2009
- *Boston Public* (2000), CNBCe-2003
- *Boş Yuva* (*Empty Nest*, 1988), TRT-1990
- *Boşanmak İstemiyorum*, STV-2007
- *Boşgezen ve Kalfası*, KanalD-1995
- *Bots Master, the* (1993), TRT-1994
- *Bourne Kimliği* (*Bourne Identity, the*, 1988), TRT-1990
- *Boy Aynası*, TGRT-1993
- *Boy Meets World* (1993), ComedyMax-2005
- *Böyle mi Olacaktı*, ATV-1997
- *Brett Ailesi* (*Bretts, the*, 1987), TRT-1989
- *Brindar*, FlashTV-2004
- *Bronx Is Burning, the* (2007), DiziMax-2008
- *Brother's Keeper* (1998), DiziMax-2008
- *Brotherhood* (2006), FX-2008
- *Brothers and Sisters* (2006), DiziMax-2008, TNT
- *Bu Dünyanın Dışından* (*Out of This World*, 1987), TRT-1987
- *Bu İkiliye Dikkat* (*Switch*, 1975), TRT-1977
- *Bu Kalp Seni Unutur mu?/Uyan Sevgili*, ShowTV-2009
- *Bu Sevda Bitmez*, ShowTV-1996
- *Bu Yarış Başka Yarış*, TRT-1984
- *Budgie* (*Budgie the Little Helicopter*, 1994), KanalD-1995, FoxKids
- *Buffy the Vampire Slayer* (1997), CNBCe-2001, ShowPlus
- *Buford Dosyaları* (*Buford Files, the*, 1979), StarTV-1990, Teleon
- *Bugs Bunny/Sevimli Tavşan* (Sevimli Kahramanlar-Kuşak, 1978), KanalD-1995, StarTV
- *Bugünün Saraylısı*, TRT-1985
- *Bulamadım*, ShowTV-2006
- *Buluşma* (*Saracen*, 1989), TRT-1991
- *Bulutbey*, KanalD-2001
- *Burn Notice* (2007), FX-2009
- *Burnumu Keser misiniz?*, Kanal6-1992
- *Bücür Cadı*, StarTV-1999

- *Bütün Çocuklarım*-1991 (*All My Children*, 1970), StarTV-1991
- *Bütün Çocuklarım*-2004, KanalD-2004
- *Bütün Nehirler Akar* (*All the Rivers Run*, 1983), TRT-1986
- *Büyücü Oz/Oz Büyücüsü* (*Wizard of Oz, the*, 1990), KanalD-1995, ShowTV, CN
- *Büyük Buluşma*, STV-2004
- *Büyük Düşler* (*Fameous Teddy Z, the*, 1989), TRT-1990
- *Büyük Günahlar*, Kanal7-2005
- *Büyük İskender*, Kanal6-1993
- *Büyük Kaçış* (Prison Break, 2006), CNBCe-2006, StarTV
- *Büyük Koşu*, TRT-1987
- *Büyük Takip* (*Hot Pursuit*, 1984), TRT-1986
- *Büyük Tuzak* (*Wiseguy*, 1987), TRT-1989
- *Büyük Umutlar*, TRT-2004
- *Büyük Usta* (*Master, the*, 1984), TRT-1994
- *Büyük Uyku*, ATV-1993
- *Büyük Yalan*, ATV-2004
- *Büyükannenin Konağı*, TGRT-2003
- *Büyükbabam ve Ben*, TRT-1999
- *Büyülü Kristal/Kristal Üçgen* (*Kindan no Mokushiroku/Crystal Triangle*, 1987), Kanal6-1996, Teleon
- *Büyümüş de Küçülmüş*, KanalD-2003
- *Büyüyen Acılar* (*Growing Pains*, 1985), TRT-1989
- *Cabbar*, StarTV-2002
- *Cadılar Okulu* (*Worst Witch*, 1998), ShowTV-2005
- *Cadillac ve Dinazor* (*Cadillacs and Dinosaurs*, 1983), ShowTV-1996
- *Cafe Casablanca*, TRT-1995
- *Cafe Primo* (2003), MaxSmart-2008
- *Cagney ve Lacey* (*Cagney and Lacey*, 1981), TRT-1985
- *Cahide*, TRT-1989
- *Cain'in Gülüşü* (*Le rire de Caïn*, 1986), TRT-1988
- *Californication* (2008), ComedyMax-2007
- *Cam Kırıkları*, TRT-2009
- *Camdan Pabuçlar*, ATV-2004
- *Camgöz*, TGRT-1993
- *Can ile Tomtini* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT-1987
- *Can Şenliği*, TRT-1989
- *Can Teyze*, TRT-1991
- *Candan Öte*, StarTV-2006
- *Cane* (2007), DiziMax-2009
- *Canım Ailem*, ATV-2008
- *Canım Annem*, ATV-2004
- *Canım Benim*, ATV-2004
- *Canım Kocacığım*, TRT-2002
- *Canın Sağolsun*, StarTV-2005
- *Canını Sevdiğimin İstanbul'u/CSİ*, TRT-2009
- *Canısı*, ShowTV-1997
- *Canterbury's Law* (2008), TNT-2009
- *Captain Power and the Soldiers of the Future* (1987), TRT-1990
- *Carl* (2005), MaxiTV-2008
- *Carmen Sandiego* (*Where on Earth Is Carmen Sandiego?*, 1994), ATV-1996
- *Carnivàle* (2003), CNBCe-2005
- *Caroline in the City* (1995), MyMax-2005
- *Carpoolers* (2007), ComedyMax-2008
- *Casablanca* (1983), TRT-1987
- *Casanova* (2005), MyMax-2008, FoxTV
- *Cashmere Mafia* (2008), TNT-2008
- *Casper* (*Spooktacular New Adventures of Casper, the*, 1996), FoxKids-1997
- *Cassidy* (1989), TRT-1991
- *Castle* (2009), Digiturk-2009
- *Casus Kızlar* (*Totally Spies!*, 2001), JOJO-2007
- *Casus Köpeklerin Gizli Dosyaları* (*Secret Files of the Spy Dogs, the*, 1998), FoxKids-1998, Jetix
- *Casuslar Kralı* (*Reilly: Ace of Spies*, 1983), TRT-1985
- *Casuslar Savaşı* (*Guerra di spie*, 1988), TRT-1994
- *Casusun Ailesi* (*Family of Spies*, 1990), TRT-1992

- *CatDog* (1998), Nickelodeon-1998
- *Catherine* (1981), TRT-1989
- *Cavemen* (2008), ComedyMax-2007
- *Cedric* (2001), MaxıTV-2005
- *Cehennem Sıcağında*-1978 (*Long Hot Summer*-1965, *the*, 1965), TRT-1978
- *Cehennem Sıcağında*-1987 (*Long Hot Summer*-1985, *the*, 1985), TRT-1987
- *Cemil Oldu Jimmy* (*Alle lieeben Jimmy*, 2005), KanalD-2006
- *Cemile*, ShowTV-2006, ErTV, OlayTV
- *Cengiz Han* (*Aokiôkami narukichiomoase no shôgai*, 1980), TRT-1983
- *Cennet Adası* (*Paradise Island*, 1977), TRT-1983
- *Cennet Mahallesi*, ShowTV-2004
- *Cennete Dönüş* (*Return to Eden*, 1983), TRT-1984
- *Cennetin Çocukları*, ATV-2008
- *Cennetin Doğusu* (*East of Eden*, 1981), TRT-1982
- *Cennetlik Kaynana*, TRT-1979
- *Center of the Universe* (2004), MyMax-2007
- *Cesaret Ana ve Çocukları*, TRT-1978
- *Cesaret Gecesi* (*Night of Courage*, 1987), TRT-1990
- *Cesaretin Var mı Aşka?*, KanalD-2008
- *Cesur Ayılar* (*Adventures of the Gummi Bears*, 1985), TRT-1986
- *Cesur Kuşku*, TGRT-2001
- *Cesur ve Güzel* (*Bold and Beautiful*, *the*, 1987), TRT-1987, StarTV, KanalD
- *Ceza Kanunu*, TRT-1981
- *Charles İş Başında* (*Charles in Charge*, 1984), TRT-1989
- *Charlie Jade* (2005), FX-2008
- *Charlotte* (*Wakakusa no Charlotte/Charlotte of the Young Grass*, 1977), TRT-1991
- *Charmed* (1998), DiziMax-2005
- *Charming Ailesi* (*Charmings*, *the*, 1987), TRT-1989
- *Chicago Hope* (1994), CNBCe-2001
- *Chilly Willy* (1953), TRT-1986
- *Chimera* (1991), StarTV-1991
- *Chitcha na Yukitsukai Sugar* (*A Snow Fairy Named Sugar*, 2001), TRT-2003
- *Chobits* (*Chobittsu*, 2003), Kanal1-2006
- *Chuck* (2007), CNBCe-2007
- *Churchill* (*Winston Churchill: the Wilderness Years*, 1981), TRT-1990
- *Cici Annem*, Kanal7-2007
- *Cici Kız/Georgie* (*Lady Georgie*, 1984), TRT-1985, ShowTV, KanalD
- *Cimri*-1990 (*Amor com Amor Se Paga*, 1984), StarTV-1990
- *Cimri*-1993 (*L'avaro*, 1990), HBB-1993
- *Cinayet Dosyası* (*Murder*, *She Wrote*, 1984), TRT-1990, TNT
- *Cinayet Sözleşmesi* (*Return to Justice*, 1990), TRT-1994
- *Cingöz ile Cimcime* (Kukla), TRT-1986
- *Cinler ve Periler*, ATV-2001
- *Ciyak Kedi* (*Eek! Stravaganza/Eek! The Cat*, 1992), HBB-1995, FoxKids
- *Clarissa* (*Clarissa Explains It All*, 1991), TRT-2001, FoxKids
- *Clarissa Explains It All* (1991), FoxKids-2008
- *Class*, *the* (2006), DiziMax-2008
- *Clementine* (1985), TRT-1987, ShowTV
- *Close to Home* (2005), MyMax-2008
- *Closer*, *the* (2005), CNBCe-2007
- *Cocco Bill* (2002), YumurcakTV-2009
- *Code Name Eternity* (1999), TGRT-2006
- *Cold Case* (2003), CNBCe-2005
- *Cold Feet* (1997), TNT-2008
- *Comanche Moon* (2008), MyMax-2009
- *Comeback*, *the* (2005), MyMax-2008
- *Comedy Trap* (*Die Comedy Falle*, 2005), ComedySmart-2009
- *Commander in Chief* (2005), DiziMax-2007
- *Committed* (2005), ComedyMax-2006
- *Complete Savages* (2004), MyMax-2008
- *Conan* (1997), TRT-1998

- *Conan* (*Conan the Adventurer*, 1992), HBB-1992
- *Concorde Olayı* (*Concorde Affaire '79*, 1979), TRT-1991
- *Conduroy* (2000), FoxKids-2009
- *Coo: It Came From the Sea* (1993), StarTV-1998
- *Cool McCool* (Telepazar i.) (1966), TRT-1979
- *Corneil ve Bernie* (*Corneil et Bernie*, 2003), YumurcakTV-2008
- *Cory in the House* (2007), DisneyXD-2009
- *Cosby* (1996), MyMax-2007
- *Cosby Ailesi* (*Cosby Show, the*, 1984), TRT-1986
- *Cosmos* (1980), TRT-1987
- *Coupling* (2000), CNBCe-2003, MaxSmart
- *Coupling* (US) (2003), CNBCe-2003
- *Courting Alex* (2006), MyMax-2007
- *Cracking Up* (2004), CNBCe-2005
- *Crash* (2008), DiziMax-2009
- *Crash Test Mommy* (2004), MyMax-2007
- *Criminal Minds* (2005), DiziMax-2006, MaxSmart, FoxTV
- *Criss Angel: Mind Freak* (2005), DiziMax-2008
- *Cro* (1993), TRT-1994
- *Crossing Jordan* (2001), FoxLife-2006
- *Crumbs* (2006), ComedyMax-2006
- *Crusoe* (2008), FoxLife-2009
- *CSI* (2000), FoxLife-2006
- *CSI: Miami* (2002), DiziMax-2005, Kanal1
- *CSI: NY* (2004), CNBCe-2005
- *Cumbadan Rumbaya*, TRT-2005
- *Cumhur Cemaat*, Kanal1-2007
- *Cupido* (1992), TRT-1993
- *Curb Your Enthusiasm* (2000), ComedyMax-2004
- *Cüceler/Gnome* (*David el Gnomo/World of David the Gnome, the*, 1985), TRT-1987
- *Cümbüş Sokak*, Kanal6-1993
- *Cümbüşiye*-1994, ATV-1994
- *Cümbüşiye*-2000, StarTV-2000
- *Cybill* (1995), ATV-1997, TNT
- *Cyborg 009* (*Chou Ginga Densetsu/Saibōgu Zero-Zero-Nain*, 1979), TRT-1990
- *Çakalların İzinde*, ATV-1993
- *Çalçene* (*Jabberjaw*, 1976), StarTV-1991, Teleon
- *Çalıkuşu*, TRT-1986
- *Çalınan Taç* (*Prince and Pauper, the*, 1976), TRT-1978
- *Çantadaki Adam* (*Man in a Suitcase*, 1967), TRT-1991
- *Çapkın*, ShowTV-2005
- *Çarli İş Başında*, KanalD-2000
- *Çarli*, StarTV-1998
- *Çarli'nin Melekleri* (*Charlie's Angels*, 1976), TRT-1977
- *Çat Kapı*, ShowTV-2005
- *Çatallı Köy*, TRT-1989
- *Çatı Katı*, Kanal1-2007
- *Çatıdaki Kız*, StarTV-2002
- *Çaylak*, ShowTV-2003
- *Çaylaklar/Strikers/Shun Godai* (*Ashita e Free Kick/Free Kick Toward Tomorrow*, 1992), STV-1994, StarTV
- *Çaylar Şirketten*, TRT-1989
- *Çekirdek Aile*, KanalD-2002
- *Çelik Bilek* (*Jonny Quest*, 1964), TRT-1976
- *Çemberimde Gül Oya*, KanalD-2004, MaxSmart
- *Çemberin Dışında*, StarTV-2008
- *Çeşm-i Bülbül*, ShowTV-2005
- *Çılgın Badiler*, StarTV-1996
- *Çılgın Bediş*, KanalD-1996, ShowTV
- *Çılgın Domatesler* (*Attack of the Killer Tomatoes*, 1978), HBB-1992
- *Çılgın Kanal*, TRT-2009
- *Çılgın Korsan Jack* (*Mad Jack the Pirate*, 1998), FoxKids-1999, Jetix
- *Çılgın Yuva*, ATV-2005
- *Çınaraltı*-2003, TRT-2003
- *Çınaraltı*-2004, ATV-2004
- *Çiçeği Büyütmek*, TRT-1998
- *Çiçek Abbas*, StarTV-1993

- *Çiçek Kız Lulu* (*Hana no Ko Lunlun/Flower Angel*, 1979), TRT-1986
- *Çiçek Taksi*, ATV-1995, TRT
- *Çiçekler Açmak İster*, TRT-1991
- *Çiçekler Susayınca*, TRT-2001
- *Çifte Bela*, KanalD-2001
- *Çifte Cinayet* (*Doubletake*, 1985), TRT-1987
- *Çifte Vakkas*, StarTV-1993
- *Çiftlik* (*Hanging by a Thread*, 1979), TRT-1982
- *Çiko* (*Dashu! Kappei*, 1979), ShowTV-1998
- *Çirkin Betty*-2003 (*Yo soy Betty, la fea*, 1999), ShowTV-2003
- *Çirkin Betty*-2007 (*Yo soy Bea Rumbo a Mexico*, 2006), KanalD-2007
- *Çirkin Ördek Yavrusu ve Ben* (*Ugly Duckling, the*, 1939), TRT-1984, MaxiTV
- *Çizmeli Kedi* (*Nagagutsu o Haita Neko no Bouken/Adventures of Puss-in-Boots*, 1992), TRT-1994
- *Çocuğun Var Derdin Var*, TGRT-2004
- *Çocuklar Adası* (*Children's Island*, 1984), TRT-1987
- *Çocuklar Duymasın*, TGRT-2002, ATV, StarTV, ErTV
- *Çocuklar Ne Olacak*, StarTV-2004
- *Çocuklarla Hayat* (*Vita coi figli*, 1991), TRT-1992
- *Çocukluk Günleri*, TRT-2009
- *Çok Güzel Hareketler Bunlar*, KanalD-2008
- *Çok Özel Tim/Ç.Ö.T.*, StarTV-2007
- *Çok Sesli Bir Ölüm* (Tiyatro), TRT-1977
- *Çorap Söküğü*, Kanal7-2008
- *Çöl ve Vahşet* (*W pustyni i w puszczy*, 1974), TRT-1975
- *Çöp Çocukları* (*Garbage Pail Kids*, 1985), Teleon-1992
- *Çözülme* (Tiyatro), TRT-1977
- *Dadı*, ShowTV-2001
- *Dağ Gülü* (*Honoo no Alpen Rose: Judy & Randy/Alpine Rose of the Flame*, 1985), TRT-1991
- *Dağlar Delisi*, StarTV-2007
- *Daha Neler*, KanalD-2006
- *Daktari* (1966), TRT-1982
- *Dalgakıran*, TRT-2008
- *Dallas* (1978), TRT-1979
- *Damages* (2007), TNT-2008
- *Dame Chocolate* (2007), TNT-2009
- *Danny Phantom* (2004), Nickelodeon-2006
- *Dans Et* (*Pop It*, 2009), JOJO-2009
- *Dantel*-1987 (*Lace*, 1984), TRT-1987
- *Dantel*-2008, ATV-2008
- *Darbükatör Baryam*, ShowTV-1994
- *Darısı Başınıza*, TRT-1977
- *Dark Angel* (2000), Kanal7-2002, Dizimax, OlayTV
- *Dark Blue* (2009), DiziMax-2009
- *Dave's World* (1993), ComedyMax-2006
- *Dawson's Creek* (1998), CNBCe-1999
- *Day Break* (2006), DiziMax-2007, FoxTV
- *Dayı*, KanalD-2004
- *Deadline* (2000), DiziMax-2008
- *Dede Korkut Masalları*, TRT-2007
- *Dede Korkut'un Dünyası/Bir Hikâye Bir Ders*, TRT-1991
- *Dedektif Babam* (*Crazy Like a Fox*, 1984), TRT-1988
- *Dedektif Biraderler*, FoxTV-2008
- *Dedektif Conan* (*Meitantei Conan/Detective Conan*, 1996), ShowTV-1998
- *Dedektif Hagen* (*Hagen*, 1980), TRT-1982
- *Dedektif Lynley* (*Inspector Lynley Mysteries, the*, 2001), TRT-2009
- *Dedektif Poirot* (*Agatha Christie Poirot*, 1989), TRT-1989
- *Dedektiflik Bürosu* (*Remington Steele*, 1982), TRT-1987
- *Dedem, Gofret ve Ben*, TRT-2001, KanalTürk
- *Define Adası* (*L'isola del tesoro*, 1987), TRT-1989
- *Define Adasına Dönüş* (*Return to Treasure Island*, 1986), TRT-1989
- *Define Adasının Peşinde* (*Legends of Treasure Island, the*, 1993), JOJO-2009

- *Degrassi Sokağı Çocukları* (*Kids Of Degrassi Street, the*, 1979), TRT-1986
- *Değerli* (*Dastardly and Muttley in their Flying Machines*, 1969), TRT-1981
- *Değirmen*, TRT-1975
- *Değiş Tokuş* (*Replacements, the*, 2006), DisneyXD-2009
- *Deity* (*God Mazinger*, 1984), HBB-1994, Kanal6
- *Dekoratör Kızlar* (*Designing Women*, 1986), StarTV-1991
- *Delfy* (*Delfy y sus amigos/Delfy and His Friends*, 1992), TRT-1992
- *Deli Balta*, TGRT-1993
- *Deli Divane*, StarTV-1997
- *Deli Dolu*-1993, ShowTV-1993
- *Deli Dolu*-2006, TGRT-2006
- *Deli Dumrul*, KanalD-2005
- *Deli Duran*, KanalD-2005
- *Deli Petro* (*Peter the Great*, 1986), TRT-1987
- *Deli Yürek*, ShowTV-1998, Kanal1, Kanal7
- *Deli*, TRT-1982
- *Deliboran Destanı*, TGRT-2002
- *Delikanlı*, KanalD-1998
- *Deliyle Geçen Gece*, TRT-2003
- *Demir Adam* (*Iron Man*, 1994), StarTV-1994, ATV, FoxKids, Jetix, DisneyXD
- *Demir Leblebi*, Kanal7-2007
- *Demiryolu Çocukları* (*Railway Children, the*, 1968), TRT-1976
- *Deney Bahçesi*, JOJO-2009
- *Deniz Gurbetçileri*, TRT-1991
- *Deniz ve Mehtap*, KanalD-2008
- *Deniz Yıldızı*, FoxTV-2009
- *Denizciler Geliyor*, TRT-1994
- *Denizin Kanı*, TRT-1979
- *Denizler Hâkimi* (*Kukla*) (*Stingray*-1964, 1964), TRT-1974
- *Denizler İmparatoru* (*Emperor of the Sea*, 2004), TRT-2005
- *Denver/Son Dinazor Denver* (*Denver, the Last Dinosaur*, 1988), TRT-1989
- *Derdest*, StarTV-2008
- *Derek'le Yaşam* (*Latest Buzz, the*, 2005), JOJO-2007
- *Derman*, KanalD-2008
- *Derman Bey*, TGRT-2000
- *Derya & Deniz*, TGRT-2002
- *Desperado* (*Desperado*, 1987), TRT-1990
- *Devlerin Aşkı*, StarTV-1997
- *Dexter* (2006), e2-2007
- *Dexter'ın Laboratuvarı* (*Dexter's Laboratory*, 1996), CN-2008
- *Dharma & Greg* (1997), CNBCe-2001
- *Dış Kapının Mandalları*, StarTV-1998
- *Diabolik* (2000), FoxKids-2000, MaxiTV
- *Diagnosis Murder* (1993), TNT-2009
- *Diamondlar* (*Diamonds*, 1987), TRT-1991
- *Dick Tracy Show, the* (1961), ShowTV-1992
- *Dicle*, ATV-2007
- *Di-Gata Koruyucuları* (*Di-Gata Defenders*, 2006), JOJO-2006
- *Digimon: Digital Monsters* (*Digimon Adventure*, 1999), KanalD-2002
- *Digimon Adventure 02* (*Dejimon Adobenchā Zero Tsū*, 2000), KanalD-2003
- *Digimon Tamers* (*Digimon Tamers*, 2001), KanalD-2004
- *Dikkat Bebek Var*, TRT-2000
- *Dikkat Şahan Çıkabilir*, TV8-2005, ATV, ErTV
- *Dila Hanım*, ShowTV-2009
- *Dilan*, FlashTV-2003
- *Dilan Gelin*, FlashTV-2006
- *Dilbert* (1999), CNBCe-2000
- *Dilek İksiri* (*Wunschpunsch*, 2000), FoxKids-2002, Jetix
- *Dilruba Hanım*, TRT-1990
- *Dinanor Ailesi* (*Dinosaurs*, 1991), Kanal6-1992
- *Dinazor Adası* (*Dinosaur Island*, 2002), FoxKids-2007
- *Dinazorlar* (*Dinosaucers*, 1987), HBB-1993
- *Dinky Dog* (1978), TRT-1990
- *Dinner for Five* (2001), MyMax-2007

- *Dino Takımı/Jura Tripper* (*Kyouryuu Boukenki Jura Torippā/Dino Adventure Jurassic Tripper*, 1995), KanalD-2009, JOJO
- *Dino-Riders* (1988), HBB-1993
- *Dinotopia* (2002), StarTV-2006
- *Dirt* (2007), e2-2007
- *Dirty Sexy Money* (2007), DiziMax-2008
- *Dişi Kuş*, ATV-2004
- *Dişi Silahşör* (*La Femme Musketeer*, 2004), TV8-2008
- *Dizine Dursun*, Kanal7-2008
- *Do Re Mi* (*Magical Do Re Mi*, 1999), StarTV-2002
- *Doctor Slump* (1997), BRT-1999
- *Doctor Snuggles* (1979), TRT-1985
- *Doktor Who*-1981 (*Doctor Who*-1963, 1963), TRT-1981
- *Doctor Who*-2005 (2005), Cine5-2007
- *Dodo* (Orijinali Belirsiz), ShowTV-1992
- *Doggie Daddy* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT-1974
- *Dogstar* (2006), YumurcakTV-2007
- *Doğruluk Ekseni*, STV-2008
- *Doksandokuz*, Kanal7-2008
- *Doktor Amca* (*Doctor Dolittle*, 1970), TRT-1976
- *Doktor Doktor*, TRT-1990
- *Doktorlar*-1976 (*Ben Casey*, 1961), TRT-1976
- *Doktorlar*-1989, TRT-1989
- *Doktorlar*-2006, ShowTV-2006
- *Dokun ve Öl* (*Touch and Die*, 1992), StarTV-1990
- *Dokundur*, ShowTV-1997
- *Dokunulmazlar* (*Untouchables, the*, 1959), TRT-1977
- *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, TRT-1985
- *Dolap Beygiri*, TRT-1985
- *Dolbuk* (*Tokusou Kihei Dorvack/Special Powered Armor Troop Dorvack*, 1983), HBB-1992
- *Dollhouse* (2009), FX-2009
- *Doludizgin* (*Bonanza* , 1959), TRT-1974
- *Doludizgin Yıllar*, ATV-2008, TRT
- *Dolunay*, ATV-2005
- *Domates Adam* (*Sarada Ju Yushi Tomato Man/ Tomato-man and the Knights of the Salad Table*, 1992), CNBCe-2000
- *Dommel/Zıpır* (*Don-don Domeru to Ron/ Wowser*, 1988), TRT-1992
- *Don Kişot'un Maceraları* (*Adventures of Don Quixote, the*, 1973), TRT-1982
- *Don Kişot*-1979 (*Don Quijote de la Mancha*, 1979), TRT-1979
- *Don Kişot*-1982 (*Don Quixote de la Mancha*, 1980), TRT-1992, ATV
- *Doogie Howser* (*Doogie Howser*, M.D., 1989), TRT-1991
- *Dora the Explorer* (Müzikal) (2000), Nickelodeon-2000
- *Dorothy'nin Esrarı* (*Have His Carcase*, 1987), TRT-1988
- *Doruk* (*Top of the Hill*-1980, 1980), TRT-1980
- *Dost Eller*, TRT-1983
- *Dostlar Pasajı/Akasya Pasajı*, KanalD-1998
- *Dot ve Keeto* (*Dot and Keeto*, 1986), TRT-1989
- *Dök İçini Rahatla*, Kanal7-2006
- *Dönemeç*, TRT-1988
- *Dönme Dolap*, TRT-2005
- *Dönüşen Robotlar* (*Beast Machines*, 1999), TRT-1997
- *Dövme Bayrak*, TGRT-1993
- *Dr. 90210* (2008), DiziMax-2009
- *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1986), TRT-1988
- *Dr. Jekyll & Mr. Hyde* (2008), MyMax-2009
- *Dr. Katz* (1995), Cine5-2001
- *Dr. Köpek* (*Dr. Dog*, 2007), MaxiTV-2009
- *Dr. Who* (1963), TRT-1987, Cine5
- *Dragon Ball Z* (1989), StarTV-1992, ATV
- *Drake & Josh* (2004), Nickelodeon-2006
- *Drawn Together* (Bilimkurgu) (2004), BCT-2007

- *Dream On* (1990), StarTV-1991
- *Drew Carey Show, the* (1995), ComedyMax-2004
- *Dublörler* (Orijinali Belirsiz), TGRT-1994
- *Dudaktan Kalbe*-1988, TRT-1988
- *Dudaktan Kalbe*-2007, ShowTV-2007
- *Duffy Duck* (Sevimli Kahramanlar-Kuşak, 1978), KanalD-1995
- *Dullar Pansiyonu*-1989, TRT-1989
- *Dullar Pansiyonu*-1995, TRT-1996
- *Dumanlı Yol*, Kanal7-2002
- *Dur Yolcu*, TRT-2008
- *Durum Bundan İbaret*, TGRT-1995
- *Dusty* (*Dusty*, 1988), TRT-1990
- *Duvar*, ATV-2007
- *Duvardaki Kan*, TRT-1986
- *Duygu Çemberi*, TRT-1990
- *Düello Ustası* (*Duel Masters*, 2002), ATV-2004
- *Düğme Burun* (*Yume no Hoshi no Button Nose*, 1985), TRT-1987, FoxKids
- *Düğün Şarkıcısı*, KanalD-2008
- *Dük Caddesi Düşesi* (*Duchess of Duke Street, the*, 1976), TRT-1984
- *Dünürler* (*In-Laws, the*, 2003), ComedyMax-2005
- *Dünya Fraggle*, TRT-1988
- *Dünya Hali*, TRT-1991
- *Dünya Varmış*, ATV-2001
- *Dünyalar Savaşı* (*War of the Worlds*, 1988), TRT-1989
- *Dünyamızda Yaşananlar* (*Tidings, the*, 1997), FoxKids-2009
- *Dünyanın Savunucuları* (*Defenders of the Earth*, 1986), TRT-1992
- *Düş Yakamdan*-2000 (Kabare), TRT-2000
- *Düş Yakamdan*-2007, FoxTV-2007
- *Düşler ve Gerçekler*, KanalD-2005
- *Düşlerimin Prensi* (*Princess Hours*, 2006), TRT-2008, OlayTV
- *Düşman Aileler* (*Taurus Rising*, 1982), TRT-1989
- *Eastenders* (1985), TRT-1990
- *Ece*, KanalD-2008
- *Ed, Edd ve Eddy* (*Ed, Edd n Eddy*, 1999), CN-2008
- *Eda Hanım*, Teleon-1992
- *Eddie McDowd'ın 100 Görevi* (*100 Deeds for Eddie McDowd*, 1999), FoxKids-2007
- *Edison Kardeşler* (*Edison Twins, the*, 1982), TRT-1986
- *Eek! the Cat* (*Eek! Stravaganza*, 1992), FoxKids-1998
- *Efendime Söyleyeyim*, TRT-1981
- *Efsane Prens* (*Jumong*, 2006), TRT-2008, OlayTV
- *Efsane*, StarTV-2002
- *Ejderhanın Şatosu/Eureka'nın Şatosu* (Kukla) (Eureeka's Castle, 1989), TRT-1993
- *Ejder Avcıları* (*Chasseurs de dragons*, 2004), MaxiTV-2009
- *Ekip* (*Unit, the*, 2006), KanalD-2006
- *Ekmek Teknesi*, ATV-2002, ShowTV
- *Eksi 18*, Kanal7-2006
- *Eksik Etek*-2006, Kanal7-2006
- *Eksik Etek*-2007, ShowTV-2007
- *El Bebek Gül Bebek*, TGRT-2005
- *El Gibi*, ATV-2007
- *El Hazard: the Wanderers* (1995), TRT-1999
- *El Kızı*, TRT-1989
- *Element Avcıları* (*Elementhunters*, 2009), TRT-2009, FoxKids
- *Eleventh Hour* (2008), Dizimax-2009, TNT
- *Eli Stone* (2008), DiziMax-2008
- *Elif*, ATV-2008
- *Elif Ana Ayşe Kız*, TRT-1987
- *Elif'in Günlüğü*, FoxTV-2007
- *Elif'in Rüyaları*, TRT-1990
- *Elisa di Rivombrosa* (2003), TV8-2008
- *Elizabeth I* (2005), CNBCe-2007
- *Ellen* (1994), ComedyMax-2005
- *Ellis Adası* (*Ellis Island*, 1984), TRT-1985
- *Eltiler*, TRT-1997, TGRT
- *Elveda Derken*, KanalD-2007
- *Elveda Rumeli*, ATV-2007

- *Elveda*, STV-2003
- *Elvis* (1990), StarTV-1991
- *Emanet*, StarTV-2002
- *Emanuelle* (1992), ShowTV-1992
- *Emanuelle in Space* (1992), ShowTV-1998
- *Emekli Başkan*, TRT-1979
- *Émilie* (Uykudan Önce i.) (1979), TRT-1986
- *Emily: Girl of the Wind* (*Kaze no Shoujo Emily*, 2007), YumurcakTV-2009
- *Emma* (1972), TRT-1976
- *Emperor's New School, the* (2006), DisneyXD-2009
- *Empire* (2005), DiziMax-2009
- *Emre*, TRT-1989
- *Emret Bakanım/Buyrun Sayın Bakan* (*Yes Minister*, 1980), TRT-1987, KanalD
- *Emret Başbakanım*-1988 (*Yes, Primeminister*, 1986), TRT-1988
- *Emret Başbakanım*-1992, Kanal6-1992
- *Emret Komutanım*-2005, ShowTV-2005
- *Emret Komutanım*-2008, Kanal1-2008
- *Emret Muhtarım*, TRT-1992
- *En İyi Arkadaşım*, ShowTV-2003
- *En Son Babalar Duyar*, TRT-2002, StarTV
- *Enola Gay* (*Enola Gay the Men, the Mission, the Atomic Bomb*, 1980), TRT-1983
- *Entourage* (2004), MyMax-2007
- *Eppur si Muove!* (2005), MaxiTV-2009
- *Ergo Proxy* (*Ergo Прокси/Ergo Proxy*, 2006), S'nekTV-2008, MaxiTV
- *Erguvan Yılları*, TGRT-1997
- *Erikçigiller*, TRT-1986
- *E-Ring* (2005), MyMax-2006
- *Erkek Tarafı*, StarTV-2005
- *Erkekler* (*Men*, 1989), TRT-1990
- *Erkekler Ağlamaz*, ATV-2006, Kanal1
- *Erkeksen Seyret*, TGRT-2006
- *Ertelenmiş Hayatlar*, ATV-2007
- *Es-Es*, ATV-2009
- *Esir Kalpler*, KanalD-2006
- *Esir Şehrin İnsanları*, TRT-2003
- *Eski Dostlar*-1976 (*Zoo Gang, the*, 1974), TRT-1976
- *Eski Dostlar*-1988, TRT-1988
- *Eski Toprak*, TRT-1989
- *Esmeralda* (1997), StarTV-1998
- *Esrar Perdesi* (*Lime Street*, 1985), TRT-1986
- *Estağfurullah Yokuşu*, KanalD-2003
- *Esteban/Kayıp Altın Şehir/Güneşin Oğlu Esteban* (*Taiyo no ko Esteban/Mysterious Cities of Gold, the*, 1982), TRT-1986
- *Eşref Saati*, ShowTV-2007
- *Eşşşek Şakası*, FoxTV-2009
- *Eureka* (2006), DiziMax-2006
- *Ev Hali*-1982, TRT-1982
- *Ev Hali*-2002, ShowTV-2002
- *Ev Hapsi*, Kanal7-2005, StarTV
- *Eva Ryker'in Anıları* (*Memory of Eva Ryker, the*, 1980), TRT-1984
- *Evde Savaş* (*War at Home, the*, 2005), ComedyMax-2008
- *Evdeki Fırtına* (*Home Fires*, 1980), TRT-1989
- *Evdeki Yabancı*, KanalD-2000, Kanal32
- *Evdekiler*-1977, TRT-1977
- *Evdekiler*-1995, StarTV-1995
- *Even Stevens* (2000), DisneyXD-2009
- *Everwood* (2002), MyMax-2007
- *Everybody Hates Chris* (2005), MyMax-2005
- *Everybody Loves Raymond* (1996), Cine5-2002
- *Evimin Erkeği*, TRT-2007
- *Evimiz* (Orijinali Belirsiz), TRT-1990
- *Evimiz Olacak mı?*, TGRT-1999
- *Evin Neşesi*, KanalD-1996
- *Eviniz Hollywood'da* (*Beverly Hills*, 1990), TRT-1995
- *Evlenme Cüzdanı*, TRT-1989
- *Evler Evler*, TRT-1974
- *Evlere Şenlik*-1993, TGRT-1993
- *Evlere Şenlik*-1996, ShowTV-1996
- *Evli Erkekler* (*Mind of the Married Man, the*, 2001), Cine5-2002

- *Evli ve Çocuklu*-1998 (*Married With Children*, 1987), TRT-1988
- *Evli ve Çocuklu*-2004, KanalD-2004
- *Evlilik Oyunu* (*Amor Comprado*, 2007), PembeSmart-2008
- *Ewoklar* (*Star Wars: Ewoks*, 1985), ShowTV-1993
- *Ey Aşk Nerdesin?*, ATV-2009
- *Eylül*-1987, TRT-1987
- *Eylül*-1995, TRT-1995
- *Eylül*-2005, ATV-2005
- *Eyvah Babam*, KanalD-1998
- *Eyvah Eski Kocam*, ATV-2003
- *Eyvah Halam*, KanalD-2008
- *Eyvah Hamiyet Teyze*, TRT-1996
- *Eyvah Kızım Büyüdü*, KanalD-1998
- *Ezel*, ATV-2009
- *Ezo Gelin*, ShowTV-2006
- *Fadik Kız*, TRT-1979
- *Fadime*, ShowTV-2006
- *Fairly OddParents, the* (1998), Nickelodeon-1998
- *Family Dog* (1993), StarTV-1996
- *Family Guy* (Durum Komedi) (1999), CNBCe-2006
- *Famous Jett Jackson, the* (1998), DisneyXD-2009
- *Fanatik*, Kanal6-1999
- *Fanboy ve Chum Chum* (2009), Nickelodeon-2009
- *Fantastik Dörtlü* (*Fantastic Four*-1994, 1994), FoxKids-1999, DisneyXD, MaxiTV
- *Fare Çocuklar* (*Ratz*, 2000), FoxKids-2008
- *Fare Fabrikası* (*Mouse Factory, the*, 1971), Kanal6-1994
- *Fareler ve İnsanlar*, TRT-1975
- *Fastlane* (2002), TGRT-2005
- *Fat Actress* (2005), CNBCe-2005
- *Fatih-Harbiye*, TRT-1992
- *Fedai*, StarTV-2007
- *Felek Ne Demek*, ShowTV-2006
- *Felicity* (1998), DiziMax-2007
- *Ferhunde Hanımlar*, TRT-1993, StarTV
- *Ferhunde Kalfa*, TRT-1987
- *Feride*, StarTV-1996
- *Ferman*, TRT-1975
- *Fesupanallah*, ATV-2007
- *Fıkra Turka*, Kanal7-2007
- *Fıkralarla Türkiye*, Kanal7-2005, FlashTV
- *Fırat*, StarTV-1997
- *Fırıldak Nuri*, StarTV-1994
- *Fırlama Kızlar* (*Clueless*, 1996), ComedyMax-2009
- *Fırtına Hayatlar*, TRT-2004
- *Fırtına Kuşları* (*Kukla*) (*Thunderbirds 2086*, 1982), TRT-1985, StarTV
- *Fırtına Şahinleri* (*Storm Hawks*, 2007), TNT-2008, CN
- *Fırtına*-2006, KanalD-2006
- *Fırtına*-2009 (*La Tormenta*, 2005), PembeSmart-2009, Kanal1
- *Fırtınalar Vadisi* (*La vallee des peupliers*, 1986), TRT-1987
- *Fırtınalar*-1985 (*Blood of Others, the*, 1984), TRT-1985
- *Fırtınalar*-1995, StarTV-1995
- *Fırtınalı Aşk*, ATV-2007
- *Fırtınalı Günler* (*Days of Our Lives*, 1965), TNT-2009
- *Fikrimin İnce Gülü*, ShowTV-2007
- *Fineas ve Förb* (Müzikal) (*Phineas and Ferb*, 2007), DisneyXD-2009
- *Fırar*, TGRT-1993
- *First Monday* (2002), Cine5-2002
- *Flamingo Yolu* (*Flamingo Road*, 1980), TRT-1981
- *Flanderler'in Köpeği/Sevgili Köpeğim* (*Flanders no Inu, Boku no Patrasche/A Dog of Flanders: My Patrasche*, 1992), TRT-1979
- *Flash Gordon* (1979), TRT-1992
- *FlashForward* (2009), DiziMax-2009
- *Flight of the Conchords* (2007), FX-2008
- *Flipper* (1964), TRT-1978
- *Fly Tales* (1999), MaxiTV-2001

- *Follyfoot Çiftliği* (*Follyfoot*, 1971), TRT-1981
- *Foofur/Sevimli Köpek* (Tatil Ekranı i.) (1986), TRT-1989
- *For Your Love* (1998), ComedyMax-2008
- *Fosforlu Cevriye*, TRT-1989
- *Foster'ın Hayali Dostlar Mekânı* (*Foster's Home for Imaginary Friends*, 2004), CN-2008
- *Foto Finiş-Yarış Bitti*, TRT-1977
- *Fotoğraftakiler*, TRT-1984
- *Fransız Devrimi'nin İlk Yazı* (*L'eté de la révolution*, 1989), TRT-1989
- *Frasier* (1993), CNBCe-2003, TNT
- *Freakazoid!* (1995), KanalD-1999
- *Freaks and Geeks* (1999), CNBCe-2001
- *Fred Basset* (Telepazar i.) (1963), TRT-1987
- *Freddie* (2005), ComedyMax-2006
- *Friday Night Lights* (2006), TNT-2008
- *Fringe* (2008), DiziMax-2009, TNT
- *Fury/İki Arkadaş*-1976 (*Fury*, 1955), TRT-1976
- *Futurama* (Durum Komedi) (1999), BCT-2007
- *Future Boy Conan* (*Mirai Shōnen Konan*, 1978), TRT-1990
- *G.I. Joe/C.O.P.S.* (1985), TRT-1988
- *Gadget and the Gadgetinis* (2001), FoxKids-2001
- *Galactik Futbol* (*Galactik Football*, 2006), Jetix-2007
- *Galaksi Kahramanları* (*Ginga Eiyū Densetsu/ Legend of the Galactic Heroes*, 1988), KanalD-1994, HBB
- *Galaksi Lisesi* (*Galaxy High*, 1986), TRT-1991
- *Galaksi Şerifleri/Yıldız Şerifleri* (*Saber Rider and the Star Sheriffs*, 1987), STV-1994, Kanal6, HBB, Teleon
- *Galtar ve Altın Mızrak* (*Galtar and the Golden Lance*, 1985), TRT-1987
- *Galvion* (*Chō Kōsoku Garubion*, 1984), TRT-1987, HBB
- *Gamba'nın Maceraları* (*Gamba to Kawauso no Boken/Adventures of Gamba and Sea Otter, the*, 1975), TRT-1994
- *Game, the* (2006), ComedyMax-2008
- *Garfield ve Arkadaşları* (*Garfield and Friends*, 1988), Kanal6-1992, ATV, ShowTV, JOJO
- *Gargoyles* (1994), ATV-1996, DisneyXD
- *Garibaldi* (*Il generale*, 1987), TRT-1988
- *Garip Bir Aşk Hikâyesi*, ATV-1994
- *Gauguin*-1980 (*Gauguin the Savage*, 1980), TRT-1980
- *Gauguin*-1987 (*Paul Gauguin*, 1975), TRT-1987
- *Gazap Kuşları* (*Thorn Birds, the*, 1983), TRT-1984
- *Gazi*, ATV-2008
- *Gazoon* (2008), YumurcakTV-2008
- *Gazoz Ağacı*, TRT-1988
- *Gece Gündüz*, KanalD-2008, MaxSmart
- *Gece Güzeldir* (*Tender Is the Night*, 1985), TRT-1986
- *Gece Mahkemesi* (*Night Court*, 1984), TRT-1990
- *Gece Okulu*, ATV-1994
- *Gece Sesleri*, ShowTV-2008
- *Gece Yürüyüşü*, ShowTV-2004, OlayTV
- *Geceler Gündüzler* (*Noce i dnie*, 1975), TRT-1987
- *Geceler*, KanalD-1997
- *Gecenin Öteki Yüzü*, TRT-1987
- *Gecenin Sesi* (*Midnight Caller*, 1988), TRT-1990
- *Gecikenler Koleji*, StarTV-1992
- *Geç Gelen Bahar*, ATV-2008
- *Geç Gelen Bayram*, TRT-1998
- *Geçitler* (*Crossings*, 1986), TRT-1987
- *Geçmiş Bahar Mimozaları*, TRT-1989
- *Geçmiş Zaman Olur ki*, TRT-1985
- *Geçmişe Açılan Pencere* (Belgesel Drama), TRT-1991
- *Geçmişin İzleri*, TRT-1994
- *Geleceğe Dönüş* (*Back to the Future*, 1991), StarTV-1993, Teleon
- *Gelin*, KanalD-2003
- *Gemilerde Talim Var*, ATV-2007

- *Genco*, KanalD-2007
- *Genç Charlie Chaplin* (*Young Charlie Chaplin*, 1989), TRT-1991
- *Genç Doktorlar* (*Interns, the*, 1970), TRT-1977
- *Genç Ejder* (*American Dragon: Jake Long*, 2005), DisneyXD-2009
- *Genç Indiana Jones* (*Young Indiana Jones Chronicles, the*, 1992), TRT-1993
- *Genç James Bond* (*James Bond Jr.*, 1991), Teleon-1994, ShowTV
- *Genç Kral Arthur* (*King Arthur & the Knights of Justice*, 1992), TRT-1993
- *Genç Kurt Adam* (*Teen Wolf*, 1986), ShowTV-1993
- *Genç Savaşçılar* (*Young Riders, the*, 1989), StarTV-2009
- *Genç Yarışçılar* (*Futari Taka/Twin Hawks*, 1990), HBB-1998
- *Gençler*, TRT-1986
- *Gençlik Başımda Duman*, KanalD-2007
- *Gençlik Rüzgârları* (*Helene et les garçons*, 1992), TRT-1992
- *General Daimos* (*Tōshō Daimos/Fighting General Daimos*, 1978), TRT-1994, TGRT
- *Geniş Aile*, KanalD-2009, StarTV
- *Geniş Zamanlar*, StarTV-2007
- *Genki* (*Ganbare Genki*, 1980), Kanal6-1993, Teleon
- *George Lopez Show, the* (2002), ComedySmart-2008
- *George Shrinks* (2000), FoxKids-2008
- *Gerbert* (Kukla) (1989), KanalD-1996
- *Gerçeğin Çağrısı* (*Tru Calling*, 2003), TV8-2004
- *Gerçek Aşk* (*Amor Real*, 2003), ATV-2004
- *Gerçek Bir Masal*, TRT-1993
- *Gerçek Kesit*, FlashTV-1993
- *Gerçek Niyazi*, StarTV-1992
- *Gerçekleşen Rüyalar*, STV-2006
- *Get Along Gang, the* (1984), FoxKids-1998, MaxiTV
- *Get Real* (1999), CNBCe-2002
- *Gezgin/Uzay Gezgini/Ulysses 31* (*Uchū Densetsu Yurishīzu Sātīwan*, 1981), KanalD-1994, HBB
- *G-Gücü*-1989/*Gatchaman* (*Kagaku Ninja-Tai Gatchaman/Battle of the Planets*, 1978), TRT-1989
- *G-Gücü*-1992/*G-Ekibi* (*Gatchaman/G-Force: Guardians of Space*, 1988), TRT-1992
- *Ghost Whisperer* (2005), CNBCe-2006
- *Gigi* (*Mahō no Purinsesu Minkī Momo/Magical Princess Minky Momo*, 1982), ShowTV-1992
- *Gilmore Girls* (2000), CNBCe-2005
- *Girdap* (Maelstrom, 1985), TRT-1986
- *Girl with Something Extra, the* (1973), TRT-1977
- *Giyim Kuşam Dünyası*, TRT-1978
- *Giyom Tell* (*William Tell*, 1958), TRT-1981
- *Gizem Avcısı* (*Relic Hunter*, 1999), TV8-2006
- *Gizemli Güçler* (*Mysterious Ways*, 2000), ATV-2005
- *Gizli Aşk*, KanalD-1996
- *Gizli Çekmece* (*Le tiroir secret*, 1986), TRT-1989
- *Gizli Dosyalar* (*X Files, the*, 1993), TGRT-1998, FX
- *Gizli Dünyalar*, ShowTV-2004, TGRT
- *Gizli Gerçek* (*Simple Truth*, 1978), TRT-1988
- *Gizli Görevli* (*Cover Up*, 1984), TRT-1987
- *Gizli Patron*, ATV-2006
- *Gizli Servis* (*Division*, 2001), Cine5-2002
- *Gloria & Wilma ve Ben* (*Gloria, Wilma et moi*, 2006), MaxiTV-2008
- *Go! Go! Five Twins* (2001), TRT-2003
- *Go, Diego, Go* (2005), Nickelodeon-2005
- *Gobots* (1983), Kanal6-1993
- *God Mars* (1981), TRT-1986
- *Gol/Benjamin/Şampiyonlar Okulu* (*Moero! Toppu Sutoraikā/Moero! Top Striker*, 1991), ShowTV-1992, Cine5, ATV
- *Goldie Gold* (*Goldie Gold and Action Jack*, 1981), StarTV-1990, Teleon

- *Goliath Batıyor/Goliath Bekliyor* (*Goliath Awaits*, 1981), TRT-1983
- *Goncakaranfil*, ATV-2008
- *Goofy* (*Disney'in Harika Dünyası/Disney Kahramanları*, 1932), TRT-1977
- *Gorilla Force* (*Akū Daisakusen Srungle/Mission Outer Space Srungle*, 1983), TRT-1991, Kanal6, Teleon
- *Goshogun* (*Sengoku Majin GōShōgun*, 1981), TRT-1987
- *Gossip Girl* (2007), CNBCe-2008
- *Goya* (1985), TRT-1986
- *Gökkuşağı*, ShowTV-1995
- *Gökkuşağı Gölu* (*Kerokko Demetan/Demetan Croaker, the Boy Frog*, 1973), ShowTV-1992
- *Gökkuşağı Peşinde* (*Chasing Rainbows*, 1988), TRT-1989
- *Gökkuşağı Pırıltısı* (*Rainbow Brite*, 1984), MaxiTV-2005
- *Gökyüzü Prensleri* (*Margherita*, 1978), TRT-1979
- *Gökyüzü Şövalyeleri* (*Les nouveaux chevaliers du ciel*, 1988), TRT-1992
- *Göl*, TRT-2008
- *Gölge*, Kanal6-2000
- *Gölge Çiçeği*, StarTV-1995
- *Gölgedekiler*, ShowTV-1996
- *Gönül Bahçesi*, KanalTürk-2009
- *Gönül Dostları*, TRT-1987
- *Gönül İşi*, TRT-1986
- *Gönül Kapısı*, FlashTV-2004
- *Gönül Salıncağı*, TRT-2007
- *Gönül Yokuşu*, TRT-2006
- *Gönül*, KanalD-2006
- *Gönülden Gönüle*, TRT-1987
- *Gönüller Sultanı Mevlana*, TRT-1989
- *Görev Vietnam* (*Tour of Duty*, 1987), TRT-1993
- *Görevimiz Tehlike*-1972 (*Mission Impossible*, 1966), TRT-1972
- *Görevimiz Tehlike*-1988 (*Mission Impossible*-1988, 1988), TRT-1990
- *Görgüsüzler*, ATV-2008
- *Görünmez Adam*-1986 (*Gemini Man*, 1976), TRT-1986
- *Görünmez Adam*-2004, ATV-2004
- *Gözlerinde Son Gece*, StarTV-1996
- *Gözyaşı Çetesi*, ATV-2006
- *Grand Prix* (*Arō Enburemu Guranpuri no Taka/Arrow Emblem: Hawk of the Grand Prix*, 1977), Kanal6-1993
- *Greek* (2007), DiziMax-2008, TNT
- *Greetings from Tucson* (2002), ComedyMax-2006
- *Grey: Devil Digital Target* (1986), TRT-1993
- *Grey's Anatomy* (2005), DiziMax-2005, FoxTV
- *Gri Üniformalılar* (*Dress Gray*, 1986), StarTV-1991
- *Grimm Masterpiece Theater* (1987), TRT-1990
- *Grounded for Life* (2001), ComedyMax-2004
- *Guard, the* (2008), MyMax-2009
- *Guardian, the* (2001), CNBCe-2002
- *Gufiler* (*Goofy*, 1993), Kanal6-1993
- *Guguklu Saat*, TRT-1992
- *Guldenburglar'ın Mirası* (*Das Erbe der Guldenburgs*, 1987), TRT-1990
- *Gulliver'in Maceraları* (*Adventures of Gulliver, the*, 1968), TRT-1975
- *Gulliver's Travels* (1996), FoxKids-1997
- *Gundam Wing* (*Mobile Suit Gundam Wing*, 1995), CN-2008
- *Gurbet Kadını*, ShowTV-2003
- *Gurbet Kuşları*, ATV-2008
- *Gurbet Sancısı*, TRT-1979
- *Gurbet Yolcuları*, Kanal1-2007
- *Gurbetçiler*, Kanal6-1996, ATV, ErTV
- *Gurur*, TGRT-1994
- *Guyver* (*Kyoushoku Soukou Guyver/Guyver: Bio-Booster Armor*, 1989), KanalTurk-2006, MesajTV
- *Güçlü İlaç* (*Strong Medicine*, 1986), TRT-1989
- *Güçlü Portreler* (*Leaders of the Twentieth Century*, 1978), TRT-1983

- *Gül ve Diken*, StarTV-1994
- *Gülbeyaz*, KanalD-2002
- *Güldünya*-2006, ATV-2006
- *Güldünya*-2008, StarTV-2008
- *Güldüren Cazibe*, ShowTV-1997
- *Gülen Ayva Ağlayan Nar*, Teleon-1992
- *Güler misin Ağlar mısın*, TRT-1988
- *Gülerken Ağladık*, ShowTV-1996
- *Güleryüz Ailesi*, TRT-1990
- *Gülpare*, ShowTV-2006
- *Gülşen Abi*, TRT-1994
- *Gülüm*, StarTV-1998
- *Gümüş Kaşıklar* (*Silver Spoons*, 1982), TRT-1982
- *Gümüş*, KanalD-2005
- *Günah*, TGRT-2001
- *Günahım Neydi Allahım*, TRT-2003
- *Günahlar* (*Sins*, 1986), TRT-1987
- *Gündüzün Karanlığı*, ShowTV-1993
- *Güneş Yanıkları*, StarTV-2000
- *Güneş*, TRT-1980
- *Güneşe Doğru*, TGRT-2000
- *Güneşin Battığı Yer*, TRT-1993
- *Güneşli Yağmurlar*, TRT-1990
- *Güneşteki Şato* (Orijinali Belirsiz), TRT-1989
- *Günlerden Pazar*, ShowTV-1992
- *Günümüzün Kadını Helen* (*Helen A Woman of Today*, 1973), TRT-1979
- *Günün Adamı*, TRT-2005
- *Güvercin Vadisi*, TRT-2002
- *Güz Gülleri*, StarTV-2001
- *Güz Yangını*, ShowTV-2005
- *Güzel Günler*-1998, StarTV-1998
- *Güzel Günler*-2007, TRT-2007
- *Güzel Madeline* (*My Fair Madeline*, 2002), FoxKids-2008
- *Güzel ve Çirkin* (*Beauty and the Beast*, 1987), TRT-1987
- *Hababam Sınıfı*, ATV-1994
- *Hacı Arif Bey*, TRT-1982
- *Hacı Bektaşi Veli*, TRT-1989
- *Hacı*, ShowTV-2006
- *Hack* (2002), DiziMax-2006
- *Hadi Gel Bar*, Kanal6-1992
- *Hadi Uç Bakalım*, ATV-2003
- *Hain Geceler*, StarTV-1998
- *Hakem Seyfi Dalmaz*, TRT-1977
- *Hakkını Helal Et*, STV-2007
- *Halının Türküsü*, TRT-1988
- *Hamal*, FlashTV-2003
- *Hammerman* (1991), ShowTV-1992
- *Hamtaro* (*Tottoko Hamutarou*, 2000), KanalD-2003, ShowTV
- *Hamuş*, Kanal6-1993
- *Hanedan* (*Dynasty*, 1981), TRT-1983, MyMax
- *Hanedanların Çöküşü* (*Fall of Eagles*, 1974), TRT-1977
- *Haneler*, KanalD-2009
- *Hanım Ağa*, StarTV-2000
- *Hanımın Çiftliği*-1990, TRT-1990
- *Hanımın Çiftliği*-2009, KanalD-2009
- *Hanife Hala*, TRT-1975
- *Hannah Montana* (2006), KanalD-2008
- *Harbi Tivi*, ATV-2009
- *Hard Times* (1977), TRT-1978
- *Hardy Boys, the* (1969), ShowTV-1993
- *Harika Casuslar* (*SpieZ! Nouvelle Generation/ Amazing Spiez!, the*, 2009), JOJO-2009, CN
- *Harika Yıllar* (*Wonder Years, the*, 1988), Cine5-1995
- *Harlem* (*Harlem Globetrotters, the*, 1981), TRT-1986
- *Harold Lloyd Show* (*World of Comedy*, 1962), TRT-1982
- *Harper's Island* (2009), DiziMax-2009
- *Harput Güneşi*, TGRT-2004
- *Harsh Realm* (1999), CNBCe-2001
- *Hasan ile Şirin*, TRT-1985
- *Hasbi Tembel Er* (*Beetle Bailey*, 1962), TRT-1978
- *Hasret*, KanalD-2006
- *Hastane Günlüğü* (*General Hospital*, 1963), StarTV-1991
- *Hastane Önünde İncir Ağacı*, Kanal7-2004

- *Hastane*-1980 (*Doctors' Hospital*, 1975), TRT-1980
- *Hastane*-1993, ATV-1993
- *Hastanedeki Sır* (*Kingdom Hospital*, 2004), ATV-2004
- *Hastayım Doktor*, KanalD-2002
- *Haşlama Taşlama*, ShowTV-1993
- *Hatırla Sevgili*, ATV-2006
- *Hava Kurdu* (*Airwolf*, 1984), TRT-1986
- *Havada Bulut*, TRT-2002
- *Havalimanı/İyi Uçuşlar*, StarTV-2008
- *Hayal Adası/Hayal Beldesi* (*Fantasy Island*, 1977), TRT-1982
- *Hayal ve Gerçek*, ATV-2007
- *Hayalet Avcıları*-1989 (*Real Ghost Busters, the*, 1986), TRT-1989
- *Hayalet Avcıları*-1992 (*Ghostbusters*, 1986), ShowTV-1992
- *Hayalet Avcıları*-2001 (*Extreme Ghostbusters*, 1997), KanalD-2001
- *Hayalet Hikâyeleri* (*Ghost Stories*, 1997), Cine5-2002
- *Hayalet*, KanalD-2004
- *Hayalköy*, TRT-2001
- *Hayat A.Ş.*, ShowTV-2003
- *Hayat Ağacı* (*Generations*, 1989), TRT-1990
- *Hayat Apartmanı*, ShowTV-2007
- *Hayat Bağları*, ATV-2001
- *Hayat Bazen Tatlıdır*, TRT-1996
- *Hayat Bilgisi*, KanalD-2003
- *Hayat Dersi*, STV-2009
- *Hayat Güzeldir*, ShowTV-2008
- *Hayat Kavgam*, ShowTV-2007
- *Hayat Türküsü*, TRT-2006
- *Hayat Yolu* (*Marcus Welby, M.D.*, 1969), TRT-1977
- *Hayata Gülümsemek*, TRT-1992
- *Hayatım Roman*-1977, TRT-1977
- *Hayatım Roman*-2000, TRT-2000
- *Hayatım Sana Feda*, ATV-2006
- *Hayatım ve Anılarım* (*My Life And Times*, 1991), TRT-1992
- *Hayatımdan Bir Yıl/Hayattan Bir Yıl* (*A Year in the Life*, 1986), TRT-1988
- *Hayatın İçinden*-1993, TGRT-1993
- *Hayatın İçinden*-2004, STV-2004
- *Hayırdır İnşallah*, KanalTürk-2006, OlayTV
- *Hayırlı Bir Konu*, TRT-1985
- *Haylaz Babam*, TGRT-2005
- *Hayvanlara Dokunduk*, ATV-1997
- *Hazan*, FlashTV-2005
- *Hazine Adası* (*Takarajima/Treasure Island*, 1987), ShowTV-1994
- *Haziran Gecesi*, KanalD-2004
- *Head Case* (2007), FoxLife-2008
- *Heathcliff & the Catillac Cats* (1984), ShowTV-1992, MaxiTV
- *Hedef* (*Favorite Son*, 1988), TRT-1989
- *Hedef Mutluluk*, TRT-2000
- *Heidi* (*Arupusu no Shōjo Haiji/Heidi, Girl of the Alps*, 1974), TRT-1978, ATV, ShowTV
- *Hekimoğlu*, STV-2003
- *Helen Keller* (*Helen Keller the Miracle Continues*, 1984), TRT-1987
- *Hello Kitty* (*Asobou! Hello Kitty/Hello Kitty's Paradise*, 2000), KanalD-2004
- *Help Me Help You* (2006), ComedySmart-2008
- *He-man* (*He-Man and the Masters of the Universe*, 1983), TRT-1987, TGRT, Kanal6, StarTV
- *Hemingway* (1988), TRT-1990
- *Hemşerim*, ShowTV-1997
- *Hemşire Meri*, Kanal1-2008
- *Hemşireler* (*Nightingales*, 1988), StarTV-1991
- *Henderson Kardeşler* (*Henderson Kids, the*, 1987), TRT-1989
- *Henry VIII* (2003), MyMax-2008
- *Henüz 17 Yaşında*, TRT-1982
- *Hep Şanslı Ol* (*Stay Lucky*, 1989), TRT-1992
- *Hepimiz Birimiz İçin*, KanalD-2008
- *Hepsi 1*, ShowTV-2007
- *Hepsi Benim Olacak*, ShowTV-2005
- *Her Halimle Sev Beni*, TRT-2008
- *Her Şey Aşk İçin*, TRT-2002

- *Her Şey Sevgi İçin* (*Por Amor*, 1997), KanalD-1999
- *Herkesin Hayali*, Teleon-1992
- *Herkül* (*Hercules: the Legendary Journeys*, 1995), KanalD-2002
- *Heroes* (2006), CNBCe-2007, ShowTV
- *Heroes on Hot Wheels* (1990), TRT-1994
- *Herşeye Rağmen* (*Contra Viento y Marea*, 2005), PembeSmart-2008
- *Hesabım Bitmedi*, StarTV-1998
- *Hesaplaşma*, TRT-2009
- *Hey Arnold* (1996), TRT-2002
- *Hey Onbeşli*, TRT-2009
- *Hıçkırık*, ATV-2008
- *Hırçın Kız*, FoxTV-2007
- *Hırçın Menekşe*, KanalD-2003
- *Hırsız Polis*, KanalD-2005
- *Hırsız*, ATV-2001
- *Hızır Bey*-1997, TRT-1997
- *Hızlı Dinazorlar* (*Extreme Dinosaurs*, 1997), HBB-1997
- *Hızlı Polisler* (*Taiho Shichauzo/You're Under Arrest!*, 1996), BRT-2004
- *Hızlı Yarışçı* (*Speed Racer/Racer X/Mach Go Go Go!*, 1967), TRT-1989, Kanal6, HBB, Teleon
- *Hızma*, ShowTV-2002
- *Hicran Yarası*-1993, TGRT-1993
- *Hicran Yarası*-1998, TGRT-1997
- *Hicran Yarası*-2009, TRT-2009
- *Hicran*-1999, StarTV-1999
- *Hicran*-2008, StarTV-2008
- *Hiç Bana Sordun mu?*, KanalD-1996
- *Hikâyelerden Biri*, TRT-1980
- *Hikâyelerin İçinden*, TRT-1981
- *Hill Caddesi Karakolu* (*Hill Street Blues*, 1981), TRT-1988, KanalD
- *Hills, the* (2006), MTVTürkiye-2007
- *Hind ve Doktor Numan* (*Hind & Dr. Noman*, 1985), TRT-1987
- *Hisarbuselik*, TRT-2005
- *Hisseli Harikalar Kumpanyası*, TRT-1989
- *Hollyoaks* (1995), e2-2007
- *Hollywood Kadınları* (*Hollywood Wives*, 1985), TRT-1986
- *Holmes ve Yo-Yo* (*Holmes and Yo-Yo*, 1976), TRT-1980
- *Home & Away* (1988), TNT-2008
- *Home Improvement* (1991), ComedyMax-2006, TNT
- *Honey Honey no Suteki na Bouken* (1966), TRT-1982
- *Hong Kong Phooey* (1974), Star-1992, Teleon
- *Hope & Faith* (2003), TNT-2008
- *Hoş Geldin Ramazan*, TRT-1995
- *Hotel Babylon* (2006), TNT-2008
- *House M.D.* (2004), DiziMax-2005, TNT
- *Houston Şovalyeleri* (*Houston Knights*, 1987), TRT-1991
- *How I Met Your Mother* (2005), CNBCe-2006, ShowPlus
- *Huckleberry Finn* (*Huckleberry no Bouken/ Adventures of Huckleberry Finn*, 1976), HBB-1992, ShowTV, Cine5
- *Huckleberry Finn ve Dostları* (*Huckleberry Finn and His Friends*, 1979), TRT-1984
- *Huff* (2004), DiziMax-2006
- *Hulk Hogan* (*Hulk Hogan's Rock 'n' Wrestling*, 1985), KanalD-1994
- *Hung* (2009), e2-2009
- *Hunisizler*, ATV-1994
- *Hunter* (*Hunter*, 1984), TRT-1991
- *Hustle* (2004), TNT-2008
- *Huzursuzlar*, TRT-2001
- *Hür Doğanlar* (*Born Free*, 1974), TRT-1976
- *Hürmüz Gelin*, Kanal7-2007
- *Hürrem Sultan*, StarTV-2003
- *Hüsnü Bey Amca*, TRT-1994
- *Hüsnü Kuruntu*, Kanal6-1993
- *Hüzün Çiçeği*, TRT-1998
- *Hz. İbrahim* (*Abraham*, 1993), Cine5-2009, OlayTV
- *Hz. Meryem* (*Saint Mary*, 2002), Kanal1-2006

- *Hz. Yusuf* (*Yousuf-e Payambar*, 2008), StarTV-2009
- *I Love Bubu Chacha!* (*Daisuki! BuBu ChaCha*, 2001), TRT-2003
- *Idık ile Bıdık* (Kukla), TRT-1977
- *Ihlamurlar Altında*, KanalD-2005
- *Ike: the War Years* (1979), TRT-1991
- *Ikkitōsen* (*Battle Vixens*, 2003), S'nekTV-2006
- *I'm With Her* (2003), ComedyMax-2005
- *In Case of Emergency* (2007), ComedyMax-2008
- *In Justice* (2006), DiziMax-2006
- *In Living Color* (1990), HBB-1991
- *In Treatment* (2008), FoxLife-2009
- *Into the West* (2005), CNBCe-2004
- *Invisible Man, the* (2000), DiziMax-2008
- *Isamu* (*Kouya no Shonen Isamu/Willie Boy*, 1973), TRT-1992, KanalD, Kanal6, Teleon
- *Isırgan Otu* (*Graine d'ortie*, 1973), TRT-1976
- *Issız Ada* (*New Adventures of Gilligan, the*, 1974), TRT-1977
- *Issızlığın Ortasında*, TRT-1991
- *IT Crowd, the* (2006), ShowPlus-2006
- *Itri*, TRT-1991
- *It's a Man's World* (1996), CNBCe-2002
- *It's All Relative* (2003), ComedyMax-2008
- *It's Always Sunny in Philadelphia* (2005), CNBCe-2005, FX
- *IV. Murat*, TRT-1981
- *IV. Osman*, STV-2009
- *İbiş'in Rüyası*, TRT-1979
- *iCarly* (2007), Nickelodeon-2008
- *İç Güveyi Billy*, TRT-1999
- *İçimizden Birileri*, TRT-1980
- *İçimizden Biri: Yunus Emre*, TRT-1989
- *İçimizden Biri*, TRT-2000
- *İhanet* (*La Traicion*, 2008), StarTV-2008, PembeSmart
- *İhtiras*-1985 (*Rituals*, 1984), TRT-1985
- *İhtiras*-2009 (*Duelo De Pasiones*, 2006), PembeSmart-2009
- *İhtiyar Delikanlı* (*Barnaby Jones*, 1973), TRT-1978
- *İki Aile*, StarTV-2006
- *İki Alyans*, STV-2009
- *İki Arada*, KanalD-2002
- *İki Arada Aşk*, TV8-2005, ATV
- *İki Arkadaş*-1985 (*Cagney & Lacey*, 1981), TRT-1985
- *İkı Arkadaş*-1998, StarTV-1998
- *İki Kadın*, TRT-1981
- *İki Kız Kardeş*, ShowTV-1992
- *İki Oda Bir Sinan*, TRT-2002
- *İki Öküz*, TRT-1979
- *İki Şehir* (Orijinali Belirsiz), TRT-1984
- *İki Şehrin Hikâyesi* (*A Tale of Two Cities*-1980, 1980), TRT-1982
- *İkı Yabancı*, ATV-2007
- *İkinci Bahar*, ATV-1998
- *İkinci Hayat* (*Second Hundred Years, the*, 1967), TRT-1975
- *İkinci Şans* (*El Cuerpo del Deseo*, 2005), ShowTV-2006
- *İkiz Tepeler* (*Twin Peaks*, 1990), TRT-1990
- *İlişkiler*, ATV-1996
- *İlk Aşk*-1988, TRT-1988
- *İlk Aşk*-1997, KanalD-1997
- *İlk Aşkım*, ATV-2006
- *İlk Göz Ağrısı*, ATV-2005
- *İlk İnsan Giatrus* (*Hajime Ningen Gyatoruz/ Giatrus, the Dawn of Mankind*, 1974), TRT-1995
- *İlk Öğretmen*, TRT-1978
- *İlk Öpücük* (*Premiers baisers*, 1991), ShowTV-1992
- *İlyas Salman'dan Hikâyeler*, StarTV-1991
- *İmkânsız Aşk*, StarTV-2006
- *İnadım İnat*, Kanal7-2005
- *İnanılmaz Öyküler* (*Amazing Stories*, 1985), Kanal6-1998
- *İnce Düş*, TRT-1993
- *İnce İnce Yasemince*, KanalD-1995, FlashTV

- *İnsan Avcısı* (*Manhunter*, 1974), TRT-1975
- *İnsanca*, TRT-2000
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1980 (*From Here to Eternity*, 1979), TRT-1980
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1990 (*Coming of Age*, 1988), TRT-1990
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1992, TRT-1992
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1994, STV-1994
- *İnsanlık Hali*, TRT-1993
- *İnsanlık İçin* (*Trapper John*, M.D., 1979), TRT-1984
- *İntibah*, TRT-1982
- *İntikam Yemini/Eğer Yarın Olursa* (*If Tomorrow Comes*, 1971), TRT-1986
- *İntizar*, TGRT-1997
- *İpsiz Recep*, TRT-2008
- *İsabel* (*El noveno mandamiento*, 2001), TGRT-2003
- *İskele Sokak*, TGRT-1998
- *İslâm'ın Şartları*, TRT-1989
- *İstanbul Çocukları*, StarTV-2009
- *İstanbul Efendisi*, TRT-1989
- *İstanbul Hikâyeleri*, TRT-1988
- *İstanbul Şahidimdir*, ATV-2004
- *İstanbul'da Aşık Oldum*, TRT-2009
- *İstanbul'da Bir Malatyalı*, TRT-2000
- *İstasyondaki Pastane*, TRT-1990
- *İster İnan İster İnanma* (*Ripley's Believe It or Not*, 1982), TRT-1985
- *İstila* (*Invasion*, 2005), StarTV-2008
- *İsviçreli Robinsonlar* (*Swiss Family Robinson*, 1975), TRT-1977
- *İş İştir*, TRT-1980
- *İşte Benim/Evet Benim*, ATV-2006
- *İşte Karşı Karşıya*, HBB-1992
- *İtfaiyeci Sam* (*Hamur animasyon, Günaydın Türkiye* i.) (*Fireman Sam*, 1987), TRT-1991
- *İttihat ve Terakki*, TRT-1982
- *İvan Hoe* (*Ivan Hoe*, 1970), TRT-1977
- *İyi Aile Robotu*, Kanal7-2004
- *İyi Cinler ve Kunduracı* (*Elves and the Shoemaker, the*, 2007), FoxKids-2009
- *İyi Dost* (*Life and Times of Grizzly Adams, the*, 1977), TRT-1984
- *İyi Geceler Çocuklar* (*Kukla*) (*Nounours/ Goodnight to the Little Ones*, 1962), TRT-1972
- *İyi ki Varsın*, StarTV-2006
- *İyi Saatte Olsunlar*, ShowTV-2004
- *İyiler-Kötüler*, TGRT-2000
- *İyilik Kervanı*, STV-2008
- *İz Peşinde*, TRT-1989
- *J.O.N.A.S!* (2009), DiziMax-2009
- *Jack* (1975), TRT-1976
- *Jack Holborn* (1982), TRT-1988
- *Jack Hunter and the Lost Treasure of Ugarit* (2008), TNT-2008
- *Jack ve Fasulye Ağacı* (*Jack and the Beanstalk*, 2001), FoxKids-2007
- *Jackers!* (*Adventures of Piggley Winks, the*, 2003), MaxiTV-2007
- *Jackie Chan Adventures* (2000), ATV-2005
- *Jackson 5ive, the* (1971), ShowTV-1994
- *Jake 2.0* (2003), FlashTV-2006
- *Jake in Progress* (2005), ComedyMax-2007
- *Jake ve Şişman* (*Jake and the Fatman*, 1987), TRT-1991
- *Jamaika Hani* (*Jamaika Inn*, 1983), TRT-1984
- *James Hound* (Telepazar i.) (1966), TRT-1979
- *Jana/Dişi Tarzan* (*Jane de la jungle/Jana of the Jungle*, 1978), StarTV-1990, Teleon
- *Jane Eyre* (*Jane Eyre*, 1973), TRT-1985
- *Jayce ve Savaşçıları* (*Jayce and the Wheeled Warriors*, 1985), FoxKids-2007
- *Jeanie'in Maceraları* (*Kaze no Naka no Shoujo Kinpatsu no Jeanie/Girl in the Wind: Jeanie with the Light Brown Hair*, 1992), KanalD-1995
- *Jefferson Ailesi* (*Jeffersons, the*, 1975), TRT-1987
- *Jem* (*Jem and the Holograms*, 1985), TRT-1991
- *Jericho* (2006), DiziMax-2007
- *Jerry Lewis Show* (1967), TRT-1975

- *Jersey Shore* (2009), MTVTürkiye-2009
- *Jesse Owens'in Öyküsü* (*Jesse Owens Story, the*, 1984), TRT-1986
- *Jetgiller* (*Durum Komedi*) (*Jetsons, the*, 1962), KanalD-1977
- *Jim Button and Luke the Engine Driver* (1996), FoxKids-1997
- *Jimmy Cool* (*Jimmy Two-Shoes*, 2009), Jetix-2009, DisneyXD
- *Jimmy Neutron* (3 Boyutlu) (2002), Nickelodeon-2002
- *Jimnastik Arkadaşım Bir Maymun* (*My Gym Partner's a Monkey*, 2005), CN-2008
- *Jin Jin and Panda Patrol* (1992), FoxKids-1998
- *Joan of Arcadia* (2003), MyMax-2008
- *Joey* (2004), CNBCe-2005
- *Joey ve Redhawk* (*Joey and Redhawk*, 1978), TRT-1984
- *John Adams* (2008), DiziMax-2009
- *Johnny Bravo* (1999), CN-2008
- *Johnson ve Arkadaşları* (*Kukla*) (*Johnson and Friends*, 1991), TRT-1992
- *Joseph Balsamo* (1973), TRT-1992
- *Journeyman* (2007), TNT-2008
- *Judo Sanka* (*Ode to Judo*, 1974), KanalD-1994, Kanal6, Teleon
- *Jūichinin Iru!* (*They Were Eleven*, 1975), TRT-1992
- *Jumaru* (*Plawres Sanshiro/Plastic Model Wrestling Sanshiro*, 1983), TRT-1985
- *Jumbo Jet* (*Jimbo and the Jet Set*, 1986), TRT-1989
- *Just Shoot Me* (1997), CNBCe-1999
- *Justice* (2006), MyMax-2008
- *Kabare Kabare*, StarTV-2001
- *Kaçak*-1974 (*Fugitive, the*, 1963), TRT-1974
- *Kaçak*-1992 (Orijinali Belirsiz), ShowTV-1992
- *Kaçak Gelin*, Kanal7-2007
- *Kaçak Kız* (*Kachorra*, 2002), KanalD-2002
- *Kaçaklar*, TRT-1983
- *Kaçık*, KanalD-2000
- *Kaçırılan Bebek* (*Lindbergh Kidnapping Case, the*, 1976), TRT-1979
- *Kader*-1995, TGRT-1995
- *Kader*-2007, StarTV-2007
- *Kader Ayırsa Bile*, StarTV-1998
- *Kader Çizgisi*, STV-2008
- *Kader İkizleri* (*Les jumeaux du bout du monde*, 1991), TRT-1993
- *Kader Yolu*, FlashTV-2009
- *Kadın Ana*, TRT-1979
- *Kadın Doktorlar* (*Women in White, the*, 1966), TRT-1980
- *Kadın Her Zaman Haklıdır*, TV8-2005
- *Kadın İsterse*, StarTV-2004, FlashTV
- *Kadın Polis/İki Arkadaş*-1978 (*Police Woman*, 1974), TRT-1978
- *Kadın Severse*, ATV-2006
- *Kadının Gücü* (*A Woman of Substance*, 1985), TRT-1985
- *Kadının Sessizliği*, ATV-2005
- *Kadirşinas*, TRT-2004
- *Kafkas*, TRT-2009
- *Kâğıt Bebekler* (*Paper Dolls*, 1984), TRT-1986
- *Kahkaha Show*, TGRT-2001
- *Kahraman Damat*, StarTV-1992
- *Kahraman Kurtarıcılar* (*Rescue Heroes*, 1999), FoxKids-2008
- *Kahraman Sincaplar* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.) (*Chip 'n' Dale Rescue Rangers*, 1989), TRT-1993, Kanal6
- *Kahraman Süvariler* (*Rough Riders*, 1997), TRT-2001
- *Kahramanlar*, ShowTV-2009
- *Kahve Bahane*, TürkMax-2009
- *Kalabalık ve Mutlu* (*7th Heaven*, 1996), TRT-1996
- *Kalbimi Kıra Kıra*, TGRT-1996
- *Kalbin Sesi*, TRT-1990
- *Kaldırım Çiçeği*, ATV-1996
- *Kaldırım Serçesi*, TRT-1989
- *Kale İçi*, TRT-2004

- *Kalimero* (*Karimero/Calimero*, 1974), TRT-1989
- *Kalp Gözü*, Kanal7-2004
- *Kalpsiz Adam*, StarTV-2008
- *Kamp Lazlo* (*Camp Lazlo*, 2005), CN-2008
- *Kampüsistan*, KanalD-2003
- *Kamyon*, TRT-2006
- *Kan Bağları* (*Il cugino americano*, 1986), TRT-1990
- *Kan ve Orkideler* (*Blood & Orchids*, 1986), TRT-1986
- *Kanayan Yara Bosna*, TGRT-1995
- *Kanlı Düğün*, ShowTV-2005
- *Kanlı Hesaplaşma*, FlashTV-2006
- *Kanlı Nigar*, TRT-1985
- *Kantodan Tangoya*, TRT-1989
- *Kanun Adamı*, TRT-1983
- *Kanun Kanundur* (*L.A. Law*, 1986), TRT-1988
- *Kanun Namına* (*Miami Vice*, 1984), TRT-1986, StarTV
- *Kanun Savaşçıları*, TRT-1989
- *Kanun ve Düzen* (Orijinali Belirsiz), TRT-1994
- *Kanundan Kaçılmaz*, TRT-1994
- *Kanunun da Ötesinde*, Teleon-1992
- *Kapadokya Düşleri*, TRT-2009
- *Kapalı Kapılar Ardında Washington* (*Washington: Behind Closed Doors*, 1977), TRT-1978
- *Kapalıçarşı*, ATV-2009
- *Kapıları Açmak*, KanalD-2005
- *Kaptan Amerika* (*Captain America*, 1966), TRT-1984, StarTV
- *Kaptan Flamingo* (*Captain Flamingo*, 2005), Jetix-2007
- *Kaptan Future* (*Kyaputen Fyucha/Captain Future*, 1978), TRT-1982
- *Kaptan Gezegen* (*Captain Planet and the Planeteers*, 1993), ShowTV-1995
- *Kaptan Grant'ın Çocukları* (*In Search of the Castaways*, 1978), STV-1993
- *Kaptan Mağara Adamı ve Melekleri* (*Captain Caveman and the Teen Angels*, 1977), StarTV-1993
- *Kaptan N/Videoland* (*Captain N: the Game Master*, 1989), TRT-1993
- *Kaptan Onedin* (*Onedin Line, the*, 1971), TRT-1986
- *Kaptan Zed* (*Captain Zed and the Zee Zone*, 1991), Teleon-1992, ShowTV
- *Kaptan*, ShowTV-2007
- *Kaptanlar ve Krallar* (*Captains and the Kings*, 1976), TRT-1977
- *Kar Perisi* (*Tiny Snow Fairy Sugar/A Little Snow Fairy Sugar*, 2001), TRT-2003
- *Kara Duvak*, ShowTV-2007
- *Kara Ejder* (*Jenseits der Morgenröte*, 1985), TRT-1986
- *Kara Elmas*, TRT-1990
- *Kara İnci*, ATV-2007
- *Kara Melek*, StarTV-1996
- *Kara Ok* (*Black Arrow, the*, 1988), TRT-1991
- *Kara Şimşek* (*Knight Rider*, 1982), TRT-1985, TNT
- *Kara Yıldız* (*Blackstar*, 1981), ShowTV-1993
- *Karagöz ile Hacivat-Uykudan Önce*, TRT-1980
- *Karagöz-Hacivat*, TGRT-1999
- *Karagümrük Yanıyor*, StarTV-2006
- *Karakanat* (*Darkwing Duck*, 1991), Kanal6-1993
- *Karakolda Ayna Var*, KanalD-2000
- *Karambol Kamil*, KanalD-1998
- *Karamel*, ShowTV-2008
- *Karanlığın Eşiğinde* (*Edge of Darkness*, 1985), TRT-1990
- *Karanlık Gölgeler* (*Dark Shadows*, 1966), TRT-1991
- *Karanlıkta Koşanlar*, TRT-2001
- *Karanlıktaki Adam* (*Longstreet*, 1971), TRT-1974
- *Karaoğlan*, KanalD-2002
- *Karar Sizin*, ShowTV-1994
- *Karate Can*, TGRT-2000

- *Karate Kat* (1987), StarTV-1991, Teleon
- *Karayılan*, ATV-2007
- *Kardelen*-2002, TGRT-2002
- *Kardelen*-2008, KanalD-2008
- *Kardeşim Tom* (*My Brother Tom*, 1986), TRT-1988
- *Karateci Çocuk* (*Karate Kid, the*, 1989), StarTV-1991
- *Karım ve Annem*, KanalD-2004
- *Karınca Ailesi ve Orman* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT-1989
- *Karınca Antony* (*Anthony Ant*, 1999), MaxiTV-2006
- *Karınca Yuvası*-1989 (Jack the Ripper, 1988), TRT-1989
- *Karınca Yuvası*-2006, KanalD-2006
- *Karışık İş*, StarTV-1991
- *Karşı Köyün Delisi*, TRT-2009
- *Karşı Şov/Karşı Show*, Kanal6-1992
- *Kartallar Yüksek Uçar*-1984, TRT-1984
- *Kartallar Yüksek Uçar*-2007, FoxTV-2007
- *Kartların Kralı* (*King of Cards*, 1999), JOJO-2009
- *Kasaba*-1986 (*A Town Like Alice*, 1981), TRT-1986
- *Kasaba*-2009, ATV-2009
- *Kasabanın İncisi*, TRT-2003
- *Kasırga* (Orijinali Belirsiz), TRT-1991
- *Kasırga İnsanları*, ShowTV-2004
- *Kate ve Allie* (*Kate & Allie*, 1984), TRT-1989
- *Katil Kim?*, TRT-1998
- *Katoli/Çiftlikteki Kız* (*Makiba no Shōjo Katori/Katri, Girl of the Meadows*, 1984), TRT-1987
- *Kavak Yelleri*-1988, TRT-1988
- *Kavak Yelleri*-2007, KanalD-2007
- *Kavanozdaki Adam* (İlk Yerli Bilimkurgu Dizisi), TRT-1988
- *Kay O'Brien* (1986), TRT-1988
- *Kaybedenler*, TRT-2009
- *Kaybolan Adalar* (*Lost Islands, the*, 1976), TRT-1977
- *Kaybolan Yıllar*, StarTV-2006
- *Kaygısızlar*-1975 (*Persuaders, the*, 1971), TRT-1975
- *Kaygısızlar*-1994, KanalD-1994, StarTV
- *Kayıp* (*Missing*, 2003), ATV-2004
- *Kayıp Aranıyor*, TRT-1981
- *Kayıp Bürosu* (Orijinali Belirsiz), ATV-1994
- *Kayıp Çocuklar*, TGRT-1993
- *Kayıp Dünya* (*Les Mondes engloutis/Spartakus and the Sun Beneath the Sea*), TRT-1992
- *Kayıp Dünyalar* (*Les Mondes engloutis/Spartakus and the Sun Beneath the Sea*, 1985), TRT-1989
- *Kayıp Evren* (*Lost Universe*, 1998), TRT-2002
- *Kayıp İmparatorluklar* (*Lost Empires*, 1986), TRT-1987
- *Kayıp Prenses*, KanalD-2008
- *Kayıt Dışı*, StarTV-2005
- *Kaynana Semira*, TGRT-2005
- *Kaynanalar*-1974, TRT-1974
- *Kaynanalar*-1985, TRT-1985
- *Kaynanalar*-1988, TRT-1988
- *Kaynanalar*-1996, KanalD-1996, Kanal32
- *Keçenin Teri*, TRT-1988
- *Kederli Yıllar*, TGRT-1993
- *Kedi Billy* (*Billy the Cat*, 1996), TRT-1997
- *Kedi Felix* (*Felix the Cat*, 1959), StarTV-1992, Teleon
- *Kedi*, TGRT-1999
- *Keen Eddie* (2003), ComedyMax-2004
- *Keeping Up Appearances* (1990), ComedySmart-2008
- *Keje*, ShowTV-2002
- *Keko ile Eşeko/Hangimiz Eşek?*, ShowTV-1994
- *Kel Kadayıf*, Kanal6-1995
- *Kelebek Adası* (*Butterfly Island*, 1988), TRT-1991
- *Kelebek Çıkmazı*, ATV-2007
- *Kelebek Hanım* (*Choka San*, 1985), TRT-1987
- *Keloğlan*-1993, TRGT-1993
- *Keloğlan*-2003/*Keloğlan Masalları*, TRT-2003
- *Ken Asuka* (*Ichidai the Karate Fool/Karate Baka Ichidai*, 1973), ShowTV-1993

- *Kendi Okulumuza Doğru*, STV-2008
- *Kendini Bırak Gitsin*, TRT-2004
- *Kennedy* (1983), TRT-1986
- *Kentucky Günleri* (*Bluegrass*, 1988), TRT-1990
- *Keskin Kalemler* (Orijinali Belirsiz), Teleon-1992, TRT
- *Keşanlı Ali Destanı*, TRT-1988
- *Kezban Yenge*, Kanal7-2005
- *Kıbrıs'ta Vuruşanlar/Mücahitler*, TRT-1988
- *Kılıbıklar Mahallesi*, TGRT-1999
- *Kınacılar Konağı*, FlashTV-2008
- *Kınalı Kar*, KanalD-2002
- *Kınalı Kuzular*, TRT-2006
- *Kır Çiçekleri*, TGRT-1997
- *Kırık Ayna*, KanalD-2002
- *Kırık Hayatlar*, TGRT-1998
- *Kırık Kalpler*-2003, Kanal7-2003
- *Kırık Kalpler*-2009, STV-2009
- *Kırık Kalpler Durağı*, ATV-2005
- *Kırık Kanatlar*, KanalD-2005
- *Kırkından Sonra*, TRT-1980
- *Kırmızı Işık*, TRT-2008
- *Kırmızı Kart Osman*, ShowTV-1992
- *Kısa Devre*, TRT-2002
- *Kısaca Ramazan*, TRT-2009
- *Kısmet*, KanalD-2005
- *Kısmet Değilmiş*, StarTV-2005
- *Kısmetim Otel*, ShowTV-2007
- *Kıssadan Hisseler*, TRT-1991
- *Kış Masalı*, ATV-2009
- *Kıvılcım*, StarTV-1999
- *Kız Babası*, ShowTV-2006
- *Kız Kaçıran*, ATV-2009
- *Kız Takımı*, FoxTV-2008
- *Kızıl Baron* (*Red Baron*, 1994), KanalD-1996
- *Kızıl Leke* (*Scarlet Letter, the*, 1979), TRT-1989
- *Kızılderili ve Yavru Ayılar* (*Monarch: Big Bear Of Tallac*, 1977), ShowTV-1992
- *Kızım Osman*, StarTV-1998
- *Kızım ve Ben*-1996, ShowTV-1996
- *Kızım ve Ben*-2000, TRT-2000
- *Kızımı Arıyorum*, ATV-1993
- *Kızlar Kulübü* (*Sleepover Club*, 2003), DÇocuk-2005
- *Kızlar Yurdu*-1992, Teleon-1992, TürkMax
- *Kızlar Yurdu*-2006, ShowTV-2006
- *Kızma Birader*, StarTV-2005
- *Kibar Ana*, StarTV-2002
- *Kibritçi Kız* (*Match Uri no Shōjo/Little Girl With the Matches, the*, 1968), TRT-1984
- *Kid vs. Kat* (2008), DisneyXD-2009
- *Kim Bunlar* (Durum Komedi), TRT-1990
- *Kim Posibble* (2002), DisneyChannel-2009
- *Kimba Beyaz Arslan* (*Jungle Taitei/Kimba the White Lion*, 1965), TRT-1994, StarTV, STV
- *Kime Niyet Kime Kısmet*, TRT-1989
- *Kimse Durduramaz*, StarTV-1991
- *Kimsesiz Çocuk Remi* (*Sans famille*, 2000), TRT-1982
- *Kimsesiz Maria* (*Maria de nadie*, 1985), TRT-1992
- *Kimyacı*, TGRT-2000
- *King of Queens, the* (1998), CNBCe-2004
- *Kingdom Hospital* (2004), TGRT-2007
- *Kingpin* (2003), MyMax-2009
- *Kiralık Konak*, TRT-1979
- *Kirli Sarı*, TRT-1989
- *Kirli Yüz* (*Cara Sucia*, 1992), TRT-1994
- *Kirve*, STV-2003
- *Kitchen Confidential* (2005), CNBCe-2006
- *Klutter!* (1995), FoxKids-1998
- *Knights of Prosperity, the* (2007), ComedyMax-2007
- *Koala Kardeşler* (*Koala Brothers, the*, 2003), MaxiTV-2005
- *Kobra Takibi* (*Alarm für Cobra*, 1996), KanalD-2003
- *Kobra: Uzay Macerası* (*Space Adventure Cobra*, 1982), ShowTV-1994
- *Koçum Benim*, TRT-2002
- *Kod Adı*, KanalD-2006
- *Kod Adı Kaos*, KanalD-2007
- *Kojak* (*Kojak*, 1973), TRT-1976

- *Kolay Gelsin*, KanalD-2008
- *Kollama*, STV-2008
- *Koltuk Sevdası*, TRT-2001, StarTV
- *Komedi Dükkânı*, TV8-2007, TRT, StarTV
- *Komedi Türk*, FoxTV-2008
- *Komedya*, FlashTV-2006
- *Komiser Columbo* (*Columbo*, 1971), TRT-1975
- *Komiser Maigret* (*Les enquetes du commissaire Maigret*, 1967), TRT-1990
- *Komiser Navarro* (*Navarro*, 1989), TRT-1990
- *Komiser Nevzat-Kanun Namına*, ATV-2007
- *Komiser Rex* (*Kommissar Rex*, 1994), KanalD-2007
- *Komiser Sinan* (*A Cop with Conviction*, 2000), KanalD-2001, Kanal7
- *Komşu Komşu*-1997, StarTV-1997
- *Komşu Komşu*-2009, ATV-2009
- *Komşu Köyün Delisi*, TRT-2009
- *Komşular*, TGRT-1993
- *Kont Duckula* (*Count Duckula*, 1988), ShowTV-1993
- *Konu Komşu*, TRT-1999
- *Kopgel Taksi*, StarTV-1995
- *Kopuk Dünyalar*, TRT-1991
- *Korkusuz Casus* (*A Perfect Spy*, 1988), TRT-1988
- *Korkusuzlar*, ATV-2007
- *Korsan TV*, StarTV-2001
- *Koş Hany Koş* (*Run Hany*, 1988), TRT-1994
- *Koyun Shaun* (*Shaun the Sheep*, 2007), TNT-2008, CN
- *Köfte ve Makarna* (*Meatballs & Spaghetti*, 1982), StarTV-1992, Teleon
- *Kökler* (*Roots, the*, 1977), TRT-1979
- *Köle Isaura*-1985 (*Escrava Isaura*, 1976), TRT-1985
- *Köle Isaura*-2004 (*A Escrava Isaura*, 2004), ShowTV-2008
- *Köpek*, ATV-2005
- *Köprü*, StarTV-2006
- *Köprünün Çöktüğü Gece* (*Night the Bridge Fell Down, the*, 1983), StarTV-1990
- *Kör Talih*, StarTV-2000
- *Kördüğüm*-1997, TRT-1997
- *Kördüğüm*-2006, ShowTV-2006
- *Körfez Ateşi*, ATV-2005
- *Köroğlu*, TRT-1991
- *Köstebeğin Dönüşü* (*Smiley's People*, 1982), TRT-1983
- *Köstebek*-1979 (*Tinker Tailor Soldier Spy*, 1979), TRT-1979
- *Köstebek*-1999, StarTV-1999
- *Köşe Dönücü*, TRT-1985
- *Köşe Kapmaca*, ATV-1996
- *Köşeli Leopar* (*Square Leopard, the*, 1980), TRT-1988
- *Kötü Köpek* (*Bad Dog*, 1998), FoxKids-1998, MaxiTV
- *Köy Doktoru*, TRT-1989
- *Kral ve Ben*-1976/*Genç Kız ve Kral*-1979 (Anna and the King, 1972), TRT-1976
- *Kralın Hayatı*, ShowTV-1996
- *Krallar Kentinde Aşk* (*Love in the City of Kings*, 1982), TRT-1988
- *Kristin* (2001), ComedyMax-2006
- *Kristof Kolomb* (*Christopher Columbus*, 1985), TRT-1986
- *Kuğu* (*Quinceañera*, 1987), TRT-1990
- *Kum Perisi* (Orijinali Belirsiz), TRT-1994
- *Kumar*, TRT-1988
- *Kumkapı Olayı-Üzgünüm*, KanalD-1997
- *Kumkum* (*Wanpaku Omukashi Kumu Kumu*, 1975), TRT-1978
- *Kumpanya*, TRT-1974
- *Kumsaldaki İzler*, ATV-2002
- *Kung Fu* (1972), TRT-1976
- *Kurdun Laneti* (*Werewolf*, 1987), TRT-1991
- *Kurşun Asker*, ATV-2002
- *Kurşun Kalem*, TGRT-2000
- *Kurşun Yarası*, ATV-2003, Kanal1, ErTV
- *Kurt Kapanı*, TGRT-1999
- *Kurt ve Kuzu*, TRT-1983

- *Kurtarıcı*, ATV-1996
- *Kurtdereli Mehmet Pehlivan*, TRT-1988
- *Kurtlar Sofrası*, TRT-1998
- *Kurtlar Vadisi*, ShowTV-2003, KanalD
- *Kurtlar Vadisi Terör*, ShowTV-2007
- *Kurtlar Vadisi Pusu*, ShowTV-2007, KanalD, ATV, TNT
- *Kurtuluş/Kemal'in Askerleri*, TRT-1994
- *Kuruluş/Osmancık*, TRT-1988
- *Kuruntu Ailesi*, TRT-1983
- *Kuş Dili*, ATV-2006
- *Kuş Sayfaları*, TRT-1991
- *Kuşku* (*La Duda/Doubt*, 2002), Cine5-2006
- *Kuşlu Çorap*, TRT-1988
- *Kutu Kutu Pense*, Kanal6-1995
- *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*, TRT-1987
- *Kuzen Rachel* (*My Cousin Rachel*, 1983), TRT-1985
- *Kuzenlerim*, TRT-2002, FlashTV
- *Kuzey Rüzgârı*, ShowTV-2007
- *Kuzey ve Güney* (*North and South*, 1985), TRT-1987
- *Kuzeyde Bir Yer/Kuzey Işıkları* (*Northern Exposure*, 1990), TRT-1994
- *Kuzgun*, StarTV-1998
- *Küçük Adımlar*, TRT-2007
- *Küçük Afacan/Robot Kız Vicky* (*Small Wonder*, 1985), TRT-1986
- *Küçük Ağa*, TRT-1984
- *Küçük Annem* (*Mi pequeña mamá*, 2002), ATV-2004
- *Küçük Audrey* (*Little Audrey*, 1947), TRT-1972
- *Küçük Ayı Jeremy* (*Colargol*, 1967), TRT-1979
- *Küçük Başkan* (*Wish Kid*, 1991), ShowTV-1992
- *Küçük Besleme*, StarTV-1999
- *Küçük Canavarlar* (*Mini-Monsters, the*, 1987), StarTV-1991, HBB
- *Küçük Deniz Kızı* (*Saban's Adventures Of the Little Mermaid*, 1991), TRT-1992
- *Küçük Denizkızı* (*Ningyo Hime Marina no Bouken/Adventures of the Little Mermaid*, 1991), FoxKıds-1997
- *Küçük Drakula* (*Little Dracula*, 1986), TRT-1993
- *Küçük Dünya*, TRT-1990
- *Küçük Ev* (*Little House on the Prairie*, 1974), TRT-1976
- *Küçük Golcü*-1992/*Tsubasa* (*Captain Tsubasa*, 1983), TRT-1992, FoxKids, KanalD, YumurcakTV
- *Küçük Golcü*-2002/*Tsubasa* (*Captain Tsubasa 2002: Road to World Cup*, 2002), KanalD-2006, DÇocuk
- *Küçük Hanım*-1989 (*Sinhá Moça*-1986, 1986), TRT-1989
- *Küçük Hanım*-2008 (*Sinhá Moça*-2006, 2006), Kanal1-2008
- *Küçük İbo*, ShowTV-1997
- *Küçük Kadınlar*-1980 (*All My Darling Daughters*, 1972), TRT-1980
- *Küçük Kadınlar*-1994 (*Ai no Wakakusa Monogatari/Little Women*, 1987), KanalD-1994, StarTV, Kanal6
- *Küçük Kadınlar*-1995/*Jo'nun Çocukları* (*Wakakusa Monogatari Nan to Jou Sensei/ Little Women II Jo's Boys*, 1993), KanalD-1995
- *Küçük Kadınlar*-2008, KanalD-2008, StarTV
- *Küçük Kunduz* (*Don Chuck Monogatari*, 1975), TRT-1988
- *Küçük Lulu ve Çetesi* (*Ritoru Ruru to Chitchai Nakama/Little Lulu and Her Little Friends*, 1976), TRT-1989
- *Küçük Melek Maria* (*Carita de Ángel*, 2000), KanalD-2003
- *Küçük Memole* (*Tongari Bōshi no Memoru/ Wee Wendy/Little Memole*, 1984), TRT-1994
- *Küçük Mo* (*Little Mo*, 1978), TRT-1983
- *Küçük Nell* (*Sasurai no Shoujo Nell*, 1979), TRT-1987
- *Küçük Onur*, TRT-2000

- *Küçük Prenses* (*A Little Princess*, 1973), TRT-1976
- *Küçük Prenses Sara* (*Cumartesi'den Cumartesi'ye* i.) (*Shôkôjo Sera/Little Princess Sara*, 1985), TRT-1989
- *Küçük Rosey* (*Little Rosey*, 1990), HBB-1993
- *Küçük Semazen*, Kanal7-2007
- *Küçük Şeyler*, Kanal6-1992
- *Küçük Tatlı Cadı* (*Little Miss Magic*, 1998), FoxKids-2009
- *Kül ve Ateş*, StarTV-2009
- *Külyutmaz*, TRT-1995
- *K-Ville* (2007), FX-2008
- *Kyle Xy* (2006), MyMax-2007, TNT
- *La duda* (2002), Cine5-2006
- *La heredera* (2004), TGRT-2006
- *La Seine no Hoshi* (*Star of Seine*, 1975), TRT-1990
- *Ladies Man* (1999), ComedyMax-2006
- *Lady ile Sokak Köpeği* (*Lady Is a Tramp, the*, 1983), TRT-1986
- *Lady Oscar* (*Berusaiyu no Bara/Rose of Versailles, the*, 1979), TRT-1997, Kanal6, BRT
- *Laf Aramızda*, TRT-1981
- *Laf Ebesi*, TRT-1975
- *Laff-A-Lympics/Scooby's All-Star* (1977), StarTV-1990
- *Laf-ı Güzaf*, TRT-1989
- *Lafla Değil*, TRT-2006
- *Lahmacun ve Pizza*, ShowTV-2002
- *Lalola* (2007), ComedySmart-2008
- *Lanet* (*Dain Curse, the*, 1978), TRT-1990
- *Las Vegas* (2003), CNBCe-2004
- *Laserion* (*Video Senshi Laserion*, 1984), TRT-1987
- *Lassie*-1979 (1954), TRT-1979
- *Lassie*-1990 (*New Lassie, the*, 1989), TRT-1990
- *Last Exile* (*Rasuto Eguzairu*, 2005), MTVTürkiye-2003
- *Lastik Çocuk* (*Wan Pīsu/One Piece*, 1999), StarTV-2001
- *Laurel ve Hardy* (*Laurel et Hardy*, 1966), TRT-1988
- *Laurence Olivier Sunuyor* (*Laurence Olivier Presents*, 1976), TRT-1976
- *Laverne ve Shirley/Çılgın Kızlar* (*Laverne & Sbirley*, 1976), TRT-1979
- *Law & Order* (1990), TNT-2008
- *Law & Order: Criminal Intent* (2001), DiziMax-2009
- *Law & Order: Special Victims Unit* (1999), DiziMax-2009
- *Law & Order: Trail by Jury* (2005), DiziMax-2005
- *Lazy Town* (*Latibær/LazyTown*, 2004), Jetix-2005
- *Lea Parker* (2004), KanalA-2007
- *Leblebici Horhor* (Tiyatro), TRT-1975
- *Lee Harvey Oswald Ölmeli* (*Trial of Lee Harvey Oswald, the*, 1977), TRT-1980
- *Legend of Prince Valiant, the* (1991), TRT-1995
- *Legend of Tarzan, the* (2001), DisneyXD-2009
- *Lensman* (1984), TRT-1990
- *Les minijusticiers* (2007), MaxiTV-2009
- *Less Than Perfect* (2002), TNT-2008
- *Leverage* (2008), CNBCe-2009
- *Leylan*, StarTV-2007
- *Lie to Me* (2009), FoxLife-2009
- *Life & Times of Tim, the* (Gençlik) (2008), FX-2009
- *Life* (2007), DiziMax-2008, TNT
- *Life Is Wild* (2007), DiziMax-2008
- *Life On A Stick* (2005), ComedyMax-2008
- *Life On Mars* (2006), FX-2009
- *Life with Bonnie* (2002), DiziMax-2005
- *Life with Louie* (1994), FoxKids-1998
- *Lili Marlen* (*Lili Marlen*, 1981), TRT-1987
- *Lilo & Stitch* (2002), DisneyChannel-2009
- *Limon Ağacı*, ATV-2008
- *Lincoln Heights* (2006), DiziMax-2007
- *Lipstick Jungle* (2008), DiziMax-2008, TNT
- *Lise Defteri*, KanalD-2003

- *Listen Up* (2004), CNBCe-2003
- *Listener, the* (2009), FoxLife-2009
- *Little Mouse on the Prairie* (1998), FoxKids-1998
- *Little Prince Cedie/Little Lord Fauntleroy* (*Shōkōshi Sedi*, 1988), TRT-1993
- *Living with Fran* (2005), MyMax-2008
- *Lizzie'nin Resimleri* (*Lizzie's Pictures*, 1987), TRT-1990
- *Logan'ın Kaçışı* (*Logan's Run*, 1977), TRT-1979
- *Lois & Clark: Süpermen'in Yeni Maceraları* (*Lois & Clark: the New Adventures of Superman*, 1993), KanalD-1996, StarTV
- *Lola & Virginia* (2006), JOJO-2009
- *Lolek ile Bolek* (*Bolek i Lolek/Bolek and Lolek*, 1963), TRT-1974
- *Londralı Dickens* (*Dickens of London*, 1976), TRT-1990
- *Long Way Round* (2004), FX-2008
- *Loopdidoo* (2006), YumurcakTV-2008
- *Lorna Doone* (1963), TRT-1978
- *Lost* (2004), TNT-2008
- *Lost Room, the* (2006), MyMax-2007
- *Louisiana* (*Louisiana*, 1984), TRT-1986
- *Love & Money* (1999), ComedyMax-2006
- *Love Inc.* (2005), ComedyMax-2006
- *Love in the 21 Century* (1999), ComedySmart-2009
- *Lovespring International* (2006), ComedyMax-2006
- *Lucky Ducky* (1948), TRT-1986
- *Lunar Jim* (2006), YumurcakTV-2009
- *Luz Clarita* (1996), KanalD-1997
- *Lüküs Hayalet Avcıları*, ATV-1993
- *Lüküs Hayat*, TRT-1989
- *Lynn'in Öyküsü-1* (*Lady Lady!!*, 1987), StarTV-1993, ShowTV, BRT
- *Lynn'in Öyküsü-2* (*Harō! Redi Rin/Hello Lady Lynn*, 1988), StarTV-1993, ShowTV, BRT
- *Lyoko Kodu* (*Code Lyoko*, 2003), MaxiTV-2005, JOJO
- *M.A.S.H* (1972), TRT-1980
- *M.A.T.*, TRT-2009
- *Macera Peşinde* (Orijinali Belirsiz), TRT-1991
- *MacGyver* (*MacGyver*, 1985), TRT-1987
- *Macide Öğretmen*, TRT-1988
- *Macross Zero* (*Makurosu Zero*, 2002), TRT-2003
- *Macross/Roy Fokker* (*Choujikuu Yousai Macross/Super Dimensional Fortress Macross*, 1982), TRT-1994
- *Maçolar*, ATV-2006
- *Mad About You* (1992), KanalD-1999
- *Mad Men* (2007), e2-2007
- *Madagaskar Penguenleri* (*Penguins of Madagascar, the*, 2008), Nickelodeon-2008
- *Madam Bovary* (2000), TRT-2008
- *Madeline'in Yeni Maceraları* (*New Adventures of Madeline, the*, 1995), FoxKids-2007
- *Madem Öyle İşte Böyle*, TGRT-1994
- *Madigan* (1972), TRT-1978
- *Magnum P.I.* (1980), TRT-1983
- *Mağlupların Zaferi*, TGRT-1993
- *Mahallenin Muhtarları*, Kanal6-1992, ATV, StarTV, KanalD, Kanal1, ErTV
- *Mahmut Mangal*, TRT-1980
- *Mahşer*, ATV-2007
- *Majokko Chikkuru/Magic Tickle* (1978), STV-1995
- *Makber*, StarTV-2009
- *Make Me A Supermodel US* (2008), DiziMax-2009
- *Maki*, ShowTV-2005
- *Malcolm in the Middle* (2000), CNBCe-2003
- *Manimal* (1983), TRT-1991
- *Manken*, TRT-1989
- *Manuela* (1991), TRT-1991
- *Manyak Dükkân*, ShowTV-2009
- *Marco* (*Haha o Tazunete Sanzenri/3000 Leagues in Search of Mother*, 1976), TRT-1979
- *Marco Polo* (*Marco Polo*, 1982), TRT-1982
- *Mardin-Münih Hattı*, TRT-1986

- *Maria Belén* (2001), KanalD-2005
- *Maria Chapdelaine* (1983), TRT-1988
- *Maria Clara* (*Secreto De Amor*, 2001), ShowTV-2001
- *Maria Del Barrio/Maria Barrio* (*Maria la del Barrio*, 1995), StarTV-1996, ATV
- *Maria Maria* (*Se Solicita Principe Azul*, 2005), PembeSmart-2008, TV8
- *Maria Mercedes* (1992), TRT, StarTV-1994
- *Marianne Premiere* (1989), TRT-1991
- *Marienhof* (1992), KanalD-1997
- *Marimar* (1994), StarTV-1995, ATV
- *Marina* (2006), ShowTV-2008
- *Marine Boy* (*Kaitei Shōnen Marin*, 1965), TRT-1978
- *Mario/Süper Mario Kardeşler* (*Super Mario Bros. Super Show, the*, 1989), Kanal6-1994, FoxKids
- *Mars Kapıdan Baktırır*, ATV-2004
- *Martı Adası* (*L'Isola del gabbiano*, 1981), TRT-1981
- *Martılar ve İstanbul*, TRT-2001
- *Marvo the Wonder Chicken* (1990), DisneyXD-2009
- *Marziye*, TGRT-1998
- *Masal Tiyatrosu* (*Faerie Tale Theatre*, 1982), TRT-1991
- *Masal*, ATV-2009
- *Masallar*, ATV-2000
- *Maske* (*M.A.S.K.*, 1985), TRT-1996, KanalD, FoxKids
- *Maskeli Balo*, StarTV-2009
- *Maskeli Süvari* (*Zorro/Lone Ranger, the*, 1980), TRT-1982
- *Masters of Horror* (2007), e2-2007
- *Masters of Science Fiction* (2007), e2-2009
- *Masum Aşk-2003* (*Sin Pecado Concebido*, 2001), ATV-2003
- *Masum Aşk*-2008 (*En Inocente De Ti*, 2004), PembeSmart-2008
- *Masum Değiliz*, KanalD-2005
- *Masumlar*, ATV-2009
- *Matlock* (*Matlock*, 1986), TRT-1989
- *Matmata'nın Gülleri* (*Les roses de Matmata*, 1986), TRT-1990
- *Matrioshki* (2005), FX-2008
- *Matt Houston* (1982), TRT-1988
- *Matt ve Jenny* (*Matt and Jenny*, 1979), TRT-1985
- *Mavi Ay* (*Moonlighting*, 1985), TRT-1987, TNT
- *Mavi Çantalı Kız* (*La Niña De La Mochila Azul*, 2004), ATV-2004
- *Mavi Düşler*, ATV-1998
- *Mavi Kan* (*Blaues Blut*, 1988), TRT-1992
- *Mavi Kolye*, ShowTV-2004
- *Mavi Rüya*, STV-2004
- *Mavi ve Gri* (*Blue and the Gray, the*, 1982), TRT-1984
- *Mavi Yıldırım* (*Blue Thunder*, 1984), TRT-1989
- *Max ve Ruby* (*Max and Ruby*, 2002), FoxKids-2009
- *Maxie'nin Dünyası* (*Maxie's World*, 1989), TRT-1991
- *Maya ve Miguel* (*Maya & Miguel*, 2004), MaxiTV-2006
- *Maymunlar Cehennemi* (*Planet of the Apes*, 1974), TRT-1984
- *McClain Yasası* (*McClain's Law*, 1981), TRT-1989
- *McCoy* (1975), TRT-1977
- *McMillan ve Karısı* (*McMillan & Wife*, 1971), TRT-1977
- *Meçhule Gidenler*, FlashTV-2006
- *Medeni Haller*, Kanal6-1995, OlayTV
- *Medical Investigation* (2004), DiziMax-2008
- *Medium* (2005), CNBCe-2005
- *Medya Maymunları* (*Chimp Channel, the*, 1999), StarTV-2007
- *Melek Apartmanı*, KanalD-1995
- *Melek Hanım*, StarTV-2000
- *Melek Karım*, TRT-1991
- *Melek*, ShowTV-2003

- *Melekler Adası*, ATV-2004
- *Melekler Korusun*, ShowTV-2008
- *Meleklerin Öfkesi* (*Rage of Angels*, 1976), TRT-1984
- *Melrose Place* (1992), Cine5-1994
- *Memleket Hikâyeleri*, Kanal7-2004
- *Memur Muzaffer*, FoxTV-2008
- *Men of A Certain Age* (2009), TNT-2009
- *Men, Women & Dogs* (2001), ComedyMax-2008
- *Menekşe ile Halil*, KanalD-2007
- *Mentalists, the* (2008), DiziMax-2009, TNT
- *Mercan Adası* (*Coral Island, the*, 1983), TRT-1986
- *Merdoğlu*, ATV-1999
- *Merhaba New York*, TRT-2002
- *Merhamet*, TGRT-1993
- *Merkez Nokta* (*Centrepoint*, 1990), TRT-1992
- *Merkezi Haber Merkezi*, Kanal6-1995
- *Merlin* (2008), e2-2008
- *Mert ile Gert*, TRT-2008
- *Mesela Muzaffer*, TRT-1987
- *Metro Palas*, ShowTV-2004
- *Metropol Cafe*, Cine5-2007
- *Meyveler* (*Los Fruittis/Fruitties, the*, 1987), TRT-1991
- *Mızgin*, TRT-2005
- *Mi Gorda Bella* (2002), KanalD-2004
- *Michel Vaillant* (1990), TRT-1992
- *Mickey Mouse* (*Disney'in Harika Dünyası/ Disney Kahramanları*, 1928), TRT-1977
- *Mighty B, the* (2008), Nickelodeon-2008
- *Mighty Orbots* (1984), TRT-1992
- *Mihrali*, Kanal7-2004
- *Mihriban*, TRT-2002
- *Mike Hammer* (*Mickey Spillane's Mike Hammer*, 1984), TRT-1986
- *Millennium* (1996), CNBCe-2002
- *Milli Saraylarımız*, TRT-1987
- *Milyarder Memnune*, TRT-1990
- *Milyonda Bir*, StarTV-2008
- *Mind of the Married Man, the* (2001), FX-2008
- *Minik Fil* (*Kukla*) (*Here Comes Mumfie*, 1975), TRT-1976
- *Minik Fox* (*Seabert*, 1985), TRT-1987, YumurcakTV
- *Minuscule* (2001), MaxiTV-2001, YumurcakTV
- *Minyatür Dedektif* (*Inch High, Private Eye*, 1973), Teleon-1993
- *Miranda* (*Raising Miranda*, 1988), ATV-1990
- *Miras* (*La Heredera/The Heiress*, 2004), TGRT-2006
- *Miras*, TRT-2009
- *Mirasyediler*, TRT-1996
- *Mirmo Zibang!* (*Wagamama Fairy Mirumo de Pon!*, 2002), ShowTV-2005
- *Misi*, ATV-2005
- *Misketler* (*Biskitts, the*, 1983), TRT-1989
- *Miss Match* (2003), CNBCe-2005
- *Misyon*, FlashTV-2008
- *Modern Family* (2009), ComedyMax-2009
- *Mofli, el último koala* (1986), TRT-1989
- *Mohikanların Sonuncusu* (*Last of the Mohicans*, 1977), TRT-1978
- *Molierrissimo* (1987), ShowTV-1993
- *Molly* (*Days and Nights of Molly Dodd, the*, 1987), StarTV-1991
- *Molly'nin Çetesi* (*Molly's Gang*, 1994), TRT-1995
- *Momesa Kovboyları* (*Wild West C.O.W./Boys of Moo Mesa*, 1992), HBB-1994
- *Monaco Franze: Der ewige Stenz* (1982), TRT-1992
- *Monçiçiler* (*Monchhichi*, 1980), StarTV-1992, Teleon, TRT
- *Monk* (2002), DiziMax-2008, TNT
- *Monkey Dust* (2003), ShowPlus-2006
- *Monpe* (*Tatil Ekranı* i.) (*Tonde Monpe*, 1982), TRT-1991
- *Monster Buster Club* (2008), Jetix-2008

- *Monster Farm* (*Monsutā Fāmu/Monster Rancher*, 1997), FoxKids-1997, KanalD
- *Monte Cristo Kontu* (Orijinali Belirsiz), TRT-1980
- *Monte Cristo Kontu* (*Le comte de Monte-Cristo*, 1979), TRT-1986
- *Montecristo* (2006), StarTV-2006
- *Moon Cat* (*Kukla*) (*Get Up and Go*, 1981), TRT-1987
- *Moonlight* (2007), CNBCe-2009
- *Mork ve Mindy* (*Mork & Mindy*, 1978), TRT-1979
- *Motorize Fareler/Motorlu Fareler* (*Biker Mice from Mars*, 1993), Star-1996
- *Mount Royal* (1988), StarTV-1991
- *Moviola* (*Moviola the Scarlett O'Hara War*, 1980), TRT-1981
- *Mr. Magoo* (*Mr. Magoo Show, the*, 1960), TRT-1977
- *Mr. Merlin* (*Mr. Merlin*, 1981), TRT-1984
- *Mualla*, ShowTV-2000
- *Muhteşem Dörtlü* (*Fantastic Four*-1978), StarTV-1990
- *Muhteşem İkili*-1985 (*Scarecrow and Mrs. King*, 1983), TRT-1985
- *Muhteşem Kraliçe* (*Queen Seondeok*, 2009), TRT-2008
- *Muhteşem Yabancı/Muhteşem İkili*-1992 (*Perfect Strangers*, 1986), TRT-1988
- *Muhteşem Zango*, StarTV-1995
- *Muppet Bebekleri/Muppet Show, the* (Kukla) (1976), TRT-1991
- *Murphy Brown* (*Murphy Brown*, 1988), TRT-1990
- *Mussolini ve Ben* (*Mussolini and I*, 1985), TRT-1988
- *Musti* (Uykudan Önce i.) (1969), TRT-1984
- *Mutant X* (2001), TV8-2007
- *Mutlu Günler*, ATV-1996
- *Mutlu Kentin Küçük Palyaçoları* (*Little Clowns of Happytown*, 1987), TRT-1989, HBB
- *Mutlugiller*, TGRT-1994
- *Mutluluk Üçgeni* (*New Gigdet, the*, 1989), TRT-1989
- *Mutluyüz Ailesi*, TRT-2001
- *Mutsuzlar* (*Survivors, the*, 1969), TRT-1977
- *Muz Adam* (*Bananaman*, 1980), TRT-1985
- *Mücevher Şövalyeleri* (*Princess Gwenevere and the Jewel Riders*, 1995), ShowTV-1998
- *Müdür Baba/Sevgi Demeti*, TRT-1992
- *Müfettiş Gecıt* (*Inspector Gadget*, 1983), TRT-1993, FoxKids, MaxiTV, Jetix
- *Müfettiş Morse* (*Inspector Morse*, 1987), StarTV-1992
- *Mühürlü Güller*, TRT-2003, FlashTV
- *Müjgan Bey*, ShowTV-2004, OlayTV
- *Münasebetsiz Muzaffer*, TRT-1987
- *Müzedeki Hayalet* (*Belphegor*, 1965), TRT-1975
- *My Big Fat Greek Life* (2003), MyMax-2005
- *My Life as a Teenage Robot* (2003), Nickelodeon-2003
- *My Name Is Earl* (2005), CNBCe-2005
- *My Wife and Kids* (2001), ComedyMax-2005
- *Naciye'yi Kim Sevmez*, ATV-2005, Kanal1
- *Nadia: Mavi Suyun Esrarı* (*Fushigi no Umi no Nadia/Nadia: the Secrets of Blue Water*, 1990), TRT-1991
- *Naked Truth, the* (1995), CNBCe-1999
- *Nanny, the* (1993), ComedyMax-2006
- *Napolyon'un Aşkları* (*Napoleon and Love*, 1974), TRT-1977
- *Naruto: Shippuden* (2007), DisneyXD-2009
- *NASCAR Yarışçıları* (*NASCAR Racers*, 1999), FoxKids-2000
- *Nasıl Evde Kaldım*, ShowTV-2000
- *Nasreddin Hoca*-1992, TRT-1992
- *Nasreddin Hoca*-1993, ATV-1993
- *Nazikçe Dokunuş* (*Gentle Touch, the*, 1980), TRT-1990
- *Nazlı Yarim*, ShowTV-2007
- *NCIS* (2003), DiziMax-2008
- *Ne Olacak Şimdi?*, TRT-1979
- *Ne Seninle Ne Sensiz*, TRT-2005

- *Neat ve Tidy* (*Adventures Beyond Belief*, 1987), TRT-1990
- *Necip Fazıl Kısakürek*, TRT-1988
- *Ned and Stacey* (1995), CNBCe-1999
- *Neden Neden? Ailesi* (*Why Why? Family, the*, 1996), FoxKids-2002
- *Nefes*, ATV-2009
- *Nefes Nefese*, ATV-2005
- *Nehir*, KanalD-2005
- *Nehir Yıldızları* (*Ra Sēnu no Hoshi/La Seine no Hoshi*, 1975), Kanal6-1996, TGRT
- *Nejat Uygur Neci*, KanalD-1995
- *Neler Oluyor*, Kanal6-1995
- *Nerede Kalmıştık*, TürkMax-2008
- *Neşeli Matematik/Kare Bir TV* (*Square One TV*, 1989), TRT-1991
- *Neşeli Okul*, ShowTV-1995
- *New Adventures of Old Christine, the* (2006), CNBCe-2007
- *New Amsterdam* (2008), TNT-2009
- *New Kids on the Block* (1990), TRT-1992
- *NewsRadio* (1995), CNBCe-1999, ComedySmart
- *Next X* (2009), DisneyXD-2009
- *Nightmares and Dreamscapes* (2006), e2-2007
- *Nikita* (*La Femme Nikita*, 1997), ShowTV-2004, TGRT
- *Nilgün*, TGRT-1999
- *Nils ve Uçan Kaz* (*Nirusu no Fushigi na Tabi/ Wonderful Adventures of Nils, the*, 1980), TRT-1984
- *Ninja Boy* (*Igano Kabamaru*, 1983), ShowTV-1994
- *Ninja Kabuto* (*Karasu Tengu Kabuto/Crow Goblin Kabuto*, 1990), KanalD-1994
- *Ninja Kaplumbağalar* (*Teenage Mutant Ninja Turtles*, 1987), StarTV-1991
- *Nip/Tuck* (2003), CNBCe-2004
- *Nisan Yağmuru*, TRT-2000
- *Noddy* (1975), TRT-1977
- *Nokta ile Virgül*, TRT-1978
- *Noktalama İşaretleri*, TRT-1990
- *Noktasına Virgülüne*, ATV-1993
- *Notes from the Underbelly* (2007), ComedyMax-2008
- *Notre Dame'ın Kamburu* (*Hunchback of Notre Dame, the*, 1982), TRT-1983
- *Numb3rs* (2005), DiziMax-2005
- *Nuri Kantar ve Torunları*, ATV-2008
- *NYPD Blue* (1993), CNBCe-2001
- *O Han Show* (Skeç), TGRT-2007
- *O.C., the* (2003), CNBCe-2004, FoxTV
- *Oban Yıldız Savaşçıları* (*Oban Star Racers*, 2006), Jetix-2007
- *October Road* (2007), MyMax-2008, TNT
- *Off Centre* (2001), ComedySmart-2008
- *Off Prime* (2006), ComedySmart-2008
- *Office, the* (2005), ComedyMax-2005, TNT
- *Oggy* (2006), YumurcakTV-2008
- *Oğlum Adam Olacak*, StarTV-1995
- *Oğlum İçin*-2003, FlashTV-2003
- *Oğlum İçin*-2007, ShowTV-2007
- *Oğullar ve Kızlar* (*Sons and Daughters*, 1982), TRT-1991
- *OKS Anneleri*, FoxTV-2007
- *Okyanus Kızı* (*Bilimkurgu*) (*Ocean Girl*, 1994), FoxKids-2008
- *Olacak O Kadar*, TRT-1986
- *Oliver Twist* (*Adventures of Oliver Twist*, 1996), FoxKids-1997
- *Olivia* (*2009*), Nickelodeon-2009
- *Olly Okyanus Kâşifi* (*Dive Olly Dive*, 2005), YumurcakTV-2009
- *Omuz Omuza*-1989 (*Probe*, 1988), TRT-1989
- *Omuz Omuza*-2004, KanalD-2004
- *Ona Bakma Bana Bak*, ATV-2000
- *One Tree Hill* (2003), CNBCe-2005
- *Onur Kılıcı* (*Sword of Honour*, 1986), TRT-1990
- *Open House* (2004), ComedySmart-2009
- *Ormanın Kitabı/Ormanın Çocuğu* (*Janguru Bukku Shōnen Mōguri/Jungle Book, the*, 1989), HBB-1993
- *Ormanlar Kralı* (*George of the Jungle, Super Chicken George, Tom Slick*, 1967), TRT-1975

- *Orson ile Olivia* (*Orson and Olivia*, 1995), TRT-1998
- *Ortaklar*, HBB-1993
- *Osman Dede*, TRT-1988
- *Otel* (*Hotel*, 1983), TRT-1987
- *Otherworld* (Otherworld, 1985), TRT-1988
- *Otomatik Adam* (*Automan*, 1983), TRT-1989
- *Otostopçu* (*Hitchhiker, the*, 1983), TRT-1991
- *Out of Practice* (2005), ComedyMax-2006
- *Oynaş* (Tiyatro), TRT-1977
- *Oyun Bitti*-1997, StarTV-1997
- *Oyun Bitti*-2007, KanalD-2007
- *Oyun İçinde Oyun*, KanalD-2002
- *Oyun, Set ve Maç* (*Game, Set, and Match*, 1988), TRT-1989
- *Oyunbaz* (*Tricky TV*, 2005), JOJO-2007
- *Oyuncakçı* (*Dollmaker, the*, 1984), TRT-1984
- *Oyunlar ve Gerçekler*, TRT-1997
- *Oyunun Kuralı* (*Master of the Game*, 1984), TRT-1984
- *Oz* (1997), Cine5-2002
- *Ödünç Hayat*, KanalD-2005, PembeSmart
- *Öğretmenin Değeri*, TRT-1987
- *Ölüm Bölgesi* (*Stephen King's Dead Zone*, 2002), Kanal1-2006
- *Ölüm Çiçekleri/Saraybosna*, StarTV-2008
- *Ölüm Korkusu* (Tiyatro), TRT-1977
- *Ölüm Noktası*-1989 (*Dead Zone, the*, 1983), TRT-2005
- *Ölüm Noktası*-2009 (*Kill Point, the*, 2007), ATV-2009
- *Ölümcül Dövüş* (*Mortal Kombat: Conquest*, 1998), KanalD-2003
- *Ölümsüz Aşk*, ATV-2003
- *Ölümsüz Kahramanlar*, STV-2007
- *Ölümüne Sevdalar*, ShowTV-2005
- *Ölümünün 50. Yılında M. A. Ersoy*, TRT-1986
- *Ölümünün 400. Yılında Mimar Sinan*, TRT-1988
- *Ömer Seyfettin Hikâyeleri*-1975, TRT-1975
- *Ömer Seyfettin Hikâyeleri*-2005, TRT-2005
- *Ömre Bedel*, FoxTV-2009
- *Önce Canan*, TRT-1988
- *Ördek Hikâyeleri/Dinamo'nun Maceraları* (*Adventures of Dynamo Duck, the*, 1990), Kanal6-1993, KanalD
- *Örgüt* (*Brotherhood of the Rose*, 1989), TRT-1993
- *Örümcek Adam ve Arkadaşları* (*Spider-Man and His Amazing Friends*, 1981), TRT-1996, Jetix, DisneyXD, JOJO
- *Örümcek Adam*-1990 (*Spider Man*, 1981), StarTV-1990
- *Örümcek Adam*-2003 (*Spider-Man: New Animated Series, the*, 2003), JOJO-2003
- *Örümcek Kadın* (*Spider-Woman*, 1978), StarTV-1995
- *Örümcek Süvariler* (*Supaidāraidāzu/Spider Riders*, 2006), JOJO-2008
- *Örümcek*, ShowTV-1997
- *Öyle Bir Nevcivan*, TRT-1991
- *Öyle Bir Sevda ki*, TGRT-2002
- *Öyle Bir Şey ki*, TRT-1998
- *Özel Birim* (*Torchwood*, 2006), TRT-2007
- *Özel Dedektif* (Orijinali Belirsiz), TRT-1991
- *Özel Ekip* (*Een gang strømer*, 1987), TRT-1992
- *Özel Tim* (*On Wings of Eagles*, 1986), StarTV-1992
- *Palavra Aşklar*, ShowTV-1995
- *Palmer Kasabası* (*Palmerstown, U.S.A.*, 1980), TRT-1987
- *Palmiye Konağı* (*La casa de las dos palmas*, 1991), TGRT-1993
- *Palyaço Bozo* (*Bozo the Clown*, 1972), KanalD-1995
- *Pamuk Hemşire*, TRT-1990
- *Panda-Z: the Robonimation* (*Pandā Zetto Za Robonimēshon*, 2004), JOJO-2006
- *Papatyaları Kopartmayın* (*Please Don't Eat the Daisies*, 1965), TRT-1991
- *Papatyam*, StarTV-2009
- *Para* (Orijinali Belirsiz), TRT-1990
- *Paradise Hotel* (2003), DiziMax-2008

- *Param Yok Memed*, KanalD-1996
- *Paramparça Aşklar*, Kanal1-2008
- *Parça Pinçik*, TRT-2000
- *Pardon Yani*, FlashTV-2006
- *Parıltı* (*Glitter*, 1984), TRT-1995
- *Paris Hilton's My New BFF* (2008), MTVTürkiye-2008
- *Parker Lewis Can't Lose* (1990), CNBCe-2000
- *Parkers, the* (1999), ComedyMax-2006
- *Parks and Recreation* (2009), FX-2009
- *Parkta Bir Sonbahar Günüydü*, TRT-1982
- *Parmak Damgası*, TRT-1985
- *Parmak İzi*, TRT-2003
- *Parmak Kız/Thumbelina* (*Oyayubi Hime*, 1992), TRT-1995
- *Parmaklıklar Ardında*, ATV-2007
- *Pars Narkoterör*, ShowTV-2008
- *Pasaklı Sally* (*Dirty Sally*, 1974), TRT-1975
- *Passions* (1999), CNBCe-2000
- *Paşa Baba Konağı*, TGRT-1999
- *Paşa Dede*, TRT-1992
- *Paşalı*, TGRT-2002
- *Patito Feo En Güzel Hikâye* (*Patito Feo La Historia mas Linda*, 2007), Nickelodeon-2008
- *Patridge Ailesi* (*Partridge Family, the*, 1970), TRT-1991
- *Patron Kim?*-1986 (Who's the Boss?, 1984), TRT-1986, CNBCe
- *Patron Kim?*-2003, ATV-2003
- *Pazar Yemekleri* (*Sunday Dinner*, 1991), TRT-1992
- *Pazartesi Hikâyeleri*, TRT-1988
- *Pelswick* (2000), FoxKids-2001
- *Pembe & Mavi* (İlk Türk Animasyon Dizisi), KanalD-2005
- *Pembe İncili Kaftan*, TRT-1975
- *Pembe Panjurlu Ev*, TRT-2001
- *Pembe Panter* (*Pink Panther*, 1963), TRT-1974
- *Pembe Panter'in Oğulları* (*Pink Panther and Sons*, 1984), ShowTV-1993
- *Pembe Patikler*, ATV-2002
- *Pembe ve Mavi*-2005, FlashTV-2005
- *Penelope* (*Perils Of Penelope Pitstop, the*, 1969), TRT-1994, CN
- *Pepe Le Pew* (*Looney Tunes, the*-1930), TRT-1971, StarTV, KanalD, ShowTV, CN, JOJO
- *Pepe'nin Balonu* (TRT'nin yayımladığı ilk hamur animasyon) (*Pepin la Bulle*, 1969), TRT-1982
- *Pepero* (*Andes Shounen Pepero no Bouken*, 1975), TRT-1987
- *Perçem*, ShowTV-2004
- *Peri Kızı*, TRT-1991
- *Peri Masalı*, Kanal1-2008
- *Perihan Abla*, TRT-1986
- *Perili Ev*, StarTV-2004
- *Perry Mason* (1957), TRT-1990
- *Perşembe'nin Gelişi*, TRT-1984
- *Pertev Bey'in Üç Kızı*, TRT-2006
- *Peter Pan* (*Peter Pan no Bouken/Adventures of Peter Pan, the*, 1989), TRT-1991, FoxKids
- *Peter Potamus* (1964), TRT-1976
- *Phil Zaman Yolculuğunda* (*Phil of the Future*, 2004), DisneyXD-2009
- *Pig City* (2002), Jetix-2005
- *Pijamalı Muzlar* (*Kukla, Gün Başlıyor* i.) (*Bananas in Pyjamas*, 1992), TRT-1994
- *Pilli Bebek*-1971 (*Kukla*) (*Torchy the Battery Boy*, 1958), TRT-1971
- *Pilli Bebek*-2003, ATV-2003
- *Pinky ve Brain* (*Pinky and the Brain*, 1995), ShowTV-1997
- *Pinokyo*-1978 (*Mokku of the Oak Tree/Kashi no Ki Mokku*, 1972), TRT-1978, FoxKids
- *Pinokyo*-1996 (*Adventures of Pinocchio, the*, 1988), ShowTV-1994
- *Pisi Kiti'nin Masallar Tiyatrosu* (*Kukla*) (*Hello Kitty's Furry Tale Theater*, 1987), TRT-1989
- *Piyango* (*Lottery*, 1983), TRT-1984
- *Plastip Show* (Kukla), TRT-1991
- *Plawres Sanshiro* (*Puraresu Sanshirō*, 1982), TRT-1994
- *Playmakers* (2003), FX-2008

- *Pluto* (*Disney'in Harika Dünyası/Disney Kahramanları*, 1930), TRT-1977
- *Pocahontas* (1995), StarTV-2000, Kanal6
- *Pofuduk Koltuk/Büyük Rahat Koltuk* (*Big Comfy Couch, the*, 1992), TRT-1994
- *Pokemon* (*Pocket Monsters*, 1997), StarTV-2003, ATV, Jetix, Kanal1
- *Poker After Dark* (2007), e2-2007
- *Poko* (2008), YumurcakTV-2009
- *Pole Position* (1984), TRT-1989
- *Polis Akademisi* (*Police Academy*, 1988), StarTV-1992
- *Polis Amca* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT-1987
- *Polis Dosyası* (*Police Story*, 1973), TRT-1976
- *Polis*, Kanal6-1992
- *Polly Flint'in Gizli Dünyası* (*Secret World of Polly Flint, the*, 1987), TRT-1988
- *Pollyanna* (1973), TRT-1976
- *Polyanna* (*Ai Shoujo Pollyanna Monogatari/ Story of Pollyanna, Girl of Love*, 1986), TRT-1987
- *Pompei'nin Son Günleri* (*Pompei'nin Son Günleri*, 1984), TRT-1987
- *Pooh'un Köşesi* (*Welcome to Pooh Corner*, 1983), ShowTV-1992
- *Pop Corn Kid* (*Pop Corn Kid, the*, 1987), TRT-1989
- *Pop Secret* (2006), MaxiTV-2008
- *Popples* (1983), HBB-1994
- *Portakal Yolu* (*Kimagure Orange Road/ Capricious Orange Road*, 1987), TRT-1991
- *Portatif Hüseyin*, StarTV-1991
- *Posta Kodu* (*Código postal*, 2006), Cine5-2007
- *Postacı Pete* (*Postman Pat*, 1981), StarTV-1991
- *Potsworth & Co.* (*Midnight Patrol: Adventures in the Dream Zone*, 1990), ShowTV-1992
- *Pound Puppies* (Tatil Ekranı i.) (1984), TRT-1992
- *Power Rangers* (1993), ShowTV-1994
- *Power Rangers Mystic Force* (2006), Jetix-2008
- *Power Rangers Operation Overdrive* (2007), Jetix-2007
- *Power Rangers S.P.D.* (2005), Jetix-2008
- *Power Stone* (1999), ATV-2001
- *Powerpuff Girls, the* (1998), KanalD-2002, CN
- *Practice, the* (1997), CNBCe-2001
- *Prens ve Fakir Çocuk* (*Prince and the Pauper, the*, 2000), FoxKids-2009
- *Prenses Daisy/Papatya Prenses* (*Princess Daisy*, 1983), TRT-1985
- *Prenses Perfinya*, FoxTV-2008
- *Prenses Sissi* (*Princess Sissi*, 1997), FoxKids-1998
- *Prenses Yuice* (*Puchi Puri Yuushi/Petite Princess Yuice*, 2002), TRT-2004
- *Prensin Karısı* (Orijinali Belirsiz), ATV-2005
- *Preveze Öncesi/1538*, TRT-1981
- *Prime Suspect* (1991), TNT-2008
- *Primeval* (2007), Cine5-2007
- *Prisoner, the* (1967), TRT-1990
- *Private Practice* (2007), DiziMax-2008
- *Privileged* (2008), DiziMax-2009, TNT
- *Profesyoneller* (*Professionals, the*, 1977), TRT-1982
- *Profiler* (1996), TRT-1998
- *Proje 13* (İlk Yerli İnternet Dizisi), Proje13.com-2008
- *Providence* (1999), CNBCe-2000
- *Psych* (2006), DiziMax-2008
- *Pucca* (*Jjajang Sonyeo Ppukka*, 2006), Jetix-2008
- *Pulsar*, StarTV-2008
- *Pumuckl* (*Meister Eder and his Pumuckl*, 1982), STV-1996
- *Punky Brewster* (1984), TRT-1990
- *Puppets Who Kill* (2002), ComedyMax-2007
- *Pusat*, ShowTV-2007
- *Pushing Daisies* (2007), CNBCe-2007
- *Quack Pack* (1996), ATV-1998
- *Queenie* (1987), TRT-1988
- *Quincy* (*Quincy M.E.*, 1976), TRT-1987
- *Rabia/Hz. Rabia*-1993, TGRT-1993

- *Rabia*-2003, ShowTV-2003
- *Radyo Madyo*, Kanal6-1995
- *Rahan* (1987), ShowTV-1994
- *Raising Dad* (2001), ComedyMax-2007
- *Rakçı Kurbağalar* (*Fraggle Rock*, 1983), Kanal6-1993
- *Rakunlar* (*Raccoons, the*, 1985), TRT-1990
- *Ramazan Geldi Hoş Geldi*, TRT-1994
- *Ramazan Güzeldir*, TRT-2009
- *Rambo* (*Rambo: Sepulcher of Power*, 1986), ShowTV-1992
- *Ravioli* (*Ravioli*, 1984), TRT-1987
- *Reaper* (2007), DiziMax-2008
- *Reba* (2001), ComedyMax-2006
- *Rebecca*-1985 (*Rebecca of Sunnybrook Farm*, 1978), TRT-1985
- *Rebeca*-1992 (*Rebeca*, 1979), ShowTV-1992
- *Rebeca-2003* (2003), ShowTV-2003
- *Recess* (1997), TRT-2006
- *Redkid* (*Lucky Luke*, 1983), TRT-1985
- *Relic Hunter* (1999), TV8-2006
- *Remi* (*Ie Naki Ko/Nobody's Boy: Remi*, 1977), TRT-1990, StarTV, BRT
- *Ren & Stimpy Show, the* (1991), Nickelodeon-1998
- *Renegade-Kara Şahin* (*Renegade*, 1992), KanalD-1999
- *Renegades* (1983), TRT-1983
- *Renkli Dünyalar*, StarTV-2000
- *Rescue Me* (2004), TNT-2009, ShowPlus
- *Reyting Hamdi*, ATV-1996, FlashTV, ErTV
- *Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri*, TRT-1988
- *Rıza Beyler*, ShowTV-1993
- *Rich & Famous* (2007), DiziMax-2009
- *Riches, the* (2007), TNT-2008
- *Richie Rich* (1980), StarTV-1990
- *Ricky Sprocket Showbiz Boy* (2007), Nickelodeon-2007
- *Ritmini Arayan Kalpler*, STV-2009
- *Riviera* (1991), StarTV-1991
- *Road Runner* (*Looney Tunes, the*-1949), TRT-1992, StarTV, KanalD, ShowTV, CN, JOJO
- *Robin Hood*-1989 (*Robin of Sherwood*, 1984), TRT-1989
- *Robin Hood*-1993 (Orijinali Belirsiz), STV-1993
- *Robin Hood*-1993 (*Robin Hood no Daibōken/ Robin Hood's Great Adventure*, 1990), ShowTV-1993, HBB, Cine5
- *Robin Hood*-2008 (2006), TNT-2008
- *Robinson Sucroe* (1994), ShowTV-1998
- *RoboCop* (1988), HBB-1993, ShowTV
- *RoboDz Kazagumo Hen* (2008), DisneyXD-2009
- *Roboroach* (2002), FoxKids-2004, MaxiTV, YumurcakTV
- *Robot Story* (*Robostory*, 1985), TRT-1988
- *Robotan* (Tatil Ekranı i.) (1986), TRT-1991
- *Robotech* (1985), TRT-1985, ShowTV, Cine5, MaxiTV
- *Robotech II: the Sentinels* (1988), TRT-1990
- *Rocket Power* (1999), Nickelodeon-2001
- *Rockford Dosyası* (*Rockford Files, the*, 1974), TRT-1981
- *Rockman EXE* (*MegaMan: NT Warrior*, 2002), StarTV-2004
- *Rocko'nun Çağdaş Hayatı* (*Rocko's Modern Life*, 1993), Nickelodeon-1998, TRT, CNBCe
- *Rodney* (2004), ComedyMax-2006
- *Rol İcabı*, TRT-1986
- *Rolie Polie Olie* (1998), FoxKids-2009
- *Roma Devri* (*Roman Holidays, the*, 1972), StarTV-1993
- *Rome* (2005), CNBCe-2005
- *Roncho* (2002), YumurcakTV-2008
- *Rosa* (1987), TGRT-1994
- *Rosalinda* (1999), ATV-2000, StarTV
- *Rose Sokağı 12 Numara* (*House at 12 Rose Street, the*, 1980), TRT-1975
- *Roseanne* (1988), TRT-1990
- *Rosenbergler Ölmemeli* (*Les Rosenberg ne doivent pas mourir*, 1975), TRT-1978
- *Roswell* (1999), CNBCe-2002

- *Rotto Botto Robotto*, TRT-1989
- *Rubi* (2004), ATV-2005
- *Ruby Gloom* (2006), JOJO-2009
- *Rugrats* (1991), ShowTV-1993, Nickelodeon
- *Ruhların Cinayeti*, STV-2001
- *Ruhsar*, KanalD-1997
- *Ruhun Duymaz*, ATV-2004
- *Rules of Engagement* (2007), ComedyMax-2008
- *Run, Alien, Run* (2009), DisneyXD-2009
- *Runaway* (2006), DiziMax-2007
- *Rupert* (1991), FoxKids-2009
- *Rüya Taşı* (*Dreamstone, the*, 1990), StarTV-1992, Teleon, TRT
- *Rüyalarda Buluşuruz*, ShowTV-2006
- *Rüzgâr*, Kanal1-2008
- *Rüzgârlı Bahçe*, KanalD-2005
- *Rüzgârlı Bayır/Rüzgârlı Tepe* (*Wuthering Heights*, 1967), TRT-1976
- *S.W.A.T.* (1975), ShowTV-2003
- *Saat Sabahın Dokuzu*, TRT-1987
- *Sabrina* (*Sabrina, the Teenage Witch*, 1996), ATV-1996, StarTV
- *Sabrina'nın Maceraları* (*Sabrina Animated Series*, 1999), FoxKids-2009
- *Saç Saça Baş Başa*, TV8-2004
- *Safir Küpeler*, ATV-2009
- *Safiye'dir Kızın Adı*, TRT-1991
- *Sağır Oda*, KanalD-2006
- *Sağlık Olsun*-1975, TRT-1975
- *Sahil Güvenlik* (*Baywatch*, 1989), TRT-1990, Kanal1
- *Sahra*, KanalD-2004
- *Sahra'nın Sırrı* (*Il segreto del Sahara*, 1988), TRT-1989
- *Sahte Dünyalar*-1995/*Yalan Dünya*-1997, TRT-1995, StarTV
- *Sahte Dünyalar*-2004 (*La usurpadora*, 1998), TGRT-2004
- *Sahte Prenses*, ShowTV-2006
- *Saint Tropez* (1996), TV8-2004
- *Saint'in Dönüşü* (*Return of the Saint*, 1978), TRT-1980
- *Sakarya Fırat*, TRT-2009
- *Sakin Dedektif* (*Wacht tot hij opbelt*, 1981), TRT-1990
- *Sakinler Apartmanı*, TRT-1977
- *Saklambaç*, ATV-2005, Kanal1
- *Saklı Tutkular/Gizli Tutkular* (*Pasion de Gavilanes*, 2003), StarTV-2006
- *Saksıdaki Ağaç*, TRT-2001
- *Salem's Lot* (2004), DiziMax-2008
- *Salome* (*Salome*, 2001), ATV-2002
- *Salty* (1974), TRT-1976
- *Sam* (1973), TRT-1984
- *Samantha Who?* (2007), MyMax-2008, TNT
- *Samanyolu*-1992, TRT-1992
- *Samanyolu*-2009, ATV-2009
- *Samurai Champloo* (*Samurai Çanpurū/Samurai Champloo*, 2004), MaxiTV-2007, S'nekTV
- *Samurai Jack* (2001), CN-2008
- *Samurai Kediler* (*Samurai Pizza Cats/Kyattou Ninden Teyandee*, 1990), Kanal6-1993, Teleon, Cine5, MaxiTV
- *Samurai Seven* (2004), MTVTürkiye-2008
- *Samurai X* (*Rurouni Kenshin: Meiji Swordsman Romantic Story/Rurouni Kenshin and Samurai X*, 1996), KanalD-1997, Cine5, MaxiTV
- *Samuray'ın İntikamı* (*Die Rache des Samurai*, 1979), TRT-1986
- *Samyeli*, TRT-1998
- *San Fransisko Sokakları* (*Streets of San Francisco, the*, 1972), TRT-1983
- *Sana Bayılıyorum*, ShowTV-2002
- *Sana Mecburum*, KanalD-2007
- *Sanatçının Ölümü*, TRT-2005
- *Sandıktaki Öyküler*, ATV-2005
- *Sandokan* (1992), ShowTV-1993
- *Sandybell* (*Hello! Sandybell*, 1981), ShowTV-1994
- *Santa Barbara* (1984), TRT-1986
- *Sara Dane* (1982), TRT-1983
- *Sarah ile Musa*, ATV-1996

- *Sarah Silverman Program, the* (2007), e2-2008
- *Saraydaki Mücevher* (*Dae Jang-geum*, 2003), TRT-2008
- *Sarayın Rüzgârı* (*Wind of the Palace/Yi San*, 2007), TRT-2008, OlayTV
- *Sardunya Sokak*, TRT-2007
- *Sarı Evin Esrarı*, ShowTV-2000
- *Sarı Gül* (*Yellow Rose, the*, 1983), TRT-1985
- *Sarı Sarı Liralar*, Kanal7-2009
- *Sarı Trampet*, KanalD-1995
- *Sarıl Bana* (*Abrázame muy fuerte/Embrace Me Tightly*, 2000), ATV-2001
- *Savage Dragon, the* (1995), KanalD-1997
- *Savaş Rüzgârları* (*Winds of War, the*, 1983), TRT-1984
- *Savaş ve Anılar* (*War and Remembrance*, 1988), TRT-1989
- *Savaş ve Barış* (*War & Peace*, 1972), TRT-1978
- *Savaş ve Cazibe* (*Come in Spinner*, 1990), StarTV-1992
- *Savaş Yıldızı* (*Galactica 1980*, 1980), TRT-1982
- *Savaş Yıldızı Galactica*-2003 (*BattleStar Galactica*-2003, 2003), FX-2009
- *Savaş Yıldızı Galactica*-2004 (*BattleStar Galactica*-2004, 2004), CNBCe-2006
- *Savaşan Beşli* (*Chōdenji Robo Konbatorā Bui/ Super-Ultra Electromagnetic Robot Combattler V*, 1976), TRT-1995
- *Savcı*, StarTV-1992
- *Savcının Karısı*, ATV-2005
- *Saving Grace* (2007), TNT-2008
- *Savunma*, TGRT-2000
- *Saygıdeğer Kamil*, StarTV-1992
- *Saygılar Bizden*, StarTV-1992
- *Sayın Bakanım*, ATV-2004
- *Scooby-Doo, Where Are You!* (1969), ATV-1995, CN
- *Scrapped Princess* (*Sukurappudo Purinsesu*, 2003), Nickelodeon-2005
- *Scrubs* (2001), CNBCe-2003
- *Second Time Around* (2004), ComedyMax-2007
- *Sefiller* (*Les Miserables*, 1972), TRT-1984
- *Sefiller*-2009 (*Re Mizeraburu Shōjo Kozetto*, 2007), YumurcakTV-2009
- *Seher Vakti*, KanalD-2005
- *Seinfeld* (1990), ShowTV-1998, TNT
- *Sekiz Çocuklu Aile* (*Eight Enough*, 1977), TRT-1981
- *Sekiz Sütuna Manşet*, TRT-1982
- *Selahaddin Eyyubi* (*Kingdom of Heaven*, 2006), TRT1-2007, KanalD
- *Selena*, ATV-2006
- *Sen Allah'ın Bir Lütfusun*, StarTV-1999
- *Sen Harikasın*, ATV-2008, Kanaltürk
- *Sen misin Değil misin?*, StarTV-2005
- *Senden Başka*, ATV-2007
- *Seni Bekleyeceğim*, TRT-1995
- *Seni Çok Özledim*, KanalD-2005
- *Seni Daima Seveceğim* (*Siempre Te Amare*, 2000), TRT-2002
- *Seni Yaşatacağım*, ATV-2003
- *Senin İçin* (*Por Ti*, 2002), TRT-2004
- *Senin Uğruna*, KanalD-2007
- *Sensiz Olamam*, ATV-1994
- *Sensiz Olmuyor*, ShowTV-2005, KanalD
- *Serçe*, StarTV-2008
- *Serçeler Göç Etmez*, TRT-1988
- *Serseri Aşıklar*, ShowTV-2003
- *Serseri*, KanalD-2003, MaxSmart
- *Serüven Peşinde* (*Tales of the Gold Monkey*, 1982), TRT-1984
- *Servet Avcısı*, ATV-2008
- *Servi'nin Fırçasından* (Çocuklar İçin i.), TRT-1985
- *Sessiz Fırtına*, KanalD-2007
- *Sessiz Gece*, ShowTV-2005
- *Sessiz Gemiler*, ATV-2007
- *Sessiz Ortak* (*Reasonable Doubts*, 1991), StarTV-1992
- *Sessız Oyun* (*A Quiet Conspiracy*, 1989), TRT-1990

- *Sev Kardeşim*, KanalD-2006
- *Sevda Çiçeği*, ShowTV-2006
- *Sevda Kondu*, Kanal6-1996
- *Sevda Rüzgârları*, ShowTV-1997
- *Sevda Tepesi*, ATV-2005
- *Sevdiğim Adam*, TRT-1990
- *Sevdim Seni Bir Kere*, TGRT-2003
- *Sevgi Ana*, STV-2002, MehtapTV
- *Sevgi Bağları* (*Loving*, 1983), TRT-1986
- *Sevgi Çemberi* (Orijinali Belirsiz), TGRT-1993
- *Sevgi Oyunu*, StarTV-1994
- *Sevgili Dünürüm*, StarTV-2007
- *Sevgili Düşmanım*, Kanal7-2008
- *Sevgili Köpeğim* (*Il Mio Amico Patrasche*, 1992), ShowTV-1997
- *Sevgili Öğretmenim*, StarTV-2007
- *Sevginin Bittiği Yer*, TGRT-1993
- *Sevginin Gücü*-1993, ShowTV-1993, StarTV
- *Sevginin Gücü*-2006, TGRT-2006
- *Sevgiyi Öğrenen Adam*, TRT-1986
- *Sevimli Ayı Ailesi/Hillbilly Ailesi* (*Hillbilly Bears, the*, 1965), TRT-1985
- *Sevimli Ayıcıklar* (*Care Bears, the*, 1985), ShowTV-1992
- *Sevimli Cadı* (*Winsome Witch*, 1965), TRT-1990
- *Sevimli Canavarlar* (*Little Monsters*, 1998), YumurcakTV-2009
- *Sevimli Hayalet Casper ve Arkadaşları/Casper ve Melekleri* (*Casper the Friendly Ghost*, 1945), TRT-1972, ATV, CN
- *Sevimli Hırsız* (*Kamikaze Kaitou Jeanne/Divine Wind Thief Jeanne*, 1999), StarTV-2003
- *Sevimli İkizler/İkizler/Müthiş İkizler* (*Ochame Na Futago: Claire Gakuin Monogatari/Twins at St Clare's, the*, 1991), TRT-1993, KanalD
- *Sevimli Karga* (Orijinali Belirsiz), KanalD-1994
- *Sevimli Köpekler* (*Pound Puppies*, 1986), TRT-1990
- *Sevimli Öğretmen İris* (*Kukla*) (*Iris, the Happy Professor*, 1992), TRT-1996
- *Sevimli Rakun* (*Araiguma Rasukaru/Rascal the Raccoon*, 1977), TRT-1997
- *Sevimli Sincap/Küçük Sincap* (*Shīton Dōbutsuki Risu no Banā/Bannertail: the Story of Gray Squirrel*, 1979), TRT-1985
- *Sevimli Tırtıl*, YumurcakTV-2009
- *Sevimli Üçlü* (*Three's Company*, 1976), TRT-1988
- *Sevinçli Haller*, ATV-2004
- *Sevmek Hakkı* (*Direito de Amar*, 1987), TRT-1989
- *Sex and the City* (1998), Cine5-2001
- *Seyahatname*, TRT-1979
- *Seyyar Kamil*, Kanal6-1992
- *Shaman King* (2001), Jetix-2002, FoxKids
- *She Spies* (2002), ComedyMax-2004
- *She-Ra* (1985), TRT-1988, ShowTV
- *Sherlock Holmes* (*Meitantei Hōmuzu/Sherlock Hound*, 1984), TRT-1990
- *Shield, the* (2002), Dizimax-2007
- *Shmoo* (*New Shmoo, the*, 1979), Teleon-1992
- *Shnookums* (*Shnookums meets funny carton show, the*, 1995), ATV-1998
- *Shogun/Shogun'un Doğuşu* (*Shogun*, 1980), TRT-1982
- *Sıcak Saatler*, ATV-1997
- *Sıdıka*, ShowTV-1997, OlayTV-1997
- *Sıkı Dostlar*-1999, (*Friends*, 1994), ShowTV-1999
- *Sıkı Dostlar*-2009, FoxTV-2009
- *Sıla*, ATV-2006, ErTV
- *Sınıf*, ShowTV-2008
- *Sınırlı Aşk*, ShowTV-2003
- *Sınırsız Örümcek Adam* (*Spider-Man Unlimited*, 1999), Jetix-2009, DisneyXD
- *Sır Dosyası*, StarTV-1998
- *Sır Gibi*, StarTV-2007
- *Sır Kapısı/Sırlar Dünyası*, STV-2002
- *Sıra Sende* (*It's Your Move*, 1984), TRT-1990
- *Sırça Köşk*, StarTV-2006
- *Sırılsıklam*, ShowTV-1998
- *Sırlar Alemi*, FlashTV-2005

- *Sırtımdan Vuruldum*, StarTV-1997
- *Sıtkı Sıyrıldı*, FlashTV-1993
- *Sızı*, TRT-1986
- *Sibel*, KanalD-1998
- *Sicilyalı Kız* (*Donna d'onore*, 1990), TRT-1992
- *Side Order of Life* (2007), CNBCe-2008
- *Significant Others* (2004), CNBCe-2003
- *Sihirbaz* (*Magician, the*, 1973), TRT-1975
- *Sihirbaz Blacke* (*Blacke's Magic*, 1986), TRT-1988
- *Sihirbazın Çırağı* (*Sorcerer's Apprentice, the*, 2007), JOJO-2008
- *Sihirli Afacanlar* (Orijinali Belirsiz), Kanal1-2007
- *Sihirli Annem*, KanalD-2003
- *Sihirli Ceket*, StarTV-1996
- *Sihirli Kartlar* (*Clow Master Sakura/Card Captor Sakura*, 1998), StarTV-2001
- *Sihirli Kurdele* (*Hime-chan No Ribbon*, 1992), Kanal6-1993, Teleon, TRT
- *Sihirli Lamba*, FlashTV-2004
- *Sihirli Otobüs* (*Magic School Bus, the*, 1994), TRT-1999
- *Sihirli Papuçlar*, TRT-1989
- *Sihirli Safiye*, KanalD-1994
- *Sihirli Şövalyeler* (*Majikku Naito Reiāsu/Magic Knight Rayearth*, 1994), ShowTV-1996
- *Sil Baştan*, KanalD-2004
- *Silah Mezarlığı* (*Gangureivu/Gungrave*, 2003), MaxiTV-2005, S'nekTV
- *Silas* (1981), TRT-1986
- *Silent Witness* (1996), TNT-2008
- *Silvan* (*Sylvan*, 1995), ShowTV-1996
- *Silvanya Ormanı/Sylvanian Ormanı* (*Shirubania famirii/Sylvanian Families*, 1985), TRT-1989, MaxiTV
- *Silver Surfer* (1998), DisneyXD-2009
- *Simon Kardeşler/Simon ve Simon* (*Simon & Simon*, 1981), TRT-1983, StarTV
- *Simpsonlar* (*Durum Komedi*) (*Simpsons, the*, 1989), TRT-1991, ShowTV, Cine5
- *Sinbad*-1977 (*Adventures of Sinbad Trickster, the*, 1997), KanalD-1997
- *Sinbad*-1978/*Denizci Sinbad* (*Sinbad Jr. and his Magic Belt*, 1965), TRT-1978
- *Sinbad*-2009 (*Arabian Naito Shinbatto No Bōken/Arabian Nights: Sinbad's Adventures*, 1975), TRT-2009
- *Sinderella/Kül Kedisi* (*Cinderella Monogatari/Story of Cinderella, the*, 1996), Cine5-2003
- *Sinekli Bakkal*-1974, TRT-1974
- *Sineklı Bakkal*-2007, ATV-2007
- *Sirk Dünyası* (*Greatest Show on Earth, the*, 1963), TRT-1973
- *Sivas Aşıklar Bayramı*, TRT-2009
- *Sivas*, TRT-2009
- *Six Degrees* (2006), DiziMax-2007
- *Six Feet Under* (2001), CNBCe-2005
- *Siyah İnci*-1980 (*Mister Ed*, 1958), TRT-1980
- *Siyah İnci*-2009 (*Tormenta en el paraiso*, 2007), PembeSmart-2009
- *Siyah Lale* (*Black Tulip, the*, 1970), TRT-1977
- *Size Baba Diyebilir miyim?/Babam Dadı Olsaydı*, KanalD-2004
- *Sizin Dershane*, TRT-1980
- *Skandal*, StarTV-1993
- *Skapen'in Dolapları*, TRT-1985
- *Skippy* (1967), TRT-1978
- *Skunk Fu!* (2007), CN-2008
- *Skyrunners* (2009), DisneyXD-2009
- *Slacker Cats* (2007), ComedyMax-2007
- *Slam Dunk* (*Suramu Danku*, 1993), ShowTV-1996
- *Sleeper Cell* (2005), KanalTürk-2006, FX
- *Smallville* (2001), CNBCe-2005
- *Smith ve Jones* (*Alias Smith and Jones*, 1971), TRT-1981
- *Smoggies, the* (1994), TRT-1995
- *SMS* (*SMS, sin miedo a soñar*, 2006), TV8-2008
- *Snoopy* (*Charlie Brown and Snoopy Show, the/Peanuts*, 1983), TRT-1988, Kanal6
- *Snorklar* (*Snorks*, 1984), YumurcakTV-2007

- *So You Think You Can Dance* (2005), FoxLife-2008
- *Sokak Kurbişleri* (*Street Frogs, the*, 1987), StarTV-1992, ShowTV
- *Solan Gül*, TGRT-1993
- *Solucan Jim* (*Earthworm Jim*, 1995), KanalD-1997
- *Son Ağa*, StarTV-2008
- *Son Bahar*, StarTV-2008
- *Son Fasıl*, TRT-1993
- *Son Fısıltı* (*Durum Komedi*) (*Latest Buzz, the*, 2007), JOJO-2008
- *Son Genel Vali* (*Lord Mountbatten the Last Viceroy*, 1986), TRT-1987
- *Son Kumpanya*, KanalD-1997
- *Son Mohikan* (*Last of the Mohicans, the*, 2004), YumurcakTV-2007
- *Son of the Beach* (2000), ComedyMax-2004
- *Son Osmanlı*, TRT-2005
- *Son Söz Sevginin*, ATV-1993
- *Son Şarkı* (*Romanza final/Gayarre*, 1986), TRT-1990
- *Son Tercih*, ShowTV-2007
- *Son Umut*, StarTV-1993
- *Son Yaprak*, TRT-2004
- *Son Yüzleşme*, ATV-2005
- *Sonbahar Kadınları*, ShowTV-1998
- *Sonic X* (2003), FoxKids-2004, Cine5, Jetix
- *Sonic/Özgürlük Savaşçıları* (*Sonic the Hedgehog*, 1991), TGRT-1993, FoxKids, YumurcakTV
- *Sonradan Görme*, ATV-2005
- *Sonradan Görmeler*, TRT-1994
- *Sons & Daughters* (2006), ComedyMax-2008
- *Sons of Anarchy* (2008), FX-2008
- *Sonsuz Aşk*-2006-(L. Galavis) (*El amor no tiene precio*, 2005), ShowTV-2006
- *Sonsuz Aşk*-2006-(Y. Seok-Ho) (*Winter Sonata*, 2002), KanalD-2006
- *Sonsuz Güç* (*Ultimate Force*, 2002), ShowTV-2008, FlashTV
- *Sonsuz Yolculuk* (*Shiralee, the*, 1987), TRT-1990
- *Sophie ve Virginie* (*Sophie et Virginie*, 1990), TRT-1994
- *Sopranos, the* (1999), Cine5-2002, TNT
- *Soslu Patates* (*Kartoffeln mit Stippe*, 1990), TRT-1992
- *South Park* (Durum Komedi) (1997), CNBCe-2000
- *Southland* (2009), TNT-2009
- *Soy Ağacı* (*Family Tree, the*, 1983), TRT-1990
- *Sönmüş Ocak*, TRT-1980
- *Söz Savunmanın* (*Petrocelli*, 1974), TRT-1976
- *Sözüm Sana*, TRT-1992
- *Spearefield'in Kızı* (*Spearfield's Daughter*, 1986), TRT-1987
- *Speedy Gonzales* (Sevimli Kahramanlar-Kuşak, 1978), KanalD-1995
- *Spencer Emrinizde* (*Spenser: For Hire*, 1985), TRT-1989
- *Spencer'ın Pilotları* (*Spencer's Pilots*, 1976), TRT-1977
- *Spider-Man* (*1994*), FoxKids-1997
- *Spin City* (1996), Cine5-2002
- *Spiral Zone* (1987), ShowTV-1993
- *Spirou & Fantasio* (*Spirou et Fantasio*, 1995), KanalD-1994, MaxiTV
- *Spooks* (2002), TRT-2005, TNT
- *Sportmen Billy* (1979), TRT-1988
- *Stacked* (2008), CNBCe-2005
- *Star Blazers/Yamato* (*Uchū Senkan Yamato/ Space Battleship Yamato*, 1974), TRT-1992
- *Star Stories* (2006), ComedySmart-2009
- *Starcom: the U.S. Space Force* (1987), ShowTV-1994
- *Stark Raving Mad* (1998), ComedySmart-2008
- *Starter Wife, the* (2007), CNBCe-2008
- *Starved* (2005), CNBCe-2006
- *Step June* (*Hai! Step Jun/Vas-y Julie!*, 1985), TRT-1991
- *Still Standing* (2002), ComedyMax-2007
- *Stingray*-1985 (1985), TRT-1988

- *Story of Tracey Beaker* (2002), DÇocuk-2006
- *Street Fighter* (*Sutorīto Faitā*, 1987), FoxKids-1997
- *Streetball/Tek Pota*, ATV-1996
- *Stripes'in Rüyaları* (Orijinali Belirsiz), YumurcakTV-2008
- *Stripy* (1984), TRT-1987
- *Strong Medicine* (2000), ShowPlus-2006
- *Studio 60 On the Sunset Strip* (2006), DiziMax-2007
- *Stylista* (2008), DiziMax-2009
- *Su Gibi*, FoxTV-2009
- *Su Sinekleri*, TRT-1999
- *Suç Dosyası*-1990 (*Crime Story*, 1986), TRT-1990
- *Suç Dosyası*-2007, FoxTV-2007
- *Suçsuz* (*Mili & Ivo*, 2007), TRT-2007
- *Suçüstü* (*Guilty Thing Surprised*, 1988), StarTV-1990
- *Suikastlar Zinciri* (*Murder Of A Moderate Man*, 1985), TRT-1987
- *Sular Durulmuyor*, TRT-2004
- *Suların Sırrı/Arvas*, KanalD-2009
- *Sultan Makamı*, KanalD-2003
- *Sultan*, StarTV-2001
- *Sultanhisar Destanı*, TRT-1982
- *Super Robot Monkey Team Hyperforce Go!* (2004), Jetix-2005
- *Supernatural* (2005), TNT-2008
- *Surface* (2005), DiziMax-2006
- *Sururi*, FlashTV-2003
- *Susam Sokağı* (Animasyon), TRT-1989
- *Susam Sokağı/Açıl Susam Açıl* (*Kukla*) (*Sesame Street*, 1989), TRT-1989, KanalD, DÇocuk
- *Suşi Takımı* (*Sushi Pack*, 2009), JOJO-2009
- *Suyu Satan Adam*, ATV-1994
- *SüngerBob KareŞort* (*SpongeBob SquarePants*, 1999), Nickelodeon-1999
- *Sünnet Holding*, KanalD-1995
- *Süper Ajanlar* (Orijinali Belirsiz), JOJO-2009
- *Süper Arkadaşlar* (*Super Friends*, 1973), ShowTV-1993
- *Süper Baba*, ATV-1993
- *Süper Babaanne*, TRT-2008
- *Süper Boy/Superboy* (1988), ShowTV-1991, ERTV
- *Süper Çocuk* (*My Secret Identity*, 1988), TRT-1990
- *Süper Çocuk/Dandin Sevimli Dev! Çık Ortaya* (*Thing, the/Fred and Barney Meet the Thing*, 1979), TRT-1981
- *Süper Dave* (*Super Dave: Daredevil for Hire*, 1992), TGRT-1994
- *Süper Fare* (*Mighty Mouse*, 1942), TRT-1991
- *Süper Köpek* (*Underdog*, 1964), ShowTV-1998, CN
- *Süper Nine* (*Super Gran*, 1985), TRT-1986
- *Süper Yıldız*, StarTV-1995
- *Süperler* (*TigerSharks*, 1987), StarTV-1991
- *Süpermen* (*New Adventures of Superman, the*, 1966), TRT-1985
- *Sürgün Hayatlar*, TRT-2008
- *Sürgünde* (*Birds Fall Down, the*, 1978), TRT-1985
- *Süt Kardeşler*, TGRT-1998
- *Swingtown* (2008), MyMax-2009
- *Sylvester & Tweety Show, the* (1976), TRT-1988
- *Şaban Askerde*, StarTV-1993
- *Şaban ile Şirin*, ATV-1997
- *Şafak Vakti*, KanalD-1998
- *Şafak Yıldızının Oğlu* (*Son of the Morning Star*, 1991), TRT-1991
- *Şahika* (*Citadel, the*, 1983), TRT-1983
- *Şahin* (*Street Hawk*, 1986), TRT-1988
- *Şahin Tepesi* (*Falcon Crest*, 1981), TRT-1984
- *Şahinler* (*Skyhawks*, 1969), TRT-1972
- *Şampanya Charlie* (*Champagne Charlie*, 1989), TRT-1990
- *Şans Blokları*, ATV-1993
- *Şansa Bak*, ShowTV-2004
- *Şanslı Luciano/Lucky Luciano* (*Gangster Cronicles, the*, 1981), TRT-1986
- *Şapkadan Babam Çıktı*, TRT-2002

- *Şark Kahvesi*, Kanal7-1995
- *Şarkılar Seni Söyler*, ShowTV-2003
- *Şarkılar Susmasın*, KanalD-2006
- *Şaşıfelek Çıkmazı*, TRT-1996, KanalTürk
- *Şaşkın İmparatorun Okulu* (*Emperor's New Groove, the*, 2000), DisneyChannel-2008
- *Şefler* (*Chiefs*, 1983), TRT-1984
- *Şehir ve Adam* (*Man and the City, the*, 1971), TRT-1977
- *Şehirdeki Kedi*, TRT-1994
- *Şehnaz Tango*, ShowTV-1994
- *Şeker Kız Candy* (*Candy Candy*, 1976), TRT-1979, KanalD, StarTV
- *Şekerpembe/Dinazor* (*Serendipity Monogatari: Pyua-tou no Nakama-tachi/Serendipity the Pink Dragon*, 1983), TRT-1984
- *Şekerpol/Sevimli Ayıcık ve Ailesinin Maceraları* (*Kissyfur*, 1986), TRT-1988
- *Şemsi Paşa Pasajı*, TGRT-2000
- *Şen Dullar*, TRT-1991
- *Şen Olasın Nuri Bey*, FlashTV-1993
- *Şengün Konağı*, TGRT-1996
- *Şenlikgiller*, TRT-1978
- *Şerefe* (*Cheers*, 1982), TRT-1985
- *Şerefli Müfettiş Şeref*, TRT-1994
- *Şermin*, TRT-1988
- *Şeyh Şamil'in Hayatı*, TRGT-1993
- *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir*, TRT-2004
- *Şeytan Sofrası*, ShowTV-2004
- *Şeytan*, Kanal7-2005
- *Şeytanın Gözyaşları*, ATV-1998
- *Şeytanın Kurbanları*, StarTV-1998
- *Şıh Senem*, StarTV-2003
- *Şıpsevdi*, TRT-1977
- *Şifacı*, Kanal7-2006
- *Şifre*, ShowTV-2005
- *Şimşek* (*Adventures of Champion, the*, 1955), TRT-1980
- *Şimşek Santrofor/Tsubasa/Magnum* (*Hungry Heart: Wild Striker*, 2003), KanalD-2002
- *Şirinler* (*Smurfs, the*, 1981), TRT-1984
- *Şirket* (Orijinali Belirsiz), TRT-1975
- *Şişeler*, TGRT-1993
- *Şöhret Okulu*, ATV-2007
- *Şöhret Yolunda* (*Un paso adelante*, 2002), TV8-2009
- *Şöhret*-1985 (*Celebrity*, 1984), TRT-1985
- *Şöhret*-1988 (*Fame*, 1987), TRT-1988
- *Şöhret*-2005, ATV-2005
- *Şöhretler Kebapçısı*, StarTV-2004
- *Şölen*, StarTV-2007
- *Şövalye Pardayan/Floransalı Kız* (*Le chevalier de Pardaillan*, 1988), TRT-1988
- *Şu Bizim Ev Var Ya*, StarTV-2002
- *Şubat Soğuğu*, STV-2004, MehtapTV
- *Şut ve Gol* (*Aoki Densetsu Shoot!/Blue Legend Shoot!*, 1993), StarTV-1994, Kanal6, Teleon, ShowTV
- *Şükran Büfe*, TGRT-1999
- *Şüpheli Şemsettin*, TRT-1986
- *T. J. Hooker* (1982), TRT-1988
- *Tabletten Kasede*, TRT-1986
- *Tacın İncisi* (*Jewel in Crown, the*, 1984), TRT-1986
- *Tadımız Kaçmasın*, KanalD-2005
- *Taksi* (*Taxi*, 1978), TRT-1983
- *Taksim-Sarıyer*, KanalD-1997
- *Taler ve Tuner* (*T and T*, 1988), TRT-1990
- *Talih Kuşu*, ATV-2008
- *Talihim*, StarTV-1993
- *Tam Pansiyon*-1996, StarTV-1996
- *Tam Pansiyon*-2004, KanalD-2004
- *Tam Raven'a Göre* (*That's So Raven*, 2003), DisneyChannel-2008
- *Tammy* (*Tammy*, 1965), TRT-1982
- *Tanamera: Lion of Singapore* (1989), TRT-1989
- *Tanrı Misafiri*, ShowTV-1994
- *Tanrıların Yeldeğirmenleri* (*Windmills of the Gods*, 1988), TRT-1990
- *Tao Tao* (*Taotao Ehonkan*, 1984), TRT-1986
- *Tarçın Konuştu*, ATV-2004
- *Tarçın ve Arkadaşları*, YumurcakTV-2008
- *Tarık ve Diğerleri*, STV-2006

- *Tarlam Düştü Yerlere*, TRT-1992
- *Tarzan* (*Tarzan, Lord of the Jungle*, 1976), TRT-1981, ShowTV
- *Taş Bademleri*, TRT-1984
- *Taş Devri Komedi Show* (*Flintstone Comedy Show, the*, 1980), StarTV-1990, ATV, KanalD
- *Taş Devri/Çakmaktaşlar* (*Flintstones, the*, 1960), TRT-1978, StarTV, KanalD
- *Taşa Yazılan Aşk*, TGRT-2006
- *Taşların Sırrı*-1992, StarTV-1992
- *Taşların Sırrı*-2006, StarTV-2006
- *Tatil Aşkları*, StarTV-2004
- *Tatlı Alı*, TRT-1990
- *Tatlı Aşk* (*A Fine Romance*, 1981), StarTV-1990
- *Tatlı Bela* (*Mork & Mindy*, 1978), TRT-1978
- *Tatlı Bela Fadime*, StarTV-2007
- *Tatlı Betüş*, ShowTV-1992
- *Tatlı Cadı* (*Bewitched*, 1964), TRT-1975
- *TatlI Cadı Bibi* (*Bibi Blocksberg*, 1994), StarTV-2005
- *Tatlı Çarşamba*, TRT-1979
- *Tatlı Hayat*, ShowTV-2001
- *Tatlı İntikam*-2007, StarTV-2007
- *Tatlı İntikam*-2008 (*Dame Chocolate*, 2007), TNT-2008, PembeSmart
- *Tatlı Kaçıklar*, ATV-1996
- *Tatlı Sert*-1974 (*Avengers, the*, 1961), TRT-1974
- *Tatlı Sert*-1981 (*New Avengers, the*, 1976), TRT-1981
- *Tavşan ve Kaplumbağayla Trafik Dersleri*, TRT-1973
- *Tazmania Canavarı* (*Looney Tunes, the*-1990), TRT-1993, StarTV, KanalD, ShowTV, CN, JOJO
- *Team Galaxy* (*le College de l'Espace/Team Galaxy*, 2006), Jetix-2008
- *Team Smithereen* (2009), DisneyXD-2009
- *Teddy Ruxpin* (*Adventures of Teddy Ruxpin, the*, 1986), TRT-1992, Cine5
- *Teen Mom* (2009), MTVTürkiye-2009
- *Tehlike Çemberi* (*Hart To Hart*, 1979), TRT-1981
- *Tehlikeli Antikalar* (*Friday the 13th the Series*, 1987), TRT-1990
- *Tehlikeli Bir Hayat* (*Dangerous Life*, 1988), TRT-1991
- *Tehlikeli Fare* (*Günaydın Türkiye* i.) (*Danger Mouse*, 1981), TRT-1985
- *Tek Başına*-1978 (*BaStard, the*, 1978), TRT-1978
- *Tek Başına*-1991, TRT-1991
- *Tek Celse*, TRT-2001
- *Tek Türkiye*, STV-2007
- *Tekerlekler* (*Wheels*, 1978), TRT-1980
- *Tekerlekli Savaşcı* (*Jayce and the Wheeled Warriors*, 1985), TRT-1987, TGRT
- *Tekir ile Bekir*, TRT-1990
- *Teksas Polisi* (*Walker: Texas Ranger*, 1993), TRT-1994
- *Tele Dadı*, ATV-1998
- *Tele Kedi* (*Kukla*) (*Telechat*, 1982), ShowTV-1995
- *Teleflaş*, Kanal6-1992
- *Tele-Show* (İlk Yerli Komedi Show), TRT-1986
- *Tell Me You Love Me* (2007), FoxLife-2008
- *Tembel Ahmet*, TRT-1990
- *Temel Reis* (*Popeye the Sailor*, 1960), TRT-1975, MaxiTV, Kanal6, StarTV
- *Temel Reis'in Oğlu* (*Popeye and Son*, 1987), TRT-1992, KanalD
- *Ten Ten/Ten Ten Macera Peşinde* (*Tintin et le Lac aux Requins/Tintin and the Lake of Sharks*, 1972), TRT-1974
- *Tenis Akademisi* (*15/Love*, 2006), DÇocuk-2007
- *Tenisçi Kız* (*Ēsu o Nerae!/Aim for the Ace!*, 1978), TRT-1986
- *Tenjō Tenge* (*Heaven and Earth*, 2004), MaxiTV-2000, S'nekTV
- *Tepedekiler*-1987 (*First Among Equals*, 1986), TRT-1987

- *Tepedekiler*-1991 (*Top of the Hill*-1989, 1989), TRT-1991
- *Tequila ve Bonetti* (*Tequila and Bonetti*, 1992), TRT-1994
- *Terminator the Sarah Connor Chronicles* (2008), CNBCe-2008
- *Ters Köşe*, TRT-2005
- *Ters Yüz*, StarTV-2007
- *Tersine Akan Nehir*, TRT-1996
- *Tersine Dünya*, TGRT-2000
- *Tetikçi Kemal*, Kanal6-1993
- *Teyzanne*, StarTV-2009
- *Teyzemin Nesi Var*, Kanal6-2002
- *That 70's Show* (1998), ComedySmart-2008
- *Third Watch* (1999), DiziMax-2007
- *Thor* (*Mighty Thor*, 1966), Star-1994, ATV
- *Three Moons Over Milford* (2005), DiziMax-2007
- *Three Musketeers, the* (*Anime Sanjushi*, 1987), Kanal6-1994, Teleon
- *Three Sisters* (2001), Cine5-2002
- *Threshold* (2005), DiziMax-2006
- *ThunderCats* (1985), StarTV-1991
- *Tıfıllar/Mock ve Sweet/Mogu Mogu/Koşan Köstebek* (*Dorimogu Daa/Mock & Sweet*, 1986), TRT-1991
- *Tılsım Adası*, ATV-2007
- *Tılsımlı Gelinlik* (*Ai Tenshi Densetsu Wedding Peach/Legend of the Angel of Love: Wedding Peach*, 1995), TRT-1997
- *Tıp Merkezi* (*Medisch Centrum West*, 1988), TRT-1990
- *Tıpatıplar*, Kanal6-1995
- *Ti Show*, ATV-2002
- *Tick, the* (*Kene*, 1994), FoxKids-1998
- *Tiki Toki/Ticky-Tocky* (*Chikkun Takkun*, 1982), TRT-1987
- *Til Death* (2007), MyMax-2006
- *Tilt* (2005), FX-2008
- *Tiny Toon Maceraları* (*Tiny Toon Adventures*, 1990), TRT-1991
- *Tirvana*, TGRT-2000
- *Titch* (1997), FoxKids-2007
- *Titeuf* (1992), Cine5-1997, MaxiTV
- *Titipu* (*Gentlemen Of Titipu, the*, 1973), StarTV-1991
- *Titus* (2000), ComedySmart-2008
- *Tiyatro Günlüğü*, TRT-1991
- *Tofu Ailesi* (*Durum Komedi*) (*Tofus, the*, 2007), Jetix-2008
- *Tohum ve Toprak*, TRT-1982
- *Tokyo Mew Mew* (2002), JOJO-2006
- *Tom* (2006), YumurcakTV-2007
- *Tom Brown'ın Okul Günleri* (*Tom Brown's Schooldays*, 2005), TRT-1985
- *Tom Sawyer*-1988 (1973), TRT-1988
- *Tom Sawyer*-1992 (*Adventures of Tom Sawyer, the*, 1982), ShowTV-1992
- *Tom ve Jerry* (*Tom & Jerry Kids*, 1975), TRT-1976, StarTV, KanalD, CN
- *Tombiş Albert* (*Fat Albert and the Cosby Kids*, 1972), ShowTV-1993
- *Tonton Ailesi/Tontonlar* (*Barbapapa*, 1975), TRT-1978
- *Top Cat* (1961), TRT-1983
- *Top Model*, TRT-1993
- *Topak* (*Here's Boomer*, 1980), TRT-1981
- *Topluluk* (*Amazing Race, the*, 2001), FX-2008
- *Topuz*, TRT-1975
- *Tori & Dean Inn Love* (2007), DiziMax-2008
- *Tōshō Daimos* (*Brave Leader*, 1978), TRT-1988
- *Townies* (1996), MyMax-2008
- *Toxic* (*Toxic Crusaders*, 1991), ShowTV-1993, FoxKids
- *Trafik Cezası*, TRT-1980
- *Transformers* (1984), StarTV-1990, TRT, DÇocuk
- *Transformers Animated* (2007), Jetix-2008
- *Transformers: Armada* (2002), DÇocuk-2006
- *Transformers: Energon* (2004), DÇocuk-2007
- *Transilvanya Gezegeni* (*Dr. Zitbag's Transylvania Pet Shop*, 1994), Kanal6-1996, ShowTV

- *T-Rex* (*T-rekkusu/Adventures of T-Rex, the*, 1992), HBB-1993
- *Tripodlar* (*Tripods, the*, 1984), TRT-1986
- *True Blood* (2008), FoxLife-2009
- *Trust Me* (2009), TNT-2009
- *Tudors, the* (2007), CNBCe-2007
- *Tuhaf Bir Gece*, Kanal6-1995
- *Turbo Genç* (*Turbo Teen*, 1984), StarTV-1990, Teleon
- *Tutenstein* (2003), Jetix-2005, MaxiTV, FoxKids
- *Tutku-1985* (*Manions of America, the*, 1981), TRT-1985
- *Tutku*-1996, StarTV-1996
- *Tutku Çemberi*, StarTV-2000
- *Tutku ve Cennet* (*Passion And Paradise*, 1989), TRT-1990
- *Tutkular*-1982 (*Scruples*, 1980), TRT-1982
- *Tutkular*-1995, KanalD-1995
- *Tutkunum Sana*, ShowTV-2006
- *Tutsak*, FoxTV-2007
- *Tuzak*, Kanal7-2005
- *Tuzu Kurular*, StarTV-2001
- *Türk Masalları*, TRGT-1993
- *Türk Roman ve Hikâyeleri*, TRT-1983
- *Türkmen Düğünü*-1990, TRT-1990
- *Türkmen Düğünü*-2004, TRT-2004
- *Türkü Filmi*, FlashTV-2004
- *Tütün Zamanı*-1974, TRT-1974
- *Twice in A Lifetime* (1999), CNBCe-2001
- *Twins* (2005), ComedySmart-2008
- *Two and a Half Man* (2003), CNBCe-2004
- *Two Guys, A Girl and A Pizza Place* (1998), CNBCe-2001
- *Uçak Gemisi* (*Supercarrier*, 1988), StarTV-1991
- *Uçan Fil Dumbo* (*Dumbo*, 1941), TRT-1983
- *Uçan Küçük Ayılar* (*Mali leteci medvjedici/ Little Flying Bears, the*, 1990), ShowTV-1992
- *Uçuş 29* (*Flight 29 Down*, 2005), TV8-2008
- *UFO* (1971), TRT-1973
- *Ugly Betty* (2006), TNT-2008
- *Uğurlugiller*, TRT-1988
- *Umut Çocukları*, StarTV-2009
- *Umut Dünyası*, ATV-1995
- *Umut Taksi*, TRT-1992
- *Umut Yolcuları*, StarTV-1999
- *Umutların Ötesi*, StarTV-2003
- *Umutsuz Evkadınları* (Desperate Housewives, 2004), CNBCe-2005
- *Underbelly* (2008), FX-2008
- *Unfabulous* (2004), Nickelodeon-2006
- *Unutabilsem*, KanalD-1997
- *Unutma Beni-2003*, KanalD-2003
- *Unutma Beni*-2008, FoxTV-2008
- *Unutulan Hikâye* (*Forgotten Story, the*, 1983), TRT-1987
- *Unutulanlar*, TRT-1975
- *Unutulmaz*, ATV-2009
- *Urban Vermin* (2007), Jetix-2008
- *Urmel* (*Kukla*) (*Urmel spielt im Schloß*, 1974), TRT-1982
- *Ustura Kemal*, ATV-1996
- *Utanmaz Adam*, ATV-1998
- *Uy Başuma Gelenler*, ShowTV-2004
- *Uygun Adım Aşk*, FoxTV-2009
- *Uyuşturucu*, TGRT-1994
- *Uzak Tepeler/Uzak Ufuklar* (*Far Pavilions, the*, 1984), TRT-1987
- *Uzaktan Kumanda*, TRT-2000
- *Uzay* (*Space*, 1978), TRT-1986
- *Uzay 1999* (*Space: 1999*, 1975), TRT-1975
- *Uzay Avcıları* (*Dork Hunters from Outer Space*, 2008), MaxiTV-2008, Cine5
- *Uzay Kedileri* (*Swat Kats*, 1993), TRT-1993
- *Uzay Maymunları* (*Captain Simian & the Space Monkeys*, 1996), ATV-1998
- *Uzay Meleği* (*Space Angel*, 1962), TRT-1976
- *Uzay Sörfçüleri* (*Skysurfer Strike Force*, 1996), ShowTV-1997
- *Uzay Yolu*-1973 (*Star Trek*, 1966), TRT-1973
- *Uzay Yolu*-1984 (*Star Trek*, 1973), TRT-1984
- *Uzay Yolu Derin Uzay Dokuz* (*Star Trek Deep Space Nine*, 1993), TRT-1994, Cine5

- *Uzay Yolu Yeni Nesil* (*Star Trek Next Generation*, 1987), TRT-1996
- *Uzayda Takip* (*Cyberchase*, 2002), FoxKids-2009
- *Uzaydan Adam Çıkmaz*, KanalD-1999
- *Uzaylı Melekler* (*Star Maidens*, 1976), TRT-1981
- *Uzaylı Zekiye*, TRT-1988
- *Uzun Bacaklı Baba/Judy ve Uzunbacak* (*Watashı no Ashinaga Ojisan/My Daddy Long Legs*, 1990), TRT-1992
- *Uzun Bekleyiş* (*Darating ang Umaga*, 2003), FlashTV-2009, OlayTV
- *Uzun Çoraplı Kız Pippi* (*Pippi Långstrump*, 1969), TRT-1984
- *Uzun Kulak Ailesi* (*Bellflower Bunnies, the*, 2001), YumurcakTV-2009
- *Uzun Kuyruk* (*My Friend Marsupilami*, 2002), YumurcakTV-2009
- *Üç Aşağı Beş Yukarı*, ATV-1992
- *Üç İstanbul*, TRT-1984
- *Üç Kadın*, TRT-2005
- *Üç Kız Kardeş*, TRT-1990
- *Üç Kişilik Dünya*, TRT-1993
- *Üç Silahşörler*-1976 (*Three Musketeers, the*, 1966), TRT-1976
- *Üç Silahşörler*-1991 (*Dogtanian and the Three Muskehounds*, 1981), TRT-1991
- *Üç Silahşörler*-1993 (*Anime Sanjushi*, 1987), Kanal6-1993
- *Üç Tatlı Cadı*, FoxTV-2007
- *Üç Yapraklı Yonca*, TGRT-1998
- *Üçüncü Dünya Savaşı* (*World War III*, 1982), TRT-1984
- *Ümit Milli*, StarTV-2006
- *Ürkünç Indiana* (*Eerie, Indiana*, 1991), KanalD-1995, FoxKids
- *Üvey Aile*, FoxTV-2008
- *Üvey Baba*, StarTV-1998, FlashTV
- *Üzgünüm Leyla*, TGRT-2000
- *Üzgünüm/Kumkapı Olayı*, KanalD-2000
- *V* (2009), DiziMax-2009
- *Vadideki Hayat* (*Monroes, the*, 1966), TRT-1976
- *Vadim O Kadar Yeşildi ki* (*How Green Was My Valley*, 1975), TRT-1978
- *Vahşi Güzel* (*Muneca Brava*, 1998), KanalD-2001
- *Vahşi Kalpler* (*Corazon Salvaje*, 1993), KanalD-1996
- *Vahşi Kedi*-1991 (Orijinali Belirsiz), StarTV-1991
- *Vahşi Kedi*-2002 (*Gata Salvaje*, 2002), ShowTV-2002
- *Vahşi Palmiyeler* (*Wild Palms*, 1993), ATV-1999
- *Vaka-i Zaptiye*, StarTV-2002
- *Vakıf* (*Foundation, the*, 1977), TRT-1978
- *Vampir Günlükleri* (*Vampire Diaries, the*, 2009), MyMax-2009
- *Vanished* (2006), DiziMax-2007, ShowPlus
- *Varsayalım İsmail*, TRT-1992
- *Varyemez Amca* (*DuckTales*, 1987), TRT-1989
- *Vasiyet*, TRT-2001
- *Vatan Sağolsun*, STV-2007
- *Vatandaş Ahmet Efendi*, Teleon-1992
- *Vay Anam Vay*, KanalD-2001, MaxSmart
- *Vazgeç Gönlüm*, StarTV-2007
- *Vegas* (*Vega$*, 1978), TRT-1986
- *Venus Wars* (*Vinasu Senki*, 1987), TRT-1991
- *Ver Elini İstanbul*, FlashTV-2005
- *Verdi* (1982), TRT-1988
- *Veronica Mars* (2004), MyMax-2005
- *Veronica's Closet* (1997), DiziMax-2005
- *Video Power* (1990), Kanal6-1994
- *Vienna Calling* (*Mitten im 8en*, 2007), ComedySmart-2008
- *Vikingler* (*Chiisana Viking Bikke/Vicky the Viking*, 1974), TRT-1976
- *Virginia* (*Ciranda de Pedra*, 1981), TRT-1986
- *Vişne Bahçesi*, TRT-1988
- *Voleybolcu Kızlar* (*Ashita e Atakku!/Attack on Tomorrow*, 1977), ShowTV-1993

- *Voltran* (*Voltron: Defender of the Universe*, 1984), TRT-1987, StarTV, DÇocuk
- *Voltron: Vehiche* (*Kikou Kantai Dairugger XV/ Vehicle Force Voltron*, 1982), TRT-1992, ATV
- *Vurgun*, ShowTV-2008
- *Vurguna İnmek*, TRT-1990
- *Vücudumuzu Tanıyalım* (*Il etait une fois. la Vie/Once Upon a Time. Life*, 1987), TRT-1990, KanalD
- *W.I.T.C.H.* (2004), Jetix-2006
- *Wally Nerede?* (*Where's Wally?*, 1987), TRT-1994
- *Walter Melon* (1998), FoxKids-2000
- *Walton Ailesi* (*Waltons, the*, 1971), TRT-1979-1979
- *Watching Ellie* (2002), CNBCe-2003
- *Webster* (Durum Komedi) (1983), TRT-1985
- *Weeds* (2005), ComedyMax-2007
- *West Wing, the* (1999), Cine5-2005, TNT
- *What About Brian* (2007), DiziMax-2006
- *What About Joan* (2000), CNBCe-2002
- *What I Like About You* (2002), ComedyMax-2006
- *What's New Scooby-Doo?* (2002), TRT-2004, CN
- *White Collar* (2009), FoxTV-2009
- *Widget* (*Widget the World Watcher*, 1990), ShowTV-1992
- *Wild C.A.T.s* (1994), ShowTV-1999
- *Wildcat Kanyonu'ndan Kaçış* (*Escape from Wildcat Canyon*, 1998), FoxKids-2008
- *Wilhelm Tell* (*Crossbow*, 1987), TRT-1993
- *Will & Grace* (1998), ComedyMax-2006, TNT
- *Will Shakespeare* (*Life of Shakespeare*, 1978), TRT-1978
- *Winnie the Pooh'un Yeni Maceralan* (*New Adventures of Winnie the Pooh, the*, 1988), TRT, Kanal6-1992
- *Winter Wipeout Moments* (2009), DisneyXD-2009
- *Winx Club* (2004), Nickelodeon-2006
- *Wipeout Moments* (2009), DisneyXD-2009
- *Wire in the Blood* (2002), TRT-2007
- *Without a Trace* (2002), CNBCe-2004
- *Wolf* (1989), TRT-1990
- *Wonder Pets* (2006), Nickelodeon-2006
- *World of Quest, the* (2009), Jetix-2009
- *Worst Week* (2008), ComedyMax-2009
- *Wuzzles, the* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.) (1985), TRT-1987
- *X-Men: Evolution* (2000), DisneyXD-2009
- *X-Men: the Animated Series* (*X-Men: the Animated Series*, 1992), ShowTV-1997, StarTV, FoxKids, Jetix, DisneyXD
- *Yaban Gülü*, ATV-2008
- *Yaban Gülü Rosa* (*Rosa Salvaje*, 1987), TRT-1990
- *Yabancı Damat*, KanalD-2004
- *Yadigâr*-1997, FlashTV-1997
- *Yadigâr*-2004, ATV-2004
- *Yağmur Beklerken*, TRT-1992
- *Yağmur Zamanı*, ShowTV-2004
- *Yağmurdan Sonra*, STV-2006
- *Yahya Kaptan*, TRT-1996
- *Yakari* (Uykudan Önce i.) (1977), TRT-1986
- *Yakın Uzak* (*Home & Away*, 1988), TNT-2009
- *Yalan Dünya*-2007, StarTV-2007
- *Yalan Dünya*-2008, ATV-2008
- *Yalan mı?*, KanalD-1997
- *Yalan Rüzgârı* (*Young and the Restless*, 1973), TRT-1986
- *Yalan*, KanalD-1997
- *Yalancı Dünya*, TRT-1983
- *Yalancı Romantik*, FoxTV-2008
- *Yalancı Şafak*, TRT-1990
- *Yalancı Yarim*, StarTV-2006
- *Yalancı*, TRT-1993
- *Yalancısın Sen*, ATV-2009
- *Yalanın Batsın*, KanalD-2002
- *Yalı*, TRT-1995
- *Yalnız Efe*, TRT-1987
- *Yalnız Kalpler* (*Mi pequeña Soledad*, 1990), Kanal1-2006

- *Yalnızca Maria* (*Simplemente María*, 1989), TRT-1994, ShowTV
- *Yalnızız*, TRT-1992
- *Yalnızlar*-1984, TRT-1984
- *Yalnızlar*-1991, TRT-1991
- *Yangın Ayşe*, StarTV-1997
- *Yanık Koza*, ShowTV-2005
- *Yanlış Tutuklama* (*False Arrest*, 1991), TRT-1992
- *Yalnız Sen* (*Tú o nadie*/*No One But You* 1985), TRT-1990
- *Yapayalnız*, ATV-2001
- *Yapma Diyorum*, TRT-2009
- *Yaprak Dökümü*-1987, TRT-1987
- *Yaprak Dökümü*-2006, KanalD-2006
- *Yaralı Yürek*, ShowTV-2007
- *Yaramaz Beşizler* (*Go go itsutsugo ra·n·do*/*Go! Go! Itsutsugo Land*, 2001), TRT-2003
- *Yargıç* (*Il Magistrato*, 1989), TRT-1991
- *Yargıç Amy* (*Judging Amy*, 1999), TNT-2009
- *Yargıç ve Polis* (*Les Cordier, juge et flic*, 1992), TRT-2007
- *Yarı Şaka Yarı Ciddi*, TRT-1988
- *Yarım Elma*, KanalD-2002
- *Yarın Artık Bugündür*, TRT-1986
- *Yarına Gülümsemek*, TRT-1991
- *Yarından Gelen Kız* (*Girl from Tomorrow, the*, 1991), TRT-1991
- *Yarınım Aydınlık Olsun*, TRT-2003
- *Yasak Elma*, ShowTV-2007
- *Yasemin*, ShowTV-1997
- *Yasemince*, ShowTV-1997, FoxTV, FlashTV
- *Yaseminname*, ATV-1994
- *Yaseminnamecik*/*Yasemince 2000*, KanalD-2000
- *Yaşadığımız Dünya-Yaşadığımız Deniz* (*Undersea World of Jacques Cousteau, the*, 1966), TRT-1978
- *Yaşadığımız Günler* (Orijinali Belirsiz), StarTV-1991
- *Yaşamak İçin* (*Run for Your Life*, 1965), TRT-1981
- *Yaşanmış Şehir Hikâyeleri*, KanalD-2006
- *Yaşar ne Yaşar ne Yaşamaz*, TRT-1974
- *Yaşasın Pinata* (*Viva Piñata*, 2006), JOJO-2009
- *Yaşayan Umutlar*, TRT-1993
- *Yavru Geyik*/*Yavru Ceylan* (*Kojika Monogatari*/*Yearling, the*, 1983), TRT-1986
- *Yavru Kuş* (*Nesthäkchen*, 1983), TRT-1987
- *Yaz Evi*, TRT-1993
- *Yaz Gülü*, KanalD-2002
- *Yaz Sonu* (*Last of Summer*, 1978), TRT-1992
- *Yazlıkçılar*, TRT-1993, FlashTV, OlayTV
- *Yedi Kocalı Hürmüz*, TRT-1980
- *Yedi Numara*, TGRT-2000, KanalTürk, FlashTV
- *Yedikuleli Mihriban*, Kanal6-1992
- *Yeditepe İstanbul*, TRT-2001, KanalTürk, FlashTV
- *Yemin*, Kanal7-2007, FoxTV-2007
- *Yemyeşil* (*Evergreen*, 1985), StarTV-1991
- *Yeni Baştan*, FoxTV-2009
- *Yeni Bir Dünya* (*A Peaceable Kingdom*, 1989), TRT-1990
- *Yeni Bir Hayat*-1985 (*Knots Landing*, 1979), TRT-1985
- *Yeni Bir Hayat*-1992 (*Lassie: A New Beginning*, 1978), ShowTV-1992
- *Yeni Bir Hayat*-2000, ShowTV-2000
- *Yeni Dünyanın Maceracıları* (*Les aventuriers du Nouveau-Monde*, 1986), TRT-1990
- *Yeni Evli*, TRT-2007
- *Yeni Hayat*, ATV-2001
- *Yeni Oyuncu* (*Big and Hairy*, 1998), FoxKids-2007
- *Yeniden Başlamak* (*Starting from Scratch*, 1988), TRT-1990
- *Yeniden Çalıkuşu*, StarTV-2005
- *Yeniden Doğmak*, TRT-1987
- *Yeniden Doğuş* (*Ravages*, 1979), TRT-1989
- *Yeniden Olacak O Kadar*, StarTV-2004
- *Yerim Seni*, StarTV-1997
- *Yersiz Yurtsuz*, ATV-2007
- *Yes, Dear* (2000), ComedyMax-2006

- *Yesenia* (*Yesenia*, 1988), TRT-1989
- *Yeşeren Düşler*, STV-2006, MehtapTV
- *Yeşil Dev* (*Incredible Hulk, the*, 1982), StarTV-1990, ShowTV, FoxKids, Jetix, DisneyXD
- *Yeşilin Kızı Anna* (*Akage no Anne/Anne of Green Gables*, 1979), ShowTV-1992
- *Yeter Anne*, ATV-2002
- *Yetiş Doktor* (*E/R*, 1984), TRT-1989
- *Yıkılmadım*, StarTV-1998
- *Yılan Hikayesi*, KanalD-1999
- *Yıldız Adam* (*Starman*, 1986), TRT-1988
- *Yıldız Geçidi Atlantis* (*Stargate Atlantis*, 2004), TRT-2008
- *Yıldız Geçidi SG-1* (*Stargate SG-1*, 1997), TRT-2007
- *Yıldız Şerifleri/Uzay Şerifi/Kahraman Şerif* (*BraveStarr*, 1987), StarTV-1991, KanalD
- *Yıldızlar Gece Büyür*, TRT-1991, TürkMax
- *Yıldızlar Savaşı*, KanalD-2007
- *Yıldızların Altında*, ShowTV-2002
- *Yin Yang Yo!* (2006), Jetix-2008
- *Yine De Aşığım*, ATV-2005
- *Yol Arkadaşım*, KanalD-2008
- *Yol Geçen Hanı*, ATV-1993
- *Yol Palas Cinayeti*, TRT-1991
- *Yolcu*-2005, FlashTV-2005
- *Yolcu*-2006, StarTV-2006
- *Yolgeçen Hanı*, ATV-1996
- *Yolun Sonu*, TRT-2005
- *Yorgun Savaşçı*-1979/1993, TRT-1993
- *Yorgun Savaşçı*-1993, HBB-1993
- *Yu-Gi-Oh!* (*Yūgiō/Yu-Gi-Oh!*, 1999), KanalD-2001, TV8, StarTV, JOJO
- *Yu-Gi-Oh GX* (*Yu-Gi-Oh GX*, 2005), JOJO-2008
- *Yumurcak* (*Dennis the Menace*, 1959), TRT-1979
- *Yumurcak TV*, ATV-2005
- *Yumurcaklar Kampı*, ATV-2005
- *Yusuf Yüzlü*, STV-2004
- *Yusufçuk*, STV-1994
- *Yuva*, TRT-1990
- *Yuvadan 1 Kuş Uçtu*, TRT-2003
- *Yuvam Yıkılmasın*, KanalD-2003
- *Yükseklerde Tut Elini*, TRT-1996
- *Yükselen Bir Deniz*, KanalD-1998
- *Yüzleşme*, KanalD-1998
- *Zack ve Cody'nin Lüks Yaşamı* (*Suite Life Of Zack and Cody, the*, 2005), DisneyXD-2009, DisneyChannel
- *Zack ve Cody Güvertede* (*Suit Life On Deck, the*, 2009), DisneyXD-2009
- *Zafere Çağrı* (*Call to Glory*, 1984), TRT-1986
- *Zalim*, StarTV-2003
- *Zaman Mekân Makinesi*, TRT-1981
- *Zaman Tüneli*-1978 (*Time Tunnel, the*, 1966), TRT-1978
- *Zaman Tüneli*-1988 (*Timeline*, 1989), TRT-1988
- *Zaman Tüneli*-2005, StarTV-2005
- *Zaman ve Rüzgâr* (*O Tempo e o Vento*, 1985), TRT-1990
- *Zamanda Yolculuk* (*Voyagers*, 1982), TRT-1984
- *Zamanın Ötesinde* (*Quantum Leap*, 1989), TRT-1990
- *Zart-1 TV*, KanalD-2000
- *Zavallı Küçük Zengin Kız* (*Poor Little Rich Girl the Barbara Hutton Story*, 1987), TRT-1991
- *Zazoo U* (1990), ShowTV-1994
- *Zehir Hafiye* (Orijinali Belirsiz), TRT-1975
- *Zehirli Çiçek*, ShowTV-2000
- *Zehra Ana*, TGRT-1995
- *Zeki Metince*, ShowTV-1992
- *Zeliha'nın Gözleri*, StarTV-2007, MaxSmart
- *Zengin ve Yoksul* (*Rich Man, Poor Man*, 1976), TRT-1977
- *Zenginler de Ağlar* (*Los Ricos Tambien Lloran*, 1979), TRT-1989
- *Zenginliğin Bedeli* (*La misere des riches*, 1989), TRT-1990
- *Zerda*, ATV-2002, Kanal1

- *Zeybek Ateşi*, ShowTV-2002
- *Zeyna* (*Xena*, 1995), TRT-1995, KanalD
- *Zeynep Öğretmen*, TRT-2000
- *Zeynep*-1998, ShowTV-1998
- *Zeynep*-2005, Kanal7-2005
- *Zeyrek Yokuşu*, TGRT-1994
- *Zeytin Dalı*, TRT-2005
- *Zeytinler Altında*, TRT-1979
- *Zıpçıktı*, TRT-1988
- *Zıpırlar* (*Funky Cops*, 2002), Cine5-2009, MaxiTV, JOJO
- *Zırtık Mafya*, ShowTV-2008
- *Zil Çalınca* (*Saved by the Bell*, 1989), TRT-1990
- *Zilyoner*, StarTV-1999
- *Zincir Bozan*, TürkMax-2008
- *Zindan ve Ejderha* (*Dungeons and Dragons*, 1983), HBB-1994
- *Zirvedekiler*, ShowTV-1994
- *Ziyaretçiler* (*V*, 1984), TRT-1989
- *Zoboomafoo* (1999), YumurcakTV-2008
- *Zodyak Şövalyeleri* (*Saint Seiya/Knights of the Zodiac*, 1986), TRT-1992
- *Zoey 101* (2005), Nickelodeon-2007, MTVTürkiye
- *Zonta*, ShowTV-1998, FoxTV, FlashTV
- *Zontellektüel Abdullah*, TRT-1994
- *Zor Baba*, TGRT-2001
- *Zor Hedef*, TRT-2000
- *Zor Yıllar* (*Winston Churchill: the Valiant Years*, 1960), TRT-1981
- *Zoraki Aşk* (*Al Diablo Con Los Guapos*, 2007), PembeSmart-2009
- *Zoraki Başkan*, TRT-2009
- *Zoraki Koca*, KanalD-2007
- *Zoraki Komşular*, TRT-2002
- *Zoraki Prens* (*Goong S*, 2007), TRT-2009, OlayTV
- *Zorlu İkili* (*Dempsey and Makepeace*, 1985), TRT-1988
- *Zoro* (*Zorro*, 1990), TRT-1990
- *Zorro* (*Extraordinary Zorro/Legend of Zorro, the*, 1996), ShowTV-1997, Cine5
- *Zühre*, StarTV-1995
- *Zühre'nin Kısmeti*, TRT-1990
- *Zülfikâr*, Kanal7-2008
- *Zülfiye Zülfü* (Müzikal), TRT-1984
- *Zümrüt*, KanalD-2004

YERLİ DİZİLER (1974-2009)
YILA GÖRE
Aynı ismi taşıyan yapımların yayın yılları yanında tekrar verilmiştir.

Yerli Dizi Adı / Yayın Kanalı

1974
- *Ahududu*-1974, TRT
- *Evler Evler*, TRT
- *Kaynanalar*-1974, TRT
- *Kumpanya*, TRT
- *Sinekli Bakkal*-1974, TRT
- *Tütün Zamanı*-1974, TRT
- *Yaşar ne Yaşar ne Yaşamaz*, TRT

1975
- *Ali Uyanık*, TRT
- *Aşk-ı Memnu*-1975, TRT
- *Değirmen*, TRT
- *Fareler ve İnsanlar*, TRT
- *Ferman*, TRT
- *Hanife Hala*, TRT
- *Laf Ebesi*, TRT
- *Leblebici Horhor* (Tiyatro), TRT
- *Ömer Seyfettin Hikâyeleri*-1975, TRT

- *Pembe İncili Kaftan*, TRT
- *Sağlık Olsun*-1975, TRT
- *Topuz*, TRT
- *Unutulanlar*, TRT

1976
- *5 Hikâye/5 Öykü*, TRT

1977
- *Annemi Hatırlıyorum*, TRT
- *Bir Adam Yaratmak* (Tiyatro), TRT
- *Bir Yürek Satıldı*, TRT
- *Bizim Sınıf*, TRT
- *Çok Sesli Bir Ölüm* (Tiyatro), TRT
- *Çözülme* (Tiyatro), TRT
- *Darısı Başınıza*, TRT
- *Evdekiler*-1977, TRT
- *Foto Finiş-Yarış Bitti*, TRT
- *Hakem Seyfi Dalmaz*, TRT
- *Hayatım Roman*-1977, TRT
- *Oynaş* (Tiyatro), TRT
- *Ölüm Korkusu* (Tiyatro), TRT
- *Sakinler Apartmanı*, TRT
- *Şıpsevdi*, TRT

1978
- *Altın Kafeste Bir Adam*, TRT
- *At Gözlüğü*, TRT
- *Bir Kadının Penceresinden*, TRT
- *Cesaret Ana ve Çocukları*, TRT
- *Giyim Kuşam Dünyası*, TRT
- *İlk Öğretmen*, TRT
- *Nokta ile Virgül*, TRT
- *Şenlikgiller*, TRT

1979
- *Annem Annem*, TRT
- *Bir Gazetecinin Serüvenleri*, TRT
- *Cennetlik Kaynana*, TRT
- *Denizin Kanı*, TRT
- *Emekli Başkan*, TRT
- *Fadik Kız*, TRT
- *Gurbet Sancısı*, TRT
- *İbiş'in Rüyası*, TRT
- *İki Öküz*, TRT
- *Kadın Ana*, TRT
- *Kiralık Konak*, TRT
- *Ne Olacak Şimdi?*, TRT
- *Seyahatname*, TRT
- *Tatlı Çarşamba*, TRT
- *Zeytinler Altında*, TRT

1980
- *Balaban Ağa*, TRT
- *Bayram Mucizesi*, TRT
- *Güneş*, TRT
- *Hikâyelerden Biri*, TRT
- *İçimizden Birileri*, TRT
- *İş İştir*, TRT
- *Karagöz ile Hacivat-Uykudan Önce*, TRT
- *Kırkından Sonra*, TRT
- *Mahmut Mangal*, TRT
- *Sizin Dershane*, TRT
- *Sönmüş Ocak*, TRT
- *Trafik Cezası*, TRT
- *Yedi Kocalı Hürmüz*, TRT

1981
- *IV. Murat*, TRT
- *Alçaktan Uçan Güvercin*, TRT
- *Bağdat Hatun*, TRT
- *Ceza Kanunu*, TRT
- *Efendime Söyleyeyim*, TRT
- *Hikâyelerin İçinden*, TRT
- *İki Kadın*, TRT
- *Kayıp Aranıyor*, TRT
- *Laf Aramızda*, TRT
- *Preveze Öncesi/1538*, TRT
- *Zaman Mekân Makinesi*, TRT

1982
- *Deli*, TRT
- *Ev Hali*-1982, TRT
- *Hacı Arif Bey*, TRT

- *Henüz 17 Yaşında*, TRT
- *İntibah*, TRT
- *İttihat ve Terakki*, TRT
- *Parkta Bir Sonbahar Günüydü*, TRT
- *Sekiz Sütuna Manşet*, TRT
- *Sultanhisar Destanı*, TRT
- *Tohum ve Toprak*, TRT

1983
- *Dost Eller*, TRT
- *Kaçaklar*, TRT
- *Kanun Adamı*, TRT
- *Kurt ve Kuzu*, TRT
- *Kuruntu Ailesi*, TRT
- *Türk Roman ve Hikâyeleri*, TRT
- *Yalancı Dünya*, TRT

1984
- *Bu Yarış Başka Yarış*, TRT
- *Fotoğraftakiler*, TRT
- *Kartallar Yüksek Uçar*-1984, TRT
- *Küçük Ağa*, TRT
- *Perşembe'nin Gelişi*, TRT
- *Taş Bademleri*, TRT
- *Üç İstanbul*, TRT
- *Yalnızlar*-1984, TRT
- *Zülfiye Zülfü* (Müzikal), TRT

1985
- *Alış ile Zeynep*, TRT
- *Aşı Kampanyası*, TRT
- *Bay Alkolü Takdimimdir*, TRT
- *Bir Gönül Perdesi*, TRT
- *Bir Kadının Günlüğü*, TRT
- *Bir Kılo Namus*, TRT
- *Bugünün Saraylısı*, TRT
- *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, TRT
- *Dolap Beygiri*, TRT
- *Geçmiş Zaman Olur ki*, TRT
- *Hasan ile Şirin*, TRT
- *Hayırlı Bir Konu*, TRT
- *Kanlı Nigar*, TRT
- *Kaynanalar*-1985, TRT
- *Köşe Dönücü*, TRT
- *Parmak Damgası*, TRT
- *Skapen'in Dolapları*, TRT

1986
- *Acımak*, TRT
- *Ahmet Hamdi Tanpınar*, TRT
- *Alamanyadan Bir Yar Gelir Bizlere*, TRT
- *Altınkuş Musiki Cemiyeti*, TRT
- *Bizim Çocuklar*, TRT
- *Çalıkuşu*, TRT
- *Duvardaki Kan*, TRT
- *Erikçigiller*, TRT
- *Gençler*, TRT
- *Gönül İşi*, TRT
- *Mardin-Münih Hattı*, TRT
- *Olacak O Kadar*, TRT
- *Ölümünün 50. Yılında M. A. Ersoy*, TRT
- *Perihan Abla*, TRT
- *Rol İcabı*, TRT
- *Sevgiyi Öğrenen Adam*, TRT
- *Sızı*, TRT
- *Şüpheli Şemsettin*, TRT
- *Tabletten Kasede*, TRT
- *Tele-Show* (İlk Yerli Komedi Show), TRT
- *Yarın Artık Bugündür*, TRT

1987
- *Aşkın Gözü Kördür*, TRT
- *Ateşten Günler*, TRT
- *Baldız ve Bacanak*, TRT
- *Belene*, TRT
- *Bizi Güldürenler*, TRT
- *Büyük Koşu*, TRT
- *Elif Ana Ayşe Kız*, TRT
- *Eylül*-1987, TRT
- *Ferhunde Kalfa*, TRT
- *Gecenin Öteki Yüzü*, TRT
- *Gönül Dostları*, TRT
- *Gönülden Gönüle*, TRT
- *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*, TRT

- *Mesela Muzaffer*, TRT
- *Milli Saraylarımız*, TRT
- *Münasebetsiz Muzaffer*, TRT
- *Saat Sabahın Dokuzu*, TRT
- *Yalnız Efe*, TRT
- *Yaprak Dökümü*-1987, TRT
- *Yeniden Doğmak*, TRT

1988
- *Ateşten Damla*, TRT
- *Aynadaki Hayal*, TRT
- *Bir Tren Yolculuğu*, TRT
- *Dönemeç*, TRT
- *Dudaktan Kalbe*-1988, TRT
- *Dünya Fraggle*, TRT
- *Eski Dostlar*-1988, TRT
- *Gazoz Ağacı*, TRT
- *Güler misin Ağlar mısın*, TRT
- *Halının Türküsü*, TRT
- *İlk Aşk*-1988, TRT
- *İstanbul Hikâyeleri*, TRT
- *Kavak Yelleri*-1988, TRT
- *Kavanozdaki Adam* (İlk Yerli Bilimkurgu Dizisi), TRT
- *Kaynanalar*-1988, TRT
- *Keçenin Teri*, TRT
- *Keşanlı Ali Destanı*, TRT
- *Kıbrıs'ta Vuruşanlar/Mücahitler*, TRT
- *Kumar*, TRT
- *Kurtdereli Mehmet Pehlivan*, TRT
- *Kuruluş/Osmancık*, TRT
- *Kuşlu Çorap*, TRT
- *Macide Öğretmen*, TRT
- *Necip Fazıl Kısakürek*, TRT
- *Ölümünün 400. Yılında Mimar Sinan*, TRT
- *Önce Canan*, TRT
- *Pazartesi Hikâyeleri*, TRT
- *Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri*, TRT
- *Serçeler Göç Etmez*, TRT
- *Uğurlugiller*, TRT
- *Uzaylı Zekiye*, TRT
- *Vişne Bahçesi*, TRT
- *Yarı Şaka Yarı Ciddi*, TRT
- *Zıpçıktı*, TRT

1989
- *077 Hızır Acil Servis*, TRT
- *Ah Ana Hanım Ana* (Öğleden Sonra), TRT
- *Ahi Evran*, TRT
- *Ayaşlı ve Kiracıları*, TRT
- *Baharın Bittiği Yer*, TRT
- *Başlar mısın? Başlayalım mı?*, TRT
- *Bir Ceza Avukatının Anıları*, TRT
- *Bizimkiler*, TRT
- *Cahide*, TRT
- *Can Şenliği*, TRT
- *Çatallı Köy*, TRT
- *Çaylar Şirketten*, TRT
- *Doktorlar*-1989, TRT
- *Dullar Pansiyonu*-1989, TRT
- *El Kızı*, TRT
- *Eski Toprak*, TRT
- *Evlenme Cüzdanı*, TRT
- *Fosforlu Cevriye*, TRT
- *Geçmiş Bahar Mimozaları*, TRT
- *Gönüller Sultanı Mevlana*, TRT
- *Hacı Bektaşi Veli*, TRT
- *Hisseli Harikalar Kumpanyası*, TRT
- *İçimizden Biri: Yunus Emre*, TRT
- *İslam'ın Şartları*, TRT
- *İstanbul Efendisi*, TRT
- *İz Peşinde*, TRT
- *Kaldırım Serçesi*, TRT
- *Kantodan Tangoya*, TRT
- *Kanun Savaşçıları*, TRT
- *Kime Niyet Kime Kısmet*, TRT
- *Kirli Sarı*, TRT
- *Köy Doktoru*, TRT
- *Laf-ı Güzaf*, TRT
- *Lüküs Hayat*, TRT
- *Manken*, TRT

1990
- *Ah Şu Komşularımız*, TRT

- *Alıştık Artık*, StarTV
- *Aşık Garip*, TRT
- *Başka Olur Ağaların Düğünü*, TRT
- *Beybaba*, TRT
- *Bir Milyara Bir Çocuk*, TRT
- *Bir Yabancı Konuk*, TRT
- *Bizim Ev*-1990, TRT
- *Dilruba Hanım*, TRT
- *Doktor Doktor*, TRT
- *Duygu Çemberi*, TRT
- *Güleryüz Ailesi*, TRT
- *Güneşli Yağmurlar*, TRT
- *Hanımın Çiftliği*-1990, TRT
- *İstasyondaki Pastane*, TRT
- *Kalbin Sesi*, TRT
- *Kara Elmas*, TRT
- *Küçük Dünya*, TRT
- *Milyarder Memnune*, TRT
- *Pamuk Hemşire*, TRT
- *Sevdiğim Adam*, TRT
- *Tatlı Ali*, TRT
- *Tembel Ahmet*, TRT
- *Türkmen Düğünü*-1990, TRT
- *Üç Kız Kardeş*, TRT
- *Vurguna İnmek*, TRT
- *Yalancı Şafak*, TRT
- *Yuva*, TRT
- *Zühre'nin Kısmeti*, TRT

1991

- *Aile Bağları*-1991, TRT
- *Anadolu'nun Kadın Erenleri*, TRT
- *Analar, Babalar, Çocuklar*, TRT
- *Ateş Çemberi*, StarTV
- *Ayşe*, TRT
- *Azap*, TRT
- *Ben Olsaydım*, TRT
- *Bir Ömrün Bedeli*, TRT
- *Biz Bize Benzeriz*, TRT
- *Can Teyze*, TRT
- *Çiçekler Açmak İster*, TRT
- *Deniz Gurbetçileri*, TRT
- *Dünya Hali*, TRT
- *Geçmişe Açılan Pencere* (Belgesel Drama), TRT
- *Issızlığın Ortasında*, TRT
- *Itri*, TRT
- *İlyas Salman'dan Hikâyeler*, StarTV
- *Karışık İş*, StarTV
- *Kimse Durduramaz*, StarTV
- *Kıssadan Hisseler*, TRT
- *Kopuk Dünyalar*, TRT
- *Köroğlu*, TRT
- *Kuş Sayfaları*, TRT
- *Melek Karım*, TRT
- *Öyle Bir Nevcivan*, TRT
- *Peri Kızı*, TRT
- *Portatif Hüseyin*, StarTV
- *Safiye'dir Kızın Adı*, TRT
- *Şen Dullar*, TRT
- *Tek Başına*-1991, TRT
- *Tiyatro Günlüğü*, TRT
- *Yalnızlar*-1991, TRT
- *Yarına Gülümsemek*, TRT
- *Yıldızlar Gece Büyür*, TRT, TürkMax
- *Yol Palas Cinayeti*, TRT

1992

- *155 Polis İmdat*, ShowTV
- *21. Yüzyıla Girerken Türk Ailesi* (Belgesel Drama), TRT
- *Ahmet Hamdi Bey Ailesi*, TRT
- *Ana*, StarTV-1991
- *Ananın Kızı*, Teleon
- *Aşık Oldum*, TRT
- *At Kestanesi*, TRT
- *Aysarı'nın Zilleri*, TRT
- *Belkıs Hanım'ın Konağı*, Teleon
- *Bizim Ağa*, HBB
- *Bizim Eller*, TRT
- *Burnumu Keser misiniz?*, Kanal6
- *Eda Hanım*, Teleon
- *Emret Başbakanım*-1992, Kanal6
- *Emret Muhtarım*, TRT
- *Fatih-Harbiye*, TRT

- *Gecikenler Koleji*, StarTV
- *Gerçek Niyazi*, StarTV
- *Gülen Ayva Ağlayan Nar*, Teleon
- *Günlerden Pazar*, ShowTV
- *Guguklu Saat*, TRT
- *Hadi Gel Bar*, Kanal6
- *Hayata Gülümsemek*, TRT
- *Herkesin Hayali*, Teleon
- *İki Kız Kardeş*, ShowTV
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1992, TRT
- *İşte Karşı Karşıya*, HBB
- *Kahraman Damat*, StarTV
- *Kanunun da Ötesinde*, Teleon
- *Karşı Şov/Karşı Show*, Kanal6
- *Kırmızı Kart Osman*, ShowTV
- *Kızlar Yurdu*-1992, Teleon, TürkMax
- *Küçük Şeyler*, Kanal6
- *Mahallenin Muhtarları*, Kanal6, ATV, StarTV, KanalD, Kanal1, ErTV
- *Müdür Baba/Sevgi Demeti*, TRT
- *Paşa Dede*, TRT
- *Polis*, Kanal6
- *Samanyolu*-1992, TRT
- *Savcı*, StarTV
- *Saygıdeğer Kamil*, StarTV
- *Saygılar Bizden*, StarTV
- *Seyyar Kamil*, Kanal6
- *Sözüm Sana*, TRT
- *Tarlam Düştü Yerlere*, TRT
- *Taşların Sırrı*-1992, StarTV
- *Tatlı Betüş*, ShowTV
- *Teleflaş*, Kanal6
- *Üç Aşağı Beş Yukarı*, ATV
- *Umut Taksi*, TRT
- *Varsayalım İsmail*, TRT
- *Vatandaş Ahmet Efendi*, Teleon
- *Yağmur Beklerken*, TRT
- *Yalnızız*, TRT
- *Yedikuleli Mihriban*, Kanal6
- *Zeki Metince*, ShowTV

1993

- *Acemi İşportacı*, TGRT
- *Akrep*, TGRT
- *Annemi İstiyorum*, TGRT
- *Barışta Savaşanlar*, Kanal6
- *Bayan Perşembe*, Kanal6
- *Bir Zamanlar Sarhoştu*, TGRT
- *Bizim Mahalle*, TRT
- *Bizim Takım*, Kanal6
- *Bomba*, TGRT
- *Borsa*-1993, ShowTV
- *Boy Aynası*, TGRT
- *Büyük İskender*, Kanal6
- *Büyük Uyku*, ATV
- *Camgöz*, TGRT
- *Cümbüş Sokak*, Kanal6
- *Çakalların İzinde*, ATV
- *Çiçek Abbas*, StarTV
- *Çifte Vakkas*, StarTV
- *Deli Balta*, TGRT
- *Deli Dolu*-1993, ShowTV
- *Dövme Bayrak*, TGRT
- *Evlere Şenlik*-1993, TGRT
- *Ferhunde Hanımlar*, TRT, StarTV
- *Firar*, TGRT
- *Gerçek Bir Masal*, TRT
- *Gerçek Kesit*, FlashTV
- *Gündüzün Karanlığı*, ShowTV
- *Güneşin Battığı Yer*, TRT
- *Hamuş*, Kanal6
- *Haşlama Taşlama*, ShowTV
- *Hastane*-1993, ATV
- *Hayatın İçinden*-1993, TGRT
- *Hicran Yarası*-1993, TGRT
- *Hüsnü Kuruntu*, Kanal6
- *İnce Düş*, TRT
- *İnsanlık Hali*, TRT
- *Kayıp Çocuklar*, TGRT
- *Kederli Yıllar*, TGRT
- *Kızımı Arıyorum*, ATV
- *Komşular*-1993, TGRT
- *Lüküs Hayalet Avcıları*, ATV

- *Merhamet*, TGRT
- *Mağlupların Zaferi*, TGRT
- *Nasreddin Hoca*-1993, ATV
- *Noktasına Virgülüne*, ATV
- *Ortaklar*, HBB
- *Rabia/Hz. Rabia*-1993, TGRT
- *Rıza Beyler*, ShowTV
- *Sevginin Bittiği Yer*, TGRT
- *Sevginin Gücü*-1993, ShowTV-1993, StarTV
- *Sıtkı Sıyrıldı*, FlashTV
- *Skandal*, StarTV
- *Solan Gül*, TGRT
- *Son Fasıl*, TRT
- *Son Söz Sevginin*, ATV
- *Son Umut*, StarTV
- *Süper Baba*, ATV
- *Şaban Askerde*, StarTV
- *Şans Blokları*, ATV
- *Şen Olasın Nuri Bey*, FlashTV
- *Şişeler*, TGRT
- *Talihim*, StarTV
- *Tetikçi Kemal*, Kanal6
- *Top Model*, TRT
- *Üç Kişilik Dünya*, TRT
- *Yalancı*, TRT
- *Yaşayan Umutlar*, TRT
- *Yaz Evi*, TRT
- *Yazlıkçılar*, TRT, FlashTV, OlayTV
- *Yol Geçen Hanı*, ATV
- *Yorgun Savaşçı*-1979/1993, TRT
- *Yorgun Savaşçı*-1993, HBB

1994

- *Ah Bir Büyümesek*, TRT
- *Ah Gurbet*, TGRT
- *Alem Buysa Kral Benim*, StarTV
- *Artist Palas*, KanalD
- *Aşk ve Gurur*-1994, StarTV
- *Aziz Ahmet*, ATV
- *Bay Kamber*, StarTV
- *Bekârlık Sultanlık mı?*, TRT
- *Bir Aşk Uğruna*, ATV
- *Bir Demet Tiyatro*, StarTV
- *Cümbüşiye*-1994, ATV
- *Darbükatör Baryam*, ShowTV
- *Denizciler Geliyor*, TRT
- *Fırıldak Nuri*, StarTV
- *Garip Bir Aşk Hikâyesi*, ATV
- *Gece Okulu*, ATV
- *Geçmişin İzleri*, TRT
- *Gül ve Diken*, StarTV
- *Gülşen Abi*, TRT
- *Gurur*, TGRT
- *Hababam Sınıfı*, ATV
- *Hüsnü Bey Amca*, TRT
- *Hunisizler*, ATV
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1994, STV
- *Kanundan Kaçılmaz*, TRT
- *Karar Sizin*, ShowTV
- *Kaygısızlar*-1994, KanalD, StarTV
- *Keko ile Eşeko/Hangimiz Eşek?*, ShowTV
- *Kurtuluş/Kemal'in Askerleri*, TRT
- *Madem Öyle İşte Böyle*, TGRT
- *Mutlugiller*, TGRT
- *Ramazan Geldi Hoş Geldi*, TRT
- *Sevgi Oyunu*, StarTV
- *Sihirli Safiye*, KanalD
- *Sonradan Görmeler*, TRT
- *Suyu Satan Adam*, ATV
- *Şehnaz Tango*, ShowTV
- *Sensiz Olamam*, ATV
- *Şerefli Müfettiş Şeref*, TRT
- *Tanrı Misafiri*, ShowTV
- *Uyuşturucu*, TGRT
- *Yaseminname*, ATV
- *Yusufçuk*, STV
- *Zeyrek Yokuşu*, TGRT
- *Zirvedekiler*, ShowTV
- *Zontellektüel Abdullah*, TRT

1995

- *Aşk Fırtınası/Ana Yüreği*, StarTV
- *Ayrı Dünyalar*-1995, Cine5
- *Azmi*, ATV

- *Beyaz Savaş*, TGRT
- *Biyonik Belma*, TRT
- *Bizim Aile*-1995, TRT
- *Bizim Ev*-1995, TGRT
- *Boşgezen ve Kalfası*, KanalD
- *Cafe Casablanca*, TRT
- *Çiçek Taksi*, ATV, TRT
- *Dullar Pansiyonu*-1995, TRT
- *Durum Bundan İbaret*, TGRT
- *Evdekiler*-1995, StarTV
- *Eylül*-1995, TRT
- *Fırtınalar*-1995, StarTV
- *Gökkuşağı*, ShowTV
- *Gölge Çiçeği*, StarTV
- *Hoş Geldin Ramazan*, TRT
- *İnce İnce Yasemince*, KanalD, FlashTV
- *Kader*-1995, TGRT
- *Kanayan Yara Bosna*, TGRT
- *Kel Kadayıf*, Kanal6
- *Kopgel Taksi*, StarTV
- *Külyutmaz*, TRT
- *Kutu Kutu Pense*, Kanal6
- *Medeni Haller*, Kanal6, OlayTV
- *Melek Apartmanı*, KanalD
- *Merkezi Haber Merkezi*, Kanal6
- *Muhteşem Zango*, StarTV
- *Nejat Uygur Neci*, KanalD
- *Neler Oluyor*, Kanal6
- *Neşeli Okul*, ShowTV
- *Oğlum Adam Olacak*, StarTV
- *Palavra Aşklar*, ShowTV
- *Radyo Madyo*, Kanal6
- *Sahte Dünyalar*-1995/*Yalan Dünya*-1997, TRT, StarTV
- *Seni Bekleyeceğim*, TRT
- *Sünnet Holding*, KanalD
- *Süper Yıldız*, StarTV
- *Şark Kahvesi*, Kanal7
- *Tıpatıplar*, Kanal6
- *Tuhaf Bir Gece*, Kanal6
- *Tutkular*-1995, KanalD
- *Umut Dünyası*, ATV
- *Yalı*, TRT
- *Zehra Ana*, TGRT
- *Zühre*, StarTV

1996

- *Ah O Eski Günler*, TRT
- *Ak Saçlı Delikanlılar*, TRT
- *Ana Kuzusu*, ShowTV
- *Anılardaki Sevgili*, ShowTV
- *Baba Bana Reyting Al*, ShowTV
- *Bana Sevgiyi Anlat*, StarTV
- *Başka İstanbul Yok*, ATV
- *Beşi Bir Yerde*-1996, ShowTV
- *Bir Demet Kahkaha*, KanalD
- *Bir Kadın Bir Yaşam*, FlashTV
- *Bizim Aile*-1996, KanalD
- *Bu Sevda Bitmez*, ShowTV
- *Çılgın Badiler*, StarTV
- *Çılgın Bediş*, KanalD, ShowTV
- *Evin Neşesi*, KanalD
- *Evlere Şenlik*-1996, ShowTV
- *Eyvah Hamiyet Teyze*, TRT
- *Feride*, StarTV
- *Gizli Aşk*, KanalD
- *Gölgedekiler*, ShowTV
- *Gözlerinde Son Gece*, StarTV
- *Gülerken Ağladık*, ShowTV
- *Gurbetçiler*, Kanal6, ATV, ErTV
- *Hayat Bazen Tatlıdır*, TRT
- *Hiç Bana Sordun mu?*, KanalD
- *İlişkiler*, ATV
- *Kalbimi Kıra Kıra*, TGRT
- *Kaldırım Çiçeği*, ATV
- *Kara Melek*, StarTV
- *Kaynanalar*-1996, KanalD, Kanal32
- *Kızım ve Ben*-1996, ShowTV
- *Köşe Kapmaca*, ATV
- *Kralın Hayatı*, ShowTV
- *Kurtarıcı*, ATV
- *Mirasyediler*, TRT
- *Mutlu Günler*, ATV
- *Param Yok Memed*, KanalD

- *Reyting Hamdi*, ATV, FlashTV, ErTV
- *Sarah ile Musa*, ATV
- *Sevda Kondu*, Kanal6
- *Sihirli Ceket*, StarTV
- *Şaşıfelek Çıkmazı*, TRT, KanalTürk
- *Şengün Konağı*, TGRT
- *Tam Pansiyon*-1996, StarTV
- *Tatlı Kaçıklar*, ATV
- *Streetball/Tek Pota*, ATV
- *Tersine Akan Nehir*, TRT
- *Tutku*-1996, StarTV
- *Ustura Kemal*, ATV
- *Yahya Kaptan*, TRT
- *Yolgeçen Hanı*, ATV
- *Yükseklerde Tut Elini*, TRT

1997

- *Acı Günlerim*, KanalD
- *Ayrı Dünyalar*-1997, KanalD, TNT
- *Ayşecik*, ShowTV
- *Baba Evi*, ATV
- *Baskül Ailesi*, StarTV
- *Bir Umut*, ShowTV
- *Bizim Kuruntu Ailesi*, TGRT
- *Böyle mi Olacaktı*, ATV
- *Canısı*, ShowTV
- *Deli Divane*, StarTV
- *Devlerin Aşkı*, StarTV
- *Dokundur*, ShowTV
- *Eltiler*, TRT, TGRT
- *Erguvan Yılları*, TGRT
- *Fırat*, StarTV
- *Geceler*, KanalD
- *Güldüren Cazibe*, ShowTV
- *Hayvanlara Dokunduk*, ATV
- *Hemşerim*, ShowTV
- *Hızır Bey*-1997, TRT
- *Hicran Yarası*-1998, TGRT
- *İlk Aşk*-1997, KanalD
- *İntizar*, TGRT
- *Kır Çiçekleri*, TGRT
- *Komşu Komşu*-1997, StarTV
- *Kördüğüm*-1997, TRT
- *Küçük İbo*, ShowTV
- *Kumkapı Olayı-Üzgünüm*, KanalD
- *Oyun Bitti*-1997, StarTV
- *Oyunlar ve Gerçekler*, TRT
- *Örümcek*, ShowTV
- *Ruhsar*, KanalD
- *Sevda Rüzgârları*, ShowTV
- *Sıcak Saatler*, ATV
- *Sıdıka*, ShowTV, OlayTV
- *Sırtımdan Vuruldum*, StarTV
- *Son Kumpanya*, KanalD
- *Şaban ile Şirin*, ATV
- *Taksim-Sarıyer*, KanalD
- *Unutabilsem*, KanalD
- *Yadigar*-1997, FlashTV
- *Yalan*, KanalD
- *Yalan mı?*, KanalD
- *Yangın Ayşe*, StarTV
- *Yasemin*, ShowTV
- *Yasemince*, ShowTV, FoxTV, FlashTV
- *Yerim Seni*, StarTV

1998

- *1 Filiz Vardı*, TRT
- *Affet Bizi Hocam*, ATV
- *Aile Bağları*-1998, ATV, Kanal1
- *Ateş Dansı*, KanalD
- *Aynalı Tahir*-1998, StarTV, MaxSmart
- *Birisi*, Kanal6
- *Bizim Sokak*, StarTV
- *Çarli*, StarTV
- *Çiçeği Büyütmek*, TRT
- *Deli Yürek*, ShowTV, Kanal1, Kanal7
- *Delikanlı*, KanalD
- *Dış Kapının Mandalları*, StarTV
- *Dostlar Pasajı/Akasya Pasajı*, KanalD
- *Eyvah Babam*, KanalD
- *Eyvah Kızım Büyüdü*, KanalD
- *Geç Gelen Bayram*, TRT
- *Gülüm*, StarTV
- *Güzel Günler*-1998, StarTV

- *Hain Geceler*, StarTV
- *Hesabım Bitmedi*, StarTV
- *Hüzün Çiçeği*, TRT
- *İki Arkadaş*-1998, StarTV
- *İkinci Bahar*, ATV
- *İskele Sokak*, TGRT
- *Kader Ayırsa Bile*, StarTV
- *Karambol Kamil*, KanalD
- *Katil Kim?*, TRT
- *Kırık Hayatlar*, TGRT
- *Kızım Osman*, StarTV
- *Kurtlar Sofrası*, TRT
- *Kuzgun*, StarTV
- *Marziye*, TGRT
- *Mavi Düşler*, ATV
- *Öyle Bir Şey ki*, TRT
- *Samyeli*, TRT
- *Sibel*, KanalD
- *Sır Dosyası*, StarTV
- *Sırılsıklam*, ShowTV
- *Sonbahar Kadınları*, ShowTV
- *Süt Kardeşler*, TGRT
- *Şafak Vakti*, KanalD
- *Şeytanın Gözyaşları*, ATV
- *Şeytanın Kurbanları*, StarTV
- *Tele Dadı*, ATV
- *Utanmaz Adam*, ATV
- *Üç Yapraklı Yonca*, TGRT
- *Üvey Baba*, StarTV, FlashTV
- *Yıkılmadım*, StarTV
- *Yükselen Bir Deniz*, KanalD
- *Yüzleşme*, KanalD
- *Zeynep*-1998, ShowTV
- *Zonta*, ShowTV, FoxTV, FlashTV

1999

- *5 Maymun Çetesi*, TGRT
- *Ah Bir Zengin Olsam*, TGRT
- *Alim Dayı*, TRT
- *Aşkın Dağlarda Gezer*, TGRT
- *Ayrılsak da Beraberiz*, TRT, Cine5
- *Belalım Benim*, TGRT
- *Bizden Söylemesi*, TRT
- *Bize Ne Oldu?*, TGRT
- *Bücür Cadı*, StarTV
- *Büyükbabam ve Ben*, TRT
- *Evimiz Olacak mı?*, TGRT
- *Fanatik*, Kanal6
- *Hicran*-1999, StarTV
- *İç Güveyi Billy*, TRT
- *Karagöz-Hacivat*, TGRT
- *Kedi*, TGRT
- *Kılıbıklar Mahallesi*, TGRT
- *Kıvılcım*, StarTV
- *Konu Komşu*, TRT
- *Köstebek*-1999, StarTV
- *Küçük Besleme*, StarTV
- *Kurt Kapanı*, TGRT
- *Merdoğlu*, ATV
- *Nilgün*, TGRT
- *Paşa Baba Konağı*, TGRT
- *Sen Allah'ın Bir Lütfusun*, StarTV
- *Su Sinekleri*, TRT
- *Şükran Büfe*, TGRT
- *Umut Yolcuları*, StarTV
- *Uzaydan Adam Çıkmaz*, KanalD
- *Yılan Hikayesi*, KanalD
- *Zilyoner*, StarTV

2000

- *Acemiler İş Başında*, TRT
- *Akşam Güneşi*, ShowTV
- *Alman Gelin*, TGRT
- *Aşk Hırsızı*, StarTV
- *Aynalı Tahir*-2000, KanalD
- *Bana Babamı Anlat*, ShowTV
- *Baykuşların Saltanatı*, TRT
- *Beni Unutma*-2000, TRT
- *Benim İçin Ağlama*, TGRT
- *Bir Demet Yerli Film*, StarTV
- *Bir Kadın Bir Erkek*-2000, TRT
- *Bizim Evin Halleri*-2000, TRT, Kanal1, ATV, KanalTürk
- *Borsa*-2000, ShowTV

- *Cümbüşiye*-2000, StarTV
- *Çarli İş Başında*, KanalD
- *Derman Bey*, TGRT
- *Dikkat Bebek Var*, TRT
- *Düş Yakamdan*-2000 (Kabare), TRT
- *Evdeki Yabancı*, KanalD, Kanal32
- *Gölge*, Kanal6
- *Güneş Yanıkları*, StarTV
- *Güneşe Doğru*, TGRT
- *Hanım Ağa*, StarTV
- *Hayatım Roman*-2000, TRT
- *Hedef Mutluluk*, TRT
- *İçimizden Biri*, TRT
- *İnsanca*, TRT
- *İstanbul'da Bir Malatyalı*, TRT
- *İyiler-Kötüler*, TGRT
- *Kaçık*, KanalD
- *Karakolda Ayna Var*, KanalD
- *Karate Can*, TGRT
- *Kimyacı*, TGRT
- *Kızım ve Ben*-2000, TRT
- *Kör Talih*, StarTV
- *Küçük Onur*, TRT
- *Kurşun Kalem*, TGRT
- *Masallar*, ATV
- *Melek Hanım*, StarTV
- *Mualla*, ShowTV
- *Nasıl Evde Kaldım*, ShowTV
- *Nisan Yağmuru*, TRT
- *Ona Bakma Bana Bak*, ATV
- *Parça Pinçik*, TRT
- *Renkli Dünyalar*, StarTV
- *Sarı Evin Esrarı*, ShowTV
- *Savunma*, TGRT
- *Şemsi Paşa Pasajı*, TGRT
- *Tersine Dünya*, TGRT
- *Tirvana*, TGRT
- *Tutku Çemberi*, StarTV
- *Uzaktan Kumanda*, TRT
- *Üzgünüm Leyla*, TGRT
- *Üzgünüm/Kumkapı Olayı*, KanalD
- *Yaseminnamecik/Yasemince 2000*, KanalD
- *Yedi Numara*, TGRT, KanalTürk, FlashTV
- *Yeni Bir Hayat*-2000, ShowTV
- *Zart*-1 *TV*, KanalD
- *Zehirli Çiçek*, ShowTV
- *Zeynep Öğretmen*, TRT
- *Zor Hedef*, TRT

2001

- *90-60-90*, ATV
- *Ağaç Ev*, TRT
- *Aşk Güzel Şeydir*, ATV
- *Aşkım Aşkım*-2001, KanalD, MaxSmart
- *Aşkına Eşkıya*, TGRT
- *Avcı*, KanalD
- *Aylin*, StarTV
- *Baba Ocağı*-2001, KanalD
- *Babam ve Biz*, StarTV
- *Baldız Geliyorum Demez*, TGRT
- *Benimle Evlenir misin?*, ATV, ErTV
- *Bir Filiz Vardı*, TRT
- *Bizim Aile*-2001, STV
- *Bizim Otel*, ATV
- *Bulutbey*, KanalD
- *Cesur Kuşku*, TGRT
- *Cinler ve Periler*, ATV
- *Çiçekler Susayınca*, TRT
- *Çifte Bela*, KanalD
- *Dadı*, ShowTV
- *Dedem, Gofret ve Ben*, TRT, KanalTürk
- *Dünya Varmış*, ATV
- *Günah*, TGRT
- *Güz Gülleri*, StarTV
- *Hayalköy*, TRT
- *Hayat Bağları*, ATV
- *Hırsız*, ATV
- *Huzursuzlar*, TRT
- *Kabare Kabare*, StarTV
- *Kahkaha Show*, TGRT
- *Karanlıkta Koşanlar*, TRT
- *Koltuk Sevdası*, TRT, StarTV
- *Korsan TV*, StarTV
- *Martılar ve İstanbul*, TRT

- *Mutluyüz Ailesi*, TRT
- *Pembe Panjurlu Ev*, TRT
- *Ruhların Cinayeti*, STV
- *Saksıdaki Ağaç*, TRT
- *Sultan*, StarTV
- *Tatlı Hayat*, ShowTV
- *Tek Celse*, TRT
- *Tuzu Kurular*, StarTV
- *Vasiyet*, TRT
- *Vay Anam Vay*, KanalD, MaxSmart
- *Yapayalnız*, ATV
- *Yeditepe İstanbul*, TRT, KanalTürk, FlashTV
- *Yeni Hayat*, ATV
- *Zor Baba*, TGRT

2002

- *Ah Yaşamak Var ya*, StarTV
- *Aile Bağları*-2002, TRT
- *Anne Babamla Evlensene*, ATV
- *Asayiş Berkemal*, StarTV
- *Aşk Meydan Savaşı*, KanalD
- *Aşk ve Gurur*-2002, StarTV
- *Aslı ile Kerem*, ShowTV
- *Asmalı Konak*, ATV, Kanal1
- *Azad*, KanalD
- *Bana Abi De*, KanalD
- *Başımıza Gelenler*, KanalD
- *Bayanlar Baylar*, KanalD
- *Berivan*, KanalD, Kanal32
- *Beşibiryerde*-2002, ShowTV
- *Beşik Kertmesi*, StarTV
- *Bir Tatlı Huzur*, ShowTV
- *Biz Size Aşık Olduk*, KanalD
- *Cabbar*, StarTV
- *Canım Kocacığım*, TRT
- *Çatıdaki Kız*, StarTV
- *Çekirdek Aile*, KanalD
- *Çocuklar Duymasın*, TGRT, ATV, StarTV, ErTV
- *Deliboran Destanı*, TGRT
- *Derya & Deniz*, TGRT
- *Dumanlı Yol*, Kanal7
- *Efsane*, StarTV
- *Ekmek Teknesi*, ATV, ShowTV
- *Emanet*, StarTV
- *En Son Babalar Duyar*, TRT, StarTV
- *Ev Hali*-2002, ShowTV
- *Gülbeyaz*, KanalD
- *Güvercin Vadisi*, TRT
- *Hastayım Doktor*, KanalD
- *Havada Bulut*, TRT
- *Her Şey Aşk İçin*, TRT
- *Hızma*, ShowTV
- *İki Arada*, KanalD
- *İki Oda Bir Sinan*, TRT
- *Karaoğlan*, KanalD
- *Kardelen*-2002, TGRT
- *Keje*, ShowTV
- *Kibar Ana*, StarTV
- *Kınalı Kar*, KanalD
- *Kırık Ayna*, KanalD
- *Kısa Devre*, TRT
- *Koçum Benim*, TRT
- *Kumsaldaki İzler*, ATV
- *Kurşun Asker*, ATV
- *Kuzenlerim*, TRT, FlashTV
- *Lahmacun ve Pizza*, ShowTV
- *Merhaba New York*, TRT
- *Mihriban*, TRT
- *Oyun İçinde Oyun*, KanalD
- *Öyle Bir Sevda ki*, TGRT
- *Paşalı*, TGRT
- *Pembe Patikler*, ATV
- *Sana Bayılıyorum*, ShowTV
- *Sevgi Ana*, STV, MehtapTV
- *Sır Kapısı/Sırlar Dünyası*, STV
- *Şapkadan Babam Çıktı*, TRT
- *Şu Bizim Ev Var Ya*, StarTV
- *Teyzemin Nesi Var*, Kanal6
- *Ti Show*, ATV
- *Vaka-i Zaptiye*, StarTV
- *Yalanın Batsın*, KanalD
- *Yarım Elma*, KanalD
- *Yaz Gülü*, KanalD

- *Yeter Anne*, ATV
- *Yıldızların Altında*, ShowTV
- *Zerda*, ATV, Kanal1
- *Zeybek Ateşi*, ShowTV
- *Zoraki Komşular*, TRT

2003
- *A.G.A*, ShowTV
- *Ablam Böyle İstedi*, TRT
- *Alacakaranlık*, ShowTV
- *Analık*, Kanal7
- *Aşk Olsun*, KanalD
- *Baba*-2003, ATV
- *Bedel*, TGRT
- *Bekârlar*, ShowTV
- *Bir İstanbul Masalı*, ATV, Kanal1, ErTV
- *Bir Yıldız Tutuldu*, StarTV
- *Bizim Konak*, TGRT
- *Büyükannenin Konağı*, TGRT
- *Büyümüş de Küçülmüş*, KanalD
- *Çaylak*, ShowTV
- *Çınaraltı*-2003, TRT
- *Deliyle Geçen Gece*, TRT
- *Dilan*, FlashTV
- *Elveda*, STV
- *En İyi Arkadaşım*, ShowTV
- *Esir Şehrin İnsanları*, TRT
- *Estağfurullah Yokuşu*, KanalD
- *Eyvah Eski Kocam*, ATV
- *Gelin*, KanalD
- *Günahım Neydi Allahım*, TRT
- *Gurbet Kadını*, ShowTV
- *Hadi Uç Bakalım*, ATV
- *Hamal*, FlashTV
- *Hayat A.Ş.*, ShowTV
- *Hayat Bilgisi*, KanalD
- *Hekimoğlu*, STV
- *Hırçın Menekşe*, KanalD
- *Hürrem Sultan*, StarTV
- *Kampüsistan*, KanalD
- *Kasabanın İncisi*, TRT
- *Kırık Kalpler*-2003, Kanal7
- *Kirve*, STV
- *Kurşun Yarası*, ATV, Kanal1, ErTV
- *Kurtlar Vadisi*, ShowTV, KanalD
- *Lise Defteri*, KanalD
- *Melek*, ShowTV
- *Mühürlü Güller*, TRT, FlashTV
- *Oğlum İçin*-2003, FlashTV
- *Ölümsüz Aşk*, ATV
- *Parmak İzi*, TRT
- *Patron Kim?*-2003, ATV
- *Pilli Bebek*-2003, ATV
- *Rabia*-2003, ShowTV
- *Seni Yaşatacağım*, ATV
- *Serseri*, KanalD, MaxSmart
- *Serseri Aşıklar*, ShowTV
- *Sevdim Seni Bir Kere*, TGRT
- *Sihirli Annem*, KanalD
- *Sınırlı Aşk*, ShowTV
- *Sultan Makamı*, KanalD
- *Sururi*, FlashTV
- *Şarkılar Seni Söyler*, ShowTV
- *Şıh Senem*, StarTV
- *Umutların Ötesi*, StarTV
- *Unutma Beni-2003*, KanalD
- *Yarınım Aydınlık Olsun*, TRT
- *Yuvadan 1 Kuş Uçtu*, TRT
- *Yuvam Yıkılmasın*, KanalD
- *Zalim*, StarTV

2004
- *24 Saat*, StarTV
- *3. Tür*, ShowTV
- *6. His*, TGRT
- *Adı Aşk Olsun*, KanalD
- *Ağa Kızı*, KanalD
- *Ah Be İstanbul*, KanalD
- *Aliye*, ATV
- *Altın Kafes*, ShowTV
- *Anlatsam Roman Olur*, KanalD
- *Arapsaçı*, ATV
- *Aşk Buralara Uğramıyor*, TRT
- *Aşk Mahkûmu*, TRT

- *Aşkımızda Ölüm Var*, ShowTV
- *Aşkın Mucizeleri*, ShowTV
- *Avrupa Yakası*, ATV
- *Ayışığı Neredesin?*, TRT
- *Ayva Sarı Nar Kırmızı*, TRT
- *Azize*, TRT
- *Bir Dilim Aşk*, KanalD
- *Biz Boşanıyoruz*, StarTV
- *Bizim Karakol*, TGRT
- *Brindar*, FlashTV
- *Bütün Çocuklarım*-2004, KanalD
- *Büyük Buluşma*, STV
- *Büyük Umutlar*, TRT
- *Büyük Yalan*, ATV
- *Camdan Pabuçlar*, ATV
- *Canım Annem*, ATV
- *Canım Benim*, ATV
- *Çemberimde Gül Oya*, KanalD, MaxSmart
- *Cennet Mahallesi*, ShowTV
- *Çınaraltı*-2004, ATV
- *Çocuğun Var Derdin Var*, TGRT
- *Çocuklar Ne Olacak*, StarTV
- *Dayı*, KanalD
- *Dişi Kuş*, ATV
- *Evli ve Çocuklu*-2004, KanalD
- *Fırtına Hayatlar*, TRT
- *Gece Yürüyüşü*, ShowTV, OlayTV
- *Gizli Dünyalar*, ShowTV, TGRT
- *Gönül Kapısı*, FlashTV
- *Görünmez Adam*-2004, ATV
- *Harput Güneşi*, TGRT
- *Hastane Önünde İncir Ağacı*, Kanal7
- *Hayalet*, KanalD
- *Hayatın İçinden*-2004, STV
- *Haziran Gecesi*, KanalD
- *İstanbul Şahidimdir*, ATV
- *İyi Aile Robotu*, Kanal7
- *İyi Saatte Olsunlar*, ShowTV
- *Kadın İsterse*, StarTV, FlashTV
- *Kadirşinas*, TRT
- *Kale İçi*, TRT
- *Kalp Gözü*, Kanal7
- *Karım ve Annem*, KanalD
- *Kasırga İnsanları*, ShowTV
- *Kendini Bırak Gitsin*, TRT
- *Mars Kapıdan Baktırır*, ATV
- *Mavi Kolye*, ShowTV
- *Mavi Rüya*, STV
- *Melekler Adası*, ATV
- *Memleket Hikâyeleri*, Kanal7
- *Metro Palas*, ShowTV
- *Mihrali*, Kanal7
- *Müjgan Bey*, ShowTV, OlayTV
- *Omuz Omuza*-2004, KanalD
- *Perçem*, ShowTV
- *Perili Ev*, StarTV
- *Ruhun Duymaz*, ATV
- *Sahra*, KanalD
- *Sayın Bakanım*, ATV
- *Sevinçli Haller*, ATV
- *Sihirli Lamba*, FlashTV
- *Sil Baştan*, KanalD
- *Size Baba Diyebilir miyim?/Babam Dadı Olsaydı*, KanalD
- *Son Yaprak*, TRT
- *Sular Durulmuyor*, TRT
- *Saç Saça Baş Başa*, TV8
- *Şansa Bak*, ShowTV
- *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir*, TRT
- *Şeytan Sofrası*, ShowTV
- *Şöhretler Kebapçısı*, StarTV
- *Şubat Soğuğu*, STV, MehtapTV
- *Tam Pansiyon*-2004, KanalD
- *Tarçın Konuştu*, ATV
- *Tatil Aşkları*, StarTV
- *Türkmen Düğünü*-2004, TRT
- *Türkü Filmi*, FlashTV
- *Uy Başuma Gelenler*, ShowTV
- *Yabancı Damat*, KanalD
- *Yadigar*-2004, ATV
- *Yağmur Zamanı*, ShowTV
- *Yeniden Olacak O Kadar*, StarTV
- *Yusuf Yüzlü*, STV
- *Zümrüt*, KanalD

2005

- *AB'nin Yolları Taştan*, StarTV
- *Acı Hayat*, ShowTV
- *Afacanlar Kampı*, ShowTV
- *Affet Beni*, Kanal7
- *Ahududu*-2005, TRT
- *Alanya Almanya*, StarTV
- *Aşk Her Yaşta*, KanalD
- *Aşk Oyunu*, KanalD
- *Aşka Sürgün*, ATV
- *Asla Unutma*, ShowTV
- *Ateşli Topraklar*, ATV
- *Aynalar*, TRT
- *Belalı Baldız*, ATV
- *Bendeniz Aysel*, ATV
- *Beşinci Boyut*, STV
- *Beyaz Gelincik*, ATV
- *Bıçak Sırtı*-2005, KanalD
- *Büyük Günahlar*, Kanal7
- *Canın Sağolsun*, StarTV
- *Cumbadan Rumbaya*, TRT
- *Çapkın*, ShowTV
- *Çat Kapı*, ShowTV
- *Çeşm-i Bülbül*, ShowTV
- *Çılgın Yuva*, ATV
- *Deli Dumrul*, KanalD
- *Deli Duran*, KanalD
- *Dikkat Şahan Çıkabilir*, TV8, ATV, FrTV
- *Dolunay*, ATV
- *Dönme Dolap*, TRT
- *Düşler ve Gerçekler*, KanalD
- *El Bebek Gül Bebek*, TGRT
- *Emret Komutanım*-2005, ShowTV
- *Erkek Tarafı*, StarTV
- *Ev Hapsi*, Kanal7, StarTV
- *Eylül*-2005, ATV
- *Fıkralarla Türkiye*, Kanal7, FlashTV
- *Gümüş*, KanalD
- *Günün Adamı*, TRT
- *Güz Yangını*, ShowTV
- *Haylaz Babam*, TGRT
- *Hazan*, FlashTV
- *Hepsi Benim Olacak*, ShowTV
- *Hırsız Polis*, KanalD
- *Hisarbuselik*, TRT
- *Ihlamurlar Altında*, KanalD
- *İki Arada Aşk*, TV8, ATV
- *İlk Göz Ağrısı*, ATV
- *İnadım İnat*, Kanal7
- *Kadın Her Zaman Haklıdır*, TV8
- *Kadının Sessizliği*, ATV
- *Kanlı Düğün*, ShowTV
- *Kapıları Açmak*, KanalD
- *Kayıt Dışı*, StarTV
- *Kaynana Semira*, TGRT
- *Kezban Yenge*, Kanal7
- *Kırık Kalpler Durağı*, ATV
- *Kırık Kanatlar*, KanalD
- *Kısmet*, KanalD
- *Kısmet Değilmiş*, StarTV
- *Kızma Birader*, StarTV
- *Köpek*, ATV
- *Körfez Ateşi*, ATV
- *Maki*, ShowTV
- *Masum Değiliz*, KanalD
- *Misi*, ATV
- *Mızgin*, TRT
- *Naciye'yi Kim Sevmez*, ATV, Kanal1
- *Ne Seninle Ne Sensiz*, TRT
- *Nefes Nefese*, ATV
- *Nehir*, KanalD
- *Ödünç Hayat*, KanalD, PembeSmart
- *Ölümüne Sevdalar*, ShowTV
- *Ömer Seyfettin Hikâyeleri*-2005, TRT
- *Pembe ve Mavi*-2005, FlashTV
- *Rüzgârlı Bahçe*, KanalD
- *Saklambaç*, ATV, Kanal1
- *Sanatçının Ölümü*, TRT
- *Sandıktaki Öyküler*, ATV
- *Savcının Karısı*, ATV
- *Seher Vakti*, KanalD
- *Sen misin Değil misin?*, StarTV
- *Seni Çok Özledim*, KanalD
- *Sensiz Olmuyor*, ShowTV, KanalD

- *Sessiz Gece*, ShowTV
- *Sevda Tepesi*, ATV
- *Sırlar Alemi*, FlashTV
- *Son Osmanlı*, TRT
- *Son Yüzleşme*, ATV
- *Sonradan Görme*, ATV
- *Şeytan*, Kanal7
- *Şifre*, ShowTV
- *Şöhret*-2005, ATV
- *Tadımız Kaçmasın*, KanalD
- *Ters Köşe*, TRT
- *Tuzak*, Kanal7
- *Üç Kadın*, TRT
- *Ver Elini İstanbul*, FlashTV
- *Yanık Koza*, ShowTV
- *Yeniden Çalıkuşu*, StarTV
- *Yine De Aşığım*, ATV
- *Yolcu*-2005, FlashTV
- *Yolun Sonu*, TRT
- *Yumurcak TV*, ATV
- *Yumurcaklar Kampı*, ATV
- *Zaman Tüneli*-2005, StarTV
- *Zeynep*-2005, Kanal7
- *Zeytin Dalı*, TRT

2006

- *29-30*, ShowTV
- *Acemi Cadı*, KanalD, StarTV
- *Adak*, ShowTV
- *Ah İstanbul*, ATV
- *Ah Polis Olsam*, KanalD, MaxSmart
- *Ahh İstanbul*, KanalD
- *Akümülatörlü Radyo*, TRT
- *Anadolu Kaplanı*, KanalD
- *Arka Sokaklar*, KanalD
- *Aynı Çatı Altında*, TGRT
- *Azap Yolu*, ATV
- *Baba Oluyorum*, TRT
- *Bebeğim*, ATV
- *Bence Benim Annem*, ShowTV
- *Binbir Gece*, KanalD
- *Bizim Evin Halleri*-2006, Kanal1
- *Bulamadım*, ShowTV
- *Candan Öte*, StarTV
- *Cemile*, ShowTV-2006, ErTV, OlayTV
- *Daha Neler*, KanalD
- *Deli Dolu*-2006, TGRT
- *Dilan Gelin*, FlashTV
- *Dök İçini Rahatla*, Kanal7
- *Doktorlar*-2006, ShowTV
- *Eksi 18*, Kanal7
- *Eksik Etek*-2006, Kanal7
- *Erkekler Ağlamaz*, ATV, Kanal1
- *Erkeksen Seyret*, TGRT
- *Esir Kalpler*, KanalD
- *Ezo Gelin*, ShowTV
- *Fadime*, ShowTV
- *Felek Ne Demek*, ShowTV
- *Fırtına*-2006, KanalD
- *Gerçekleşen Rüyalar*, STV
- *Gizli Patron*, ATV
- *Gönül*, KanalD
- *Gönül Yokuşu*, TRT
- *Gözyaşı Çetesi*, ATV
- *Güldünya*-2006, ATV
- *Gülpare*, ShowTV
- *Hacı*, ShowTV
- *Hasret*, KanalD
- *Hatırla Sevgili*, ATV
- *Hayat Türküsü*, TRT
- *Hayatım Sana Feda*, ATV
- *Hayırdır İnşallah*, KanalTürk, OlayTV
- *İki Aile*, StarTV
- *İlk Aşkım*, ATV
- *İmkânsız Aşk*, StarTV
- *İşte Benim/Evet Benim*, ATV
- *İyi ki Varsın*, StarTV
- *Kadın Severse*, ATV
- *Kamyon*, TRT
- *Kanlı Hesaplaşma*, FlashTV
- *Karagümrük Yanıyor*, StarTV
- *Karınca Yuvası*-2006, KanalD
- *Kaybolan Yıllar*, StarTV
- *Kınalı Kuzular*, TRT

- *Kız Babası*, ShowTV
- *Kızlar Yurdu*-2006, ShowTV
- *Kod Adı*, KanalD
- *Komedya*, FlashTV
- *Köprü*, StarTV
- *Kördüğüm*-2006, ShowTV
- *Kuş Dili*, ATV
- *Lafla Değil*, TRT
- *Maçolar*, ATV
- *Meçhule Gidenler*, FlashTV
- *Pardon Yani*, FlashTV
- *Pertev Bey'in Üç Kızı*, TRT
- *Rüyalarda Buluşuruz*, ShowTV
- *Sağır Oda*, KanalD
- *Sahte Prenses*, ShowTV
- *Selena*, ATV
- *Sev Kardeşim*, KanalD
- *Sevda Çiçeği*, ShowTV
- *Sevginin Gücü*-2006, TGRT
- *Sıla*, ATV, ErTV
- *Sırça Köşk*, StarTV
- *Şarkılar Susmasın*, KanalD
- *Şifacı*, Kanal7
- *Tarık ve Diğerleri*, STV
- *Taşa Yazılan Aşk*, TGRT
- *Taşların Sırrı*-2006, StarTV
- *Tutkunum Sana*, ShowTV
- *Ümit Milli*, StarTV
- *Yağmurdan Sonra*, STV
- *Yalancı Yarim*, StarTV
- *Yalnız Kalpler* (*Mi pequeña Soledad*, 1990), Kanal1
- *Yaprak Dökümü*-2006, KanalD
- *Yaşanmış Şehir Hikâyeleri*, KanalD
- *Yeşeren Düşler*, STV, MehtapTV
- *Yolcu*-2006, StarTV

2007

- *Affedilmeyen*, ATV
- *Anne Yarısı*, Kanal7
- *Annem*, KanalD, MaxSmart
- *Arka Sıradakiler*, FoxTV, TNT
- *Asi*-2007, KanalD
- *Aşk Eski Bir Yalan*, FoxTV
- *Aşk Kapıyı Çalınca*-2007, StarTV
- *Aşk Yeniden*, TRT
- *Ayda*, ATV
- *Ayrılık*-2007, ShowTV
- *Benden Baba Olmaz*, StarTV
- *Bez Bebek*, FoxTV
- *Bıçak Sırtı*-2007, KanalD
- *Boşanmak İstemiyorum*, STV
- *Cici Annem*, Kanal7
- *Cumhur Cemaat*, Kanal1
- *Çatı Katı*, Kanal1
- *Çok Özel Tim/Ç.Ö.T.*, StarTV
- *Dağlar Delisi*, StarTV
- *Dede Korkut Masalları*, TRT
- *Demir Leblebi*, Kanal7
- *Dicle*, ATV
- *Dudaktan Kalbe*-2007, ShowTV
- *Düş Yakamdan*-2007, FoxTV
- *Duvar*, ATV
- *Eksik Etek*-2007, ShowTV
- *El Gibi*, ATV
- *Elif'in Günlüğü*, FoxTV
- *Elveda Derken*, KanalD
- *Elveda Rumeli*, ATV
- *Ertelenmiş Hayatlar*, ATV
- *Eşref Saati*, ShowTV
- *Evimin Erkeği*, TRT
- *Fedai*, StarTV
- *Fesupanallah*, ATV
- *Fıkra Turka*, Kanal7
- *Fikrimin İnce Gülü*, ShowTV
- *Fırtınalı Aşk*, ATV
- *Gemilerde Talim Var*, ATV
- *Gençlik Başımda Duman*, KanalD
- *Genco*, KanalD
- *Geniş Zamanlar*, StarTV
- *Gönül Salıncağı*, TRT
- *Güzel Günler*-2007, TRT
- *Gurbet Yolcuları*, Kanal1
- *Hakkını Helal Et*, STV

- *Hayal ve Gerçek*, ATV
- *Hayat Apartmanı*, ShowTV
- *Hayat Kavgam*, ShowTV
- *Hepsi 1*, ShowTV
- *Hırçın Kız*, FoxTV
- *Hürmüz Gelin*, Kanal7
- *İki Yabancı*, ATV
- *Kaçak Gelin*, Kanal7
- *Kader*-2007, StarTV
- *Kaptan*, ShowTV
- *Kara Duvak*, ShowTV
- *Kara İnci*, ATV
- *Karayılan*, ATV
- *Kartallar Yüksek Uçar*-2007, FoxTV
- *Kavak Yelleri*-2007, KanalD
- *Kelebek Çıkmazı*, ATV
- *Kısmetim Otel*, ShowTV
- *Kod Adı Kaos*, KanalD
- *Komedi Dükkânı*, TV8, TRT, StarTV
- *Komiser Nevzat-Kanun Namına*, ATV
- *Korkusuzlar*, ATV
- *Küçük Adımlar*, TRT
- *Küçük Semazen*, Kanal7
- *Kurtlar Vadisi Terör*, ShowTV
- *Kurtlar Vadisi Pusu*, ShowTV, KanalD, ATV, TNT
- *Kuzey Rüzgârı*, ShowTV
- *Leylan*, StarTV
- *Mahşer*, ATV
- *Menekşe ile Halil*, KanalD
- *Metropol Cafe*, Cine5
- *Nazlı Yarim*, ShowTV
- *O Han Show* (Skeç), TGRT
- *Oğlum İçin*-2007, ShowTV
- *OKS Anneleri*, FoxTV
- *Oyun Bitti*-2007, KanalD
- *Ölümsüz Kahramanlar*, STV
- *Parmaklıklar Ardında*, ATV
- *Pusat*, ShowTV
- *Sana Mecburum*, KanalD
- *Sardunya Sokak*, TRT
- *Senden Başka*, ATV
- *Senin Uğruna*, KanalD
- *Sessiz Fırtına*, KanalD
- *Sessiz Gemiler*, ATV
- *Sevgili Dünürüm*, StarTV
- *Sevgili Öğretmenim*, StarTV
- *Sinekli Bakkal*-2007, ATV
- *Sır Gibi*, StarTV
- *Son Tercih*, ShowTV
- *Suç Dosyası*-2007, FoxTV
- *Şöhret Okulu*, ATV
- *Şölen*, StarTV
- *Tatlı Bela Fadime*, StarTV
- *Tatlı İntikam*-2007, StarTV
- *Tek Türkiye*, STV
- *Ters Yüz*, StarTV
- *Tılsım Adası*, ATV
- *Tutsak*, FoxTV
- *Üç Tatlı Cadı*, FoxTV
- *Vatan Sağolsun*, STV
- *Vazgeç Gönlüm*, StarTV
- *Yalan Dünya*-2007, StarTV
- *Yaralı Yürek*, ShowTV
- *Yasak Elma*, ShowTV
- *Yemin*, Kanal7, FoxTV
- *Yeni Evli*, TRT
- *Yersiz Yurtsuz*, ATV
- *Yıldızlar Savaşı*, KanalD
- *Zeliha'nın Gözleri*, StarTV, MaxSmart
- *Zoraki Koca*, KanalD

2008

- *1 Kadın 1 Erkek*, TürkMax
- *A5 Akmerkez'de*, KanalD
- *Adanalı*, ATV
- *Ağlamak Yok*, ShowTV
- *Akasya Durağı*, KanalD
- *Aman Annem Görmesin*, ATV
- *Aşk Yakar*, KanalD
- *Aşk-ı Memnu*-2008, KanalD, MaxSmart
- *Aşkım Aşkım*-2008, Kanal1
- *Ateşle Barut*, FoxTV
- *Ateşten Koltuk*, FoxTV

- *Avukatlar*, ATV
- *Ay Işığı*, StarTV
- *Baba Ocağı*-2008, StarTV
- *Babam Adam Olacak*, TRT
- *Bahar Dalları*, TRT
- *Ben Yaparım*, TRT
- *Beni Unutma*-2008, TRT
- *Benim Annem Bir Melek*, ATV, StarTV, MaxSmart
- *Bir Göçmen Kuştu O*, TRT
- *Bir Varmış Bir Yokmuş*, StarTV
- *Canım Ailem*, ATV
- *Cennetin Çocukları*, ATV
- *Cesaretin Var mı Aşka?*, KanalD
- *Çemberin Dışında*, StarTV
- *Çok Güzel Hareketler Bunlar*, KanalD
- *Çorap Söküğü*, Kanal7
- *Dalgakıran*, TRT
- *Dantel*-2008, ATV
- *Dedektif Biraderler*, FoxTV
- *Deniz ve Mehtap*, KanalD
- *Derdest*, StarTV
- *Derman*, KanalD
- *Dizine Dursun*, Kanal7
- *Doğruluk Ekseni*, STV
- *Doksandokuz*, Kanal7
- *Doludizgin Yıllar*, ATV, TRT
- *Düğün Şarkıcısı*, KanalD
- *Dur Yolcu*, TRT
- *Ece*, KanalD
- *Elif*, ATV
- *Emret Komutanım*-2008, Kanal1
- *Eyvah Halam*, KanalD
- *Gazi*, ATV
- *Geç Gelen Bahar*, ATV
- *Gece Gündüz*, KanalD, MaxSmart
- *Gece Sesleri*, ShowTV
- *Göl*, TRT
- *Goncakaranfil*, ATV
- *Görgüsüzler*, ATV
- *Güldünya*-2008, StarTV
- *Gurbet Kuşları*, ATV
- *Havalimanı/İyi Uçuşlar*, StarTV
- *Hayat Güzeldir*, ShowTV
- *Hemşire Meri*, Kanal1
- *Hepimiz Birimiz İçin*, KanalD
- *Her Halimle Sev Beni*, TRT
- *Hıçkırık*, ATV
- *Hicran*-2008, StarTV
- *İpsiz Recep*, TRT
- *İyilik Kervanı*, STV
- *Kader Çizgisi*, STV
- *Kalpsiz Adam*, StarTV
- *Karamel*, ShowTV
- *Kardelen*-2008, KanalD
- *Kayıp Prenses*, KanalD
- *Kendi Okulumuza Doğru*, STV
- *Kınacılar Konağı*, FlashTV
- *Kırmızı Işık*, TRT
- *Kız Takımı*, FoxTV
- *Kolay Gelsin*, KanalD
- *Kollama*, STV
- *Komedi Türk*, FoxTV
- *Küçük Kadınlar*-2008, KanalD, StarTV
- *Limon Ağacı*, ATV
- *Melekler Korusun*, ShowTV
- *Memur Muzaffer*, FoxTV
- *Mert ile Gert*, TRT
- *Milyonda Bir*, StarTV
- *Misyon*, FlashTV
- *Nerede Kalmıştık*, TürkMax
- *Nuri Kantar ve Torunları*, ATV
- *Ölüm Çiçekleri/Saraybosna*, StarTV
- *Paramparça Aşklar*, Kanal1
- *Pars Narkoterör*, ShowTV
- *Peri Masalı*, Kanal1
- *Prenses Perfinya*, FoxTV
- *Proje 13* (İlk Yerli İnternet Dizisi), Proje13.com
- *Pulsar*, StarTV
- *Rüzgâr*, Kanal1
- *Sen Harikasın*, ATV, Kanaltürk
- *Serçe*, StarTV
- *Servet Avcısı*, ATV
- *Sevgili Düşmanım*, Kanal7

- *Sınıf*, ShowTV
- *Son Ağa*, StarTV
- *Son Bahar*, StarTV
- *Süper Babaanne*, TRT
- *Sürgün Hayatlar*, TRT
- *Talih Kuşu*, ATV
- *Unutma Beni*-2008, FoxTV
- *Üvey Aile*, FoxTV
- *Vurgun*, ShowTV
- *Yaban Gülü*, ATV
- *Yalan Dünya*-2008, ATV
- *Yalancı Romantik*, FoxTV
- *Yol Arkadaşım*, KanalD
- *Zincir Bozan*, TürkMax
- *Zırtık Mafya*, ShowTV
- *Zülfikâr*, Kanal7

2009
- *IV. Osman*, STV
- *Acemi Müezzin*, TRT
- *Açık Mutfak*, TürkMax
- *Acil Servis*-2009, ShowTV
- *Ah Kalbim*, TRT
- *Aile Reisi*, StarTV
- *Aile Saadeti*, ATV
- *Alayına İsyan*, TRT
- *Altın Kızlar*-2009, ATV
- *Aşk Bir Hayal*, ATV
- *Aşkın Gözü Kör*, TRT
- *Aşkın Kanunu*, ATV
- *Aynadaki Düşman*, TRT
- *Ayrılık*-2009-(Yönetmen: M. Balekoğlu), TRT
- *Ayrılık*-2009-(Yönetmen: O. Tan), TRT
- *Balkan Düğünü*, ShowTV
- *Benim Güzel Meleğim*, ATV
- *Bir Bulut Olsam*, KanalD
- *Biz Evlendik*, StarTV
- *Bodrum-İstanbul*, ATV
- *Bu Kalp Seni Unutur mu?/Uyan Sevgili*, ShowTV
- *Cam Kırıkları*, TRT
- *Canını Sevdiğimin İstanbul'u/CSI*, TRT
- *Çılgın Kanal*, TRT
- *Çocukluk Günleri*, TRT
- *Deney Bahçesi*, JOJO
- *Deniz Yıldızı*, FoxTV
- *Dila Hanım*, ShowTV
- *Es-Es*, ATV
- *Eşşşek Şakası*, FoxTV
- *Ey Aşk Nerdesin?*, ATV
- *Ezel*, ATV
- *Geniş Aile*, KanalD, StarTV
- *Gönül Bahçesi*, KanalTürk
- *Haneler*, KanalD
- *Hanımın Çiftliği*-2009, KanalD
- *Harbi Tivi*, ATV
- *Hayat Dersi*, STV
- *Hesaplaşma*, TRT
- *Hey Onbeşli*, TRT
- *Hicran Yarası*-2009, TRT
- *İki Alyans*, STV
- *İstanbul Çocukları*, StarTV
- *İstanbul'da Aşık Oldum*, TRT
- *Kader Yolu*, FlashTV
- *Kafkas*, TRT
- *Kahramanlar*, ShowTV
- *Kahve Bahane*, TürkMax
- *Kapadokya Düşleri*, TRT
- *Kapalıçarşı*, ATV
- *Karşı Köyün Delisi*, TRT
- *Kasaba*-2009, ATV
- *Kaybedenler*, TRT
- *Kırık Kalpler*-2009, STV
- *Kış Masalı*, ATV
- *Kısaca Ramazan*, TRT
- *Kız Kaçıran*, ATV
- *Komşu Komşu*-2009, ATV
- *Komşu Köyün Delisi*, TRT
- *Kül ve Ateş*, StarTV
- *M.A.T.*, TRT
- *Makber*, StarTV
- *Manyak Dükkân*, ShowTV
- *Masal*, ATV
- *Maskeli Balo*, StarTV

- *Masumlar*, ATV
- *Miras*, TRT
- *Nefes*, ATV
- *Ömre Bedel*, FoxTV
- *Papatyam*, StarTV
- *Ramazan Güzeldir*, TRT
- *Ritmini Arayan Kalpler*, STV
- *Safir Küpeler*, ATV
- *Sakarya Fırat*, TRT
- *Samanyolu*-2009, ATV
- *Sarı Sarı Liralar*, Kanal7
- *Sıkı Dostlar*-2009, FoxTV
- *Sivas*, TRT
- *Sivas Aşıklar Bayramı*, TRT
- *Su Gibi*, FoxTV
- *Suların Sırrı/Arvas*, KanalD
- *Teyzanne*, StarTV
- *Umut Çocukları*, StarTV
- *Unutulmaz*, ATV
- *Uygun Adım Aşk*, FoxTV
- *Yalancısın Sen*, ATV
- *Yapma Diyorum*, TRT
- *Yeni Baştan*, FoxTV
- *Zoraki Başkan*, TRT

YABANCI DİZİLER (1971-2009)
YILA GÖRE

Aynı ismi taşıyan yapımların Türkiye yayın yılları yanında tekrar verilmiştir. Orijinal adı aynı olanlar tekrar belirtilmemiştir.

Yabancı Dizi Adı / Orijinal Ad - Orijinal Yayın Yılı / Yayın Kanalı

1970
- *999'u Çeviriniz* (İlk Yabancı Dizi, Orijinali Belirsiz), TRT

1972
- *Bedava Dünya Gezisi* (İlk Türkçe Seslendirilmiş Yabancı Dizi, Orijinali Belirsiz), TRT
- *Görevimiz Tehlike*-1972 (*Mission Impossible*, 1966), TRT

1973
- *Ben ve Şempanze* (*Me and the Chimp*, 1972), TRT
- *Sirk Dünyası* (*Greatest Show on Earth, the*, 1963), TRT
- *UFO* (1971), TRT
- *Uzay Yolu*-1973 (*Star Trek*, 1966), TRT

1974
- *Alo Polis* (*Allô police*, 1966), TRT
- *Arsen Lüpen/Kibar Hırsız* (Arsène Lupin, 1971), TRT
- *Ayı ve Ben* (*Gentle Ben*, 1967), TRT
- *Doludizgin* (*Bonanza*, 1959), TRT
- *Kaçak*-1974 (*Fugitive, the*, 1963), TRT
- *Karanlıktaki Adam* (*Longstreet*, 1971), TRT
- *Tatlı Sert*-1974 (*Avengers, the*, 1961), TRT

1975
- *Aziz* (*Saint, the*, 1962), TRT
- *Babasının Oğlu*-1975 (*Dombey and Son*, 1969), TRT
- *Bale Pabuçları* (*Ballet Sboes*, 1975), TRT
- *Çöl ve Vahşet* (*W pustyni i w puszczy*, 1974), TRT
- *İkinci Hayat* (*Second Hundred Years, the*, 1967), TRT
- *İnsan Avcısı* (*Manhunter*, 1974), TRT
- *Kaygısızlar*-1975 (*Persuaders, the*, 1971), TRT
- *Komiser Columbo* (*Columbo*, 1971), TRT
- *Müzedeki Hayalet* (*Belphegor*, 1965), TRT
- *Pasaklı Sally* (*Dirty Sally*, 1974), TRT

- *Rose Sokağı 12 Numara* (*House at 12 Rose Street, the*, 1980), TRT
- *Sihirbaz* (*Magician, the*, 1973), TRT
- *Şirket* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Uzay 1999* (*Space: 1999*, 1975), TRT
- *Zehir Hafiye* (Orijinali Belirsiz), TRT

1976
- *6 Milyon Dolarlık Adam* (*Six Million Dollar Man, the*, 1974), TRT
- *Aytaşı* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Demiryolu Çocukları* (*Railway Children, the*, 1968), TRT
- *Doktorlar-1976* (*Ben Casey*, 1961), TRT
- *Emma* (1972), TRT
- *Eski Dostlar-1976* (*Zoo Gang, the*, 1974), TRT
- *Fury/İki Arkadaş-1976* (*Fury*, 1955), TRT
- *Hür Doğanlar* (*Born Free*, 1974), TRT - *Isırgan Otu* (*Graine d'ortie*, 1973), TRT
- *Jack* (1975), TRT
- *Kojak* (*Kojak*, 1973), TRT
- *Kral ve Ben-1976/Genç Kız ve Kral-1979* (Anna and the King, 1972), TRT
- *Küçük Ev* (*Little House on the Prairie*, 1974), TRT
- *Küçük Prenses* (*A Little Princess*, 1973), TRT
- *Kung Fu* (1972), TRT
- *Laurence Olivier Sunuyor* (*Laurence Olivier Presents*, 1976), TRT
- *Polis Dosyası* (*Police Story*, 1973), TRT
- *Pollyanna* (1973), TRT
- *Rüzgârlı Bayır/Rüzgârlı Tepe* (*Wuthering Heights*, 1967), TRT
- *Salty* (1974), TRT
- *Söz Savunmanın* (*Petrocelli*, 1974), TRT
- *Üç Silahşörler-1976* (*Three Musketeers, the*, 1966), TRT
- *Vadideki Hayat* (*Monroes, the*, 1966), TRT

1977
- *65'lilere Ne Oldu?* (*What Really Happened to the Class of '65*, 1977), TRT
- *Antikacı* (*Les habits noirs*, 1967), TRT
- *Banacek* (1972), TRT
- *Baretta* (1975), TRT
- *Bir Köpeğin Serüvenleri/Koş Joe Koş* (*Run, Joe, Run*, 1974), TRT
- *Bu İkiliye Dikkat* (*Switch*, 1975), TRT
- *Çarli'nin Melekleri* (*Charlie's Angels*, 1976), TRT
- *Dokunulmazlar* (*Untouchables, the*, 1959), TRT
- *Genç Doktorlar* (*Interns, the*, 1970), TRT
- *Girl with Something Extra, the* (1973), TRT
- *Hanedanların Çöküşü* (*Fall of Eagles*, 1974), TRT
- *Hayat Yolu* (*Marcus Welby, M.D.*, 1969), TRT
- *İsviçreli Robinsonlar* (*Swiss Family Robinson*, 1975), TRT
- *İvan Hoe* (*Ivan Hoe*, 1970), TRT
- *Kaptanlar ve Krallar* (*Captains and the Kings*, 1976), TRT
- *Kaybolan Adalar* (*Lost Islands, the*, 1976), TRT
- *McCoy* (1975), TRT
- *McMillan ve Karısı* (*McMillan & Wife*, 1971), TRT
- *Mutsuzlar* (*Survivors, the*, 1969), TRT
- *Napolyon'un Aşkları* (*Napoleon and Love*, 1974), TRT
- *Siyah Lale* (*Black Tulip, the*, 1970), TRT
- *Spencer'ın Pilotları* (*Spencer's Pilots*, 1976), TRT
- *Şehir ve Adam* (*Man and the City, the*, 1971), TRT
- *Zengin ve Yoksul* (*Rich Man, Poor Man*, 1976), TRT

1978
- *Acemiler* (*Rookies, the*, 1972), TRT, ShowTV, ErTV, OlayTV
- *Aspen* (1977), TRT
- *Beklenmeyen Olaylar* (*When Havoc Struck*, 1978), TRT

- *Cehennem Sıcağında*-1978 (*Long Hot Summer*-1965, *the*, 1965), TRT
- *Çalınan Taç* (*Prince and Pauper, the*, 1976), TRT
- *Flipper* (1964), TRT
- *Hard Times* (1977), TRT
- *İhtiyar Delikanlı* (*Barnaby Jones*, 1973), TRT
- *Kadın Polis/İki Arkadaş*-1978 (*Police Woman*, 1974), TRT
- *Kapalı Kapılar Ardında Washington* (*Washington: Behind Closed Doors*, 1977), TRT
- *Lorna Doone* (1963), TRT
- *Madigan* (1972), TRT
- *Mohikanların Sonuncusu* (*Last of the Mohicans*, 1977), TRT
- *Rosenbergler Ölmemeli* (*Les Rosenberg ne doivent pas mourir*, 1975), TRT
- *Savaş ve Barış* (*War & Peace*, 1972), TRT
- *Skippy* (1967), TRT
- *Tatlı Bela* (*Mork & Mindy*, 1978), TRT
- *Tek Başına*-1978 (*BaStard, the*, 1978), TRT
- *Vadim O Kadar Yeşildi ki* (*How Green Was My Valley*, 1975), TRT
- *Vakıf* (*Foundation, the*, 1977), TRT
- *Will Shakespeare* (*Life of Shakespeare*, 1978), TRT
- *Yaşadığımız Dünya-Yaşadığımız Deniz* (*Undersea World of Jacques Cousteau, the*, 1966), TRT
- *Zaman Tüneli*-1978 (*Time Tunnel, the*, 1966), TRT

1979

- *7. Sokak* (*Seventh Avenue*, 1977), TRT
- *Anna Karenina* (1977), TRT
- *Aşağıdakiler Yukarıdakiler* (*Upstairs, Downstairs*, 1971), TRT
- *Aşk Gemisi* (*Love Boat, the*, 1977), TRT
- *Bayan Columbo* (*Mrs. Columbo*, 1979), TRT
- *Benson* (*Benson*, 1979), TRT
- *Beyaz Gölge* (*White Shadow, the*, 1978), TRT
- *Bir Zamanlar Kartaldı* (*Once an Eagle*, 1976), TRT
- *Dallas* (1978), TRT
- *Gökyüzü Prensleri* (*Margherita*, 1978), TRT
- *Günümüzün Kadını Helen* (*Helen A Woman of Today*, 1973), TRT
- *Kaçırılan Bebek* (*Lindbergh Kidnapping Case, the*, 1976), TRT
- *Kökler* (*Roots, the*, 1977), TRT
- *Köstebek*-1979 (*Tinker Tailor Soldier Spy*, 1979), TRT
- *Lassie*-1979 (1954), TRT
- *Laverne ve Shirley/Çılgın Kızlar* (*Laverne & Shirley*, 1976), TRT
- *Logan'ın Kaçışı* (*Logan's Run*, 1977), TRT
- *Mork ve Mindy* (*Mork & Mindy*, 1978), TRT
- *Walton Ailesi* (*Waltons, the*, 1971), TRT
- *Yumurcak* (*Dennis the Menace*, 1959), TRT

1980

- *Doruk* (*Top of the Hill*-1980, 1980), TRT
- *Gauguin*-1980 (*Gauguin the Savage*, 1980), TRT
- *Hastane*-1980 (*Doctors' Hospital*, 1975), TRT
- *Holmes ve Yo-Yo* (*Holmes and Yo-Yo*, 1976), TRT
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1980 (*From Here to Eternity*, 1979), TRT
- *Kadın Doktorlar* (*Women in White, the*, 1966), TRT
- *Küçük Kadınlar*-1980 (*All My Darling Daughters*, 1972), TRT
- *Lee Harvey Oswald Ölmeli* (*Trial of Lee Harvey Oswald, the*, 1977), TRT
- *M.A.S.H* (1972), TRT
- *Saint'in Dönüşü* (*Return of the Saint*, 1978), TRT
- *Şimşek* (*Adventures of Champion, the*, 1955), TRT
- *Siyah İnci*-1980 (*Mister Ed*, 1958), TRT
- *Tekerlekler* (*Wheels*, 1978), TRT

1981
- *Aile Dediğin* (*Family Affair*, 1966), TRT
- *Babam En İyisini Bilir* (*Father Knows Best*, 1954), TRT
- *Bebekler Vadisi* (*Jacqueline Susann's Valley of the Dolls*, 1981), TRT
- *Doktor Who*-1981 (*Doctor Who*-1963, 1963), TRT
- *Flamingo Yolu* (*Flamingo Road*, 1980), TRT
- *Follyfoot Çiftliği* (*Follyfoot*, 1971), TRT
- *Giyom Tell* (*William Tell*, 1958), TRT
- *Martı Adası* (*L'Isola del gabbiano*, 1981), TRT
- *Moviola* (*Moviola the Scarlett O'Hara War*, 1980), TRT
- *Rockford Dosyası* (*Rockford Files, the*, 1974), TRT
- *Sekiz Çocuklu Aile* (*Eight Enough*, 1977), TRT
- *Smith ve Jones* (*Alias Smith and Jones*, 1971), TRT
- *Tatlı Sert*-1981 (*New Avengers, the*, 1976), TRT
- *Tehlike Çemberi* (*Hart To Hart*, 1979), TRT
- *Topak* (*Here's Boomer*, 1980), TRT
- *Uzaylı Melekler* (*Star Maidens*, 1976), TRT
- *Yaşamak İçin* (*Run for Your Life*, 1965), TRT
- *Zor Yıllar* (*Winston Churchill: the Valiant Years*, 1960), TRT

1982
- *Atlantis'ten Gelen Adam* (*Man From Atlantis*, 1977), TRT
- *B.J. ve Ayı* (*B.J. and the Bear*, 1978), TRT
- *Cennetin Doğusu* (*East of Eden*, 1981), TRT
- *Çiftlik* (*Hanging by a Thread*, 1979), TRT
- *Daktari* (1966), TRT
- *Dedektif Hagen* (*Hagen*, 1980), TRT
- *Don Kişot'un Maceraları* (*Adventures of Don Quixote, the*, 1973), TRT
- *Gümüş Kaşıklar* (*Silver Spoons*, 1982), TRT
- *Harold Lloyd Show* (*World of Comedy*, 1962), TRT
- *Hayal Adası/Hayal Beldesi* (*Fantasy Island*, 1977), TRT
- *İki Şehrin Hikâyesi* (*A Tale of Two Cities*-1980, 1980), TRT
- *Kimsesiz Çocuk Remi* (*Sans famille*, 2000), TRT
- *Marco Polo* (*Marco Polo*, 1982), TRT
- *Profesyoneller* (*Professionals, the*, 1977), TRT
- *Savaş Yıldızı* (*Galactica 1980*, 1980), TRT
- *Shogun/Shogun'un Doğuşu* (*Shogun*, 1980), TRT
- *Tammy* (*Tammy*, 1965), TRT
- *Tutkular*-1982 (*Scruples*, 1980), TRT

1983
- *25. Yüzyıl* (*Buck Rogers in the 25th Century*, 1979), TRT
- *A Takımı* (*A-Team, the*, 1983), TRT, StarTV, Cine5
- *Babasının Oğlu*-1983 (*Devlin Connection, the*, 1982), TRT
- *Cengiz Han* (*Aokiôkami narukichiomoase no shôgai*, 1980), TRT
- *Cennet Adası* (*Paradise Island*, 1977), TRT
- *Enola Gay* (*Enola Gay the Men, the Mission, the Atomic Bomb*, 1980), TRT
- *Goliath Batıyor/Goliath Bekliyor* (*Goliath Awaits*, 1981), TRT
- *Güçlü Portreler* (*Leaders of the Twentieth Century*, 1978), TRT
- *Hanedan* (*Dynasty*, 1981), TRT, MyMax
- *Köstebeğin Dönüşü* (*Smiley's People*, 1982), TRT
- *Küçük Mo* (*Little Mo*, 1978), TRT
- *Magnum P.I.* (1980), TRT
- *Notre Dame'ın Kamburu* (*Hunchback of Notre Dame, the*, 1982), TRT
- *Renegades* (1983), TRT
- *San Fransisko Sokakları* (*Streets of San Francisco, the*, 1972), TRT
- *Sara Dane* (1982), TRT

- *Simon Kardeşler/Simon ve Simon* (*Simon & Simon*, 1981), TRT, StarTV
- *Şahika* (*Citadel, the*, 1983), TRT
- *Taksi* (*Taxi*, 1978), TRT

1984
- *7 Kardeşe 7 Gelin* (*Seven Brides for Seven Brothers*, 1982), TRT
- *Adventures of Sherlock Holmes, the* (1984), TRT
- *Amanda'nın Oteli* (*Amanda's*, 1983), TRT
- *Cennete Dönüş* (*Return to Eden*, 1983), TRT
- *Dük Caddesi Düşesi* (*Duchess of Duke Street, the*, 1976), TRT
- *Eva Ryker'in Anıları* (*Memory of Eva Ryker, the*, 1980), TRT
- *Gazap Kuşları* (*Thorn Birds, the*, 1983), TRT
- *Huckleberry Finn ve Dostları* (*Huckleberry Finn and His Friends*, 1979), TRT
- *İki Şehir* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *İnsanlık İçin* (*Trapper John*, M.D., 1979), TRT
- *İyi Dost* (*Life and Times of Grizzly Adams, the*, 1977), TRT
- *Jamaika Hanı* (*Jamaika Inn*, 1983), TRT
- *Joey ve Redhawk* (*Joey and Redhawk*, 1978), TRT
- *Mavi ve Gri* (*Blue and the Gray, the*, 1982), TRT
- *Maymunlar Cehennemi* (*Planet of the Apes*, 1974), TRT
- *Meleklerin Öfkesi* (*Rage of Angels*, 1976), TRT
- *Mr. Merlin* (*Mr. Merlin*, 1981), TRT
- *Oyuncakçı* (*Dollmaker, the*, 1984), TRT
- *Oyunun Kuralı* (*Master of the Game*, 1984), TRT
- *Piyango* (*Lottery*, 1983), TRT
- *Sam* (1973), TRT
- *Savaş Rüzgârları* (*Winds of War, the*, 1983), TRT
- *Sefiller* (*Les Miserables*, 1972), TRT
- *Serüven Peşinde* (*Tales of the Gold Monkey*, 1982), TRT
- *Şefler* (*Chiefs*, 1983), TRT
- *Şahin Tepesi* (*Falcon Crest*, 1981), TRT
- *Üçüncü Dünya Savaşı* (*World War III*, 1982), TRT
- *Zamanda Yolculuk* (*Voyagers*, 1982), TRT

1985
- *Alacakaranlık Kuşağı* (*Twilight Zone, the*, 1959), TRT
- *Balonun İpleri Kopunca* (*Day Bubble Burst, the*, 1982), TRT
- *Ben Claudius* (*I, Claudius*, 1976), TRT
- *Berrenger* (*Berrenger's*, 1985), TRT
- *Bir Hayatın Sırrı* (*Mayor of Casterbridge, the*, 1978), TRT
- *Blake'in Yedilisi* (*Blakes 7*, 1978), TRT
- *Cagney ve Lacey* (*Cagney and Lacey*, 1981), TRT
- *Casuslar Kralı* (*Reilly: Ace of Spies*, 1983), TRT
- *Ellis Adası* (*Ellis Island*, 1984), TRT
- *Fırtınalar-1985* (*Blood of Others, the*, 1984), TRT
- *İhtiras-1985* (*Rituals*, 1984), TRT
- *İki Arkadaş-1985* (*Cagney & Lacey*, 1981), TRT
- *İster İnan İster İnanma* (*Ripley's Believe It or Not*, 1982), TRT
- *Jane Eyre* (*Jane Eyre*, 1973), TRT
- *Kadının Gücü* (*A Woman of Substance*, 1985), TRT
- *Kara Şimşek* (*Knight Rider*, 1982), TRT, TNT
- *Köle Isaura-1985* (*Escrava Isaura*, 1976), TRT
- *Kuzen Rachel* (*My Cousin Rachel*, 1983), TRT
- *Matt ve Jenny* (*Matt and Jenny*, 1979), TRT
- *Muhteşem İkili-1985* (*Scarecrow and Mrs. King*, 1983), TRT
- *Prenses Daisy/Papatya Prenses* (*Princess Daisy*, 1983), TRT
- *Rebecca-1985* (*Rebecca of Sunnybrook Farm*, 1978), TRT
- *Sarı Gül* (*Yellow Rose, the*, 1983), TRT

- *Sürgünde* (*Birds Fall Down, the*, 1978), TRT
- *Şerefe* (*Cheers*, 1982), TRT
- *Şöhret*-1985 (*Celebrity*, 1984), TRT
- *Tom Brown'ın Okul Günleri* (*Tom Brown's Schooldays*, 2005), TRT
- *Tutku*-1985 (*Manions of America, the*, 1981), TRT
- *Yeni Bir Hayat*-1985 (*Knots Landing*, 1979), TRT

1986

- *A Death in California* (1985), TRT
- *Batının En İyisi* (*Best Of the West, the*, 1981), TRT
- *Bekleyiş* (*Persusasion*, 1971), TRT
- *Bütün Nehirler Akar* (*All the Rivers Run*, 1983), TRT
- *Büyük Takip* (*Hot Pursuit*, 1984), TRT
- *Cosby Ailesi* (*Cosby Show, the*, 1984), TRT
- *Degrassi Sokağı Çocukları* (*Kids Of Degrassi Street, the*, 1979), TRT
- *Edison Kardeşler* (*Edison Twins, the*, 1982), TRT
- *Esrar Perdesi* (*Lime Street*, 1985), TRT
- *Gece Güzeldir* (*Tender Is the Night*, 1985), TRT
- *Girdap* (Maelstrom, 1985), TRT
- *Görünmez Adam*-1986 (*Gemini Man*, 1976), TRT
- *Goya* (1985), TRT
- *Hava Kurdu* (*Airwolf*, 1984), TRT
- *Hollywood Kadınları* (*Hollywood Wives*, 1985), TRT
- *İntikam Yemini/Eğer Yarın Olursa* (*If Tomorrow Comes*, 1971), TRT
- *Jesse Owens'in Öyküsü* (*Jesse Owens Story, the*, 1984), TRT
- *Kâğıt Bebekler* (*Paper Dolls*, 1984), TRT
- *Kan ve Orkideler* (*Blood & Orchids*, 1986), TRT
- *Kanun Namına* (*Miami Vice*, 1984), TRT, StarTV
- *Kaptan Onedin* (*Onedin Line, the*, 1971), TRT
- *Kara Ejder* (*Jenseits der Morgenröte*, 1985), TRT
- *Kasaba*-1986 (*A Town Like Alice*, 1981), TRT
- *Kennedy* (1983), TRT
- *Kristof Kolomb* (*Christopher Columbus*, 1985), TRT
- *Küçük Afacan/Robot Kız Vicky* (*Small Wonder*, 1985), TRT
- *Louisiana* (*Louisiana*, 1984), TRT
- *Mercan Adası* (*Coral Island, the*, 1983), TRT
- *Mike Hammer* (*Mickey Spillane's Mike Hammer*, 1984), TRT
- *Monte Cristo Kontu* (*Le comte de Monte-Cristo*, 1979), TRT
- *Patron Kim?*-1986 (Who's the Boss?, 1984), TRT, CNBCe
- *Samuray'ın İntikamı* (*Die Rache des Samurai*, 1979), TRT
- *Santa Barbara* (1984), TRT
- *Sevgi Bağları* (*Loving*, 1983), TRT
- *Silas* (1981), TRT
- *Süper Nine* (*Super Gran*, 1985), TRT
- *Şanslı Luciano/Lucky Luciano* (*Gangster Cronicles, the*, 1981), TRT
- *Tacın İncisi* (*Jewel in Crown, the*, 1984), TRT
- *Tripodlar* (*Tripods, the*, 1984), TRT
- *Uzay* (*Space*, 1978), TRT
- *Vegas* (*Vega$*, 1978), TRT
- *Virginia* (*Ciranda de Pedra*, 1981), TRT
- *Yalan Rüzgârı* (*Young and the Restless*, 1973), TRT
- *Zafere Çağrı* (*Call to Glory*, 1984), TRT

1987

- *9'dan 5'e* (*9 to 5*, 1982), TRT
- *Aile Şerefi* (*Our Family Honor*, 1985), TRT
- *Alfred Hitchcock Sunar* (*Alfred Hitchcock Presents*, 1985), TRT
- *Altın Kızlar*-1987 (*Golden Girls, the*, 1985), TRT
- *Anastasia*-1987 (*Anastasia: the Mystery of*

Anna, 1986), TRT
- *Baba*-1987 (*Godfather Saga, the*, 1977), TRT
- *Batı Hülyası* (*Dream West*, 1986), TRT
- *Beni Rahat Bırak* (*Gimme a Break*, 1981), TRT
- *Berlin Alexander Meydanı* (*Berlin Alexanderplatz*, 1980), TRT
- *Bıçak Sırtı*-1987 (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Bitmeyen Görev* (*Equalizer, the*, 1985), TRT
- *Bizim Ev*-1987 (*Our House*, 1986), TRT
- *Bu Dünyanın Dışından* (*Out of This World*, 1987), TRT
- *Casablanca* (1983), TRT
- *Cehennem Sıcağında*-1987 (*Long Hot Summer*-1985, *the*, 1985), TRT
- *Cesur ve Güzel* (*Bold and Beautiful, the*, 1987), TRT, StarTV, KanalD
- *Cosmos* (1980), TRT
- *Çifte Cinayet* (*Doubletake*, 1985), TRT
- *Dantel*-1987 (*Lace*, 1984), TRT
- *Dedektiflik Bürosu* (*Remington Steele*, 1982), TRT
- *Deli Petro* (*Peter the Great*, 1986), TRT
- *Dr. Who* (1963), TRT, Cine5
- *Emret Bakanım/Buyrun Sayın Bakan* (*Yes Minister*, 1980), TRT, KanalD
- *Fırtınalar Vadisi* (*La vallee des peupliers*, 1986), TRT
- *Gauguin*-1987 (*Paul Gauguin*, 1975), TRT
- *Geceler Gündüzler* (*Noce i dnie*, 1975), TRT
- *Geçitler* (*Crossings*, 1986), TRT
- *Gizli Görevli* (*Cover Up*, 1984), TRT
- *Günahlar* (*Sins*, 1986), TRT
- *Güzel ve Çirkin* (*Beauty and the Beast*, 1987), TRT
- *Helen Keller* (*Helen Keller the Miracle Continues*, 1984), TRT
- *Jefferson Ailesi* (*Jeffersons, the*, 1975), TRT
- *Kayıp İmparatorluklar* (*Lost Empires*, 1986), TRT
- *Kelebek Hanım* (*Choka San*, 1985), TRT
- *Kuzey ve Güney* (*North and South*, 1985), TRT
- *Lili Marlen* (*Lili Marlen*, 1981), TRT
- *MacGyver* (*MacGyver*, 1985), TRT
- *Mavi Ay* (*Moonlighting*, 1985), TRT, TNT
- *Otel* (*Hotel*, 1983), TRT
- *Palmer Kasabası* (*Palmerstown, U.S.A.*, 1980), TRT
- *Pompei'nin Son Günleri* (*Pompei'nin Son Günleri*, 1984), TRT
- *Quincy* (*Quincy M.E.*, 1976), TRT
- *Ravioli* (*Ravioli*, 1984), TRT
- *Son Genel Vali* (*Lord Mountbatten the Last Viceroy*, 1986), TRT
- *Spearefield'in Kızı* (*Spearfield's Daughter*, 1986), TRT
- *Suikastlar Zinciri* (*Murder Of A Moderate Man*, 1985), TRT
- *Tepedekiler*-1987 (*First Among Equals*, 1986), TRT
- *Unutulan Hikâye* (*Forgotten Story, the*, 1983), TRT
- *Uzak Tepeler/Uzak Ufuklar* (*Far Pavilions, the*, 1984), TRT
- *Yavru Kuş* (*Nesthäkchen*, 1983), TRT

1988
- *Ateş Böceği Kafesi* (*Lovejoy*, 1986), TRT
- *Babalar ve Oğulları* (*Väter und Söhne-Eine deutsche Tragödie*, 1986), TRT
- *Bataklık* (*Silas Marner*, 1985), TRT
- *Benny Hill Show, the* (1969), TRT
- *Bir Başka Dünya* (*Outlaws*, 1986), TRT
- *Bluebell* (*Bluebell*, 1986), TRT
- *Cain'in Gülüşü* (*Le rire de Caïn*, 1986), TRT
- *Dedektif Babam* (*Crazy Like a Fox*, 1984), TRT
- *Dorothy'nin Esrarı* (*Have His Carcase*, 1987), TRT
- *Emret Başbakanım*-1988 (*Yes, Primeminister*, 1986), TRT
- *Evli ve Çocuklu*-1998 (*Married With Children*, 1987), TRT
- *Garibaldi* (*Il generale*, 1987), TRT
- *Gizli Gerçek* (*Simple Truth*, 1978), TRT

- *Hayatımdan Bir Yıl/Hayattan Bir Yıl* (*A Year in the Life*, 1986), TRT
- *Hill Caddesi Karakolu* (*Hill Street Blues*, 1981), TRT, KanalD
- *Jack Holborn* (1982), TRT
- *Kanun Kanundur* (*L.A. Law*, 1986), TRT
- *Kardeşim Tom* (*My Brother Tom*, 1986), TRT
- *Kay O'Brien* (1986), TRT
- *Korkusuz Casus* (*A Perfect Spy*, 1988), TRT
- *Köşeli Leopar* (*Square Leopard, the*, 1980), TRT
- *Krallar Kentinde Aşk* (*Love in the City of Kings*, 1982), TRT
- *Maria Chapdelaine* (1983), TRT
- *Matt Houston* (1982), TRT
- *Muhteşem Yabancı/Muhteşem İkili*-1992 (*Perfect Strangers*, 1986), TRT
- *Mussolini ve Ben* (*Mussolini and I*, 1985), TRT
- *Otherworld* (Otherworld, 1985), TRT
- *Polly Flint'in Gizli Dünyası* (*Secret World of Polly Flint, the*, 1987), TRT
- *Queenie* (1987), TRT
- *Sevimli Üçlü* (*Three's Company*, 1976), TRT
- *Sihirbaz Blacke* (*Blacke's Magic*, 1986), TRT
- *Stingray*-1985 (1985), TRT
- *Şahin* (*Street Hawk*, 1986), TRT
- *Şöhret*-1988 (*Fame*, 1987), TRT
- *Şövalye Pardayan/Floransalı Kız* (*Le chevalier de Pardaillan*, 1988), TRT
- *T. J. Hooker* (1982), TRT
- *Tom Sawyer*-1988 (1973), TRT
- *Verdi* (1982), TRT
- *Yıldız Adam* (*Starman*, 1986), TRT
- *Zaman Tüneli*-1988 (*Timeline*, 1989), TRT
- *Zorlu İkili* (*Dempsey and Makepeace*, 1985), TRT

1989

- *Atlanta Cinayetleri* (*Atlanta Child Murders, the*, 1985), TRT
- *Ayrılan Yollar* (*Fortunes of War*, 1987), TRT
- *Bellamy* (1981), TRT
- *Bergerac* (1981), TRT
- *Beyefendiler ve Oyuncular* (*Gentlemen & Players*, 1988), TRT
- *Brett Ailesi* (*Bretts, the*, 1987), TRT
- *Büyük Tuzak* (*Wiseguy*, 1987), TRT
- *Büyüyen Acılar* (*Growing Pains*, 1985), TRT
- *Catherine* (1981), TRT
- *Charles İş Başında* (*Charles in Charge*, 1984), TRT
- *Charming Ailesi* (*Charmings, the*, 1987), TRT
- *Dedektif Poirot* (*Agatha Christie Poirot*, 1989), TRT
- *Define Adası* (*L'isola del tesoro*, 1987), TRT
- *Define Adasına Dönüş* (*Return to Treasure Island*, 1986), TRT
- *Dünyalar Savaşı* (*War of the Worlds*, 1988), TRT
- *Düşman Aileler* (*Taurus Rising*, 1982), TRT
- *Evdeki Fırtına* (*Home Fires*, 1980), TRT
- *Fransız Devrimi'nin İlk Yazı* (*L'ete de la revolution*, 1989), TRT
- *Gizli Çekmece* (*Le tiroir secret*, 1986), TRT
- *Gökkuşağı Peşinde* (*Chasing Rainbows*, 1988), TRT
- *Güçlü İlaç* (*Strong Medicine*, 1986), TRT
- *Güneşteki Şato* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Hedef* (*Favorite Son*, 1988), TRT
- *Henderson Kardeşler* (*Henderson Kids, the*, 1987), TRT
- *Karınca Yuvası*-1989 (Jack the Ripper, 1988), TRT
- *Kate ve Allie* (*Kate & Allie*, 1984), TRT
- *Kızıl Leke* (*Scarlet Letter, the*, 1979), TRT
- *Küçük Hanım*-1989 (*Sinhá Moça*-1986, 1986), TRT
- *Matlock* (*Matlock*, 1986), TRT
- *Mavi Yıldırım* (*Blue Thunder*, 1984), TRT
- *McClain Yasası* (*McClain's Law*, 1981), TRT
- *Mutluluk Üçgeni* (*New Gigdet, the*, 1989), TRT
- *Omuz Omuza*-1989 (*Probe*, 1988), TRT

- *Otomatik Adam* (*Automan*, 1983), TRT
- *Oyun, Set ve Maç* (*Game, Set, and Match*, 1988), TRT
- *Pop Corn Kid* (*Pop Corn Kid, the*, 1987), TRT
- *Robin Hood*-1989 (*Robin of Sherwood*, 1984), TRT
- *Sahra'nın Sırrı* (*Il segreto del Sahara*, 1988), TRT
- *Savaş ve Anılar* (*War and Remembrance*, 1988), TRT
- *Sevmek Hakkı* (*Direito de Amar*, 1987), TRT
- *Spencer Emrinizde* (*Spenser: For Hire*, 1985), TRT
- *Tanamera: Lion of Singapore* (1989), TRT
- *Yeniden Doğuş* (*Ravages*, 1979), TRT
- *Yesenia* (*Yesenia*, 1988), TRT
- *Yetiş Doktor* (*E/R*, 1984), TRT
- *Zenginler de Ağlar* (*Los Ricos Tambien Lloran*, 1979), TRT
- *Ziyaretçiler* (*V*, 1984), TRT

1990

- *21. Cadde* (*21 Jump Street*, 1987), TRT
- *80 Günde Devrialem* (*Around the World in 80 Days*, 1989), TRT
- *Afacan Kız Madiken* (*Du är inte klok Madicken*, 1979), TRT
- *Afrika Yolculuğu* (*African Journey*, 1989), TRT
- *Ana Sevgisi* (*Mother Love*, 1989), TRT
- *Asiller Burcu* (*Noble House*, 1988), TRT
- *Aşk Kapıyı Çalınca*-1990 (*Cuando llega el amor/When Love Arrives*, 1990), TRT
- *Aynadaki Yüz* (Orijinali Belirsiz), StarTV
- *Bana Şans Dile* (*Wish Me Luck*, 1987), TRT
- *Benim 2 Babam Var* (*My Two Dads*, 1987), TRT
- *Bir Yıldız Doğuyor/Yıldızlara Ulaşmak* (*Alcanzar una estrella*, 1990), TRT
- *Biyonik Kadın* (*Bionic Woman, the*, 1976), TRT, TNT
- *Boş Yuva* (*Empty Nest*, 1988), TRT
- *Bourne Kimliği* (*Bourne Identity, the*, 1988), TRT
- *Büyük Düşler* (*Fameous Teddy Z, the*, 1989), TRT
- *Cesaret Gecesi* (*Night of Courage*, 1987), TRT
- *Churchill* (*Winston Churchill: the Wilderness Years*, 1981), TRT
- *Cimri*-1990 (*Amor com Amor Se Paga*, 1984), StarTV
- *Cinayet Dosyası* (*Murder, She Wrote*, 1984), TRT, TNT
- *Desperado* (*Desperado*, 1987), TRT
- *Dokun ve Öl* (*Touch and Die*, 1992), StarTV
- *Dusty* (*Dusty*, 1988), TRT
- *Eastenders* (1985), TRT
- *Erkekler* (*Men*, 1989), TRT
- *Evimiz* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Gece Mahkemesi* (*Night Court*, 1984), TRT
- *Gecenin Sesi* (*Midnight Caller*, 1988), TRT
- *Görevimiz Tehlike*-1988 (*Mission Impossible*-1988, 1988), TRT
- *Guldenburglar'ın Mirası* (*Das Erbe der Guldenburgs*, 1987), TRT
- *Hayat Ağacı* (*Generations*, 1989), TRT
- *Hemingway* (1988), TRT
- *İkiz Tepeler* (*Twin Peaks*, 1990), TRT
- *İnsanlar Yaşadıkça*-1990 (*Coming of Age*, 1988), TRT
- *Kan Bağları* (*Il cugino americano*, 1986), TRT
- *Karanlığın Eşiğinde* (*Edge of Darkness*, 1985), TRT
- *Kentucky Günleri* (*Bluegrass*, 1988), TRT
- *Komiser Maigret* (*Les enquetes du commissaire Maigret*, 1967), TRT
- *Komiser Navarro* (*Navarro*, 1989), TRT
- *Köprünün Çöktüğü Gece* (*Night the Bridge Fell Down, the*, 1983), StarTV
- *Kuğu* (*Quinceanera*, 1987), TRT
- *Lanet* (*Dain Curse, the*, 1978), TRT
- *Lassie*-1990 (*New Lassie, the*, 1989), TRT
- *Lizzie'nin Resimleri* (*Lizzie's Pictures*, 1987), TRT
- *Londralı Dickens* (*Dickens of London*, 1976),

TRT
- *Matmata'nın Gülleri* (*Les roses de Matmata*, 1986), TRT
- *Miranda* (*Raising Miranda*, 1988), ATV
- *Murphy Brown* (*Murphy Brown*, 1988), TRT
- *Nazikçe Dokunuş* (*Gentle Touch, the*, 1980), TRT
- *Neat ve Tidy* (*Adventures Beyond Belief*, 1987), TRT
- *Onur Kılıcı* (*Sword of Honour*, 1986), TRT
- *Para* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Perry Mason* (1957), TRT
- *Prisoner, the* (1967), TRT
- *Roseanne* (1988), TRT
- *Sahil Güvenlik* (*Baywatch*, 1989), TRT, Kanal1
- *Sakin Dedektif* (*Wacht tot hij opbelt*, 1981), TRT
- *Sessiz Oyun* (*A Quiet Conspiracy*, 1989), TRT
- *Sıra Sende* (*It's Your Move*, 1984), TRT
- *Son Şarkı* (*Romanza final/Gayarre*, 1986), TRT
- *Sonsuz Yolculuk* (*Shiralee, the*, 1987), TRT
- *Soy Ağacı* (*Family Tree, the*, 1983), TRT
- *Suç Dosyası*-1990 (*Crime Story*, 1986), TRT
- *Suçüstü* (*Guilty Thing Surprised*, 1988), StarTV
- *Süper Çocuk* (*My Secret Identity*, 1988), TRT
- *Şampanya Charlie* (*Champagne Charlie*, 1989), TRT
- *Taler ve Tuner* (*T and T*, 1988), TRT
- *Tanrıların Yeldeğirmenleri* (*Windmills of the Gods*, 1988), TRT
- *Tatlı Aşk* (*A Fine Romance*, 1981), StarTV
- *Tehlikeli Antikalar* (*Friday the 13th the Series*, 1987), TRT
- *Tıp Merkezi* (*Medisch Centrum West*, 1988), TRT
- *Tutku ve Cennet* (*Passion And Paradise*, 1989), TRT
- *Wolf* (1989), TRT
- *Yaban Gülü Rosa* (*Rosa Salvaje*, 1987), TRT
- *Yanlız Sen* (*Tu o nadie/No One But You*, 1985), TRT
- *Yeni Bir Dünya* (*A Peaceable Kingdom*, 1989), TRT
- *Yeni Dünyanın Maceracıları* (*Les aventuriers du Nouveau-Monde*, 1986), TRT
- *Yeniden Başlamak* (*Starting from Scratch*, 1988), TRT
- *Zaman ve Rüzgâr* (*O Tempo e o Vento*, 1985), TRT
- *Zamanın Ötesinde* (*Quantum Leap*, 1989), TRT
- *Zenginliğin Bedeli* (*La misere des riches*, 1989), TRT
- *Zil Çalınca* (*Saved by the Bell*, 1989), TRT
- *Zoro* (*Zorro*, 1990), TRT

1991
- *30'lu Yaşlar* (*thirtysomething*, 1987), TRT
- *Adadaki Dost* (*Island Son*, 1989), TRT
- *Aile Babası* (*Family Man, the*, 1990), TRT
- *Aile Meseleleri* (*Family Matters*, 1989), TRT
- *Aileler* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Aldatmaca* (*Deceptions*, 1985), TRT
- *Asırlık Efsane* (*Centennial*, 1978), StarTV
- *Aşk Tedavileri* (Orijinali Belirsiz), StarTV
- *Aşkın Dolunayı* (Orijinali Belirsiz), StarTV
- *Avcılar* (Orijinali Belirsiz), StarTV
- *Bangkok Sürgünü* (*Bangkok Hilton*, 1989), TRT
- *Başka Bir Dünya* (*Otherworld*, 1985), TRT
- *Bir Garip Aşk* (*Private War of Lucinda Smith, the*, 1990), StarTV
- *Booker* (*Booker*, 1989), TRT
- *Bütün Çocuklarım*-1991 (*All My Children*, 1970), StarTV
- *Buluşma* (*Saracen*, 1989), TRT
- *Cassidy* (1989), TRT
- *Chimera* (1991), StarTV
- *Concorde Olayı* (*Concorde Affaire '79*, 1979), TRT
- *Çantadaki Adam* (*Man in a Suitcase*, 1967), TRT
- *Dekoratör Kızlar* (*Designing Women*, 1986), StarTV

- *Diamondlar* (*Diamonds*, 1987), TRT
- *Doogie Howser* (*Doogie Howser*, M.D., 1989), TRT
- *Dream On* (1990), StarTV
- *Elvis* (1990), StarTV
- *Genç Charlie Chaplin* (*Young Charlie Chaplin*, 1989), TRT
- *Gri Üniformalılar* (*Dress Gray*, 1986), StarTV
- *Hastane Günlüğü* (*General Hospital*, 1963), StarTV
- *Hemşireler* (*Nightingales*, 1988), StarTV
- *Houston Şovalyeleri* (*Houston Knights*, 1987), TRT
- *Hunter* (*Hunter*, 1984), TRT
- *Ike: the War Years* (1979), TRT
- *In Living Color* (1990), HBB
- *Jake ve Şişman* (*Jake and the Fatman*, 1987), TRT
- *Karanlık Gölgeler* (*Dark Shadows*, 1966), TRT
- *Kasırga* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Kelebek Adası* (*Butterfly Island*, 1988), TRT
- *Kurdun Laneti* (*Werewolf*, 1987), TRT
- *Macera Peşinde* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Manimal* (1983), TRT
- *Manuela* (1991), TRT
- *Masal Tiyatrosu* (*Faerie Tale Theatre*, 1982), TRT
- *Molly* (*Days and Nights of Molly Dodd, the*, 1987), StarTV
- *Mount Royal* (1988), StarTV
- *Oğullar ve Kızlar* (*Sons and Daughters*, 1982), TRT
- *Otostopçu* (*Hitchhiker, the*, 1983), TRT
- *Özel Dedektif* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Papatyaları Kopartmayın* (*Please Don't Eat the Daisies*, 1965), TRT
- *Patridge Ailesi* (*Partridge Family, the*, 1970), TRT
- *Riviera* (1991), StarTV
- *Süper Boy/Superboy* (1988), ShowTV, ERTV
- *Şafak Yıldızının Oğlu* (*Son of the Morning Star*, 1991), TRT
- *Tehlikeli Bir Hayat* (*Dangerous Life*, 1988), TRT
- *Tepedekiler*-1991 (*Top of the Hill*-1989, 1989), TRT
- *Uçak Gemisi* (*Supercarrier*, 1988), StarTV
- *Vahşi Kedı*-1991 (Orijinali Belirsiz), StarTV
- *Yargıç* (*Il Magistrato*, 1989), TRT
- *Yarından Gelen Kız* (*Girl from Tomorrow, the*, 1991), TRT
- *Yaşadığımız Günler* (Orijinali Belirsiz), StarTV
- *Yemyeşil* (*Evergreen*, 1985), StarTV
- *Zavallı Küçük Zengin Kız* (*Poor Little Rich Girl the Barbara Hutton Story*, 1987), TRT

1992

- *Aile Bağları*-1992 (*Family Ties*, 1982), TRT
- *Bay Belvedere* (*Mr. Belvedere*, 1985), TRT
- *Casusun Ailesi* (*Family of Spies*, 1990), TRT
- *Çocuklarla Hayat* (*Vita coi figli*, 1991), TRT
- *Emanuelle* (1992), ShowTV
- *Gençlik Rüzgârları* (*Hélene et les garçons*, 1992), TRT
- *Gökyüzü Şövalyeleri* (*Les nouveaux chevaliers du ciel*, 1988), TRT
- *Hayatım ve Anılarım* (*My Life And Times*, 1991), TRT
- *Hep Şanslı Ol* (*Stay Lucky*, 1989), TRT
- *İlk Öpücük* (*Premiers baisers*, 1991), ShowTV
- *Joseph Balsamo* (1973), TRT
- *Kaçak*-1992 (Orijinali Belirsiz), ShowTV
- *Keskin Kalemler* (Orijinali Belirsiz), Teleon, TRT
- *Kimsesiz Maria* (*María de nadie*, 1985), TRT
- *Mavi Kan* (*Blaues Blut*, 1988), TRT
- *Merkez Nokta* (*Centrepoint*, 1990), TRT
- *Monaco Franze: Der ewige Stenz* (1982), TRT
- *Müfettiş Morse* (*Inspector Morse*, 1987), StarTV
- *Özel Ekip* (*Een gang strømer*, 1987), TRT
- *Özel Tim* (*On Wings of Eagles*, 1986), StarTV
- *Pazar Yemekleri* (*Sunday Dinner*, 1991), TRT

- *Rebeca*-1992 (*Rebeca*, 1979), ShowTV
- *Savaş ve Cazibe* (*Come in Spinner*, 1990), StarTV
- *Sessiz Ortak* (*Reasonable Doubts*, 1991), StarTV
- *Sicilyalı Kız* (*Donna d'onore*, 1990), TRT
- *Soslu Patates* (*Kartoffeln mit Stippe*, 1990), TRT
- *Yanlış Tutuklama* (*False Arrest*, 1991), TRT
- *Yaz Sonu* (*Last of Summer*, 1978), TRT
- *Yeni Bir Hayat*-1992 (*Lassie: A New Beginning*, 1978), ShowTV

1993
- *Aşk Yüzlü Kadın* (*Verónica: El rostro del amor/ Face of Love, the*, 1982), KanalD
- *Benimle Dans Et* (*Baila conmigo*, 1992), HBB
- *Cimri*-1993 (*L'avaro*, 1990), HBB
- *Genç Indiana Jones* (*Young Indiana Jones Chronicles, the*, 1992), TRT
- *Görev Vietnam* (*Tour of Duty*, 1987), TRT
- *Kaptan Grant'ın Çocukları* (*In Search of the Castaways*, 1978), STV
- *Örgüt* (*Brotherhood of the Rose*, 1989), TRT
- *Palmiye Konağı* (*La casa de las dos palmas*, 1991), TGRT
- *Sevgi Çemberi* (Orijinali Belirsiz), TGRT
- *Wilhelm Tell* (*Crossbow*, 1987), TRT

1994
- *Büyük Usta* (*Master, the*, 1984), TRT
- *Casuslar Savaşı* (*Guerra di spie*, 1988), TRT
- *Cinayet Sözleşmesi* (*Return to Justice*, 1990), TRT
- *Dublörler* (Orijinali Belirsiz), TGRT
- *Kanun ve Düzen* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Kayıp Bürosu* (Orijinali Belirsiz), ATV
- *Kirli Yüz* (*Cara Sucia*, 1992), TRT
- *Kuzeyde Bir Yer/Kuzey Işıkları* (*Northern Exposure*, 1990), TRT
- *Maria Mercedes* (1992), TRT, StarTV
- *Melrose Place* (1992), Cine5
- *Rosa* (1987), TGRT
- *Teksas Polisi* (*Walker: Texas Ranger*, 1993), TRT
- *Tequila ve Bonetti* (*Tequila and Bonetti*, 1992), TRT
- *Uzay Yolu Derin Uzay Dokuz* (*Star Trek Deep Space Nine*, 1993), TRT, Cine5
- *Yalnızca Maria* (*Simplemente María*, 1989), TRT, ShowTV

1995
- *Eviniz Hollywood'da* (*Beverly Hills*, 1990), TRT
- *Harika Yıllar* (*Wonder Years, the*, 1988), Cine5
- *Marimar* (1994), StarTV, ATV
- *Parıltı* (*Glitter*, 1984), TRT
- *Zeyna* (*Xena*, 1995), TRT, KanalD

1996
- *Aşk ve Gurur*-1996 (*Pride and Prejudice*, 1995), TRT
- *Bizim Ev*-1996 (*Full House*, 1987), KanalD
- *Kalabalık ve Mutlu* (*7th Heaven*, 1996), TRT
- *Lois & Clark: Süpermen'in Yeni Maceraları* (*Lois & Clark: the New Adventures of Superman*, 1993), KanalD, StarTV
- *Maria Del Barrio/Maria Barrio* (*María la del Barrio*, 1995), StarTV, ATV
- *Uzay Yolu Yeni Nesil* (*Star Trek Next Generation*, 1987), TRT
- *Vahşi Kalpler* (*Corazon Salvaje*, 1993), KanalD

1997
- *Aşkın Yüzü* (*Pueblo chico, infierno grande*, 1997), HBB
- *Cybill* (1995), ATV, TNT
- *Luz Clarita* (1996), KanalD
- *Marienhof* (1992), KanalD
- *Sinbad*-1977 (*Adventures of Sinbad Trickster, the*, 1997), KanalD

1998
- *Baybars* (*Slave Sultan, the*, 1997), KanalD

- *Conan* (1997), TRT
- *Emanuelle in Space* (1992), ShowTV
- *Esmeralda* (1997), StarTV
- *Gizli Dosyalar* (*X Files, the*, 1993), TGRT, FX
- *İnanılmaz Öyküler* (*Amazing Stories*, 1985), Kanal6
- *Profiler* (1996), TRT
- *Seinfeld* (1990), ShowTV, TNT

1999
- *Aşkın Gözyaşları*-1999 (Orijinali Belirsiz), ATV
- *Dawson's Creek* (1998), CNBCe
- *Her Şey Sevgi İçin* (*Por Amor*, 1997), KanalD
- *Just Shoot Me* (1997), CNBCe
- *Mad About You* (1992), KanalD
- *Naked Truth, the* (1995), CNBCe
- *Ned and Stacey* (1995), CNBCe
- *NewsRadio* (1995), CNBCe, ComedySmart
- *Renegade-Kara Şahin* (*Renegade*, 1992), KanalD
- *Sıkı Dostlar*-1999, (*Friends*, 1994), ShowTV
- *Vahşi Palmiyeler* (*Wild Palms*, 1993), ATV

2000
- *Arli$$* (1996), BRT, ComedyMax
- *Asi Gönül* (*Alma Rebelde*, 1999), TRT
- *Bitmeyen Yaz* (*Verano del '98*, 1998), TRT
- *Parker Lewis Can't Lose* (1990), CNBCe
- *Passions* (1999), CNBCe
- *Providence* (1999), CNBCe
- *Rosalinda* (1999), ATV, StarTV

2001
- *Andromeda* (*Andromeda*, 2000), ATV
- *Buffy the Vampire Slayer* (1997), CNBCe, ShowPlus
- *Chicago Hope* (1994), CNBCe
- *Dharma & Greg* (1997), CNBCe
- *Freaks and Geeks* (1999), CNBCe
- *Harsh Realm* (1999), CNBCe
- *Kahraman Süvariler* (*Rough Riders*, 1997), TRT
- *Komiser Sinan* (*A Cop with Conviction*, 2000), KanalD, Kanal7
- *Maria Clara* (*Secreto De Amor*, 2001), ShowTV
- *NYPD Blue* (1993), CNBCe
- *Practice, the* (1997), CNBCe
- *Sarıl Bana* (*Abrázame muy fuerte/Embrace Me Tightly*, 2000), ATV
- *Sex and the City* (1998), Cine5
- *Twice in A Lifetime* (1999), CNBCe
- *Two Guys, A Girl and A Pizza Place* (1998), CNBCe
- *Vahşi Güzel* (*Muneca Brava*, 1998), KanalD

2002
- *3rd Rock from the Sun* (1996), TV8, ComedySmart
- *Alias* (2001), Cine5, FoxTV, ComedySmart
- *Ally McBeal* (1997), CNBCe, FlashTV
- *Angel* (1999), CNBCe
- *As If* (2001), CNBCe
- *Aşk ve Nefret*-2002 (*Entre el amor y el odio*, 2002), ATV
- *Aşkın Gücü* (*Terra Nostra*, 1999), TRT
- *Aşkın İçin* (*Por tu Amor*, 1999), TGRT
- *Bir Öpücük İçin* (*Por Un Beso*, 2000), ATV
- *Dark Angel* (2000), Kanal7, Dizimax, OlayTV
- *Everybody Loves Raymond* (1996), Cine5
- *Evli Erkekler* (*Mind of the Married Man, the*, 2001), Cine5
- *First Monday* (2002), Cine5
- *Get Real* (1999), CNBCe
- *Gizli Servis* (*Division*, 2001), Cine5
- *Guardian, the* (2001), CNBCe
- *Hayalet Hikâyeleri* (*Ghost Stories*, 1997), Cine5
- *Herkül* (*Hercules: the Legendary Journeys*, 1995), KanalD
- *It's a Man's World* (1996), CNBCe
- *Kaçak Kız* (*Kachorra*, 2002), KanalD
- *Millennium* (1996), CNBCe

- *Oz* (1997), Cine5
- *Roswell* (1999), CNBCe
- *Salome* (*Salome*, 2001), ATV
- *Seni Daima Seveceğim* (*Siempre Te Amare*, 2000), TRT
- *Sopranos, the* (1999), Cine5, TNT
- *Spin City* (1996), Cine5
- *Three Sisters* (2001), Cine5
- *Vahşi Kedi*-2002 (*Gata Salvaje*, 2002), ShowTV
- *What About Joan* (2000), CNBCe

2003
- *24* (2001), CNBCe, FX, StarTV
- *According to Jim* (2001), CNBCe
- *Afacanlar Sınıfı* (*¡Vivan los niños*, 2002), Kanal7
- *Aşkın Yolları* (*Las vías del amor*, 2002), ATV
- *Boomtown* (2002), CNBCe
- *Boston Public* (2000), CNBCe
- *Coupling* (2000), CNBCe, MaxSmart
- *Coupling* (US) (2003), CNBCe
- *Çirkin Betty*-2003 (*Yo soy Betty, la fea*, 1999), ShowTV
- *Frasier* (1993), CNBCe, TNT
- *İsabel* (*El noveno mandamiento*, 2001), TGRT
- *Kobra Takibi* (*Alarm für Cobra*, 1996), KanalD
- *Listen Up* (2004), CNBCe
- *Malcolm in the Middle* (2000), CNBCe
- *Masum Aşk-2003* (*Sin Pecado Concebido*, 2001), ATV
- *Ölümcül Dövüş* (*Mortal Kombat: Conquest*, 1998), KanalD
- *Rebeca-2003* (2003), ShowTV
- *S.W.A.T.* (1975), ShowTV
- *Scrubs* (2001), CNBCe
- *Significant Others* (2004), CNBCe
- *Watching Ellie* (2002), CNBCe

2004
- *Arrested Development* (2003), CNBCe, ShowPlus
- *Asi Melek* (*Ángel Rebelde*, 2003), ShowTV
- *Aşk Çıkmazı* (*All In*, 2003), StarTV
- *Aşk Üçgeni* (*Amor Descarado*, 2003), ShowTV
- *Aşkın Bedeli* (*Consequences of Love, the*, 2004), ShowTV
- *Aşkın Peşinde* (*El Clone*, 2001), StarTV
- *Bahçıvanın Kızı* (*La Hija del Jardinero*, 2003), TRT1, FoxTV
- *Curb Your Enthusiasm* (2000), ComedyMax
- *Drew Carey Show, the* (1995), ComedyMax
- *Gerçeğin Çağrısı* (*Tru Calling*, 2003), TV8
- *Gerçek Aşk* (*Amor Real*, 2003), ATV
- *Grounded for Life* (2001), ComedyMax
- *Hastanedeki Sır* (*Kingdom Hospital*, 2004), ATV
- *Into the West* (2005), CNBCe
- *Kayıp* (*Missing*, 2003), ATV
- *Keen Eddie* (2003), ComedyMax
- *King of Queens, the* (1998), CNBCe
- *Küçük Annem* (*Mi pequeña mama*, 2002), ATV
- *Las Vegas* (2003), CNBCe
- *Mi Gorda Bella* (2002), KanalD
- *Nikita* (*La Femme Nikita*, 1997), ShowTV, TGRT
- *Nip/Tuck* (2003), CNBCe
- *O.C., the* (2003), CNBCe, FoxTV
- *Sahte Dünyalar*-2004 (*La usurpadora*, 1998), TGRT
- *Saint Tropez* (1996), TV8
- *Senin İçin* (*Por Ti*, 2002), TRT
- *She Spies* (2002), ComedyMax
- *Son of the Beach* (2000), ComedyMax
- *Two and a Half Man* (2003), CNBCe
- *Without a Trace* (2002), CNBCe

2005
- *4400, the* (2004), CNBCe-2005
- *Anastacia*-2005 (*Бедная Настя/Bednaya Nastya*, 2003), Kanal1
- *Angels in America* (2003), CNBCe
- *Asi Yıllar* (*Rebelde*, 2004), KanalD
- *Babam Takipte* (*8 Simple Rules*, 2002), ATV

- *Babylon 5* (1994), DiziMax
- *Becker* (1998), ComedyMax
- *Boy Meets World* (1993), ComedyMax
- *Cadılar Okulu* (*Worst Witch*, 1998), ShowTV
- *Carnivàle* (2003), CNBCe
- *Caroline in the City* (1995), MyMax
- *Charmed* (1998), DiziMax
- *Cold Case* (2003), CNBCe
- *Cracking Up* (2004), CNBCe
- *CSI: Miami* (2002), DiziMax, Kanal1
- *CSI: NY* (2004), CNBCe
- *Denizler İmparatoru* (*Emperor of the Sea*, 2004), TRT
- *Dünürler* (*In-Laws, the*, 2003), ComedyMax
- *Ellen* (1994), ComedyMax
- *Everybody Hates Chris* (2005), MyMax
- *Fastlane* (2002), TGRT
- *Fat Actress* (2005), CNBCe
- *Gilmore Girls* (2000), CNBCe
- *Gizemli Güçler* (*Mysterious Ways*, 2000), ATV
- *Grey's Anatomy* (2005), DiziMax, FoxTV
- *House M.D.* (2004), DiziMax, TNT
- *I'm With Her* (2003), ComedyMax
- *It's Always Sunny in Philadelphia* (2005), CNBCe, FX
- *Joey* (2004), CNBCe
- *Law & Order: Trail by Jury* (2005), DiziMax
- *Life with Bonnie* (2002), DiziMax
- *Maria Belen* (2001), KanalD
- *Medium* (2005), CNBCe
- *Miss Match* (2003), CNBCe
- *My Big Fat Greek Life* (2003), MyMax
- *My Name Is Earl* (2005), CNBCe
- *My Wife and Kids* (2001), ComedyMax
- *Numb3rs* (2005), DiziMax
- *Office, the* (2005), ComedyMax, TNT
- *One Tree Hill* (2003), CNBCe
- *Ölüm Noktası*-1989 (*Dead Zone, the*, 1983), TRT
- *Prensin Karısı* (Orijinali Belirsiz), ATV
- *Rome* (2005), CNBCe
- *Rubi* (2004), ATV
- *Six Feet Under* (2001), CNBCe
- *Smallville* (2001), CNBCe
- *Spooks* (2002), TRT, TNT
- *Stacked* (2008), CNBCe
- *Umutsuz Evkadınları* (Desperate Housewives, 2004), CNBCe
- *Veronica Mars* (2004), MyMax
- *Veronica's Closet* (1997), DiziMax
- *West Wing, the* (1999), Cine5, TNT

2006

- *Andy Richter Controls the Universe* (2002), MyMax
- *Aşkın Tılsımı/Aşk Tılsımı* (*Incantesimo*, 1998), TV8, PembeSmart
- *Bana Veda Etme* (*Mi mou les adio*, 2004), TV8
- *Benim Gibi Ölü* (*Dead Like Me*, 2003), DiziMax
- *Blind Justice* (2005), DiziMax
- *Bones* (2005), DiziMax
- *Büyük Kaçış* (Prison Break, 2006), CNBCe, StarTV
- *Cemil Oldu Jimmy* (*Alle lieeben Jimmy*, 2005), KanalD
- *Code Name Eternity* (1999), TGRT
- *Committed* (2005), ComedyMax
- *Criminal Minds* (2005), DiziMax, MaxSmart, FoxTV
- *Crossing Jordan* (2001), FoxLife
- *Crumbs* (2006), ComedyMax
- *CSI* (2000), FoxLife
- *Dave's World* (1993), ComedyMax
- *Dinotopia* (2002), StarTV
- *E-Ring* (2005), MyMax
- *Ekip* (*Unit, the*, 2006), KanalD
- *Eureka* (2006), DiziMax
- *Freddie* (2005), ComedyMax
- *Ghost Whisperer* (2005), CNBCe
- *Gizem Avcısı* (*Relic Hunter*, 1999), TV8
- *Greetings from Tucson* (2002), ComedyMax
- *Hack* (2002), DiziMax

- *Home Improvement* (1991), ComedyMax, TNT
- *How I Met Your Mother* (2005), CNBCe, ShowPlus
- *Huff* (2004), DiziMax
- *Hz. Meryem* (*Saint Mary*, 2002), Kanal1
- *In Justice* (2006), DiziMax
- *IT Crowd, the* (2006), ShowPlus
- *İkinci Şans* (*El Cuerpo del Deseo*, 2005), ShowTV
- *Jake 2.0* (2003), FlashTV
- *Kitchen Confidential* (2005), CNBCe
- *Kristin* (2001), ComedyMax
- *Kuşku* (*La Duda/Doubt*, 2002), Cine5
- *La duda* (2002), Cine5
- *La heredera* (2004), TGRT
- *Ladies Man* (1999), ComedyMax
- *Love & Money* (1999), ComedyMax
- *Love Inc.* (2005), ComedyMax
- *Lovespring International* (2006), ComedyMax
- *Miras* (*La Heredera/The Heiress*, 2004), TGRT
- *Montecristo* (2006), StarTV
- *Nanny, the* (1993), ComedyMax
- *Out of Practice* (2005), ComedyMax
- *Ölüm Bölgesi* (*Stephen King's Dead Zone*, 2002), Kanal1
- *Parkers, the* (1999), ComedyMax
- *Reba* (2001), ComedyMax
- *Relic Hunter* (1999), TV8
- *Rodney* (2004), ComedyMax
- *Saklı Tutkular/Gizli Tutkular* (*Pasion de Gavilanes*, 2003), StarTV
- *Savaş Yıldızı Galactica*-2004 (*BattleStar Galactica*-2004, 2004), CNBCe
- *Sleeper Cell* (2005), KanalTürk, FX
- *Sonsuz Aşk*-2006-(L. Galavis) (*El amor no tiene precio*, 2005), ShowTV
- *Sonsuz Aşk*-2006-(Y. Seok-Ho) (*Winter Sonata*, 2002), KanalD
- *Starved* (2005), CNBCe
- *Strong Medicine* (2000), ShowPlus
- *Surface* (2005), DiziMax
- *Threshold* (2005), DiziMax
- *Til Death* (2007), MyMax
- *What About Brian* (2007), DiziMax
- *What I Like About You* (2002), ComedyMax
- *Will & Grace* (1998), ComedyMax, TNT
- *Yes, Dear* (2000), ComedyMax

2007

- *American Idol* (2002), e2
- *Army Wives* (2008), MyMax
- *Aşk Meleğim* (*Sos mi vida*, 2006), KanalD
- *Big Day* (2006), ComedyMax
- *Californication* (2008), ComedyMax
- *Cavemen* (2008), ComedyMax
- *Center of the Universe* (2004), MyMax
- *Chuck* (2007), CNBCe
- *Çirkin Betty*-2007 (*Yo soy Bea Rumbo a Mexico*, 2006), KanalD
- *Closer, the* (2005), CNBCe
- *Commander in Chief* (2005), DiziMax
- *Cosby* (1996), MyMax
- *Courting Alex* (2006), MyMax
- *Crash Test Mommy* (2004), MyMax
- *Day Break* (2006), DiziMax, FoxTV
- *Dexter* (2006), e2
- *Dinner for Five* (2001), MyMax
- *Dirt* (2007), e2
- *Doctor Who*-2005 (2005), Cine5
- *Elizabeth I* (2005), CNBCe
- *Entourage* (2004), MyMax
- *Everwood* (2002), MyMax
- *Felicity* (1998), DiziMax
- *Heroes* (2006), CNBCe, ShowTV
- *Hills, the* (2006), MTVTürkiye
- *Hollyoaks* (1995), e2
- *Jake in Progress* (2005), ComedyMax
- *Jericho* (2006), DiziMax
- *Kingdom Hospital* (2004), TGRT
- *Knights of Prosperity, the* (2007), ComedyMax
- *Kyle Xy* (2006), MyMax, TNT
- *Lea Parker* (2004), KanalA
- *Lincoln Heights* (2006), DiziMax

- *Lost Room, the* (2006), MyMax
- *Mad Men* (2007), e2
- *Masters of Horror* (2007), e2
- *Medya Maymunları* (*Chimp Channel, the*, 1999), StarTV
- *Mutant X* (2001), TV8
- *New Adventures of Old Christine, the* (2006), CNBCe
- *Nightmares and Dreamscapes* (2006), e2
- *Özel Birim* (*Torchwood*, 2006), TRT
- *Poker After Dark* (2007), e2
- *Posta Kodu* (*Código postal*, 2006), Cine5
- *Primeval* (2007), Cine5
- *Puppets Who Kill* (2002), ComedyMax
- *Pushing Daisies* (2007), CNBCe
- *Raising Dad* (2001), ComedyMax
- *Runaway* (2006), DiziMax
- *Second Time Around* (2004), ComedyMax
- *Selahaddin Eyyubi* (*Kingdom of Heaven*, 2006), TRT1, KanalD
- *Shield, the* (2002), Dizimax
- *Six Degrees* (2006), DiziMax
- *Still Standing* (2002), ComedyMax
- *Studio 60 On the Sunset Strip* (2006), DiziMax
- *Suçsuz* (*Mili & Ivo*, 2007), TRT
- *Third Watch* (1999), DiziMax
- *Three Moons Over Milford* (2005), DiziMax
- *Tudors, the* (2007), CNBCe
- *Vanished* (2006), DiziMax, ShowPlus
- *Weeds* (2005), ComedyMax
- *Wire in the Blood* (2002), TRT
- *Yargıç ve Polis* (*Les Cordier, juge et flic*, 1992), TRT
- *Yıldız Geçidi SG-1* (*Stargate SG-1*, 1997), TRT

2008

- *30 Rock* (2006), TNT, ComedyMax
- *Absolutely Fabulous* (1992), ComedySmart
- *Allah'ın Kılıcı/Halid Bin Velid* (*Khaled ibn Al-Waleed*, 2006), KanalD
- *America's Funniest Home Videos* (1989), MyMax
- *Anastacia-2008* (*Estrambótica Anastasia*, 2004), PembeSmart
- *Archangel* (2005), MyMax
- *Asi-2008* (*Alma Indomable*, 2008), PembeSmart
- *Aşk Ateşi* (*Inimă de ţigan/Gipsy's Hear*, 2007), FoxTV
- *Aşk ve Gurur-2008* (*La Madastra*, 2005), PembeSmart
- *Aşk ve Nefret-2008* (*Las Dos Caras De Ana*, 2006), PembeSmart
- *Back to You* (2007), TNT
- *Bad Girls Club, the* (2006), DiziMax
- *Big Bang Theory, the* (2007), CNBCe
- *Big Shots* (2007), CNBCe
- *Bir Aşk Masalı* (*Mi Vida Eres Tu*, 2006), PembeSmart
- *Black Donnellys, the* (2007), DiziMax
- *Blade: the Series* (2006), DiziMax
- *Bronx Is Burning, the* (2007), DiziMax
- *Brother's Keeper* (1998), DiziMax
- *Brotherhood* (2006), FX
- *Brothers and Sisters* (2006), DiziMax, TNT
- *Cafe Primo* (2003), MaxSmart
- *Carpoolers* (2007), ComedyMax
- *Casanova* (2005), MyMax, FoxTV
- *Cashmere Mafıa* (2008), TNT
- *Charlie Jade* (2005), FX
- *Class, the* (2006), DiziMax
- *Close to Home* (2005), MyMax
- *Cold Feet* (1997), TNT
- *Comeback, the* (2005), MyMax
- *Complete Savages* (2004), MyMax
- *Criss Angel: Mind Freak* (2005), DiziMax
- *Damages* (2007), TNT
- *Deadline* (2000), DiziMax
- *Dirty Sexy Money* (2007), DiziMax
- *Dişi Silahşor* (*La Femme Musketeer*, 2004), TV8
- *Düşlerimin Prensi* (*Princess Hours*, 2006), TRT, OlayTV
- *Efsane Prens* (*Jumong*, 2006), TRT, OlayTV

- *Eli Stone* (2008), DiziMax
- *Elisa di Rivombrosa* (2003), TV8
- *Evde Savaş* (*War at Home, the*, 2005), ComedyMax
- *Evlilik Oyunu* (*Amor Comprado*, 2007), PembeSmart
- *Flight of the Conchords* (2007), FX
- *For Your Love* (1998), ComedyMax
- *Friday Night Lights* (2006), TNT
- *Game, the* (2006), ComedyMax
- *George Lopez Show, the* (2002), ComedySmart
- *Gossip Girl* (2007), CNBCe
- *Greek* (2007), DiziMax, TNT
- *Hannah Montana* (2006), KanalD
- *Head Case* (2007), FoxLife
- *Help Me Help You* (2006), ComedySmart
- *Henry VIII* (2003), MyMax
- *Herşeye Rağmen* (*Contra Viento y Marea*, 2005), PembeSmart
- *Home & Away* (1988), TNT
- *Hope & Faith* (2003), TNT
- *Hotel Babylon* (2006), TNT
- *Hustle* (2004), TNT
- *In Case of Emergency* (2007), ComedyMax
- *Invisible Man, the* (2000), DiziMax
- *It's All Relative* (2003), ComedyMax
- *İhanet* (*La Traicion*, 2008), StarTV, PembeSmart
- *İstila* (*Invasion*, 2005), StarTV
- *Jack Hunter and the Lost Treasure of Ugarit* (2008), TNT
- *Joan of Arcadia* (2003), MyMax
- *Journeyman* (2007), TNT
- *Justice* (2006), MyMax
- *Keeping Up Appearances* (1990), ComedySmart
- *Köle Isaura*-2004 (*A Escrava Isaura*, 2004), ShowTV
- *Küçük Hanım*-2008 (*Sinhá Moça*-2006, 2006), Kanal1
- *K-Ville* (2007), FX
- *Lalola* (2007), ComedySmart
- *Law & Order* (1990), TNT
- *Less Than Perfect* (2002), TNT
- *Life* (2007), DiziMax, TNT
- *Life Is Wild* (2007), DiziMax
- *Life On A Stick* (2005), ComedyMax
- *Lipstick Jungle* (2008), DiziMax, TNT
- *Living with Fran* (2005), MyMax
- *Long Way Round* (2004), FX
- *Lost* (2004), TNT
- *Madam Bovary* (2000), TRT
- *Maria Maria* (*Se Solicita Principe Azul*, 2005), PembeSmart, TV8
- *Marina* (2006), ShowTV
- *Masum Aşk*-2008 (*En Inocente De Ti*, 2004), PembeSmart
- *Matrioshki* (2005), FX
- *Medical Investigation* (2004), DiziMax
- *Men, Women & Dogs* (2001), ComedyMax
- *Merlin* (2008), e2
- *Mind of the Married Man, the* (2001), FX
- *Monk* (2002), DiziMax, TNT
- *Muhteşem Kraliçe* (*Queen Seondeok*, 2009), TRT
- *NCIS* (2003), DiziMax
- *Notes from the Underbelly* (2007), ComedyMax
- *October Road* (2007), MyMax, TNT
- *Off Centre* (2001), ComedySmart
- *Off Prime* (2006), ComedySmart
- *Paradise Hotel* (2003), DiziMax
- *Paris Hilton's My New BFF* (2008), MTVTürkiye
- *Playmakers* (2003), FX
- *Prime Suspect* (1991), TNT
- *Private Practice* (2007), DiziMax
- *Psych* (2006), DiziMax
- *Reaper* (2007), DiziMax
- *Riches, the* (2007), TNT
- *Robin Hood*-2008 (2006), TNT
- *Rules of Engagement* (2007), ComedyMax
- *Salem's Lot* (2004), DiziMax
- *Samantha Who?* (2007), MyMax, TNT

- *Sarah Silverman Program, the* (2007), e2
- *Saraydaki Mücevher* (*Dae Jang-geum*, 2003), TRT
- *Sarayın Rüzgârı* (*Wind of the Palace/Yi San*, 2007), TRT, OlayTV
- *Saving Grace* (2007), TNT
- *Side Order of Life* (2007), CNBCe
- *Silent Witness* (1996), TNT
- *SMS* (*SMS, sin miedo a soñar*, 2006), TV8
- *So You Think You Can Dance* (2005), FoxLife
- *Sons & Daughters* (2006), ComedyMax
- *Sons of Anarchy* (2008), FX
- *Sonsuz Güç* (*Ultimate Force*, 2002), ShowTV, FlashTV
- *Stark Raving Mad* (1998), ComedySmart
- *Starter Wife, the* (2007), CNBCe
- *Supernatural* (2005), TNT
- *Tam Raven'a Göre* (*That's So Raven*, 2003), DisneyChannel
- *Tatlı İntikam*-2008 (*Dame Chocolate*, 2007), TNT, PembeSmart
- *Tell Me You Love Me* (2007), FoxLife
- *Terminator the Sarah Connor Chronicles* (2008), CNBCe
- *That 70's Show* (1998), ComedySmart
- *Tilt* (2005), FX
- *Titus* (2000), ComedySmart
- *Topluluk* (*Amazing Race, the*, 2001), FX
- *Tori & Dean Inn Love* (2007), DiziMax
- *Townies* (1996), MyMax
- *Twins* (2005), ComedySmart
- *Uçuş 29* (*Flight 29 Down*, 2005), TV8
- *Ugly Betty* (2006), TNT
- *Underbelly* (2008), FX
- *Vienna Calling* (*Mitten im 8en*, 2007), ComedySmart
- *Yıldız Geçidi Atlantis* (*Stargate Atlantis*, 2004), TRT

2009

- *10 Items or Less* (2006), ComedySmart
- *16 And Pregnant* (2009), MTVTürkiye
- *Aliens in America* (2007), CNBCe
- *Analia/El Rosto De Analia* (*El Rosto de Analia*, 2008), FoxTV, PembeSmart
- *Apprentice UK, the* (2005), FX
- *Black Books* (2000), ComedySmart
- *Boston Legal* (2004), FoxLife
- *Burn Notice* (2007), FX
- *Cane* (2007), DiziMax
- *Canterbury's Law* (2008), TNT
- *Castle* (2009), Digiturk
- *Comanche Moon* (2008), MyMax
- *Comedy Trap* (*Die Comedy Falle*, 2005), ComedySmart
- *Crash* (2008), DiziMax
- *Crusoe* (2008), FoxLife
- *Dame Chocolate* (2007), TNT
- *Dark Blue* (2009), DiziMax
- *Dedektif Lynley* (*Inspector Lynley Mysteries, the*, 2001), TRT
- *Diagnosis Murder* (1993), TNT
- *Dollhouse* (2009), FX
- *Dr. 90210* (2008), DiziMax
- *Dr. Jekyll & Mr. Hyde* (2008), MyMax
- *Eleventh Hour* (2008), Dizimax, TNT
- *Empire* (2005), DiziMax
- *Fırlama Kızlar* (*Clueless*, 1996), ComedyMax
- *Fırtına*-2009 (*La Tormenta*, 2005), PembeSmart, Kanal1
- *Fırtınalı Günler* (*Days of Our Lives*, 1965), TNT
- *FlashForward* (2009), DiziMax
- *Frınge* (2008), DiziMax, TNT
- *Genç Savaşçılar* (*Young Riders, the*, 1989), StarTV
- *Guard, the* (2008), MyMax
- *Harper's Island* (2009), DiziMax
- *Hung* (2009), e2
- *Hz. İbrahim* (*Abraham*, 1993), Cine5, OlayTV
- *Hz. Yusuf* (*Yousuf-e Payambar*, 2008), StarTV
- *In Treatment* (2008), FoxLife
- *İhtiras*-2009 (*Duelo De Pasiones*, 2006), PembeSmart

- *Jersey Shore* (2009), MTVTürkiye
- *John Adams* (2008), DiziMax
- *J.O.N.A.S!* (2009), DiziMax
- *Kingpin* (2003), MyMax
- *Law & Order: Criminal İntent* (2001), DiziMax
- *Law & Order: Special Victims Unit* (1999), DiziMax
- *Leverage* (2008), CNBCe
- *Lie to Me* (2009), FoxLife
- *Life On Mars* (2006), FX
- *Listener, the* (2009), FoxLife
- *Love in the 21 Century* (1999), ComedySmart
- *Make Me A Supermodel US* (2008), DiziMax
- *Masters of Science Fiction* (2007), e2
- *Men of A Certain Age* (2009), TNT
- *Mentalists, the* (2008), DiziMax, TNT
- *Modern Family* (2009), ComedyMax
- *Moonlight* (2007), CNBCe
- *New Amsterdam* (2008), TNT
- *Open House* (2004), ComedySmart
- *Ölüm Noktası*-2009 (*Kill Point, the*, 2007), ATV
- *Parks and Recreation* (2009), FX
- *Privileged* (2008), DiziMax, TNT
- *Rescue Me* (2004), TNT, ShowPlus
- *Rich & Famous* (2007), DiziMax
- *Savaş Yıldızı Galactica*-2003 (*BattleStar Galactica*-2003, 2003), FX
- *Siyah İnci*-2009 (*Tormenta en el paraíso*, 2007), PembeSmart
- *Southland* (2009), TNT
- *Star Stories* (2006), ComedySmart
- *Stylista* (2008), DiziMax
- *Swingtown* (2008), MyMax
- *Şöhret Yolunda* (*Un paso adelante*, 2002), TV8
- *Teen Mom* (2009), MTVTürkiye
- *True Blood* (2008), FoxLife
- *Trust Me* (2009), TNT
- *Uzun Bekleyiş* (*Darating ang Umaga*, 2003), FlashTV, OlayTV
- *V* (2009), DiziMax
- *Vampir Günlükleri* (*Vampire Diaries, the*, 2009), MyMax
- *White Collar* (2009), FoxTV
- *Worst Week* (2008), ComedyMax
- *Yakın Uzak* (*Home & Away*, 1988), TNT
- *Yargıç Amy* (*Judging Amy*, 1999), TNT
- *Zack & Cody'nin Lüks Yaşamı* (*Suite Life Of Zack and Cody, the*, 2005), DisneyChannel
- *Zoraki Aşk* (*Al Diablo Con Los Guapos*, 2007), PembeSmart
- *Zoraki Prens* (*Goong S*, 2007), TRT, OlayTV

YERLİ ÇOCUK, GENÇLİK ve ANİMASYON DİZİLERİ (1973-2009) YILA GÖRE

Aynı ismi taşıyan yapımların yayın yılları yanında tekrar verilmiştir. Bu bölümün diğer dizilerden ayrımlanma nedeni, yapımların süre kısalığıdır.

Yerli Çocuk, Gençlik ve Animasyon Dizi Adı / Yayın Kanalı

1973
- *Tavşan ve Kaplumbağayla Trafik Dersleri*, TRT

1977
- *Idık ile Bıdık* (Kukla), TRT

1985
- *Servi'nin Fırçasından* (Çocuklar İçin i.), TRT

1986
- *Az Gittik Uz Gittik*, TRT
- *Cingöz ile Cimcime* (Kukla), TRT

1987
- *Can ile Tomtini* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT
- *Öğretmenin Değeri*, TRT

- *Polis Amca* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT

1988
- *Ali ile Kütburun* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT
- *Ana Okulu*, TRT
- *Atlı Karınca*-1988, TRT
- *Benekli ile Arkadaşları*, TRT
- *Osman Dede*, TRT
- *Şermin*, TRT

1989
- *Emre*, TRT
- *Karınca Ailesi ve Orman* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.), TRT
- *Rotto Botto Robotto*, TRT
- *Sihirli Papuçlar*, TRT
- *Susam Sokağı* (Animasyon), TRT

1990
- *Elif'in Rüyaları*, TRT
- *Kim Bunlar* (Durum Komedi), TRT
- *Noktalama İşaretleri*, TRT
- *Tekir ile Bekir*, TRT

1991
- *Bir Hikâye Bin Ders*, TRT
- *Dede Korkut'un Dünyası/Bir Hikâye Bir Ders*, TRT
- *Plastip Show* (Kukla), TRT

1992
- *Nasreddin Hoca*-1992, TRT

1993
- *Anadoludan Hikâyeler*, TRGT
- *Keloğlan*-1993, TRGT
- *Şeyh Şamil'in Hayatı*, TRGT
- *Türk Masalları*, TRGT

1994
- *Şehirdeki Kedi*, TRT

1995
- *Sarı Trampet*, KanalD

2003
- *Keloğlan*-2003/*Keloğlan Masalları*, TRT

2005
- *Pembe & Mavi*, KanalD

2008
- *Tarçın ve Arkadaşları*, YumurcakTV

2009
- *Sevimli Tırtıl*, YumurcakTV

YABANCI ÇOCUK, GENÇLİK VE ANİMASYON DİZİLERİ (1971-2009)
YILA GÖRE

Aynı ismi taşıyan yapımların Türkiye yayın yılları yanında tekrar verilmiştir. Orijinal adı aynı olanlar tekrar belirtilmemiştir. Bu bölümün diğer dizilerden ayrımlanma nedeni, yapımların süre kısalığıdır.

Yabancı Dizi Adı / Orijinal Ad - Orijinal Yayın Yılı / Yayın Kanalı

1971
- *Pepe Le Pew* (*Looney Tunes, the*-1930), TRT, StarTV, KanalD, ShowTV, CN, JOJO
- *Pilli Bebek*-1971 (*Kukla*) (*Torchy the Battery Boy*, 1958), TRT

1972
- *İyi Geceler Çocuklar* (*Kukla*) (*Nounours/Goodnight to the Little Ones*, 1962), TRT
- *Küçük Audrey* (*Little Audrey*, 1947), TRT
- *Sevimli Hayalet Casper ve Arkadaşları/Casper ve Melekleri* (*Casper the Friendly Ghost*, 1945), TRT, ATV, CN
- *Şahinler* (*Skyhawks*, 1969), TRT

1974
- *Akıllı Bıdık* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT
- *Augie Doggie* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT
- *Ayı Yogi* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT
- *Denizler Hâkimi* (*Kukla*) (*Stingray*-1964, 1964), TRT
- *Doggie Daddy* (*Tatlı Kahramanlar* i.) (*Huckleberry Hound Show, the*, 1958), TRT
- *Lolek ile Bolek* (*Bolek i Lolek/Bolek and Lolek*, 1963), TRT
- *Pembe Panter* (*Pink Panther*, 1963), TRT
- *Ten Ten/Ten Ten Macera Peşinde* (*Tintin et le Lac aux Requins/Tintin and the Lake of Sharks*, 1972), TRT

1975
- *Gulliver'in Maceraları* (*Adventures of Gulliver, the*, 1968), TRT
- *Jerry Lewis Show* (1967), TRT
- *Ormanlar Kralı* (*George of the Jungle, Super Chicken George, Tom Slick*, 1967), TRT
- *Tatlı Cadı* (*Bewitched*, 1964), TRT
- *Temel Reis* (*Popeye the Sailor*, 1960), TRT, MaxiTV, Kanal6, StarTV

1976
- *Çelik Bilek* (*Jonny Quest*, 1964), TRT
- *Doktor Amca* (*Doctor Dolittle*, 1970), TRT
- *Minik Fil* (*Kukla*) (*Here Comes Mumfie*, 1975), TRT
- *Peter Potamus* (1964), TRT
- *Tom ve Jerry* (*Tom & Jerry Kids*, 1975), TRT, StarTV, KanalD, CN
- *Uzay Meleği* (*Space Angel*, 1962), TRT
- *Vikingler* (*Chiisana Viking Bikke/Vicky the Viking*, 1974), TRT

1977
- *Arı Maya*-1977 (*Mitsubachi Māya no Bōken/Maya the Honey*, 1975), TRT
- *Balarısı Tombik/Balarısı Hutch* (*Adventures of Hutch the Honeybee, the*, 1970), TRT
- *Goofy* (*Disney'in Harika Dünyası/Disney Kahramanları*, 1932), TRT
- *Issız Ada* (*New Adventures of Gilligan, the*, 1974), TRT
- *Jetgiller* (*Durum Komedi*) (*Jetsons, the*, 1962), KanalD
- *Mickey Mouse* (*Disney'in Harika Dünyası/Disney Kahramanları*, 1928), TRT
- *Mr. Magoo* (*Mr. Magoo Show, the*, 1960), TRT
- *Noddy* (1975), TRT
- *Pluto* (*Disney'in Harika Dünyası/Disney Kahramanları*, 1930), TRT

1978
- *Ağaçkakan Woody* (*Woody Woodpecker*, 1940), TRT, StarTV
- *Beyaz Yunus/Mamoum* (*Iruka to Shounen/Dolphin and the Boy, the*, 1975), TRT
- *Hasbi Tembel Er* (*Beetle Bailey*, 1962), TRT
- *Heidi* (*Arupusu no Shōjo Haiji/Heidi, Girl of the Alps*, 1974), TRT, ATV, ShowTV
- *Kumkum* (*Wanpaku Omukashi Kumu Kumu*, 1975), TRT
- *Marine Boy* (*Kaitei Shōnen Marin*, 1965), TRT
- *Pinokyo*-1978 (*Mokku of the Oak Tree/Kashi no Ki Mokku*, 1972), TRT, FoxKids
- *Sinbad*-1978/*Denizci Sinbad* (*Sinbad Jr. and his Magic Belt*, 1965), TRT

- *Taş Devri/Çakmaktaşlar* (*Flintstones, the*, 1960), TRT, StarTV, KanalD
- *Tonton Ailesi/Tontonlar* (*Barbapapa*, 1975), TRT

1979

- *Arı Maya*-1979 (*Shin Mitsubachi Māya no Bōken/New Adventures of Maya the Honeybee, the*, 1979), TRT, ShowTV
- *Cool McCool* (Telepazar i.) (1966), TRT
- *Don Kışot*-1979 (*Don Quijote de la Mancha*, 1979), TRT
- *Flanderler'in Köpeği/Sevgili Köpeğim* (*Flanders no Inu, Boku no Patrasche/A Dog of Flanders: My Patrasche*, 1992), TRT
- *James Hound* (Telepazar i.) (1966), TRT
- *Küçük Ayı Jeremy* (*Colargol*, 1967), TRT
- *Marco* (*Haha o Tazunete Sanzenri/3000 Leagues in Search of Mother*, 1976), TRT
- *Şeker Kız Candy* (*Candy Candy*, 1976), TRT, KanalD, StarTV

1980

- *Astro Boy* (*Tetsuwan Atomu/Astro Boy*, 1952), TRT
- *Monte Cristo Kontu* (Orijinali Belirsiz), TRT

1981

- *Ace o Nerae* (*Aim for Ace!*, 1973), TRT
- *Atom Karınca* (*Atom Ant*, 1965), TRT, KanalD
- *Baldios* (*Uchū Senshi Barudiosu/Space Warrior Baldios*, 1980), TRT
- *Değerli* (*Dastardly and Muttley in their Flying Machines*, 1969), TRT
- *Süper Çocuk/Dandin Sevimli Dev! Çık Ortaya* (*Thing, the/Fred and Barney Meet the Thing*, 1979), TRT
- *Tarzan* (*Tarzan, Lord of the Jungle*, 1976), TRT, ShowTV

1982

- *Bambi* (1942), TRT
- *Honey Honey no Suteki na Bouken* (1966), TRT
- *Kaptan Future* (*Kyaputen Fyucha/Captain Future*, 1978), TRT
- *Maskeli Süvari* (*Zorro/Lone Ranger, the*, 1980), TRT
- *Pepe'nin Balonu* (TRT'nin yayımladığı ilk hamur animasyon) (*Pepin la Bulle*, 1969), TRT
- *Urmel* (*Kukla*) (*Urmel spielt im Schloß*, 1974), TRT

1983

- *Top Cat* (1961), TRT
- *Uçan Fil Dumbo* (*Dumbo*, 1941), TRT

1984

- *80 Günde Devri Alem* (*La vuelta al mundo de Willy Fog/Around the World with Willy Fog*, 1983), TRT
- *Andersen'den Masallar* (*Çirkin Ördek Yavrusu ve Ben, Kibritçi Kız*) (*Minna De Utaou! Mr. Andersen*, 1971), TRT
- *Anderson'dan Masallar* (*Andersen Monogatari/Andersen Stories*, 1971), TRT
- *Bıcır ile Gıcır* (*Pixie and Dixie and Mr. Jinks*, 1958), TRT
- *Çirkin Ördek Yavrusu ve Ben* (*Ugly Duckling, the*, 1939), TRT, MaxiTV
- *Kaptan Amerika* (*Captain America*, 1966), TRT, StarTV
- *Kibritçi Kız* (*Match Uri no Shōjo/Little Girl With the Matches, the*, 1968), TRT
- *Musti* (Uykudan Önce i.) (1969), TRT
- *Nils ve Uçan Kaz* (*Nirusu no Fushigi na Tabi/Wonderful Adventures of Nils, the*, 1980), TRT
- *Şekerpembe/Dinazor* (*Serendipity Monogatari: Pyua-tou no Nakama-tachi/Serendipity the Pink Dragon*, 1983), TRT
- *Şirinler* (*Smurfs, the*, 1981), TRT
- *Uzay Yolu*-1984 (*Star Trek*, 1973), TRT
- *Uzun Çoraplı Kız Pippi* (*Pippi Långstrump*, 1969), TRT

1985
- *Cici Kız/Georgie* (*Lady Georgie*, 1984), TRT, ShowTV, KanalD
- *Doctor Snuggles* (1979), TRT
- *Fırtına Kuşları* (*Kukla*) (*Thunderbirds 2086*, 1982), TRT, StarTV
- *Jumaru* (*Plawres Sanshiro/Plastic Model Wrestling Sanshiro*, 1983), TRT
- *Muz Adam* (*Bananaman*, 1980), TRT
- *Redkid* (*Lucky Luke*, 1983), TRT
- *Robotech* (1985), TRT, ShowTV, Cine5, MaxiTV
- *Sevimli Ayı Ailesi/Hillbilly Ailesi* (*Hillbilly Bears, the*, 1965), TRT
- *Sevimli Sincap/Küçük Sincap* (*Shīton Dōbutsuki Risu no Banā/Bannertail: the Story of Gray Squirrel*, 1979), TRT
- *Süpermen* (*New Adventures of Superman, the*, 1966), TRT
- *Tehlikeli Fare* (*Günaydın Türkiye* i.) (*Danger Mouse*, 1981), TRT
- *Webster* (Durum Komedi) (1983), TRT

1986
- *Alvin ve Arkadaşları* (*Alvin and the Chipmunks*, 1983), TRT, HBB
- *Bay Rossi* (*Signor Rossi/Mr. Rossi*, 1975), TRT
- *Bayan Karabiber* (*Spoon Oba-san/Mrs. Pepper Pot*, 1983), TRT
- *Cesur Ayılar* (*Adventures of the Gummi Bears*, 1985), TRT
- *Chilly Willy* (1953), TRT
- *Çiçek Kız Lulu* (*Hana no Ko Lunlun/Flower Angel*, 1979), TRT
- *Émilie* (Uykudan Önce i.) (1979), TRT
- *Esteban/Kayıp Altın Şehir/Güneşin Oğlu Esteban* (*Taiyô no ko Esteban/Mysterious Cities of Gold, the*, 1982), TRT
- *God Mars* (1981), TRT
- *Harlem* (*Harlem Globetrotters, the*, 1981), TRT
- *Lady ile Sokak Köpeği* (*Lady Is a Tramp, the*, 1983), TRT
- *Lucky Ducky* (1948), TRT
- *Tao Tao* (*Taotao Ehonkan*, 1984), TRT
- *Tenisçi Kız* (*Ēsu o Nerae!/Aim for the Ace!*, 1978), TRT
- *Yakari* (Uykudan Önce i.) (1977), TRT
- *Yavru Geyik/Yavru Ceylan* (*Kojika Monogatari/Yearling, the*, 1983), TRT

1987
- *Ayıcıklar* (*Paw Paws*, 1985), TRT
- *Baltazar* (*Telepazar* i.) (*Professor Balthazar*, 1967), TRT
- *Belle ve Sebastian* (*Belle and Sebastian*, 1981), TRT
- *Clementine* (1985), TRT, ShowTV
- *Cüceler/Gnome* (*David el Gnomo/World of David the Gnome, the*, 1985), TRT
- *Çocuklar Adası* (*Children's Island*, 1984), TRT
- *Düğme Burun* (*Yume no Hoshi no Button Nose*, 1985), TRT, FoxKids
- *Fred Basset* (Telepazar i.) (1963), TRT
- *Galtar ve Altın Mızrak* (*Galtar and the Golden Lance*, 1985), TRT
- *Galvion* (*Chō Kōsoku Garubion*, 1984), TRT, HBB
- *Goshogun* (*Sengoku Majin GōShōgun*, 1981), TRT
- *He-man* (*He-Man and the Masters of the Universe*, 1983), TRT, TGRT, Kanal6, StarTV
- *Hind ve Doktor Numan* (*Hind & Dr. Noman*, 1985), TRT
- *Katoli/Çiftlikteki Kız* (*Makiba no Shōjo Katori/Katri, Girl of the Meadows*, 1984), TRT
- *Küçük Nell* (*Sasurai no Shoujo Nell*, 1979), TRT - *Laserion* (*Video Senshi Laserion*, 1984), TRT
- *Minik Fox* (*Seabert*, 1985), TRT, YumurcakTV
- *Moon Cat* (*Kukla*) (*Get Up and Go*, 1981), TRT

- *Pepero* (*Andes Shounen Pepero no Bouken*, 1975), TRT
- *Polyanna* (*Ai Shoujo Pollyanna Monogatari/ Story of Pollyanna, Girl of Love*, 1986), TRT
- *Stripy* (1984), TRT
- *Tekerlekli Savaşçı* (*Jayce and the Wheeled Warriors*, 1985), TRT, TGRT
- *Tiki Toki/Ticky-Tocky* (*Chikkun Takkun*, 1982), TRT
- *Voltran* (*Voltron: Defender of the Universe*, 1984), TRT, StarTV, DÇocuk
- *Wuzzles, the* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.) (1985), TRT

1988
- *3-2-1 Contact* (1980), TRT
- *Adventures of the Galaxy Rangers, the* (1986), TRT
- *ALF* (1988), TRT, KanalD, Kanal7
- *Alice Harikalar Diyarında* (*Alice's Adventures In Wonderland*, 1981), TRT
- *Bay Meraklı* (*Tele Kutu* i.) (*La Linea/Line, the*, 1971), TRT
- *Benim Küçük Pony'm* (*My Little Pony*, 1984), TRT
- *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1986), TRT
- *G.I. Joe/C.O.P.S.* (1985), TRT
- *Küçük Kunduz* (*Don Chuck Monogatari*, 1975), TRT
- *Laurel ve Hardy* (*Laurel et Hardy*, 1966), TRT
- *Robot Story* (*Robostory*, 1985), TRT
- *She-Ra* (1985), TRT, ShowTV
- *Snoopy* (*Charlie Brown and Snoopy Show, the/ Peanuts*, 1983), TRT, Kanal6
- *Sportmen Billy* (1979), TRT
- *Sylvester & Tweety Show, the* (1976), TRT
- *Şekerpol/Sevimli Ayıcık ve Ailesinin Maceraları* (*Kissyfur*, 1986), TRT
- *Tōshō Daimos* (*Brave Leader*, 1978), TRT

1989
- *Ann ve Andy* (*Adventures of Raggedy Ann & Andy, the*, 1988), TRT
- *Atlı Karınca*-1989 (*Carrusel*, 1989), TRT
- *Beyaz Balina/Moby Dick* (*Muu no Hakugei/ White Whale of Mu, the*, 1980), TRT, HBB
- *Biberleyeyim* (*Abner the Baseball*, 1961), TRT
- *Denver/Son Dinazor Denver* (*Denver, the Last Dinosaur*, 1988), TRT
- *Dot ve Keeto* (*Dot and Keeto*, 1986), TRT
- *Foofur/Sevimli Köpek* (Tatil Ekranı i.) (1986), TRT
- *G-Gücü*-1989/*Gatchaman* (*Kagaku Ninja-Tai Gatchaman/Battle of the Planets*, 1978), TRT
- *Hayalet Avcıları*-1989 (*Real Ghost Busters, the*, 1986), TRT
- *Hızlı Yarışçı* (*Speed Racer/Racer X/Mach Go Go Go!*, 1967), TRT, Kanal6, HBB, Teleon
- *Jumbo Jet* (*Jimbo and the Jet Set*, 1986), TRT
- *Kalimero* (*Karimero/Calimero*, 1974), TRT
- *Kayıp Dünyalar* (*Les Mondes engloutis/ Spartakus and the Sun Beneath the Sea*, 1985), TRT
- *Küçük Lulu ve Çetesi* (*Ritoru Ruru to Chitchai Nakama/Little Lulu and Her Little Friends*, 1976), TRT
- *Küçük Prenses Sara* (*Cumartesi'den Cumartesi'ye* i.) (*Shōkōjo Sēra/Little Princess Sara*, 1985), TRT
- *Misketler* (*Biskitts, the*, 1983), TRT
- *Mofli, el último koala* (1986), TRT
- *Mutlu Kentin Küçük Palyaçoları* (*Little Clowns of Happytown*, 1987), TRT, HBB
- *Pisi Kiti'nin Masallar Tiyatrosu* (*Kukla*) (*Hello Kitty's Furry Tale Theater*, 1987), TRT
- *Pole Position* (1984), TRT
- *Silvanya Ormanı/Sylvanian Ormanı* (*Shirubania famirii/Sylvanian Families*, 1985), TRT, MaxiTV
- *Susam Sokağı/Açıl Susam Açıl* (*Kukla*) (*Sesame Street*, 1989), TRT, KanalD, DÇocuk
- *Varyemez Amca* (*DuckTales*, 1987), TRT

1990
- *Bezelyeler* (*Poddington Peas, the*, 1989), TRT
- *Buford Dosyaları* (*Buford Files, the*, 1979), StarTV, Teleon
- *Captain Power and the Soldiers of the Future* (1987), TRT
- *Cyborg 009* (*Chou Ginga Densetsu/Saibōgu Zero-Zero-Nain*, 1979), TRT
- *Dinky Dog* (1978), TRT
- *Future Boy Conan* (*Mirai Shōnen Konan*, 1978), TRT
- *Goldie Gold* (*Goldie Gold and Action Jack*, 1981), StarTV, Teleon
- *Grimm Masterpiece Theater* (1987), TRT
- *Jana/Dişi Tarzan* (*Jane de la jungle/Jana of the Jungle*, 1978), StarTV, Teleon
- *La Seine no Hoshi* (*Star of Seine*, 1975), TRT
- *Laff-A-Lympics/Scooby's All-Star* (1977), StarTV
- *Lensman* (1984), TRT
- *Muhteşem Dörtlü* (*Fantastic Four*), StarTV
- *Örümcek Adam*-1990 (*Spider Man*, 1981), StarTV
- *Punky Brewster* (1984), TRT
- *Rakunlar* (*Raccoons, the*, 1985), TRT
- *Remi* (*Ie Naki Ko/Nobody's Boy: Remi*, 1977), TRT, StarTV, BRT
- *Richie Rich* (1980), StarTV
- *Robotech II: the Sentinels* (1988), TRT
- *Sevimli Cadı* (*Winsome Witch*, 1965), TRT
- *Sevimli Köpekler* (*Pound Puppies*, 1986), TRT
- *Sherlock Holmes* (*Meitantei Hōmuzu/Sherlock Hound*, 1984), TRT
- *Taş Devri Komedi Show* (*Flintstone Comedy Show, the*, 1980), StarTV, ATV, KanalD
- *Transformers* (1984), StarTV, TRT, DÇocuk
- *Turbo Genç* (*Turbo Teen*, 1984), StarTV, Teleon
- *Vücudumuzu Tanıyalım* (*Il etait une fois. la Vie/Once Upon a Time. Life*, 1987), TRT, KanalD
- *Yeşil Dev* (*Incredible Hulk, the*, 1982), StarTV, ShowTV, FoxKids, Jetix, DisneyXD

1991
- *Alfred Vakvak/Alfred J. Kwak* (*Ahiru no Quack/Little Duck's Big Love Story*, 1989), TRT
- *Babar* (1989), TRT
- *Beter Böcek* (*Beetlejuice*, 1989), StarTV
- *Beverly Hills Gençliği/Beverly Hills Yaramazları* (*Beverly Hills Teens*, 1987), StarTV
- *Bionik Altalı* (*Bionic Six*, 1987), TRT
- *Charlotte* (*Wakakusa no Charlotte/Charlotte of the Young Grass*, 1977), TRT
- *Çalçene* (*Jabberjaw*, 1976), StarTV, Teleon
- *Dağ Gülü* (*Honoo no Alpen Rose: Judy & Randy/Alpine Rose of the Flame*, 1985), TRT
- *Galaksi Lisesi* (*Galaxy High*, 1986), TRT
- *Gorilla Force* (*Akū Daisakusen Srungle/Mission Outer Space Srungle*, 1983), TRT, Kanal6, Teleon
- *İtfaiyeci Sam* (*Hamur animasyon, Günaydın Türkiye* i.) (*Fireman Sam*, 1987), TRT
- *Jem* (*Jem and the Holograms*, 1985), TRT
- *Kara Ok* (*Black Arrow, the*, 1988), TRT
- *Karate Kat* (1987), StarTV, Teleon
- *Kareteci Çoçuk* (*Karate Kid, the*, 1989), StarTV
- *Küçük Canavarlar* (*Mini-Monsters, the*, 1987), StarTV, HBB
- *Marianne Premiere* (1989), TRT
- *Maxie'nin Dünyası* (*Maxie's World*, 1989), TRT
- *Meyveler* (*Los Fruittis/Fruitties, the*, 1987), TRT
- *Monpe* (*Tatil Ekranı* i.) (*Tonde Monpe*, 1982), TRT
- *Muppet Bebekleri/Muppet Show, the* (Kukla) (1976), TRT
- *Nadia: Mavi Suyun Esrarı* (*Fushigi no Umi no Nadia/Nadia: the Secrets of Blue Water*, 1990), TRT

- *Neşeli Matematik/Kare Bir TV* (*Square One TV*, 1989), TRT
- *Ninja Kaplumbağalar* (*Teenage Mutant Ninja Turtles*, 1987), StarTV
- *Peter Pan* (*Peter Pan no Bouken/Adventures of Peter Pan, the*, 1989), TRT, FoxKids
- *Portakal Yolu* (*Kimagure Orange Road/ Capricious Orange Road*, 1987), TRT
- *Postacı Pete* (*Postman Pat*, 1981), StarTV
- *Robotan* (Tatil Ekranı i.) (1986), TRT
- *Simpsonlar* (*Durum Komedi*) (*Simpsons, the*, 1989), TRT, ShowTV, Cine5
- *Step June* (*Hai! Step Jun/Vas-y Julie!*, 1985), TRT
- *Süper Fare* (*Mighty Mouse*, 1942), TRT
- *Süperler* (*TigerSharks*, 1987), StarTV
- *ThunderCats* (1985), StarTV
- *Tıfıllar/Mock ve Sweet/Mogu Mogu/Koşan Köstebek* (*Dorimogu Daa/Mock & Sweet*, 1986), TRT
- *Tiny Toon Maceraları* (*Tiny Toon Adventures*, 1990), TRT
- *Titipu* (*Gentlemen Of Titipu, the*, 1973), StarTV
- *Üç Silahşörler*-1991 (*Dogtanian and the Three Muskehounds*, 1981), TRT
- *Venus Wars* (*Vinasu Senki*, 1987), TRT
- *Yıldız Şerifleri/Uzay Şerifi/Kahraman Şerif* (*BraveStarr*, 1987), StarTV, KanalD

1992

- *Addams Ailesi*-1992 (*New Addams Family, the*, 1992), StarTV
- *Afacan ile Babacan* (*TaleSpin*, 1990), TRT
- *Akko'nun Sırları* (*Himitsu no Akko-chan*, 1969), TRT
- *Alf'ten Masallar* (*Alf Tales*, 1987), StarTV
- *Altın Bukleler* (*Lady Lovely Locks*, 1984), ShowTV
- *Archie* (*Archie Show, the*, 1968), ShowTV
- *Barkley's, the* (1972), StarTV
- *Bill ve Ted'in Maceraları* (*Bill & Ted's Excellent Adventure*, 1990), ShowTV
- *Bobobobs/Uzay Gemisi* (Tatil Ekranı i.) (1988), TRT
- *Conan* (*Conan the Adventurer*, 1992), HBB
- *Çılgın Domatesler* (*Attack of the Killer Tomatoes*, 1978), HBB
- *Çöp Çocukları* (*Garbage Pail Kids*, 1985), Teleon
- *Delfy* (*Delfy y sus amigos/Delfy and His Friends*, 1992), TRT
- *Dick Tracy Show, the* (1961), ShowTV
- *Dinazor Ailesi* (*Dinosaurs*, 1991), Kanal6
- *Dodo* (Orijinali Belirsiz), ShowTV
- *Dolbuk* (*Tokusou Kihei Dorvack/Special Powered Armor Troop Dorvack*, 1983), HBB
- *Dommel/Zıpır* (*Don-don Domeru to Ron/ Wowser*, 1988), TRT
- *Don Kişot*-1992 (*Don Quixote de la Mancha*, 1980), TRT, ATV
- *Dragon Ball Z* (1989), StarTV, ATV
- *Dünyanın Savunucuları* (*Defenders of the Earth*, 1986), TRT
- *Flash Gordon* (1979), TRT
- *Garfield ve Arkadaşları* (*Garfield and Friends*, 1988), Kanal6, ATV, ShowTV, JOJO
- *G-Gücü*-1992/*G-Ekibi* (*Gatchaman/G-Force: Guardians of Space*, 1988), TRT
- *Gigi* (*Mahō no Purinsesu Minkī Momo/Magical Princess Minky Momo*, 1982), ShowTV
- *Gol/Benjamin/Şampiyonlar Okulu* (*Moero! Toppu Sutoraikā/Moero! Top Striker*, 1991), ShowTV, Cine5, ATV
- *Gökkuşağı Gölü* (*Kerokko Demetan/Demetan Croaker, the Boy Frog*, 1973), ShowTV
- *Hammerman* (1991), ShowTV
- *Hayalet Avcıları*-1992 (*Ghostbusters*, 1986), ShowTV
- *Heathcliff & the Catillac Cats* (1984), ShowTV, MaxiTV
- *Hong Kong Phooey* (1974), Star, Teleon
- *Huckleberry Finn* (*Huckleberry no Bouken/ Adventures of Huckleberry Finn*, 1976), HBB,

ShowTV, Cine5
- *Isamu* (*Kouya no Shonen Isamu/Willie Boy*, 1973), TRT, KanalD, Kanal6, Teleon
- *Johnson ve Arkadaşları* (*Kukla*) (*Johnson and Friends*, 1991), TRT
- *Jüichinin Iru!* (*They Were Eleven*, 1975), TRT
- *Kaptan Zed* (*Captain Zed and the Zee Zone*, 1991), Teleon, ShowTV
- *Kedi Felix* (*Felix the Cat*, 1959), StarTV, Teleon
- *Kızılderili ve Yavru Ayılar* (*Monarch: Big Bear Of Tallac*, 1977), ShowTV
- *Köfte ve Makarna* (*Meatballs & Spaghetti*, 1982), StarTV, Teleon
- *Küçük Başkan* (*Wish Kid*, 1991), ShowTV
- *Küçük Deniz Kızı* (*Saban's Adventures Of the Little Mermaid*, 1991), TRT
- *Küçük Golcü*-1983/*Tsubasa* (*Captain Tsubasa*, 1983), TRT, FoxKids, KanalD, YumurcakTV
- *Michel Vaillant* (1990), TRT
- *Mighty Orbots* (1984), TRT
- *Monçiçiler* (*Monchhichi*, 1980), StarTV, Teleon, TRT
- *New Kids on the Block* (1990), TRT
- *Polis Akademisi* (*Police Academy*, 1988), StarTV
- *Pooh'un Köşesi* (*Welcome to Pooh Corner*, 1983), ShowTV
- *Potsworth & Co.* (*Midnight Patrol: Adventures in the Dream Zone*, 1990), ShowTV
- *Pound Puppies* (Tatil Ekranı i.) (1984), TRT
- *Rambo* (*Rambo: Sepulcher of Power*, 1986), ShowTV
- *Road Runner* (*Looney Tunes, the*-1949), TRT, StarTV, KanalD, ShowTV, CN, JOJO
- *Rüya Taşı* (*Dreamstone, the*, 1990), StarTV, Teleon, TRT
- *Sevimli Ayıcıklar* (*Care Bears, the*, 1985), ShowTV
- *Shmoo* (*New Shmoo, the*, 1979), Teleon
- *Sokak Kurbişleri* (*Street Frogs, the*, 1987), StarTV, ShowTV
- *Star Blazers/Yamato* (*Uchū Senkan Yamato/Space Battleship Yamato*, 1974), TRT
- *Teddy Ruxpin* (*Adventures of Teddy Ruxpin, the*, 1986), TRT, Cine5
- *Temel Reis'in Oğlu* (*Popeye and Son*, 1987), TRT, KanalD
- *Tom Sawyer*-1992 (*Adventures of Tom Sawyer, the*, 1982), ShowTV
- *Uçan Küçük Ayılar* (*Mali leteci medvjedići/Little Flying Bears, the*, 1990), ShowTV
- *Uzun Bacaklı Baba/Judy ve Uzunbacak* (*Watashi no Ashinaga Ojisan/My Daddy Long Legs*, 1990), TRT
- *Voltron: Vehiche* (*Kikou Kantai Dairugger XV/Vehicle Force Voltron*, 1982), TRT, ATV
- *Widget* (*Widget the World Watcher*, 1990), ShowTV
- *Winnie the Pooh'un Yeni Maceralan* (*New Adventures of Winnie the Pooh, the*, 1988), TRT, Kanal6
- *Yeşilin Kızı Anna* (*Akage no Anne/Anne of Green Gables*, 1979), ShowTV
- *Zodyak Şövalyeleri* (*Saint Seiya/Knights of the Zodiac*, 1986), TRT

1993
- *80 Günde Devri Alem* (*Hachijunichikan Sekai Isshuu/80 Days Around the World With Willy Fog*, 1987), STV
- *Ayakkabılar* (*Shoe People, the*, 1987), TRT
- *Binbir Amerika* (*Las mil y una... Americas*, 1989), TRT
- *Bluffer Ülkesi* (*Bluffer, the*, 1986), ShowTV
- *Bobby'nin Dünyası* (*Bobby's World*, 1990), ShowTV, FoxKids
- *Cupido* (1992), TRT
- *Dinazorlar* (*Dinosaucers*, 1987), HBB
- *Dino-Riders* (1988), HBB
- *Ejderhanın Şatosu/Eureka'nın Şatosu* (Kukla) (Eureeka's Castle, 1989), TRT
- *Ewoklar* (*Star Wars: Ewoks*, 1985), ShowTV

- *Geleceğe Dönüş* (*Back to the Future*, 1991), StarTV, Teleon
- *Genç Kral Arthur* (*King Arthur & the Knights of Justice*, 1992), TRT
- *Genç Kurt Adam* (*Teen Wolf*, 1986), ShowTV
- *Genki* (*Ganbare Genki*, 1980), Kanal6, Teleon
- *Gobots* (1983), Kanal6
- *Grand Prix* (*Arō Enburemu Guranpuri no Taka/Arrow Emblem: Hawk of the Grand Prix*, 1977), Kanal6
- *Grey: Devil Digital Target* (1986), TRT
- *Gufiler* (*Goofy*, 1993), Kanal6
- *Hardy Boys, the* (1969), ShowTV
- *Kader İkizleri* (*Les jumeaux du bout du monde*, 1991), TRT
- *Kahraman Sincaplar* (Cumartesi'den Cumartesi'ye i.) (*Chip 'n' Dale Rescue Rangers*, 1989), TRT, Kanal6
- *Kara Yıldız* (*Blackstar*, 1981), ShowTV
- *Karakanat* (*Darkwing Duck*, 1991), Kanal6
- *Kaptan N/Videoland* (*Captain N: the Game Master*, 1989), TRT
- *Kaptan Mağara Adamı ve Melekleri* (*Captain Caveman and the Teen Angels*, 1977), StarTV
- *Ken Asuka* (*Ichidai the Karate Fool/Karate Baka Ichidai*, 1973), ShowTV
- *Kont Duckula* (*Count Duckula*, 1988), ShowTV
- *Küçük Drakula* (*Little Dracula*, 1986), TRT
- *Küçük Rosey* (*Little Rosey*, 1990), HBB
- *Little Prince Cedie/Little Lord Fauntleroy* (*Shōkōshi Sedi*, 1988), TRT
- *Lynn'in Öyküsü-1* (*Lady Lady!!*, 1987), StarTV, ShowTV, BRT
- *Lynn'in Öyküsü-2* (*Harō! Redi Rin/Hello Lady Lynn*, 1988), StarTV, ShowTV, BRT
- *Minyatür Dedektif* (*Inch High, Private Eye*, 1973), Teleon
- *Molierrissimo* (1987), ShowTV
- *Müfettiş Gecıt* (*Inspector Gadget*, 1983), TRT, FoxKids, MaxiTV, Jetix
- *Ormanın Kitabı/Ormanın Çocuğu* (*Janguru Bukku Shōnen Mōguri/Jungle Book, the*, 1989), HBB
- *Ördek Hikâyeleri/Dinamo'nun Maceraları* (*Adventures of Dynamo Duck, the*, 1990), Kanal6, KanalD
- *Pembe Panter'in Oğulları* (*Pink Panther and Sons*, 1984), ShowTV
- *Rakçı Kurbağalar* (*Fraggle Rock*, 1983), Kanal6
- *Robin Hood* (Orijinali Belirsiz), STV
- *Robin Hood* (*Robin Hood no Daibōken/Robin Hood's Great Adventure*, 1990), ShowTV, HBB, Cine5
- *RoboCop* (1988), HBB, ShowTV
- *Roma Devri* (*Roman Holidays, the*, 1972), StarTV
- *Rugrats* (1991), ShowTV, Nickelodeon
- *Samurai Kediler* (*Samurai Pizza Cats/Kyattou Ninden Teyandee*, 1990), Kanal6, Teleon, Cine5, MaxiTV
- *Sandokan* (1992), ShowTV
- *Sevimli İkizler/İkizler/Müthiş İkizler* (*Ochame Na Futago: Claire Gakuin Monogatari/Twins at St Clare's, the*, 1991), TRT, KanalD
- *Sihirli Kurdele* (*Hime-chan No Ribbon*, 1992), Kanal6, Teleon, TRT
- *Sonic/Özgürlük Savaşçıları* (*Sonic the Hedgehog*, 1991), TGRT, FoxKids, YumurcakTV
- *Spiral Zone* (1987), ShowTV
- *Süper Arkadaşlar* (*Super Friends*, 1973), ShowTV
- *Tazmania Canavarı* (*Looney Tunes, the*), TRT, StarTV, KanalD, ShowTV, CN, JOJO
- *Tombiş Albert* (*Fat Albert and the Cosby Kids*, 1972), ShowTV
- *Toxic* (*Toxic Crusaders*, 1991), ShowTV, FoxKids
- *T-Rex* (*T-rekkusu/Adventures of T-Rex, the*, 1992), HBB
- *Uzay Kedileri* (*Swat Kats*, 1993), TRT

- *Üç Silahşörler*-1993 (*Anime Sanjushi*, 1987), Kanal6
- *Voleybolcu Kızlar* (*Ashita e Atakku!/Attack on Tomorrow*, 1977), ShowTV

1994

- *Albay Bleep* (*Colonel Bleep*, 1957), KanalD
- *Ay Savaşçısı* (*Bishōjo Senshi Sailormoon/Sailor Moon*, 1994), TRT, ATV
- *Bebeklerin Dünyası* (*Baby Folies*, 1993), ShowTV
- *Bir Zamanlar/Bir Varmış Bir Yokmuş* (*Il etait une fois. l'Homme*, 1978), TRT, DÇocuk
- *Boes'ın Maceraları* (*Geragera Būsu Monogatari/Ox Tales*, 1987), TRT
- *Bots Master, the* (1993), TRT
- *Cro* (1993), TRT
- *Çaylaklar/Strikers/Shun Godai* (*Ashita e Free Kick/Free Kick Toward Tomorrow*, 1992), STV, StarTV
- *Çizmeli Kedi* (*Nagagutsu o Haita Neko no Bouken/Adventures of Puss-in-Boots*, 1992), TRT
- *Deity* (*God Mazinger*, 1984), HBB, Kanal6
- *Demir Adam* (*Iron Man*, 1994), StarTV, ATV, FoxKids, Jetix, DisneyXD
- *Fare Fabrikası* (*Mouse Factory, the*, 1971), Kanal6
- *Galaksi Kahramanları* (*Ginga Eiyū Densetsu/Legend of the Galactic Heroes*, 1988), KanalD, HBB
- *Galaksi Şerifleri/Yıldız Şerifleri* (*Saber Rider and the Star Sheriffs*, 1987), STV, Kanal6, HBB, Teleon
- *Gamba'nın Maceraları* (*Gamba to Kawauso no Boken/Adventures of Gamba and Sea Otter, the*, 1975), TRT
- *Genç James Bond* (*James Bond Jr.*, 1991), Teleon, ShowTV
- *General Daimos* (*Tōshō Daimos/Fighting General Daimos*, 1978), TRT, TGRT
- *Gezgin/Uzay Gezgini/Ulysses 31* (*Uchū Densetsu Yurishīzu Sātīwan*, 1981), KanalD, HBB
- *Hazine Adası* (*Takarajima/Treasure Island*, 1987), ShowTV
- *Heroes on Hot Wheels* (1990), TRT
- *Hulk Hogan* (*Hulk Hogan's Rock 'n' Wrestling*, 1985), KanalD
- *Jackson Sive, the* (1971), ShowTV
- *Judo Sanka* (*Ode to Judo*, 1974), KanalD, Kanal6, Teleon
- *Kimba Beyaz Arslan* (*Jungle Taitei/Kimba the White Lion*, 1965), TRT, StarTV, STV
- *Kobra: Uzay Macerası* (*Space Adventure Cobra*, 1982), ShowTV
- *Koş Hany Koş* (*Run Hany*, 1988), TRT
- *Kum Perisi* (Orijinali Belirsiz), TRT
- *Küçük Kadınlar*-1994 (*Ai no Wakakusa Monogatari/Little Women*, 1987), KanalD, StarTV, Kanal6
- *Küçük Memole* (*Tongari Bōshi no Memoru/Wee Wendy/Little Memole*, 1984), TRT
- *Macross/Roy Fokker* (*Choujikuu Yousai Macross/Super Dimensional Fortress Macross*, 1982), TRT
- *Mario/Süper Mario Kardeşler* (*Super Mario Bros. Super Show, the*, 1989), Kanal6, FoxKids
- *Momesa Kovboyları* (*Wild West C.O.W./Boys of Moo Mesa*, 1992), HBB
- *Ninja Boy* (*Igano Kabamaru*, 1983), ShowTV
- *Ninja Kabuto* (*Karasu Tengu Kabuto/Crow Goblin Kabuto*, 1990), KanalD
- *Penelope* (*Perils Of Penelope Pitstop, the*, 1969), TRT, CN
- *Pijamalı Muzlar* (*Kukla, Gün Başlıyor* i.) (*Bananas in Pyjamas*, 1992), TRT
- *Pinokyo*-1994 (*Adventures of Pinocchio, the*, 1988), ShowTV
- *Plawres Sanshiro* (*Puraresu Sanshirō*, 1982), TRT
- *Pofuduk Koltuk/Büyük Rahat Koltuk* (*Big Comfy Couch, the*, 1992), TRT
- *Popples* (1983), HBB

- *Power Rangers* (1993), ShowTV
- *Rahan* (1987), ShowTV
- *Sandybell* (*Hello! Sandybell*, 1981), ShowTV
- *Sevimli Karga* (Orijinali Belirsiz), KanalD
- *Sophie ve Virginie* (*Sophie et Virginie*, 1990), TRT
- *Spirou & Fantasio* (*Spirou et Fantasio*, 1995), KanalD, MaxiTV
- *Starcom: the U.S. Space Force* (1987), ShowTV
- *Süper Dave* (*Super Dave: Daredevil for Hire*, 1992), TGRT
- *Şut ve Gol* (*Aoki Densetsu Shoot!/Blue Legend Shoot!*, 1993), StarTV, Kanal6, Teleon, ShowTV
- *Thor* (*Mighty Thor*, 1966), Star, ATV
- *Three Musketeers, the* (*Anime Sanjushi*, 1987), Kanal6, Teleon
- *Video Power* (1990), Kanal6
- *Wally Nerede?* (*Where's Wally?*, 1987), TRT
- *Zazoo U* (1990), ShowTV
- *Zindan ve Ejderha* (*Dungeons and Dragons*, 1983), HBB

1995

- *Animaniacs* (1993), Cine5
- *Arsız Daffy/Ördek Daffy* (*Daffy Duck*, 1937), KanalD, CN
- *Atlantis Prensi* (*Sub-Mariner, the*, 1966), ATV
- *Batman* (1992), ATV, KanalD
- *Budgie* (*Budgie the Little Helicopter*, 1994), KanalD, FoxKids
- *Bugs Bunny/Sevimli Tavşan* (Sevimli Kahramanlar-Kuşak, 1978), KanalD, StarTV
- *Büyücü Oz/Oz Büyücüsü* (*Wizard of Oz, the*, 1990), KanalD, ShowTV, CN
- *Ciyak Kedi* (*Eek! Stravaganza/Eek! The Cat*, 1992), HBB, FoxKids
- *Duffy Duck* (Sevimli Kahramanlar-Kuşak, 1978), KanalD
- *İlk İnsan Giatrus* (*Hajime Ningen Gyatoruz/Giatrus, the Dawn of Mankind*, 1974), TRT
- *Jeanie'in Maceraları* (*Kaze no Naka no Shoujo Kinpatsu no Jeanie/Girl in the Wind: Jeanie with the Light Brown Hair*, 1992), KanalD
- *Kaptan Gezegen* (*Captain Planet and the Planeteers*, 1993), ShowTV
- *Küçük Kadınlar-1995/Jo'nun Çocukları* (*Wakakusa Monogatari Nan to Jou Sensei/Little Women II Jo's Boys*, 1993), KanalD
- *Legend of Prince Valiant, the* (1991), TRT
- *Majokko Chikkuru/Magic Tickle* (1978), STV
- *Molly'nin Çetesi* (*Molly's Gang*, 1994), TRT
- *Örümcek Kadın* (*Spider-Woman*, 1978), StarTV
- *Palyaço Bozo* (*Bozo the Clown*, 1972), KanalD
- *Parmak Kız/Thumbelina* (*Oyayubi Hime*, 1992), TRT
- *Savaşan Beşli* (*Chōdenji Robo Konbatorā Bui/Super-Ultra Electromagnetic Robot Combattler V*, 1976), TRT
- *Scooby-Doo, Where Are You!* (1969), ATV, CN
- *Smoggies, the* (1994), TRT
- *Speedy Gonzales* (Sevimli Kahramanlar-Kuşak, 1978), KanalD
- *Tele Kedi* (*Kukla*) (*Telechat*, 1982), ShowTV
- *Ürkünç Indiana* (*Eerie, Indiana*, 1991), KanalD, FoxKids

1996

- *Animals of Farthing Wood, the* (1993), TRT
- *Betty Boop* (1996), TRT, MaxiTV
- *Büyülü Kristal/Kristal Üçgen* (*Kindan no Mokushiroku/Crystal Triangle*, 1987), Kanal6, Teleon
- *Cadillac ve Dinazor* (*Cadillacs and Dinosaurs*, 1983), ShowTV
- *Carmen Sandiego* (*Where on Earth Is Carmen Sandiego?*, 1994), ATV
- *Family Dog* (1993), StarTV
- *Gargoyles* (1994), ATV, DisneyXD
- *Gerbert* (Kukla) (1989), KanalD
- *Kızıl Baron* (*Red Baron*, 1994), KanalD

- *Maske* (*M.A.S.K.*, 1985), TRT, KanalD, FoxKids
- *Motorize Fareler/Motorlu Fareler* (*Biker Mice from Mars*, 1993), Star
- *Nehir Yıldızları* (*Ra Sēnu no Hoshi/La Seine no Hoshi*, 1975), Kanal6, TGRT
- *Örümcek Adam ve Arkadaşları* (*Spider-Man and His Amazing Friends*, 1981), TRT, Jetix, DisneyXD, JOJO
- *Pumuckl* (*Meister Eder and his Pumuckl*, 1982), STV
- *Sabrina* (*Sabrina, the Teenage Witch*, 1996), ATV, StarTV
- *Sevimli Öğretmen İris* (*Kukla*) (*Iris, the Happy Professor*, 1992), TRT
- *Sihirli Şövalyeler* (*Majikku Naito Reiāsu/Magic Knight Rayearth*, 1994), ShowTV
- *Silvan* (*Sylvan*, 1995), ShowTV
- *Slam Dunk* (*Suramu Danku*, 1993), ShowTV
- *Transilvanya Gezegeni* (*Dr. Zitbag's Transylvania Pet Shop*, 1994), Kanal6, ShowTV

1997

- *Adventures of Huckleberry Finn* (*Adventures of Huckleberry Finn*, 1997), FoxKids
- *Afacan Dennis/Belalı Yumurcak Dennis* (*Dennis the Menace*, 1986), FoxKids, YumurcakTV, MaxiTV
- *Afacan Louie* (*Life With Louie*, 1995), FoxKids, Jetix
- *Basket* (*Slum Dunk*, 1993), ShowTV
- *Bebek Dinazorlar* (*Dino Babies*, 1993), ShowTV
- *Big Bad Beetleborgs* (1996), FoxKids
- *Blue's Clues* (1996), Nickelodeon
- *Casper* (*Spooktacular New Adventures of Casper, the*, 1996), FoxKids
- *Dönüşen Robotlar* (*Beast Machines*, 1999), TRT
- *Gulliver's Travels* (1996), FoxKids
- *Hızlı Dinazorlar* (*Extreme Dinosaurs*, 1997), HBB
- *Jim Button and Luke the Engine Driver* (1996), FoxKids
- *Kedı Billy* (*Billy the Cat*, 1996), TRT
- *Küçük Denizkızı* (*Ningyo Hime Marina no Bouken/Adventures of the Little Mermaid*, 1991), FoxKids
- *Lady Oscar* (*Berusaiyu no Bara/Rose of Versailles, the*, 1979), TRT, Kanal6, BRT
- *Monster Farm* (*Monsutā Fāmu/Monster Rancher*, 1997), FoxKids, KanalD
- *Oliver Twist* (*Adventures of Oliver Twist*, 1996), FoxKids
- *Pinky ve Brain* (*Pinky and the Brain*, 1995), ShowTV
- *Samurai X* (*Rurouni Kenshin: Meiji Swordsman Romantic Story/Rurouni Kenshin and Samurai X*, 1996), KanalD, Cine5, MaxiTV
- *Savage Dragon, the* (1995), KanalD
- *Sevgili Köpeğim* (*Il Mio Amico Patrasche*, 1992), ShowTV
- *Sevimli Rakun* (*Araiguma Rasukaru/Rascal the Raccoon*, 1977), TRT
- *Solucan Jim* (*Earthworm Jim*, 1995), KanalD
- *Spider-Man* (*1994*), FoxKids
- *Street Fighter* (*Sutorīto Faitā*, 1987), FoxKids
- *Tılsımlı Gelinlik* (*Ai Tenshi Densetsu Wedding Peach/Legend of the Angel of Love: Wedding Peach*, 1995), TRT
- *Titeuf* (1992), Cine5, MaxiTV
- *Uzay Sörfçüleri* (*Skysurfer Strike Force*, 1996), ShowTV
- *X-Men: the Animated Series* (*X-Men: the Animated Series*, 1992), ShowTV, StarTV, FoxKids, Jetix, DisneyXD
- *Zorro* (*Extraordinary Zorro/Legend of Zorro, the*, 1996), ShowTV, Cine5

1998

- *101 Dalmaçyalı* (*101 Dalmatians*, 1997), MaxiTV
- *Addams Ailesi-1998* (*New Addams Family, the*, 1998), FoxKids

- *Aladdin* (*Sub-Mariner, the*, 1966), ATV
- *Casus Köpeklerin Gizli Dosyaları* (*Secret Files of the Spy Dogs, the*, 1998), FoxKids, Jetix
- *CatDog* (1998), Nickelodeon
- *Coo: It Came From the Sea* (1993), StarTV
- *Çiko* (*Dashu! Kappei*, 1979), ShowTV
- *Dedektif Conan* (*Meitantei Conan/Detective Conan*, 1996), ShowTV
- *Eek! the Cat* (*Eek! Stravaganza*, 1992), FoxKids
- *Fairly OddParents, the* (1998), Nickelodeon
- *Genç Yarışçılar* (*Futari Taka/Twin Hawks*, 1990), HBB
- *Get Along Gang, the* (1984), FoxKids, MaxiTV
- *Jin Jin and Panda Patrol* (1992), FoxKids
- *Klutter!* (1995), FoxKids
- *Kötü Köpek* (*Bad Dog*, 1998), FoxKids, MaxiTV
- *Life with Louie* (1994), FoxKids
- *Little Mouse on the Prairie* (1998), FoxKids
- *Mücevher Şövalyeleri* (*Princess Gwenevere and the Jewel Riders*, 1995), ShowTV
- *Orson ile Olivia* (*Orson and Olivia*, 1995), TRT
- *Prenses Sissi* (*Princess Sissi*, 1997), FoxKids
- *Quack Pack* (1996), ATV
- *Ren & Stimpy Show, the* (1991), Nickelodeon
- *Robinson Sucroe* (1994), ShowTV
- *Rocko'nun Çağdaş Hayatı* (*Rocko's Modern Life*, 1993), Nickelodeon, TRT, CNBCe
- *Shnookums* (*Shnookums meets funny carton show, the*, 1995), ATV
- *Süper Köpek* (*Underdog*, 1964), ShowTV, CN
- *Tick, the* (*Kene*, 1994), FoxKids
- *Uzay Maymunları* (*Captain Simian & the Space Monkeys*, 1996), ATV

1999

- *402 Numaralı Sınıf* (*Kids From Room 402, the*, 1999), FoxKids
- *Beavis and Butt-Head* (1993), FoxKids
- *Bonkers* (1995), ATV
- *Çılgın Korsan Jack* (*Mad Jack the Pirate*, 1998), FoxKids, Jetix
- *Doctor Slump* (1997), BRT
- *El Hazard: the Wanderers* (1995), TRT
- *Fantastik Dörtlü* (*Fantastic Four*, 1994), FoxKids, DisneyXD, MaxiTV
- *Freakazoid!* (1995), KanalD
- *Sihirli Otobüs* (*Magic School Bus, the*, 1994), TRT
- *SüngerBob KareŞort* (*SpongeBob SquarePants*, 1999), Nickelodeon
- *Wild C.A.T.s* (1994), ShowTV

2000

- *Biyonik Çocuk* (*Gadget Boy & Heather*, 1995), StarTV
- *Diabolik* (2000), FoxKids, MaxiTV
- *Dilbert* (1999), CNBCe
- *Domates Adam* (*Sarada Ju Yushi Tomato Man/ Tomato-man and the Knights of the Salad Table*, 1992), CNBCe
- *Dora the Explorer* (Müzikal) (2000), Nickelodeon
- *NASCAR Yarışçıları* (*NASCAR Racers*, 1999), FoxKids
- *Pocahontas* (1995), StarTV, Kanal6
- *South Park* (Durum Komedi) (1997), CNBCe
- *Tenjō Tenge* (*Heaven and Earth*, 2004), MaxiTV, S'nekTV
- *Walter Melon* (1998), FoxKids

2001

- *Aaahh!!! Real Monsters* (1994), CNBCe
- *Clarissa* (*Clarissa Explains It All*, 1991), TRT, FoxKids
- *Dr. Katz* (1995), Cine5
- *Fly Tales* (1999), MaxiTV
- *Gadget and the Gadgetinis* (2001), FoxKids
- *Hayalet Avcıları*-2001 (*Extreme Ghostbusters*, 1997), KanalD

- *Lastik Çocuk* (*Wan Pīsu/One Piece*, 1999), StarTV
- *Minuscule* (2001), MaxiTV, YumurcakTV
- *Pelswick* (2000), FoxKids
- *Power Stone* (1999), ATV
- *Rocket Power* (1999), Nickelodeon
- *Sihirli Kartlar* (*Clow Master Sakura/Card Captor Sakura*, 1998), StarTV
- *Yu-Gi-Oh!* (*Yūgiō/Yu-Gi-Oh!*, 1999), KanalD, TV8, StarTV, JOJO

2002

- *As Told By Ginger* (2000), Nickelodeon
- *Digimon: Digital Monsters* (*Digimon Adventure*, 1999), KanalD
- *Dilek İksiri* (*Wunschpunsch*, 2000), FoxKids, Jetix
- *Do Re Mi* (*Magical Do Re Mi*, 1999), StarTV
- *Hey Arnold* (1996), TRT
- *Jimmy Neutron* (3 Boyutlu) (2002), Nickelodeon
- *Kayıp Evren* (*Lost Universe*, 1998), TRT
- *Neden Neden? Ailesi* (*Why Why? Family, the*, 1996), FoxKids
- *Powerpuff Girls, the* (1998), KanalD, CN
- *Shaman King* (2001), Jetix, FoxKids
- *Şimşek Santrofor/Tsubasa/Magnum* (*Hungry Heart: Wild Striker*, 2003), KanalD

2003

- *Andy'nin Nesi Var?* (*What's with Andy?*, 2001), Jetix
- *Beyblade* (*Bakuten Shūto Beiburēdo/Explosive Shoot Beyblade*, 2001), ATV, StarTV, Kanal1
- *Chitcha na Yukitsukai Sugar* (*A Snow Fairy Named Sugar*, 2001), TRT
- *Digimon Adventure 02* (*Dejimon Adobenchā Zero Tsū*, 2000), KanalD
- *Go! Go! Five Twins* (2001), TRT
- *Hamtaro* (*Tottoko Hamutarou*, 2000), KanalD, ShowTV
- *I Love Bubu Chacha!* (*Daisuki! BuBu ChaCha*, 2001), TRT
- *Kar Perisi* (*Tiny Snow Fairy Sugar/A Little Snow Fairy Sugar*, 2001), TRT
- *Küçük Melek Maria* (*Carita de Ángel*, 2000), KanalD
- *Last Exile* (*Rasuto Eguzairu*, 2005), MTVTürkiye
- *Macross Zero* (*Makurosu Zero*, 2002), TRT
- *My Life as a Teenage Robot* (2003), Nickelodeon
- *Örümcek Adam*-2003 (*Spider-Man: New Animated Series, the*, 2003), JOJO
- *Pokemon* (*Pocket Monsters*, 1997), StarTV, ATV, Jetix, Kanal1
- *Sevimli Hırsız* (*Kamikaze Kaitou Jeanne/Divine Wind Thief Jeanne*, 1999), StarTV
- *Sinderella/Kül Kedisi* (*Cinderella Monogatari/Story of Cinderella, the*, 1996), Cine5
- *Yaramaz Beşizler* (*Go go itsutsugo ra·n·do/Go! Go! Itsutsugo Land*, 2001), TRT

2004

- *Digimon Tamers* (*Digimon Tamers*, 2001), KanalD
- *Düello Ustası* (*Duel Masters*, 2002), ATV
- *Hello Kitty* (*Asobou! Hello Kitty/Hello Kitty's Paradise*, 2000), KanalD
- *Hızlı Polisler* (*Taiho Shichauzo/You're Under Arrest!*, 1996), BRT
- *Mavi Çantalı Kız* (*La Niña De La Mochila Azul*, 2004), ATV
- *Prenses Yuice* (*Puchi Puri Yuushi/Petite Princess Yuice*, 2002), TRT
- *Roboroach* (2002), FoxKids, MaxiTV, YumurcakTV
- *Rockman EXE* (*MegaMan: NT Warrior*, 2002), StarTV
- *Sonic X* (2003), FoxKids, Cine5, Jetix
- *What's New Scooby-Doo?* (2002), TRT, CN

2005
- *All Grown Up* (2003), Nickelodeon
- *American Dad* (Durum Komedi) (2002), ComedyMax
- *Cedric* (2001), MaxiTV
- *Go, Diego, Go* (2005), Nickelodeon
- *Gökkuşağı Pırıltısı* (*Rainbow Brite*, 1984), MaxiTV
- *Jackie Chan Adventures* (2000), ATV
- *Kızlar Kulübü* (*Sleepover Club*, 2003), DÇocuk
- *Koala Kardeşler* (*Koala Brothers, the*, 2003), MaxiTV
- *Lazy Town* (*Latibær/LazyTown*, 2004), Jetix
- *Lyoko Kodu* (*Code Lyoko*, 2003), MaxiTV, JOJO
- *Mirmo Zibang!* (*Wagamama Fairy Mirumo de Pon!*, 2002), ShowTV
- *Pig City* (2002), Jetix
- *Scrapped Princess* (*Sukurappudo Purinsesu*, 2003), Nickelodeon
- *Silah Mezarlığı* (*Gangureivu/Gungrave*, 2003), MaxiTV, S'nekTV
- *Super Robot Monkey Team Hyperforce Go!* (2004), Jetix
- *Tatlı Cadı Bibi* (*Bibi Blocksberg*, 1994), StarTV
- *Tutenstein* (2003), Jetix, MaxiTV, FoxKids

2006
- *Basilisk* (*Kouga Ninpou Chou/Kouga Ninja Scrolls, the*, 2005), MTVTürkiye
- *Chobits* (*Chobittsu*, 2003), Kanal1
- *Danny Phantom* (2004), Nickelodeon
- *Di-Gata Koruyucuları* (*Di-Gata Defenders*, 2006), JOJO
- *Drake & Josh* (2004), Nickelodeon
- *Family Guy* (Durum Komedi) (1999), CNBCe
- *Guyver* (*Kyoushoku Soukou Guyver/Guyver: Bio-Booster Armor*, 1989), KanalTurk, MesajTV
- *Ikkitōsen* (*Battle Vixens*, 2003), S'nekTV
- *Karınca Antony* (*Anthony Ant*, 1999), MaxiTV
- *Küçük Golcü-2006/Tsubasa* (*Captain Tsubasa 2002: Road to World Cup*, 2002), KanalD, DÇocuk
- *Maya ve Miguel* (*Maya & Miguel*, 2004), MaxiTV
- *Monkey Dust* (2003), ShowPlus
- *Panda-Z: the Robonimation* (*Pandā Zetto Za Robonimēshon*, 2004), JOJO
- *Recess* (1997), TRT
- *Story of Tracey Beaker* (2002), DÇocuk
- *Tokyo Mew Mew* (2002), JOJO
- *Transformers: Armada* (2002), DÇocuk
- *Unfabulous* (2004), Nickelodeon
- *W.I.T.C.H.* (2004), Jetix
- *Winx Club* (2004), Nickelodeon
- *Wonder Pets* (2006), Nickelodeon

2007
- *A.T.O.M.* (*Alpha Teens On Machines*, 2005), Jetix
- *Avatar Son Hava Bükücü* (*Avatar the Last Airbender*, 2005), Nickelodeon
- *Bebek Zuri* (*Baby Zuri: the Galactic Quest*, 2004), MaxiTV
- *Casus Kızlar* (*Totally Spies!*, 2001), JOJO
- *Derek'le Yaşam* (*Latest Buzz, the*, 2005), JOJO
- *Dinazor Adası* (*Dinosaur Island*, 2002), FoxKids
- *Dogstar* (2006), YumurcakTV
- *Drawn Together* (Bilimkurgu) (2004), BCT
- *Eddie McDowd'ın 100 Görevi* (*100 Deeds for Eddie McDowd*, 1999), FoxKids
- *Futurama* (Durum Komedi) (1999), BCT
- *Galactik Futbol* (*Galactik Football*, 2006), Jetix
- *Jack ve Fasulye Ağacı* (*Jack and the Beanstalk*, 2001), FoxKids
- *Jackers!* (*Adventures of Piggley Winks, the*, 2003), MaxiTV
- *Jayce ve Savaşçıları* (*Jayce and the Wheeled Warriors*, 1985), FoxKids
- *Kaptan Flamingo* (*Captain Flamingo*, 2005), Jetix

- *Komiser Rex* (*Kommissar Rex*, 1994), KanalD
- *Madeline'in Yeni Maceraları* (*New Adventures of Madeline, the*, 1995), FoxKids
- *Oban Yıldız Savaşçıları* (*Oban Star Racers*, 2006), Jetix
- *Oyunbaz* (*Tricky TV*, 2005), JOJO
- *Power Rangers Operation Overdrive* (2007), Jetix
- *Ricky Sprocket Showbiz Boy* (2007), Nickelodeon
- *Samurai Champloo* (*Samurai Çanpurū/Samurai Champloo*, 2004), MaxiTV, S'nekTV
- *Sihirli Afacanlar* (Orijinali Belirsiz), Kanal1
- *Slacker Cats* (2007), ComedyMax
- *Snorklar* (*Snorks*, 1984), YumurcakTV
- *Son Mohikan* (*Last of the Mohicans, the*, 2004), YumurcakTV
- *Tenis Akademisi* (*15/Love*, 2006), DÇocuk
- *Titch* (1997), FoxKids
- *Tom* (2006), YumurcakTV
- *Transformers: Energon* (2004), DÇocuk
- *Yeni Oyuncu* (*Big and Hairy*, 1998), FoxKids
- *Zoey 101* (2005), Nickelodeon, MTVTürkiye

2008

- *Adibo* (*Adibou*, 2007), YumurcakTV
- *Afacan Köpek Beethoven* (*Dog Dreams/the Good, the Bad, and the Poodle*, 1994), YumurcakTV
- *Alice Okulda/Alice Academy* (*Gakuen Alice/Campus Alice*, 2004), Kanal7
- *Back at the Barnyard* (2007), Nickelodeon
- *Bakugan Savaşçıları* (*Bakugan Battle Brawlers*, 2007), CN
- *Bakugan Savaşçıları: New Vestroia* (*Bakugan Battle Brawlers: New Vestroia*, 2009), CN
- *Baloncuk Kasabası* (*Bubble Town Club, the*, 2006), YumurcakTV
- *Ben 10* (2005), CN
- *Ben 10: Uzaylı Gücü* (*Ben 10: Alien Force*, 2008), TNT, CN
- *Billy ve Buddy* (2004), YumurcakTV
- *Carl* (2005), MaxiTV
- *Clarissa Explains It All* (1991), FoxKids
- *Corneil ve Bernie* (*Corneil et Bernie*, 2003), YumurcakTV
- *Dexter'ın Laboratuvarı* (*Dexter's Laboratory*, 1996), CN
- *Ed, Edd ve Eddy* (*Ed, Edd n Eddy*, 1999), CN
- *Ergo Proxy* (*Ερzo Προκσι/Ergo Proxy*, 2006), S'nekTV, MaxiTV
- *Fare Çocuklar* (*Ratz*, 2000), FoxKids
- *Fırtına Şahinleri* (*Storm Hawks*, 2007), TNT, CN
- *Foster'ın Hayali Dostlar Mekânı* (*Foster's Home for Imaginary Friends*, 2004), CN
- *Gazoon* (2008), YumurcakTV
- *George Shrinks* (2000), FoxKids
- *Gloria&Wilma ve Ben* (*Gloria, Wilma et moi*, 2006), MaxiTV
- *Gundam Wing* (*Mobile Suit Gundam Wing*, 1995), CN
- *Güzel Madeline* (*My Fair Madeline*, 2002), FoxKids
- *iCarly* (2007), Nickelodeon
- *Jimnastik Arkadaşım Bir Maymun* (*My Gym Partner's a Monkey*, 2005), CN
- *Johnny Bravo* (1999), CN
- *Kahraman Kurtarıcılar* (*Rescue Heroes*, 1999), FoxKids
- *Kamp Lazlo* (*Camp Lazlo*, 2005), CN
- *Koyun Shaun* (*Shaun the Sheep*, 2007), TNT, CN
- *Loopdidoo* (2006), YumurcakTV
- *Madagaskar Penguenleri* (*Penguins of Madagascar, the*, 2008), Nickelodeon
- *Mighty B, the* (2008), Nickelodeon
- *Monster Buster Club* (2008), Jetix
- *Oggy* (2006), YumurcakTV
- *Okyanus Kızı* (*Bilimkurgu*) (*Ocean Girl*, 1994), FoxKids
- *Örümcek Süvariler* (*Supaidāraidāzu/Spider Riders*, 2006), JOJO
- *Patito Feo En Güzel Hikâye* (*Patito Feo La Historia mas Linda*, 2007), Nickelodeon

- *Pop Secret* (2006), MaxiTV
- *Power Rangers Mystic Force* (2006), Jetix
- *Power Rangers S.P.D.* (2005), Jetix
- *Pucca* (*Jjajang Sonyeo Ppukka*, 2006), Jetix
- *Roncho* (2002), YumurcakTV
- *Samurai Jack* (2001), CN
- *Samurai Seven* (2004), MTVTürkiye
- *Sihirbazın Çırağı* (*Sorcerer's Apprentice, the*, 2007), JOJO
- *Skunk Fu!* (2007), CN
- *Son Fısıltı* (*Durum Komedi*) (*Latest Buzz, the*, 2007), JOJO
- *Stripes'in Rüyaları* (Orijinali Belirsiz), YumurcakTV
- *Şaşkın İmparatorun Okulu* (*Emperor's New Groove, the*, 2000), DisneyChannel
- *Team Galaxy* (*le College de l'Espace/Team Galaxy*, 2006), Jetix
- *Tofu Ailesi* (*Durum Komedi*) (*Tofus, the*, 2007), Jetix
- *Transformers Animated* (2007), Jetix
- *Urban Vermin* (2007), Jetix
- *Uzay Avcıları* (*Dork Hunters from Outer Space*, 2008), MaxiTV, Cine5
- *Wildcat Kanyonu'ndan Kaçış* (*Escape from Wildcat Canyon*, 1998), FoxKids
- *Yin Yang Yo!* (2006), Jetix
- *Yu-Gi-Oh GX* (*Yu-Gi-Oh GX*, 2005), JOJO
- *Zoboomafoo* (1999), YumurcakTV

2009

- *Aaron Stone* (2009), DisneyXD
- *Ajan Connor* (*Connor Undercover*, 2009), JOJO
- *Arthur* (1996), YumurcakTV
- *Battle B-Daman* (*Bī-Densetsu! Batoru Bīdaman*, 2004), StarTV
- *Becerikli Eller* (Orijinali Belirsiz), JOJO
- *Bindi Orman Kızı* (*Bindi the Jungle Girl*, 2007), JOJO
- *Bir Dakikada Neler Oluyor* (*One Minute Wonders*, 2009), JOJO
- *Bo'nun Maceraları* (*Bo on the Go!*, 2007), JOJO
- *Cocco Bill* (2002), YumurcakTV
- *Conduroy* (2000), FoxKids
- *Cory in the House* (2007), DisneyXD
- *Dans Et* (*Pop It*, 2009), JOJO
- *Define Adasının Peşinde* (*Legends of Treasure Island, the*, 1993), JOJO
- *Değiş Tokuş* (*Replacements, the*, 2006), DisneyXD
- *Dino Takımı/Jura Tripper* (*Kyouryuu Boukenki Jura Torippā/Dino Adventure Jurassic Tripper*, 1995), KanalD, JOJO
- *Dr. Köpek* (*Dr. Dog*, 2007), MaxiTV
- *Dünyamızda Yaşananlar* (*Tidings, the*, 1997), FoxKids
- *Ejler Avcıları* (*Chasseurs de dragons*, 2004), MaxiTV
- *Element Avcıları* (*Elementhunters*, 2009), TRT, FoxKids
- *Emily: Girl of the Wind* (*Kaze no Shoujo Emily*, 2007), YumurcakTV
- *Emperor's New School, the* (2006), DisneyXD
- *Eppur si Muove!* (2005), MaxiTV
- *Even Stevens* (2000), DisneyXD
- *Famous Jett Jackson, the* (1998), DisneyXD
- *Fanboy ve Chum Chum* (2009), Nickelodeon
- *Fineas ve Förb* (Müzikal) (*Phineas and Ferb*, 2007), DisneyXD
- *Genç Ejder* (*American Dragon: Jake Long*, 2005), DisneyXD
- *Harika Casuslar* (*SpieZ! Nouvelle Génération/ Amazing Spiez!, the*, 2009), JOJO, CN
- *İyi Cinler ve Kunduracı* (*Elves and the Shoemaker, the*, 2007), FoxKids
- *Jimmy Cool* (*Jimmy Two-Shoes*, 2009), Jetix, DisneyXD
- *Kartların Kralı* (*King of Cards*, 1999), JOJO
- *Kid vs. Kat* (2008), DisneyXD
- *Kim Posibble* (2002), DisneyChannel
- *Küçük Tatlı Cadı* (*Little Miss Magic*, 1998), FoxKids

- *Legend of Tarzan, the* (2001), DisneyXD
- *Les minijusticiers* (2007), MaxiTV
- *Life & Times of Tim, the* (Gençlik) (2008), FX
- *Lilo & Stitch* (2002), DisneyChannel
- *Lola & Virginia* (2006), JOJO
- *Lunar Jim* (2006), YumurcakTV
- *Marvo the Wonder Chicken* (1990), DisneyXD
- *Max ve Ruby* (*Max and Ruby*, 2002), FoxKids
- *Naruto: Shippuden* (2007), DisneyXD
- *Next X* (2009), DisneyXD
- *Olivia* (2009), Nickelodeon
- *Olly Okyanus Kâşifi* (*Dive Olly Dive*, 2005), YumurcakTV
- *Phil Zaman Yolculuğunda* (*Phil of the Future*, 2004), DisneyXD
- *Poko* (2008), YumurcakTV
- *Prens ve Fakir Çocuk* (*Prince and the Pauper, the*, 2000), FoxKids
- *RoboDz Kazagumo Hen* (2008), DisneyXD
- *Rolie Polie Olie* (1998), FoxKids
- *Ruby Gloom* (2006), JOJO
- *Run, Alien, Run* (2009), DisneyXD
- *Rupert* (1991), FoxKids
- *Sabrina'nın Maceraları* (*Sabrina Animated Series*, 1999), FoxKids
- *Sefiller*-2009 (*Re Mizeraburu Shōjo Kozetto*, 2007), YumurcakTV
- *Sevimli Canavarlar* (*Little Monsters*, 1998), YumurcakTV
- *Sınırsız Örümcek Adam* (*Spider-Man Unlimited*, 1999), Jetix, DisneyXD
- *Silver Surfer* (1998), DisneyXD
- *Sinbad*-2009 (*Arabian Naito Shinbatto No Bōken/Arabian Nights: Sinbad's Adventures*, 1975), TRT
- *Skyrunners* (2009), DisneyXD
- *Suşi Takımı* (*Sushi Pack*, 2009), JOJO
- *Süper Ajanlar* (Orijinali Belirsiz), JOJO
- *Team Smithereen* (2009), DisneyXD
- *Uzayda Takip* (*Cyberchase*, 2002), FoxKids
- *Uzun Kulak Ailesi* (*Bellflower Bunnies, the*, 2001), YumurcakTV
- *Uzun Kuyruk* (*My Friend Marsupilami*, 2002), YumurcakTV
- *Winter Wipeout Moments* (2009), DisneyXD
- *Wipeout Moments* (2009), DisneyXD
- *World of Quest, the* (2009), Jetix
- *X-Men: Evolution* (2000), DisneyXD
- *Yaşasın Pinata* (*Viva Piñata*, 2006), JOJO
- *Zack ve Cody'nin Lüks Yaşamı* (*Suite Life Of Zack and Cody, the*, 2005), DisneyXD, DisneyChannel
- *Zack ve Cody Güvertede* (*Suit Life On Deck, the*, 2009), DisneyXD
- *Zıpırlar* (*Funky Cops*, 2002), Cine5, MaxiTV, JOJO

YERLİ FİLMLER (2006-2009)
ADA GÖRE

Yerli Film Adı / Gösterim Yılı

- *120*-2007
- *3 Saat*-2008
- *40*-2009
- *46 Numara*-2008
- *4857*-2008
- *5 Nolu Cezaevi*-2009
- *7 Kocalı Hürmüz*-2009
- *A.R.O.G*-2008
- *Abimm*-2009
- *Acı*-2009
- *Acı Aşk*-2009
- *Ada Zombilerin Düğünü*-2009
- *Adab-ı Muaşeret*-2009
- *Adalet Oyunu*-2009

- *Adını Sen Koy*-2009
- *Adressiz Sorgular*-2006
- *Afacanlar Sınıfı*-2008
- *Almanya Rüyası*-2006
- *Amerikan Traşı*-2007
- *Ana Hakkı Ödenmez*-2008
- *Ara*-2007
- *Araf*-2006
- *Arap Kızı Camdan Bakıyor*-2006
- *Aşk Filmleri Yönetmeni Orhan Aksoy*-2006
- *Aşk Geliyorum Demez*-2009
- *Aşk Tutulması*-2008
- *Aşkın Dansı - Sevgi Emektir*-2006
- *Aşkın İkinci Yarısı*-2009
- *Aura*-2006
- *Avanak Kuzenler*-2008
- *Avrupalı*-2007
- *Ay Lav Yu*-2009
- *Aya Seyahat*-2009
- *Ayakta Kal*-2008
- *Aziz Ayşe*-2006
- *Babam Büfe*-2009
- *Babba*-2006
- *Bahtı Kara*-2008
- *Bal*-2009
- *Barda*-2006
- *Başka Dilde Aşk*-2009
- *Başka Semtin Çocukları*-2008
- *Bayrampaşa Ben Fazla Kalmayacağım*-2007
- *Behice Boran Son Nefesine Kadar*-2006
- *Bekçi*-2008
- *Ben Gördüm (Min Dît)* -2009
- *Ben ve Nuri Bala*-2009
- *Beş Şehir*-2009
- *Beyaz Melek*-2007
- *Beynelmilel*-2006
- *Bir Avuç Huzur*-2008
- *Bir Başkaldırı Destanı Berivan*-2009
- *Bir İhtimal Daha Var*-2006
- *Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş*-2006
- *Bir Tuğra Kaftancıoğlu Filmi*-2007
- *Birkaç İyi Arkadaş*-2008
- *Bizim Deniz*-2008
- *Bornova Bornova*-2009
- *Bozkırda Bir Çiçek*-2009
- *Bozkırda Deniz Kabuğu*-2009
- *Büşra*-2009
- *Büyük Oyun*-2009
- *Büyük Şeytan Üçgeni*-2008
- *Cadde Hikâyeleri*-2009
- *Cadde*-2008
- *Cankurtaran*-2009
- *Cemre*-2006
- *Cennet*-2007
- *Cici Annem*-2007
- *Cin Geçidi*-2008
- *Çığlık Çığlığa Bir Sevda*-2009
- *Çılgın Dersane*-2007
- *Çılgın Dersane Kampta*-2007
- *Çıngıraklı Top*-2009
- *Çinliler Geliyor*-2006
- *Çocuk*-2007
- *Çok Filim Hareketler Bunlar*-2009
- *Çöpten Kalpler*-2008
- *Çürüğüm, Askerim, Reddediyorum*-2009
- *D@bbe 2*-2009
- *Deli Deli Olma*-2009
- *Deli Dumrul Kurtlar Kuşlar Aleminde*-2009
- *Denizden Gelen*-2009
- *Dergâha Yolculuk*-2009
- *Derin Su*-2008
- *Dersimiz Atatürk*-2009
- *Destere*-2008
- *Devrim Arabaları*-2008
- *Devrimci Gençlik Köprüsü*-2007
- *Dinle Neyden*-2008
- *Doğunun Hatırladıkları*-2007
- *Dokunmayın Ağaçlarıma*-2008
- *Dövme*-2007
- *Düello (2)* -2007
- *Düğüm*-2009
- *Dünyanın Savaş Hali*-2007
- *Dünyayı Kurtaran Adamın Oğlu*-2006
- *Düşler ve Yokoluşlar*-2009

- *Emret Komutanım Şah Mat*-2006
- *Esrarlı Gözler*-2008
- *Ev*-2009
- *Eve Giden Yol 1914*-2006
- *Eyyvah Eyvah*-2009
- *Fantastiğin Sineması*-2006
- *Fenerbahçe Bir Tutkunun Tarihi*-2007
- *Fırtına*-2008
- *Fikret Bey*-2006
- *Gecenin Kanatları*-2009
- *Gelecekten Bir Gün*-2009
- *Girdap*-2008
- *Gitmek Benim Marlon And Brandom*-2008
- *Gomeda*-2006
- *Göç-1*-2006
- *Göç-2*-2006
- *Göçün Türküsü*-2009
- *Gökten Üç Elma Düştü*-2008
- *Gölge*-2008
- *Gölgeler*-2006
- *Gölgesizler*-2008
- *Gölün Kadınları*-2007
- *Görev Kıbrıs*-2008
- *Gündelikçi*-2006
- *Güneşi Gördüm*-2009
- *Güneşin Oğlu*-2008
- *Güz Sancısı*-2008
- *Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü*-2007
- *Hadi Gari Cumhur*-2009
- *Havar*-2006
- *Hayat Var*-2008
- *Hayat*-2006
- *Hayatımın Kadınısın*-2006
- *Hayatın Tuzu*-2009
- *Hayattan Korkma*-2007
- *Hazan Mevsimi*-2007
- *Hedef 5*-2008
- *Hicran Sokağı*-2007
- *Hokkabaz*-2006
- *Hz. Eyyüb*-2009
- *Issız Adam*-2008
- *İdam*-2008
- *İki Çizgi*-2008
- *İki Dil Bir Bavul*-2008
- *Iki KocAdam*-2007
- *İlk Aşk*-2006
- *İlkbahar-Sonbahar*-2009
- *İncir Çekirdeği*-2008
- *İsyan-ı Nisvan*-2008
- *İş Arıyoruz*-2008
- *İyi Seneler-Londra*-2007
- *Janjan*-2006
- *Joenjoy*-2007
- *Julietsiz Romeo*-2008
- *Kabadayı*-2007
- *Kabuk*-2006
- *Kâbuslar Evi Hayal-i Cihan*-2006
- *Kafesteki Kuş Gibiydik-Desa Direnişindeki Kadınlar*-2009
- *Kâğıt*-2008
- *Kahraman Şerif*-2009
- *Kako Si?* -2009
- *Kampüste Çıplak Ayaklar*-2009
- *Kanal-İ-zasyon*-2009
- *Kanımdaki Barut*-2009
- *Kanlı Orman*-2009
- *Kaptan Feza*-2009
- *Kar Düşerken*-2008
- *Kara Altından Altın Mikrofon*-2009
- *Karanlıktakiler*-2009
- *Karanlıktan Karanlığa*-2009
- *Kardan Adamlar*-2006
- *KarKöpekler Havlarken*-2008
- *Karşı Hayat*-2009
- *Karşıyaka Memleket*-2009
- *Kaybedenler*-2007
- *Kayıp Çocuklar Cenneti*-2009
- *Kayıp Özgürlük*-2009
- *Kehribar*-2006
- *Kelebek*-2008
- *Kırık Hayatlar*-2008
- *Kırmızı Köprü (Pırdesur)* -2008
- *Kıskanmak*-2009
- *Kıvırcık Saçlı Bir Adam Bedri Rahmi*

Eyüboğlu-2009
- *Kız Kardeşim*-2008
- *Kilit*-2007
- *Kiralık Oda*-2006
- *Kirpi*-2008
- *Kolpaçino Bir Şehir Efsanesi*-2009
- *Konak*-2009
- *Kosmos*-2009
- *Köprüdekiler*-2009
- *Kraliçe Fabrikada*-2008
- *Kubilay*-2009
- *Kumdan Kale*-2006
- *Kurbanlık*-2008
- *Kurtlar Vadisi Gladio*-2009
- *Kutsal Damacana 2 İt Men*-2009
- *Kutsal Damacana*-2007
- *Küçük Kıyamet*-2006
- *Latife Hanım*-2006
- *Made in Europe*-2007
- *Manastır Doğum Yerim*-2009
- *Maskeli Beşler Irak*-2006
- *Maskeli Beşler Kıbrıs*-2008
- *Masum Kadınlar*-2009
- *Mavi Gözlü Dev*-2007
- *Mazı Yarası*-2009
- *Melekler ve Kumarbazlar*-2009
- *Merdiven Altı*-2008
- *Mevlana Aşkı Dansı*-2008
- *Mezuniyet*-2009
- *Mıhlıçay Aşıkları*-2008
- *Mıras*-2008
- *Muro* -2008
- *Musallat*-2007
- *Mustafa*-2008
- *Mutluluk*-2007
- *Mülteci*-2007
- *Münferit*-2007
- *Natuk Baytan Belgeseli*-2007
- *Nefes Vatan Sağolsun*-2009
- *Nekrüt*-2008
- *Neşeli Gençlik*-2007
- *Neşeli Hayat*-2009
- *Nisan Balığı*-2008
- *No Ofsayt*-2009
- *Nokta*-2008
- *O Kadın*-2007
- *O... Çocukları*-2008
- *ODTÜ Tarihi*-2008
- *O-kul*-2009
- *Orada*-2009
- *Osmanlı Cumhuriyeti*-2008
- *Öldür Beni*-2008
- *Ölü Yaprak Vuruşu*-2009
- *Pamuk İpliği*-2009
- *Para=Dolar*-2008
- *Pars Kiraz Operasyonu*-2006
- *Patronsuzlar*-2006
- *Peri Tozu*-2007
- *Plajda*-2008
- *Plajda Kız Tavlama Kılavuzu*-2007
- *Polis*-2006
- *Press*-2009
- *Pus*-2009
- *Recep İbibik*-2008
- *Recep İvedik 2*-2008
- *Recep İvedik*-2007
- *Renklerde Kaybolan Hayat*-2009
- *Rıza*-2006
- *Rina*-2009
- *Romantik Komedi*-2009
- *Sahne*-2006
- *Saka Gözcüleri*-2007
- *Sarı Saten*-2009
- *Sarıkamış Beyaz Hüzün*-2008
- *Semum*-2007
- *Sensiz Yaşanmaz*-2006
- *Ses*-2009
- *Sevgili Babam*-2008
- *Sıcak*-2008
- *Sıfır Dediğimde*-2007
- *Sınav*-2006
- *Siyah Beyaz*-2009
- *Sizi Seviyorum*-2009
- *Son Buluşma*-2008

- *Son Cellat*-2008
- *Son Ders Aşk ve Üniversite*-2007
- *Son Karar*-2009
- *Son Mevsim-Şavaklar (Şawahan)* -2009
- *Son Osmanlı Yandım Ali*-2006
- *Sonbahar*-2007
- *Sonsuz*-2009
- *Sözün Bittiği Yer*-2007
- *Suluboya*-2009
- *Suna*-2007
- *Süper Ajan K9*-2008
- *SüpüRRR*-2009
- *Sürdürmek Mümkün*-2008
- *Sürgün Hayatlar*-2009
- *Sürgün ve Ölüm*-2008
- *Süt*-2008
- *Şarkılarla Geçtim Aranızdan*-2008
- *Şeytanın Pabucu*-2008
- *Taş Yastık*-2007
- *Tatil Kitabı*-2008
- *Teslimiyet*-2009
- *Tiksinti*-2007
- *Turquaze*-2009
- *Tuzak*-2009
- *Türk Usulü*-2008
- *Türkler Çıldırmış Olmalı-Afrika*-2009
- *Ulak*-2007
- *Umut Adası*-2006
- *Umut*-2009
- *Unutulmayanlar*-2006
- *Usta*-2008
- *Uzak İhtimal*-2008
- *Uzun İnce Bir Yol*-2006
- *Üç Maymun*-2008
- *Vali*-2008
- *Van Gölü Canavarı*-2009
- *Vatandaş Mustafa*-2007
- *Vavien*-2009
- *Ve Merhaba Kâinat Nâzım Hikmet*-2009
- *Vesaire Vesaire*-2008
- *Vicdan*-2008
- *Xuna Sor*-2006
- *Yağmurdan Sonra*-2008
- *Yahşi Batı*-2009
- *Yakamozların Dansı*-2007
- *Yankee Go Home*-2009
- *Yanlış Zaman Yolcuları*-2007
- *Yapraktan Bardağa*-2009
- *Yarına Bir Harf*-2007
- *Yaşam Arsızı*-2008
- *Yengeç Oyunu*-2008
- *Yeni Ay*-2007
- *Yezidi Çemberi (Çenbera Yezidan)* -2007
- *Yumurta*-2007
- *Yüreğine Sor*-2009
- *Zahir İstanbul Aşkları*-2007
- *Zincirbozan*-2007

YERLİ FİLMLER (2006-2009)
YILA GÖRE

Yerli Film Adı

2006

- *Adressiz Sorgular*
- *Almanya Rüyası*
- *Araf*
- *Arap Kızı Camdan Bakıyor*
- *Aşk Filmleri Yönetmeni Orhan Aksoy*
- *Aşkın Dansı - Sevgi Emektir*
- *Aura*
- *Aziz Ayşe*
- *Babba*
- *Barda*
- *Behice Boran Son Nefesine Kadar*
- *Beynelmilel*

- *Bir İhtimal Daha Var*
- *Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş*
- *Cemre*
- *Çinliler Geliyor*
- *Dünyayı Kurtaran Adamın Oğlu*
- *Emret Komutanım Şah Mat*
- *Eve Giden Yol 1914*
- *Fantastiğin Sineması*
- *Fikret Bey*
- *Göç-1*
- *Göç-2*
- *Gölgeler*
- *Gomeda*
- *Gündelikçi*
- *Havar*
- *Hayat*
- *Hayatımın Kadınısın*
- *Hokkabaz*
- *İlk Aşk*
- *Janjan*
- *Kabuk*
- *Kâbuslar Evi Hayal-i Cihan*
- *Kardan Adamlar*
- *Kehribar*
- *Kiralık Oda*
- *Küçük Kıyamet*
- *Kumdan Kale*
- *Latife Hanım*
- *Maskeli Beşler Irak*
- *Pars Kiraz Operasyonu*
- *Patronsuzlar*
- *Polis*
- *Rıza*
- *Sahne*
- *Sensiz Yaşanmaz*
- *Sınav*
- *Son Osmanlı Yandım Ali*
- *Umut Adası*
- *Unutulmayanlar*
- *Uzun İnce Bir Yol*
- *Xuna Sor*

2007

- *120*
- *Amerikan Traşı*
- *Ara*
- *Avrupalı*
- *Bayrampaşa Ben Fazla Kalmayacağım*
- *Beyaz Melek*
- *Bir Tuğra Kaftancıoğlu Filmi*
- *Cennet*
- *Cici Annem*
- *Çılgın Dersane*
- *Çılgın Dersane Kampta*
- *Çocuk*
- *Devrimci Gençlik Köprüsü*
- *Doğunun Hatırladıkları*
- *Dövme*
- *Düello (2)*
- *Dünyanın Savaş Hali*
- *Fenerbahçe Bir Tutkunun Tarihi*
- *Gölün Kadınları*
- *Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü*
- *Hayattan Korkma*
- *Hazan Mevsimi*
- *Hicran Sokağı*
- *İki KocAdam*
- *İyi Seneler-Londra*
- *Joenjoy*
- *Kabadayı*
- *Kaybedenler*
- *Kilit*
- *Kutsal Damacana*
- *Made in Europe*
- *Mavi Gözlü Dev*
- *Mülteci*
- *Münferit*
- *Musallat*
- *Mutluluk*
- *Natuk Baytan Belgeseli*
- *Neşeli Gençlik*
- *O Kadın*
- *Peri Tozu*
- *Plajda Kız Tavlama Kılavuzu*

- *Recep İvedik*
- *Saka Gözcüleri*
- *Semum*
- *Sıfır Dediğimde*
- *Son Ders Aşk ve Üniversite*
- *Sonbahar*
- *Sözün Bittiği Yer*
- *Suna*
- *Taş Yastık*
- *Tiksinti*
- *Ulak*
- *Vatandaş Mustafa*
- *Yakamozların Dansı*
- *Yanlış Zaman Yolcuları*
- *Yarına Bir Harf*
- *Yeni Ay*
- *Yezidı Çemberi (Çenbera Yezidan)*
- *Yumurta*
- *Zahir İstanbul Aşkları*
- *Zincirbozan*

2008

- *3 Saat*
- *46 Numara*
- *4857*
- *A.R.O.G*
- *Afacanlar Sınıfı*
- *Ana Hakkı Ödenmez*
- *Aşk Tutulması*
- *Avanak Kuzenler*
- *Ayakta Kal*
- *Bahtı Kara*
- *Başka Semtin Çocukları*
- *Bekçi*
- *Bir Avuç Huzur*
- *Birkaç İyi Arkadaş*
- *Bizim Deniz*
- *Büyük Şeytan Üçgeni*
- *Cadde*
- *Cin Geçidi*
- *Çöpten Kalpler*
- *Derin Su*
- *Destere*
- *Devrim Arabaları*
- *Dinle Neyden*
- *Dokunmayın Ağaçlarıma*
- *Esrarlı Gözler*
- *Fırtına*
- *Girdap*
- *Gitmek Benim Marlon And Brandom*
- *Gökten Üç Elma Düştü*
- *Gölge*
- *Gölgesizler*
- *Görev Kıbrıs*
- *Güneşin Oğlu*
- *Güz Sancısı*
- *Hayat Var*
- *Hedef 5*
- *İdam*
- *İki Çizgi*
- *İki Dil Bir Bavul*
- *İncir Çekirdeği*
- *Iş Arıyoruz*
- *Issız Adam*
- *İsyan-ı Nisvan*
- *Julietsiz Romeo*
- *Kâğıt*
- *Kar Düşerken*
- *KarKöpekler Havlarken*
- *Kelebek*
- *Kırık Hayatlar*
- *Kırmızı Köprü (Pırdesur)*
- *Kirpi*
- *Kız Kardeşim*
- *Kraliçe Fabrikada*
- *Kurbanlık*
- *Maskeli Beşler Kıbrıs*
- *Merdiven Altı*
- *Mevlana Aşkı Dansı*
- *Mıhlıçay Aşıkları*
- *Miras*
- *Muro*
- *Mustafa*
- *Nekrüt*

- *Nisan Balığı*
- *Nokta*
- *O... Çocukları*
- *ODTÜ Tarihi*
- *Öldür Beni*
- *Osmanlı Cumhuriyeti*
- *Para=Dolar*
- *Plajda*
- *Recep İbibik*
- *Recep İvedik 2*
- *Sarıkamış Beyaz Hüzün*
- *Sevgili Babam*
- *Sıcak*
- *Son Buluşma*
- *Son Cellat*
- *Süper Ajan K9*
- *Sürdürmek Mümkün*
- *Sürgün ve Ölüm*
- *Süt*
- *Şarkılarla Geçtim Aranızdan*
- *Şeytanın Pabucu*
- *Tatil Kitabı*
- *Türk Usulü*
- *Üç Maymun*
- *Usta*
- *Uzak İhtimal*
- *Vali*
- *Vesaire Vesaire*
- *Vicdan*
- *Yağmurdan Sonra*
- *Yaşam Arsızı*
- *Yengeç Oyunu*

2009

- *40*
- *5 Nolu Cezaevi*
- *7 Kocalı Hürmüz*
- *Abimm*
- *Acı*
- *Acı Aşk*
- *Ada Zombilerin Düğünü*
- *Adab-ı Muaşeret*
- *Adalet Oyunu*
- *Adını Sen Koy*
- *Aşk Geliyorum Demez*
- *Aşkın İkinci Yarısı*
- *Ay Lav Yu*
- *Aya Seyahat*
- *Babam Büfe*
- *Bal*
- *Başka Dilde Aşk*
- *Ben Gördüm (Min Dît)*
- *Ben ve Nuri Bala*
- *Beş Şehir*
- *Bir Başkaldırı Destanı Berivan*
- *Bornova Bornova*
- *Bozkırda Bir Çiçek*
- *Bozkırda Deniz Kabuğu*
- *Büşra*
- *Büyük Oyun*
- *Cadde Hikâyeleri*
- *Cankurtaran*
- *Çığlık Çığlığa Bir Sevda*
- *Çıngıraklı Top*
- *Çok Filim Hareketler Bunlar*
- *Çürüğüm, Askerim, Reddediyorum*
- *D@bbe 2*
- *Deli Deli Olma*
- *Deli Dumrul Kurtlar Kuşlar Aleminde*
- *Denizden Gelen*
- *Dergâha Yolculuk*
- *Dersimiz Atatürk*
- *Düğüm*
- *Düşler ve Yokoluşlar*
- *Ev*
- *Eyyvah Eyvah*
- *Gecenin Kanatları*
- *Gelecekten Bir Gün*
- *Göçün Türküsü*
- *Güneşi Gördüm*
- *Hadi Gari Cumhur*
- *Hayatın Tuzu*
- *Hz. Eyyüb*
- *İlkbahar-Sonbahar*

- *Kafesteki Kuş Gibiydik-Desa Direnişindeki Kadınlar*
- *Kahraman Şerif*
- *Kako Si?*
- *Kampüste Çıplak Ayaklar*
- *Kanal-İ-zasyon*
- *Kanımdaki Barut*
- *Kanlı Orman*
- *Kaptan Feza*
- *Kara Altından Altın Mikrofon*
- *Karanlıktakiler*
- *Karanlıktan Karanlığa*
- *Karşı Hayat*
- *Karşıyaka Memleket*
- *Kayıp Çocuklar Cenneti - Kayıp Özgürlük*
- *Kıskanmak*
- *Kıvırcık Saçlı Bir Adam Bedri Rahmi Eyüboğlu*
- *Kolpaçino Bir Şehir Efsanesi*
- *Konak*
- *Köprüdekiler*
- *Kosmos*
- *Kubilay*
- *Kurtlar Vadisi Gladio*
- *Kutsal Damacana 2 İt Men*
- *Manastır Doğum Yerim*
- *Masum Kadınlar*
- *Mazi Yarası*
- *Melekler ve Kumarbazlar*
- *Mezuniyet*
- *Nefes Vatan Sağolsun*
- *Neşeli Hayat*
- *No Ofsayt*
- *O-kıl*
- *Ölü Yaprak Vuruşu*
- *Orada*
- *Pamuk İpliği*
- *Press*
- *Pus*
- *Renklerde Kaybolan Hayat*
- *Rina*
- *Romantik Komedi*
- *Sarı Saten*
- *Ses*
- *Siyah Beyaz*
- *Sizi Seviyorum*
- *Son Karar*
- *Son Mevsim-Şavaklar (Şawahan)*
- *Sonsuz*
- *SüpüRRR*
- *Sürgün Hayatlar*
- *Suluboya*
- *Teslimiyet*
- *Türkler Çıldırmış Olmalı-Afrika*
- *Turquaze*
- *Tuzak*
- *Umut*
- *Van Gölü Canavarı*
- *Vavien*
- *Ve Merhaba Kâinat Nâzım Hikmet*
- *Yahşi Batı*
- *Yankee Go Home*
- *Yapraktan Bardağa*
- *Yüreğine Sor*

EK 3

YERLİ POLİS/SUÇ DİZİLERİ DİZİNİ (1975-2009)

Dizilerin türlerini belirten bir kaynak bulunmadığından, tür analizi bu çalışma kapsamında yapılmıştır. Tarihî ve asker ya da soykırım ya da savaş içeren suç dizileri atlanmış, ana teması "tek vaka"ya dayalı suç öyküleri eklenmiştir.

Dizi Adı / Yönetmen Adı / Tür

1975
- *Laf Ebesi* (H. Karakaş) (Vaka, Komedi)

1979
- *Denizin Kanı* (Y. Çakmaklı) (Vaka)

1980
- *Trafik Cezası* (Ü. Küpeli) (Vaka)

1981
- *Alçaktan Uçan Güvercin* (Ü. Küpeli) (Vaka)

1982
- *Sekiz Sütuna Manşet* (H. Karakaş) (Polis, Suç)

1983
- *Kaçaklar* (Ü. Küpeli) (Vaka)
- *Kanun Adamı* (T. Turunç) (Polis, Suç)
- *Türk Roman ve Hikâyeleri-Komiser* (N. Ç. Berksoy) (Vaka)

1987
- *Mesela Muzaffer* (O. Pekmezoğlu) (Polis, Suç)
- *Münasebetsiz Muzaffer* (E. Tokatlı) (Polis)

1988
- *Keşanlı Ali Destanı* (G. Erkal) (Vaka)
- *Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri* (K. Renklidere) (Polis)

1989
- *Bir Ceza Avukatının Anıları* (Ö. L. Akad) (Suç)
- *İz Peşinde* (H. Karakaş) (Polis)
- *Kanun Savaşçıları* (E. Gerçeker) (Polis)

1991
- *Ana* (O. Yalçın) (Komedi, Suç)
- *Yol Palas Cinayeti* (O. Seden) (Vaka)

1992
- *155 Polis İmdat* (Ş. Gök) (Polis)
- *Kanunun da Ötesinde* (A. Köksal) (Polis)
- *Savcı* (K. İnanır) (Polis)
- *Polis* (Y. Atadeniz) (Polis)
- *Teleflaş* (B. İlhan) (Polis)

1993
- *Çakalların İzinde* (T. Yönder) (Suç)
- *Gerçek Kesit* (E. Gül) (Polis)
- *Gündüzün Karanlığı* (K. Ererez) (Vaka)
- *Suikast* (K. Ererez) (Suç)
- *Tetikçi Kemal* (İ. Tatlıses) (Suç)

1994
- *Kanundan Kaçılmaz* (O. Elmas) (Polis, Suç)

- *Suçlu Kim* (K. Pakel) (Polis)

1996
- *Gizli Aşk* (Ü. Efekan) (Suç)

1997
- *Acı Günlerim* (Ü. Erakalın) (Vaka)
- *Deli Divane* (F. Turgut) (Suç)
- *Sıcak Saatler* (V. Çelik) (Polis)
- *Örümcek* (Z. Tor) (Suç)

1998
- *Ateş Dansı* (O. Yalçın) (Vaka)
- *Aynalı Tabir*-1998 (E. Baytimur) (Suç)
- *Deli Yürek* (O. Sınav) (Suç Kahramanlığı)
- *Sır Dosyası* (Y. Taylan) (Polis)
- *Şeytanın Kurbanları* (Y. Uçanoğlu) (Suç)

1999
- *Aşkın Dağlarda Gezer* (V. Çelik) (Vaka)
- *Bize Ne Oldu?* (Ü. Efekan) (Vaka)
- *Kurt Kapanı* (İ. Güneş) (Polis, Suç)
- *Yılan Hikayesi* (N. Durak) (Komedi, Polis)

2000
- *Aynalı Tabir*-2000 (H. Saral) (Suç)
- *Baykuşların Saltanatı* (T. Eratalay) (Suç)
- *Derman Bey* (M. Gülgen) (Suç)
- *Karakolda Ayna Var* (K. Sabancı) (Komedi, Suç)

2001
- *Avcı* (İ. Güneş) (Suç)
- *Bulutbey* (K. Sabancı) (Suç)
- *Hırsız* (V. Çelik) (Suç)
- *Karanlıkta Koşanlar* (U. Yücel) (Polis, Suç)
- *Ruhların Cinayeti* (K. U. İlhan) (Vaka)
- *Tek Celse* (O. Yalçın) (Suç)

2002
- *Asayiş Berkemal* (Ü. Burhan) (Komedi, Polis)
- *Paşalı* (C. Ertürk) (Suç)

2003
- *Alacakaranlık* (Y. Taylan) (Polis, Suç)
- *Bedel* (A. C. Ede) (Vaka)
- *Çaylak* (N. Durak) (Polis)
- *Kurtlar Vadisi* (O. Sınav) (Suç Kahramanlığı)
- *Parmak İzi* (H. Şahin) (Polis, Suç)
- *Zalim* (F. Teber) (Suç)

2004
- *24 Saat* (C. Sürücü) (Polis)
- *Bizim Karakol* (V. Küçükoruç) (Komedi, Polis)
- *Mihrali* (N. Tunç) (Suç)
- *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* (C. Mercan) (Suç)
- *Şeytanın Sofrası* (Ö. Uğur) (Suç)
- *Şubat Soğuğu* (D. Keskin) (Polis, Suç)

2005
- *Acı Hayat* (A. C. Ede) (Suç)
- *Aşka Sürgün* (C. Şan) (Vaka)
- *Hırsız Polis* (T. Derya) (Duygusal, Polis)
- *Kırık Kalpler Durağı* (A. Artaç) (Suç)
- *Masum Değiliz* (H. Arslan) (Vaka)
- *Tuzak* (T. Zencirbağ) (Suç)
- *Şifre* (H. Şahin) (Suç)

2006
- *Ah Polis Olsam* (Ş. Alparslan) (Komedi, Suç)
- *Arka Sokaklar* (O. Oğuz) (Polis, Suç)
- *Eksi 18* (A. Sönmez) (Polis)
- *Hacı* (Ş. Gök) (Polis, Suç)
- *Kanlı Hesaplaşma/Silahların Gölgesinde* (B. Pelit) (Polis, Suç)
- *Kod Adı* (T. Şenol) (Polis, Suç)
- *Köprü* (S. Şentürk) (Polis, Suç)
- *Meçhule Gidenler* (B. Pelit) (Suç)
- *Sağır Oda* (S. Akar) (Polis, Suç)
- *Sıla* (Y. Uslu) (Suç Kahramanlığı)

2007
- *Çemberin Dışında* (C. Çimen) (Polis)
- *Çok Özel Tim* (Ş. Alparslan) (Komedi, Suç)
- *Eşref Saati* (Z. Güney Tan) (Suç)

- *Fedai* (G. Balcı) (Suç)
- *Kod Adı Kaos* (T. Şenol) (Polis, Suç)
- *Komiser Nevzat* (V. Çelik) (Polis, Suç)
- *Korkusuzlar* (T. Şenol) (Polis)
- *Kurtlar Vadisi: Terör* (S. Şentürk) (Suç Kahramanlığı)
- *Kurtlar Vadisi: Pusu* (S. Şentürk) (Suç Kahramanlığı)
- *Kuzey Rüzgârı* (M. Ş. Doğan) (Polis)
- *Parmaklıklar Ardında* (N. Akman) (Suç)
- *Pusat* (O. Sınav) (Suç)
- *Sessiz Fırtına* (Ö. Kızıltan) (Polis, Suç Kahramanlığı)
- *Suç Dosyası* (A. İnaç) (Polis)
- *Tek Türkiye* (N. Ç. Berksoy) (Suç)
- *Zeliha'nın Gözleri* (Ö. Uğur) (Polis)

2008

- *Adanalı* (T. Güneyer) (Polis, Suç Kahramanlığı)
- *Ateş ve Barut* (E. Engin) (Komedi, Polis)
- *Bahar Dalları* (H. Gürtop) (Vaka)
- *Dedektif Biraderler* (Ş. Sönmez) (Polis)
- *Derdest* (O. Tan) (Suç) (Polis, Suç)
- *Gece Gündüz* (Ş. Sönmez) (Polis)
- *Kollama* (B. Yöş) (Polis)
- *Pars Narkoterör* (M. Günay) (Polis)
- *Sınıf* (M. Balekoğlu) (Vaka)
- *Zırtık Mafya* (Ö. Korkmaz) (Komedi, Suç)

2009

- *IV. Osman* (G. Güzelkaya) (Polis, Suç)
- *Alayına İsyan* (T. Şenol) (Polis, Suç)
- *Aynadaki Düşman: Teşkilat* (K. Aydın) (Suç Kahramanlığı)
- *Bir Bulut Olsam* (H. Memiş) (Suç)
- *Canımı Sevdiğim İstanbul'u* (C. Çimen) (Komedi, Polis)
- *Ezel* (U. Bayraktar) (Suç Kahramanlığı)
- *Hesaplaşma* (F. Motan) (Polis, Suç)
- *Kahramanlar* (M. Girgin) (Polis)
- *M.A.T.* (K. Aydın) (Polis, Suç)

EK 4

TÜRK SUÇ KAHRAMAN VE ANTİKAHRAMANLARI (1952-2011)

2000-2009 arası adalet uğruna seri suç işleyen ve "onay gören" bir Antikahraman bulunmamaktadır.

Yapım Adı / Karakterin Yayım Zamanı / Karakter İsmi / Oyuncu Adı

Antikahramanlar (1952-2010):

- *Kanun Namına*'daki (1952) Nazım Usta (A. Işık)
- *Çirkin Kral*'daki (1966) Çirkin Kral (Y. Güney)
- *Ağır Roman*'daki (M. Altıoklar, 1997) Salih (O. Bayülgen)
- *Masumiyet*'teki (Z. Demirkubuz, 1997) Bekir (H. Bilginer)
- *Yazgı*'daki (2001) Musa (S. Orçin)
- *Alacakaranlık*'taki (2003) Ferit Çağlayan (K. İmirzalıoğlu)
- *Acı Hayat*'taki (2005) Mehmet Kosovalı (K. İmirzalıoğlu)
- *Barda*'daki (2006) Selim (N. İşler)
- *Sağır Oda*'daki (2006) Aras Dağlı (O. Kılıç)
- *Köprü*'deki (2006) Faruk Yazıcı (E. Beşikçioğlu)
- *Derdest*'teki (2008) Mehmet Kandemir (O. Kılıç)
- *Üç Maymun*'daki (2008) Hacer (H. Aslan)
- *Bornova Bornova*'daki (2009) Murat (E. Bektaş)
- *Vavien*'deki (2009) Celal (E. Günaydın)
- *Behzat Ç.*'deki (2010) Behzat Ç. (E. Beşikçioğlu)

2000'ler Dönemi Dışındaki "Suç" Kahramanları (1975-1999 ve 2010):

- *Cemil*'deki (1975) Cemil (C. Arkın)
- *Eşkıya*'daki (1996) Baran (Ş. Şen)
- *Ejder Kapanı*'ndaki (2010) Ensar (N. İşler)

2000'lerde "Suç" Kahramanları:

- *Deli Yürek*'teki (1998-2002) Yusuf Miroğlu (K. İmirzalıoğlu)
- *Bulutbey*'deki (2002) Bulutbey (F. Hürkan) (tek bölüm yayımlanmıştır)
- *Kurtlar Vadisi* serisi ve filmlerindeki (2003-Devam Ediyor) Polat Alemdar (N. Şaşmaz)
- *Sıla*'daki (2006-2008) Boran Genco (M. A. Alakurt)
- *Son Osmanlı: Yandım Ali*'deki (2007) Yandım Ali (K. İmirzalıoğlu)
- *Sessiz Fırtına*'daki (2007-2008) Yiğit Sancaktar (E. Petekkaya)
- *Kabadayı*'daki (2007) Ali Osman (Ş. Şen)
- *Adanalı*'daki (2008-2009) Maraz Ali (M. A. Alakurt)
- *Aynadaki Düşman: Teşkilat*'taki (2009) Murat Şahin (H. Piyes)
- *Kurtlar Vadisi Pusu*'daki (2007-2009) İskender Büyük (M. Uzunlar)
- *Ezel*'deki (2009-2011) Ezel Bayraktar (K. İmirzalıoğlu)

EK 5

SUÇ KAHRAMANLIĞI YAPIMLARI KÜNYELERİ

ADA GÖRE

Adanalı (2008)
Tür: Aksiyon, Komedi, Polisiye, Suç **Proje Tasarım/Senarist:** Tayfun Güneyer **Yönetmen:** Bora Onur Sezon Sayısı: 3 Bölüm Sayısı: 79 **Yapımcı:** Ali Gündoğdu, İnci Kırhan Gündoğdu, Mehmet Yiğit Alp **Gösterim Süresi:** 90 dk **Yapım Şirketi:** Kuzey Film **Kanal:** ATV **Yayın Tarihi:** 3.11.2008-7.11.2010 **Oyuncu:** Oktay Kaynarca (Adanalı Başkomiser Yavuz Dikkaya), Mehmet Akif Alakurt (Maraz Ali Lakaplı Ali Gökdeniz), Selin Demiratar (İdil), Serenay Sarıkaya (Sofia), Çağkan Çulha (Engin), Umut Oğuz (Fiko/Lezize Nine), Cemal Hünal (Alex Mertcan), Alican Yücesoy (Tilki Timur), Fırat Albayram (Boncuk Semih), Rüzgar Aksoy (Ferruh), Çağkan Çulha (Engin), Eda Özerkan (Nazlı), Zeynep Özder (Maya), Ekin Türkmen (Pamuk), Tuğçe Özbudak (Pınar), Selim Erdoğan (Neco), Ayhan Eroğlu (Matador İsmail), Osman Soykut (Zeus), Ebru Şam (Esra Komiser), Orhan Aydın (Nevzat Müdür), Pınar Dikici (Ayşegül), Seda Bakan (Başak), Ergun Taş (Öküz Ömer), Serdar Yeğin (Tarık), Nilüfer Silsüpür (Derya), Mehmet Çepiç (Samet Komiser), Zeynep Koltuk (Maria), Volkan Ünal (Ertan Başkomiser), Dolunay Soysert (Elif Müdür), Necmi Yapıcı (Maymuncuk Nuri)

Aynadaki Düşman: Teşkilat (2009)
Tür: Aksiyon, Gerilim, Macera, Polisiye **Senarist:** Erkan Çıplak, Hakan Kurşun **Yönetmen:** Kamil Aydın Sezon Sayısı: 1 Bölüm Sayısı: 13 **Yapımcı:** Barış Çokgür **Gösterim Süresi:** 60 dk **Yapım Şirketi:** Rumeli Film **Kanal:** TRT1 **Yayın Tarihi:** 17.4.2009-18.8.2009 **Oyuncu:** Haluk Piyes (Murat Şahin), Mine Tugay (Nisan Yağmur), Mehmet Çevik (Tahir Baba), Münir Akça (Servet Yağmur), Fadik Sevin Atasoy (Zerrin Batıkaya), Şafak Sezer (Çelebi), Derya Uçar (Müjde), Yaren Banu Akba (Buket), İbrahim Selim (Zeki), Barış Kılıç (Kaan Candemir), Mahir Akhan (Raci), Cenk İzgören (Kagir), Ece Şakar (Hazal), Haluk Bozgeyikli (Müsteşar), Yurdaer Tosun (Hayri Karaduman), Ömer Tümen (Varucan)

Deli Yürek (1999)
Tür: Aksiyon, Dram, Macera, Suç **Proje Tasarım:** Osman Sınav **Senarist:** Ömer Lütfi Mete, Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener, Güliz Kucur **Yönetmen:** Osman Sınav Sezon Sayısı: 4 Bölüm Sayısı: 112 **Yapımcı:** Mustafa Şevki Doğan **Gösterim Süresi:** 60 dk **Yapım Şirketi:** Sinegraf **Kanal:** ShowTV **Yayın Tarihi:** 5.10.1998-24.6.2002 **Oyuncu:** Kenan İmirzalıoğlu (Yusuf Miroğlu), Zeynep Tokuş (Zeynep), Melda Bekcan (Zeynep), Emin Gürsoy (Kuşçu), Ebru Cündübeyoğlu (Ayşegül), Ali Sürmeli (Turgay Atacan), Kürşat Alnıaçık (Savaş Doğan), Ahmet Yenilmez (Sabri), Yılmaz Tüzün (Yılmaz), Mehtap Bayrı (Nazlı), Atilla Karagöz (Ali), Eray Demirkol (İsa), Elif İnci (Gülçin), Nüvit Özdoğru (Osman Usta), Tuğçe Ünlütürk (Ayşe), Mustafa Başbuğ (Selim), Bulut Aras (Kara Hamit), Gürkan Uygun (Cihan), Oylum Öktem (Feraye Uluhan), Nurşah Okay (Aslı), Açelya Elmas (Gonca), İdil Fırat (Billur), Andaç

Haznedaroğlu (Gökçe), Mehmet Ali Tuncer (Arif Şahin), İsmail İncekara (Behram Kartal), Nejmi Aykar (Dayı), Suat Ülhan (Salih Usta), Bilal İnci (Fahri Baba), Nejat İşler (Oktay), Mesut Akusta (Burhan), Onur Ünlü (Umur), Ercan Süt (Metin), Nermin Tuncer (Şükriye), Latif Akgedik (Hakkı), Emin Olcay (Yakup Efe), Demir Karahan (Ağabey), Selçuk Yöntem (Bozo)

Deli Yürek: Bumerang Cehennemi (2001)
Tür: Aksiyon, Dram, Macera, Suç Senarist: Raci Şaşmaz, Osman Sınav Yönetmen: Osman Sınav Yapımcı: Mustafa Şevki Doğan Gösterim Süresi: 118 dk Yapım Şirketi: Özen Film Yayın Tarihi: 07.12.2001 Oyuncu: Kenan İmirzalıoğlu (Yusuf Miroğlu), Melda Bekcan (Zeynep), Oktay Kaynarca (Cemal), Selçuk Yöntem (Bozo), Zara (Leyla), Macit Sonkan (Kasap Hasan), Zafer Ergin (Şeref), İştar Gökseven (Doğan), Zübeyr Şaşmaz (Celal), Emin Gürsoy (Kuşçu), Nihat Nikerel (Kerim Ağa)

Ezel (2009)
Tür: Duygusal, Dram, Macera, Suç Senarist: Kerem Deren, Pınar Bulut Yönetmen: Uluç Bayraktar Sezon Sayısı: 2 Bölüm Sayısı: 71 Yapımcı: Kerem Çatay Gösterim Süresi: 90 dk Yapım Şirketi: Ay Yapım Kanal: ShowTV (28.9.2009-18.1.2010) ATV (25.1.2010-20.6.2011) Yayın Tarihi: 28.9.2009-20.6.2011 Oyuncu: Kenan İmirzalıoğlu (Ezel Bayraktar), Cansu Dere (Eyşan Atay), Yiğit Özşener (Cengiz Atay), Barış Falay (Ali Kırgız), Berrak Tüzünataç (Bade), Tuncel Kurtiz (Ramiz Karaeski), Sedef Avcı (Bahar Tezcan), Güray Kip (Kamil), Sarp Akkaya (Tevfik Zaim), Rıza Kocaoğlu (Temmuz), Nurhan Özenen (Selma), Levent Can (Kaya), Utku Barış (Serma Can), Salih Kalyon (Serdar Tezcan), Haluk Bilginer (Kenan Birkan), Cahit Gök (Kenan Birkan-1970'ler), Hüseyin Soysalan (Hayratlı), Kıvanç Tatlıtuğ (Sekiz/Ramiz), İsmail Filiz (Ömer Uçar)

Kabadayı (2007)
Tür: Dram, Duygusal, Polisiye, Suç Senarist: Yavuz Turgul Yönetmen: Ömer Vargı Yapımcı: Mine Vargı Gösterim Süresi: 140 dk Yayın Tarihi: 14.12.2007 Oyuncu: Şener Şen (Ali Osman), Kenan İmirzalıoğlu (Devran), Ruhi Sarı (Selim), Aslı Tandoğan (Karaca), İsmail Hacıoğlu (Murat), Süleyman Turan (Cemil), Rasim Öztekin (Sürmeli), Ulgar Manzakoğlu (Patron), Tarık Ünlüoğlu (Gölge), Ferdi Akarnur (Eski Komiser), Attila Pekdemir (Eski Kabadayı), Kemal İnci (Eski Kabadayı), Atakan Aksu (Küçük Devran)

Kurtlar Vadisi (2003)
Tür: Aksiyon, Gerilim, Macera, Suç Proje Tasarım: Osman Sınav Senarist: Ahmet Yurdakul, Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener, Mehmet Turgut Yönetmen: Osman Sınav, Mustafa Şevki Doğan, Serdar Akar Sezon Sayısı: 4 Bölüm Sayısı: 97 Yapımcı: Osman Sınav (1-55), Raci Şaşmaz (56-97) Gösterim Süresi: 70 dk Yapım Şirketi: Sinegraf (1-55), Pana Film (56-97) Kanal: ShowTV (2003-2005) (1-86), KanalD (2005) (87-97) Yayın Tarihi: 15.1.2003-29.12.2005 Oyuncu: Necati Şaşmaz (Polat Alemdar), Özgü Namal (Elif Eylül), Selçuk Yöntem (Aslan Akbey), Oktay Kaynarca (Süleyman Çakır), Seray Sever (Derya Çakır), Gürkan Uygun (Memati Baş), Kenan Çoban (Abdülhey Çoban), Erhan Ufak (Güllü Erhan), Erdem Ergüney (Deli Hikmet), Emin Olcay (Ömer Candan), Serpil Tamur (Nazife Candan), Kurtuluş Şakirağaoglu (Duran Emmi), Nihat Nikerel (Seyfo Dayı), İpek Tenolcay (Nesrin Çakır), Müge Ulusoy (Meral), İsmail İncekara (İplikçi Nedim), Altan Akışık (Doğu Eşrefoğlu), Kerem Fırtına (Eren Eylül), Nevzat Yakışırboy (Nevzat), Fatih Kaçan (Pürmüz Hasan), Vildan Atasever (Nazlı Bekiroğlu), Muhammed Cangören (Abuzer Kömürcü), Yüksel Arıcı (Pala), Nedim Doğan (Şehmuz), Ali İpin (Kirve), Erdoğan Poyraz (Erdoğan), Sinan Albayrak (Sadık), Ulgar Manzakoğlu (İbrahim Ahıskalı), Zekai Müftüoğlu (Akrep Bekir), Çelik Bilge

(Sadri Cambazoğlu), Attila Şendil (Turgut Kuyucu), Tatsyana Tsvikeviç (Nina), Orhan Edip Ertürk (Tilki Andrei), Begüm Kütük (Safiye Karahanlı), Güven Hokna (Nergis Karahanlı), Serpil Tamur (Nazife), "Kurtlar Konseyi": Sharon Stone (Lisa), Andy Garcia (Amon), Zafer Ergin (Mehmet Karahanlı), Baykal Saran (Hüsrev Ağa), İstemi Betil (Laz Ziya), Tarık Ünlüoğlu (Testere Necmi), Atilla Olgaç (Kılıç), Haldun Boysan (Tombalacı Mehmet), Adnan Biricik (Nizamettin Güvenç), Nişan Şirinyan (Samuel Vanunu), Sönmez Atasoy (Halo), Hidayet Erdinç (Şevko)

Kurtlar Vadisi: Irak (2006)
Tür: Aksiyon, Dram, Politik, Savaş, Suç **Senarist:** Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener **Yönetmen:** Serdar Akar **Yapımcı:** Raci Şaşmaz **Gösterim Süresi:** 120 dk **Yapım Şirketi:** Pana Film **Yayın Tarihi:** 3.2.2006 **Oyuncu:** Necati Şaşmaz (Polat Alemdar), Gürkan Uygun (Memati Baş), Kenan Çoban (Abdülhey Çoban), Erhan Ufak (Güllü Erhan), Billy Zane (Sam William Marshall), Bergüzar Korel (Leyla), Ghassan Massoud (Şeyh Abdurrahman Halis Kerküki), Diego Serrano (Dante), Spencer Garrett (George Baltimore), Gary Busey (Doktor), Nusret Şenay (Türk Komutan), Tayfun Eraslan (Üsteğmen Süleyman Aslan), Tito Ortiz (ABD'li Binbaşı), Yavuz İmsel (Türkmen Lider), Mauro Martino (Otel Müdürü Mr. Fender)

Kurtlar Vadisi: Terör (2007)
Tür: Aksiyon, Dram, Politik, Suç **Senarist:** Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener, Cüneyt Aysan **Yönetmen:** Sadullah Şentürk **Sezon Sayısı:** 1 **Bölüm Sayısı:** 2 (yasaklı bölüm dâhil) **Yapımcı:** Raci Şaşmaz **Gösterim Süresi:** 90 dk **Yapım Şirketi:** Pana Film **Kanal:** ShowTV **Yayın Tarihi:** 8.2.2007-15.2.2007 **Oyuncu:** Necati Şaşmaz (Polat Alemdar), Gürkan Uygun (Memati Baş), Sönmez Atasoy (Halo), Kenan Çoban (Abdülhey Çoban), Erhan Ufak (Güllü Erhan), Emin Olcay (Ömer Baba), Serpil Tamur (Nazife Anne), Erdem Ergüney (Deli Hikmet), Kerem Fırtına (Eren Eylül), Kemal Topal (Sero), Şefika Tolun (Şefika Akyıldız), Volkan Özgömeç (Zerdüşt), Ali Çakalgöz (Muzo), Taner Turan (Cemo), Güneş Hayat (Zeli), Mustafa Dinç (Tamer Sevilen), Cüneyt Mete (Muro), Şefik Onatoğlu (Çeto), Caner Çandarlı (Ferhat), Fatih Kaçan (Pürmüz Hasan), Nevzat Yakışırboy (Nevzat), Tarkan Tüzmen (Alper), Eda Özdemir (Seher Akyıldız), Şefika Tolun (Refika)

Kurtlar Vadisi: Pusu (2007)
Tür: Aksiyon, Gerilim, Macera, Suç **Senarist:** Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener, Cüneyt Aysan **Yönetmen:** Sadullah Şentürk, Zeynep Günay Tan, Zübeyr Şaşmaz, Ali Can Gebeş, Selahattin Sancaklı **Sezon Sayısı:** 6 **Bölüm Sayısı:** 229 **Yapımcı:** Raci Şaşmaz **Gösterim Süresi:** 90 dk **Yapım Şirketi:** Pana Film **Kanal:** ShowTV (2007-2009), StarTV (2009-2010), ATV (2010-2011), TNT (2011-2012), ATV (2012-2014), KanalD (2014-) **Yayın Tarihi:** 19.4.2007- **Oyuncu:** Necati Şaşmaz (Polat Alemdar), Gürkan Uygun (Memati), Kenan Çoban (Abdülhey), Ayşe Çiğdem Batur (Leyla Türkmen), Erhan Ufak (Güllü Erhan), Erdem Ergüney (Deli Hikmet), Serpil Tamur (Nazife Anne), Osman Wöber (Tuncay Kantarcı), Sema Şimşek (İnci Tataroğlu), Ali Sürmeli (Şeref Zazaoğlu), Bora Sivri (Cevher), Hakan Boyav (Kara), Ceren Olcayto (Peri Velid), Payidar Tüfekçioğlu (İbrahim Velid), Neco (Mehmet Fikret Hazarbeyoğlu), Osman Soykut (Aron Feller), Halil İbrahim Kalaycıoğlu (Zülfikar Ağa), Cahit Şaher (İhtiyarlar Başkanı), Yener Sezgin (Hamit), Volkan Özgömeç (Bedri Fincancı), Yılmaz Meydaneri (Hakkı Bafralı), İpek Tenolcay (Nesrin Çakır), Görkem Sevindik (Pusat Çakır), Pınar Tuncegil (Selvi Çakır), Şafak Başkaya (Kenan Katırcı), Pelin Subay (Burçin Yaşar), Oktay Dal (Şahmaran), Can Gürzap (Davut Tataroğlu), Hüseyin Avni Danyal (Yalçın Bulut), Serpil Tamur (Nazife), Doğa Sakarya (Elif Alemdar), Zeliha Sürücü (Sultan)

Kurtlar Vadisi: Gladio (2009)
Tür: Aksiyon, Dram, Gerilim, Politik, Suç Senarist: Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener, Cüneyt Aysan Yönetmen: Sadullah Şentürk Yapımcı: Raci Şaşmaz Gösterim Süresi: 97 dk Yapım Şirketi: Pana Film Yayın Tarihi: 20.11.2009 Oyuncu: Musa Uzunlar (İskender Büyük), Tuğrul Çetiner (Bülent Fuat Aras), Ayfer Dönmez (Ayşe), Ali Başar (Şehit Binbaşı Ahmet Cem Ersever), Sezai Aydın (Turgut Özal), Işıl Ertuna (Semra Özal), Hakan İlçin (Jandarma Komutanı), Köksal Engür (Notacı General), Mustafa Develi (Abdullah Öcalan), Ali Rıza Soydan (Şener Paşa), Sinan Pekinton (Hâkim), Celalettin Demirel (Baş Gardiyan), Yurdaer Tosun (Ercüment), Erol Alpsoykan (Haşim İçtürk), Serap Ergen (Kürt Kadın), Rafet Özdemir (Başbakan), Cengiz Gürkısmet (Maestro), Sinem Öçalır (Katibe), Yıldıray Yıldızoğlu (Mübaşir), Ülkü Şahiner (Notacı Paşa'nın Eşi)

Sessiz Fırtına (2007)
Tür: Dram, Duygusal, Suç, Polisiye Senarist: Ayfer Tunç Yönetmen: Özer Kızıltan Sezon Sayısı: 1 Bölüm Sayısı: 19 Yapımcı: Erol Avcı Gösterim Süresi: 90 dk Yapım Şirketi: TMC Film Kanal: KanalD Yayın Tarihi: 30.10.2007-25.3.2008 Oyuncu: Erkan Petekkaya (Yiğit Sancaktar), Arzum Onan (Deniz Soykan), Bahar Kerimoğlu (Rana Keskin), Beste Bereket (Rengin Sancaktar), Mesut Akusta (Barut Demirci), Kadir Kandemir (Bahadır Keskin), Ayşe Selen (Esma Ana), Atıf Emir Benderlioğlu (İbrahim), Ünal Silver (Kör Rıfat), Savaş Akova (Çetin), Macit Sonkan (İzzet Sancaktar), Bengi Öztürk (Dilara Sancaktar), Orhan Aydın (Şahin), Onur Bayraktar (Hikmet Zülfarizoğlu), Burak Dur (Selçuk), Adalet Çimen (Dr. Pelin Özkut), Hakan Yufkacıgil (Orhan), Fırat Şahin (Erdinç), Kaya Akarsu (Şükrü Sancaktar), Mahir Akhan (Hasan), Natali Komantis (Aylin)

Sıla (2006)
Tür: Aksiyon, Drama, Duygusal, Suç Yaratıcı: Dürsaliye Şahan Senarist: Muharrem Buhara Yönetmen: Yasin Uslu Sezon Sayısı: 3 Bölüm Sayısı: 79 Yapımcı: Nezihe Dikilitaş Gösterim Süresi: 82 dk Yapım Şirketi: Fm Yapım Kanal: ATV Yayın Tarihi: 15.9.2006-19.9.2008 Oyuncu: Cansu Dere (Sıla Sönmez Genco), Mehmet Akif Alakurt (Boran Genco), Zeynep Eronat (Bedar Sönmez), Menderes Samancılar (Celil Sönmez), Fatoş Tez (Kevser Genco), Namık Kemal Yiğittürk (Firuz Ağa), Kartal Balaban (Emre), Devrim Saltoğlu (Cihan Genco), Cemal Toktaş (Azad), Boncuk Yılmaz (Narin), Tayanç Ayaydın (Abay), Muhammed Cangören (Zinar), Leyla Başak (Yezda)

Son Osmanlı: Yandım Ali (2006)
Tür: Aksiyon, Savaş, Suç, Tarih Senarist: Suat Yalaz, Mehmet Soyarslan, Baykut Badem Yönetmen: Mustafa Şevki Doğan Yapımcı: Mehmet Soyarslan Gösterim Süresi: 119 dk Yapım Şirketi: Özen Film Yayın Tarihi: 19.1.2007 Oyuncu: Kenan İmirzalıoğlu (Tahtacızade Yandım Ali), Cansu Dere (Defne), Engin Şenkan (Çukurçeşmeli Osman Bey), Anna Babkova (Nadia), Öner Erkan (Gerard), Alican Yücesoy (Mustafa Kemal), Baykut Badem (Kelle), John Baker (Dimitri Dimitros), Emin Boztepe (Mösyö Gureau), Kim Feenstra (Colette)

EK 6

SUÇ KAHRAMANLIĞI ÖRNEKLEM ÖZETLERİ (YAPIM ADINA GÖRE)

Adanalı Bölüm 1 (Tayfun Güneyer, 3.11.2008)
Başarılı ama disiplinsiz davranışları yüzünden İzmir'e tayin edilen Adanalı, İstanbul'un en büyük organize suç şebekesini yöneten Maraz Ali'yi yakalasın diye İstanbul'daki görevine iade edilir. Ancak artık İdil Başkomiser'in emrinde çalışacaktır. Kimsenin aleyhinde bir delil bulamadığı Maraz Ali bir kumarhane soygunu gerçekleştirir. Onu suçüstü yakalamak isteyen İdil sahte sevgili rolüne girer.

Adanalı Bölüm 2 (Tayfun Güneyer, 10.11.2008)
Adanalı kızı Sofia'yla yakınlaşmayı denese de çabaları sonuçsuz kalır. Maria'nın ölümüne neden olan Yunan mafyası Adanalı'nın peşindedir. Yunanistan'a giden Adanalı ve Engin, Atatürk'ün Selanik'teki evini ziyaret eder. Maraz Ali ve İdil yemeğe çıkar.

Adanalı Bölüm 31 (Tayfun Güneyer, 11.9.2009)
İdil'in ihanetine uğrayan Maraz Ali özgürlüğüne kavuşmak için gün sayar. Tilki Timur, Ferruh ve Boncuk onu kurtarmak için çözüm arar. Sofia polis olmak için akademiye başlar. Akademi açılışına ABD Ulusal Güvenlik Bakanı gelmiştir ve kurulan güvenlik sistemi Adanalı'yı zor durumda bırakır. Berlin'den dönen İdil terörle mücadele şubesinde göreve başlar. Maraz Ali, İdil'den gelen mektupları okumadan atar.

Adanalı Bölüm 32 (Tayfun Güneyer, 18.9.2009)
İdil, Maraz Ali'yi ziyarete gider. Maraz Ali, ona öfkelidir. Adanalı ve ekibi Ortadoğu'nun en büyük kara para aklama çetesinin peşine düşmüştür. Tilki, Boncuk ve Ferruh, Maraz Ali'yi kurtarmak için hapse girer ancak onu ikna edemezler. Maria'nın biriyle yemeğe çıktığını öğrenen Adanalı, onu kıskanır.

Aynadaki Düşman: Teşkilat Bölüm 1 (Kamil Aydın, 17.4.2009)
Murat geçmişini kaybetmiştir. MGT Başkan Yardımcısı Servet Yağmur'la bir bağlantısı olduğunu düşünür. Kendisini sahilde bulup ölümden kurtaran Tahir Baba'yla tartışır. Gürbüz adındaki ajanın operasyonları arasında sıkışan MGT ve Servet'in kızı Nisan, Murat'la ilişkilenir.

Aynadaki Düşman: Teşkilat Bölüm 7 (Kamil Aydın, 29.5.2009)
Nisan ve Tahir Baba İstanbul'da olmalarına rağmen Murat'a yardım eder. Haluk, Murat'ı bulmaya çalışırken üst üste hatalar yapmaktadır. Murat'ın Servet'i öldürdüğü ve kolunda Tahir'in ailesini öldüren kişilerde bulunan dövmeden olduğu ortaya çıkar. Murat, uyuşturucu kaçıran ve Teşkilat'ın PKK'yla ilişkilerini yürüten Gürbüz'ü bulmak için Doğu'ya gitmiş ve terör örgütüne sızmıştır.

Deli Yürek Bölüm 1 (Osman Sınav, 5.10.1998)
Yusuf askerliğini yapmış ve geri dönmüştür. Mahallelileri, annesi ve kız kardeşi onu sevgiyle karşılar. Zengin aile kızı Feraye, kaza yaptığı arabasını Yusuf'un çalıştığı tamirciye bırakır. Yusuf arabayı Feraye'ye götürür. Onun malikânesini görünce şaşırır. Mahalledeki lokantaya uğrayan mafya Babası Süslü, Yusuf'un dikkatini çeker.

Yusuf onu ziyarete gittiği gün bir pusunun ortasında kalır.

Deli Yürek Bölüm 2 (Osman Sınav, 12.10.1998)
Çatışmadan sonra Hamit ve Yusuf arasındaki ilişki büyür. Kara Hamit minnettarlığını belirtmek için onu ziyaret eder. Gürkan, Feraye'nin Yusuf'a olan ilgisini sezinleyerek kızını uyarır. Yusuf suç dünyasını tanımaya başlar.

Deli Yürek Bölüm 35 (Osman Sınav, 2.10.2000)
Ağır yaralı Yusuf ve Zeynep hastaneye kaldırılır. Yusuf yaşama döner, Zeynep komaya girer. Sağlığına kavuşan Yusuf; Sabri ve Yılmaz'la birlikte duruşmaya çıkar. Savcı; çete kurmak, gasp, darp, yaralama ve cinayet suçlarından üçünün de ömür boyu hapislerini; ayrıca Yusuf'un (Behram Kartal'ı öldürmek suçundan) idamını ister. Mahkemede Osman Usta'nın kalbi durur. Savaş Doğan çatışmayı ve mahkemeyi konu alan bir program yapar. Çatışmada yaralanmış Ağabey görevden alınır.

Deli Yürek Bölüm 36 (Osman Sınav, 9.10.2000)
Hapisten salınan Yusuf arkadaşlarıyla buluşur. Transbank'ın kasalarından 700 milyon doların çeşitli şirketlere dağıtıldığı ortaya çıkınca devlet bankaya el koyar. Bu durum, yönetimdeki Oktay'ı sıkıntıya sokar. Olayın peşine düşen Savaş Doğan bir telefon alır ve Turgay'la tanışır. Ağabey, Oktay'ı kurtarmaya çalışır.

Deli Yürek: Bumerang Cehennemi (Osman Sınav, 2001)
Yusuf, asker arkadaşı Cemal'in düğünü için Zeynep'le Diyarbakır'a gider. Cemal sevdiği kız ve onun PKK'lı abisi arasında kalmıştır; hatta vatani görevi sırasındaki bir çatışmada onun ölümünden sorumlu tutulur ve bu yüzden kendi düğününde öldürülür. Cemal "Gaffar Okkan Cinayeti"nin sebebini çözmüştür. Yusuf intikam almak için eski komutanının yardımıyla Hizbullah'ın bölge imamını öldürür.

Deli Yürek Bölüm 91 (Osman Sınav, 14.1.2002)
Ali kendisine yanaşan kızın aslında bir ajan olduğunu öğrenir. Yusuf'un avukatı ve Zeynep'le kavga eder ve İstanbul'dan ayrılır. Gazeteci Savaş Yusuf'a tezgâh kurar. Yusuf, Zeynep'e sürpriz bir nikâh töreni hazırlamıştır ama polis ekipleri tarafından nikâhları kıyılırken tutuklanır.

Deli Yürek Bölüm 92 (Osman Sınav, 21.1.2002)
Yusuf her yerde aranmaktadır, avukatıyla bağlantıya geçer. Nazlı, Ali'nin sevgilisini bulur. Birimin başındaki Savaş, Yusuf'u yakalamaya çalışır. Zeynep, Yusuf'a ulaşamamanın acısını çeker.

Ezel Bölüm 1 (Uluç Bayraktar, 28.9.2009)
Kıbrıs 2009: Ezel, Kıbrıs'ta bir otele girer. Otelin güvenliğinden sorumlu Ali, gelen konuk hakkında bilgi toplar. Öğrendikleri hoşuna gitmez. Ezel'in sicili fazla temizdir.
İstanbul 1997: Ömer askerden döner. Ailesi, en yakın arkadaşları ve sevgilisi onu karşılar. Cengiz casinosunda çalıştığı otele Eyşan'ı da almıştır. Bu haberi Eyşan'dan değil, Cengiz'den duymak Ömer'in canını sıkar.

Ezel Bölüm 2 (Uluç Bayraktar, 5.10.2009)
Kıbrıs 2009: Ezel kumar masasındakileri yener. Cengiz çok para kaybeder. Eyşan'ın oğlu kaybolur.
İstanbul 1997: Ömer askerden döner. Eyşan babasının ikna etmesi sonucu Ali ve Cengiz'le birlikte soygun planı yapar. Ali ve Cengiz, Cengiz'in çalıştığı otele gider; güvenliği öldürür ve paraları alır. Eyşan seviştikleri gece Ömer'den ayrılır. Sabah uyanan Ömer, Eyşan'ı göremez. Yüzüğü bulduğu anda polisler evi basar ve onu götürür. Eyşan yalan ifade verir, ancak uyguladığı plan ve Ömer'e yaptıkları için pişmandır.

Kabadayı (Ömer Vargı, 2007)
Nesli tükenen kabadayılardan Ali Osman, yıllar sonra varlığından haberdar olduğu oğlu Murat'ı (ve onun kokain bağımlısı sevgilisi Karaca'yı)

Devran'a karşı korumak ister. Devran büyük bir mafyadır ve kendi patronunu bile öldürecek cesarete sahiptir. Karaca'nın peşindedir ama Murat onu yalnız bırakmaz.

Kurtlar Vadisi Bölüm 1 (Osman Sınav, 15.1.2003)
Sokaklardan başlayıp kademe kademe yükselen ve en tepede etkili bir "Konsey'e" dönüşerek ülkeyi avucuna alan bir mafyaya, (estetik bir ameliyatla yüzünü değiştiren) Polat savaş açar.

Kurtlar Vadisi Bölüm 2 (Osman Sınav, 22.1.2003)
Polat'ın kalbi Elif'tedir ve mahallesinde acı hüküm sürmektedir. Elif zor günlerini, çalışarak atlatmayı dener. Ömer Bey ve Nazife Hanım için evlatlarının kaybı büyük bir yıkımdır. Başlarındaki arazi mafyası da peşlerini bırakmaz. Çakır ve Şevko kumarhane açılışı için Konsey'den izin bekler. Aslan Bey, Polat'ı eğitir.

Kurtlar Vadisi Bölüm 56 (Serdar Akar, 23.9.2004)
Aslan Bey takip altındadır. Safiye otuz yıl sonra geldiği Baba evinde esrarengiz olaylarla karşılaşır. Testere Necmi tehdit edilmektedir. Baron, Polat'ı öldürmek konusunda tereddüttedir. Onun; kendi oğlu olup olmadığını bilemez. Konsey'deki yeni yapılanma dengeleri alt üst eder ve Polat bir yol ayrımına gelir.

Kurtlar Vadisi Bölüm 57 (Serdar Akar, 30.9.2004)
Polat, Aslan'ın evinde onun vasiyetini arar. Abdülhey kendisini yetimhaneden çıkarıp yetiştiren devletin başka bir gizli elemanı olan Polat'la karşılaşır ve ondan şüphelenir.

Kurtlar Vadisi Bölüm 87 (Serdar Akar, 6.10.2005)
Polat, Suriye'de bir otelde gözlerini açar. Kendisine bırakılmış bir not ve bir isim bulur. Notta yazan isme ulaşmaya ve İstanbul'la bağlantı kurmaya çalışır. Elif kaza yapmış; Safiye birileri tarafından kaçırılmıştır. Nergis'in eski rahatsızlıkları nüksetmiştir. Tuncay ve Türkiye'den kaçmak isteyen İplikçi Nedim polis tarafından alıkonur. Tilki Andrei'yi bulacağını zanneden Kılıç tuzağa düşer. Polat nottaki şahsa ulaştığında bir çantayla karşılaşır. Polat neler olup bittiğini anlamaya çalışırken Suriye Gizli Servisi El-Muhaberat onu takip eder.

Kurtlar Vadisi Bölüm 88 (Serdar Akar, 13.10.2005)
Polat (tabutta) ölümü kabullenirken hayata nasıl döndürüldüğünü hatırlar. Bahşedilen yeni hayatı karşılığında Lübnan Başbakanı'nı öldürmesi istenmiştir. Polat bunun nedenlerini arar ve Ortadoğu'da dengelerin ve Türkiye'nin zora sokulacağını görür. Elif ameliyat masasında ölümle pençeleşmektedir. Kapısı olmayan bir odada hapsedilen Safiye öldürüleceğinden emindir. Kılıç, tuzaktan kurtulur. Nizamettin teröre karşı başlattığı savaşın ilk adımını basına açıklar. Erhan ve Abdülhey ofise düzenlenen baskından kurtulmaya çalışır.

Kurtlar Vadisi: Terör Bölüm 1 (Sadullah Şentürk, 08.2.2007)
Elif ölmüştür. Hikmet hâlâ Polat'ın yanındadır. Polat'ın ailesi hayattadır. Mezarlıkta bir şehit annesiyle karşılaşan Polat; aynı annenin diğer oğlunun terör örgütüne mensup olup çatışmada öldüğünü öğrenir ve konuyu araştırır. PKK, Sero kod adlı üst düzey bir militanı örgüt liderliğine getirir.

Kurtlar Vadisi: Terör Bölüm 2 (tepkiler yüzünden yayımlanmadı)
Seher, Polat'a silah çeker. Polat onu etkisiz hale getirip serbest bırakır ama takip ettirir. Polat devletle görüşmeler yaparak KGT'yi aktifleştirir.

Kurtlar Vadisi: Pusu Bölüm 1 (Sadullah Şentürk, 19.4.2007)
İş adamı Çağrı Toros'a suikast yapılmıştır. Olayı bir terör örgütü üstlenmiş ve eylemin tetikçisi yakalanmıştır. Polat suikastın arkasında başka nedenler olduğuna inanır ve dava gerçek failler bu-

lunmadan kapansın istemez. Adım adım delillere ulaşır ve Toros Ailesi'yle temas kurar.

Kurtlar Vadisi: Pusu Bölüm 2 (Sadullah Şentürk, 26.4.2007)
Delilleri ve tanıkları ortadan kaldırtmaya başlayan Tataroğlu planlarının bozulmasını istemez. Çağrı Toros cinayetiyle Özal'ın ölümü arasındaki ilişkileri açıkça görmeye başlayan Polat, tetikçinin hayatta kalmasını ister. Toros Holding'in finans ve hukuk sorumlularını kendisiyle çalışması için ikna eder. Şirket hisselerini hileyle ele geçiren aracılar; Memati, Abdülhey ve Erhan'ın iknasıyla hisseleri devreder. Halo tetikçi Mahmut'u son anda örgüt tarafından infaz edilmekten kurtarır.

Kurtlar Vadisi: Pusu Bölüm 42 (Sadullah Şentürk, 9.10.2008)
İskender'in pususuna düşen Polat'ın ekibi ve ailesi dağılır, Polat ele geçer. Pusudan sonra Polat'ın ekibi yok olur ve bir başına kalan Memati planlar kurar. Polisin kuşattığı Muro, Çeto ve Yıldırım zordadır.

Kurtlar Vadisi: Pusu Bölüm 43 (Sadullah Şentürk, 16.10.2008)
Polat, İskender'in istediği bilgileri vermez ve hücreden kurtulmak için yollar düşünür. Ustası Polat'a bir türlü ulaşamayan Memati İskender'den intikam almayı amaçlar. Muro'nun peşinde hem devlet hem örgüt vardır.

Kurtlar Vadisi: Pusu Bölüm 64 (Sadullah Şentürk, 24.9.2009)
Başbakan Suikastı'ndan Polat yaralı olarak kurtulur. İskender ve Polat aniden karşılaşır. Polat kurtulurken hapisteki adamları tehdit altındadır. Başbakan'ı hasta yatağında Aron ziyaret eder.

Kurtlar Vadisi: Pusu Bölüm 65 (Sadullah Şentürk, 31.9.2009)
Cevat'ın pususuna düşen Polat ve ekibi minibüsten sağ çıkar. Polat, Başbakan suikastının düğümlerini çözmeye çalışmaktadır. İnci Babası'ndan intikam almak için İskender'den istekte bulunur.

Kurtlar Vadisi: Irak (Serdar Akar, 2006)
Amerikan askerleri 4.7.2003 günü Kuzey Irak'ta Türk askerlerini tutuklarlar. Türk ekibi bunu müttefiklerinin olağan bir ziyareti zanneder. Değişen konjonktürde Amerika, bölgede son sözü söyleyen güç olmak istemektedir. O gün on bir asker başlarına çuval geçirilerek, halkın gözü önünde sınır dışı edilir. Üsteğmen Süleyman Aslan teslim olmayı onuruna yediremez ve bir mektup bırakarak intihar eder. Mektup Polat Alemdar'a yazılmıştır. Polat vasiyete kayıtsız kalmaz ve adamlarıyla Kuzey Irak'a gider.

Kurtlar Vadisi: Gladio (Sadullah Şentürk, 2009)
Derin devlet ajanı olan İskender Büyük sayısız eylemde bulunmuş emekli bir istihbaratçıdır. Karanlık geçmişi nedeniyle sanık sandalyesine oturtulduğunda, baronun gönderdiği genç ve tecrübesiz Avukat Ayşe'yle karşılaşır. Yargılanmasına göz yumanlarla hesaplaşmaya karar verir ve tüm bildiklerini anlatmak ister. İskender'in karanlık geçmişinde ülkeyi çalkalayacak gerçekler gizlidir. Bu gerçeklerin işaret ettiği adres Gladio'dur. İfadeleri yeni bir gündem yaratırken içindeki intikam duygusu büyür. Anlattıklarıyla Gladio'nun ikinci adamı Fuat Aras'ı saklandığı yerden çıkarır. Ancak yine bir oyunun parçası olmuştur. Kullanılır ve sonunda genç kadın avukatı tarafından felç edilir.

Sessiz Fırtına Bölüm 1 (Özer Kızıltan, 30.10.2007)
Liman ve tersane işletmeciliği, nakliyat, lojistik ve turizm alanlarında faaliyet gösteren Sinus Holding'in sahibi Şükrü Sancaktar yasal işlerinin yanı sıra büyük bir mafya Babası'dır. Oğlu Yiğit Sancaktar Boğaziçi Üniversitesi'ni bitirmiş ve Amerika'da doktora yapmış yeni kuşak bir iş adamıdır. Babasının kirli işleri bırakmasından yanadır. An-

cak Şükrü Bey işleri bırakırlarsa ezileceklerini ve ortada bir holding kalmayacağını düşünür. Öte yandan devlet tarafından organize suçu izlemekle görevlendirilen suç birimi SAM (Suç Araştırma Merkezi) yüksek bir teknoloji kullanarak Şükrü Bey'i takip eder.

***Sessiz Fırtına* Bölüm 2** (Özer Kızıltan, 6.11.2007)
Deniz, Yiğit'in güvenini kazanmak için görevlendirilmiştir. Polis, Şükrü'nün ölümüyle ilgili bir kanıt bulamaz. Babasının işlerini devralan Yiğit cinayeti çözmek ister. Yarım kalan kaçak mal sevkiyatını başarıyla tamamlar ve babasının eski ortaklarının güvenini kazanır. Yiğit'in kendini kanıtlamaya başlaması, amcaoğlu İzzet'i rahatsız eder. Babasının polis tarafından izlenmiş olduğunu fark eden Yiğit temizliğe girişir ve bir saldırıyla karşılaşır.

***Sıla* Bölüm 1 (Yasin Uslu, 21.9.2006)**
İstanbul'da bir ailede evlatlık büyüyen Sıla, gerçek ailesiyle tanışır. Babası ve abisi onu berdel karşılığında kaçırmaktadır. Annesini merak eden Sıla, doğduğu şehre gittiğinde başına geleceklerden ve abisinin düğününde kendisininkine hazırlandığından habersizdir. Töreler gereği berdel karşılığı verildiği Genco Aşireti'nin ağası Boran'la zorla evlenir. Çünkü, abisi Azad, ağanın kız kardeşi Narin'i kaçırmış ve kan dökülmemesi için aşiret berdele karar vermiştir. Sıla törelerin geçtiği Mardin'de tutsak kalır.

***Sıla* Bölüm 2 (Yasin Uslu, 28.9.2006)**
Sıla, evlilik imzasını atar ve Genco Aşireti'nin gelini olur. Boran düğün bitiminde aslında Sıla'nın evliliğe razı olmadığını öğrenir. Öfkelenip ortalığı birbirine katsa da nikâh kıyılmıştır. Boran ve Sıla çaresiz aynı odaya mahkûm olur. Onu merak eden İstanbul'daki üvey anne ve babası haber gelmeyince meraklanır ve yola çıkar. Hayatı altüst olan Sıla, kaçmanın yollarını arar.

***Sıla* Bölüm 39** (Yasin Uslu, 14.9.2007)
Boran'ın Cihan'ı vurmasıyla Genco Aşireti sarsılır. Aşiretin evlatlarından biri hapse girer, diğeri hastanede can çekişir. Dilaver, abisinin intikamını almak için harekete geçer. Sıla riskli bir doğum yapacağını öğrenir. Hapiste her şeyden uzak Boran, Sıla'nın tehlikede olduğunu sezer.

***Sıla* Bölüm 40 (Yasin Uslu, 21.9.2007)**
Veliaht Bedirhan'ın doğumu kutlanır, ancak Cihan'ın acısı unutulmaz; yaşananların nedeni olarak görülen Sıla'nın eve dönmesi hoş karşılanmaz. Yeni doğmuş bebeğiyle Boran'ın yokluğunda ayakta kalmaya çalışan Sıla, açık hedeftir. Cihan'ın intikamını almak isteyen Dilaver'in öfkesi büyür; Boran'ın mahkeme gününü beklemektedir.

***Son Osmanlı: Yandım Ali* (Mustafa Şevki Doğan, 2006)**
İstanbul, işgal altındadır. Bahriye Mektebi'nden kaçak, donanmadan terhis, yıllarca cephelerde savaşmış, memleketin kurtuluşundan ümidi kesmiş, bıçkın bir İstanbul kabadayısı olan Yandım Ali ülke sorunlarıyla ilgilenmekten çok çapkınlıklarıyla kendinden söz ettirir. Evli sevgilisi Defne'yi Viyana'ya kaçırma ve onunla evlenme planları yapan Yandım Ali'nin yolu Mustafa Kemal'le kesişir ve o andan itibaren karakteri değişir. Artık vatanı düşünür ve ülkesinin bağımsızlığı için savaşır.

EK 7

ÖRNEKLEM SUÇ KAHRAMANI DİYALOGLARI

1998-
1999 **Yusuf Miroğlu'nun** Diyalogları-*Deli Yürek* **Bölüm 1** (5.10.1998)

Üç ay sonra ne olacak? O, aman ne hayat? Tamirhaneden eve, evden tamirhaneye. Acemi birinden ne farkı var? Koğuştan eğitim alanına, eğitim alanından koğuşa. Ne değişmedi ki? E uzatmayın artık. Nerede oturacaksak oturalım. Sıkıldım artık. Deli mi ne ya? Hıhı. Simit yer miyiz? Atın silahınızı. Atın lan. Kımıldama ulan. Kımıldama. Atın silahınızı. Atın lan silahlarınızı. Yakarım lan. Kızları eve götür. Çabuk. Yürü dedim. Bir saniye, bir saniye... Hemen eve git. Oğlum kızları eve götür. Gazeteciler eve doluşur şimdi. Annemin burnundan getirirler. Hadi çabuk ol. Ali, ne diyorum sana. Benim burada işim uzun sürer. Annemin canını sıkmasınlar. Ali, Usta'ya da haber ver. Bugünlük idare eder. Askerim. Hıhı. Üç ay. Güney Doğu'danım. Nasıl olsun oğlum. Hoş bulduk Kardeşim. Ne haber? Salih Usta. Tamam gel. Ulan sen ne çakallık yapıyorsun ha? Geldim abi. Nasılsın abi? Hoş bulduk abi sağol. Gideyim Usta. İşim var. Ama işim var Usta. Hoş bulduk. Ne demek rica ederim. Yo izin verirseniz hemen döneyim. Peki. Buyurun. Araba açık kaldı. Her gün buradan okula gidip gelmek zor olmuyor mu? Tamam. Yoksa sabah akşam her gün bu trafik çekilmez değil mi? Bütün çocukları sever miyim? Sanırım evet. Ama yine de, bir Ayşe istisna. Onu bir başka severim. Yo hayır, Ayşe bana bebekliğinden beri dünyanın en tatlı yaratığı gibi görünmüştür. O zaman işitme özürlü olduğunu bilmiyordum. Bir şeyler anlamaya başladığında Ayşe nedense bütünüyle bana bağlanmaya başladı. Sanki ölen babasının yerine koydu beni. Galiba siz onun hikâyesini bilmiyorsunuz. Armağan Abi bir trafik kazasında ölünce, Ayşe'nin babası; hanımı üç ay sonra tuhaf şeyler yapmaya başladı. Sonrada işte Ayşe'yi yedi aylıkken terk etti. Bu konuda Ayşe'ye bir takım yalanlar söylendi. Annesinin öldüğü filan anlatıldı. Osman Usta böyle uygun gördü, Ayşe nasıl oldu bilmiyorum annesinin kötü bir kadın olduğunu, kendisini terk edip gittiğini öğrendi. Ayşe nasılsın? Aferin. Canım benim. Hadi bakalım içeri. Al şunu, buradan eve götür. Hiçbirimiz buraya sarhoş olmak için gelmedik. Kardeşimi daha fazla küçük düşürmeden lütfen git. Yürü oğlum. Lan yürüsene. Tamam koçum konuşuruz. Sen bir yürü. Hadi yürü sen. Ya senle mi uğraşacağım ya. Gel lan buraya. Gel sen şuraya. Hah. Nasıl? Seni dinliyorum Ali? Konuşmak istiyordun? Uykum kaçtı şöyle bir hava alacağım. Ne varmış saatte? Daha iyi ya... Tamam anne peki çıkmıyorum. Günaydın Ali. Nasıl gidiyor. Vay Ayşe. Hadi git Osman Amca'yı öp. Bugün benlesin tamam mı, hadi gel. Sen burada bekle, ben geliyorum, hadi? Selâmün aleyküm. İyiyim usta ne olsun. Başlarız usta ya.

Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek* **Bölüm 2** (12.10.1998)

Yok bir şeyim. Gerek yok, gerek yok. Sakin ol, sakin. Güle güle. Anne biliyorsun bu adama babam çok saygı gösterirdi. Aman anne kurusıkı atıyorlardı işte yoksa böyle mi olurdu? Hayırlı sa-

bahlar usta. Anahtarı versene anahtarı ver. Ayşe'ye yeni bir suluboya takımı alacağım sabah okula götürürken aklımdaydı unutmuşum. Saçmalama bir tane çakarım. Ver hadi şunu. Herhalde. Hangi dersler? Yeğenim benim için çok önemlidir. Sık sık gelip etrafı izlemem gerekiyor. Ortalık çakal dolu mahallede... Yanılıyorsun bence Feraye Hanım çok farklı bir insan. Ona ben değil çakallar dahi hakaret edemez. Yanına kadar sokulsalar bile. Bu konuyu kapatalım Yılmaz. Yo ne ilgim olacak. Niye sordun? Yoksa bu olay sizin işiniz mi? Ben macera heveslisi değilim Yılmaz. Daha iyi bir hayat istiyorum. Bir yere gittiğim yok. Bilmiyorum. Düşünmem lazım Ali. Henüz bilmiyorum. Araştırıyorum deniyorum. Bana başka kapılar açabilecek kimseleri yokluyorum. Hayır sadece bunun için değil. O benim çocukluğumun önemli isimlerinden biri. Sen daha burada yoktun babamın çalıştığı sinemaya gelirdi. Hoş biriydi, bir hatıraydı benim için. Babamla ilgili bir hatıra... Beni hatırlamaması normal... Ama hoşuma gitti mi, tavrını beğendim mi hayır. Dayı haklı sanki onun hakkında söyledikleri belki tamamen doğrudur. Sen ne diyorsun ya özür mü dileyeceğim. Kusura bakma seni sevmiyorum böyle mi diyeyim? Peki niye? Ona seni seviyorum dedim mi ki şimdi dönüp böyle diyeyim? Aramızda bir söz mü var? Hayret bir şey ya. Kimse bunu anlamıyor. Tamam. Oynasana sen ya... Yok sağol. Peki. Eyvallah. Bir: İnsan birine teşekkür edecekse onu ayağına çağırmaz. Sözümü kesme. İki: Sizden teşekkür bekleyen yok. Üç: Delikanlı adam parayla jest yapmaya kalkışmaz. Biliyorum o işleri. Hatırın buraya kadar... Canım benim. Canım sıkılıyor Ayşe. Kimseyle anlaşamıyorum! Kimse beni anlamıyor ya da ben kimseyi anlamıyorum! Kafam bozuk. Kafam fena bozuk Ayşe! Yüreğim kabarıyor. Durmuyor deli yüreğim... Ortalıksa pislik dolu... Bir sürü alçak adam sefa sürüyor. Ama Osman Ustalar, Salih Ustalar, Aliler, Yusuflar boğaz tokluğuna eşek gibi çalışıyor. Çakallar kabadayı olmuş Ayşe. Bu işte köpekler çete başı. Bir düşünsene insanlar ne kadar çaresiz ki kıçıkırık adamlara Baba diye sarılıyorlar. Onlardan yardım istiyorlar. Çakallar adalet dağıtıyorlar. Duydun mu Ayşe çakallar! İyi ki duymuyorsun. Tamam affedersiniz. Sonra. Hadi derse. Buyurun hoş geldiniz. Buyurun rica ederim. Arkadaşlar da gelsin. Estağfurullah buyurun. Buyurun. Ayşe'yi alacağım. Tamam işte şöyle bir dolaşıp geleceğim. Abi iyi günler. Abi iyi günler.

1999-
2000 **Yusuf Miroğlu'nun** Diyalogları-***Deli Yürek*** **Bölüm 35 (2.10.2000)**

Sağol. Sen dokuz ay boyunca burada hiç kitap okumadın mı? Hadi Allah rahatlık versin. Yok bir şey... Anlatacak bir şey yok Selim, uykum var. Selim git yat. Yatağına git. Neredesin sen? Sen burada fazla kalamazsın Zeynep. Yanımda güvende değilsin. Lütfen. Zeynep'im, güzel Zeynep'im, ben hâlâ cinayetten sanığım. Polis peşimde. Buldukları an kurtulma şansım hiç yok. Kendimi temize çıkarana kadar güvende değiliz. Ne sen, ne de ben. Bana son kez izin ver, bu işi temizleyeyim. Sana verdiğim sözü tutabilmem için bu şart. Bundan sonra seni bir daha hiç bırakmayacağım. Hangi konuda? Avukat istemiyorum. Israr etme, bu konuyu da bir daha açma benim karşımda. Kararım kesin. Niye ne oldu? İçeriye haber ver. Sağol. Sakin ol Selim sakin ol. Sıkma canını Selim. Her şey olacağına varır. Takma kafana. Canını sıkma. Çarşamba. Sana bu konuyu bir daha açma demiştim. Sen ne zaman çevirdin bu kadar işi? Müdür? Avukat ne yapacak? Tuzağı kuranlarla pazarlığa mı oturacak? Senin bilmediğin işler var Selim. Bu mesele ne senin ne de benim çözebileceğimiz bir durum değil. Yukarı tükürsen bıyık aşağı tükürsen sakal... Sana anlattıklarım işin hikâye kısmı. Alınma Selim. Öyle şeyler var ki kendimden bile gizlemeye

çalışıyorum. Bazılarını mahkemede kullanmam bana yarayabilir. Ama öyle şeyler, öyle yerler yara alır ki; ülkeye yazık, topluma yazık. Buna hakkım yok. Hiç o tarafı düşünmüyorum. Feleğin dalgalarına bıraktım kendimi. Kapat canımı sıkma. Anlatıp da, senin de başına dert açamam. Boşuna çeneni yorma. Ne yapacaklar? Bunu yapan görevliler şimdiye kadar yok muydu? İki sorum daha var bu görevi kabul etmezsem ne olacak? Bu görevi kabul eden kişi emirleri sizden mi alacak? Beni eksik incelemişsiniz; emir almaktan hiç hoşlanmam. Emir almaktan nefret ederim. Her şey olacağına varır. Canını sıkma Selim, avukat yok. Miroğlu serbest. Banker Behram Kartal'ı öldürmek ve çete suçlarından idam cezasıyla yargılanan Miroğlu; ortaya çıkan sürpriz gelişme sonucu takipsizlik kararıyla serbest bırakıldı. Aranan sanıklardan Metin Ercan, Behram Kartal Cinayeti'ni kendisinin işlediğini itiraf etti.

Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek* Bölüm 36 (9.10.2000)

Kardeş ne kadar bu? Sağol. Benim tabi lan. Nasılsın İsa, her şey yolunda mı? Yok be oğlum, bu defa onlar salıverdi. Bizimkiler evde değil mi? Yürü. Nasılsın? Sağolun. Gel bakalım gel. Ha Gökçe hiç uğradı mı? İyi. O nasıl iyi mi? Hoş geldin. Dayı hoş geldin. Ya bakıyorum da tahliye olmamı hiçbiriniz kabullenemedi. İstersen geri döneyim. Ne olsun be usta. İşte mahpushane. Sağol. Ya merak edilecek bir şey yok. Asıl suçlu ortaya çıktı o kadar. Sonra. Peki izninizle. Ha Dayı; bu arada burada olduğumu anlamamaları lazım... Anlıyorsun di mi? Benim yüzümden hepsi. Çok şükür. Geçmiş olsun abi buyur. Geçmiş olsun Yılmaz. O iş kolay. Niye biraz da onlar bedel ödesin. Beklesinler de gerçeğin ne kadar pahalı ve değerli olduğunu öğrensinler. Masayı çekelim Yılmaz. Tut. Bir dakika. Hiçbir açıklama yapmayacağım. Sözümü kesmeyin son kez söylüyorum hiçbir açıklama yapmayacağım. Eğer karanlık gerçekler varsa bunları bulup ortaya çıkarmanızı ben de merakla bekliyorum. Kolay gelsin. E Nazlı? Hazır burada değillerken söyle bakalım İsa ile Gonca'nın arası nasıl? Vay be demek bizim oğlan tuttuğunu kopardı ha? Tamam birlikte çıkarız. Üstüme bir şey alıp geliyorum. Biliyor musun güzel kız? Seni kötü bir rüyanın içinde kaybettim galiba. Şimdi seni nasıl bulacağım. Ne durumdasın? Kedi gibisin kız. Peşimden ayrılmıyorsun? Yürü bakalım dışarı yürü. Kaçak değiliz köçek değiliz Nazlı. İçiniz, ben de çıkıp bir hava alayım. Merak etme erken dönerim. Hadi abi. Görüşürüz. Hiçbir açıklamam yok dedim. Ben sizi oraya bırakırım. Biraz işim var. Şey abi Zeynep'in iyi olduğu doğru değil mi? Yani benden bir şey saklamıyorsunuz? Neden? Ben sizi uygun bir yere bırakayım. Euzü billahi mine'şşeytan'ir-racim. Ben de şimdi aklımdan seni geçiriyordum Kuşçu. Bir tek sen değilsin herkes. Ailemi, sizleri Osman Usta'yı... Zeynep. Herkes bu kasırgada savrulup bir kenara düştü. Artık durmak istiyorum Kuşçu. Durmak ve yerimden kıpırdamadan ufku seyretmek istiyorum. Merhaba. Zeynep Hanım'ın odası nerede acaba? Sağolun.

2000-
2001 Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek* Bölüm 70 (2.10.2000)

Yatın. Kuşçu neredesin? Bu cehennemde niye yanımda değilsin? Zeynep! Durumları nasıl? Peki ya Ayşe? Siz aç mısınız? Yiyorum ya. Yiyecek halim yok. Siz bilirsiniz. Kuşçu'dan bir haber var mı? Nasılsın? Yine hata yaptık desene. Buraya geldim çünkü senden özür dilemek istiyorum Ayşegül. Bütün bunlar benim tedbirsizliğim yüzünden oldu. Kendi hevesim uğruna onca masumun kanı döküldü. Düğünüm insanlara mezar oldu. Ömrüm boyunca bunların vebalini ödeyemem.

Bir işe yaramayacağını biliyorum ama, yine de senden bir kez daha özür diliyorum Ayşegül. Bu bizim işimiz değil. Kimseden hesap soracak değiliz. Ne sen, ne ben, ne de benim yakınlarımdan herhangi biri. Bundan böyle silah yok, kan yok. Cehennemin kapısı ardına kadar kapandı artık.

Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek* Bölüm 71 (9.10.2000)

And olsun; kükreyen denizlere gürleyen göklere ve sarsılmaz dağlara. Olsun ki; öcünüzü alıncaya kadar Yusuf Miroğlu ölüm uykusundan kalkmayacak. Onun yerini Kara Davut olarak ben aldım. Bu andı kuşandım. Bu böyle olmak zorunda canlarım, dostlarım. Böyle olması kaçınılmaz. Yakınlarıma, aileme, dostlarıma bir daha zarar gelmesin, masum insanların huzuru kaçmasın diye bu böyle olacak. Kendimi korumak için kılık değiştirmediğimi biliyorsunuz. Yusuf yüzünden başkalarına kötülük gelmesin diye Kara Davut oldum. Sizler şahit olun ki, içtim ahdettim baş koydum. Öcünüzü alacağım. Davranma. İn aşağıya. Yürü. Aç kapıyı. Sadece beş saniyen var, Kara Davut. Şimdi duydun. Nerde? Bir iki üç dört... Adresini ver. Oyun oynama. Öyle mi? Madem çek edeceksin o halde gerekli hazırlıkları yapalım. Yürü. Yanlış yaparsan havaya uçarsın. Parayı denkleştiremediği için haber yolladığını, en kısa zamanda getireceğini söyleyeceksin. Ağzından bir şey kaçırırsan uzaktan kumandayla patlarsın. Hadi çabuk. Canını kurtardım ama bir süre burada kalman gerekiyor. Bir terslik olmazsa yarın gece çözerim seni. Hem bir gün aç kalırsan aklın başına gelir belki. Ne o beni gördüğünüze sevinmediniz mi? Biliyorum seni eve götürmeye geldim. E ne bekliyoruz hadi çıkalım artık. Kendini nasıl hissediyorsun bakalım? Nasıl olsunlar? Belki sonra. Ben gideyim artık. Vaktim yok. Akşam gelip seni alırım. Kendine dikkat et Ayşegül, yoksa annen gelir canımıza okur.

2001-
2002 **Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek: Bumerang Cehennemi* (7.12.2001)**

İl sınırına giriyoruz. Gün batmadan ordayız inşallah. Ben senin bildiğin erkeklerden değilim. Kusura bakma. Leyla. İsteyerek kim bekler ki? Sen ister misin? Hadi asma suratını. Ölüme gitmiyoruz düğüne gidiyoruz. İnşallah. Cemal ile beraber sniperlardan oluşan özel bir timde görevliydik. Diyarbakır'a, hatta Leyla'nın ailesinin çiftlik evine yakın bir mezrada operasyona gönderildik. Çatışmada bir arkadaşımızı kaybettik. Teröristlerden de üçü vuruldu. Biz de vurulabilirdik. Karanlık çökmüştü. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Bulunduğumuz tepeden Leyla'nın evi görünüyordu. Cemal de gözünü kırpmadan oraya bakıyordu. Orada değil mi? Görmek istiyorsun. Komutanım. Komutanım. Şu ev var ya, komutanım. Cemal'in nişanlısının evi... Komutanım bir saat. Sizden başka hiçbir kul bilmeyecek. Tabi bir de Cemal'in nişanlısı. Bir saat komutanım. Sağol komutanım. Peşmerge gibi giyineceğiz komutanım. Emredersiniz komutanım. Hadi çabuk. Tamam. Tabi Cemal de ben de söyleyemedik. Abisi bizimle girdiği çatışmada ölmüştü. O PKK'lıydı, biz de askerdik. Evet. Onların arasına da bu olay girdi. Dedikodu yayıldı. Hatta Şehmuz'u Cemal'in vurduğu söylentisi iki aileyi düşman etti. Herkes acısını unutmaya çalışıyor. Birkaç ay önce suikasta uğrayan emniyet müdürü vardı ya, rahmetli Gaffar Okkan, Cemal'in yakın dostuydu. İki aileyi rahmetli barıştırmış. Hoş bulduk. Şeref bulduk. Merhaba. Müsaadenizle. Çok yakışmış. Sağol Feride Ana, o da olur inşallah. Hayır abi hayır. Ya estağfurullah ne cezası... Ne diyeceğiz lan. Mustafa Ağa'nın gönlünden ne koparsa... On bin dolar. Kusura bakma Kerim Ağa, şeriatın kestiği parmak acımaz. Yıkın. İki ayağına beşer sopa... Yarın evleniyorsun, heyecanlı mısın? İn-

şallah. Memnun oldum. Hayırlı geceler. Ne kadar yüzü temiz. Allah rahmet eylesin. Evet. Adam devletle halkı barıştırdı. Sağol. Doğru söylüyorsun. Bence de asıl sebep bu. Ama benim kafama takılan işin şekli. Bu kadar profesyonel, bu kadar komplike bir suikast içerden bilgi sızmadan olmaz gibi geliyor. E failler için verilen adres; ilk akla gelen adres. Bu da iki... Her şey o kadar hazır ki. Bu işin sadece Hizbullah'ın üstüne yıkılması fazla mantıklı... Bu da üç... Bence suikast bu örgütü aşan bir profesyonellikte... Her şey senaryoya çok uygun. Rahmetli örgütün üstüne gidiyor. Örgüt de onu, ölüm listesine alıyor. Ha üstelik bir zamanlar PKK ile savaştığı için ses çıkartılmayan bu örgüt de şimdi istenmeyen çocuk gibi. Devlet kürtaj yapıyor. Korkmayan bir insan, bütün kirli insanlar için potansiyel tehlikedir Cemal. Dokunsun dokunmasın. Evet çok bilinmeyenli bir denklem... Ama bence en önemlisi senin o söylediğin. Bu topraklarda halkın güvenini kazanmış bir emniyet müdürünü, devlet görevlisini istemeyecek, çok güç odakları var. Devletin gülümseyen yüzüne, halkın dışında kimsenin tahammülü yok bu bölgede. Ya sen bu kadar yakındın, e bu adam da emniyet müdürü... İstihbaratı var, muhbiri var şüphelendiği birileri yok muydu? Bu ülkede zor diye bir şey yok Cemal. İmkânsız sadece zaman alır. Peki senin şüphelendiğin birileri yok muydu? Ama sen biliyorsun? En azından. Güzel. Senin ellerine de çok yakışır. Kendi düğünümüzde de yakarsın inşallah. İyi geceler. E bizim komutandan ne haber? Evet. Selahattin Komutan. Düğüne gelecek mi? Yapma be Cemal. Hatırına can feda... Dur ulan. Niye vurdun lan. Cemal, Cemal. Söyle Kardeşim. Cemal dur. Helâl olsun. Baba şimdi sırası değil biliyorum ama aklımı kurcalayan bir şeyler var. Rahmetliyi vuran öldüren gencin adı Abdülrezzak dediler. Celal'e uzaktan akraba olduğunu söyledi. Baba bu adam nerededir şimdi? İçimi kemiren bir şeyler var baba. Belki onu bulur sorarsam buradan gitmek daha kolay olacak benim için. Allahaısmarladık. Baba, bir oğlum da benim bilirsin. Dolduralım. Sağolasın. Merhaba Şerif Albay'ım nasılsınız? Rahmetli Cemal'in düğününe gelmiştim. Teşekkür ederim dönüyorum hoşçakalın. Amca iyi misin dur amca. Dur dur, sakin ol, sakin ol. Geçmiş olsun amca bir şeyin yok ya? Dur amca yardım etmeye çalışıyoruz. Cam filan geldi mi gözüne. Amca bak doğru konuş, kaza bu, gelen mala gelsin. Sağolun memur bey. Amca benim yanlışım yok sen ters yönden geliyordun. Tamam amca sen nasıl istersen karakola da gideriz, zabıt da tutarız. Tamam hadi canım, arabaya. Efendim canım? Bir tamirci bulacağız. Servis vardır herhâlde. Bak ne diyeceğim; seni akşam uçağıyla İstanbul'a göndereyim, arabanın işi uzayabilir. Peki bu gece için bir otel bulalım. Ama yarın arabanın işi uzarsa uçakla döneceksin. E burada yeteri kadar kötü zaman geçirdin zaten. Merhaba. Oda istiyoruz. Tek kişilik iki oda... Kim o? E niye kapıda duruyorsun girsene. E oğlum ağa oğluna da böylesi yakışır. Söz ulan söz. Hayır arabada bir problem çıktı hâlâ Diyarbakır'dayız. Celal seninle bir şey konuşacağım ama evdekilerin haberi olmasın. Ulu Cami'nin avlusundayım gelebilir misin? Zeynep otelde ufak bir kaza oldu. Yarın arabaya baktırıp öyle çıkacağım. Celal hani şu Abdülrezzak vardı ya düğünde o herifi vuran oğlan. Ben onu bugün bir benzinlikte gördüm orada polisler filan da vardı. Hiç de kaçak biri gibi durmuyordu. Bu sence normal mi? Bu adam nerelere takılır, nasıl buluruz? Bir konuşalım şu herifle. İki çay bir de su alalım. Tamam Celal gidelim. Sağol Celal'im uyuyordur şimdi. Yürüyeyim biraz açılırım. Tamam. Tamam Celal'im ben de seni ararım eyvallah. Günaydın. Dolaştım biraz. Uykum kaçtı. Ben gidip şu arabaya bir bakayım. Ben kahvaltıyı odana söylerim, sen duşunu al dinlen biraz. Zeynep lütfen otelde kalmanı istiyorum, hatta otelden çıkmamanı. Zeynep'cim lütfen iki saate kalmaz dönerim, beni odanda bekle tamam mı? Merhaba. Tabi. Önemli bir şey değil birini soracaktım, sana rastlamam iyi oldu fazla vaktim yok.

Doğan adında bir komisere bakmıştım. Pek sayılmaz bugün burada mı diye soracaktım. Anladım Ömer sağolasın iyi vazifeler. Zeynep Hanım'a kahvaltı götürdünüz mü? Nereye çıktı? Nerede var peki? Sağol. Zeynep Hanım döndü mü? Allah kahretsin. Bir şişe su lütfen. Sağolasın. Uslu dur çakal, beni kızı tuttuğunuz yere götür. Yürü. Bu eve başka nerden girilir? Vardır vardır. Yürü, yürü lan. Sakın ha! Niyetim çakal vurmak değil, önünüzde giden kahpeyi bulmak. Kaldırın elleri kaldırın lan. Bana Doğan'ın yerini söyleyin. Hadi Abdi. Zeynep arkama geç. Bana köstebeğin yerini söyle. Niye sattın lan Cemal'i ha? Ulan ağan Gaffar Okkan Suikastı'nı çözdüğü için vuruldu köstebeği tanıyor diye susturdular it. Bana Doğan'ı nerde bulurum onu söyle. Söyle lan. Tamam sakin ol. Sakin ol. Tamam. Tamam sakin ol. Zeynep Cemallerin evine kadar sakın ayağını gazdan kesme. Herhangi biri seni durdurmaya kalkarsa silahı kullan hadi. Zeynep dediğimi yap. Yaparsın. Yapmak zorundasın. Hem ben buradayken kimse senin peşine düşmez. Zeynep vaktimiz yok bari şimdi sözümü dinle hadi. Ben de seni seviyorum ama beni seviyorsan bunu başar Zeynep. Korkma sana geleceğim. İndir silahını. Bırak silahını. Bırak dedim. Amacım öldürmek olsaydı bir yere kaçamazdın. Şerefsiz köpek. Ama konuşman lazım Gaffar Okkan'ın da, Cemal'in de, şehit polislerin de hepsinin hesabını vereceksin. Komutanım. Rahmetlinin düğününde oradaydım. Selamını alınca gülümsemişti. Yüzünde gördüğüm son tebessüm oldu. Buralarda insanlar az gülümsüyor. Neden bu topraklar böyle? Bu kadar sert, katı; Devlet Baba gibi... Devletin gülümseyen yüzünü görmemiş bu insanlar! Bu toprakların kaderi mi bu? E peki bu kader değişmez mi? Hep Kardeşler birbirini mi vuracak? Otuz bin insanın kanı aktı. Yani bu gizli servislerin su politikası mı? Uranyum. Bu oyunu bozmanın bir yolu olmalı. Peki düşman kim, Hizbullah mı? Ha evet. Cemal'in ölümünden sonra Diyarbakır çıkışında bir benzincide karşılaştık. Emekli olup nakliyat işine girdiğini söyledi. Gaffar Okkan suikastında polisteki köstebeğiniz Doğan mıydı? Cemal'i niye vurdunuz? Cemal'i niye vurdunuz? Peki şu Kasap Hasan dediğin herif, nerededir şimdi o? Ne yapıyorsun? Biri konuşmadı sıktın ağzına. Buna konuş dedik konuştu. Belli ki bildikleri bu kadar... Psikopat mısın asker misin? Vahşet bu. Seni anlamıyorum, adam bildiklerini söyledi diye ağzına mı sıkılır? Tamam tamam iyiyim Zeynep iyiyim. İyiyim Celal'im iyiyim. Celal, Kasap Hasan diye birini tanıyor musun? Şeref Bey'e bakmıştım. Sağolun, ben bir şey istemiyorum. Uğraşıyoruz. Kasap Hasan diye birini arıyorum. Hizbullahçı örgütün Diyarbakır bölge sorumlusu. Öyleyse bana Kasap Hasan'ı nerde bulurum onu söyleyin. Gaffar Okkan Suikastı'na katılan iki hücre sorumlusu İran'a geçerken sizin kamyonlarınızdan indirildi. Cemal'in ölümünden de bu adamlar sorumlu. Bana o adamın yerini söyleyin. Ama ben sizin şerefsizlikten, ordudan atıldığınızı biliyorum. Siviller bagajda. Nereye gidiyoruz? Şeref şerefsizine gittim. Kasap Hasan'ı da İran'a geçirdiği adamları da tanımadığını söyledi. Kasap Hasan'ın dükkânını buldum kapalıydı. Evinde de kimse yokmuş. Nereye gidiyoruz söylemedin. İnanamıyorum ve bu herif Hizbullah bölge imamı mı olmuş? Ne pazarlığı. Şimdi asker olsaydım. Sen de bu dağlara. Sen uçakla dönüyorsun İstanbul'a. Zeynep 15 dakika içinde dönmezsem derhal burayı terk et. Eğer şüphelendiğin bir şey olursa yine durma bas gaza. Ne diyorsam onu yap sana tamam mı? Burada kahraman bitmez it herif. Sakin ol sakin. Emret komutanım. Silah yanında mı? Sus şerefsiz. Zeynep aç kollarını aç. Çabuk arabayı buraya getir çabuk ol. Sus. Bari ölüm geldiğinde yalvarma. İyi bilirsin ki ihanetin bedeli bu ülkede, yağlı ilmektir. Ama ben ihanet edene kurşun bile yedirmem. Al şu silahı kafana sık, ölürken bari şerefini düşün. Zeynep arkadan çantayı al. Yeşil çantayı ben koydum, yeşil çantayı al. Hadi Zeynep hadi çabuk... Direksiyon sende. Hepsi geçti canım.

2002-
2003 **Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek* Bölüm 91 (14.1.2002)**

Tamam canım sen bilirsin. Ama bak bu gidişle Sabri Abi kızlarımı şımartıyorsun diye sana küsecek. Bu konularda büyük tecrübe sahibiymiş gibi konuşuyorsun. Hoş bulduk. Senden ne haber abi? E alışacaksın abi. Oğlum, isim hakkı babalarındır. Yani tabi ki anneyle birlikte karar vermesi şart. Buyur buradan yak. Hiç. Sabri Abi diyor ki; sahiden isim konusunda benim fikrimi soracaklar mı? Öyle tabi. Daha yatmamışsın. Bunu nasıl yapabilirim yavrum? Karı koca arasına nasıl girebilirim? Biraz sabredelim güzelim. Bak güzelim bir yanda sen benim canım, bir yanda Ali can dostum. Aşk olsun Nazlı. Gerçekten gidiyorsun. Oysa ben seni ikna ettiğimi sanıyordum. Herhalde hemen terk etmeyeceksin İstanbul'u. Yine de içimden bir ses bana kalman için çözüm var diye fısıldıyor. Kimse sana böyle bir şey söyleyemez. Zeynep'in tepkilerini mazur görmen lazım... Yaşadıklarımızı biliyorsun. Anlıyorum ama hâlâ inanamıyorum. Gideceğine inanamıyorum. Belki de inanmak istemiyorum. Hangi bayan? Savaş Doğan'ın elemanı mıymış? Kesin mi? Boş ver be abi paparazzilerdir. Hadi sen eve geç, ben bir yere uğrayıp geleceğim. Dünyaya yalnız geldik ve yalnız öleceğiz be abi. Ha ölürken de beraber olmayalım dedik diye alınganlık etme. Hoş bulduk. Hoş geldin. Ne o? Gece yarısı mı gidiyorsun böyle? Peki İstanbul'u özlemeyecek misin? Öyle. Ama bundan kötüsü de var. Gerçekte neyi özlediğini bilmemek... Niye ki, ben ona ne yaptım? Hangi hak? Hadi iyi geceler. Hayırdır inşallah. Yo sen zaten şıksın. Merhaba. Biliyorum. Tahmin edebiliyorum. Sağolun. Çok güzelsin. Tamam işte az sonra göreceksin, çok sevdiğin birinin nikâhı bu. Merak etme ben aldım. Zeynep, benimle evlenir misin? Evet. Mesele nedir? Bir dakika atmam gereken bir imza var.

Yusuf Miroğlu'nun Diyalogları-*Deli Yürek* Bölüm 92 (21.1.2002)

Tek bir isim söylemeye yetecek kadar nefesin var. Konuşsana it. Kimin adamısın? Konuşsana. İyiyim, sizler nasılsınız? Zeynep nasıl? Ondan haberin var mı? Yanında mı? Onu daha sonra arayacağımı söyle. İşin arkasındaki adamı öğrendim. Hemen buluşmamız lazım. Kayış Dağı'nın arkasında bir araba hurdalığı var. Bir saat sonra yalnız ol. İzlenmemeye çalış. Yana geç. Telefonun pilini çıkar. Bildiğin güvenli bir yer var mı? İyi olur. Pantolon 34, ayakkabı 46. Sağolun, inşallah size sıkıntı vermeyiz. Sağol. Neyi? Sağol. Kısmet. Ben de unutmadan sana şunu vereyim. İki kişinin arabasını almak zorunda kaldım. Biri bu kartın sahibi, öbürünün de plakasını arkasına yazdım. Şu kaban da kartvizitin sahibine ait... Bunları ulaştırıp özür dilememiz gerekiyor. Ben de inşallah kendilerinden daha sonra özür dilerim. Tabi arabalarına bir şey olduysa onun da gereğini yapmamız gerek. Geldiğin için minnettarım Ayşegül. Sana nasıl teşekkür edeceğimi, hakkını nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum. Sağol. İzimizi buldular. Dur! Hadi çıkalım.

2003-
2004 **Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi* Bölüm 1 (15.1.2003)**

Buraya kadar. Onlar buradaki çocuğa acımamışlar. Bu senin merhametsiz olmanı gerektirmez. Ama tedbirsizliğin bedeli ölümdür. Çatıya çıkanlar dört saniye gecikti, gerçek bir operasyonda kimse gözlerinin yaşına bakmaz anlaşıldı mı? Nesi var? Gözünü açmazsan kafanı da kırarlar. Götürün. Her şeyin sonunu düşünenler Kahraman olamaz. Evet. Ben de size gelecektim. İstanbul'u daha çok özlüyorum. Evet, bu kadar. Doğru. Sağolun. İyi günler asker. O, Şef! Hoş bul-

duk Şef! Nasılsın? Eksik olma Şef. Ben de seni özledim. Bu kadar özlediğini bilsem, daha çabuk gelirdim Şef. Beni görünce yüzünde güller açtı. Evet, bu gülümseme. Bu işte. Sık dişini Şef. Bu hızla gidersen, öldükten on sene sonra kahkaha atmayı da becerirsin. Bilemedin on beş. Artık beni iyi bir yere götürürsün ha, değil mi Şef? O yer burası mı? Söylediklerimi geri alıyorum. Espri anlayışın hâlâ değişmemiş. Sen ümitsiz vakasın Şef. Güzel bir ofis. Burada film mi seyrediyorsun? Tahmin etmiştim. Hangisi değil ki? Azerbaycan, Kafkasya, Filistin, Paris, Milano. Değişmeyen tek şey beden. Nereye gidiyorum? Bu iyi, İstanbul'u özlemiştim. Az önce hiçbir yere dedin. Ya bak Şef, ben senin bu komplo teorilerini çözecek kadar uzun yaşamadım. Bu herif de kim? Özelliği? Hiç kimse mi? Neden? Sen bileceksin ama. Seçme şansım var mı? Peki ya o? Yani. Evet Elif. O zaman sahiden ölürüm. Onu seviyorum Şef. İki yıldır dönmemi bekliyor. İki yılda sadece iki defa gördüm. Toplasan en fazla üç gün. Bütün bunlar niye? Sen, sen öyle bir şey istiyorsun ki benden, ölmemi iste Şef, ölmemi iste. Böyle saçma sapan bir ölüm değil ama sahiden ölüm. Anladın mı? Şöyle ağız tadıyla. Yemin ediyorum ölürüm, ben çok güzel ölürüm Şef. Öyle güzel ölürüm ki, sen de beğenirsin. Ama ama bu... Bu çok kötü Şef. Bu ne ölmek, ne yaşamak. Rezil bir şey. Hayır, hayır yok. Hayır. Biraz dolaşacağım. Önce kendimle vedalaşmalıyım. Kendimle ve yalnız. Sen bilirsin. Ne kadar büyük bir yalan bu, öyle değil mi Şef? Büyük yalan. Her şeyi bilen bir tek kişi var, o da sen. Zaten hayatımda da hep sen olmadın mı? Kendimi bildim bileli hep sen. Baba. Babam benim. Sen de iyisin. Gençleşmişsin. Sürpriz yapmak istedim. Eve gidiyordum ben de. Sonra sesini duydum, oturup dinledim ben de. Sabâ makamıydı değil mi? Babam. Uğrayalım baba. Hoş bulduk Nusrettin Bey Amca. İyiyim siz nasılsınız? Bu teknenin ekmekleri bozulmaz Nusrettin Bey Amca. Çok. Hasretin de bir kokusu vardır. Tıpkı ekmek gibi kokar. Sağol Nusrettin Amca. Üsküdar Musiki Cemiyeti'ne gidiyor musun hâlâ? Sana imreniyorum. Dükkân hiç değişmemiş. Evet, bugünden yarına... İyi ediyorsun. Kahvaltıdan sonra mı? Tabi olur baba. Sağol anacım. Hayır, bir süre buralardayım. Sen ne pişireceğini bilirsin. Bu oda benim mi? Burada tek başıma mı kalacağım? Temiz görünüyor. Bahçede kuşlar var. Teşekkür ederim anne. Ben bir Elif'e gideyim. Beraber çıkalım. Bir dakika bakar mısınız? Bu şehrin en güzel avukatını... Hâkimi ikna edebilirim. Sana âşık olduğumu söylerim. Kafasına silah dayarım. Haklısın, salakça. Pekâlâ, düşünelim. Tamam, buldum. Sayın Yargıç, farz edin ki bugün dünyanın son günü. Bütün duruşmaların canı cehenneme... Biz gidiyoruz. Seni çok özledim. Delisin, hem de çok. Akşam seni alırım. Güle güle. Elif seni seviyorum. Hem de nasıl. Bu semt. Bu sokaklar. Mümkün olsa da insan taşısa uyanınca... Bütün bu gördüklerini... Bir matara su gibi taşısa, sonra içse doya doya. Dursana bir dakika... Bizim Deli Hikmet. Dükkânı kapatmamış daha. Şuna bir uğrayalım. Kolay gelsin Kardeş. Bir klozet tıkanmış da bizim evde, açacak birini arıyoruz anlar mısın bu işten? Deli Hikmet'im. Beni boş ver, senden ne haber? Ulan Deli Hikmet hiç değişmemişsin. Sen pasaport çıkar gerisi kolay. Lazım tabi. Haklısın valla, bizimki koftiden diplomatlık. Bize müsaade Hikmet, evden bekliyorlar. Kısmetse yaparız bir şeyler. Tamam söz. Görüşürüz Hikmet. Nefis olmuş bunlar. Duydum anne. Oyaladığım filan yok. Hayır. Biz de senden bahsediyorduk. Anneme diyordum ki; şu etli patlıcan yemeğinin tarifini Elif'e mutlaka ver. Bakarsın bir gün lazım olur. Biraz daha yersem çatlayacağım be ana. Daha ne yiyeceğim be anacım, silip süpürdüm ne varsa? Görünüşte öyle. Ama bu işler kolay düzelmez baba. Geçenlerde çocuğun biri sokakta mantar tabancası patlatmış... Az kalsın çatışma çıkıyordu. Çok! Ne davası. Mafya mı? Arazi mafyası? Bunun sırası mı olur baba; anlatın hele şu işi! Sizi rahatsız eden birileri mi

var? Baba biz aslında Elif'le; yani müsaade edersen... Anacığım, canım. Hiç! Üsküplü bir kadından aldım. İki yüzyıl önce Midyat'tan göç etmiş bir aile. Telkari diyorlar buna. Beğendin mi? Elif dedim, be dedim, aman yar ben sana ne dedim? Kuş kanadı kalem olsa aman, ah yazılmaz benim derdim. Ben, yo öyle değilim. Ben; nasıl desem, hani bir şeyi çok özlersin ya, sonra özlediğinde buluşursun. Ama bilirsin ki bu buluşma hasretin sonu değildir. Yine bir süre sonra özlemeye başlayacaksındır. Anlıyor musun? Çok mu karışık oldu? Çok değil. Bir hafta. Biliyorsun. Elif böyle konuşma, Elif canım acıyor. Canım çok acıyor. Benim sana söylemek istediğim bir şey var; Elif ben, ben... Yo hayır, kötü sayılmaz, kötü değil Elif. Elif ben; benimle evlenir misin Elif? Evlen benimle Elif, evlen benimle Elif... Evet, de bana; hemen evet de! Hayır! Söyledim evet de sadece evet, evlenelim Elif hemen evlenelim! Hemen! Şimdi! Şimdi burada, tanrının huzurunda... Sadece evet de. Elini ver bana. Yıldızlar şahidim olun, kumsal, dalga sesleri, gökyüzü ve rüzgâr; sizler de şahidim olun ve sen ey gece, sen de şahidim ol! Sensiz geçirdiğim bütün geceler şahidim olsun Elif. Gitmem lazım. Evet. Evet. Evet. Hoşçakal. Hayır hoşçakal. Gitmem lazım. Oldukça ruhani bir topluluk... Bazı duyumlar almıştım. Evet ondan. Kimden öğrendin? Ne tür bir Konsey? Bugüne kadar bundan çok daha az bilgiyle pek çok örgütün üstüne gidildi. Devleti ele geçirmek mi? Bu çok iddialı! Kaptan köşkünde kim var? Bağlantıları? Milli gelirin yarısından daha fazla... Mevcut partileri çökertir, umutsuzluk yaratır, sonunda siyasete el atar. Öbür partilere yerleştirdiği adamları saflarına katıp, umut olarak ortaya çıkar. Gene de hikâyede eksik bir yan var. Ne olduğunu biliyorsun Şef. Biz? Anahtar kelime bu mu? Biz kimiz Şef? Nerden başlıyor? Uzun bir yolculuk olacak. Sırada ne var?

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi Bölüm 2* (22.1.2003)

Bana ne yaptın? Bana ne yaptın Şef? Sen aslında beni öldürmedin. Sen sevdiklerimi öldürdün Şef! Bütün sevdiklerimi öldürdün... Bu hesapta yoktu Şef; onların ölmesi hesapta yoktu. Bir kâbus gördüm, annem, babam, Elif, hepsi diri diri gömülmüştü. Söylesene onların ne günahı vardı? Öyleyse neden ben? Ben sevdiklerimle yaşamak istiyorum. Hem de bin kere. Anlayamadığın işte bu Şef... Bir türlü anlayamıyorsun. Sevdiklerim öldü diyorum sana. Onları görmeyeceksem, onlarla konuşmayacaksam, onlara dokunmayacaksam, ben bu içine tükürdüğümün ikinci hayatını kimlerle yaşayacağım ha? Söyle kimlerle? Evet, evet hatırlıyorum; her şeyin sonunu düşünen Kahraman olamaz. E, ne geçiyor? Ölüm ölüm dediğin nedir ki gülüm, ben senin için yaşamayı göze almışım. Ankara dünyanın öbür ucu sayılmaz; arada gelirim, bayramlar var, belki bazı hafta sonları, sonra sömestr. Aldım, yanımda. Elif, gülüm! Alnından öpmek; alın yazısını öpmektir. Öp. Bilmem, öyle işte. Hoşçakal. Yüzümü görmek istiyorum Şef. Aynasız berber olur mu Şef? Tamam Şef de; yüzüm sana benzesin istemem! Yani daha yakışıklı olmayı hayal ediyorum. Suskunluk yasasını yeni öğrenmiyorum Şef. Polat Alemdar'ın babası Ethem. Ölüm tarihi 16.3.1975. Ölüm sebebi iş kazası. Bir gece vardiyasında. Piston yataklarından birini sökerken kopan salıncak kırk metreden geminin ambarına düşer ve sizlere ömür. Sonra, anne Emine bu iş kazasından ötürü yüklü bir tazminat alır. Haziran 77'de Polat'la birlikte Alanya'ya döner. Eskimiş dünyada yeni bir yüzle dolaşmak... Bu; bu nasıl bir şey olmalı? Emine güzel bir kadın; iyi... Bir milyon marka yakın tazminat almış. Güzel para. Küçük bir çevrede yaşadığı rahatsızlıklar. Üzerinde toplanan meraklı bakışlar vesaire. Polat'ın annesi Emine Alemdar, Peter isminde bir Almanla tanışır. Bir süre sonra birlikte yaşamaya başlar; 18.4.1979'da

evlenirler. Peter çok yakışıklı, serseri ruhlu, orta karar bir rockçı. Önceleri yalnızca içkiye düşkün, sonra gelsin haplar ve uyuşturucu. Vah zavallı anacım vah. Sıkıntı; Emine hamile... Bana kardeş geliyor ha? Peter'in şiddet gösterileri... Emine ve Polat'ı sık sık döver. Emine hamileyken yediği bir dayaktan sonra çocuğunu düşürür; ameliyata alınır, canını zor kurtarır. Aradan geçen yıllar, birkaç kez boşanmaya teşebbüs, Peter yüzünden paralar suyunu çekmiş... Yıl 1989; Polat on altı yaşında, evde arbede... Peter Emine'yi feci döver. Polat'ın canına tak etmiş. Kapar bıçağı, Peter'i delik deşik eder. Oh be nihayet! Polat'ın Peter'i bıçaklamasından sonra ıslah evi yılları... Sonra kolej. Okuldan arkadaşlar. Bir kız Lübnanlı, ismi Leyla. Haziran 1990; Emine'nin anne ve babası bir aylığına Berlin'de. 13.6.1990: Ben o gece bir pubdayım. Arkadaşlar. Leyla. Dışarda dazlaklar... Dazlaklar bizim evi kundaklıyor. Annem, anneannem, dedem... Yapayalnız kalıyorum... Hayrola Şef. Bakayım mı? Galiba. Ben bu adamı tanımıyorum Şef! Nereye? Doğum günü mü? Yalnızlıkları bile sahici bu insanların. Şarkıları, hüzünleri... Bunların hayatları gerçek değilmiş gibi! Ya diğerleri? Bizim gibi mi? Mesela? Kendimi uzaylı gibi hissediyorum. Neden yaptın bunu? Canımı acıtıyor ama. Adam güzel söylüyor ama... Konumuz? Hatırlamaz mıyım? Bay Henri. Kocaman çiçek seraları ve altın gibi bir kalbi var Bay Henri'nin. İki yıldır onun yanındayım. Hayatı yeniden sevmeye başladıysam Bay Henri'nin sayesinde... Ama o aşağılık dazlaklar, yanında Türk çalıştırıyor diye; yani ben, adamı sıkıştırdılar. Bir gece üç dazlak bizim sarayı bastı. Henri'yi dövmeye başladılar, ben koptum Şef, bir kazma geçti elime nasıl saldırıyorum bir görsen. Kendime geldiğimde dazlaklardan biri ölmüş, biri ağır yaralı, üçüncü kaçmış. Bay Henri aynı gece arabasına attı beni; doğru Hamburg Limanı'na. Liman'da Fiesta Şilebi. Karşımızda Portekizli bir kaptan. Bay Henri'nin can dostu Ricardo Carlos. Kocaman sakalları olan, kocaman bir adam. Bu berbat şarabı nerden buldun Şef? Dünya denizlerinde tam yedi yıl... Ben ve Ricardo; et ve tırnak. Nisan 2001; Fiesta İstanbul'a yanaşmış. Ricardo'yla altını üstüne getiriyoruz İstanbul'un. Yanımızda iki kadın, gece yarısında Tepebaşı'nda bir otel. Sabaha karşı Ricardo'nun odasında bir kadın çığlığı. Gidip bakıyorum. Ricardo'nun kalbi durmuş. Gözleri açık. Ricardo'nun gözleri gülüyor Şef. Ne haber Türko? Bak işte, hayattan bir gün daha çaldık der gibi gülüyor bana. Davut'u ülkesine yolladım. O gün Fiesta demir alacak. Ben şöyle bir İstanbul'a baktım; ulan dedim Ricardo'nun olmadığı denizler bir boka benzemez be! Kaptım sırt çantasını Şef, indim rıhtıma. Birden anamın eski bir lafı geldi aklıma. Bir tane büyük dayısı varmış İstanbul'da, gidip göreyim dedim... Sonrası Allah kerim. Tophane'de bir kahvesi var; adı Duran Emmi. Eski kabadayılardan... Mükemmel. Yüzüm sargılar içinde hastanede yatarken hep düşündüm Şef. Hep sordum kendime. Kendi hikâyesini kaybeden biri, ne yapar diye. Aynen bunu sordum. Evet buldum. Kendi hikâyesini kaybeden biri, başkalarının hikâyesine sığınır Şef, başkalarının hikâyesine. Dünyada niye bu kadar pislik var be Şef, niye? Hepsini söyledim ya Şef. Adı... Adı Elif Şef... Elif Şef. Adı Elif. Leyla! Babası Lübnanlı. Annesi Amerikan vatandaşı. Ekim 90'da Florida'ya göçtüler. Benim... Benim evim yanmıştı. Annem ölmüştü. Ben göçmen yurdundaydım. Adı Elif değildi! Hem neden olsun ki; Leyla'ydı o, Leyla. Şef? Ameliyat var ya Şef? Şu yüzümü değiştiren ameliyat... Onu eksik yaptılar Şef! Senin o Allah'ın cezası doktorlar ameliyatı eksik yaptı! Allah belanı versin Şef. Ameliyat Şef, senin doktorlar ameliyatı eksik yaptı. Var Şef. Yüzüm değişti, ama kalbim, kalbim Şef, anladın mı kalbim. Söyle bana Şef, kalbimi nasıl değiştireceğim, nasıl değiştireceğim kalbimi?

2004-
2005 Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi* Bölüm 56 (23.9.2004)

Başınız sağolsun. Gerçek şu ki; sen, demiştiniz. Bu görevi bekliyordum. Sakın 30 yıl hukukun olmayan birine sakın deme. Abdülhey nerede? Arabayı hazırlayın Nevzat. Tek çıkacağım! Yolun sonuna geldik Aslan Amca. Testere sende, Varol bende. Ali de Elif'te. Öğrenince ağzımı burnumu kıracak. Eski haline gelir belki. Ne olmuş burada? Ölü, yaralı? Sakin sakin. Baran'a gidiyorum. Testere nerede diye soruyorlar. Bir telefon geliyor, adamın amcası ölüyor. Ben testereliğe terfi ediyorum. Aslan'a geliyorum, dükkânı bombalanmış. Ulan Aslan Bey, her şeyi yok edip ortalıktan kayboldun değil mi? Efendim Memati? Hangi hastanedesiniz? Tamam geliyorum. Polis, gazeteci olmasın Memati? Nasıl olmuş? Ne konuştun Memati? Bir: Yaptığımızı bir daha asla konuşma. İki: Eğer birinin intikamını aldıysak, bunu asla gidip sahibine iletme ki yaşama hırsı olsun! Üç: Memati kimin kızı olursa olsun, o bir kadın. Biliyorum Memati. Ne haber Dayı? Erhan nasıl? Abdülhey nerede? Bir kaza olmuş, silah patlamış. Nesrin Hanım yaralanmış, ameliyatta... İyi. Nesrin konuştuğu zaman dinler, gider anlatırsın. Şimdi git eve, daha iyi sahip ol! Biri, bir kaza daha yapmasın, yoksa bana da anlatacak bir şey bulamazsın. Ne kadar zamanda iyileşecek? Psikolojisi? Hakikaten ne yaptılar acaba? Ne çıktı mezardan? Hayırdır. Ne amca? Ölmüş. Aslan Amca ölmüş. Unuttum bile. Kimse silemedi, sen silip attın. Kimsem yok. Ben ne yapacağım şimdi? Beni aldattın, beni yarı yolda bıraktın, çektin gittin. Beni bir başıma silahımla bıraktın... Başınız sağolsun. Kaç kişiyiz kaç? Kaç kişi benim bilmediklerimi biliyor? Kaç kişi benim bildiklerimi biliyor? Allahım sen yardım et! Sırların gömülü olduğu tek bir yer var. Amca muhakkak bir vasiyet bıraktı.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi* Bölüm 57 (30.9.2004)

Abdülhey, seni öldürmek isteseydim öldürürdüm... Ama devlet için çalışanları öldürmem. Sen de abini öldüremezsin... İndir silahını. Aslan Bey seni beni korumak için gönderdi, biliyorum! Abdülhey, beni sinirlendirme seni öldürmek istesem öldürürdüm. İyi ya benim de değil, başka işimiz var. Gerçek adın ne? Öldür o zaman Abdülhey. Yemini ettiren öldü. Ben mi öldürmüşüm? O zaman ne duruyorsun, sık! Kural bir: Karar verdin mi uygulayacaksın. Kural iki: Uygularken tereddüt etmeyeceksin. Kural üç: Tereddüt ettiğinde kaybedersin. Kural dört: Kaybedenlerin kaydı düşülür. Sık Abdülhey. Senden daha değerli bir şeyi bırakmış mıyım ona bakmaya geldim. Bir bilsem. En son ben öğrendim. Senden bile sonra. Amca öldü, baba yaşıyor... Devlet Baba neredesin? Lambayı yak. Kardeşin var mı? Sigaran var mı diye soracaktım... Ateşin var mı? Sağol. Burada mı yaşıyorsun? İyi, ortak noktamız var. Ya sen? Kimsen yok mu? Büyük konuştun. Adın ne Kardeş? Firariyken, herkesten kaçarken hatta tam polislere yakalanacakken karşıma çıktın. O parkın kaputlarını normalde sen toplamıyordun, bir bacı kardeş topluyordu. Kaldığın kulübe de onlara aitti. Sigaramı kibritle yaktın. Suriye kibritiyle değil. Sakalsız kravatlı beklemiyordum ama ben yalnız gezerim, yalnız yaşarım, yalnız ölürüm gibi bir dağlı lafı da beklemiyordum. Dağ adamına çöp, devletten başka kim toplatabilir? Ve ben de sana sormuşumdur... Sen söyleyeceksin; iyi mi kötü mü? Ben kimsesiz diye seçtim. Ardından ne çıkacak göreceğiz. O gün Aslan Bey hiçbir şey söylemedi. Ondan sonraki günlerde sadece bana zarf attı anladım mı, anlamadım mı diye. Ben de zarfını yedim. Sırf nişancı işindeyse iş iyice ayyuka çıktı bana sorarsan ya, neyse. İki kişiydik koca ormanda Abdülhey; sen ve ben. Ve galiba bundan sonra da hep iki kişi olacağız.

Aslan Bey'i tanıdığımdan beri. Uzun yıllardır. Bugüne kadar. Onun için buradayız Abdülhey. Sonunu düşünen Kahraman olamaz diyen adam, acaba sonunu düşünmüş müdür? Bana ya da bize vasiyet bırakmış mıdır? Aslan Amca'yı kim öldürdü? Aslan Amca Karahanlı'nın nasıl amcası oluyor. Amca vasiyet bıraktı mı? Amca'nın vasiyeti nerede? Abdülhey sen olsan nereye saklardın? Hiç mi bu hayatta yazacağın üç beş satır sırrın yok? Nerede çengel attılar sana? Nasıl oldu? Turnayı gözünden vurmuşlar Abdülhey. Sonra? Nasıl iş? Peşmerge Abdülhey. Aslan Bey ne zaman çağırdı seni? İki kişinin bildiği sır değildir Abdülhey. Kaç kişiydiniz? Niye seni seçtiler? Açığa düşmekten hiç korkmadın mı? Neden? Sevineyim mi üzüleyim mi? İçine tükürdüğümün şeyini bulamazsak hiçbir şey edemeyeceğiz. Kuzey Irak'a mı geçsek? Sanki burada alabiliyoruz. Yok diye bir şey yok Abdülhey. Benim bu eve geleceğimi tahmin etmiş olmalı. Gerçi öleceğini hesap etmemiş olabilir. Arkasına iyice baktık mı? Kalemim kırıldı demişti. Niye hesap etmemiş olsun ki? Sen nereden biliyorsun bu evi? İhtiyarlamış demek ki. Acaba bir şey bırakmayı da mı unuttu? Adım gibi eminim burada aradı. Ben olsam nereye koyardım. Ben olsam onu bir yere gizler, onu bulabilmek için işaret koyardım. Biz aslında iki kişi değil tek kişiyiz. Saat kaç oldu Abdülhey? Saat durmuş. Zamanla yaşayan herifin saati durmaz. Altı adım geriye. Dokuz adım sola. Abdülhey burası. Maşallah ne yazmış... Bulacağız bir fare deliği. Bir gün sordum burayı niye yaptırdın diye. Bana lazım olmazsa gün gelir sana lazım olur demişti. Önce sen mi ben mi? Hadi çabuk. Gidene mi bir şey olur kalana mı? Ne arabası Abdülhey yürü. Araba sağlam bir yerde. Ne yapıyorsun lan it? Ne yapıyorsun Abdülhey? Abdülhey burada ayrılalım, sen sabah olunca ofise geç. Abiyle birlikteydim dersin, yalanı ben bulurum. Hadi! Bu satırları okuyorsan ben borcumu ödedim demektir. Seni yalnız bıraktığım için üzgünüm. İşte geldik vasiyet kısmına. Sene 1973; Mehmet Karahanlı'yla Nergis Karahanlı'nın ilk çocukları dünyaya geldi. Efe Yakup Karahanlı. Karahanlı o yıllarda yeni palazlanan bir tüccardı. Afyon işinden silah işine kaçakçılıktan tefeciliğe kadar pek çok iş kolunu aynı anda yürütüyordu. Erkek çocuğu Efe Karahanlı, kuracağı imparatorluğun veliahdıydı. Nergis Hanım ikinci çocuğu Safiye Karahanlı'yı dünyaya getirdiğinde Kıbrıs Harekâtı tamamlanmış; Türkiye büyük bir ambargo baskısıyla karşı karşıyaydı. Karahanlı ambargoyu delip, Türkiye'ye dünyanın her yerinden mal sokmaya başladı. Laz Ziya ve Hüsrev Ağa'yla ortaklıkları da bu yıllara dayanır. Derken bir gün ailesini ikâmet ettirdiği çiftliğinden, kimliği belirsiz kişi ya da kişilerce oğlu Efe kaçırıldı. Hayda... Karahanlı uzun bir müddet oğlunun izini sürdü. O gün de bugün de oğlunun kimler tarafından kaçırıldığını çözemedi. Devlet de bu konuda belki bilinçli belki hakikaten çaresiz kaldı. Kaçıranlar Efe Karahanlı'nın öldüğüne dair bir iz, bırakmadılar. Bu, Baron'un yaşamı boyunca çözemediği tek mesele olarak karşısına çıktı. Derken eşi travmanın üstesinden gelemeyip rahatsızlandı. Karahanlı hiç değilse kızının yaşamını sağlayabilmek için Safiye'yi yurtdışına yolladı. İlerleyen satırlarda Safiye ve Nergis Karahanlı'ya dair, mevcut istihbari veriler sıralanmıştır. Bunları öldükten sonra mı söyleyecektin? Bunları sana daha önce anlatamamamın yegâne sebebi var; daha fazla kafanı karıştırmamak. Karahanlı suç dünyasında yükselirken devlet olarak onun karşısına bir zafiyet çıkarmamız gerekiyordu. Bu zafiyet sensin. Senin yetimhaneden seçilme ve Karahanlı'nın karşısına sürülme nedenin, onun en büyük zaafı olabileceğini düşünmemizdir. Karahanlı'ya bir Efe lazımdı; biz de seni o Efe yaptık. Dalga mı geçiyor? Karahanlı'nın oğlusun mu diyor? Memleketteki bütün yetimhaneleri taradığımızda Karahanlı'nın oğlu olabilecek en iyi aday sendin. En büyük özelliğinse Karahanlılar gibi istisnasız her sabah afyonun patladığında üç kez hapşırmandı. Meh-

met Karahanlı seni oğlu zannedecek... Sen onu haksız çıkarmayacaksın. Oğlu olacaksın! Karahanlı'nın veliahtı olarak kurduğu imparatorluğu çökerteceksin. Bu, seni yetiştiren vatanına borcundur.

2005-
2006 **Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi* Bölüm 87 (6.10.2005)**

Bu ne? Oyun bitti. Her şeyin sonu geldi. Evet odadaydım, pervane vardı. Neredeyim ben? Allahım aklıma mukayyet ol! Arap ülkesindeyim. Selamün aleyküm. Allah kahretsin. Demek ki iki üç gün oldu. Ne ayvası? Evet aradım. Şehrin haritası varsa alabilir miyim? Peki telefon bağlayabilir misiniz? İstanbul'dan bir numara. Buradan arayamıyoruz öyle mi? Gönderirseniz sevinirim. Bir de faturayı yollar mısınız? Belki otelden ayrılabilirim. Muhammed Ali Serdari. Arap ismi koymuşlar da, otelden içeri nasıl girdim acaba? Adamın Arapçası belli; ya Ürdün ya Suriye ya da Irak'tayım. Bir dakika. Şükran. Nerelisin sen? Çok mu uzak buraya? Sonra vereyim. Suriye'deyim, Halep'te. Üç gündür buradayım. Üç gün. Ahmet Kerimi. Babil Ferat Saati, Tilel Caddesi, Feraat Kavşağı, 17:00. Bu kim şimdi? Evet daha iyiyim. Bu; otelin parası. Dönebilirim tam karar vermedim. Parayı şimdi vereyim. Gece gelirsem de sabah erken çıkarım. Nereden telefon açabilirim? Peki sağolun. Teşekkür ederim. Şükran. Türkçeyi nereden öğrendin? Öyle mi? Ne işin var burada? Harput nere, Halep nere? Vaktinde göçmüş bizimkiler. Ermeni tehciri mi? Şimdi de tehcir sırası bizde... Sürdü buraya bir rüzgâr. Teşekkür ederim. Burada toprağımı görmek inan çok güzel. Halep'te bir Ermeni bir Türk; iki yabancı. Yüz sene önce biri buna inanır mıydı? Haydi bir saat oldu. Yallah yürü. Tövbe estağfurullah yallah yürü. Tövbe estağfurullah. Telefon adabı diye bir şey var. Al konuş. Babil Farej'e gideceğiz. Norveçli'yim. Muhabbet sana yolları şaşırtır, ikinci kez bu sokaktan dönüyorsun, dönme. O kadar param yok. Allahım nasıl bir hayat yaşıyorum. Ne kadar? Az dolaşsaydın. Sadece çay içeceğim. Neden beni takip ediyorsun? Ahmet Kerimi'yi tanıyor musun? Burası değil mi acaba? Tokum. Otelde. İşlerim vardı. Beni nereden tanıyorsun? Kim söyledi? O kim? Benden ne istiyorsunuz? Ne çantası? Nerede? Şimdi seninle oraya gideceğiz. En küçük bir hareketinde boğazını keserim! Beni iyi anladın mı? Beni iyi anladın mı? Beni iyi anladın mı? Çanta nerede? Ben üç deyince yavaşça eğileceğiz, sen kutuyu çekeceksin. Tamam mı? Bir, iki, üç! Çantayı çıkar. Çantayı çıkar! Kim için çalışıyorsun? Evin başka çıkışı var mı? Yallah. Nasıl bir cehennemin içine düştüm yarabbi? Lübnan Başbakanı, Suriye'ye gelecek. Lübnan'ın yeni Başbakanı Fuat Senyora, ilk ziyaretini dost ülke Suriye'ye yapacağını açıkladı. Bana, Lübnan Başbakanı'nı öldürtecekler.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi* Bölüm 88 (13.10.2005)

Takip ediyorlar. Allahım ne olur yardım et! Neredeyim ben? Gömmüşler beni. Şerefsizler! Allahım buraya kadarmış! Oksijen bitiyor. Burası bu gecelik idare eder. Boş odan var mı? Bana kiralık ev bulabilir misin? İyi para veririm. Şimdi karnım aç, bana bir şeyler getir. Neden ben Allah'ım? Neden ben? Tamam, önemli değil. Sabah buradan erken çıkacağım. Kaçta evi bulabilirsin? Sana çok para vereceğim, evi bulunca beni uyandır! Niye Lübnan Başbakanı? Niye Suriye? Niye ben? Allah kahretsin. Siz kimsiniz? Benden ne istiyorsunuz? Günah? Sizin hiçbir şeyinizi anlamıyorum. Sizin hiçbir şeyinizi istemiyorum. Beni öldürün. Beni öldürün. Beni öldürün. Ne için seçtiniz? Karahanlı'yı siz öldürdünüz ya, beni de öldürün! Siz kafayı mı yediniz? Siz nasıl bir

oyun oynuyorsunuz? Siz kimsiniz? Allah'sanız öldürün! Ne yapmamı istiyorsunuz? Kimi? Sizin istediğiniz hiçbir şeyi yapmayacağım. Benden başka katil bulamadınız mı? Neden ben? Kimi, nerede öldürmemi istiyorsunuz? Eğer beni şimdi öldürmezseniz, hepinizi acı çektirerek öldüreceğim. Eğer beni bu anlattığınız kadar tanıyorsanız, beni öldürün. Beni cehennemin dibine de atsanız hepinizi öldüreceğim. Sevdiklerimin tekinin canını acıtırsanız. Bilmiyorum, şimdilik bir ay. Gerisine bakarız. Buraya telefon lazım. Bugüne. Biliyorum, çok para lazım. Benim ülkemde de aynı. Seninle iyi anlaşacağız, niye biliyor musun? Soru sormadığın için. Bilgisayar da lazım. Bugüne. İnternete girmek için gerekli bağlantılar lazım. Çocuklarına bir şeyler alırsın. Çocuğu olmayan biri niye geceli gündüzlü çalışsın ki? Evet, ikimizin ülkesi birbirine benziyor. Tanıdığım birindense tanımadığım birine güvenmeyi tercih ederim. Çünkü aldatıldığın zaman; bir şey kaybetmemiş olursun. Karşında her şeyini kaybetmiş bir adam var, sana mı güvenmeyeceğim. Hiç sormayacaksın sandım. Lütfen Elif, numaran düşsün. Ne oluyor bu telefonlara? Hadi Memati. Bekle, işin ne? Hadi Safiye bari sen. Çalışmıyor telefon, anlamıyor musun düşmüyor! Bozuk. Napacağım ben? Kim o? Kimlerin mail adresini biliyorum? Safiye'nin mail adresi neydi? Allah Allah niye gitmiyor bu mailler ya? Neyi bozuk bu mailin anlamıyorum ki, niye gitmiyor? Hariri'yi neden öldürdüler? Bir: Lübnan'daki istikrarsızlığa devam. İki: Lübnan'daki Suriye yanlılarına darbe. Üç: Suriye'yi dünyanın gözünde terörist ülke konumuna getirmek. Dört: Suriye'yi karıştırmak. Beş: Gerekirse Suriye'yi işgal etmenin dünya kamuoyunda onayını almak. Irak'tan sonra Suriye'yi de ateşin içine atıp, İran'la devam etmek. Şimdi... Fuat Senyora'yı neden Suriye'de öldürmek istiyorlar? Hariri suikastını Senyora çözdü! Senyora Suriye'de öldürülürse, Suriye'nin artık kaçacak yeri yok demektir. Ben burada ne yapıyorum ki? Türk'e, bu suikastı işletip Türkiye'yi de listeye alacaklar öyle mi? Elinizden geleni ardınıza koymayın, ben Türkiye'ye dönüyorum! Ne oluyor buna? Allah Allah? Safiye'den gelmiş. Safiye?

2006-
2007 **Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Irak* (3.2.2006)**

Az sonra görürsün kırmızı, yeşil, sarıyı... Trafik ışıkları Memati. İneriz Kardeş. Polat Alemdar. Ticaret. Gidelim. Dinliyorum. Hangi karakol? Hangi ülkenin karakoluna davet ediyorsunuz? Ben sizi tanımıyorum. Buranın sahibi gelsin beni alsın. Bana otelin müdürünü çağırın, hemen! Yoksa ne siz, ne de biz buradan çıkabiliriz. Rahatsız ettiğim için üzgünüm Mr. Fender, lütfen oturun. Üzgünüm ama burası tam yeri. Lütfen oturun ve bu adamları yollayın. Müşterileriniz rahatsız oluyorlar. Hayır, lütfen oraya değil; böyle. Size teknik bir soru sorabilir miyim? Bu otelin kaç tane ana taşıyıcı kolonu var? Ben açıklayayım... Otelinizde altı ana taşıyıcı kolon var. Birinciyi patlattığımda sarsılırız. İkinciyi patlattığımda bina eğilmeye başlar. Üçüncü ve dördüncüdeyse bina olduğu gibi yere çöker; ama tabi ben T4'leri diğer kolonlara da yerleştirdim. Formalite icabı. Öncelikle kimsenin zarar görmesini istemiyorum; lütfen oteli boşaltın sessizce. Uzlaşmaya mı çalışıyorsunuz, yoksa pazarlık etmeye mi? Sam William Marshall, onun buraya gelmesini istiyorum. Maaşını siz ödemiyor musunuz? Amerikan askerlerinin patronu; Amerikan kapitalizmi değil mi? Arayın lütfen! Merhaba Sam. Ben Grand Harilton'u havaya uçuracak kişiyim. Tabi sen varlığınla bizi onurlandırmazsan... Tatlı ve meyve suyu alabilir miyim? Amerikalıların *apple pie*'ının ünlü olduğunu duydum. Yanılıyor muyum? Bay Fender, rahat olun lütfen, gelmek üzeredir. Abdülhey yaptığının çok yanlış olduğunu söylüyor Mr. Fender. Adım Polat Alemdar.

Türk'üm. Mr. Fender sizi fazlasıyla yorduk artık gidebilirsiniz. Teşekkür ederim. Sen üstünde oturduğun belanın farkında mısın? Senden almak istediğim bir şey yok. Ama senin bana verebileceğin bir şey var. Bu çuvalı kafana geçireceğim. Aynını adamlarına da yapacağım. Hep birlikte başınızda çuvallarla otelden çıkacaksınız ve gazeteciler resminizi çekecekler. Bu kadarını bana verebilirsin değil mi? Ben de bunun karşılığında sana Grand Harilton'ı vereceğim ve çekip gideceğim. Başın halen gövdenin üzerindeyken geçir şu çuvalı kafana, yoksa sana tam uyacak bir kefen bezim var. Ben siyasi parti lideri değilim. Diplomat ya da asker de değilim. Aynen senin de dediğin gibi ben Türk'üm ve bir Türk'ün kafasına çuval geçirecek adamın dünyasını başına yıkarım! Şimdi kes sesini ve tak şunu. Sen aşağılık bir adamsın. Sen zaten çocuk katilisin. Buradaki otuz çocuğu getirmek için kaç çocuk öldürdün? Sana bir şey söyleyeyim. Ben onları öldürmem, ben onları kullanmam. Bunu yapsam ikimizin arasında ne fark kalırdı ki? Benim senin gibi bir çocuğum yok! Tanrı'nın çocuğuymuş Memati! Patladı. Selamün aleyküm. Planı bugün yapmadılar. Yakınlarda toplantınız var mı? Nerede? Gelen var mı? Ağa'dan haber var mı? Bomba kimmiş? Sen git bir haber al da gel. Nerede kaldınız? Buradan çıkmamız lazım. Güvenli değil. Bakacağız Abdülhey. Çantandakilerden hazır et bir tane. Yürü, patlatacağız demedim. Adın ne? Çünkü borçlu olduğum kişinin adını bilmek isterim. Sen hayatımızı kurtardın. Bizi evinize buyur ettiniz ve büyük bir konukseverlik gösterdiniz. Ama buradan gitmeliyiz. Amerikalıların gitmesini beklersek yaşlanırız Leyla. Dışardan bilgi almamız ve ona göre davranmamız lazım. Hayır, sen yapamazsın. Belki Abdülhey ama onu tanırlar. Erhan'la birlikte çıkarsanız rahatça dolaşabilir misiniz? Sam yüzünden buraya tıkıldım. İnsanlara zulmediyor ve ben bir şey yapamıyorum. Böyle sabırlı olmayı nereden öğrendin? Şeyh? Annen baban? Bu hayatta en çok yapmak istediğin şey ne Leyla? Şimdi? Bu arzunu gerçekleştirmeni engelleyecek olursam bana kızar mısın? Yaklaşınca atlayacağız Memati. Varsa vuracağız. O zaman vurmayız, trenden aşağı atarız. İnşallah. Buradan gitmeniz lazım. Leyla, zor kısmı asıl şimdi başlıyor. Onun yerine gelecek olan adam bizimle temas ettiğinizi öğrenebilir. Leyla; Erhan'la seni mutlaka birlikte gören olmuştur. Şeyh'in yanında güvende olur musunuz? Abdülhey öldüğünden emin olmamız lazım. Kamufle ol, şehre in, gelirken de bir araç bul! Erhan, malzemeleri indir! Dinlenin siz. Şeyh'in gelir mi sabah namazına? Tamam o zaman. Ben şurada elimi yüzümü yıkayayım. Selamün aleyküm. Türk'üm. Arabadan çantayı alın çıkın. İyi misiniz? Siz burada durun, adamları toplayın. Erhan. Dur! Erhan Mematilere yardım et.

Boran Genco'nun Diyalogları-*Sıla* Bölüm 1 (21.9.2006)

Siz burada kalın. Sen çık dışarı! Sana çık dedim Narin. Çık dışarı Narin. Çık dışarı. Erkek adam sevdiğini yüreğiyle alır, bu yürekliliği daha önce gösterseydin de isteseydin Narin'i benden. Oysa karşımda tir tir titriyorsun, bu mudur sevdanın cesaretinin gösterdiği? Bırak Şivan Kâhya. İndirin. Hazar; al Narin'i evine götür, babama da söyle! Ne diyorsam o Şivan Kâhya'm. Bir yolunu bulup kavga etmeden çözeceğiz bu işi. Kimsenin kılına dokunulmayacak; ne Narin'in ne Azad'ın! Aşiretimizde başı bağlı olmayan er yok. Beni saymayın amca. Yok baba oturmayacağım. Baba. Ana yapma böyle. Sana evlat acısı yaşatmayacağım anne söz. Düğün için hazırlıklara başlansın. Berdele karar kıldım. Kız alıp kız vereceğiz. Beni istetmişsin baba. Öyle deme baba. Ne yapmış? Acıkmadım. Ne yapmış Şerif, bulmuş mu bir yol? İstemem. Beğensem de beğenmesem de töre yerini bulacak ana! Gerisine karışmayın artık. Neyi? Hayır. Satılık değil. Buyu-

run. Gerekmez dedim. Ne olmuş ona? Anam oraya gelecek. Düğün kurulmadan, töre yerine getirilmeden eve adım atamazsın. Hadi git. İki yıl oldu birlikte diktiğimiz erik ağacının dalları yemiş tuttu şimdi. Onun mezarı da... Yüreği çok üşüyecek. Yüreğim daha çok üşüyecek. Zaman hep bizden hızlı davranıyor. Ölünür Abay, hem de her gün ölünür; ama kimse bilmediğinden gömülmez. Aniden önüme çıktın görmedim. Sen Sıla mısın? Boran. Adı Sıla'ymış, bak öbür küpen de ondan geldi. Bildiğin gibi. Sen merak etme Emmioğlu kaynayan kazan devrilse de, ecel hasta yatağımızda başımızın ucuna varsa da idare ederiz. Eğri dikiş olmadan düz dikiş olmazmış.

Boran Genco'nun Diyalogları-*Sıla* Bölüm 2 (28.9.2006)

Ben bu işlerde neler döndüğünü iyi bilirim. Bir süre sonra o tırlar sadece meyve sebze taşımazlar. Yezda, kadınım. Şivan Kâhya yapma şunu. Demek ki bazı adetlerin değişmesi gerekiyor, yasakladım! İstemiyorum aşiretimde böyle bir adet. Daha yeni 3 yaşında bir çocuk ölmedi mi düğünde? Bari sen yapma Abay. Nesi varmış? Kimin yüzü güler, kimin yüzü ağlar onu Allah bilir. Allah yolunu açık etsin. Gittiğin yerde gün yüzü göresin. Senin yüzün gülsün yeter. Sağol Narin'im. Sağol baba. Tamam ana. Ne demek oluyor bu? Ne diyorsun sen? Bırak şunu da adam gibi konuşalım! Neler saçmalıyorsun sen? Kim zorla evlendirdi seni? Kim kafana silah dayadı? Hayır. Babam nerede? Kızın ne berdelden, ne töreden haberi var baba! Benimle evleneceğinden de haberi yok. Silah dayayıp imza attırmışlar. E ne baba? Kız gönülsüz diyorum. Dünyadan haberi yok! İstanbul'daki anası babası da bilmiyormuş. Kızı kandırmışlar. Kızı zorla mı koynuma alayım baba? Kes sesini artık. Ben çıkıyorum. Sen de odana git istersen. Az sonra gelirler, burada olman iyi olmaz. Olmaz da ondan... Hadi git. Sıla? Buradan bir yere kaçamazsın! O kadar mı? Ayşe, kahvaltı hazır mı? Ben istemem, Hanım Ağa'na götür. Günaydın. Aziz; Şivan nerede? Söyle, işi bittikten sonra yanıma gelsin. Hoş bulduk Abay. Vallahi doğru bildin Abay. Biraz sıkıntılıyım. Biraz konuşalım. Kızın evleneceğinden haberi yokmuş Abay. Yokmuş işte. Ailesi kızı kandırmış. Bütün gece kuş gibi çırpındı durdu. Ama yapacak bir şey yok. Ben vazgeçsem, büyüklerimize söz geçmez. Bir şey yapamam. Ayşe; Sıla'nın valizini hazırla, benim valize de eşyalarımı koy. Evet. Uzun sürecek. Merhaba baba. Nasılsın baba? Ziver Amca mı? Cihan'ın gidesi yokmuş öyle duydum. Anam yok mu? Dudağına ne oldu senin? Ne demek yok bir şey, kendiliğinden mi oldu? Ne? Azat nerede? Sen çık Narin! Ben de onu öğrenmeye geldim... Niye vurdun Sıla'ya? Sen de öğren örfünü âdetini; kimse karıma dokunamaz anladın mı? Abisi olsan dahi el kaldıramazsın. O artık benim karım, benim namusum. Kimse dokunamaz el süremez! Ona saygısızlık eden bana saygısızlık etmiş olur. Başka zaman gelirim Celil. Siz eve gidin. Ne kadar borcumuz? Estağfurullah. Efendim Şivan Kâhya? Ne zamandır kayıp? Berdel bozuldu mu? Aramaya devam edin Şivan Kalfa! Neredesin sen, neredesin?

Ali Osman'ın Diyalogları-*Kabadayı* (14.12.2007)

Kendine gel, diline hâkim ol ayıptır. Ya ayıp değil mi, nedir bu külhanbeyi ayakları? Nerede kaldı senin kabadayılığın koskoca Kürtbeytoğlu? Mağlubiyeti kabul et! Ya gittim tabi ama dokunmadı bana. Aferin yürekli delikanlıymışsın dedi. Sonra da şöyle bitirdi: Benden sana bir baba nasihatidir kalfa; bu bitirim ayaklarını bırak, ben böyle çok ayak kırdım, senin gibilerin sonu ya mahpus damı ya mezarlıktır, yol yakınken dön, yazık olmasın sana... Bizler yatağında eceliyle ölmeye karar verenler... Yok benim yolum seninkine ters, bir taksiye atladım mı... Ya tamam dur,

bir itiştirme. Gene mi aynı konu, bıkmadın mı? Ya ben sana ne anlatıyorum; evimle halı saha iki adım, araba neyime benim? Evet oğlum, ben kaç yıldır silah taşımıyorum bilmiyor musun? Uyumuyorlar zaten hepsi mezarda. Sabah halı sahadayım fukara günü. İyi tamam tutturdun mu tutturuyorsun ya! Fazlalıkları mahalleliye dağıttım; bozulacaklardı. Kes homurdanmayı da şu benim az şekerliyi yap! Huysuz kocakarı! Kahve geliyor mu? Kahve geliyor mu? Ben bunak değilim herkes unutur! İyi tamam anladık, ben iyiyim. Ben iyiyim. Sus, farkındayım ben olanların, sus! İşin kötüsü bunama belasının tedavisi yokmuş! Yaşadığım kadar yaşadım be Haco. Evet unutmak, kimseyi hatırlamamak acı bir şey; milletin maskarası olmak var sonunda... Mesele kimseye yük olmadan eyvallah diyebilmekte... Düşündüm, aslında kafana bir tane sıkarsın bu iş biter. Dinimiz yasaklamış böyle şeyleri. Kahveler geliyor mu? Gene mi aynı muhabbet? İyi tamam, gidin oynayın borcunuzu da unutmayın. Yağcılık istemem. Haydi yallah. Al şunu neşelen bakayım. Sen de al sakallı. Bu da senin Tacettin. Neydi mevzu? Ha şu dükkân işi... Ben o meseleyi düşündüm Tebernüş; sen bu konuda haksızsın. Bu adam aile bakıyor, zart diye dükkândan atamazsın. Rüstem'e iki ay daha mühlet tanıyacaksın. Borcunu gene ödeyemezse bana gelirsin. Ne bu surat? Niyeymiş, nerde yamuk yapmışız? Sen mi bilecen ben mi bilecem? Bu bana Baba vasiyetidir; fukaranın çorbası verilecek! Babam hapiste iken bile garibanları ihmâl etmemiştir. Ekmeklerini vermiş, kışın kömürlerini dağıtmıştır. Ben hayatta kaldığım sürece bu böyle olacaktır. Benden sonra ne halt ederseniz edin! Lan hergeleler burada küfür yok demedim mi size? Efendi olun demedim mi? Kovarım lan sizi terbiyesiz herifler! Ben Ali Osman, kimsin? Sürmeli bu yaptığına ne denir senin? İş bu raddeye gelince mi haber verilir? Yok, burada olmaz böyle olmaz. Bu hastanede olmaz, nakledeceğiz uygun bir yere tanıdık doktorlar da var. Sen de Afet Hanım. Ben sana dargınım. Kaç yıl oldu, yirmi mi yirmi beş mi, ne aradın ne sordun! Seni bulmak için dünyanın altını üstüne getirdim ama nafile. Tam buldum dedim, e gene serap oldun be kadın! Öldü, yıllar oldu. O da. Amansız bir hastalığa yakalandı. İşte. Gönül işleri 25 yıl önce bitti benim için. Bir hayırsız kadını sevdiğimden beri. Doğru mu bu duyduklarım? Adın Murat mı? Annenin adı Afet mi? Öyle mi, değil mi? Ben buraya şey için geldim. Annen, annen çok hasta. Yani işin doğrusu ölüm döşeğinde. Seni son kez görmek istiyor. Bu adamlar senden ne istiyor? Başka kimsesi yoktur. Yapma, kadının son isteği evladını görmek, yapma. Baban. Babanım. Ben de bunu yeni öğrendim. Annenden. Yapma böyle evlat; anneni gör, sonra üzülürsün. Gene de bir şeye ihtiyacın olursa bu telefon numaram. Hiç umut yok. Murat. Vermemiş işte. Afet yalan söylemez. Allah Ali Osman için başka şeyler düşünüyor. Çok günah işledim Haco çok. Ellerimdeki kanlar hâlâ kurumadı. Ama Allah bir biçimde bunun cezasını verecekti. Allah şart şurt tanımaz, adamın cezasını kesiverir. Bak, karımı elimden aldı, oğlumu aldı. Kan davasına kurban gitmesinler diye bütün akrabalarımı kendimden uzak tuttum. Yapayalnız kaldım. Şimdi hayatta tutkun olduğum tek insan can çekişiyor. Biliyor musun, buraya gelirken nereye gideceğimi karıştırdım, semtin adını unuttum. Taksici olmasa ayvayı yemiştim, unutkanlık beni teslim alıyor Haco. Evet Allah yeni bir oğul bağışladı, ama aynı Allah onu unutacaksın diyor! Yüzüne bakacaksın ama onu tanıyamayacaksın diyor. Aldığım canların akıttığım kanların hesabı böyle soruluyor benden... Bu bedel ödetilecek! Tamam Cemil, benim ne zaman geleceğim belli değil. Merak etme tedarikliyim param var, sen işine bak. Yok iyiyim çay beni kendime getirir şimdi. O annesini çoktan toprağa vermiş. Afet niye bana söylemedi, bir oğlumun olduğunu. Ne çorbası bu? İmrendim be. Cemil bana bir çorba yolla sıcak olsun. Ne? Neymiş? Ne gecesi be Sürmeli? Valla hatırlamı-

yorum. Yuh 30 yıl önceyi nasıl hatırlayayım be adam? Tamam yeter kapa artık şu mercimek meselesini. Tamam Sürmeli bitir şu konuyu 30 yıl ya! Senin yüzünden artık mercimek çorbası içmeyeceğim. Başımız sağolsun. Öyle mi? Doğrudur. Bak delikanlı; bizde küçüklere sevgi, büyüklere saygı esastır. Bir ölünün arkasından böyle konuşamazsın, annen için böyle konuşamazsın. Terbiyesizlik yapma. Elimden bir kaza çıkmadan çek git bu mekândan, gözüm görmesin seni! Eyvallah fotoğraf makinası. Cemil kıyak çocuktur. Eski milli biliyor musun? Ama işte hayat, uyuşturucu, alkol, kumar... Ben Cemil'i hastaneden topladım. Nasıl sıkmam be Sürmeli, hiç yakışmayacak şeyler söyledi. Böyle terbiyesizlik var mı? Tokadı yiyecekti az daha. İyi akşamlar. Dur bir fotoğrafını çekeyim. Sus kıpırdama. Ben bunları şey için çekiyorum, hatırlamak için. Her şeyi. Tanıdığım herkesi. Nasıl desem ben kötü bir hastalığa yakalandım galiba Sürmeli. Evet hangi hastane hemen geliyorum. Cemil, benim Ali Osman; hemen gel, tedarikli gel! Ne yapıyorsun bu saatte? Oğlanın başı belada telaşlanma hallederiz. Otur oturduğun yerde. Çocuğa cevap versene doktor. Cevap ver. Dur, yok bir şeyim benim. Korkma, sakin ol. Hadi uyu biraz. Ne silahı, biz silah taşımayız. Gelebildiler mi? Bu adamlar polisin olduğu yere silahla baskın yapıyorlarsa güvendikleri bir şey var demektir. Bu kadar pervasızlık hayra alamet değil! Böyle durumlarda kimseye görünmeden yok olmak en iyisidir. Arkadaşını onlara teslim etmek istiyorsa dönebiliriz. Korkma bir yaradan bir şey olmaz. Senin evini biliyorlar mı bu herifler? Gidecek yerin var mı? Taksiye. Geçmiş olsun abi, yürü yürü. Merhaba doktor, ben Ali Osman, evet benim. Kusura bakma böyle uyandırdım ama acil bir durum vardır. Olay yaralanma. Hayır hayır hayati tehlike yok, pansuman filan. Gene de tedarikli gel. Bizim fakirhaneyi bilirsin. Aynen. Sus, bağırma; milleti ayağa kaldıracaksın. Önlerinden çekil de yatırsınlar. Yav yok bir şey ortalığı velveleye verme. Doktora çay ya da sor bakalım belki kahve ister. O da nereden çıktı? Dur oğlum acelen ne, önce bir oturalım düşünelim. Bir bar dolusu görgü tanığı var, bırak polis işini onlarla halletsin. Ortalıkta görünmenin zamanı değil, hâlâ bu kızın peşinde olabilirler. Kim bu adam amirim, tanınan biri mi? Durumlar iyi değil, bu oğlan çok saf dünyadan haberi yok. Haco; ben Ali Osman, acil toplanmamız lazım bütün takımı çağır. Gelince anlatırım ya. Hadi hemen. Ben hemen çıkıyorum kimse bir yere kıpırdamasın. Sen işine bak Atiye. Devran. Ya siz beni dinlemiyorsunuz ki, bazen böyle kaz kafalılığınız tutuyor. Diyorum ki, adam boş değil. Arkası güçlü değilse kimse bu kadar pervasız cinayet işleyemez. Hastane basıyor adamlar. Ben polise gittim beyler, başkomiserin yüzündeki çaresiz ifadeyi gördüm. Yapmayın ya. Bu adamı mutlak deşifre etmeliyiz. Babasını bilirim, hücre arkadaşımdı. Bir hukukumuz oldu zamanında. Görüşmek istiyorsa görüşürüz, adresi belli mi? Allah rahmet eylesin. Himayemde dediğin çocuk benim oğlumdur. Bir olaya şahit olmuş muhterem; bir insan öldürülmüş, çocuk da gördüklerini anlatmıştır. Yapılacak bir şey olduğunu sanmıyorum. Ben size demedim mi? Bugün birileriyle bir görüşme yaptım, bu Devran denen adamın patronuyla... Varmış. Senin tanıklıktan vazgeçmeni. Konuşurum dedim. İşte konuşuyorum. Dur, öyle hemen... Oğlum bir dinle. Dinlesene ya! Hayır ama karşıda kimlerin olduğunu bilmiyorsun. Adamlar çok güçlü, çok kararlı. Kimvurduya mı gitmek istiyorsun evladım? İnatçılık etme, bu âlemi tanımıyorsun, daha mahkeme kapısına varmadan yok ederler adamı. Dinlerler mi seni? Ne dedin sen? Ne diyorsun ulan sen? Ağzını topla ağzını. Kim söyledi sana mafya olduğumu? Ben mafya değilim, hiçbir zaman olmadım. Benim arkamda hiçbir zaman polis yoktu. Milletvekilim yoktu. Ben ne uyuşturucu ne silah ne fahişe sattım. Ben işimi tek başıma gördüm. Düşmanlarımla tek başıma hesaplaştım. Ve yaptığım her şeyin bedelini

ödedim. Sen kim oluyorsun da, sen kim oluyorsun da... İyiyim. Korkacak bir şey yok. Aleykümselam Necdet. Oğlum iyiyim dedim ya. Selam Fikret. Uzatma Cemil. Şeytanınız bol olsun. Hoş geldiniz hayırdır. Cemil duydun, ne oldu? Patronu mu kastediyorsunuz? Polis de işin içinde değil mi? Evet. Evet. Sen hâlâ uyumadın mı? Kerata asinin teki, kavgacı, hiç laf dinlemiyor. Allaha şükür bize yetiyor. Ne istiyorsun? Bu kadar mı? Senin silahında mermi ters dönmüş evlat, dikkat et kendini vurmayasın! Delikanlı adam yol yordam bilir. Raconda sığınanları teslim etmek gibi bir şey var mıdır? Duydun mu hiç? Bak Devran Efendi, sen beni tanımazsın. Ben arkamda çok ceset bıraktım, çok aileyi ağlattım. Bir sürü bela herifin ciğerini gözümü bile kırpmadan söküp aldım. Cesetleri çoktan çürüdü. Bunların bir kısmı bilinir, bir kısmı bilinmez. Sonunda bir şeyler oldu ve ben silahı bıraktım. Tövbe ettim. Uzun zamandan beri beladan uzak, sakin bir hayat yaşıyorum. Yalnız, biliyor musun ben hastayım? Bu hastalık şey; unutuyorsun. Herkesi, her şeyi unutuyorsun. Kafanda ne varsa silinip gidiyor, sıfır oluyor. Bu ne demek biliyor musun? Şu demek; seni şuracıkta gebertsem zerre kadar vicdan hesabı çekmeyeceğimi biliyorum. Çünkü yeminimi unutacağım. Seni unutacağım. Silahımı nasıl beline dayadığımı, nasıl tetiği çektiğimi, o sefil beyninin nasıl dağıldığını asla hatırlayamayacağım... Yani benim açımdan artık tövbe diye bir sorun yok! Oğluma dokunursan olacakları artık biliyorsun... Bu herif pimi çekilmiş bomba gibi. Uyuşturucu beynini yok etmiş, ne yapacağı belli değil. En tehlikeli cins yani. Kız da kız diyor. Belli ki durmayacak. Halimi biliyorsun; senden ricam bana bir şeyler olursa Murat'a ve kıza arka çık. İkisi de kimsesiz, sahipsiz. Sizi bulacaklarını sanmıyorum; ama nerede olduğumuzu bilmiyorsunuz. Çiftliği unutun! Hadi Allah'a emanet olun. Sen işin başında ol. Sağol Haco. Unutma bana bir şey olursa... Niye bu kadar çok dövmen var? Küpe de seviyorsun ha? Bunları daha ziyade şeyler takmıyor mu? Şeyler işte o biçimler... Annene de böyle asilikler yapar mıydın? Ben de asiydim, belaydım. Hapiste beni susturabilmek için falakaya yatırırlardı. Askı, cereyan, havlu, buz... Yapmadıkları işkence kalmazdı ama bana mısın demezdim. Bilirdim ki annen gelecek... Annen. Beni hangi hapishaneye sürseler bilirdi. Yaz kış demez gelir, bana Ceylan Kuzu'yu söylerdi. Yaralarım birden geçerdi. Bizim şarkımızdı. Demek annenin müzik kabiliyeti sana geçmiş... Bestecisin demek, iyi. Herkes olmaz böyle şeyler. Okul? Adam olmak için diploma şarttır. Ben okuyabilseydim belki başka bir şey olurdum. Diploma almalısın. Niye gideyim ki? Doktorun bir faydası yok. Biliyorum. Sürmeli, biz iyiyiz! Sen de Cemil'le konuş bir yer bulsun sana; benim içim böyle rahat değil. Atiye nasıl? Para biterse Cemil'den istemeyi unutma, tedarikli olun! Hadi tamam. Benim şarjım bitiyor, sonra konuşuruz. Haberler iyi mi kötü mü? Yani cinayet örtbas mı ediliyor? Eğer böyle bir şey varsa? Bu iş tanıklıktan çıktı Talat Amir'im; bu adam kızı istiyor, kıza tutkun! Hasta bu çocuk, psikopat! Yapamam. Kızı veremem. Onlar bana sığınmış bir kere. Şimdiye kadar bana sığınan kimseyi ortada bırakmadım. Bırakmam. Üstelik bu kız oğlumun sevdiği kızdır. Onu almaya kimsenin gücü yetmez. Haco'yu arıyorum ama düşüremiyorum. Talat ve Battal'ın anlattıkları önemli. Efendim Cemil. Ne? Kim yapmış, nasıl yapmış? Ne diyorsun? Tamam olur, ben seni arayacağım. Sürmeli'yi vurmuşlar, ölmüş. Kim olabilir ki? Git Karaca'yı al. Hemen Karaca'yı al. Devran geliyor, yerimizi öğrenmiş. Devran koş çabuk. Yol tarafı tutuldu, araçları da kaçırdılar, gidecek tek yer orman. Geldiler, çabuk olun. Bize üç çay. Pili bitmiş. Cemil, benim. Yok bir şey telaşlanma, pili bitmiş telefonun, onun için. Devran peşimizde ama atlattık. Yerimizi öğrenmişse bilmiyorum. Bize acil kalacak bir yer lazım. Otel filan olmaz. Kim, bizim Muharrem mi? Konuşuruz, anlatırım. Size zahmet verdik be Muharrem, ayaklandır-

dık sabah sabah. Tamam kapat, olmuş bitmiş şeyler. Hanginiz yaptı bunu? Hepinizin kararı öyle mi? Sen benim en yakınımdın hapishane arkadaşım... Biz hücrede kuru ekmeği paylaşmadık mı seninle Haco? Birlikte işkenceden geçmedik mi, racon kesmedik mi? Ben Murat'ı, oğlumu, sana emanet ettim. Sense emanete ihanet ettin, söyle şimdi ne yapayım ben sana, çekip vurayım mı? Ezip geçeyim mi seni? Zaten biz yokmuşuz, cesaret yokmuş, yiğitlik, mertlik, ölümüne arkadaşlık dostluk filan palavraymış, racon bitmiştir; hepiniz yatağınızda rahatlıkla ölebilirsiniz. Dördünüz bir Sürmeli etmezsiniz! Sana bir haber vermeye geldim. Senin adam bar bastı gece. O gece olaylar olurken gizli kamera varmış. Ya yanlış biliyorsan? Baban yaşasaydı, sen Ali Osman'la nasıl böyle konuşuyorsun diye tokadı basardı. Lafına dikkat et. Var. Cinayet kasette var. Polis cinayeti biliyor, görgü şahidine ihtiyaç yok. Sence niye? Oğlumun başına bir şey gelirse; Devran kadar sen de sorumlu olacaksın. İnan, seni polisten daha önce bulurum. Ne oldu? Nereye? İyi işte, alışverişteymiş. Tamam Cemil, orada buluşuruz. Çok dikkatli ol, etrafım kolla. Ne gibi? İyi de, onu kimse zorla götürmedi ki bu evden... Olabilir ama şu anda yapacak bir şey yok. Artık yok. Ne yapayım? Ne yapayım? Görmüyor musun çıkmazdayız? Herkes çözüldü, bütün yakınlarım. Görmüyor musun her dakika daha kötüye gidiyor! Bütün derdim, beynim tamamen durmadan, seni şu pislikten kurtarabilmek, sonra ne olursa olsun. Halledeceğiz. Göreceksin. Devran'ın suyu ısınıyor. Şimdi ben Cemil'le buluşup Sürmeli'nin cenaze işlerini halledeceğim. Sakın bir yere kıpırdama. Ne olursa olsun beni bekle. Ben gidiyorum, aklım oğlanda. Yok sen Sürmeli'nin defin işiyle ilgilen. Hepinizden Allah razı olsun, bana çok yardımınız dokundu. Bu yoksulları unutmayın yeter. Hadi Allah'a emanet olun. Merhaba kızım. İyi Murat ne yapıyor? Nereye gitti? Hangi gazete? Bakıyorum, gene kendini savunamayacak silahsız insanlara efelik taslıyorsun. Ona buna hava atıp duruyorsun ama, sen ciğeri beş para etmeyen aşağılık bir serserisin. Eğer sende şu kadar yürek olsaydı silahsız bir adamı öldürmezdin. Sürmeli... Hatırladın mı? Hatırladın mı? Adı? Adı? Adı? Hatırladım Sürmeli. Vurdurduğun adam, arkadaşım Sürmeli. Seni bekliyor. Eğer bu âlemde Ali Osman'a meydan okuyacaksan onun kaç tabanca taşıdığını bileceksin. Baba ha? Baba. Bir daha söyle bakalım. Senin ağzından duyunca bir tuhaf oldum. Telaşlanma, bu iş bitti. Bak hiçbir şeyi unutmadan ölüyorum. Seni, anneni, Sürmeli'yi, Karaca'yı. Rahmetli oğlum, annesi gözümün önünde. Senin baba dediğini de duydum, iyidir. Gitmenin tam zamanı. Cemil, Atiye'yi ortada bırakma, fukaraların çorbasını unutmayın.

2007-
2008 Yandım Ali'nin Diyalogları-*Son Osmanlı: Yandım Ali* (19.1.2007)

Bana bakın, adam gibi oynayacaksanız oynayın şunu. Bir daha makas, vallahi dağıtırım burayı. Rest. O zaman bunu da sayalım. Köpoğulları kalkın lan ayağa, kalk. Sabi sübyan mı var lan karşınızda? Deyyuslar. Hiç olmazsa aleni soygun Nico! Tut bakayım tabakanı. Bir daha görüşürsek sorarsın Nico. S.ktir lan. Kusura bakma, kusura bakma. Haydi kaynatın kaynatın. Haydi bir şey yok. Tamam tamam eğlenmenize devam edin. Ne olur kusura bakma. İngilizler peşimde, beni sorarsa aşağı gittim tamam mı? Al şunu. Ne oluyor lan? Sen kimsin lan soytarı? Hadi uyan bakalım. Kendine geldin ha? Şimdi anlat bakalım kimsin, nesin? Konuş. Benden ne istiyorsun lan? Lan doğru konuş. İki saattir peşimdesin ya. Gureau mu? İyi o zaman, şimdi benim Kalamış'ta küçük bir işim var onu halledeyim. Dönüşte gidelim, sen de paranı alırsın tamam mı? İyi hadi bakalım öyle olsun. Sisli bir maziden uzakta yalnızca sana yakın, ömrümün dalgalarında sevgim

kalsın, bitmeyen rüyalarımda hep sen varsın. Senin ne alıp veremediğin var lan Osmanlı'yla? İstanbul'a düşman girerse ne kazanacaksın? Ulan bas git şuradan, belanı başka yerde ara, hadi yürü. Kusura kalmayın ağalar. Kusura kalma. Şerefsizler. Ziyanı şuradan karşılarsın. Hadi eyvallah kusura kalmayın. Yok be oğlum, İngilizlerden sana kurşun mu kaldı baksana halimize? Senin haberin yok herhalde. Ortalık İngiliz kaynıyor. Bizim başımıza bir şey gelmediği an mı var? Nasıl geçebilecek miyiz karşıya? Ne arıyor lan bu deyyuslar burada? İşgale buradan mı başladılar köpoğulları. Sus lan. Has s.ktir, boşa geldik topla. Celal. Celal. Lan neredesin lan? Vay cambaz vay. Lan oğlum yeter, elini çabuk tut, arkası var. Hadi oğlum sallanma hadi. Çök. Vay inatçı köpek. Hadi oğlum atla arkası var bunların daha. Selamün aleyküm asker ağalar. Hayırdır böyle? Senin memleket nere? Sen? Sen şunu yanına al, memlekete giderken kullanırsın. Bu bizde emanet zaten. Sen bunun hepsini al, arkadaşlarla paylaştırırsın. Estağfurullah estağfurullah. Allah yardımcınız olsun! Ne diyorsun lan deyyus? Bastığın toprak Osmanlı toprağı, babanın çiftliği mi de İngilizce konuşuyorsun? Kafa kâğıdı. Kafa kâğıdı. Bakayım nerede benim kafa kâğıdım. Al sana Osmanlı'nın kafa kâğıdı! Osman Bey'in yakınıyım, aç kapıyı. Aç dedim ulan kapıyı. Bana Osman Bey'i çağırın. Çıkın dışarı. S.ktirin. Savulun lan. Çomaksız köyde itlik mi taslarsınız? Bunu kim yaptı diye soran olursa; Yandım Ali tepti dersin. Osman Bey neden para alıyor bu İttihatçılardan? Adamlar zaten güç durumda. E aslına bakarsan hakkın var. Mösyö Gureau'dan. Mösyö Gureau, bahriye mektebindeki spor hocam. E gerekiyorsa kaçar tabi. Mösyö Gureau'nun genç sevgilisi. Hem de nasıl... Boyun, kol, bacak, göz, el, göğüs... Gene mi? Collete bana Fransızcayla birlikte, aşk sanatının bütün inceliklerini öğretti. Ama bugün Gureau eve çok vakitsiz geldi. Bizimkiler beni Gureau'dan korumak için bahriyeli olarak Yavuz Zırhlısı'na verdiler. Yavuz'un yönetimi o zamanlar Almanların elindeydi. Karadeniz'e açıldık. Biz daha ne olduğunu anlamadan Almanlar Odessa'yı bombaladı ve o gece bir kutlama yapmaya başladılar. Ulan şu Alman Teğmen'e bak! Döndürecek bizim işi vay dürzü vay! Siz karışmayın kumandanım. Benden bu kadar kumandanım. Sonra Kanal Seferi, savaşlar derken İstanbul'a döndüm. Öğrendim ki Mösyö Gureau İstanbul'da ve hâlâ beni arıyor. E eder tabi... Sonradan duydum ki Colette kendini asmış. Mösyö Gureau da benden intikam almaya çalışıyor. Colette'i tanısaydın intihar etmeyeceğini anlardın. Hayat dolu bir kadındı. Her fırsatta kendine yeni bir sevgili bulurdu. Soruşturmada Colette'in kafatasının çatladığı ortaya çıktı. Halbuki boynunun kırılmış olması gerekiyordu. Mösyö Gureau araya hatırlı dostlarını soktu ve olay örtbas edildi. Yani Mösyö Gureau önce Colette'i öldürdü, şimdi de benim peşimde. Gözümün gördüğü hiçbir şeyden korkmam ben. O ne be? Yeterli mi bu kadar odun? İyi. Osman Bey de geldi. Hoş geldin Osman Bey. Emrindeyim Osman Bey. Sana can borcum var! Kapıdaki nöbetçilere ne oldu? Sevmedim bu işi, sen burada kal ben bir bakayım. Hass.ktir. Nereye lan? Yukardan düştü, sonra intihar etti. Çukurçeşmeli Osman Bey'in adamı. Sağolun Paşa'm. Osman Bey, ne yaptın? Konuşturmadan öldürdün adamı? Sizi Tuzla'ya geçirebilirim. İşinizi görür mü? O halde kalkın gidiyoruz. Sözüne karşı gelmek istemem Osman Bey, o yüzden itiraz etme. Müsaade et, helalleşelim. Hakkını helal et. Üzülme, geri geleceğim. Ne yapıyorsun be oğlum? Ağzına tosunu verdiriyordun. Bu sefer işimiz başka şeyler. Ağaları Tuzla'ya götüreceğim. İngiliz zulmünden kaçıyorlar. De bakalım. Celal! Peki al o zaman şunu. Bu seferki başka diyorum, tedbirli olmamız lazım. Haydi ağalar buyurun, Allah yardımcımız olsun. Yok be ağam, artık benden ne köy olur, ne kasaba. Filistin'de çarpışmadığım cephe kalmadı kumandan. Karavana çıkmadı; çekirge kavurduk, ağaç kabuğu ye-

dik. Cemal Paşa'nın Kanal Seferi'ni biliyorsunuz. Ona da katıldım ben. Orada kan gölünde yüzdük. Lavroz P.ştu var ya? O p.ştun kurşunu hâlâ duruyor. Yani anlayacağınız bir kulağımızın arkası kaldı. Bir de yedi düvele, Alman yanımızdayken karşı duramamışız da, şimdi mi duracağız abi? E ağalar benden bu kadar. Artık bundan sonrası sizin gayretinize kalmış. Hadi yolunuz açık olsun, Allah yardımcınız olsun. Yok baba sağol, o para bize yaramaz. Vatan borcumuz olsun. Benden yana helal olsun. Celal, Celal iyi misin? Bastır şunu, bastır şunu, tamam bastır şunu! İyi misin? Hadi. Tamam. Baba iyi misin? Tamam baba yorma kendini. Tamam hadi kalk. Sık dişini Kardeşim, yetiştireceğim seni hekime. Çek elini, bastır şöyle. Bastır! Sık dişini. Oğlum tamam, konuşma, sus sus! Kan kaybediyorsun sus! Aslanım benim, aslanım benim, sık dişini! Şu işe bak be Celal, düpedüz pusuya düştük lan! Peki kim yaptı bunu? Osman Bey mi, Nadia mı? Kim? Doğru söylüyorsun be Kardeşim, az kaldı, sık dişini az kaldı. Celal? Celal? Kardeşim? Kardeşim. Kardeşim. Sen bir denizciydin Kardeşim. Ait olduğun yerde rahat uyu. Ağalar... Kolay gele Mevlüt. Şu Kuruçeşmeli'ye bakıyorum, kulağına bir haber geldi mi? Allah Allah. Hayrola, sen de mi direnişçi oldun? Eyvallah. Ben bir elimi yüzümü yıkayayım da kafayı toparlayayım. Sen de bana hazırla. Bok yiyin it oğlu itler. Onu indirmeye kimsenin gücü yetmez. Michel bir sus be. Ne anlatacağım adamlara? Söylesem beni nah şurada asarlar. Şerefsiz. Dimitri Dimitri. Altınları Dimitri'den aldım. Kadıköy'de bir tacir. İyi mi yaptım? Niye geliyor bunlar? Niye konuşmuyor bu deyyus? Rahmetli mi oldu? Toprağı bol olsun. Hadi sağolasın. Altınları nasıl verirsin Defne? Üzüm gözlüm. Gidelim gidelim de bir sözüm var. O altınlar var ya onlar bana bir vatan şehidinin vasiyetiydi. Onlarla silah alıp Anadolu'ya gönderecektim. Anlamadım. Merak etme gideceğiz. Ben gelene kadar evden bir yere ayrılma. Diyecek bir şey yok Osman Bey. Heyeti karşıya geçiremedim, mahcubum. Ölenlerin sayısını tam bildiğine göre işin çok uzağında değilsin Osman Bey. Kusura bakma Osman Bey ortalık o kadar karışık ki; müftü son nefesinde bana vasiyet etti. Onlarla silah aldım. Şimdi silahları Anadolu'ya geçirmem lazım. Sen şimdi bu silahları Anadolu'ya geçirmeme yardım edecek misin? Yaşlı bir müftünün son sözleri kafamı karıştırdı Osman Bey. Memleket işgal altında. Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak arkadaşlarıyla birlikte Anadolu'ya geçti. O gece paşanın söyledikleri hiç aklımdan çıkmıyor. Belli ki bir direnişin peşinde. Şşş tamam, tamam, tamam. Ne yaptın lan sen, ha? Ne yaptın lan, it oğlu it? Ne olursa olsun onu vurmamalıydın lan. Bak Gureau, erkek erkeğe hesaplaşalım. Senin hesabın benimle. Önce onu çöz sonra biz hesabımızı görelim. O masum. Bitti canım. Tut, tut şunu koş kapıya sen. Koş. İyi misin ha? Defne. Güzel kadınım, o silahları teslim etmem lazım, biliyorsun. Bana bak, teslimattan sonra söz veriyorum sana. Gideceğiz bir yerlere. Söz diyorum. Hadi bizi bekliyorlar. Pandom'la beraber tekneyi konak önüne getirirsiniz. Seni kalıbına tükürdüğüm! Sen ne zaman canlandın lan? Vay şerefsiz. Kim canlandırdı seni lan konuş? Gebertirim seni konuş lan! Konuş, gebermek istemiyorsan konuş! Buna kendin kıydın lan. Selamün aleyküm. Sağolasın Kelle. Silahları sağlama aldım. Şu anda konak önündeler. O olmaz işte Osman Bey. Sadece ikimiz gideceğiz. Sen ve ben. Nedeni yolda anlatacağım. Teşkilatında çatlaklar var Osman Bey. Yanındaki hain bence Nadia değildi. Mustafa Kemal Paşa'nın köşkünün orada öldürdüğün adam vardı ya, İskelet Musa; az önce onu bir Pazar yerinde yakaladım. Ne var ki hakkın rahmetine kavuştu. Yani o gece İskelet Musa ölmemiş Osman Bey. Peki diyelim ki ben inanıyorum; peki adamın beni görür görmez silahına sarılmasına ne diyorsun? Birileri sana oyun oynuyor Osman Bey. Bunu da Nadia yaptı diyemezsin. Tekne orada. Vay Çukurçeşmeli vay. Konuş Çukurçeşmeli. Konuş ba-

kalım neden bu ihanet? Yakıştı mı bu sana Osman Bey? Niye yaptın bunu? Nadia da onlardan biriydi, değil mi? Sen de bana son bir iyilik yap. Silahları nereye vereyim onu söyle. Al o zaman bunu ve o dediğini kendin yap. İçinde tek kurşun var. Ulan şerefsizler. Hoş bulduk abla. Müzeyyen Ebe değil mi? E bizim... Sizi telaşlandırmak istemiyorum ama elimizde bir tekne dolusu silah var. Anadolu'ya göndermek istiyoruz. Çukurçeşmeli Osman Bey'den... Çukurçeşmeli bu getirdiğim silahları korumak uğruna İngilizlerle girdiği çatışmada bugün şehit oldu. Sahilde teknede. Hiçbir şey. Bir şey soracağım, bu silahları Anadolu'da kime göndereceksiniz? Kumandanım. Bunu sana nasıl söyleyeceğim bilmiyorum. Görüyorsun işte analar, dedeler, çocuklar, sırtlarında kilolarca yük. Recep Yüzbaşı savaşta bacağını vermiş, ama hâlâ vatan için çalışıyor. İkimizden daha önemli bir şey var Defne; o da memleket. Ben buraya arkamı dönüp Viyana'ya gidemem. Şimdi daha iyi anlıyorum; bu memleketin tek bir ere bile ihtiyacı var. Benim Anadolu'ya gitmem lazım. Beni affet yüzün gülsün! Seni seviyorum ve hep seveceğim. Ver abi ver. Ver abi. Haydi çek. Haydi. Haydi. Haydi.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Terör* Bölüm 1 (8.2.2007)

Sıratellezîne en'amte aleyhim. Ğayril-mağdubi aleyhim. Veleddalin amin. Şehit oğlun mu ana? Şehit anaları ağlamaz ana, oğlunun mekânı cennettir. Allah, onun acısını göstermesin sana. Buyurun gideceğiniz yere kadar bırakayım sizi. Ana yapma böyle, ne olur kalk. Ana bak üzüyorsun Arif'i. Sen merak etme. Bak ben varım, abisi var. Ana yapma diyorum. Bir yudum iç. Ana dik dur. Sen şehit anasısın. Babaları nerde kuzularının? Nerde şehit oldu oğlun? Hangisi büyüktü? Kızın da mı var? Adı ne? Niye beddua ediyorsun kıza? Nazif'i kandıranlar onu da kandırmıştır? Farkı ne? Nerede şimdi? Nerede ablan Arif? Sen okuyor musun? Seni okula yazdıralım, hem oku hem seyret. Seher Akyıldız. Marmara Üniversitesi Eczacılık. Bu kızı bulun getirin. Abdülhey'e de söyle bu kızın dosyasını sorsun. Katıldığı bir şey, bir eylem var mı? İşte onu Abdülhey öğrensin Hikmet. Bu kız misafirin kızı. Misafirler de tanrı misafiri. Terör. Bilmiyorum Hikmet. Kadıncağızın iki oğlu da bu vatanın evladıydı hikmet. Onların kanı bu topraklara döküldü. Şimdi bir oğlu bir kızı kalmış. Bizden yardım isteyeni ne zaman geri çevirdik ki? Polisin, askerin anası babası yok mu? Onların feryadı benim için her şeyden önemli. Derdi olanın derdini dinlerim, dert çıkaranın başına dert olurum. Benim elimden bu kadarı gelir. Ne kadar yakışmış sana. Çok yakışıklı olmuşsun. Değil mi Ömer Dede'si? Bak; Ömer Baba torun istiyor, görüyor musun Arif? İyi ki geldin, beni kurtardın. Hadi Hülya Abla'nla git. Nevzat Abi'nin oyuncakları var; onları versinler sana. Bak karı koca saklıyorlar. Git bul onları Arif. Ben bu meseleye kafamı çevirdikçe, önüme geldi baba; mezarlıkta çıktılar karşıma. Annesi öldürdü beni. Baba, bittiği falan yok! Büyük bir hazırlığın içindeler. İçim içimi yiyor baba. Ama bu mücadele güvenlik güçlerinin yürütebileceği bir mücadele. İşte ben ona tahammül edemiyorum. Daha meselenin ismini bile koyamadık. Kimi diyor Doğu sorunu, kimi diyor Güney Doğu sorunu, kimi diyor Kürt sorunu, kimi diyor ki terör sorunu... Çocuk doğduğunda ismi konulur Ömer Baba. Çocuk 22 yaşını bitirdi, 23'ten gün aldı... Nasıl söndüreceğiz? Bu eylemler çok ciddi! Küçük hesap peşinde koşmasınlar. Yeni bir oluşum var. Bu eylemler onun göstergesi... Örgütün başı içerde olduğu için, bu eylemi pazarlık unsuru olarak değerlendirecek Derinler. Hâlbuki bu pazarlık değil. Bu tablo örgüt içerisinde birinin yeni bir örgüt kurduğunun resmidir. Dün gece bu adam apaçık icazet aldı. Bu eylemleri yine de zafiyet göstermek istemeyen örgüt üstlenir ve yeni oluşumu tasfiye etmek yoluna

gideceklerdir. Ama bunu başarabileceklerini sanmıyorum. Daha organize. Yirmi iki senelik tecrübeleri var. Örgütün lider kadrosu içeride. Durumu lehlerine çevirecekler. Onları pasiflikle suçlayacaklar ve eylemleri metropollere taşıma yoluna gidecekler. Bu da onlar için taban demek, maddi imkân demek. Yeni oluşumun başındaysa muhtemelen Sero var. Dayı, önce kendi kamuoylarını hazırladılar, dün gece de işin startını verdiler. Dayı, yemediklerini ne yapıyorlar? Derin dondurucuya kaldırıyorlar. Gün gelip yemek için. Ne diyor? Peki sen ne diyorsun? Peki ben ne diyeyim? Sabah sabah sinirimi bozma Hikmet! Madem herifin ne olduğunu biliyorsunuz, okumayın olsun bitsin. Yapacağız Memati. Çok şey yapacağız. Kim bu Ferhat araştırdınız mı Memati? Dayı bir daha bakın şu Ferhat'a, altından ne çıkacak. Hayırdır Dayı? Duydum Dayı. Bölgede sevilen sayılan bir insan olduğunu, eski milletvekili olduğunu, büyük bir aileden geldiğini duydum... Başka ne duymam gerekiyordu? Görüş Dayı. Konu? Dinlemezse yapacak bir şey yok. Herkes kendi kaderini yaşar. Ne olur Abdülhey? Konuşsun Abdülhey. Benim umurumda olan o değil Arif. Siz oturun, ben konuşup geliyorum. Hoş geldin. Refika Anne'yle kızı kalsın bir tek. Çocuklar siz Arif'i gezmeye götürün. Anne bir sakin ol. Bak güzelim. Bak bacım. Hangi ideolojik fikir anneni ve kardeşini üzmeye değer? Arif? Onun özgürlüğü ne olacak? Onun hayatı ne olacak? Ana?

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Terör* Bölüm 2 (internette yayımlandı)

Dediğini yapın. Dayı. Ana, dinlemek için çağırmadın mı? Dur dinleyelim. O zaman müsaade et Arif çıksın. Onun gözü önünde olmaz. Kim böyle bir kuzuya kıyar ki? Abilerine biz kıydırttıysak, silah niye annenin elinde değil de senin elinde? Ana yüreğinden hangimizin yüreği üstünde, anaların elinde silah yok da çocuklarının elinde silah var? Ne için? Hayatında adam öldürdün mü? Hiç gördün mü bir insanın nasıl can verdiğini? Önce kan fışkırır. Sonra bir adamın koca vücudunun yere yığıldığını görürsün. O, yere değil senin üstüne yığılır aslında. Vicdanın yoksa, ağırlığı üstünden atıp yürür gidersin. Ama zerre vicdanın varsa o ağırlık seni bir ömür ezer. Ya da meşru bir nedenin vardır. O zaman tereddüt etmezsin, üçe kadar saymazsın. Karşındaki düşmanındır ve onun da elinde silah vardır. O zaman hükmü sen değil, kader verir. Ve o kadere boyun eğecek kadar inancın vardır. Ölmeden önce sadece şunu bilmek isterim. Arif silah mı tutacak, silah altında mı yaşayacak? Ama silah senin elinde. Abdülhey silahını beline koy! Buyur ana? Nereye ana? Arif'cim biz biraz annenle konuşalım olur mu? Bizim senin kızınla bir sorunumuz yok ana. İyiden gelecek; kötü kaderdir ana. Kaderin verdiği başım gözüm üstüne. Neye karar verdin Cano? Hangi konuda Dayı? Ne yapalım Dayı? Ben de Dayı. Koltuktaysa keramet, buyur otur Dayı. Bu iş mayına basmaya benziyor. Bir tarlaya girdik, adımımızı attık, mayına denk geldik. Siz haklı olarak diyorsunuz ki; aman mayından ayağını çekme patlarsın. Ama mayından da kurtulmak lazım diyorsunuz. Ben mayınla ilgilenmiyorum Dayı. Zaten bunu düşünenler istiyor ki kafamızı kaldırıp ileriye bakmayalım, burnumuzun ucunu bile görmeyelim. Bulacağız kurtulmanın bir yolunu Dayı. Erhan, Arifleri annemler bekliyor. Uğurladıktan sonra herkes toplansın. Arif, sen kocaman adamsın değil mi? Sana yalan söylememi istemezsin değil mi? Erkek erkeğe konuşuyoruz... Arif ile Erhan. Ablan yapmaması gereken bir şey yaptı bugün. Ben zaten affederim ama o bizlerle olmak istemiyor. Ferhat kim? Sen bu Ferhat'ı, Erhan Dayı'na iyice bir anlat Arif. Bu sefer ablan sizinle gelmesin. Ama gerekirse ben bu Ferhat'la bir konuşurum, o zaman gelir. Bu Ferhat bizim aradığımız Ferhat olabilir Erhan! İyice dinle bir çocuğu. Ana, Pürmüz

sizi annemlere bıraksın, bekliyorlar. Hayırdır Eren? Ne konuşacaksın? E neyini konuşacaksın bunun Eren? Toparla kendini Eren! İşimiz var. Şimdi aslında seni burada öldürürüm. Ama seni öldürmeyeceğim. Anneni tanıdım, kardeşini tanıdım, vicdanım bu yükü kaldırmaz. Seni bırakacağım. Olacakları söyleyeyim sana. Okuldan alındığını öğrenmişlerdir. Silah taşıdığına göre seni bekliyorlardır. Onlara gerçekleri söyleyeceksin ama sana inanmayacaklar. Ajanlıkla suçlayıp bir çukura gömecekler. İşte bundan, vicdanım rahatsız olmaz. Hepsi böyle savundu kendilerini. Çoğunun senin kadar günahı yoktu. Çikolata, canı sadece çikolata çektiği için; anasını, evini özlediği için kaç kişi ajanlıkla suçlanıp infaz edildi biliyor musun? Yalan mı doğru mu, öğrenmene o kadar az kaldı ki... Başkalarının kirlettiğini yıkamak bana mı düşecek? Başka? Doğru analiz! Bizim elimizdeki bilgilerle örtüşüyor. Büyük ihtimâlle aynı kişi. Seher bizim Ferhat'ı bildiğimizi bilmiyor. Kıza soru sorup avantajımızı kaybetmenin bir âlemi yok. O bizi Ferhat'a götürecek. Kızı takip edeceğiz. Bir şekilde bu, onlara değecek. Kızı sorguya alacaklar. Yanisi şu; bunların hepsi ihtimâl. Kızı emniyete teslim etmek de bir ihtimâl. Ama bu kızı kullananlara ulaşmak istiyor muyuz, istemiyor muyuz? O konuya geleceğim. Önce Seher işini bitirelim. Eren kızı bırakacak. Böyle böyle öğrenecek işi Memati. Açık söyleyeyim, Abdülhey hariç hiç kimse kızın üstünü aramazdı; aramayı aklına bile getirmezdi. Memati ilk defa ömründe kadın militan gördün. Bu bambaşka bir dünya. Baksana adam cipe biniyor. Anlaşılan bu adamlar eski alışılageldik sistemde örgütçülük yapmıyorlar. İşte duyulmamak için, yakalanmamak için bu profilde hareket ediyorlar. Şehirli bir görüntü şehirli bir yaşam ve şehirde vahşice eylemler... Ve iz yok, fail yok. Neyse bunu da konuşacağız daha. Ben Eren'e inanıyorum, o götürecek kızı. Sen de Eren'i takip edeceksin Memati. Daha doğrusu Eren kızı bıraktıktan sonra Seher'i. Adamlar al yanına; kız bir noktaya vardıktan sonra iki ya da üç koldan takip etmek gerekecek. Sakın ipin uçlarından birini kaybetmeyin, her şey bize lazım. Bu işi devlet çatısı haricinde yürütemeyiz. Bizimle görüşmek istiyorlardı, onlarla görüşeceğim. Görüşme ayarla Abdülhey, mümkünse bugün mümkünse şimdi. Bu girdiğimiz bambaşka bir dünya çok tehlikeli ve bilmediğimiz bir dünya. Hepinizin çok dikkatli olmasını istiyorum. Çıkalım o zaman. Ne ile ilgili? Normal. Haklısın. Ama ne diyelim. Siz durun, biz Abdülhey ile bu konuda yetişmişiz, biz hallederiz mi diyeceğiz? Terörle mücadelenin zaten en zor kısmı bu Abdülhey. Ama zaman yok, adamlar bizim hazırlanmamızı beklemezler. Mevcut imkânlarla yapabileceğimizin en azamisini yapacağız, kervanı da yolda düzelteceğiz. Sadece takip edin Memati. Bakalım nereye kadar uzanacağız? Dikkat edin kendinize. Teşekkür ederim. Nasıl isterseniz. Kafama silah dayadılar. İşte böyle. Sağolun. Düşman düşmanlığını yapacak. Biz ne yapıyoruz? Düşmanın yaptıklarını anarak mı strateji belirleyeceğiz, yoksa bu ülkeyi terörle yaşamaya mahkûm mu edeceğiz? Ve şu anda yeni bir oluşum içindeler. Benim yöntemlerim sizinkiyle aynı değil. Benim bir çıkara ihtiyacım yok. Gerçekten tek derdim var; devletin ve milletin bekası ve mutluluğu. Varlık sebebim bu, eğitimim bu, terbiyem bu... Ben kimseden takdir beklemiyorum, teşekkür beklemiyorum. Ama kimsenin ayak bağı olmasını, bir şeyi çözecekken geri çekil demesini istemiyorum. Ben bu işi en yüksek derecede gizlilikle sürdürmek istiyorum. İstediğim adamı alır, istediğim adamla çalışırım. İstediğim bilgiye ulaşıp, istediğim bilgiyi paylaşırım. Yeni oluşumun başı Servet Şeytandereli mi? Ona yol veren kim? Aynı oyun oynanıyor.... Yüz sene önce nasıl bir Lawrence varsa, bugün de bir Lawrence var. Akıl insanı ölüme kadar götürür. Ondan sonrası yürek işi, gönül işi. Bu millet ölür, ölmüştür, ölecektir. Ama bu millet Türk'üyle Kürt'üyle ölür de soysuza itaat etmez, soysuzun önünde eğilmez. Yüreği olan gel-

sin itaat ettirsin, eğsin, ölsün. Yüreğimiz beraber. Bugünden itibaren resmen KGT, Kamu Güvenliği Teşkilatı tarafımdan faaliyete geçirilmiştir. İşin resmi sıfatı haricinde burada bulunanlar açısından değişen bir şey olmayacaktır. Mücadelemiz bölücü terör örgütünün bütün unsurlarıyla ve bağlantılarıyla çökertilmesi yönünde olacaktır. Allah utandırmasın. Mücadele edeceğiniz ekip kendini Serocular olarak tanıtan, ayrılıkçı örgüt içinde yeşertilmiş, Marksist Leninist ideolojiye bağlı, bu ideoloji temeliyle bağımsız bir devlet kurma amacı taşıyan ve bunu gerçekleştirmek için silahlı mücadeleyi yöntem olarak seçen bir yapılanma. Mevcut terör örgütünden farkı; bu topraklarda bölünme zemini oluşturmak için herhangi bir sınır tanımayan İran'dan Suriye'ye, Kuzey Irak'tan Gabar'a, Cudi'den İstanbul'a her yeri ve herkesi hedef olarak seçmiş olmasıdır. Zannetmiyorum. Henüz elimizde örgütün muhtemel lider kadrosu haricinde bir bilgi yok. Muhtemelen Ferhat, Serocuların İstanbul'daki eylem grubunun lideridir. Onun üstünde de metropol sorumlusu vardır. Bunun için gidilecek yol tecrübelere dayanmalı. Dün nasıl terör örgütü kendine bir zemin bulduysa, o gün güçlü sol örgütler arasında sıyrılıp çıktıysa bugün de Serocular aynı ayak izlerini takip edeceklerdir. Yani biz Öcalan ve adamlarının nasıl büyüdüğünü çözersek, Serocuların da yapılanmasını çözebiliriz diye düşünüyorum. Tabi ki ilk etapta kimin eski örgüte ait olduğunu, kimin ayrılıkçılardan da ayrıldığını tayin ve tespit etmek zor. Ama tahminen dün geceki eylemler Serocuların artık bizim etrafımızda birleşme olacak mesajıdır. Hem devlete hem de örgütedir bu mesaj. Dünkü eylemleri her ne kadar üstlenen olmasa da mesaj gerekli noktalara ulaştı. Daha önce o şartlarda onlara kim yol verdiyse bugün de bunlara yol verdiler. Sosyolojik olaylar hem insanlara benzer hem de benzemez. Kitlesel hareketler bazen insanlar gibi doğar, gelişir, büyür. Bazense insanların tam tersi hazır şekilde ortaya konur ve büyümesi yayılır. Sero ve yönetim kadrosu hazır olan bir pastaya kondu. Adı Servet Şeytandereli, 1949 doğumlu. Yirmi yılı aşkın süredir örgütün içinde. 1999'da örgütü eleştirdiği için Öcalan tarafından yargılandı. Ama kalemi kırılamadı. Herhalde tabanı karşısına almak istememiştir. Sero taban tarafından sevilen bir isim. Bu olaydan sonra Sero'nun örgüt içindeki gücü iyice arttı. Öcalan yakalandığında, Sero yurtdışında örgütün merkez komite üyesiydi. Öğrenciyken, 70'lerde Ankara'da Siyasal Bilgiler'de okudu. İdeolojik yönü kuvvetli olmasına rağmen okulda sevilmeyen bir kişilikti. Seksenden önce birçok komünist, devrimci fraksiyonda yer aldı. Bir kez tutuklandı. Hemen serbest bırakıldı. Hiçbir hüküm giymedi. Dışarıya karşı kendini büyük, ulaşılmaz, anlaşılmaz bir dava adamı olarak göstermeye çalışıyor... Önce yazı yazmak, pankart afişler astırmakla başladı suç kariyerine. Sero yetmişlerde birçok fraksiyonda yer aldı. Hepsini de pasiflikle suçladı. Ona göre tek yol silahlı devrimdi. Silahlandı. Şehir militanıydı bir süre. İlk eylem olarak nöbet dönüşü evlerine giden polisleri hedef seçti. Olayda üç polis şehit edildi. 12 Eylül'den sonra dağa çıkıp PKK'ya katıldı. Silahlı eylemler için etrafına yeni adamlar toplamaya çalıştı. Örgüt palazlandıkça Sero'nun liderlik arzusu da öne çıkmaya başladı. Dikkatli biriydi. Örgüte fark ettirmeden gizlice kendi ekibini kurmaya çalıştı. Arkadaşlarını örgüt içinde değişik işlere yöneltti. Sero'nun sağ kolu Cemo. 1952 doğumlu. Sero'nun okuldan arkadaşı. Başkan vekili. Örgütün gelirlerini giderlerini o yönlendiriyor. Gelir dediğim insan kaçakçılığından tutun da, kalpazanlığa kadar her türlü âdi mafya işleri. Önce ya malını ya canını diye haraç kestiler insanlarımızdan. Sonra kanını emdiler uyuşturucu ticaretiyle. Örgüt uyuşturucu işlerine girince bunu Cemo organize etti. Her yıl milyarlarca dolarlık uyuşturucu pazarlıyordu. Avrupa'da bu iş içine girmiş direkt ya da dolaylı binlerce kişi var. Her ülkede malı gümrüklerden sokağa kadar takip edebiliyor. Gelen tüm

paralarla silah dâhil her türlü malzemeyi de temin eden bu adam. Yani Sero'nun paralarını harcama yetkisi Cemo'da. Sero etrafındaki hiç kimseye Cemo'ya güvendiği kadar güvenmiyor. O yüzden örgütten ayrılmaya karar verdiğinde peşinden ilk gelen Cemo oldu. Birlikte kendi tüzüklerini yazdılar. Zeli, Sero'nun karısı. Örgütün propaganda sorumlusu. Kadın kolları, gençlik kolları, tüm sempatizanlar Zeli'ye bağlı. Kendi medyalarına da adam yetiştiren Zeli. Ama babasından dolayı geçmişi biraz karanlık. Kimileri babasının istihbarat birimlerine çalıştığını iddia etti. Kızını bilerek örgüte sızdırdığını söyledi. Kimileri hem devlete hem yabancı servislere çalıştığını söyledi. Ama kesin olan şu ki; Zeli Ankara'daki öğrencilik yıllarından beri Sero ile birlikte ve ona çalışıyor. Darbeden önce Güney Doğu'ya geçtiler. Darbe olduğundaysa çoktan yurtdışına çıkmışlardı. Daha fazla haber çıkması için gazetecileri kaçırmaya başladılar. Elemanlarını örgütten kurtarmak isteyen medya müdürleri Zeli ile muhatap olmak ve haraç vermek zorundaydı. Mazlum 1951 doğumlu. Örgütte Muzo diye biliniyor. Sero'nun dışişlerini o yürütüyor. Örgütün iç dış tüm istihbaratları da Muzo'ya bağlı. Muzo da Ankara'da okumuş. Sero'nun öğrencilikten yoldaşı. Örgütün dünyaya bakan yüzü o. İngilizce, Rusça biliyor. Arapça, Farsça anlıyor. Onun da suç kariyeri afiş işleriyle, bildirilerle başladı. Daha o günlerde bile her yerde gözü kulağı olan birisi. İhbarlar sayesinde defalarca arkadaşlarının hayatını kurtardı. Avrupalılar örgütü vaftiz etmek için Kuzey Irak'a her geldiğinde, onlarla önce Muzo görüşüyordu. Bunların en psikopatı. Adı Zeki. Kod adı Zerdüşt. Sero'nun silahlı gücü buna bağlı. Eylemleri o yönetiyor. Sadece Zerdüşt Sero'nun okuldan arkadaşı değil ama o da yirmi yıldır Sero'yla birlikte. Eli kitap tutmadan adam öldüren bir tek Zerdüşt aralarında. Örgüte destek vermeyenleri sindirmekle başladı öldürmeye. Bölgede adı bugün bile korkuyla anılır. Korkuttukça, öldürdükçe örgüt de yükseldi. Örgüt daha etkin olmak istediği yerlere onu yolluyordu. O gidince peşi sıra eylemler de artıyordu. Artık tam göbeğinde. Çok önemli bulmasam böyle konuşmam. Ama muhtemelen sıkı takip altında olduğumuz için özellikle üç kişi açık tehdit altında. Eren, Halo Dayı. Allah yardımcımız olsun.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 1 (19.4.2007)

Niye aydınlatılmış? Sadece elinizde tetikçi var. Sayın Başkan rahatsız ediyorum bu saatte. Müsaitseniz önemli bir konu var görüşmek istediğim. Abdülhey ile Memati'yi ara, üçünüz ofiste bekleyin Erhan. İyi akşamlar. Merhaba. Hoş bulduk. İyiyim. Teşekkür ederim bu saatte kabul ettiğiniz için. Uzun zamandır, anlatacağım şeyleri düşünüyordum. Malumunuz terör meselesine bir şekilde müdâhil olmak istedim ama müsaade edilmedi. Benim davamdan vazgeçmeye niyetim yok. Ben bu vatana hizmet etmek için yetiştirildim. Ben bu mücadelenin içinde yer almak istiyorum. Terörle değil, arkasındakilerle. Teröristle değil; onu doğuran, besleyen ve kullananlarla. Ülkeler eskiden ordularla, askerlerle işgal edilirdi. Bugün durum farklı. Kalabalık, hantal ve düşmanlık uyandırıcı ve çok ama çok pahalı orduların yerini yatırımcılar aldı. Yatırımcılarla bir ülkenin içine kadar girersin. Tek tek bütün kaynaklarını ele geçirirsin; adın da işgalci değil kurtarıcı olur. Son yirmi yılda cereyan eden bütün toplumsal olay, suikast ve önemli faili meçhul cinayetleri işledim. Her biri bu ülkede bir şeylerin seyrini değiştirdi. Geçtiğimiz ay bu zincire yeni bir halka daha eklendi. Çağrı Toros. Benim araştırdığım kadarıyla dürüst, temiz bu ülkenin çıkarlarını gözeten bir iş adamıydı. Onu kim, hangi çıkarları için öldürttü? Eminim araştırıyorsunuz ama bu süreçte bu cinayetin sadece bir örgüt tarafından işleniyor olmasını kimse bana anlata-

maz! Cumhurbaşkanlığı seçimi, genel seçimler, Avrupa Birliği süreci, ihaleler... Yanı başımızdaki Irak-İran krizini hiçe sayabilir miyiz? Hayır. Bu suikastı araştırmamı KGT'nin görev alanında değerlendirmenizi istiyorum. Tetikçiyi sorgulamak istiyorum. Sizin görev alanınızda ve bana bunu sağlayabilirsiniz. Çok önemli, sadece yarım saat istiyorum. Ben ona gidemiyorsam; o bana gelir. Tamam razıyım. Teşekkür ederim. Pürmüz, sen gidebilirsin. Ne savaşı Memati? Savaş yok! Sadece bu faili meçhullerden yola çıktım. Bizim insanımızı kimler öldürüyor? Niye yapıyor? Suikastlar niye işleniyor? Uğur Mumcu niye öldürülüyor? Özal'a niye suikast düzenleniyor? Üzeyir Garih, HSBC'nin havaya uçurulması, Danıştay Baskını, Hrant Dink Cinayeti derken bir baktım ki... Kurt ne zaman pusudan korkmuş ki şimdi korkalım? Bin. Sorularıma cevap verirsen sana bir şey yapmayacağım. Öldürme emrini kimden aldın? Emri kimden aldın? Sen plazanın yolunu mu bilirsin angut? Kalkmış bir de devrimci jargon döktürüyor. Seni gebertirim. İtlik etme. Adam gibi sorularıma cevap ver. Ercan niye duruşmaya gelmedi? Seni harcayacaklar değil mi? Seni ilk fırsatta öldürecekler değil mi? Ercan görüşmedi içeride seninle değil mi? Haber gönderdi sana değil mi? Aslansın kaplansın firar edeceksin. Avrupa'ya gidip özgürlüğüne kavuşacaksın. Değil mi? Boş ver de sen konuşmayı; bu enayiliği sen nasıl yaptın onu anlat? Silahı sıkan Ercan değilse, nasılsa o bir yolunu bulur af maf çıkar, ya sen? Sen zaten burada benimle görüştün ya, bittin. Bu geceyi çıkaramazsın... Sevgilin nerede? Tabi örgüt içinde sevgili olur mu? O zaman nerede kalır her şeyi feda etme, kendinden vazgeçme? Dayanamadın değil mi Selvi'ye? Abayı yaktın değil mi? O aslında, seni baştan çıkardı ama ne yaparsın gönül işte... O yüzden kahramanlık yapmaya kalktın değil mi? Selvi'nin hayatını kurtarmak için? Kıza da dedin ki; ikimizi de öldürürler! Ben Toros'u vuracağım sonra ikimiz Avrupa'ya kaçacağız. Öyle mi? Ercan işi çözdü. Senin gibi korkak. Peki Ercan, Selvi'yi yaşatır mı? Seni yaşatır mı? Davaya ihanet edenin cezası ölüm değil mi? Kız hamile değil mi? Tetikçi ne bilecek ki ne konuşsun Abdülhey? Ama elimize düştü, yemi yuttu. Dinlemeyi ceza evine yoğunlaştırın Hikmet. Tetikçi kesinlikle dışarıdan birileriyle temas etmek isteyecek. Örgütten mecbur saklayacak Abdülhey. Benim tahminim, gözü iyice korktu. İşte onu arıyoruz Memati. Aradığı adamın üstüne Abdülhey'le Memati gitsin. Aradığı adam bir yerleri ararsa; oraya sen, Nevzat, Eren paslaşıp gidin. Herkes birbiriyle koordineli olsun. Tuncay bugün çıkıyordu değil mi? Hikmet; Tuncay'ın yapısı biraz farklı. Hastaneden de yeni çıkıyor. Yani gitme çok üstüne, bana çok lazım. Adamın Türk olduğuna bin şahit ister. Hitler Almanyası'nda bile zor bulursun. Daha enerjisi, medyası var. Silah var. Nereden baksan otuz beş-kırk milyar dolar da parası var. Ceza evinden ses yok mu? Kız ne yapıyor? Toros. Diğer kulaklığı versene. Benim bu kıza yardım etmem lazım. O yüzden birlikte çalışıyoruz Tamer. Neyi işitmemen gerektiğini bildiğin için. Pürmüz, oturup açmalarını mı bekleyeceksin? Teşekkür ederim. Polat Alemdar. Memnun oldum. Öncelikle başsağlığı dilemek isterim. Acınızı içtenlikle paylaşıyorum. Kendime uygun bir ev arıyorum, evinizi satma gibi bir düşünceniz olabilir mi? Ben satılık mı demedim, böyle bir düşünceniz var mı diye sordum. Böyle bir kanaatim de yok. Sadece sormak istedim. Öyle bir düşünceniz yoksa, bunu bana kim söylemiş olabilir ki? Ben satar mısınız da demedim, satacak olursanız talibim dedim. Ne ikram edebilirim derim. Ben size bana bir şey ikram edin demedim ki... Bakın Ahu Hanım, ben sözüme acınızı paylaştığımı söyleyerek başladım ama siz sözümü kesip bana ne istiyorsunuz dediniz. Bu ilk ayıbınız. İkinci ayıbınız sizden bir şey isteyeceğimi düşünmeniz. Yani beni tüccar olarak, hatta kabacasını söyleyeyim mafya olarak görmeniz. Oysa beni tanımıyorsunuz bile. Üçüncüsü önyargınızın üstüne tuğlalar koyup bir duvar

inşa etmeniz. Niyetini bilmediğiniz bir insanı ayıplamanız. Sizi daha fazla incitmek istemem. Ama belki de sadece buraya sizin yanınızda olduğunu söylemek için gelmiş bir adama görüntünüz, aileniz ve tahmin edebileceğim eğitiminiz üzere davranmadınız. Siz beni yanlış anladınız. Bu telefon numaram. Evinizi satmaya karar verirseniz arayabilirsiniz. Malumunuz benim gibi adamlarda değerinin üzerinde ödeme yapacak kadar çok para vardır. Memati iş sizde! Aradığı evi de takibe aldın mı? Erhan, söyle Eren'e arabayı hazırlasın, çıkacaksınız. Bir dur Erhan. Hadi koçum haber verin. Bu da birilerini arayacak. Tetikçiyi vuracaklar. İçerde kimimiz var Dayı? Onu demiyorum Dayı... Sana bir isim versem? Sana bir isim versem, onun hayatını kurtarabilir misin? Dayı; bu Mahmut Gündoğdu. O. Onun biraz daha yaşaması lazım. Dayı yok, daha yeni soktuk, lazım. Orada lazım. Geçmiş olsun. Ne güzel. Estağfurullah. Yardımınıza ihtiyacım var. Tam zamanında yetiştiniz. 80'li yıllarda bürokrattınız. Özellikle seksenlerin sonunda, doksanların başında art arda cereyan eden faili meçhullerle ve suikastlarla ilgili ne biliyorsanız anlatmanızı istiyorum. Özal Suikastı. Özal'ın ölmesini kimler istiyordu? Ne yaptınız Memati? Çabuk çıkın oradan.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 2 (26.4.2007)

Memati cevap ver şu telefona! Ne sinyali, benim adamlarım kayboldu Tamer! O tetikçinin yaşaması artık farz oldu. Dayı ne yap et hallet bu işi. Yoldalar. Geliyorlar. Yani? Türki Cumhuriyetler'e. Bunun Çağrı Toros Cinayeti'yle bağlantısı ne? Önemli suikastları inceleyip arkasındaki bulmacayı çözeceğiz. Orada mesajı yazıyordur. Ucuz atlattık. Allah korusun birinizin cesedi orada kalsaydı; kayıp bir tarafa, ihale de bize kalmıştı. Artık bu işi araştırdığımızı öğrendiler. Sorun; biz onların kim olduğunu bilmiyoruz. Onlar tetikte, biz pusudayız. Nasıl kurtardın Dayı? Daha ne duruyorsun burada Dayı? Aynen öyle Dayı. Var mı kaçak köçek işleri? Memati; Erol Öznesini ile Uygar Kazaskeroğlu. Yarın bunları getirin bana. Davet, davet. Öğle yemeklerini nerede yiyorlardı. Çağrı Toros bu mu? Yani yeni piyasanın kurallarını biz koyacaktık, dolayısıyla o ülkeler bizim olacaktı. Peki Özal gibi kurt bir siyasetçi bu pusuya nasıl düştü? Bu kaç milyar dolarlık iş? Yeni İstanbul'un arsasının yarısına yakını Çağrı Toros'un. Projeyi oluşturan, araştıran, geliştiren kendisi. Onay veren devlet. Bu projeyi bilen herkes tehlikede. Bu projeyi kardeşi ve kızı biliyor mu? Kimlerin bildiğini öğrenmek istiyorum. Hoş geldiniz. İyi dostluklar gergin başlar. Sizinle işbirliği yapacağız. Siz bana Torosların sıkıntılarını anlatacaksınız, ben bu sıkıntıları halledeceğim. Şirkete ortak olacağım, ama önce sizin çevirdiğiniz dolapları öğrenmem lazım. Erol Öznesin; Amerika'da Harvard'da ekonomi okudun. Daha okulu bitirmeden büyük bir maaşla iş teklifi alıp Florida'ya yerleştin. Şirkette genel müdür yardımcılığına yükseldin, çok başarılıydın. Bir gün şirkete geldiğinde, şirketin tabelası dâhil bütün binanın taşındığını gördün. Meğer onca yıl büyük bir kara para aklama merkezinin içinde bulunmuşsun. Amerika'dan ve FBI'dan son anda kaçıp kurtuldun. Türkiye'ye gelir gelmez mahkemeye başvurup adını ve soyadını değiştirdin. Gerçek ismini telaffuz ettiğim an, sence kaç dakika yaşarsın? Sen mi benim başımı belaya sokacaksın? Kazaskeroğlu; deden Cumhuriyet'in ilk yargıçlarından. Baban özel sektörde, amcan üniversitede iki ünlü hukukçu. Annen Alman. Kız kardeşin hukuk mezunu gazeteci. Hukuk okumak için babanla pazarlık yaptın. Okulu bitirme garantisiyle tek bir hukuk kitabı okumayacağını, ancak hukuk bilgisini paraya çevireceğini taahhüt ettin. Ve baban sana hukukun bütün boşluklarını öğretti. Peki sana satın aldıklarının isimlerini sayayım mı? Bunlardan biri, senin onları

satın aldığını bildiğini bilirse akıbetin ne olur? Sizinle işbirliği yapacağız demiştim. Şimdi; holdingin halka açık hisselerini el altında kim satın alıyor bana onu anlatın. Başka toplayanlar var mı? Ahmet Sayman kimin adına yapıyor bu işi? Bu bilgiyi patronlarınızla niye paylaşmıyorsunuz? Yanınıza para alın. Değil mi Erol Bey? Herkesin ikna olacağı bir bedel vardır. Bundan böyle kredi finansörünüz ben olacağım. Yurtdışından uydurma bir kredi şirketi bulun ve onun üstünden size aktaracağım paraları holdinge sokun. Ne Selçuk Bey, ne Ahu Hanım paraların benden geldiğini bilmeyecek! Bu şirketin yaşaması gerekiyor. Şimdilik bilmeniz gereken bu kadar. Evet ama bunun dillenmesini istemiyorum. Beyler burada konuştuklarımız burada kalır. Gerektiğinde sizinle irtibata geçerim. Buyurun Ahu Hanım. Telefonunuzdan çok, arayacağınızı biliyordum. Gördüğünüzde de anlamamıştınız şaşırmadım. Diyalog kuracak bir şey yok, beni siz aradınız buyurun dinliyorum. Hay hay. Ama bu sefer ben sizi ofisime davet edeyim. Siz her şeyi düşünmüşsünüz. Saat kaçta, nerede olduğunu da söyler misiniz? Çıkıyoruz Pürmüz, karşıya geçeceğiz. Efendim Abdülhey? Kesin mi Abdülhey? Telefonumu bekleyin. Annemlere bir uğrayalım Pürmüz. Dediğim gibi yapın Abdülhey. Hadi görüşürüz. Efendim Dayı? Kızı yanınıza alın Dayı, bakacağız bir hal çaresine. Sonra görüşelim.

Boran Genco'nun Diyalogları-*Sıla* Bölüm 39 (14.9.2007)

Öyle gerekti. Bilmiyorum. Bilmiyorum. Geldi işte. Kolay değil bir... Bunu daha önce yapmadığım için o kadar pişmanım ki? Seni seviyorum Sıla. Abay benim. Sıla'dan bir haber alabildiniz mi? Anladım. Bir haber alır almaz bana da haber verir misin? Babamlar nasıl? Peki Abay. Narinlere de göz kulak olun Abay. Eve bir koruma gönderin. Güvende olsunlar. Sağol Abay, görüşürüz. Nasıl Abay, bir haber yok hâlâ değil mi Sıla'dan? Gerekirse İsviçre'ye birini gönderin. Olur. Her şey için teşekkür ederim Abay. Dikkat et. Babamlar nasıl? Narin. Benim en küçük kardeşimsin Narin. Küçük kardeşler hep başa beladır. Seni bu yüzden seviyorum ben. İnandığın şeyin arkasından gittiğin için. Ufaklık nasıl? İyi bak ona. Biliyorum biliyorum Narin! Ben de öyle yapacaktım. Birlikte gidecektin. Çok uzaklara. Her şeyi hallettikten sonra ona da söyleyecektim. Ama sabretmedi yine. Üzülme Narin. Kızgın değilim Sıla'ya. Ama ben de çocuğum doğduğunda yanında olmak isterdim, onu kucağıma almak, sarılmak, öpmek, koklamak isterdim. Ama olsun güvendeler ya. Varsın uzakta olsunlar. Nasıl yani? Batman'dalar mı şimdi? Peki ya Bedirhan? Peki Sıla? Sıla iyi miymiş? Defalarca aradım kapalıydı telefon. Peki orada, Batman'da yanında kimseler var mı? Varmış mı, aradı mı? Baba neredesin? Evet benim neredesin? Narin anlattı her şeyi baba biliyorum, neredesin? Kimse izlemedi değil mi baba? İyi. Yanlarına git duruma bak! Ben koruma için birilerini göndereceğim. Ama şimdi dikkat çeker. Kimsenin haberi olmasın şimdilik, tamam mı baba? Bu numara bana ait, sürekli açık, en ufak bir şeyde ara baba. Dilaver! Hadi vur. Hâlâ anlamadınız mı? Ben sağ olduğum sürece hiç kimse Sıla'ya zarar veremez, hiç kimse! Anladın mı? Daha fazla kan dökülsün istemiyorum Dilaver, şimdi defol git buradan. Defol git! Abay al götür bunu. Yaşama sırası sende. Bu öyle bir şey ki; daha önce hiç böyle bir şey yaşamadım. Bunun için bütün dünyayı yıkıp yeniden kurabilirim. Teşekkür ederim Sıla, teşekkür ederim kadınım. Bu duygu her şeye değer, her şeye. Tamam Sıla, geçti bitti hepsi. Aslında. Sen doğru olanı yaptın Sıla. Sadece biraz acele ettik. Neyse en yakın zamanda sizi göndereceğim. Doğrusu bu. Sıla, ne olacağı daha belli değil, cezaevine geri dönmek zorundayım. Belki yıllarca orada kalacağım. Hadi gidiyoruz Sıla, evimize gidiyoruz. Ben sağ oldukça hiç kimse senin kılına

bile dokunamaz. Dünyayı yakarım Sıla, umurumda değil. Sen benimle kalmak istedikten sonra hiçbir ölüm seni benden alamaz, asla. Hoş bulduk. Gelinini ve torununu getirdim baba. Burası onun evi, bizim evimiz anne. Karım namusuma şerefime halel getirecek hiçbir şey yapmadı. Ben yaşadığım sürece Sıla da yaşayacak bu evde, ağa karısı olarak oğlumuzu büyütecek. Şunu da iyi bilin; aşiretin kararı yanlıştır ve ben bu ölüm hükmünü uygulamayacağım. Cesareti olan gözü kesen varsa, varsın uygulasın! Şimdi gidiyorum. Eğer ben yokken karımın ya da çocuğumun canı yanacak olursa; herkesin canı yanar. Bunu da böyle bilin.

Boran Genco'nun Diyalogları-*Sıla* Bölüm 40 (21.9.2007)

Hoş bulduk. Sağolun Müdür Bey. Yok, her şey yolunda. Ben hem teşekkür edeyim istedim hem de vaktiniz olur da bize katılırsanız şeref duyarım. Bu arada geçen gece için teşekkür ederim, umarım sizi zor durumda bırakmamışımdır... Sağolun. Tamam herkese haber verdiniz, davetler edildi değil mi? Sağol Zeynel. Tamam ben geliyorum az sonra. Zeynel bir dakika. Sen Bakayların torunu değil misin? Vay be bayağı büyümüşsün. Niye buradasın? Zeynel? Sağolasın. Hepiniz sağolun. Ben de oğlumun iyi bir insan olmasını güzel bir hayat sürmesini ve mutlu olmasını isterim. Umarım ki oğlum bu topraklara ve bu topraklarda yaşayan bütün insanlara faydalı bir insan olur. Afiyet olsun. Evet yazık. Ne yazık ki alışıyoruz. Alıştıkça soru sormayı, anlamayı bırakıyoruz. Töre cinayeti sözü mesela... Ne kadar çok duyar olduk değil mi? O kadar ki alıştık. Alıştıkça da törenin ne olduğunu, özünü bizler bile unutmaya başladık. Törenin ölüm değil, yaşamı amaçlaması gerektiğini unutmaya başladık. Ama birilerinin hatırlatması gerek. Yanlış uygulamalara, göz göre göre gencecik çocukların hayatlarının karartılmasına bir son verilmesi gerek, hem de hemen! Biliyorum, dediğiniz gibi Genco aşiretinin reisiyim ben. İşte bu yüzden denemek zorundayım. Bu sorumluluktan kaçamam, her ne kadar zor olursa olsun. Teşekkür ederim, çok güzelmiş. Efendim Şivan? Nasıl tamamıyla iyileşmiş mi? Ali Ağa'yla görüştün mü? Havra nasıldı peki? Bir şey söylememesi; fikrini söylememesi iyi değil. Bu uzlaşma tavrı değil. Meydan okuduğumu düşünüyor. Konuşmayacak mısın? Ben de. Evet, hem de çok. Peki sen ayın hikâyesini biliyor musun? Ay bir gün gezmeye çıkmış, bütün gezegenleri bir bir dolaşmış. Karşısına çok ama çok güzel bir gezegen çıkmış. Ay gezegene sormuş. Adın ne? Gezegen Ay'a cevap vermiş; ben Dünya'yım. Ay Dünya'ya hayranlıkla bakmaya başlamış. Gitmek istemiş, gidememiş; konuşmak istemiş, konuşamamış. Sadece ışığını göstermek istemiş... Beyazlara bürünmüş ve Dünya'nın karşısında kalmış. O an âşık olmuş Dünya'ya. Hem de deli dibi. Gitmesin diye bütün gücüyle çekmiş Ay'ı. Yanından ayırmamış bir daha. Bunun için milyonlarca yıldır her gece bütün insanlar uyuduktan sonra; Ay Dünya'ya, Dünya da Ay'a sevdasını anlatırmış... Birbirlerine hiç dokunamasalar da, hiç sarılamasalar da; bütün kâinat bu büyük aşkı birbirlerine fısıldayıp anlatır. Ben de seni çok özledim Sıla. Çok. Bütün gücünle çek beni, her gün her gece sev beni. Bütün kâinat, bütün dünya bilsin ki; Boran da Sıla'ya deli âşık. Ve milyonlarca gün geçse de onu ilk günkü gibi sevecek. İyi uyu bir tanem... Söyle Zeynel. Ne oldu? Nasıl bulmuşlar peki? Güvenli bir yere göndermiştim. Bir de bana minnettarsın öyle mi? Niçin peki niçin? Ne işe yaradı benim yaptığım? Ablanın hayatı hâlâ tehlikede değil mi? Ya onlar senden önce bulursa ne olacak? Hadi sen buldun diyelim, sonra? Ne işe yaradı Boran Ağa? Bir de karşıma geçmiş minnettarım diyorsun. Ben ne yaptım ki, Boran Ağa ne yaptı ki? Neyi değiştirdim, neyi hallettim? Her şey yine aynı, değişen hiçbir şey yok! Şirvan şimdi beni iyi dinle; Bakayların koğuşta Rojda'nın

kardeşi var; Zeynel... Rojda'nın izini bulmuşlar, hemen yola çıkacaksın. Babasının evine gideceksin, benim gönderdiğimi söyleyeceksin. Töre hükmünü durdurduğumu söyleyecek, kızı oradan alacaksın. Unutma Şivan benim adıma orada olacaksın, hiç kimseyi dinlemeyeceksin, ne gerekiyorsa onu yapacaksın anladın mı beni? Ne gerekiyorsa onu... Tamam hemen gidin. Sen baba? Sen de rahatsız mısın? Biliyorum baba. İlk ağalık derslerimi senden öğrendim. Her şeyi senden öğrendim. Bana, bir ağa kararlı ve adaletli olmalı derdin. Bir ağa kararlarının arkasında durmalıdır. Baba; ben bu topraklarda doğdum, bu topraklarda büyüdüm. Töre nedir biliyorum. Sadece insanların ölmesini değil, yaşamasını istiyorum. Ben bir karar verdim baba. Eğer aşiret bu kararı alamayacaksa, ben yine de bu kararımın arkasında duracağım. Tıpkı senin öğrettiğin gibi. Aslında sen de beni onaylamıyorsun baba, biliyorum bunu. Ama bir şeyler değişir; ölüm yerine yaşamak daha değerli olursa aşiret de değişir baba. Biri bunu denemeli. Evet doğrudur Hâkim Bey. Bedirhan nasıl? Sen? İyiyim.

Yiğit Sancaktar'ın Diyalogları-*Sessiz Fırtına* Bölüm 1 (30.10.2007)

Esma Ana'ya söylerim hazırlar şimdi bir şeyler. Ben bizim kıza bakayım. Muti, oğlum ne güzel olmuşsun sen ha? Sünnet çocuğu mu oldun sen ha? Ne zaman kesilecek? Erkek olacaksın tabi, erkek. Bitmedi bu kemiklerle işin, korkacak çocuk? Korkuyor musun aslan? Korkma korkma, bitecek teyzenin onunla işi. İyi akşamlar. O, Rıfat Amca. Ben buradayım Rıfat Amcacım. Sen neredesin? Yeni iş mi bu baba? Yemek verir misin? Ne haber? Anlamıyor ki laftan. Sağolasın. Holdingin bugünkü değeri yirmi milyar doların üstünde baba, bırakalım artık bu işleri, yeter kapatalım bu defterleri. En büyük iki gemiyi ayırdın silah işine, ben de getiremiyorum, tamam kabul ediyorum; silah işinde çok para var ama başımız ağrımaz hiç olmazsa. Ah be babacığım... Baba usanmadın mı artık kelle koltukta yaşamaktan? Baba, kazancımızın yüzde sekseni legal, hesabımız kitabımız ortada, taş çatlasın yüzde yirmisini bu işlerden kazanıyoruz. Varsın o yüzde yirmi de olmayıversin, ihtiyacımız mı var bizim baba? Aslanım benim, korkuyor musun yoksa? Ağlamaz benim yiğidim. Erkekler korkar mı hiç annesi? Korkmaz. Gel kirvenin kucağına. Muti Muti? Bak bitti, hemen bitti dayıcım. Ağlama oğlum bak geçti hemen, bitti. Bakalım. Hesapta çok fazla para birikiyor baba. Öyle olunca offshore'da çok risk. Hoş geldiniz Deniz Hanım. Hoş geldiniz. Evet anaokuluna başlayacak, ufak ufak da okumayı söker herhalde. Buralardaydı. Deniz Hanım. Bilmiyorum ki, gelir birazdan herhalde. Ne haber Rıfat Amca? Nasıl gidiyor? Ben bir dolaşayım etrafı. Evet şehir dışındaydım. Hoş geldiniz, nasılsınız? Eşiniz? Nasıl, gelmedi mi? Selamlarımı iletin. Tamam görüşürüz. Gelir birazdan merak etme. Merhaba, nasılsınız iyi misiniz? Tamam. Görüşürüz. Meşgule bastı. Hadi baba. Oh baba. Sen kimsin. Ne? Sağolun. Sizler sağolun. Ah Barut, içim yanıyor Barut. Annem öldüğünde Barut, iyi ki babam hayatta demiştim. Şimdi ne diyeceğim Barut? Babam da yok artık. Hepten yarım kaldım. Dünyada en sevdiğim insan, kardeşim, canımın içi Rengin'im, beni korumak isterken vuruldu. Ben kendimden geçtim Barut. Ben artık ben değilim. Babamın, babamla beraber ölenlerin kanını bırakmak bana haram. Onların öcünü almadan yaşamak bana haram Davut. Biliyorum Barut, biliyorum sağol. Babamın kanı yerde kalmayacak Rıfat Amca, kalmayacak! Rengin. Rengin, canım kardeşim benim. Güzelim. İyileşeceksin korkma. Doktor sapasağlam olacak dedi. Sen babamın akıllı kızısın. Buradan çıkınca yine Muti'yle oynayacaksın. Kızdıracaksın. Ne güzel uyuyorsun. Çocukken erkenden koltukta yatarak uyurdun. Ersan abim, sana uyuyan güzel derdi. Ne olur çabuk iyileş... Bir kardeşi daha kaybet-

meyi göze alamam. Gelen ziyaretçileri aşağıdaki odaya alın. Kuş uçurtmayın. Kimse yukarı çıkmayacak. Deniz Hanım. Merhaba, hoş geldiniz. Daha iyiye gidiyor, yoğun bakımdan çıkardılar. Zahmet etmişsiniz. Bir on beş gün daha kalacak, doktoru öyle söyledi. İnşallah. Keşke olsaydı Deniz Hanım keşke. Teşekkürler. Babamın evinde, oturacağım yeri sen mi göstereceksin bana? İbo, bizim çayları bahçeye getir. Gerekiyorsa koyacağım Barut. Nasıl kendime mukayyet olayım Barut? Babamın amcasının oğlu dedim, saygıda kusur etmedim, daha babamın bedeni soğumadan tahtına oturmaya kalkıyor herif, baksana. Hayırdır İzzet Amca sabah sabah? Neden babamın yerine sen geçiyorsun? Hayır sana düşmez, babamın yerine sen geçemezsin! Sen haddini bil! Şükrü Sancaktar'ın bir oğlu var. Onun kanını yerde bırakmayacak, işlerini kaldığı yerden devam ettirecek bir oğlu var. O da benim. Bu konu, burada kapanmıştır İzzet Amca. Bak İzzet Amca, bana tekrar söyletme; Şükrü Sancaktar'ın oğlu benim. Bugünden sonra şirketin başında da, ailenin başında da ben varım. Şimdi yaz kafana. Aylardan Ekim. Günlerden Cuma. Sabah saat sekiz yirmi itibariyle Yiğit Sancaktar, Sinüs Holding'in ve Sancaktar Ailesi'nin başına geçmiştir. Nokta. Arkadaşlar, öncelikle şunu söylemek istiyorum: Yaşadığımız kötü olayla ilgili yasal soruşturma devam ediyor. Bize bu hain saldırıyı her kim yaptıysa bulunacak ve cezasını çekecek, hiç şüpheniz olmasın. Holding olarak işe; Şükrü Sancaktar'ın bıraktığı yerden devam edeceğiz. Bugünden itibaren Sinüs Holding'in Yönetim Kurulu Başkanı benim, tamam mı? Sağolun. Kaybedecek vaktimiz yok arkadaşlar, hemen çalışmaya başlayacağız. Siz, hemen lütfen yönetim değişikliğiyle ilgili bir basın bildirisi hazırlayın. Tamam mı? Nilüfer Hanım medyaya açık olacağız. Hiçbir görüşme talebini geri çevirmeyeceğiz. Tamam güzel, her türlü soruya cevap verebiliriz. Diğer müdürlerle de ayrı ayrı toplantılar yapacağım. Sorusu olan? Pekâlâ bugünlük bu kadar, sağolun. Deniz Hanım siz biraz kalır mısınız? Babam size çok kıymet verirdi, farkındaydınız değil mi? Sizin iş disiplininizi, çalışmanızı takdir ederdi. Pekâlâ, o zaman işe onun istediği şu gemiyi almakla başlayalım, olur mu? Tamam biliyorum; karşısınız biliyorum ama babam bu gemiyi almak istiyordu. Ben de onun bu isteğini yerine getireceğim. Teşekkür ederim. Deniz Hanım? Siz o kadar iyi silah kullanmayı nereden biliyorsunuz? Pekâlâ. Ayder Yaylası ha? Hastaneden çıkıyorsun diye sabahtan girdi mutfağa. Rengin. Arabaya kadar giderdik canım. Emin misin? Dikkat et! Rengin biraz dinlen sonra gidersin canım, oldu mu? Rana, hadi ağlamayın artık. Babam ağladığınızı gördüğünde ne kadar kızardı hatırlamıyor musunuz? Gel. Rana ve Rengin siz benim her şeyimsiniz tamam mı? Hayattaki her şeyim. Şu hayatta sizden daha kıymetli hiçbir şeyim yok benim. Tamam mı? Anladınız mı? Tamam mı? Pekâlâ. Belki babamın yerini dolduramam. Ama onun eksikliğini hissettirmemek için size elimden gelen her şeyi yapacağım. Söz. Hadi artık, siz de ağlamayın yeter. Hayat devam ediyor. Hem Şükrü Sancaktar'ın kızlarına böyle ağlamak yakışmıyor. İbo! Benim eşyaları ne yaptınız? İyi, bugün getirin o zaman. Eşyalarımı da babamın odasına yerleştirin. Dur kız, yavaş dur. Bu koca evde seni yalnız bırakacağımı mı sandın ha? Dur! İbo! Yiğit Abi diyeceksin! Lale artık ben de bu evde yaşıyorum. Söyle oğluna bana abi desin, olur mu? Olur olur, artık sen bu evin demirbaşısın, her şeyi senden soracağım. Ayrıca bundan sonra ilk görevin Rengin'i okula götürüp getirmek, tamam mı? Rengin geç canım. Bak Rengin babama bunu kimin yaptığını bulana kadar dışarı korumasız adım atmak yok. Tamam mı? Nihayet çıktı. Sapasağlam maşallah, ama biraz yorgunluğu var. Güzel. Gemi yaşlı diye bu kadar küçümseme bence. Onun da taşıyacağı bir yük bulunur elbet. Babam sen halledersin demişti, halletmişsin işte bak. Sağol. Özür dilerim. Efendim Rıfat Amca? Bir saniye, daha sonra konuşalım. Bir saniye Rıfat Amca. Tamam bu ak-

şarı mı? Nerede? Bak Barut, babamın tespihi. İnsan niye tespih taşır Barut? Bir dayım vardı, dua olsun diye taşırdı elinde. Bir küçük amcam vardı, o da elini meşgul etsin diye. Kısmet olmadı, kısmet olmadı Barut. Uğur getirsin diye Barut. Malum savaş zamanı. İyi akşamlar. Hoş bulduk. Evet. Silahlar da, ilaçlar da cumartesi günü Gemlik'te olacak. Ali Rıza Bey'in işletmesinde. Gemiler Varna'dan yola çıktı. Muhbirlerin çok zayıfmış be İzzet Amca. Sen gemilerin akıbetini öğrenirken, biz yükü çoktan başka gemilere aktarmıştık ya. Babam öldürüldükten sonra işi hemen ben devraldım, gemileri hemen Varna'ya yolladım. Yük orada başka gemilere hemen aktarıldı; mal şu anda yolda. Bizim tersaneler tamamen gözaltında olduğu için mal Gemlik'e inecek. Ali Rıza Bey'in hizmetinin karşılığını tamamen ben üstleniyorum. Pazar sabahı taşeron firmanın kamyonlarına yüklenecek mallar. Pazartesi günü de herkes malını alabilir. Sağolun. Yeter, yoruldum. Çıkalım. Zor bir haftaydı zaten. Sen de erken çık sonra devam edersin. Nerede oturuyorsun? İşe arabayla mı geliyorsun? Tamam ben bırakırım seni! Bırak öyle kalsın, çıkalım. Deniz Hanım'ı bırakacağım, sen de bizi takip et. Demek Ayder Yaylası'nın dili olsa da anlatsa ha? Çocukken silah atıyormuşsun ya? Hâlâ gidiyor musun babana. Tamam, o gidiyordur herhalde? Afedersin! Durduk yere üzdüm seni. Yeni mi kaybettin babanı? Harvard? CV'ne baktım. Kiminle çalıştığımı bilmek isterim. Demek Ayder?

Yiğit Sancaktar'ın Diyalogları-*Sessiz Fırtına* Bölüm 2 (6.11.2007)

Gelsene canım. Hâlâ kötü bir şey canım. Ama sen kafana takma bunları, oldu mu? Ha canım? Farkındayım. Canım merak etme, bana hiçbir şey olmayacak, tamam mı? Rengin, bizim için yapıyorum canım, ailemizi korumak için. Yani ben bunu taşımaktan çok mu mutluyum sanıyorsun? Ama bir düşmanımız var Rengin, eli silahlı ve kim olduğunu bile bilmiyoruz... Mecburuz canımın içi, anlıyor musun, mecburum... Aferin babamın akıllı kızı, canım, canım! Hem doktorlar ağlamaz biliyorsun değil mi? Bir daha seni ağlarken görmek istemiyorum, tamam mı? Tamam, söz veriyorum söz. Canım. Gel hem ben yaşamayı seviyorum. Bir bak sigara içmiyorum. İki spor yapıyorum anladın mı? Çok uzun yaşayacağım ben çok. Tamam mı doktor hanım? Canımın içi. Ne kadar sessiz değil mi? Ortalık bu kadar sessiz olunca, o soru güm güm çınlıyor beynimde. Düşmanımız kim? Hep aynı soru. Düşmanımız kim? Uyku falan kalmadı, çıldıracağım artık. Böyle eli kolu bağlı oturmak deli ediyor beni. Bilmiyoruz ama öğreneceğiz. Merak etme Barut. Merak etme. Daha değil Barut, yeni bir iş yapalım öyle. İnşallah. Çünkü bu işlere balık oltası yutar gibi giriliyor Barut. Balık, oltayı yutarken hiçbir şey hissetmez. Acı filan yok. Ama iğne ağzından çıkarken ağzı paramparça olur... Bu işlere de böyle oltayı yutar gibi giriyorsun. Bir şey anlamıyorsun ama çıkması çok kanlı oluyor Barut çok. Yeni bir iş yapacağız Barut. Madem bu işlerden çıkamıyoruz, gereğini yapacağız. Planımız Barut, bizim planımız. Yeni bir parti silah getireceğiz. Ama ilkinden çok daha büyük olacak. Yakında Barut, çok yakında ama önce yapacak başka işlerimiz var. Efendim? Efendim Deniz? Tamam gel, imzalayayım. Olsun olsun, sen gel bekliyorum. Sağol, getirdin mi? Tamam. Hazırlıklı gelmişsin, sağol; görüşürüz. Bu; babamı vuranların işi değil Barut, polisin işi. Polis babamı adım adım takip ediyormuş. Polis babamı vurmak istemezdi, onu iş üstünde yakalayıp malı almak bütün organizasyonu çökertmek isterdi. Düşmanımız kimse; o vurdu babamı Barut. Hayır. Hiç kimse. Güzel, bu odada kamera olduğunu üçümüzden başka kimse bilmeyecek. Anlaşıldı mı? Sağol, eline sağlık. Kusura bakma böldüm, konuşsaydın istersen? Öğlen oldu, acıkmadın mı? Sevmezsin. Ben de ağzıma koymam. İyi dışarıda yiyelim, hadi gel. Ya olur

mu öyle şey? Et mi balık mı? Harika tabi. Bazıları fark etmez demiyor mu deliriyorum! Et, balık fark eder işte. Ne iş yapıyordu baban? Harvard'da burslu okudun o zaman? Çok zekisin demek ki? Mütevazı olma Deniz, Harvard'dan burs kazanmak için çok zeki olmak lazım. Asla, ben Boğaziçili'yim. Türk üniversitesinde okudum, ama Yale'de doktora yaptım. Annen ne yapıyor peki, Ankara'da mı? Nasıl? Kusura bakma, ikinci kez üzdüm seni. Bak canım önemli değil. Sana bayağı düşkün galiba. E, ne güzel çok şanslısın. Yiğit Bey'le oturuyorum dedin, konuştunuz mu benle ilgili? Pekâlâ, afiyet olsun. Hoş geldin Rıfat Amca. Rıfat Amca, keşke öğlen gelseydin de beraber bir yemek yeseydik. Bir de beni ezsen be Rıfat Amca, baksana delikanlı gibisin. Rıfat Amca, bugün holdingte büyük bir temizlik yaptık. Böcek! Aynen öyle hepsini ilaçladık merak etme. Yo yo burası rahat, önce buraya baktırdık. Polisin kullandığı böceklerden. Bir de arabadan çıktı Rıfat Amca. Evet. Neyse sözün kısası polis ensemizdeymiş Rıfat Amca. Aramızda bir hain var Rıfat Amca. Nasıl rahat mıymış? Koltuk diyorum İzzet Amca, babamın koltuğu rahat mıymış? Yanılıyorsun İzzet Amca, rahat olsaydı babam hâlâ orada oturuyor olurdu. İzzet Amca kusura bakma ama babamın koltuğuna kimseyi oturtmam ben! Sabrımı deniyor sabrımı. Neyse biz işimize dönelim Rıfat Amca, Seyfi Abi'ye, Şahin Abi'ye haber ver istersen; evlerinde, ofislerinde bir temizlik yaptırsınlar. Polis artık eski polis değil. Sanal bir izleme ağı kurmuşlar, hepimiz dinleniyor, izleniyor olabiliriz... Çok dikkatli olmamız lazım! Darlanıyorum Rıfat Amca. Babamın katilini bulamadıkça fena darlanıyorum. Uzun bir mücadele olacak, çok uzun... Rengin. Nasılsın? E oturma Dilara, bir iş yap sen de. Ne anlatacaksın? Tamam, gel bir gün konuşalım olur mu? Ben çıkıyorum canım. E işim var. Dilara, babam öldü farkında mısın? Sen de erken yat bu gece, olur mu canım? Dün sabaha kadar çalıştın biliyorum. Öyle mi? İyi tamam, öp benim için. Görüşürüz. İyi akşamlar. Konuşmaya başlamadan önce şu pilleri çıkaralım hemen. Çıkarın! Bu pil içinde olduğu sürece bu telefon mikrofon gibi bir şey; hepimizin dinlenme riski var. Şüpheniz varsa hiç konuşmayalım Rıfat Amca. Yiğit gençtir, tecrübesizdir demediniz. Hepiniz bana güvendiniz. Sağolun. Şundan emin olun hiçbiriniz pişman olmayacaksınız. Sağol Şahin Bey, şimdi gelelim işe. Rıfat Amca'mın söyledikleri doğru, artık işleri eskisi gibi yürütmemiz imkânsız. Seyfi Abi, emniyet artık eski emniyet değil. Dünyanın gelişmiş ülkelerinden destek alıyorlar. Ellerindeki teknolojiyi bir bilseniz, inanın aklınız durur. Artık sadece bu silah işine de güvenemeyiz, bundan sonra iyi organize olanlar aklını kullananlar ayakta kalacak. Biz de böyle yapmak zorundayız. Eğer öyle yapmazsak, bizi anında bitirir anında çökertirler. Bundan böyle ortak işlerin mülki sorumluluğu bana ait. Ayda bir toplantı yapacağız, siz de üstünüze düşenleri yapacaksınız tabi. İşleri ben planlayacağım ve size bilgi vereceğim. Hepsi bu kadar. O zaman ilk iş herkes evinde ofisinde sıkı bir temizlik yaptırsın. Emniyetin boş durduğunu hiç zannetmiyorum. Hepimiz dinleniyor olabiliriz. İş gerçekten artık sadece silah işi değil. İş artık güvenlik işi. İşin hiç şakası yok. Açıkçası dün akşam biraz heyecanlandım Barut, ama sonuçta hepsi kabul etti. Artık patron benim. Yiğit benim canımdır, kanımdandır diye bir ton nümayiş yaptı. Herhâlde. Efendim. Ne? Nasıl olmuş? Ağzında gevelemesene oğlum ne vardı depoda? Tamam geliyorum, kapat! Altıner'deki depoda yangın çıkmış. İtfaiye gelmiş, söndürüyormuş. Gidelim anlarız, bilmiyorum. Tuzaksa, bundan sonra ona göre davranırız Barut. Sigorta şirketini bir ara. Önemli bir mal yokmuş ama tutanak tutsunlar. Ne olup bittiğini bir öğren, ben de birazdan oradayım. Tamam. Haklıymışsın! Bizi bu yola çekmek için o yangını çıkarmışlar. Ama bundan sonra yalnız gezmeyiz. Ders bir Barut; bundan sonra sürekli araba değiştireceğiz. Ders iki; sürekli güzergâh değiştireceğiz. Hiç bilmiyorum Rıfat Amca.

Karanlıkta gibiyim. Bu adamlar kimse; önce babamı indirdi. Düşmanın kim olduğunu bilsem ona göre davranacağım. Bilmiyorum ki... Sağol amca. Bilmiyoruz. Hiç. Kolay gelsin. Sorun değil Lale, beklerim. Sen ilaçlarını alıyor musun Rengin? Ciddi misin? Deniz Hanım kim? Ha Deniz? Ne konuştunuz? Peki ne dedi? İçin tabi. Rengin, yemeğe Rıfat Amca'nın oraya gidelim mi, ister misin? Olur mu öyle şey Lale? Senin yemeklerini hiçbir şeye değişmem ben! Rengin için; biraz hava alsın diye, evde çok kapalı kaldı. Başka insanlar görsün. Çağıralım. Alo Deniz? İyi akşamlar. Neredesin Deniz? Tüh; arkadaşların mı var? Rengin ile yemeğe gidecektik de, seni de çağıralım dedik. Peki, başka zaman öyleyse, iyi akşamlar. Ne oldu? Araba çıktı mı boyadan? Güzel, yo holdingin garajında kalsın. Ben bugün gelmem holdinge, tersaneye uğrayacağım. Tamam görüşürüz. Bir şey olmadı. Kaza yaptık Rengin, arabayı çarptık, boyadan çıkıyor. Rengin, sen kahvaltını yapar mısın lütfen! Sinemaya mı? Tamam git İbo. İbo, Rengin'i nereye istiyorsa götür, oldu mu? Yanından da sakın ayrılma, çocuklara söyle sizi takip etsinler. Sen bilirsin Rengin. Rengin, niye tekrar tekrar aynı şeyleri konuşuyoruz? Ama yaşıyorsun öyle değil mi? Hayattasın. Düşmanlarımızdan kurtulana kadar Rengin... Anla artık. Düşmanlarımız var bizim, düşmanlarımız. İlla ki birine kötülük yapmak gerekmiyor. Rengin düşmanlarımız var işte! Canım, lütfen benim dediğimi yap Rengin, oldu mu? Nereye gitmek istiyorsan git, ama İbo'yla. Şahin Abi'nin oraya değil mi? Canım benim orası güvenli, korunuyor. Hem belki ben de gelirim tamam mı? Tamam? Tersaneye bir gideyim, ondan sonra bir bakarız tamam mı? Görüşürüz. Efendim? Ne olmuş, ne olmuş? Tamam hemen geliyorum. Öncekilerden değil mi? Polis bu işin peşini bırakmıyor. Yeni şirketin temizlikçisi mi bu? Tamam, o şirketin sahibini hemen burada görmek istiyorum. Hemen! Merhaba Deniz. Bana ne gördüğünü tam olarak anlatabilir misin? Peki odama nasıl girmiş? Kapı açıktı dedi? Yani nasıl profesyonel? Pekâlâ, sen niçin böyle düşündün? Biliyorum, ateş ettin ve kardeşimin hayatını kurtardın. Deniz, sen polis misin?

2008-
2009 **İskender Büyük'ün Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 42 (9.10.2008)**

Gereğini yap o zaman Nazım'ım. Son bir şans için Var mısın Yok musun'a katılacaktın Nazım'ım, bizim yanımıza değil. Gidelim Binbaşı'm. Dediğiniz gibi, bunlar iddia. Mahkemeye sunulmuş somut belge veya bilgi yok. Görev yaptığım yerlerde ve yıllarda terör örgütlerine verdiğimiz zayiat ve yakalanan terörist ortada. Kimse benim bu konudaki cansiperane mücadelemi hiçe sayamaz! Eğer bizi bundan sorumlu tutuyorsanız, o bölgede hâlâ devlet var, değil mi Sayın Başkan? Ellerini kollarını tutan mı var bu devlet görevlilerinin? Çözseler ya bu cinayetleri... Öyle bir bölgeden bahsediyoruz ki; köşe başında örgüt kurulur, uyuşturucu ticareti yapılır, herkes işin içindedir, ortağıdır... Gece karanlığında mermi sıkılır, düğün mü vardır, adam mı öldürülür; bunu silahı tutan el bile bilmez. Ben İstanbul ve Ankara'da da görev yaptım. Esas, terörün büyük boyutunu buralarda gördüm. Terör örgütüne destek olan iş adamlarını da gördüm. Onların dirilerini de gördüm; ölülerini de gördüm. Sayın Başkan, ben bu devletin bekası için çok şey yaptım. Ancak devlet politikası dışında hiçbir adım atmadım, eylemde bulunmadım. Yabancıdan kastınız Sayın Başkan? Türkiye'yi NATO'ya sokan ben değilim! Gladio'yu bu ülkeye getiren ben değilim! Bizim hiçbir şeye acelemiz yok evladım. Ölenlere rahmet kalanlara baş sağlığı diliyorum. Sağol evladım. Hazır mı ambulans Binbaşı'm? Yol boyunca sağolsun sevenlerimiz de, sevmeyenlerimiz de bizi takip etti. Nasılsın Polat'ım? Sana burada iyi bakıyorlar mı? Ben Türkiye'yi

yakarım dediğimde, bu Polat hiç inanmamıştı... Bakalım onun yaktığı ateş mi büyük olacak, İskender'in yaktığı ateş mi büyük olacak? Bana söyleyeceklerini hatırladın mı? Ben şimdi sana biraz hatırlatayım... Sana bir kitap okuttu ihtiyarlar. Gizli yerlerinde. Hah, Kırmızı Kitap! Nerede okuttular onu sana? Ama nerede? Neyse neyse. Orayı biz buluruz. Sen bize o kitapta okuduklarını anlat. Onları ben biliyorum. Sen bu kararları alanları, uygulamaya sokanları söyle bana. Yani bu ihtiyarlar için çalışanların isimleri... Listesi yazılı mıydı kitapta? Kimler vardı? E ama artık hatırlasan iyi olur Polat'ım. Yapacak bir sürü işimiz var. Her şeyi hatırlıyorsun da isimlere gelince mi hatırlamıyorsun? Senin kafanı mengeneye alırım, isimleri teker teker ağzından dökerim. Milli Güvenlik Siyaset Stratejisi'ni ihtiyarlar adına kim yazıyor? Arkadaşın Hikmet, hatırlıyor musun? Kim yaktı onun evini? Kimler öldü orada? Herkes öldü! Kimsen kalmadı! Abdülhey nerede? Memati nerede? Bu hapları çok mu veriyorsunuz? Uyuşturuyor Polat'ı. Ne yapacağız Güray'ım bu Polat'la? Ama ne şekilde işte? Senin dediğin yere baktı çocuklar Polat'ım. Orada söylediğin belgeleri bulamadık. Orada yok. Gel Polat'ım gel. Sen beni tehdit ettin öyle mi? Sen bana racon kestin öyle mi? Kahramanlık da bir yere kadar Polat'ım. Ben de zamanında çok yaptım. Sonra baktım verdikleri madalyalar bir işe yaramıyor, tek tek astığım adamlara taktım. Son bir tane kaldı; Üstün Hizmet Madalyası. Onu da sana takacağım. Tabi tabi. Abdülhey'i istiyorum. Nasılsınız hocam? İyiyiz. Kumandanım. E az böyle adam yetiştirmedik ama neticede çözmesini de biliriz. Yapılsın hocam. Kime sızdırmış? Paşaya nüfus etmeye çalışalım, bakalım nasıl renk verecek? Kudret Hazarbeyoğlu.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 42 (9.10.2008)

Pencerelerden uzaklaşın! Herkes buraya, herkes buraya! Hadi. Hikmet battaniye, havlu ne varsa bulun! Hadi çabuk. Elinizdekileri ıslatın! Musluğu aç! Eren buraları da ıslat! Hadi çabuk, çıkıyoruz. Eren sen diğer tarafa geç. Hadi hadi. Hadi gelin. Çabuk! Hadi. Hadi baba. Hadi Hikmet, çabuk! İtfaiye geldi dayanın. Bu taraftan, gel bu taraftan. Hatırlamıyorum. Kırmızı Kitap. Gizli yerde. Bilmiyorum. Milli Güvenlik Siyaset Stratejisi. Türkiye'nin iç düşmanları, dış düşmanları, onlarla edilen mücadele, stratejik noktalar yazılıydı. Hatırlamıyorum. Deli Hikmet. Sen. Hatırlamıyorum. Öldüler mi? Herkes ölmedi. Memati yaşıyor. Abdülhey yaşıyor. Bilmiyorum. Hastanede. Tedavide. Orada. O zaman Abdülhey almıştır. Zerre aklın varsa beni burada öldür. Yoksa ben sana unutamayacağın bir madalya takarım.

İskender Büyük'ün Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 43 (16.10.2008)

Ne durumda Polat Alemdar? Güray'ım sen daha hâlâ anlayamadın mı Polat'ın taktiğini? Konuşmamak için komaya giriyor. 12 Eylül'de bazı mahkûmlar konuşmamak için kendini dövdürüyordu, hakaret edip saldırıp... E bazıları çok ileri gidince, mecburen komadan çıkarmıyorduk. Türkiye eski Türkiye değil. Artık şiddet hiçbir şeyin çözümü değil. Yok mu iki hap Güray'ım, şöyle içsin kuzu olsun Polat? Ne diyorsun avukatım duruşmanın seyrine? Ben de onu anlamıyorum Cemil; bunu onlar senden daha iyi biliyorlarken biz bu hücrede ne arıyoruz? Öfkenizi boşa harcamayın, daha sonra lazım olacak! Bu ülkede kahraman olmak için ya cephede mağrur olacaksın, ya cezaevinde mağdur olacaksın; bizim burada olmamız boşuna değil Cemil... Söyle! Gidelim Başefendi. Bu saatte sizi buraya kadar yorduk Kudret Bey. Binbaşım Kudret Bey, yorgunluk kahvesi içer. Buyurun buyurun. Görüşebildiniz mi paşamla Kudret Bey? Netice? Nasıl olur?

İsmimi zikretmenize rağmen? Demek ki bize dair birileri paşamıza yanlış malumat aktarmış. En iyisi biz paşanın üstündeki intibaımızı değiştirmeye bakalım. Güray'ım, Polat sorduklarımıza nasıl cevap vermiyor? Bu halde? Sen bizden niye saklıyorsun bildiklerini? E anlatmıyorsun da? Polat Alemdar, gerekirse kafatasını açar, içindeki beyini çıkarır, onun içinden tek tek kelimeleri söker, ama yine de senden öğreneceklerimi öğrenirim! Geldi mi İsrailli dostumuz? Teşekkür ederim beni kırmadığın için doktor. Tabi ki. İşte doktor, hastam bu! Merak etme, iyileşeceksin. Ne diyorsun doktor? Ya da? E canım, sen adamı iyileştir diye gelmedin ya? Savcı tam çıktığında haber verin. Çıkmayız Güray'ım. Haber gelmedi mi? Bu memlekette herkes kendini vazgeçilmez zannediyor. Tetikçi, o sağ mı? Bence yanlış yapıyoruz. Paşayı tanırım inatçı adamdır. Biz üstüne gittikçe o dediğimizi yapmayacak. Elimize geçtiğinde öldürmemiz gerekiyordu. Sizinki ne hocam? Benim işim öldürmek. Sizin işiniz de öldürmenin neticesinde kamuoyunu hazırlamak. E kamuoyunu hazırlamazsanız Sayın Hocam, tabi kan davası olur. Ya liste Ankara'ya gider, Güvenlik Kurulu Paşa tarafından ikna edilirse Kumandan? Bunca yılın emeği zayi olacak... Bütün adamlarımızı kaybedeceğiz. Abdülhey'e ulaşabildin mi Güray'ım? Güray sen yarın duruşmaya gelecek misin? Gelme boş ver. Nasılsa yarın da tahliye çıkmaz. Hoş geldiniz Sayın Savcı. Bu şeker beni bazen çok zorluyor. Sağolsun, revirdeki çocuklar alıştı da kalıcı bir sorunumuz olmuyor. Buyurmaz mısınız? Devlet bütçesinin niye açık verdiğini anladım Cemil! E bu kadar kaliteli yemek verirsen mahkûma tabi ki batarsın. Ömür boyu şeker hastalığına mahkûmum Cemil. Gel bakalım Binbaşım gel. Hayret. Gidelim.

Polat Alemdar'ın Dıyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 43 (16.10.2008)

Acıktım. KGT. Kamu Güvenliği Teşkilatı. Mayıs ayında. Görevim İskender Büyük ve oluşumunu deşifre etmek, açığa çıkarmak ve yok etmek. İskender Büyük'ten başka isim bilmiyorum. Okudum. Bilmiyorum. Saklamıyorum. Hatırlamıyorum. Bu herif bütün hesabımı bozacak. Evet. Ofiste. Abdülhey. Hatırlamıyorum. Abdülhey dokümanları yok edecekti. Devam edecek. Geçici olarak Abdülhey. Bilmiyorum. Bilmiyorum. Ormanda. Evet planladım. Evet söyledim. Evet ormana gitti. Hatırlamıyorum. Bilmiyorum. Bilmiyorum. Bilmiyorum. Bilmiyorum.

Maraz Ali'nin Diyalogları-*Adanalı* Bölüm 1 (3.11.2008)

Al. Uzaklaşın, hiç acımam vururum. Uzaklaşın. Vururum hepinizi. Hadi acele edin, hemen toparlayın kasayı. Tilki, sen de şu kameraları hallet. İbrahim bunu da mı siz yapıyorsunuz? Hadi abicim çabuk, sallanmayın. Hadi. Kalkın abicim, öğlen oldu dükkâna geç kalıyoruz hadi. Hadi fırlayın geç kalıyoruz. Dün gece gelen kızları gönderin hemen. Sıkı sıkı tembih edin; bir daha bizi bir yerlerde görürlerse tanımayacaklar. Ben zaten bıktım artık böyle ne idüğü belirsiz olan kızlarla takılmaktan. Bir daha çağırmayın böyle kızlar. Düzenli manita yapın oğlum kendinize. Adam gibi âşık olun, sürekli onunla takılın. Düzenli bir ilişki yaşayın yani. Lan çok sıkıldım her sabah aynı gerilimi yaşamaktan be. Banka işi bizim jübilemiz olacak çocuklar, ondan sonra bırakacağız bu işleri. Hadi bakalım herkes işinin başına, üstünüzü giyinin. Polislerimiz gelmiş gene. E ne yapacağız peki, arabaları ıslak mendille mi sileceğiz? Ha gidin okşayın tabi. Tepemizde yeterince polis yok zaten, bir de bunun için takın adamları peşimize. Toparlanın annen geliyor. Hoş geldiniz. Günaydın anne, hoş geldin. Yok ne yenisi anne, sabahtan beri çalışıyoruz burada değil mi? Ayşegül sen niye okula gitmedin? Hadi abicim hadi işinize bakın siz. Beyler ben bir ya-

rım saat belediyeye kadar gidip geliyorum. Artizyen değil oğlum bunun adı, artezyen. Tilki dükkâna mukayyet ol. Biliyorum. Hanımefendi hanımefendi iyi misiniz? Durun bacağınızı oynatmayın sakın, kırık olabilir. İyi de hanımefendi, ben öyle kendi yolumda gidiyordum. Siz öyle bir anda kendinizi yolun ortasına atınca... Bakın hanımefendi özür dilememi gerektirecek bir kabahatim olsa dilerim, ama burası yaya geçidi filan değil ki. Siz yanlış yerden karşıya geçmeye kalktığınız için... Sizi bir hastaneye götürmemi ister misiniz? Hanımefendi? Ama bu acımak değil ki? Ben sadece size yardım etmek için. Hanımefendi, hastaneye gitmek istemediğinizden emin misiniz? Benim bir yere geç kaldığım filan yok, sizi götürebilirim gerçekten. Peki, siz bilirsiniz. Tekrar geçmiş olsun, iyi günler. En azından sizi iş yerinize bırakmama izin verin. Bu saatte buradan boş geçen bir taksi bulmanız imkânsız hanımefendi. Hadi gelin bırakayım sizi. Taksiyi beklerken daha çok geç kalmayın işinize. Evet siz haklısınız gerçekten, size çarptığım sırada önüme bakmıyordum. Başımı arkaya çevirmiştim, başka bir tarafa bakıyordum. Özür dilerim. Evet o da doğru. Tamam, hadi gidelim. Burası mı? Hiç önemli değil. Siz öğretmen misiniz? Hâlâ beni affetmediniz sanırım. İyi dersler. Affedersiniz, bir saniye, bir saniye bekler misiniz? Hayır, aslında evet. Bana isminizi söylemeyi unuttunuz. Sizi aradığımda size isminizle hitap etmek isterim. Telefonla aradığımda yani. Ve bunun için telefon numaranızı da vermeniz gerekiyor tabi. Lütfen beni yanlış anlamayın. Ben öyle yeni telefon sapığınız olayım diye istemiyorum numaranızı. Sadece nasıl olduğunuzu bacağınızın durumunu filan öğrenmek için istiyorum. Öteki türlü çok vicdan azabı çekebilirim çünkü. Sonuçta her şey benim yüzümden oldu. Sekizde sekiz suçluyum. Ben de Ali. Meslek nedir abicim? Güzel. E bu taraflarda mı? Maşallah maşallah. Yine bekleriz abi. Bunların bir tanesi ev öteki de iş yeri anahtarına benziyor. İkisinin de adresini öğrenmeden gelme. Hadi acele et. Kaybetme yolu. Nedir? Güzel. Ben de tam sıkılmaya başlamıştım. Kan Kardeşim oluyor. Aynı mahallenin çocuğuyduk biz, Adanalı'yla beraber büyüdük. Aynı okullara gittik, polis kolejinde bile sınıf arkadaşıydık. Otur lan, polis değilim ben. Bir dolduruşa geldik gittik işte. Mezun olduktan sonra üç dört sene görev yaptık Adanalı'yla. Sonra ben sıkıldım. Kafam başka işlere kaydı. Birkaç disiplin olayı falan derken ihraç ettiler beni teşkilattan. Psikopatın önde gidenidir o. Bir açığımızı yakalarsa gözümüzün yaşına bakmaz. Ama Adanalı'ya da bu İstanbul'u dar etmek, benim için ayrı bir keyif olacak tabi. Saat çok mu geç oldu acaba? Belki sabah erkenden dersi vardır kızın. Rıfkı, kızı görmen lazımdı. Bir gözler var; ateş ediyor ateş... Ya benim aramamı bekliyorsa? Aramazsam bozulacak şimdi. İyi akşamlar. Bugün size arabasıyla çarpan dikkatsiz adam. Önemli değil. Akşam saati rahatsız etmiyorum umarım. Bacağınız nasıl oldu? Onu merak ettiğim için aradım. Çok sevindim buna. Rica ederim. Tekrar geçmiş olsun. İyi akşamlar. Kusura bakmayın tekrar rahatsız ediyorum sizi. Bir şey daha sormam gerekiyordu size de onu söylemeyi unuttum. Yarın akşam ya da sonraki akşam ya da size uygun herhangi bir akşam sizi akşam yemeğine davet edebilir miyim diye soracaktım? İyi ya işte yemekte bol bol sohbet edip tanışırız biz de. Bunu bir özür yemeği olarak da görebilirsiniz. Evet biliyorum orayı. O zaman yarın sekizde sizi oradan alacağım. İyi akşamlar. Canına mı susadın lan sen? Sen benim kız kardeşime nasıl el kaldırırsın lan? Öldüreyim mi lan seni? Öldüreyim mi lan seni? Karışma sen. Tilki şimdi değil. Tamam dikkatli git. Bu akşam bize bir tavsiyede bulunmuştun, hatırlıyor musun koçum? Akıllı olmamızla ilgili. Bu ay lüfer iyi dediler. Bağırma da beni dinle! Çünkü şimdi söyleyeceğim şeyleri bir daha tekrar etmeyeceğim. Hazır balığı da yedin. Bu sözleri yaz beynine. Eğer bir daha seni kız kardeşimin aldığı nefesin yanında görürsem ya da kız kardeşimin

ismini ağzında duyarsam buradan atarım seni aşağı. Anladın mı? Anladın mı beni? Biz yine de en baştan bir anlatalım, belki tam anlamamıştır.

Maraz Ali'nin Diyalogları-*Adanalı* Bölüm 2 (10.11.2008)

Kimse kıpırdamasın, kimse kıpırdamasın! Bu bir soygundur! Şimdi herkes yere yatıyor ve ellerini başının arkasında birleştiriyor. Hadi acele edin, çabuk. Ellerinizi başınızın üstüne koyun hadi! Acele edin, fazla vaktimiz yok. Hadi çık. Kimse kıpırdamasın, indir kafanı. Gündüz vakti elimizi kolumuzu sallaya sallaya soydurmazlar bize bu bankayı. Adanalı da artık İstanbul'da nefes aldırmayacaktır bize. Daha ince bir plan yapmalıyız. Hayır berbere. Hayır tıraş olacağız. İşler durgun be Salih Abi, ekonomik kriz fena bastırdı, millet arabasını ayda bir yıkatıyor artık. Hafif toparlayalım Salih Abi? Sen işine bak abicim. Yok daha uğramadı Salih Abi. Az bekleyeceksin İsmail, benim tıraşım daha bitmedi. Senin bu suratı birkaç yıl dinlendirmen lazım be İsmail, ancak gelir kendine. Ne istiyorsun İsmail, adam gibi söyle? Benim senin tavuğunla, tekerinle işim olmaz İsmail. Rahat bırak beni. Olmaz. Banka işinin arifesinde hadise çıkarmamız olmaz. Daha sakin takılmamız lazım. Adanalı'nın eline bir koz verirsek, orada yürür, gelir, biner tepemize. Tabelayı kaldıracağız. Nasılsın? Sor bakalım! Ömer? Bak kızım, kız arkadaşına el kaldıran adamdan adam olmaz. Kurtuldum de yürü git yoluna, eğer bir daha da seni rahatsız etmeye kalkarsa söyle bana. Tamam mı? Efendim? Akşam dışarı yemeğe çıkıyorum biraz güzel giyineyim dedim ne var bunda? Evet. Yok hayır kahveden arkadaşlarla çıkıyorum onun için böyle parfüm sıktım. Dur kız bağırma, annem duyacak şimdi içerden. Bir süre annemden gizlememiz gerekiyor bunu. Bak şimdi ya! İşinize bakın lan siz. Henüz tam buldum diyemem anne. Öyle bakıyoruz işte. Yok hayır tanımıyorsunuz. Yok annecim ya, daha çok var o aşamaya, biz çok yeni tanıştık bu akşam ilk kez buluşuyoruz. Yok annem ben böyle iyiyim, geç kalıyorum zaten, kızı bekletmeyeyim ilk geceden. Yolda tanıştık annem. Yok canını bildiğin asfalt araba yolunda işte. Dün sabah giderken arabamın önüne atladı, ben de çarptım ona. Arabanın önünde yerde yatıyordu ben de onu kaldırırken tanışmış olduk işte. Evet, hastanenin kafeteryasında yiyeceğiz yemeği. Şaka yaptım annecim şaka. Kızın durumu gayet iyi. Güzel bir balıkçıya götüreceğim onu. Başka bir sorunuz yoksa ben artık gidebilir miyim? Hadi lan işinize bakın. Sor bakalım. Öğretmen, ilkokul öğretmeni. Merhaba. Çok güzel görünüyorsun. Teşekkür ederim. Sürpriz. Ama önce kemerini takman lazım. Nasıl beğendin mi burayı? Söndürmemi ister misin? Bize şöyle güzel bir çoban salatası, beyaz peynir, mezelerden de getirin bol bol, balığı sonra söyleriz. Ne içersin? Ben de. Biz yine de tanışmamızın şerefine bir kadeh kaldıralım gene de. İyi ki sana çarpmışım. Rastlamışım yani pardon. Gerçekten özür dilerim, bundan sonra durup dururken önüme atlayan yayalara karşı çok daha dikkatli olacağım. Tamam tamam. Hadi anlat bakalım kimsin sen. Sıradan sıfatını çıkartıp yerine çok güzel demeliyiz bence. Benim bir oto kuaför merkezim var. Hayır canım. Oto kuaförüyüz. Sadece yıkamıyoruz, aynı zamanda iç dış bakımı da yapıyoruz. Sayılır. Dükkânın üstünde bir tane odam var, orada kalıyorum. Annem ve kız kardeşim de yakınımda oturuyor. Yok. Senin var mı? Kusura bakma. Geleyim mi?

Murat Şahin'in Diyalogları-*Aynadaki Düşman: Teşkilat* Bölüm 1 (17.4.2009)

Kimsin sen? Ne işim var benim burada? Ne istiyorsun benden? Bilmiyorum. Hiçbir şey hatırlamıyorum. Hâlâ hiçbir şey hatırlamıyorum. Yedi yüz. Bu bomba demek. Nasıl bildim ben bunu.

Tahir Baba ne oldu? Ne oldu ya, bir dakika? Niye sinirlendin Tahir Baba? Bilmiyorum. Bilmiyorum ki? Al, bu kadar param var, nereye kadar götürürse. Unutmuşum. Kimim ben ya? Ölmüş. Pardon odaları karıştırmışım. Sakin ol sakin ol, sana zarar vermek için gelmedim. Ben de bilmiyorum kim olduğumu. Bu kart, bu kart getirdi beni buraya... Sadece Lord. Başka bir şey bilmiyorum. Ben de kendime bunu soracaktım. Gizemli dünyama hoş geldin. Bu anahtar kim bilir nerenin anahtarı? Nereye? Dışarı mı çıkıyoruz?

Murat Şahin'in Diyalogları-*Aynadaki Düşman: Teşkilat* Bölüm 7 (29.5.2009)
Sağol. Çok var da, tanımadığım numaralara çıkmıyorum. Hiçbir şey bildiğin gibi değil Ramo. İyi dinle şimdi, bütün bunlar bir oyun. Ateş etmeyin, teslim oluyorum. Barocan hasta yerine beni gönderdiler. Bilmem bunu zaman gösterecek. Güzelmiş.

2009 Ezel Bayraktar'ın Diyalogları-*Ezel* Bölüm 1 (28.9.2009)
Buraya uzun bir yoldan geldim. Daha uzun bir yolum var. Bu hikâyenin sonu nasıl bitecek bilmiyorum. Ama nasıl başladığını biliyorum. Bu hikâye Ömer'le başladı. Ömer'in ona hamilik eden bir arkadaşı vardı. Ne zaman darda kalsa yardımına koşardı. Adı Ali'ydi. Ama mahalleli onu lakabından tanırdı. Ömer'in çocukluktan ayrılmaz bir dostu vardı. Kankası, başının belası Cengiz. Bir de Ömer'in deliler gibi sevdiği, sırılsıklam âşık olduğu uğruna canını vereceği bir kız vardı; Eyşan. Ömer iyi çocuktu. Ama fena bir kusuru vardı; insanlara fazla güveniyordu. Sırf seviyor diye onları tanıdığını zannediyordu. Eğer geri dönebilseydim ona söylerdim; Ömer derdim, her ihanet sevgiyle başlar. Benim adım Ezel. Buraya intikam almaya geldim. 12 sene önce Ömer askerden döndü. Yeni bir hayata başlayacaktı. Öpeyim baba. Nasılsın babacığım? Ne var lan? Ali Abi'm. Dur bakalım Ali Abi; kendime gelene kadar yine Ali Abi diyeyim sana. Ne o, içki mi içtin lan? Dağıttın mı sen yine? Aferin sana! Eksik olma. Çok özledim ya Eyşan. Askerdeyken bir kere bizi pusuya düşürdüler, öyle bir mağaranın içine attık kendimizi. Yanımda çavuş ateş etsene yapıyor. Ben elimi yumruk yapmışım, açmıyorum. Kafamda, çünkü senin elini tutuyorum. Sanki elimi açsam kaçıp gideceksin. Komik oldu biraz. Çavuş elimi açmaya çalışıyor ben sıkıyorum. Açtın mı peki sonra? Açtım tabi, çatışma var ne yapacaksın? Annem öyle şeylere aldırmaz benim, insanın içini görür. Oğullarının âşık olduğu kızı. Baba, hani sahilde yeni bir otel açıldı ya... Onun casinosu var. Orada çalışıyor Cengiz. Neyi? E okul ne olacak peki? Ya? Niye bana söylemiyorsun ki önce. Korktun da, başlamışsın zaten. Ne alakası var? Olabilir vallahi. Ne diyorsun lan sen Cengiz? Sen işine bak, Eyşan bilir bir kere kendini. Neymiş mesele? Ya hadi yürü içeri Cengiz. Ya Eyşan'ın parada marada gözü yok. Cidden Allahsızsın lan sen Cengiz. Küsmedik ki zaten, alıştım ben senin eşekliklerine. Benim hayatımın en mutlu günü, 12 yıl önce bugündü. 12 yıl önce bugün, dünyanın en mutlu erkeğiydim. Şebnem, Kamil Abi sizle bir sır paylaşmıştım. O sır size emanet. Bundan sonrası, bundan öncesi gibi olmayacak. Diyorum ki ortada bir borç varsa o borç kapandı. Bugünden sonra benim önümde başka bir yol var... Ben yıllardır bugünü bekliyorum ama kimseye bu yolda benimle gelin diyemem. Eğer gelirseniz hayatınızı tehlikeye atarsınız. Gelirseniz aptallık edersiniz. Hakkınızı helal edin. Bir de Cengiz tabi. Benden de mi iyi yani? Yalan söylediğinde yüzüğünle oynuyorsun. Eyşan da geliyor mu oyuna? Nasıl görünüyorum? Ali Abi, bugün biraz erken çıkabilir miyim? Eyşan'a söz verdim, onu bir yere götüreceğim. Ciddi. Ali Abi, abi ben âşığım bu kıza. Yok ondan değil abi. Yok yanlış anladın abi. Ali

Abi? Abi ya iş aldın başına benim yüzümden. Kerpeten Ali ha? Gel gel. Hoş bulduk. Sağol tertip. Sürpriz. Bir gün bak biz de burada oturacağız. Niye oturmayalım, neyimiz eksik? Hem birkaç seneye kadar ben de Ali gibi usta olurum. Eyşan sen niye benlesin kız? Kimle istesen olursun? Şu aşağıdakilere bak, hepsinden güzelsin. Eyşan doğruyu söyle, sen beni gerçekten seviyor musun? Sevmiyorsun yani beni. Şarapla tatlandırılmış kaz ciğeri. Hayvanları zorla şişmanlatıyorlar, sonra karaciğerleri yağlanınca kesip alıyorlar. E her güzel şeyin bir bedeli var. Güzel annem benim. Bir yere gitmiyorum akşama geleceğim. Ne oldu? Babamlarla konuştum, Eyşan'a gidiyorum, evlen benimle diyeceğim. Sana bir şey göstereceğim. Eyşan seninle bir ömür geçirmek istiyorum, benle evlenir misin? Allah'ım yardım et! Şebnem, resepsiyondan bir ağrı kesici alır mısın? Şebnem sen getirir misin lütfen? Her şeyimi aldılar. Ailemi, arkadaşlarımı, tüm hayatımı aldılar. Ben hâlâ onun gibi bir... Bu nasıl bir büyüdür Allah'ım? Allah'ım bu nasıl bir ceza? Ama artık hataya yer yok. Hata yok. Ama unutamıyorum abi unutamıyorum. Abi o montu bir yerden tanıyor muyum ben? Ömer o günü hiç unutmadı. Birlikte zengin olduklarını, çocukları olduğunu, birlikte yaşlandıklarını hayal ettiler. Ömer'in o gün hayal ettiği hiçbir şey gerçek olmadı. Ama o gün, hayatta mutlu olduğu son gündü. Cengiz; otur oğlum, etme içine be günün. Bende daha neler var. Ver abi şu silahı. Hâlâ kardeşinim. Oğlum senin için de veririm. Seviyorum çünkü Cengiz! Abi saçmala, tamam. Bak şimdi alıyorum silahı Cengiz. Işık yok, teyzen yatmış. Yarın belki size gelebiliriz. Evlenince her gün aynı evde kalacağız. Hani sevmeyecektin kız? Ben de seni çok seviyorum Eyşan. Ben de seni çok seviyorum Eyşan. İçim acıyor. Seni o kadar çok seviyorum. Seni seviyorum Eyşan. Ne kadardır uyuyorum. Oyun başladı mı? İniyoruz. Abi ne oluyor ya? Eyşan, Eyşan iyi mi? Ne olur, Allah aşkına biri bir şey söylesin, çıldıracağım ya? Ne oldu? Beni niye kapadılar buraya? Orada benim bir arkadaşım falan mı vardı, bir yanlışlık mı oldu, ne oldu? Ne gazetesi kafama cop yedim. Kaç saattir buradayım kimse gelip bir şey söylemiyor bana, gazete mi okuyacağım şimdi? Dün sabaha karşı beş sularında, Sezgin Otel'in kumarhanesinde filmlere konu olacak bir soygun yaşandı. Bir güvenlik görevlisinin öldürüldüğü soygundan iki saat sonra bir ihbarı değerlendiren asayiş ekipleri, soyguncuyu gizlendiği evde kıskıvrak yakaladı. Ne oluyor ya? Ya ben bir şey yapmadım. Ben öyle bir şey yapmadım, ben suçsuzum. Benim silahım falan yok. Hayatımda bir kez askerde silah tuttum. Başka da silah filan tutmadım. Hayır. Nerede buldunuz bunu? Ben yapmadım. Eyşan. Eyşan? Kimsin sen? Tanımıyorum seni kimsin sen? Baba. Anne. Ömer o gün hapse girdi. Bir daha da oradan çıkamadı. Ömer'in katilleri kendilerine mükemmel bir hayat kurdular. Ama hesap etmedikleri bir şey var; intikam ölümden güçlüdür. Benim adım Ezel, Ömer'in hikâyesinin bittiği yerde benimki başlıyor. Bensiz başlamayacaktınız herhâlde? Çıkarken bir daha sorun. Ezel Bayraktar, memnun oldum... Yardımcım Şebnem Hanım. İyi akşamlar beyler.

Ezel Bayraktar'ın Diyalogları-*Ezel* Bölüm 2 (5.10.2009)

Zannetmiyorum. Ben sizi daha önce görsem unutmazdım. Oyuna başlayalım mı? Pod. Sadece o mu kaldı? Çok para. Doğru zamanı bekliyordum. O zaman bahisleri biraz yükseltelim. İki yüz elli bin. Yardım ister misiniz? Ben Ömer. Maalesef her güzel şeyin bir sonu var. Alacağımı almışım. Niye devam edeyim? On dakika mola verelim mi? Ben biraz cephane alayım, siz de biraz nefeslenirsiniz. Dur biraz daha beklesin. Onun cezası iki milyonu geçer. İnsanın zayıf noktası nedir sence? En çok sevdiği şey. Kazanmak. Cengiz hayatta her şeyden çok, kazanmayı sever. Eyşan. Oğ-

lum, ne yaptın lan gene? Eyşan; bu Ali, bu da Cengiz diyorum; ya şu kadardan beri Kardeşiz biz. Bak sen sevdin o tatlıyı, biraz daha koyayım mı sana? Sen gözünü açıp kapayıncaya kadar döneceğim ben, merak etme sen. Baktığı çıkar ha. Bırak da annem hımlasın. Üç vakte kadar mesela. Bak, artık var ama öyle değil mi anne? Sağol baba, Allahaısmarladık. Bizimkilere iyi bak ha. Ali Abi, sen de bu adama dikkat et. Benim yokluğumda dağıtır şimdi o. Abi şu işe bak ya. Ne yaptım da hak ettim kız ben seni. Bana yaz. Yoksa askerde kafayı yerim Eyşan diye biri var mıydı, yoksa rüya mı görüyordum diye. Ne oldu? Neden korkuyorsun? Bak gitme de gitmem. Umurumda değil yemin ediyorum, gitme de gitmem. Tamam canım. Burası o kadar soğuk ki sanki zaman donmuş. Geldiğinde seni nasıl bulacağım acaba, sen de dünden bugüne başka biri mi oldun yoksa? Dönememekten çok döndüğümde aynı Eyşan'ı bulamamaktan korkuyorum. Güzel bir yer yapmışsınız. Çok emek harcamışsınızdır. Otel işi aileden mi? Daha önce? Doğrudur. Bir kadın. Sonra? Tuttum. Söyle. Yok takip et. Dediğimi yap sen. Benim için yok. Oynuyor muyuz? Askerde hep seni düşündüm. Nasıl özledim Eyşan, çıldırtacaktın beni! Kazanmak için. Ne için oynuyorum? O kadar kötü birine mi benziyorum? Pas. Kazandınız, oyun sizin. Durun daha yeni başlıyoruz, bunun rövanşı olacak. İlk defa olmaz. Ne yaptın? Olur öyle şeyler. Benim oynadığım oyun pokerden daha çetrefil. Kamil yerini söyle. Değilsin, değilsin de her şeyi oyun zannediyorsun Cengiz. O zaman kendine başka oyun arkadaşları bul Cengiz. Eyşan, Eyşan bak emin misin yarın? Seni seviyorum Eyşan. Eyşan. Eyşan. Eyşan. Eyşan. Eyşan. Sakin ol Can kıpırdama. Kıpırdama. Ho ho aferin oğlum. Aferin oğlum. Aferin oğlum. Dur oğlum, aferin. Aferin aferin. İyi misin? Aferin sakin ol, sakin. Var mı bir şeyin, buran mı acıyor? Dur bakalım. Ha burada bir şey yok. Acımıyor değil mi? Aferin sana. Bilmem, belki görürsün. Biliyorum canım biliyorum. Kalkabilecek misin? Hadi bakalım. Hadi bakalım. İyi misin? Bak işte, Eyşan'ın da bulduk zayıf noktasını.

Maraz Ali'nin Diyalogları-*Adanalı* Bölüm 31 (11.9.2009)

Memleketinden, insanından umudun kesik değil diye ipe çekilmeyip de atılırsan içeriye, yatarsan 10 yıl 15 yıl daha da yatacağından başka; sallansaydım ipin ucunda keşke, bir bayrak gibi demeyeceksin. Yaşamakta ayak direyeceksin. Belki bahtiyarlık değildir artık, boynunun borcudur fakat; düşmana inat bir gün fazla yaşamak. İçeride bir tarafınla yapayalnız kalabilirsin, kuyunun dibindeki taş gibi. Fakat öbür tarafın dünyanın kalabalığına öylesine karışmalı ki; sen ürpermelisin içerde, dışarda kırk günlük yaprak kıpırdasın. İçerde mektup beklemek, yanık türküler söylemek... Bir de yüzünü tavana dikip sabahlamak tatlıdır ama tehlikelidir. Tıraştan tıraşa yüzüne bak, unut yaşını. Koru kendini bitten, bir de bahar akşamlarından. Bir de ekmeği son lokmasına kadar yemeği, bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiçbir zaman. Bir de bakarsın sevdiğin kadın sevmez olur. Ufak bir iş deme, yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir içerideki adama. Dağları deryaları düşünmek fena... Durup dinlenmeden yazmayı bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana. Bir de ayna dökmeyi. Yani içeride 10 yıl, 15 yıl, daha da fazla hatta geçirilmez değil geçirilir. Kararmasın yeter ki sol memenin altındaki cevahir.

Maraz Ali'nin Diyalogları-*Adanalı* Bölüm 32 (18.9.2009)

Ben de seni çok özlüyorum. Ama özlediğim kadın sen değilsin İdil. Sevdiğim kadın meğer hiç yokmuş, hiç olmamış. Ben pervane misali ateşin yalancı ışığına kandım, sonunda da yandım kül oldum. Bittim! Lütfen bir daha buraya gelme. Hayatımın sonuna kadar bir daha yüzünü görmek

istemiyorum. Artık tanışmıyoruz artık benim için yaşamıyorsun. Sizin ne işiniz var abicim burada? Ne yaptınız da girdiniz oğlum içeri? Ulan yoksa çeteyi ele mi verdiniz? Eşeği bilemem ama siz birazdan öleceksiniz abicim. Allah Allah, neymiş bakalım amacınız? Ben buradan kaçmayı düşünmüyorum. Kaçıp da ne yapacağım? Niye kaçacağım? Nereye kadar kaçacağım? Koca bir hayat kaçıp saklanarak geçer mi? Burada iyiyim ben, kafamı dinliyorum. Parçaları yeniden yerine oturtuyorum. Buraya girmeden önce kendimi kaybetmiştim, yolumu, yönümü. Kendimi yeniden bulabilmek için yalnız kalmaya, yaptığım tüm hataları oturup düşünmeye ihtiyacım var. Eyvallah geçmiş olsun. Ne diyorsun lan sen, ne diyorsun lan sen? Ne diyorsun? Ne diyorsun? Bırakın, bırakın. Bırakın lan. Bırakın. Bırakın lan beni. Bırakın. Bırak. Tekin, Ferruh, Boncuk. Şu yaptığınız kaçma planını bana anlatın bakayım. Bu gece buradan kaçıyoruz. Kesin lan artık dalgayı. Durumun ciddiyetinin farkında değil misiniz? Bir an önce buradan kaçıp Idil'i kurtarmamız lazım. Hâlâ anlamadınız mı oğlum, beni yok etmeye çalışanlar bütün hapishaneyi ele geçirmişler. Benim dışarı haber göndermeme izin verirler mi sanıyorsunuz? Onun sevgisi sahte olabilir ama benimki gerçekti. Değişen her duruma uyup da kendi de değişen aşka, aşk demem ben demiş şair. Idil'in hayatı tehlikedeyken bu duruma umarsız kalırsam, onu kurtarmak için elimden geleni yapmazsam, o zaman ben de onu hiçbir zaman sevmemiş olurum. O zaman benim de ondan hiçbir farkım kalmamış olur. O zaman ben de en az onun kadar kötü olmuş olurum. Buradan öyle tüneller falan kazıp, duvarlardan atlayarak kaçamayız ön kapıdan.

İskender Büyük'ün Diyalogları-***Kurtlar Vadisi: Pusu*** **Bölüm 64 (24.9.2009)**

Geçmiş olsun Polat'ım, çok korkuttun bizi. İyi misin şimdi? Bizim gibi adamlar iki yerde huzur bulurlar. Bir mezarda bir mahpusta. Buraya seninle konuşmaya geldim, itişmeye kakışmaya değil. Biz birbirimizi yerken, adamlar memleketi yiyor Polat Alemdar. Her şeye laf ettiririm, memleket sevgime laf ettirmem. Her şeyi göze alıp seninle buraya görüşmeye geldim. Benim tek başına gücüm bu aşağılık adamları yok etmeye yetmiyor. Artık yaşlandım. Benim zekâm senin bileğinle birleşmek durumunda. O zaman elini çabuk tut, onlardan önce sen almaya bak. Ben, senin akıllı bir adam olduğunu zannetmiştim. Belki akıllısın ama körsün kör. Gözünün önünde Başbakan'ı vurdular. Sen ne manaya geldiğini anlamıyorsan, e benim sana söyleyecek hiçbir şeyim yok. Anlamıyor musun öldürtmediler. Önce sana kurtarttılar, sonra adamlarına vurdurttular. Sen Başbakan olsan uyandığında ilk iş ne yaparsın? A bildiklerimi mi istiyorsun? Sen adamları ceza evinden kaçırmadan burada yakacaklar, kimsen kalmadığında yanıma gel sana her şeyi anlatacağım. Cins senin sülalendir, densiz. Umarım bu densiz canını sıkmamıştır Cevat. Cevat Başbakan'ı vuran polis senin korumalığını yapmış. Bana bak Cevat, bana adam gibi cevap vereceksin. Başbakan'ı vuran polise emri sen mi verdin? O zaman bu polisi himayene almanı senden kim istedi? Ben kimseye liste miste vermedim. Benim verdiğim listenin içine kendi adamını sızdıranlar, senin benim kapattığım her delikten sızdıracak bir şey bulurlar. Dikkat et Cevat bu işi senin üstüne kapatacaklar. Gel. Söyle Rıdvan Albay. Başbakan vekili mi imzalamış kararnameyi? Başbakan gözünü açıp İskender mi dedi? Aferin be Yılmaz. O psikopat Cemil bile seni fark etmedi ya aferin Yılmaz'ım. Var, var, var, onun da zamanı var. Sen vazifeni bitir, seni yanımdan ayırmayacağım. Bu ne rezalet İnci? Ya sen sahibi olduğun gazeteyi okumaz mısın? Dur ben sana okuyayım, şükür İskender müsteşarlıktan gitti. Göreve geldiği günden beri ülke adeta kan gölüne döndü. Patlayan bombalar, faili bulunmayan cinayetler derken Türkiye, Başbakan'ını koru-

yamadı. Yok mu bu adamı görevden alacak biri derken, nihayet İskender Büyük kamu güvenliği müsteşarlığı görevinden alındı. Kızım sen beni delirtmek mi istiyorsun? Beni kimse görevden almadı. Ben istifa ettim ben. Ama senin gazeten, yani baban senin itibarını da benim itibarımı da iki paralık etmek istiyor. Buna izin vermeyeceğim İnci. Babanı da o hokkabaz Yıldız'ı da kendi ellerimle asacağım. Veriyorum git bu işi düzelt.

Polat **Alemdar'ın** Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* **Bölüm 64 (24.9.2009)**

Ben Polat Alemdar. Beni iyi dinleyin. Başbakan'a suikast yapılacak. Bu iş camide olacak. Başbakan'ı oradan çıkarın. Devam et. Başbakan'ın durumuyla ilgili bilginiz var mı? Yanında bizden kimse var mı? Kimse söylemedi ama bir şekilde orada olmamı istediler. İskender bunu yapmayı başaramadıysa, tetiği çeken elin arkasında kim var? Neden ölmesini istemediler o zaman? Başbakan'ı vuran, onu tehdit eden Gladio değil mi? Gladio'nun bunları yaptığını biliyordunuz, yapacağını da biliyordunuz. Neden Başbakan'ı uyarmadınız? Nasıl bu kadar sızabildiler? Adamlar her yere nüfuz ettiler. Buna da siz izin verdiniz. Şimdi de benden bunları temizlememi istiyorsunuz. Nedir açılım? Onları biliyorum. Yani Gladio'yla mücadele açılımını soruyorum. Eleman yetiştirmeye mi başladınız? İskender bunlardan biri mi? Şimdi onu tamamen tasfiye sürecindeler. Kim yürütüyor bunu? Davut Tataroğlu değil mi? Senin ne işin var burada? Sen artık mezara gir de, biz de huzur bulalım. Memleketi sevmek sana mı kalmış İskender? Sarılacak hiç yerin kalmadı mı ki bana geldin? Sen kendine zeki diyorsun da, senin aklını kullanmayan bir Mozambik kaldı. Şunu kabul et; senin ne zekân var, ne aklın var ne de yüreğin var. Çünkü satılmış adamların hiçbir şeyi olmaz. Bir tek canın var, onu da ben alacağım. Başbakan'ı sanki sen öldürmeye çalışmamış gibi konuşuyorsun ya. Ben senin gibi hayalperest değilim ki, darbeci yatayım Başbakan olarak uyanayım. İskender, madem çok konuşmak istiyorsun, Gladio'yla ilgili bildiklerini anlat ben gereğini yapayım. Bırakın. Memati planı değiştiriyoruz. Evet. Onun peşine sonra düşeriz Memati. Rıdvan Albay'la buluşacağım. Bakalım sizi buradan başka bir yere nakledebilecek mi? Memati, bu kadar kolay mı? Devir değişti Memati. Nasıl bir hücre? Araştırmanız tam olarak ne zaman sonuçlanır? Başbakan'a bilgi verdiniz mi? Güzel. Üç aydır bunu araştırıyoruz Albay'ım, artık bir sonuç almak istiyorum. Sizden bir ricam olacak. Mematilerin yerini değiştirmemiz gerek. Fazlasıyla rahatlar. Çok kalmayacaklar nasılsa, varsın biraz sıkıntı çeksinler. Bu akşam nakillerini halledelim olur mu? Durumu nasıl? Bizim hastaneye aldırabiliyor muyuz Albay'ım? Hikmet yaralanmış baba. Müsaadenizle ben gidip bir bakayım. Yarın görürsünüz anne. Geçmiş olsunla olmaz, o da hastaneye gelsin. Niye aramış? Senden başka kimsede bir şey var mı? Yarın yine uğrarım Hikmet. Merak etme sen. Ne yapalım ölsünler mi Bulut? Ben devlet için çalışıyorum Bulut. Devlet benim babamın uşağı değil, benim için çalışmıyor. Henüz mağdur olduğun bir şey yok. Yaşıyorsun daha ne? Bulut Tataroğlu Holding'de otuz sene sürdüğün saltanata say. Benim canımı sıkma. Sanki ihtiyarlar seni aldığında bunları bilmiyordun? Mematileri nasıl kurtaracağımı çözene kadar sürer işim. Ebru, çocuklar seni eve bıraksın. Anlamadım? Buldum. Bulut? Alo? Nedir durumunuz Memati. Var Memati. Size Hüsnü'yle bir şeyler gönderdim. Yiyecek miyecek işte Memati. Memati yemeği ye iyi olacak. Memati yani şimdi telefonda mı konuşalım her şeyi. Belli Memati belli anlarsın. Başbakan'la görüşmeye gidiyorum Memati. Memati bir şey anladığın yok. Ya hepiniz yemeğinizi yiyin Memati. Zıkkım iç Memati. Estağfurullah. Devletin kurumları, istihbarat örgütleri var. Onlar değil de niye ben? Bunu ne sıfatla yapacağım? Benim ça-

lışma şeklim sizi de Cumhurbaşkanı'm da bütün kurumları da rahatsız eder. Hüsnü dediğim kadar koydun değil mi? Kardeşim, adamları buradan sağ çıkaracağız. Bulut minibüste bekliyor. Herkesi arka tarafa götür. Erhan. Erhan iyi misin? Seni bizim hastaneye aldıracağım tamam mı? Fırlat. Benzin mi kokuyor?

İskender Büyük'ün Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 65 (31.9.2009)

Bakalım sana konuştuğu gibi bana konuşabilecek mi baban? Vardır güvendiği bir yerler İnci. Ben hayatımda hiç boşu boşuna bir şey yapmadım. Ama bu hariç. Cehenneme. Buraya Davut'la konuşmaya geldim. Ama seninle de konuşacağım Yıldız. Kim bu yakışıklı? Senin nezdinde kızından daha büyük hatırım olmasına sevindim. İnci'yi kapıdan çevirdiler, beni çevirmediler. Gazeteleriniz Başbakan Suikastı'nı üstüme yıkmaya çalışıyor. Ben karışıyorum senin karışmana gerek yok. Bu adamları tek tek işten atmazsan, ben seni bu holdingin camından aşağı atacağım. O Amerika'dan gelen yakışıklının adını bilmediğim için buraya yazmadım, onu da şimdi söylüyorum. Ne zaman geri çekilip ne zaman ileri gideceğime ben karar veririm. Kararları elinde kalem olanlar değil, silah olanlar verir. Uykum yok. Sen bana gideceği hastaneyi söyle İnci'm, ben babanı tedavi ederim. Tuzluğu uzatsana. Bir de müzik insanı rahatlatır derler. 20 yıldır keman çalışıyorsun hiç mi rahatlamadın be çocuk? Belli.

Polat Alemdar'ın Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Pusu* Bölüm 65 (31.9.2009)

Bas gaza. Üç deyince atlayacağız. Üç. İyi mi herkes? Tutun şunu. Abdülhey. Geliyor musun? İyi. Evde pansuman yapacak malzeme var mı? Yok bizim evde. Ebru yanında. Bakıcı kadınla beraber. Hayırdır Memati? Muro! Uzaktan takip edin Albay'ım. Öfkeyle bir şey yapmasını istemiyorum. Teşekkür ederim. Bilmiyorum Memati. Bir görüşeyim bakalım ne çıkacak. Abdülhey firarisiniz. Ebrucum ben ne yapayım bakıcı gelmediyse? Canım, bebeği de al anneme git olur mu? Kaç kişi bu ekip? Diğerleri kim? Kime bağlı bunlar? İsimlerini, kimliklerini nasıl bilmiyorsunuz? Devlet niye bunları takip etmekten vazgeçmiş? Bu durumdan kimsenin haberi var mı? Time gerek yok operasyonu ben yaparım, siz diğerini araştırın Albay'ım. İyi ya Albay'ım kimsenin hayatını tehlikeye atmıyoruz işte. Ne demek müsait değil? Abdülhey adres veriyorum, yaz. Memati nerede? Alo? Neredesiniz? Memati, o ne ses arabada? Ne demek yok? Memati eve mi geldi? Kafayı mı yedin sen Memati? Ne iş halledeceğimizi biliyor musun Memati? Adamın kod adı Çoban. Abdülhey bir; siz firarisiniz. İki; biz burada olduğumuzu duyurursak diğeri anında yok olur. Koyunların gittiği yol var. Yarım saate hava kararacak. Kararsın öyle girelim. Siz buradan gidip yolu tutun, ben yandan dolaşacağım. Bebek? Sızlanma buralarda. Çoban çocuk kaçıracak adam değil, bizi öldürmeden hiçbir yere gitmez. Memati! Ya buradan hep birlikte çıkacağız ya da burada hep birlikte öleceğiz Memati. İkiye bölüneceğiz. Bırak Abdülhey bizi izliyor. Arkadan dolaşacağım. Buradan çıkabilmem için ateş etmeniz lazım. Üç deyince. Bir iki üç. Gidecek bir yer yok. Yolun sonuna geldin. Ya benimle işbirliği yaparsın ya da ölürsün. Plastik kokuyor. Şununla bir ilgilen Abdülhey, bakalım bir şey çıkacak mı? Ebru sen bebeği nasıl bunlara bırakıp gidersin? Bil bilme, sana bir şey bırakılmışsa başından ayrılmazsın. Gelsene sen biraz. Çocuğun babasının firari olduğunu bilmiyor musun Ebru? Onun burada olmaması lazım. Bana söyleyeceksin, neden böyle davrandığını söyleyeceksin. Ebru üç aydır bir tavır yapıyorsun ama tavrının ne olduğunu anlamak mümkün değil. Bir gün kalkıyorsun bunaltacak kadar ilgi gösteriyorsun... Sö-

zümü bitirebilecek miyim? O ne demek Ebru? Hayda? O nereden çıktı şimdi? Söyledim. Hayır. Öyle demek istemedim. Ebru ben seni de, evliliğimizi de seviyorum. Rıdvan Albay'la konuştum. Sabotaj olup olmadığını araştıracak. Siz nereden tanıyorsunuz Profesör'ü? Yazınızı okudum. Doğru şeyler anlatmışsınız, ama keşke yazmasaydınız. Bölgedeki mobese kameraları tek tek incelensin Albay'ım. Bir, Profesör işini çözemezsek bu işin arkası gelir. Mematilerin durumlarıyla ilgili bir haber var mı? Beşinci adama dair bir bilgi ya da belgeye ulaşabildiniz mi? Henüz sizin tahliyenizle ilgili haber gelmedi. Hava onu gösteriyor Memati. Ama devletin işi belli olmaz. Var. Rıdvan Albay arıyor. Ne müsteşarlığı benim öyle bir talebim olmadı ki? Rıdvan Albay'la görüşmem lazım. Bir ipucuna ulaşmış. Firariyken devlet kurumuna giremezsin Abdülhey. Siz burada durun. Ben aradığımda da burada olun. Başbakan önermiş, Cumhurbaşkanı reddetmiş.

İskender Büyük'ün Diyalogları-*Kurtlar Vadisi: Gladio* (20.11.2009)

Kim demiş emekli olduğumu? Her zaman ne yaptıysam; devletime hizmet. Burada olduğumuzu öğrendiler. Apo nerede? Apo likuya? Koderi da çul? Konuştur şunu. Apo kaçtı. Nasıl kaçtı işte kaçtı. Buralarda bir yerde ama yok işte. Evin içindeyim. Biri bizi sattı. Açma. Hoca bu operasyonu başka kimler biliyordu söyle bana. İyi o zaman beni orada PKK'nın kucağına sen attın öyle mi? Sen mi bana öğreteceksin neyin devlet sırrı olup olmadığını? Ben bu adamları istemiyorum. Böyle haddini bilmez adamlar beni savunamaz. Avukatlık soytarılık değildir. Ben yıllarca memleketimi tek başıma savunmuşum, kendimi mi savunamayacağım? Ben bu mahkemede Gladio'nun ipliğini pazara çıkarıyorum var mı bunları dinlemeye gücünüz? Ben idamdan da korkmam, müebbet hapisten de. Devletim beni idam sehpasında görmek istiyorsa; orada olurum, hücreyse orada. Ama mesele devletin ne istediği meselesi değil, mesele devletin bekası meselesidir; bağımsız olma meselesidir. Anlatacağım. Size Gladio'nun ikinci adamını anlatacağım. Yazın bunu, İskender Büyük ikinci adamı açıklayacak. Görüşmüyorum ziyaretçiyle miyaretçiyle, anlamadınız mı daha bunu? Yine hangi geri zekâlıyı yollamışlar? Kaç yaşındasın sen? Kimdi senin ceza hukuku hocan? İyi o zaman sen git Köksal gelsin. Peki Avukat. Söyle bakalım bu dava askerî ceza mahkemesinde mi görülmeli, bu mahkemede mi? Sen beni böyle mi savunacaksın? Sen benim suç işlediğimi peşin peşin kabul etmişsin, bir de beni mi savunacaksın? Askerî mahkemede mi, sivil mahkemede mi? Sen bununla mı doldurdun sınav kâğıtlarını? Belli; başka kimse seni bu cahilliğinle geçirmez. Ayşe bana bak, ben İskender Büyük'üm. Benim kanımı canımı her şeyimi almak beni yok etmek isterler, o yüzden senin gibi iki lafı bir araya getiremeyen genç bir avukatı yollarlar bana. Ben bunlara alışığım ama sen nasıl anlamıyorsun bunu? Ve beni savunabileceğini zannediyorsun. Seni ne kadar aptal bulduklarından şüphelenmiyor musun? Benim davam avukat yetiştirme davası değil. Ben de çocuk bakıcısı değilim. Hukuk fakültesine geri gönderdim. Apo'ya operasyon düzenleneceği haberini kimin verdiğinde kalmıştık. Size Gladio Operasyonu'nun ikinci adamının bizzat benimle yan yana, omuz omuza çarpıştığını anlatıyorum. Emri de ondan aldım, bilgiyi de. Başka bilgi kaynağım yok benim. Adını zamanı gelince söyleyeceğim. Zamanı gelince diyorsam zamanı gelince. Madem beni müebbetle yargılıyorsunuz, her gün gazeteler televizyonlar bas bas bağırıyor; bütün katliamları eylemleri benim yaptığımı söylüyorsunuz; o halde beklemeyi de bileceksiniz. Ben ne söylersem o. Ne zaman istersem, o zaman. "1 numara"nın adının önemi yok. John, Jack, William demişim fark eder mi? Onu mahkemeye çıkarabilecek misiniz? Apo'ya haber veren Reis-i Cumhur değilmiş. Bunu onun ölümünden sonra öğrendim. Öldürülmesinden sonra. Sayın Cum-

hurbaşkanı'na, bölücübaşına operasyon bilgisini siz mi verdiniz? Biz bölücübaşını öldürsek örgüt bir ayda dağılacaktı. Bu mesele de bitecekti. O zaman, öldürülmesi talimatını niye verdiniz? Adam bizim orada olduğumuzu biliyordu. Bu adamın bizi sattığını sen söylemedin mi? İlan etmiyorum, ona soruyorum. Birilerinin bildiğini bilsin. Nasıl yani, ne diyorsun? Kalmayız. Sabah mutfakta senden başka birisi olacak mı? Güzel. Aç şunu da tebrikleri kabul et. Ne oldu, sesler kesildi? Ne oldu? Bırak bizim deliyi, iyi çocuktur. Duymuş mu? Ne dedi de kızdırdı seni? E nasıl yırtacakmışız? Aferin aferin, avukat olmaya başlamışsın, böyle süslü hukuki terimler filan... Ama bir şeyi unutuyorsun; sen bu oluşumun ne kadar tehlikeli olduğunun farkında mısın? Onu geç. Sen beni buradan çıkar. O adamı bana bırak. Beni hastaneye sevk ettir. Oraya bana gelecektir. Bilmesini istemiyordu. Ben sizin hayatınızı korumak için söylemiyorum bu ismi. Su. Yaka kartını tak. Ne biliyim ben, doktor musun nesin sen? Fuat? İyi misin? Gizli yer dediğin bu mu? Sanki üç tane park bekçisinden kaçıyoruz? Gladio diyorum duydun mu? Nefesini açıkta alırsın. Çalıştır şunu. Seni açığa alacaklar. Herkesin birini öldürmek zorunda kaldığı bir an olabilir. Sen de o anı yaşadın. Bundan sonra neler olacağını yaşadıkça öğreneceksin. Fuat'ı bulalım, ben senin öldürdüğün adamı üstlenirim. Bunun hiç önemi yok. Birkaç gün uykun kaçar, kâbus görürsün, miden bulanır, kendinden nefret edersin geçer. Meşhur olmak istiyorsun, oldun işte. Ayşe bak. Burada mı? Ben teslim olmadıktan sonra, seninki bir mana ifade etmez Avukat Hanım. İnat etmenin bir manası yok. Ben ne diyorsam onu yapacaksın. Biliyorum nereden bulacağımı. Yo, bizi ona götürecek olan kişiyi. Burada olsa anlardık. O kalabalık ve gürültülü gezer. Hayatımda birçok kez yanıldım. Ama bir kez aldatıldım. Ben Gladio'ya hizmet ettiğimizi bilmiyordum. Sanıyordum ki biz devlet için çalışan bağımsız bir ekibiz. Yalnız dedin, yalnız geldim. Söylemedim. Hayır konuşalım gerekirse söylerim. Hangi herif? Cem biraz rahatla. Sana bir şey olmaz izin vermeyiz. Cumhurbaşkanı. Kendisine sordum yok demedi. Fuat'la ilgili ne biliyorsun? Herkesin dosyası çıkar günün birinde. Göster. Benden ne istiyorsun? Bir şey soracağım. Fuat neden böyle bir şey yapsın? Yani hem benimle operasyon yapacak hem de Apo'ya haber verecek? Ya ne Gladio'su? Bağladın psikopata, herkese sallıyorsun. Dosya nerede? Ben İskender. Bir arkadaştayım. Tanımazsın. Cem ne anlattı sana? Uyuşturucu kim yapmıyor ki? Seninle konuşmam lazım. Seninle konuşmam lazım. Ama? Sen hiç âşık oldun mu? Ben vatanı o kadar çok sevdim ki; gözüm ondan başka bir şey görmedi. Gözümün önündeki Fuat'ı, Gladio'yu bile... Silahı kafasına dayadım benimle geleceksin dedim. Yanımda bir kadın olursa dikkat çekmem diye düşündüm. Düşmanım mı bu kadın, avukatım mı? Yani her ne kadar rehin almış olsam da. Avukatlığını elinden alacaklar mı senin? Yemeyeceğim. Boş ver süreyi. Süreye gerek yok. Avukat Hanım'la görüştünüz mü? Bülent Fuat Aras. Bülent Fuat Aras. Bize iki dakika müsaade edin. İyi misin? Şimdi iyiyim. Neredeymiş? Tamam tamam aynı adamdan bahsediyoruz. Fuat Aras yaşıyor. Bulduk dediğiniz bu muydu? Ben size Fuat Aras yaşıyor diyorum. Aman aman ben devlete inandım, siz inanmayın Sayın Başkan. Fuat Aras'ın nerede olduğunu sadece mahkeme heyetine özel olarak söylerim. Fuat Aras, hayatta İstanbul'da. Onu buraya getirmeye gücünüz yetmez. Siz beni serbest bırakın, ben size adamın kendisini getireyim. Onu değil, ona götürecek adamı bekliyordum. Onun da ismini veremem. Adam dört yıldızlı general. Siz beni anlamıyorsunuz ki. Bırakın polisi, bizzat siz kendiniz gitseniz generalin karşısına önünüzü ilikler, elini sıkar, geri dönersiniz. Fuat da Paşa'yı anında bir çukura gömer. Yerin yedi kat dibindesin Fuat. Buradayız. Sen ve ben. Sorularıma adam gibi cevap ver seni buraya gömüp gideyim. Bana tek tek her şeyi anlatacaksın! Fuat sen kimsin? Kime çalışıyorsun? Eki-

binde kimler var? Beni kandıran sensin. En azından ölürken doğruyu anlatacaksın. Kusura bakma sensiz yapacaklar. Amerikalıların projesi mi biter? Hadi İskender 12 Eylül gelecek, hadi İskender Sovyetler gidecek, hadi İskender Orta Asya gidecek, hadi İskender Ortadoğu, hadi İskender bağımsızlık. İskender büyük ama yorgun. Ulan vatanı sevdik be, orospuyu değil ki ölene kadar dert çekelim. Adım atarsanız gebertirim. Ne ziyaretçisi, bu saatte ziyaretçi mi olur? Nereden bileceğiz gelenin hâkim olduğunu? Beni görmek isteyen buraya gelsin. Bana bir saat izin ver; sana geri kalanını ben anlatmayayım; Fuat anlatsın. Cumhurbaşkanı beni göreve getirdi, ben görevimi yerine getirdim. 28 Şubat Darbesi'ni hep beraber yaptık. 1000 yıl sürecek bu post modern darbe dedik sadece 5 yıl sürdü. Ne demek gelmeyecekmiş? Deşifre olsak ne olacak ki? Birazdan her şey bitmiş olacak. Yönetim bizde olacak. Şunu geri al. Al, al, al. Dur. Yavaş oynat. Dur. Şu adama zum yap. Netleştirebiliyor musun? Ben senin anamı, avradını, sülaleni... Fuat değil mi? Başından beri onun emriyle yapıyordun her şeyi değil mi? Beni bu işe sokmanı da o söyledi değil mi? Verdi verdi, senin nasıl bir piç olduğunu herkese haber verdi. Adam elimden uçup gitmeden beni buradan çıkar. Tık gene tık, ama bir tek beni tıkma; bütün benim gibileri tık, bütün Gladioculari tık, bütün çetecileri tık. Ben sana masumum demiyorum ki? Bu millete, bu devlete, bu vatana, bu son borcumu ödemek istiyorum! Bana izin ver, şu Fuat'ı bulup geleyim, bu pislik ortadan kalksın. Bu iş anlatmakla tanıklıkla olmaz başkan, anlamıyor musun? Tek tek deşifre etmedikten sonra hiçbir şeyi halledemeyiz. Bunlar her yerdeler. Belki sen de, onlardan birisin boşuna dil döküyorum. Buradan geri dönmeyeceğim. Bu yaptığını hiç unutmayacağım. İğrenç bir müzik zevkin var, kusmaya geldim. Fuat Aras'ın yerini. Nasılsın Fuat? Yalanına inananı... Yürü lan. Yalan, yalan, yalan, senin dünyan yalan, her şeyin yalan, yalan. Çok mu seviyordun beni? Nerede Gladioculari ha? Helikopterle mi gelecekler bu sefer? Burada geberip giderken bile hâlâ yönetmenin, kandırmanın peşindesin. Onu bunu bırak sen niye geri döndün bana onu anlat? Ben mi yok olurum, onlar mı yok olur sen hiç düşünme. Önce sen bir yok ol. Öldü. İyiyim. Sadece biraz şekerim sapıttı. Mahkeme Başkanı'na söz verdim, geri dönüp her şeyi anlatacağım. Her şeyi Fuat'a yıkmak için belge yağacaktır belge. Yeni dönem başladı. Bu dönemde Fuat yok. Yeni Osmanlıcılık Dönemi. Ortadoğu'da Araplarla İsraillileri aynı masada oturtmayacakları artık çok açık. Araplara da bir çoban lazım ki kendilerini patlatıp durmasınlar. Takar takar, Arapların başında bu kuklalar oldukça bizi öyle bir takarlar ki... Ne yapacaksın sen bunları ha? Başımıza politikacı mı olacaksın yoksa Gladiocu mu? Türk'e güvenilir mi? En küçüğüne sorsan başbakan olmak istiyor, biraz zorlasan dünyayı fethetmek istiyor. Türk'ün başında bela olmazsa, Türk dünyanın başına bela. O yüzden Kürtleri ayırmak istiyorlar. Ama başaramayacaklar. Laboratuvara girmişler, proje öğretiyorlar. Ama ürettikleri proje laboratuvara uygun, bize değil. Kalabalığın içinde azgın bir azınlık varsa; bil ki orada Gladio var. Ayşecik, bir su verir misin? Bir tek koruması bile yoktu. Arkadan gelen fayton bile yoktu. Artık senin de başın dertte. Sen de Gladio'nun düşmanısın.

EK 8

ÖRNEKLEM SUÇ KAHRAMANI DİYALOG ANALİZLERİ

Suç Kahramanlarının Yıllara Göre Dakika Başı Diyalog Frekansları (8.046'sı Farklı 25.515 Sözcük)

Araştırma örneklem içeriği	1998-1999 Toplam	1999-2000 Toplam	2000-2001 Toplam	2001-2002 Toplam	2002-2003 Toplam	2003-2004 Toplam	2004-2005 Toplam	2005-2006 Toplam	2006-2007 Toplam	2007-2008 Toplam	2008-2009 Toplam	2009-2010 Toplam	1998-2009 Toplam
Süre (dk)	115	103	120	118	96	155	138	149	430	726	495	628	3.273
Kahramanların sözcük sayısı	763	619	311	1.389	395	1.621	1.079	741	3.349	8.602	2.004	4.642	25.515
Farklı sözcük sayısı	444	374	229	756	271	875	631	429	1.683	3.542	1.035	2.054	8.046
Dakika başı sözcük	6,6	6,0	2,6	11,8	4,1	10,5	7,8	5,0	7,8	11,8	4,0	7,4	7,8
Farklı sözcük oranı	0,6	0,6	0,7	0,5	0.7	0,5	0,6	0,6	0,5	0,4	0,5	0,4	0,3
Kahraman	**Yusuf**	**Yusuf**	**Yusuf**	**Yusuf**	**Yusuf**	**Polat**	**Polat**	**Polat**	**Polat**	**Polat**	**Polat**	**Polat**	
Süre (dk)	115	103	120	118	96	155	138	149	120	160	177	170	
Sözcük sayısı	763	619	311	1389	395	1.621	1.079	741	583	2.300	170	936	
Farklı sözcük sayısı	444	374	229	756	271	875	631	429	393	1.289	110	533	
Dakika başı sözcük	6,6	6,0	6,6	11,8	4,1	10,5	7,8	5,0	4,9	14,4	1,0	5,5	
Farklı sözcük oranı	0,6	0,6	0,7	0,5	0,7	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	

Kahraman	Boran	Polat	İskender	İskender
Süre (dk)	170	159	177	267
Sözcük sayısı	578	1.438	455	1.959
Farklı sözcük sayısı	367	884	301	1.041
Dakika başı sözcük	3,4	9,0	2,6	7,3
Farklı sözcük oranı	0,6	0,6	0,7	0,5

Kahraman	Ali Osman	Boran	Maraz Ali	Maraz Ali
Süre (dk)	140	147	195	179
Sözcük sayısı	2.188	1.055	1.239	452
Farklı sözcük sayısı	1.157	547	695	302
Dakika başı sözcük	15,6	7,2	6,4	2,5
Farklı sözcük oranı	0,5	0,5	0,6	0,7

Kahraman	Yiğit	Murat	Ezel
Süre (dk)	141	123	182
Sözcük sayısı	2.358	140	1.295
Farklı sözcük sayısı	1.138	92	652
Dakika başı sözcük	16,7	1,1	7,1
Farklı sözcük oranı	0,5	0,7	0,5

Kahraman	Yandım Ali
Süre (dk)	119
Sözcük sayısı	1.451
Farklı sözcük sayısı	751
Dakika başı sözcük	12,2
Farklı sözcük oranı	0,5

EK 9
GÖRÜŞMELER

Birçok yönetmen ve oyuncu çalışmanın politik içerimi nedeniyle görüşmeyi reddetmiştir.

GÖRÜŞME 1: ALPER GÜNER, CEREYAN-AJANS MÜDÜRÜ (10.6.2009) Süre: 15 dk

VY: Cereyan Ajans'ın işlevi nedir?
AG: Cereyan Ajans birkaç yıldır faaliyet gösteriyor. Öncelikle Alameti Farika Reklam Ajansı için reklam analizi işlevi görsün diye kuruldu, ancak şu an pek çok şirket kurumun abonesi. Reklam veren kuruluşları, reklamların yayın politikasını ve reklam istatistiklerini hesap ediyor ve bu bilgileri AGB verileriyle birleştiriyoruz.

VY: AGB verilerini kaç yıldır kullanıyorsunuz?
AG: 2008'den beri.

VY: AGB verileri bilgi bankanız kaç yıllık?
AG: 2006 ve sonrası.

VY: Neden veriniz sınırlı?
AG: Çünkü AGB, yıllık veri paylaşımı yapıyor ve daha önceki yıllara erişebilmek için milyon dolar bazında ödemeler yapmak gerekli.

VY: O halde bazı bilgileri saklıyor olmanız gerekiyor, bu kadar değerliyse?
AG: Elbette. AGB'nin bütün verilerini açıklayamıyoruz. Hatta onların da bize açıklamadıkları var. Örneğin bütün kanallar ölçülmesine rağmen sistemlerine abone olmayan kanalları "diğer kanallar" başlığı altında birleştiriyorlar. O bilgilerden haberdar değiliz. Biz de benzer şekilde abone kanal bilgilerinin tamamına sahip olmamıza rağmen sadece istatistiki sonuçları paylaşıyoruz. Örneğin reklam aralarında ilk sıralarda reklam veren firmaların istatistiği gibi. Bütün bunların hepsini sayıyoruz. Reklamların sıralamaları, hangi reklamın kaçıncı sırada ya da en sonda mı verildiği çok önemli.

VY: AGB'nin verileri sağlıklı mı?
AG: Aslında bunu size de sormak lazım. Medya mı halkı yönlendiriyor yoksa halk mı medyayı?

VY: Ben ilişkinin karşılıklı kurulduğunu düşünüyorum.
AG: AGB sonuçta 1.000 kadar aileyle ölçüm yapıyor biz birtakım yanlışlıklar olduğunu duyuyoruz ancak bu sistemi asıl talep eden reklamcılardır, seyirci değil.

VY: Reklamcılar ve reklam verenler durumdan memnun mu?
AG: Onlar tutarlı bir sistem içinde ölçüm yapılmasından yanalar. Sonuçta parayı kanallara ve yapımlara ödedikleri için sistem yanlış bile olsa bir süre sonra o kanal ve yapımlar güçleneceğinden aslında kendi reklamları da doğru hedefe ulaşmış olur.

VY: Yani sistem kendi yanlışlıklarını yarattığı "doğruyla" mı düzeltiyor?
AG: Evet. AGB ölçüm sistemi halkın hangi programı çok izlediğine yönelik bir merakı gidermiyor. Reklamcıların en kritik programı, kanalı, vakti ve ona ilişkin kitleyi seçmesi için yardım ediyor.

VY: Son olarak sormak isterim, televizyon için ideal bir izleyici ölçüm sistemi olabilir mi?
AG: Bütün bir ülkeyi ölçemeyeceğimiz için her zaman sınırlı sayıda deneğe ihtiyaç duyuyoruz. Bu yüzden küçük bir kitleyle çalışmak doğru. Ancak 70 milyonu temsil eden denek sayısı artmalı. Ve asıl önemli olan; ölçüm verilerinin anında görülebilmesi. Oysa biz günlük bir rapor için bile 4-5 saat beklemek zorundayız.

GÖRÜŞME 2: ALİ CAN SEKMEÇ, SİNEMA-TV TARİHÇİSİ (7.8.2012) **Süre: 15 dk**

VY: Kendinizi tanıtır mısınız?
ACS: Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-TV mezunuyum. Küçüklüğümden beri dizilere hayrandım. Sinema üzerine çalışılmış pek çok kitabım var. Son çıkan kitabım da Antalya Büyükşehir Belediyesi için hazırladığım *Türk TV Dizileri*.

VY: Dizi merakınız nereden geliyor?
ACS: Gençliğimden itibaren setlerde bulundum, hatta *Ateşten Günler*'in (1987) kadrosunda yer aldım.

VY: Dizi çalışmasını yapmak için hangi kaynaklardan yararlandınız, zorlandınız mı?
ACS: Çeşitli arşivlerden, koleksiyonculardan ve kanallardan yardım gördüm. Özellikle TRT'nin arşivini tespit kolay olmadı. Çoğu dizinin arşiv kaydı ya da dizinin kendisi yok. Birçok kaset silinmiş ya da teknolojisi eskimiş aygıtlar yüzünden okunamıyor.

VY: İlk tam prodüksiyonlu Türk dizisi hangisi?
ACS: *Kaynanalar*. Yapımı: 1973. Gösterimi: 1974.

VY: Hangi dönemdeki dizileri incelediniz?
ACS: 1974-2012 arasındaki dizileri bir TV kataloğu olarak sıraladım. Bilgileri oyunculardan ve TV çalışanlarından edindim. Tam sayıyı bilmiyorum. Kanal kayıt listelerine göre tek bölümü aşmış yapımları dizi olarak belirttim.

VY: Dizi bilgilerini nasıl tespit ettiniz?
ACS: Bu uzun ve zahmetli bir süreç oldu. Kimi dizilerin bölüm sayısını bile oyuncularına sorarak öğrendim. Kitap, dizilerin prodüksiyon dökümlerini de içerdiği için çoğu diziyi seyrettim. Bazı dizilerin arşivlerde sadece tek bölümü mevcut olduğu için o bölümün özetini hikâyeleri gibi verdim.

VY: 2000'ler öncesinde önemli polis ve suç dizileri hangileridir?
ACS: *Sekiz Sütuna Manşet*, *Tetikçi Kemal*, *Çemberin Dışında*, *Ah Polis Olsam*, *Kurtlar Sofrası*, *Kanun Adamı*, *Baykuşların Saltanatı*, *Kod Adı*, *Kod Adı Kaos* ve *Teleflaş* sayılabilir. Özellikle *Teleflaş*'ta Reha Yeprem ve Hülya Avşar'ın oynaması ilginç bir kadro oluşturuyor.

VY: Sizce suç türü başarılı örnekler ya da oyuncular çıkarabildi mi?
ACS: Evet. Mehmet Aslantuğ, Kenan İmirzalıoğlu gibi oyuncular ve Osman Sınav gibi yönetmenler yarattı. Uğur Yücel dizi oyuncusu oldu ve *Alacakaranlık* ve *Hırsız Polis* gibi; *Arka Sokaklar*'ı bastıran yapımlar ortaya çıktı.

VY: Suç türünün politikayla ilişkilenişi var mı?
ACS: 2000'lerde bu yoğun bir şekilde gözleniyor.

VY: Kahramanların suç işlemesi Türk Sinması'nda yaygın mı?
ACS: Kahraman illa suç değil, mutlaka bir zaafını yenmek için harekete geçer. Gerek kayıplar yaşar, gerek bir şeyleri göze alır ve sonunda bir şey başarmayan Kahraman yoktur.

VY: Bu temalar içinde melodramın etkisi nedir?
ACS: Melodram Türk Sineması'nı etkilemiş bir form. Dolayısıyla karakterler ve temalar üzerinden diziler dünyasına yansıyor.

VY: Dizi kültürü ne zaman yükselişe geçti ve diziler yabancı yapımlardan etkileniyor mu ya da orijinal diziler mevcut mu?
ACS: Diziler popüler müzikle beraber 90'larda etkisini gösteriyor. Sıklıkla eski yapımlardan etkileniyorlar ve son dönemlerde orijinal yapım bulmak çok zor.

GÖRÜŞME 3: YAVUZ TURGUL, YÖNETMEN (16.9.2012) Süre: 25 dk

VY: *Eşkıya* filminin hikâyesi nereden doğdu ve bu hikâyeyi oluştururken Yeşilçam avantür polisiye ya da tarih filmlerinden ve Kahramanlarından etkilendiniz mi (Cemil ya da Malkoçoğlu gibi)?
YT: The Marmara Oteli'nin en üst katındaki bir odadan Taksim yapılarının damlarına boş boş bakarken doğdu... Etkilendiğim yerli bir Kahraman olmadı.

Y: *Eşkıya* filmini çekmeyi planlarken o dönem Türkiyesi'nin politik, kültürel ya da ekonomik şartlarından etkilendiniz ya da esinlendiniz mi (Doğu'ya tekrar yönelmek, kadın sorunları ve adaletsizlik gibi)?
YT: Ben tüm dönemler için geçerli olan değişmeyen çatışma ve çelişkilerden yararlanmaya çalışırım. Doğu ve kadın sorunları ya da adaletsizlik tüm zamanlara aittir. Aynı zamanda intikam duygusu, kin, aşk, tuzak, yalan, ölmek, öldürmek, vefa, arkadaşlık ve ihanet de öyle.

VY: *Eşkıya*'dan sonraki yapımlarınızda suç işleyen ("haklı") Kahraman teması tekrar ilginizi çekti mi? Bundan sonra tekrar böyle bir karakter yaratmayı düşünür müsünüz?
YT: Senaryosunu yazdığım *Kabadayı*'da böyle bir Kahraman vardır. Ama haklılığı sorgulanabilir. Döktüğü kanlardan dolayı Tanrı tarafından cezalandırıldığına (Alzheimer hastalığı) inanır. Tekrar yazar mıyım? Kim bilir...

VY: 2000'lerin Türk TV dizilerinin prodüksiyon kabiliyeti için neler düşünüyorsunuz ve bu dönemde dünyada Türk dizilerinin tutması ve izlenmesi sizce hangi nedenlerden? Ve 2010'larda Türk dizileri ve sinemasında hangi temaların çoğalacağını öngörüyorsunuz? Aile hikâyeleri, melodram, korku, savaş, tarih, din ve politika gibi?
YT: Ben milli dertleri olan inançlı kişiler yerine kendisi ve çevresiyle çelişkiye düşen, haklılığı su götürür, çıkmazda olan Kahramanlarla uğraşmayı tercih ederim. *Eşkıya*'nın saydığınız isimleri etkilememiş olmasını temenni ederim!

VY: *Eşkıya*'dan sonra yakınlarından kaynaklı duygusal intikam yerine (özellikle 2000'lerde) ulusal amaçlar güden Deli Yürek Yusuf Miroğlu, Polat Alemdar gibi Kahramanlar doğdu. Bunların topluma etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz (örneğin politikayla bu kadar komplocu şekilde iç içe geçmelerini)? *Eşkıya* bu karakterleri etkilemiş olabilir mi? Ve siz milli dertleri olan Kahramanlar yaratmak ister miydiniz, istemiyorsanız neden?
YT: a- Dizilerimiz için toptan iyi şeyler düşünmüyorum. b- Dizilerimizin "Dünya'da" tutmuş olma bilgisini nereden edindiğinizi bilmiyorum. Kastedilen Ortadoğu, Yunanistan, Balkan Ülkeleri ve Türki Cumhuriyetler ise zevk düzeyleriyle ilgili pek olumlu şeyler söylemek mümkün değil. c- İşin nerelere gideceği ile ilgili sorunuzu şöyle cevaplayayım; hiç ilgilenmiyorum. Bunu dizi yapımcılarına sormanız yerinde olur.

GÖRÜŞME 4: ECE YÖRENÇ, SENARİST (18.9.2012) Süre: 20 dk

VY: İlk dizi senaryonuz hangisiydi ve senarist olmak nereden aklınıza geldi?
EY: 1994 senesinde Kandemir Konduk'un yazar ekibinde *Mahallenin Muhtarları* dizisinde senaryo yazmaya başladım. Kandemir Konduk, yeni bir absürt komedi diziye başlıyordu. Ben de bir yemekte tanıştım ve fikirler verdim ona... O da

bana "gel benimle çalış" dedi. Ben hiç senaryo yazmadığımı söyledim, "sol tarafa hareket, sağ tarafa diyalog yazılacak, eğer yeteneğin varsa yazarsın" dedi. Ve denedim. Yeni başlayan dizi 8 bölümde bitince, beni *Mahallenin Muhtarları* ekibine almak istedi. Diğer yazarlarla birlikte çalışmaya başladık. O zaman bir bölümü altı kişi yazıyorduk, Kandemir Konduk kontrol edip düzeltiyordu. 11 yıl, 337 bölüm sürdü dizi... Dizi biterken Kandemir Bey artık yazmıyordu. Ekipte üç kişi kalmıştık. Ben, Melek Gençoğlu ve Yonca Akasya için Kandemir Konduk'un ekibi okul olmuştur.

VY: Dizileri yazarken etkilendiğiniz eski Türk filmleri ya da dizileri var mıydı? Ya da en etkilendikleriniz hangileri?
EY: Hayır, etkilenmemeye çalışırım. Çok yabancı dizi izliyorum, ama daha çok karakterlerin psikolojileri üzerinden hikâyeyi sürdürmeyi seviyorum.

VY: Senaryo yazarken karakterleri yaratmak için bilimsel kitaplardan (psikoloji vb.) yararlanıyor musunuz?
EY: Hayır böyle bir laboratuvar çalışması yok. Ama çok kitap okurum ve dizideki karaktere yardımcı olması anlamında, hukukçulardan, doktorlardan, polislerden ve zaman zaman psikologlardan yardım aldığımız oluyor. Dizinin konusuna göre sürekli danışmanları vardır.

VY: *Eşkıya* filminden sonra dizilerde beliren yakınlarından kaynaklı duygusal intikam ya da (özellikle 2000'lerde) ulusal amaçlar güden *Deli Yürek*-Yusuf Miroğlu, Polat Alemdar gibi suç işleyen Kahramanlar doğdu. Siz böyle karakterler yaratmak ister miydiniz? İstemezseniz neden?
EY: *Eşkıya* dışında diğer işleri tam olarak izlemedim... Sadece bir-iki bölümlerinden haberim var, o da yeni başlayan işleri takip etmek için. Onların toplum üzerindeki etkilerini düşünecek kadar bir fikrim yok. Dizilerde mutlaka bir mesaj vermek kaygım yok, ama yanlış mesaj vermemek için çaba sarf ediyorum. Ben kendi hikâyelerimin kahramanlarıyla uğraşıyorum, başka kahramanlardan etkilenmekten korkarım.

VY: 2010'larda Türk dizileri ve sinemasının yakın geleceğinde hangi temaların çoğalacağını öngörüyorsunuz? Aile hikâyeleri, melodram, korku, savaş, tarih, din ya da politika gibi?
EY: Hiçbir fikrim yok.

VY: Türk dizilerinin belli ülkelerde de olsa dünya çapında yayılmasını hangi gerekçelere bağlayabilirsiniz?
EY: Bunun için hep birlikte çok fazla çaba sarf ettik. Bu süreç 2000'lerin ilk yıllarında başladı. AY-Yapım'ın kurulmasından itibaren birlikte çalıştığımız için iyi biliyorum, şu an yaşadığımız süreç çok uzun yıllardır süren uğraşların sonucudur.

Kaynakça

Kitap, Gazete, Bildiri, Sunum, Rapor, Söyleşi, Dergi ve Derlemeler

Abisel, N., "Bir Dünya Nasıl Kurulur? Popüler Türk Filmlerinde Anlatı Yapısı Üzerine", *25. Kare* 9, 1994, s. 26-36.

—, *Popüler Sinema ve Türler*, Alan, İstanbul, 1999.

—, *Türk Sineması Üzerine Yazılar*, Phoenix, Ankara, 2005.

Abisel, N. ve Arslan, U. T., *Çok Tuhaf Çok Tanıdık Vesikalı Yarim Üzerine*, Metis, İstanbul, 2005.

Abrevaya, E., "Maskenin Ötesindeki Erkeksilik", *Psikanaliz Yazıları 5*, 2002, s. 13-26.

Abu-Odeh, L., "Arap Toplumlarında Namus Cinayetleri ve Toplumsal Cinsiyet'in İnşası", *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*, İletişim, İstanbul, 2003.

Acar, S., "Televizyonlarda Yaşayan Yeşilçam: Diziler", *Yeni İnsan Yeni Sinema* 4, 1998, s. 60-65.

Acay, M. ve Korkmaz, A., "30461 Ölü", *Sabah*, 17.2.1999, http://arsiv.sabah.com.tr/1999/02/17/r19.html [Erişim tarihi: 3.4.2013].

Açar, M., "Türk Sinemasında Amerikan Hâkimiyeti", *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, cilt 3, 1996, s. 1186-1189.

Açıkel, F., "Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi", *Toplum ve Bilim* 70, 1996, s. 153-198.

Altınay, A. G., *Vatan, Millet, Kadınlar*, İletişim, İstanbul, 2000.

Adaklı-Aksop, G., "Televizyon Türlerinde Dönüşüm", *AÜ İLEF Yıllık* 1999, 2001, s. 229-253.

Adams, M. V., *The Fantasy Principle*, Brunner-Routledge, New York, 2004.

Adil, A., "Longing and (un)Belonging: Desire and Displacement in the Cinematic City", *ACSIS*, Linkoping, Sweden, 2008, s. 85-92.

—, "Guilt Frame/Screen Memory", *The Issues In Contemporary Culture and Aesthetics* 2/3, 2009, s. 77-83.

Agacinski, S., *Cinsiyetler Siyaseti*, Dost, Ankara, 1998.

Agamben, G., *Kutsal İnsan*, Ayrıntı, İstanbul, 2001.

Akal, C. B., *Yasa ve Kılıç*, Afa, Ankara, 1991.

—, *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*, İmge, Ankara, 1994.

Akat, P., "Türkiye'yi Reality Show'larla Tanıştıran Kadın", *Hürriyet*, 27.5.2007, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=7992 [Erişim tarihi: 3.4.2013].

Akar, S., Beşikçioğlu, E. ve Serbes, E., "Behzat Ç.: Bir Kere Yaralanmışsan Bir Daha İyileşemezsin", *Habertürk Pazar*, 18.9.2011, http://egoistokur.com/behzat-c-unplugged-bir-kez-yaralanmissan-bir-daha-iyilesmezsin [Erişim tarihi: 22.1.2013].

Akay, A., *Tekil Düşünce*, Afa, İstanbul, 1991.

Akgül, Ç., "Militarizmin Küresel Maşası: Profesyonel Askerlik", *Anti-Homofobi-Kitabı* 3, Kaos GL, İstanbul, 2011.

Akis, Y., "Erkeklik Çalışmaları Feminizmden Ayrı Tutulabilir mi?", *Kaos GI* 32, 2007, s. 20-21.

Alemdaroğlu, A. ve Demirtaş, N., "Biz Türk Erkeklerini Böyle Bilmezdik: Mynet'te Erkeklik Halleri", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 206-224.

Aliefendioğlu, H. ve Özbilgin, M. F., "Kadın-Erkek Eşitliği Kurumsal Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye ve Britanya Karşılaştırması", *Kadın Araştırmaları Dergisi* 9, 2006, s. 1-19.

Alkan, A., *Cins Cins Mekân*, Varlık, İstanbul, 2009.

Allrath, G. ve Gymnich M., *Narrative Strategies in Television Series*, Palgrave Macmillan, New York, 2005.

Al-Rawi, A. K., "*Valley of the Wolves* as Representative of Turkish Popular Attitudes towards Iraq", *International Journal of Contemporary Iraqi Studies*, cilt 3, sayı 1, 2009, s. 75-84.

Altan, A., "Medya ve Daralmak", *Taraf*, 13.7.2012, http://www.taraf.com.tr/ahmet-altan/makale-medya-ve-daralmak.htm [Erişim tarihi: 13.8.2013].

Altaylı, F., "Quo *Vadi*", *Habertürk*, 16.1.2010, http://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli/216997-quo-vadi [Erişim tarihi: 2.2.2013].

Althusser, L., *Psikanaliz Üzerine Yazılar*, İthaki, İletişim, 2008.

Altuğ, Y., "*Vadi*'nin İşaret Ettiği Büyük Tehlike", *Sabah*, 8.11.2009, http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Yazarlar/aytug/2009/11/08/vadinin_isaret_ettigi_buyuk_tehlike [Erişim tarihi: 8.12.2013].

Altunpolat, R., "*Sürüne Sürüne Erkek Olmak* ya da Türkiye'de Hegemonik Erkekliğin Azameti ve Sefaleti Üzerine", *İdea İnsan Bilimleri Dergisi*, cilt 1, sayı 1, 2009, s. 233-238, http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=3092 [Erişim tarihi: 8.6.2013].

—, "Erkekliğe Bakmak", *Kaos GL*, 6.4.2010, http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=4605 [Erişim tarihi: 8.6.2013].

Anderson, B., *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, Londra, 2002.

Anger, D., *Other Worlds: Society Seen Through Soap Opera*, Broadview, Ontario, 1999.

Armstrong, K., *Mitlerin Kısa Tarihi*, Merkez, İstanbul, 2005.

Arslan, A., "Temel Sorunları ve Açılımları ile Sınıf Teorisi, Sınıf Bilinci ve Orta Sınıflar", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2, 2004, s. 126-143.

Arslan, U. T., "Görsel Olanı Okumak: Eleştirel Görsel Okur-Yazarlık", *İletişim Araştırmaları* 1.1, 2003, s. 39-64.

—, "Onu Kaybettin Tahsin Hem de Yıllar Önce: Yeşilçam'ın Erkekleri Ne istiyor?", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 162-191.

—, *Bu Kâbuslar Neden Cemil*, Metis, İstanbul, 2005.

—, "Korku Ruhu Yer Bitirir", *Kaos Gl* 32, 2007, s. 22-25.

Arslan, S., "Popüler Yeşilçam Filmlerinin Eleştirilmesinde Bir Sanat Sineması Söyleminin Oluşumu", *25. Kare* 20, 1997, s. 45-53.

Arslantepe, M., "Popüler Sinema Filmlerinde Hikâye Anlatımı", *Sosyal Bilimler Dergisi* X-1, Afyon Kocatepe, Afyon, 2008, s. 230-256.

—, "Türk Romanı ve Türk Sineması İlişkileri", *Marmara İletişim Dergisi* 14, 2009, s. 125-142.

Aslan, C., "Şimdi de Yerli Dizi Esareti", *NTVMSNBC*, 6.7.2007, http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/180162.asp [Erişim tarihi: 11.4.2013].

Ashe, F., *The New Politics of Masculinity*, Routledge, Londra, 2007.

Aslıtürk, E., "Hepimiz Çaresiz miyiz? Kaygı, İnkâr ve Narsistik Temizlik Ekseninde Milliyetçilik ve Dincilik", *Eleştirel Psikoloji Bülteni* 1, 2008, http://www.elestirelpsikoloji.org/arsiv/01/asliturk.html [Erişim tarihi: 2.4.2013].

Atabek, G. Ş., "Siyasal İletişim Metaforu Olarak Baba", *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1, 2003, http://www.anlamam.com/universite/siyasal-iletisim-metaforu-olarak-%E2%80%9Cbaba%E2%80%9D [Erişim tarihi: 15.5.2013].

Atay, T., "Erkeklik En Çok Erkeği Ezer", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 11-30.

Atayman, V., *Postmodern Kurtarıcılar*, Donkişot, İstanbul, 2004.

Avcı, N., "Kitle İletişim Araçları Karşısında Aile", *Türkiye Aile Yıllığı*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.

Ayça, E., "Türk Sineması'nın Kimliği", *Videosinema* 9, 1985, s. 82-83.

Aytuğ, Y., "Eyşan ile Bade'nin 7 Farkı", *Sabah*, 2.3.2011, http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Yazarlar/aytug/2011/03/02/eysan_ile_badenin_7_farki [Erişim tarihi: 7.5.2013].

Ayvazoğlu, B., "Aile ve Sanat", *Türkiye Aile Yıllığı*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.

Baker, U., "Ignoramus = Bilmiyoruz: Bilinçdışının Bir Eleştirisine Doğru", *Toplum ve Bilim* 70, 1996, s. 7-62.

—, *Kanaatlerden İmajlara*, Birikim, İstanbul, 2010.

Bakır, B., *Sinema ve Psikanaliz*, Hayalet, İstanbul, 2008.

Bali, R. N., *Tarz-ı Hayat'tan Life Sytle'a*, İletişim, İstanbul, 2004.

Baliç, İ. ve Özbay, C., "Erkekliğin Ev Halleri", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 89-103.

Barbier, F. ve Lavenir, C. B., *Medya Tarihi*, Okuyan Us, İstanbul, 2001.

Barlas, H. C., "Polat Yüzünden Boksa Başladım", *Star*, 11.4.2009, http://www.stargazete.com/cumartesi/necati-sasmaz-polat-yuzunden-boksa-basladim-haber-181118.htm [Erişim tarihi: 5.5.2013].

Barthes, R., *Çağdaş Söylenler*, Hürriyet Vakfı, İstanbul, 1990.

—, *Mythologies*, Noonday, New York, 1991.

Bateson, G., *Steps to Ecology of Mind*, Chandler, New York, 1987.

Batı, U., "Edebi Bir Eserin TV Melodramı Olarak Profili", *Dizim Başladı Kapat Anlatırım*, H2O, İstanbul, 2011.

Baş, B., Ak, B. ve Oral, T., "Human Rights Violations

and Censorship", *Human Rights and Visual Culture*, Haziran 2008, s. 25-35, http://issuu.com/emiliep/docs/hrvc_book_final_web_0616 [Erişim tarihi: 3.7.2013].

Başaran, E., "Erkenkondu Savcısı Zeki Yahya'dan Al Haberi", *Radikal*, 29.3.2011, http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazar&Date=&ArticleID=1044423&CategoryID=96 [Erişim tarihi: 23.3.2013].

Baudrillard, J., "Le masque de la guerre", *Liberation*, 10.3.2003.

Bauman, Z., *Sosyolojik Düşünmek*, Ayrıntı, İstanbul, 2002.

Bayat, F., "Mitolojik Zıtlık Paradigmasında Baba Oğul Mücadelesi", *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt 2, sayı 26, 2009, s. 63-70.

Beal, C. R., *Boys and Girls the Development of Gender Roles*, McGraw-Hill, New York, 1994.

Beasley, C., *Gender & Sexuality*, Sage, Londra, 2005.

Behlil, M., "Global Sinema ve Dünya Sineması", *Seyir Sinema Dergisi* 2, 2005, s. 34-41.

Belge, M., *Militarist Modernleşme*, İletişim, İstanbul, 2011.

Benjamin, J., *Illuminations*, Fontana, Londra, 1992.

Berktay, F., "Patriyarkal Paradoks: Türkiye'de Kadın Politikacılar", *Kadın Araştırmaları Dergisi* 1, 1993, s. 137-140.

—, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis, İstanbul, 2003.

Betton, G., *Sinema Tarihi*, İletişim, İstanbul, 1990.

Bhasin, K. ve Khan, N. S., *Toplumsal Cinsiyet*, Kadav, İstanbul, 2003.

Bignell, J., *An Introduction to Television Studies*, Routledge, Londra, 2004.

Bilgin, N., *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, Sistem, İstanbul, 1996.

Bloch, A., *Deconstructing the American Mythology*, Williams College, Williamstown, 2006.

Bly, R., *Iron John: a Book about Men*, Perseus, Reading, 1990.

Boon, K. A., "Heroes, Metanarratives, and the Paradox of Masculinity in Contemporary Western Culture", *The Journal of Men's Studies*, cilt 13, sayı 3, 2005, s. 301-312.

Bora, T., "Erkeklik ve Futbol", *Kaos Gl* 32, 2007, s. 16-17.

Bora, T. ve Bora, A., "Neden İskender'i Öldürmüyoruz Usta", *Birikim* 256/257, 2010, s. 29-37.

Bourdieu, P., *Televizyon Üzerine*, Yapı Kredi, İstanbul, 1997.

—, *Masculine Domination*, Stanford, 2001.

Bozok, M., "Erkeklik İncelemeleri Alanındaki Başlıca Kuram ve Yaklaşımların Sosyalist Feminist Bir Eleştirisine Doğru", *6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2009.

Breton, A., *Manifestoes of Surrealism*, Michigan, Michigan, 1969.

Bribiescas, R. G., *Erkekler*, Doruk, İstanbul, 2011.

Brunsdon, C., "Writing about Soap Opera", *Television Mythologies*, Routledge, Londra, 2002.

Buchanan, A., "Freud and Jung's Concept of Self", *Kaleidoscope*, 28.5.2007, http://kaleidoscope-forum.org/home/index.php?option=com_content&view=article&catid=49%3Aanalyticalpsychology&id=84%3Afreud-and-jung&Itemid=2&showall=1 [Erişim tarihi: 11.6.2013].

Bumin, K., "Ramiz Dayı'dan Özlü Sözler", *Yeni Şafak*, 21.3.2010, http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=21460&y=KursatBumin [Erişim tarihi: 11.4.2013].

Butler, J., *Bodies That Matter*, Routledge, Londra, 1993.

—, *Excitable Speech: A Politics of the Performative*, Routledge, Londra, 1997.

—, *Gender Trouble*, Routledge, New York, 1999.

—, *Kırılgan Hayat*, Metis, İstanbul, 2005.

Bussey, G. ve Geddes, K., *Television*, Philips, West Yorkshire, 1986.

Bülbül, Y., "Kötü Adamlar Hedefte", *Zaman*, 14.5.2010, http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=983772&title=kotu-adamlar-hedefte [Erişim tarihi: 8.10.2013].

Candan, J., "Don Kişot", *Cumhuriyet*, 27.3.1973, http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/yazar/13327/1973/3/27çxhtml [Erişim tarihi: 15.4.2013].

Cantek, L., *Erotik ve Milliyetçi Bir İkon: Karaoğlan*, Oğlak, İstanbul, 2003.

—, "Çakır Ülkücü Gençliğin Pop İdolüydü", *Milliyet*, 25.5.2004, http://www.milliyet.com.tr/2004/05/01/sanat/axsan03.html [Erişim tarihi: 11.1.2013].

—, "Gündelik Hayat, TV Dizileri ve Popüler Kültür", *Birikim* 256/257, 2010, s. 85-89.

Campbell, J., *The Masks of God: Primitive Mythology*, Secker-Warburg, Londra, 1960.
—, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Kabalcı, İstanbul, 2000.
—, *Hero with a Thousand Faces*, Princeton, Princeton, 2004.
Chaline, E., *The Book of Gods & Goddesses*, Harper-Collins, New York, 2004.
Chandler, D., *Semiotics for Beginners*, 2007, http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/sem07.html [Erişim tarihi: 12.8.2013].
Cindoğlu, D., "Kadın Filmlerinde Patriyarkal Güç İlişkileri", *Kadın Araştırmaları Dergisi* 2, 1994, s. 55-61.
Civaoğlu, G., "Özal'ın Kürt formülü", *Milliyet*, 5.10.2011, http://siyaset.milliyet.com.tr/ozal-in-kurt-formulu/siyaset/siyasetyazardetay/05.10.2011/1446793/default.htm [Erişim tarihi: 5.10.2013].
Connell, I., "Fabulous Powers: Blaming the Media", *Television Mythologies*, Routledge, Londra, 2002.
Connell, R.W., "Toward a New Sociology of Masculinity", *Theory and Society*, cilt 14, sayı 5, 1985, s. 551-604.
—, *Gender and Power*, Allen ve Unwin, Sydney, 1987.
—, *Masculinities*, Polity, Cambridge, 1995.
—, *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Ayrıntı, İstanbul, 1998.
—, *The Men and the Boys*, Polity, Sydney, 2000.
Connell, R. W., Carrigan, T. ve Lee, J., "Toward a New Sociology of Masculinity", *The Masculinity Studies Reader*, Blackwell, Massachusetts, 2002.
—, "Masculinities and Globalisation", *Gender Through the Prism of Difference*, Oxford, 2005a.
Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W., "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept", *Gender and Society* 19.6, 2005b, s. 829-859.
Cook, P., *The Cinema Book*, British Film Institute, Londra, 1985.
Coxall, B., Robins L. ve Leach R., "The Mass Media and Politics", *Contemporary British Politics*, Macmillan, New York, 2003.
Cowie, E., *Representing the Woman: Cinema and Psychoanalysis*, Minnesota, 1996.
Crompton, S., *Bir Narsisti Sevdim*, Elips, Ankara, 2010.
Çağlayandereli, M. ve Erjem, Y., "Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi" *Cumhuriyet Ü SBD*, cilt 30, sayı 1, 2006, s. 15-30.
Çelenk, S. ve Timisi, N., "Yerli Dramalarda Kadın Temsili ve Şiddet", *Televizyon Kadın ve Şiddet*, Dünya Kitle İletişim Vakfı, Ankara, 2000.
Çelenk, S., *Televizyon, Temsil, Kültür*, Ütopya, Ankara, 2005.
—, "Aşk-ı Memnu'dan Aşkı Memnu'ya Yerli Dizi Serüvenimiz", *Birikim* 256/257, 2010, s. 18-27.
Çelenk, Z., "Bir Senarist Olarak Ömr-ü Hayatım", *Birikim* 256/257, 2010, s. 77-83.
Çelik, K., "Amerikan Köftesi İzin Bekliyor", *Milliyet*, 15.1.1986.
Çığ, M. İ., *Gılgamış Tarihte İlk Kral Kahraman*, Kaynak, İstanbul, 2000.
Çınar A., *Modernitenin Arka Planı*, Sentez, Ankara, 2013
Çınar, Ö. H. ve Üsterci, C., *Çarklardaki Kum: Vicdani Red*, İletişim, İstanbul, 2008.
Çiçek, F., *Gender Representation in Turkish Melodramas*, ICA, 2005, http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/2/3/1/p12319_index.html [Erişim tarihi: 11.4.2013].
Çiçekoğlu, F., "Televizyon Dizilerinde Kadının Var Olma Mücadelesi", *Birikim* 256/257, 2010, s. 48-57.
Çintay-Aköz, N., "Polat Alemdar Cinsiyetsiz mi?", *Radikal*, 12.2.2006, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=178461 [Erişim tarihi: 21.2.2013].
Çoban, B., "Medya, Resmi Tarih ve Milliyetçilik", *Medya, Milliyetçilik, Şiddet*, Su, İstanbul, 2009.
Çoşkun, Z., "Çakırım, Çakırsın, Çakır", *Radikal*, 28.5.2004, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=117650 [Erişim tarihi: 1.3.2013].
Dabbs, J. M. ve Dabbs, M. G., *Heroes, Rogues and Lovers: Testosterone and Behavior*, McGraw-Hill, New York, 2000.
Dahl, O., *24, Day 6: Top 5 Jack Bauer Kills*, 21.5.2007, http://www.buddytv.com/articles/24/24-day-6-top-5-jack-bauer-kill-6747.aspx [Erişim tarihi: 13.8.2013].
Daly, M., *Beyond God the Father*, Beacon, New York, 1973.
Damlapınar, Z., "Kamusal Söylem, Medyatik Gerçeklik ve Kültürlendirme: *Kurtlar Vadisi*'nin İletişimci İzleyicileri Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk İletişim*, Temmuz 2008, s. 30-44.

De Saussure, F., *Course in General Linguistics*, Fontana-Collins, Glasgow, 1959.

Demir, N. K., "Elazığ'da *Kurtlar Vadisi* Dizisi'nin Alımlanması", *Afyon Kocatepe Sosyal Bilimler Dergisi* IX-2, 2007, s. 251-266.

Demez, G., *Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi*, Babil, Erzurum, 2005.

Demren, Ç., "Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri", *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2003.

—, "Hegemonik Erkeklik-Erkeklik Kavramlarına Antropolojik bir Bakış", *Gelenekten Geleceğe Antropoloji*, Epsilon, İstanbul, 2005.

—, "Kadınlık Dolayımıyla Erkeklik Öznelliği", *Cumhuriyet Üniversitesi SBD*, cilt 32, sayı 1, 2008a, s. 73-92.

—, "Ortadoğu'da Ataerkeklik ve Erkeklik İlişkileri", *Cumhuriyet Üniversitesi SBD*, cilt 32, sayı 2, 2008b, s. 321-329.

Demren, Ç. ve Dikeç, N. B., "Medyada Milliyetçilik ve Ötekinin Yaratılması", *Medya, Milliyetçilik, Şiddet*, Su, İstanbul, 2009.

Diken, B. ve Laustsen, C. B., *Filmlerle Sosyoloji*, Metis, İstanbul, 2010.

Doğan, H., "*Maskeli Beşler Irak* ve *Kurtlar Vadisi: Irak* Filmlerinde Görülen Milliyetçi Tarih Yazımı", *Medya, Milliyetçilik, Şiddet*, Su, İstanbul, 2009.

Doğan, İ., *Sosyoloji - Kavramlar ve Sorunlar*, Pegem, Ankara, 2007.

Doğanay, E., "Yeni İltica Yöntemleri", *Birgün*, 29.2.2010, http://www.birgun.net/writer_2009_index.php?category_code=1222124752&news_code=1234261609&year=2009&month=02&day=10 [Erişim tarihi: 21.7.2013].

Doğu, N., "Wealthy Arab People Choose İstanbul for Their Weddings", *Hürriyet Daily News*, 5.24.2010, http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=wealthy-arab-people-choose-İstanbul-for-their-weddings-2010-05-24 [Erişim tarihi: 5.10.2013].

Dorsay, A., *Sinema ve Çağımız* 2, Hil, İstanbul, 1985.

Dökmen, Z. Y., *Toplumsal Cinsiyet-Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Sistem, İstanbul, 2004.

Dönmez, İ. H., "Cumhuriyet İmkânsız Aşk'a Karşı", *Fe*, cilt 2, sayı 1, 2010, s. 6-18.

Dönmez-Colin, G., "Women in Turkish Cinema: Their Presence and Absence as Images and as Image-Makers", *Third Text* 24.1, 2010, s. 91-105.

Dreher, R., *The Right's Jack Bauer Fetish*, 16.3.2007, http://blog.beliefnet.com/crunchycon/2007/03/rights-jack-bauer-fetish.html [Erişim tarihi: 19.9.2013].

Duncan, H., *More on Narrative*, 26.1.2008, http://notesfromthegeekshow.blogspot.com/2008/01/more-on-narrative.html [Erişim tarihi: 6.7.2013].

Dundes, A., "Binary Opposition in Myth: the Propp/Levi-Strauss Debate in Retrospect", *Western Folklore*, Kış 1997, http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3732/is_199701/ai_n8752224/ [Erişim tarihi: 23.7.2013].

Durand, J. P., *Marx'ın Sosyolojisi*, İstanbul, İletişim, 2002.

Dündar, C., "Polat Alemdar'a Karşı Jack Bauer", *Milliyet*, 28.3.2006.

Düzcan, B., "Askerliğin Yeniden İnşası", *Bellek İzleri*, Kalkedon, İstanbul, 2012.

Düzkan, A., *Erkekliğin Kitabında Yazmaz Bu*, Versus, İstanbul, 2006.

Easthope, A., *The Unconscious*, Routledge, Londra, 2003.

Eliade, M., *Mitlerin Özellikleri*, Simavi, İstanbul, 1993.

Elsaesser, T., "Tales of Sound and Fury", *Home is Where the Heart is: Studies in Melodrama and the Woman's Film*, British Film Institute, Londra, 1987.

Elsaesser, T. ve Hagener, M., *Film Theory: An Introduction Through the Senses*, Routledge, Londra, 2010.

Eradam, Y., *Vanilyalı İdeoloji*, Aykırı, İstanbul, 2004.

Ercilasun, A. B., *Türk Dili Tarihi*, Akçağ, Ankara, 2004.

Erdem, A. K., "*Kurtlar Vadisi* Gecesi Fuhuş Azalıyor", *Habertürk*, 23.5.2010, http://www.haberturk.com/yasam/haber/517163-kurtlar-vadisi-gecesi-fuhus-azaliyor [Erişim tarihi: 13.9.2013].

Erdoğan, N., "Ulusal Kimlik, Kolonyal Söylem ve Yeşilçam Melodramı", *Toplum ve Bilim* 67, 1995, s. 178-197.

—, "Sinema ve Psikanaliz", *Toplum ve Bilim* 70, 1996, s. 241-249.

—, "Narratives of Resistance: National Identity and Ambivalence in the Turkish Melodrama between 1965 and 1975", *Asian Cinemas*, Edinburg, 2006.

Erdoğan, İlker, *Medyada Hegemonik Erkeklik ve Temsil*, Kalkedon, İstanbul, 2011.

Erdoğan, İrfan, "Süpermen Kim ve Yaptığı İş Ne?: Emperyalist Güç, Güçsüzlük ve İdeoloji", *Bilim ve Ütopya* 12, 1995a, http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/supermen.html [Erişim tarihi: 11.5.2013].

—, "Adam Nasıl Oldu da İnsanlığını Yitirip Erkek ve İşveren Oldu?", *Bilim ve Ütopya* 18, 1995b, http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/adam.html [Erişim tarihi: 11.5.2013].

—, *İletişimi Anlamak*, Erk, Ankara, 2005.

Eren, M. E., "Kalplerdeki Ying Yang Ezel ve Polat", *Aktüel* 222, http://www.yeniaktuel.com.tr/top124,222@2100.html [Erişim tarihi: 1.8.2013].

Ergun, Z., *Erkeğin Yittiği Yerde*, Everest, İstanbul, 2009.

Erol, M., "Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 32.2, 2008, s. 199-219.

Erol, N., "Kültürel Bir Kimlik Olarak Delikanlılığın Yükselişi", *Doğu-Batı* 15, 2001, s. 129-140.

Ertan, C., "Hegemonik Erkeklik ve Eşcinsellik", *Anti-Homofobi-Kitabı* 1, Kaos GL, İstanbul, 2009.

Esen, Ş., *80'ler Türkiyesi'nde Sinema*, Beta, İstanbul, 2000.

Esmergül, Ö., "Beyazperde '*Metal Fırtına*'ya Tutulacak", *Sabah*, 11.2.2010, http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/KulturSanat/2010/02/11/beyazperde_metal_firtinaya_tutulacak [Erişim tarihi: 12.3.2013].

Esslin, M., *TV Beyaz Camın Arkası*, Pınar, İstanbul, 1991.

Evren, B., "Yeşilçam Bitiyor mu, Değişiyor mu?", *Antrakt* 73, 2003, s. 12-16.

Eyüboğlu, S., "Bir Memleket Metaforu Olarak Kadın", *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler* 1, Bağlam, İstanbul, 2001.

—, "Cinema in the Field of Manifold Canons", *Kült* 1, 2011, s. 94-104.

Farzanefar, A., "A Nation and Cinema Industry Divided", *Qantara*, 19.4.2005, http://www.qantara.de/webcom/show_article.php/_c-310/_nr-55/i.html [Erişim tarihi: 1.8.2013].

Feasey, R., *Masculinity in popular Television*, Edinburgh, Edinburgh, 2004.

Fiske, J., *Mitler ve Mitlerin Yapanlar*, İlya, İzmir, 2006.

Foucault, M., *Power/Knowledge*, Pantheon, New York, 1980.

—, *The History of Sexuality*, Vintage, New York, 1990.

Franzosi, R., *Quantitative Narrative Analysis*, Sage, Londra, 2010.

Freud, S., *Moses and Monotheism*, The Hogarth Press, Londra, 1939

—, *On Sexuality*, Penguin, Harmondsworth, 1977.

—, *The Essentials of Psychology*, Penguin, New York, 1986.

—, *Sexuality and the Psychology of Love*, Simon&Schuster, New York, 1997.

—, *Bir Yanılsamanın Geleceği*, İdea, İstanbul, 2000.

—, *The Ego and the Id*, Penguin, Londra, 2003.

Frosh, S., *Masculinity and Psychoanalysis*, Routledge, Londra, 2002.

Fuller, G. E., *Yeni Türkiye Cumhuriyeti*, Timaş, İstanbul, 2008.

Gedik, E., "Dizilerdeki Kadınlık ve Erkeklik Halleri", *Bianet*, 10.5.2008, http://bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/106859-dizilerdeki-kadinlik-ve-erkeklik-halleri [Erişim tarihi: 12.8.2013].

Geraghty C. ve Lusted D., *The Television Studies Book*, Arnold, New York, 1998.

Ghaill, M. M. ve Haywood, C., *Men and Masculinities*, Open University, Buckingham, 2003.

Gillete, D. ve Moore, R., *King, Warrior, Magician, Lover*, HarperCollins, New York, 1990.

Girard, R., *Şiddet ve Kutsal*, Kanat, İstanbul, 2003.

Goodwin, A. ve Whannel, G., *Understanding Television*, Routledge, Londra, 2005.

Gökçen, S., *Atatürk'le Bir Ömür*, Altın, İstanbul, 1996.

Göktaş, G., "Çekimler Bitsin, Yönetmeni İndirelim", *Aktüel* 176, 2008, http://www.yeniaktuel.com.tr/tur105-1,176@2100.html [Erişim tarihi: 8.7.2013].

Gönen, M., *Hollywood Sineması*, Es, İstanbul, 2007.

—, *Western ve Amerika*, Versus, İstanbul, 2008.

Gramsci, A., "Hegemony, Intellectuals and the State", *Cultural Theory and Popular Culture: a Reader*, Prentice Hall, Londra, 1998, s. 210-216.

Gratch A., *Erkekler Dile Gelse*, Doğan, İstanbul, 2002.

Groves, J. ve Leader, D., *Lacan*, Milliyet, İstanbul, 1997.

Güçbilmez, B., "Melodram, Beden ve Gülnihal", *Ankara Üniversitesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi* 14, 2002, s. 27-44.

Güçhan, G., "Türk Sineması, Kadınlar, Kalpler ve Erkekler", *Türk Sineması Üzerine Düşünceler*, Doruk,

Ankara, 1996.
Güler, M., "2009 Yılında Diziler Liginde En Akılda Kalan, En Öne Çıkan Olaylar", *Habertürk*, 28.12.2009, http://www.haberturk.com/yazarlar/memet-guler/224213-iste-2009-yilinda-diziler-liginde-en-akilda-kalan-en-one-cikan-olaylar [Erişim tarihi: 1.4.2013].
Gülerce, H., "Abdi İpekçi-Soner Yalçın", *Zaman*, 6.2.2012, http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=1238414&title=abdi-ipekcisoner-yalcin [Erişim tarihi: 7.2.2013].
Gültekin, Z., "Irak'tan Önce: *Kurtlar Vadisi* Dizisi", *İletişim ve Kuram Araştırma* 22, 2006, s. 9-36.
Günay-Erkol, Ç., "12 Mart Romanlarında Erkeklik ve Muhafazakârlık", *Pasaj* 3, 2006, s. 75-94.
Güneyer, T., "Kuzular Ölmez Vatan Bölünmez", Orhan Turan Söyleşi, 4.3.2012, http://orhanturan.net/soylesi.php?view=preview&category=5&image=18 [Erişim tarihi: 5.6.2013].
Güneş, S., *Medya ve Kültür-Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı*, Vadi, Ankara, 1996.
Güngör, A. C., "Yeşilçam Filmleri Anadolu Masallarının Yerini Aldı", *Bilim Sanat Felsefe Akademisi*, Söyleşi, 11.12.2007, 2007b, www.bsfakademi.net/soylesiler/nr-55/1.html [Erişim tarihi: 1.2.2013].
Gürata, A., "Türkiye'de Mısır Sineması", *İletişim* 7, 2000, s. 173-194.
Gürbilek, N., *Kötü Çocuk Türk*, Metis, İstanbul, 2004.
Gürel, E. ve Âlem, J., "Postmodern Bir Durum Komedisi Üzerine İçerik Analizi: the Simpsons", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3, 2010, s. 332-347.
Hacımirzaoğlu, A. B., *75 yılda Kadınlar ve Erkekler*, İş Bankası, İstanbul, 1998.
Hakan, A., "Cemaat'in Televizyonu Kürt Açılımını Baltalıyor", *Hürriyet*, 24.4.2010, http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=14515356&p=2 [Erişim tarihi: 9.9.2013].
Halavut, H., *Behzat Ç: Yanlış Hayatın Doğru Kahramanı*, http://fakfukfon.wordpress.com/2012/01/22/behzat-c-yanlis-hayatin-dogru-kahramani [Erişim tarihi: 22.1.2013].
Hall, S., Lumney, B. ve McLennan, G., "Politics and Ideology: Gramsci", *On Ideology*, Hucthinson, Londra, 1978.
Hall, S., "İdeolojinin Yeniden Keşfi", *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ark, Ankara, 1999.
Hall, P., "The Turkish Star Wars", *Filmthreat*, 18.5.2005, http://www.filmthreat.com/reviews/2341/#ixzz1m7DJuJew [Erişim tarihi: 4.5.2013].
Henderson, J. L., "Modern İnsan ve Mitler", *İnsan ve Sembolleri*, Okuyan Us, İstanbul, 2007.
Henderson, M., "The Change from Hero to Antihero in Movies: Comparison of Modern Movie Heroes to Heroes of Classic Westerns", *Classic Films*, 2009a, http://marian-henderson.suite101.com/from-hero-to-antiheros-in-movies-a145328 [Erişim tarihi: 11.8.2013].
—, "Hero versus Antihero in Classic Western Movies: the Movie High Plains Drifter Contrasted with the Movie High Noon", *Classic Films*, 2009b, http://marian-henderson.suite101.com/hero-versus-antihero-in-classic-western-movies-a150831 [Erişim tarihi: 6.9.2013].
Hill, J., "Hollywood Gerçeğini Kabullenmek: Globalleşme Çağında Ulusal Sinemalar", *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler* 1, Bağlam, İstanbul, 2001.
Hocaoğlu, M., *Eşcinsel Erkekler Yirmi Beş Tanıklık*, Metis, İstanbul, 2002.
Homer, S., *Jacques Lacan*, Routledge, Londra, 2005.
Horney, K., *The Neurotic Personality of Our Time*, Routledge, Londra, 1962.
Indick, W., *Senaryo Yazarları İçin Psikoloji*, +1, İstanbul, 2007.
Irigaray, L., *This Sex Which is Not One*, Cornell, New York, 1985.
Işığan, İ. A., "1970'lerden 1990'lara Türkiye'de Sinema Endüstrisi", *Film* 2, 2003, s. 33-41.
Işık, İ. E., *Beden ve Toplum Kuramı*, Bağlam, İstanbul, 1998.
—, *Öznenin Dili: Öznenin Sosyolojisinden Bedenin Sosyolojisine*, Bağlam, İstanbul, 2000.
Işık, İ. E. ve Kaya, A., "Yerinden Edilmek: Son Dönem Türkiyesi'nde Göçe Bir Bakış", *Özneler, Durumlar, Mekânlar*, Bağlam, İstanbul, 2009.
İçel, B., *Diziler*, Başlık, İstanbul, 2011.
İleri, S., "Genel Görünümüyle Türk Sineması Melodramatik Bir Romandır", *Milliyet Sanat* 77, 1983, s. 2-11.
İnal, A., "Roland Barthes: Bir Avant-Garde Yazarı", *İletişim Araştırmaları* 1.1, 2003, s. 9-38.
Joyrich, L., *Re-viewing Reception: Television, Gender,*

and Postmodern Culture, Bloomington, Indiana, 1996.

Jozuka, E., "Using Culture to Alter Deeply Rooted Stereotypes", *Hurriyet Daily News*, 5.5.2011, http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=using-culture-to-alter-deeply-rooted-stereotypes-2011-05-05 [Erişim tarihi: 17.4.2013].

Jung, C. G., *Dört Arketip*, Metis, İstanbul, 2003.

—, "Bilinçdışına Giriş", *İnsan ve Sembolleri*, Okuyan Us, İstanbul, 2007.

Kabadayı, L., "İyi Adam Kötü Adam", *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri*, Beta, İstanbul, 2009.

Kalfa, A., *Televizyon Dizileri ve Sınıf Olgusu*, 28.3.2007, http://www.ucansupurge.org/arsiv/www.ucansupurge.org/indexfc3d.html?option=com_content [Erişim tarihi: 7.4.2013].

Kandiyoti, D., "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğin Çözümlenmesine Yönelik Notlar", *1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İletişim, İstanbul, 1990.

—, "Ayrımcılığın Yaşandığı Toplumlar Üzerine Bazı Düşünceler", *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, Metis, İstanbul, 1994.

—, "Modernin Cinsiyeti", *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Tarih Vakfı, İstanbul, 1998.

—, "Bargaining with Patriarchy", *Gender Through the Prism of Difference*, Oxford, 2005.

Kaplan, A., "Content Analysis and the Theory of Signs", *Philosophy of Science* 10, 1943, s. 230-247.

Kaplan, Y., *Televizyon*, Ağaç, İstanbul, 1993.

—, "*Kurtlar Vadisi*: Türkiye'nin Kolektif Ruhu ve Vicdanı", *Radikal*, 5.6.2009, http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=17119&y=YusufKaplan [Erişim tarihi: 1.4.2013]

Karaman, E. ve Az, İ., "Yerli Dizilerde Bitmeyen Katharsis", *Bü'de Kadın Gündemi* 20, http://www.bukak.boun.edu.tr/?p=589 [Erişim tarihi: 7.8.2013].

Karanfil, G., "Becoming Undone: Contesting Nationalisms in Contemporary Turkish Popular Cinema", *National Identities* 8.1, 2006, s. 61-75.

Karras, R. M., *From Boys to Men*, University of Pennsylvania, Philadelphia, 2003.

Kaya, M., *Türk Romanı'nda Destan Etkisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2004.

Kaya, N., Turan, N. ve Öztürk, A., "Türkiye'de Erkek Hemşire İmgesi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, cilt 8, sayı 1, 2011, s. 16-30.

Kayaalp, L., "Erkeksilik", *Psikanaliz Yazıları 5*, 2002, s. 39-43.

Kaya-Mutlu, D., "Yerli Melodramlar ve Ruhsal Boşalım", *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler* 1, Bağlam, İstanbul, 2001.

Kayıran, Y., "Türk Şiirinde Erkek İmgesi", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 104-126.

Kazgan, G., *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Kellner, D. ve Durham, M. G., *Media and Cultural Studies*, Blackwell, Oxford, 2006.

Kellner, D. ve Ryan, M., *Politik Kamera*, Ayrıntı, İstanbul, 2010.

Kenanoğlu, A., "Polat Alemdar mı Alevileri kurtaracak?", *Birgün*, 25.5.2011, http://www.birgun.net/actuels_index.php?news_code=1306323473&day=25&month=05&year=2011 [Erişim tarihi: 7.9.2013].

Keser, V., "Erkekte Kadınlık", *Psikanaliz Yazıları* 2, 2001, s. 61-71.

Kesin, F., "Köle ile Efendi Arasındaki İlişki Bir İktidar İlişkisidir", 2007, *Birgün*, 15-18.5.2003, http://www.birgun.net/research_index.php?category_code=1179238026 [Erişim tarihi: 8.6.2013].

Kılıçarslan, C., "The Masculinist Ideology and War-Combat Films", *Hacettepe Edebiyat Fakültesi*, cilt 26, sayı 1, 2009, s. 101-120.

Kılıçaslan, E. Ç., *Siyasal İletişim*, Kriter, İstanbul, 2008.

Kılıçbay, B. ve İncirlioğlu, E. O., "Interrupted Happiness: Class Boundaries and the 'Impossible Love' in Turkish Melodrama", *Ephemera* 3.3, 2003, http://www.ephemeraweb.org/journal/3-3/3-3kilicbayandincirolioglu.pdf [Erişim tarihi: 1.4.2013].

Kızılarslan, Y., "Milliyetçi-Militarist Erkeklik Söyleminin İnşasında Bulandırılan Cinsiyet Sınırları", *Anti-Homofobi-Kitabı* 3, Kaos GL, İstanbul, 2011.

Kızılçelik, S., *Sosyoloji Teorileri I*, Mimoza, Konya, 1992.

Koca, C. ve Bulgu, N., "Spor ve Toplumsal Cinsiyet", *Toplum ve Bilim* 103, 2005, s. 163-184.

Kolker, R., "Kültürel Pratik Olarak Sinema", *Sinemasal*, Orient, Ankara, 2008.

Kotaman, A., "Televizyon Dizilerinin Yol İzleği: Yeşilçam", *Dizim Başladı Kapat Anlatırım*, H2O, İstanbul, 2011.

Kozanoğlu, C., *Pop Çağı Ateşi*, İletişim, İstanbul, 1995.
—, *Cilalı İmaj Devri*, İletişim, İstanbul, 2001.
Kozloff, S., *Overhearing Film Dialogue*, University of California, Berkeley, 2000.
Kristeva, J. ve Malcomson, S. L., *Foreign Body*, Bloomington, Indiana, 1993.
Kudat, A., *Satılık Erkeklik*, Doğan, İstanbul, 2006.
—, *Al Kocayı Vur Sopayı Şiddet*, Doğan, İstanbul, 2007.
Kuruoğlu, H., *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri*, Beta, İstanbul, 2009.
Kuyucu, M., *Pop İnfilakı*, Kar, İstanbul, 2005.
Kütahyalı, R. O., "JİTEM'in *Kurtlar Vadisi* Operasyonu", *Taraf*, 4.2.2009, http://www.taraf.com.tr/rasim-ozan-kutahyali/makale-jitemin-kurtlar-vadisi-operasyonu.htm [Erişim tarihi: 8.2.2013].
Larsen, S., "Melodramatic Masculinity, National Identity and the Stalinist Past in Postsoviet Cinema", *Studies in Twentieth-Century Literature* 24.1, 2000, s. 85-120.
Leeming, D. A., *Mythology: the Voyage of the Hero*, Oxford, 1998.
Levi-Strauss, C., *The Savage Mind*, University of Chicago, Chicago, 1966.
—, *Myth and Meaning*, Routledge, Londra, 2005.
Liakos, A., *Dünyayı Değiştirmek İsteyenler Ulusu Nasıl Tasavvur Ettiler*, İletişim, İstanbul, 2005.
Livaneli, Z., "Dünya Değişirken", *Sabah*, 17.1.1994.
Lloyd, G., *Erkek Akıl*, Ayrıntı, İstanbul, 1996.
Lusher, D. ve Robins, G., "Hegemonic and Other Masculinities in Local Social Contexts", *Men & Masculinities* 11.4, 2009, s. 387-423.
Lyon, E., *A Writer's Guide to Fiction*, Perigee, New York, 2004.
Macionis, J. J. ve Plummer, K., "The Gender Order and Sexualities", *Sociology: a Global Introduction*, Person Prentice Hall, New York, 2005.
MacKinnon, K., *Representing Men: Maleness and Masculinity in the Media*, Arnold, Londra, 2003.
Maktav, H., "Melodram Kadınları", *Toplum ve Bilim* 96, 2003, s. 273-293.
Mangır, M., "Freud'un Aile Yaklaşımı ve Eleştirel Bir Bakış", Doktorlar Sitesi, 1.1.2011, http://www.doktorsitesi.com/yazi/freud-39un-aile-yaklasimi-ve-elestirel-bir-bakis/7414 [Erişim tarihi: 6.11.2013].
Mansfield, N., *Öznellik*, Aralık, İzmir, 2006.
Maral, E., "İktidar, Erkeklik ve Teknoloji", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 127-143.
Mardin, Ş., *Siyasal ve Sosyal Bilimler-Makaleler* 2, İletişim, İstanbul, 1997.
May, R., *The Cry for Myth*, Delta, New York, 1991.
—, *Yaratma Cesareti*, Metis, İstanbul, 2007.
Mayer, T., *Gender Ironies of Nationalism*, Routledge, Londra, 2002.
McKee, R., *Story: Substance, Structure, Style, and the Principles of Screenwriting*, Methuen, Londra, 1998.
McLuhan, M., *Understanding Media: the Extensions of Man*, Routledge, Londra, 1964.
Mecal, R., *Erkek Türk Şiiri*, G, Ankara, 2009.
Meder, M., "Sembolik Şiddet Arenası: TV ve Medyatik Söylemin Özerkliği Sorunu", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15, 2004, s. 102-107.
Mete, Ö. L., "Deliyürek Efsanesi", *Zaman* Söyleşi, 2000, http://deliyurekefsanesi.tripod.com/id3.html [Erişim tarihi: 5.8.2013].
Metz, C., *Film Language*, University of Chicago, Chicago, 1990.
Mijolla, A., *International Dictionary of Psychoanalysis*, Thomson, New York, 2005.
Millett, K., *Cinsel Politika*, Payel, İstanbul, 1987.
Mills, S., *Michel Foucault*, Routledge, Londra, 2003.
Moir, A. ve Jessel, D., *Beyin ve Cinsiyet*, Pencere, İstanbul, 2002.
Moore, H. L., *Anthropological Theory Today*, Blackwell, Oxford, 1999.
Moretti, F., "Planet Hollywood", *New Left Review* 9, 2001, http://www.newleftreview.org/?view=2324 [Erişim tarihi: 2.10.2013].
Muhtar, R., "Trafik Kazasıyla Ölüm, Şüpheli Bir Cinayet Vakasıdır", *Vatan*, 5.12.2009, http://www.yazaroku.com/fguncel/reha-muhtar/05-12-2009/prensesdiana-abdullah-catli-sadik-ahmet-ve-digerleri/172610/.aspx [Erişim tarihi: 5.11.2013].
Mulvey, L., "Görsel Haz ve Anlatı Sineması", *25. Kare* 21, 1997, s. 38-46.
—, *Yurttaş Kane*, Om, İstanbul, 2000.
Murdock, M., *The Heroine's Journey*, Shambala, Boston, 1990.
Mutluer, N., *Cinsiyet Halleri*, Varlık, İstanbul, 2008.
Mücek, A. A., *Türkiye'de Askerî Darbeler*, Gökkuşağı,

İstanbul, 2009.
Nagel, J., "Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik", *Vatan, Millet, Kadınlar*, İletişim, İstanbul, 1998.
Neale, S., *Genre and Hollywood*, Routledge, Londra, 2000.
Nelmes, J., *An Introduction to Film Studies*, Routledge, İstanbul, 2004.
Nietzsche, F., *The Gay Science*, Vintage, New York, 1967.
Nichols, B., *Ideology and the Image*, Indiana, 1981.
Noble, M., *8 Fictional Cops that Didn't Play by the Rules*, 22.6. 2009, http://omglists.blogfaction.com/article/109351/8-fictional-cops-that-didnt-play-by-the-rules [Erişim tarihi: 25.10.2013].
Nutku, Ö., *Dram Sanatı*, Kabalcı, İstanbul, 2001.
Oktan, A., "Türk Sineması'nda Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine", *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri*, Beta, İstanbul, 2009.
Oluk, A., *Klâsik Sinema Anlatısı*, Hayalet, İstanbul, 2008.
Onaran, O., Büker, S. ve Bir, A. A., *Eskişehir'de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1998.
Onarıcı, N., "Beyoğlu'nda Yeşilçam Haftası", *İstanbul Dişhekimleri Odası Dergi* 142, 2011, s. 2-4.
Ongun, S., *Başörtülü Kadınlar Anlattı: Türbanlı Erkekler*, Destek, İstanbul, 2010.
Onur, H. ve Koyuncu, B., "Hegemonik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 31-49.
Oral, D., "Refusing to Line-up: Conscientious Objection in Turkey A Milestone in Challenging the Turkish Nation-State", *Studentische Untersuchungen der Politikwissenschaften ve Soziologie* 2.2, 2010.
Ormanlı, O., "Türk Sineması'nda Geçiş Dönemi", *SinemaTürk* 1, 2006, s. 28-30.
Ortner, S. B., "Gender Hegemonies", *Cultural Critique* 14, 1989, s. 35-80.
Oskay, Ü., *19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım*, Der, İstanbul, 1993.
Ögel, B., *Türk Mitolojisi*, cilt 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.
Öğüt, H., "Erkek Olmak: Büyük İmkânsızlık", *Varlık* 1221, 2009, s. 3-9.
Öncü, A., "İdeal Ev Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı", *Birikim* 123, 1999, s. 26-34.
Öngen, T., "Marx ve Sınıf", *Praksis* 8, 2002, s. 9-28.
Örmeci, O., *A Jungian Perspective on Tyler Durden*, 24.8.2010, http://ydemokrat.blogspot.com/2010/08/jungian-perspective-on-tyler-durden.html [Erişim tarihi: 1.3.2013].
Öz, H., "Bir Fenomen Olarak Sinema, TV ve *Kurtlar Vadisi*", *Haber10*, 25.2.2008, http://www.haber10.com/makale/10487 [Erişim tarihi: 2.10.2013].
Özbek, M., *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, İletişim, İstanbul, 1999.
Özçınar, M., "Popüler Bir Kimlik Olarak Milliyetçilik", *Medya, Milliyetçilik, Şiddet*, Su, İstanbul, 2009.
Özdemir, E., "Cinsiyet Bazlı Farklılıklar ve Erkek Tüketicilere Yönelik Pazarlama Stratejileri", *Elektronik SBDergisi*, cilt 8, sayı 29, 2009, s. 259-281.
Özdemir, O., "Tecavüzü, Hegemonik Erkeklik Zemininden Kavramak", *Fe*, cilt 2, sayı 2, s. 76-90.
Özdiker, C., "Televizyonda Şiddetle Karışık", *RTÜK İletişim* 22, 18.6.2001, http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=796 [Erişim tarihi: 3.5.2013]
Özenen, F., "Babayı Öldürmek ve Yaratıcılık", *Psikanaliz Yazıları* 18, 2009, s. 23-31.
Özgüç, A., *Türk Sineması'nda Cinselliğin Tarihi*, Antrakt, İstanbul, 1994.
—, *Türk Filmleri Sözlüğü*, cilt 1, Sesam, İstanbul, 1997.
—, "Türk Sineması'nda Kadın Kişilikleri", *Modern Zamanlar* 6, 2005, http://www.modernzamanlar.com/s5.php [Erişim tarihi: 12.12.2013].
Özgüven, F., (1989) "Male and Female in Yeşilçam", *Turkish Cinema: An Introduction*, SOAS, Londra, 1997.
—, "İhtiyaçtan", *Radikal*, 12.3.2009, http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=925706 [Erişim tarihi: 5.2.2013].
—, "Hayal ve Gerçek", *Radikal*, 3.2.2011, http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazar&Date=3.2.2011&ArticleID=1038775&CategoryID=41 [Erişim tarihi: 5.2.2013].
Özkan, Z. Ç., "Geleneksel Türk Sineması'nda Erkeğin Değişen Halleri", *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri*, Beta, İstanbul, 2009.
Özkaracalar, K., "Türk Sineması'nda Aksiyon Filmleri", *Sinema* 50, 1999, http://www.kameraarkasi.

org/sinema/makaleler/turksinemasindaaksiyonfilmleri.html [Erişim tarihi: 3.5.2013].

Özkök, E., "*Kurtlar Vadisi* Senaristi'nin Master Hocası", *Hürriyet*, 19.1.2010, http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=13518126&p=2 [Erişim tarihi: 13.4.2013].

Özonur-Çöloğlu, D., "Televizyon ve Şiddet", *Dizim Başladı Kapat Anlatırım*, H2O, İstanbul, 2011.

Öztürk, S. R. ve Erdur-Baker, Ö. E., "Kadına Yönelik Şiddetin 1990 Sonrası Türk Sinemasında Temsili", *Doğu Akdeniz Üniversitesi Tabuları Asmak Sempozyumu Bildiri*, 2006, http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/S. Ruken Ozturk & Ozgur Erdur-Baker.pdf [Erişim tarihi: 3.1.2013].

Paker, M., "Devletin Çürümüşlüğü ile Baş Etmek Zor", *Birikim*, 30.3.2007, http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=265 [Erişim tarihi: 4.3.2013].

Parkan, M., *Brecht Estetiği ve Sinema*, Donkişot, İstanbul, 2004.

Parman, T., "Babalar, Mahrem Yabancılar", *Psikanaliz Yazıları* 3, 2001, s. 79-84.

—, "Erkek Olmak ya da Üçün Üçü Olmak, Oedipus Öncesi Dönemden Ergenliğin Sonuna Kadar Baba Oğul İlişkisi", *Psikanaliz Yazıları* 5, 2002, s. 27-38.

Patton, C., *Cinematic Identity: Anatomy of a Problem Film*, University of Minnesota, Minneapolis, 2007.

Pearson, R. E. ve Simpson, P., *Critical Dictionary of Film and Television Theory*, Routledge, Londra, 2005.

Pease, A. ve Pease, B., *Erkekler Neden Dinlemez & Kadınlar Neden Harita Okuyamaz*, Picus, İstanbul, 2007.

Petzen, J. ve Ezber, G., "Kim Üstte? Alman ve Türk Erkeklikleri Almanya'da İşbaşında", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 192-205.

Pişkin, G., "Binbir Gece Televizyon Dizisi ve Toplumumuzda Kadın", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler*, cilt 9, sayı 1, 2007, s. 195-215.

Polat, N., "Cinsiyet ve Mekân: Erkek Kahveleri", *Toplum ve Bilim* 112, 2008, s. 147-181.

Polat, H., "2011 Bebekleri Dizi Kahramanları", *Amerika'nın Sesi*, 20.12.2011, http://blogs.voanews.com/turkish/gokkusagi/2011/12/20/2011-bebekleri-dizi-kahramanlari [Erişim tarihi: 13.1.2013].

Polman, D., *Jack Bauer's Final Minutes*, 01.4.2010, http://obit-mag.com/articles/jack-bauers-final-minutes [Erişim tarihi: 04.9.2013].

Poster, M., *Eleştirel Aile Kuramı*, Ayrıntı, İstanbul, 1989.

Propp, V., *Morphology of the Folktale*, Texas, Austin, 1968.

—, *Masalın Biçimbilimi*, Türkiye İş Bankası, İstanbul, 2008.

Ramazanoğlu, M., *Gılgamış Destanı*, Cumhuriyet, İstanbul, 1999.

Raven, C., "A Girl and a Gun", *New Statesman*, cilt 130, sayı 4552, 2001, s. 26.

Rice, F. P., *Intimate Relationships, Marriages and Families*, Mayfield, California, 1996.

Ricceur, P., *Zaman ve Anlatı*, YKY, İstanbul, 2007.

Rowbotham, S., *Kadın Bilinci-Erkek Dünyası*, Payel, İstanbul, 1987.

Ruffie, J., *Cinsellik ve Ölüm*, Sarmal, İstanbul, 1999.

Ruscher, J. B., *Prejudice Communication*, Guilford, New York, 2001.

Sağlar, F. ve Özgönül, E., *Kod Adı Susurluk*, Arkadaş, Ankara, 2009.

Saktanber, B., "TV Dizileri ve İzleyici Katılımı: Bloglar Başrolde", *Birikim* 256/257, 2010, s. 69-76.

Salem, R., "24's Jack Bauer a Fatal Date", 19.4.2010, http://www.thestar.com/entertainment/television/article/797789--salem-24-s-jack-bauer-a-fatal-date [14.8.2013].

Saltık-Özkan, T., "*Bamsı Beyrek* ve *Bey Böyrek Anlatıları*'nda Arketipik İmgeler", *Gazi Üniversitesi Millî Folklor*, cilt 22, sayı 85, 2010, s. 81-90.

Samancı, Z., "Wealthy Arab People Choose İstanbul for Their Weddings", *Radikal*, 9.1.2012, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1074994&CategoryID=77 [Erişim tarihi: 13.1.2013].

Sancar, S., *Erkeklik: İmkânsız İktidar*, Metis, İstanbul, 2009.

Saraçgil, A., *Bukalemun Erkek*, İletişim, İstanbul, 2005.

Savran, D. ve Adams, R., *The Masculinity Studies Reader*, Blackwell, Oxford, 2002.

Saydam, B., *Deli Dumrul'un Bilinci*, Metis, İstanbul, 1997.

Sayer, H., *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Erkeklerin Katılımı*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011.

Schipper, M., *Erkek Acı Çeker Kadının Ruhu Duymaz*,

NTV, İstanbul, 2010.
Schmitt, C., *Siyasi İlahiyat*, Dost, Ankara, 2002.
Scholes, R., *Structuralism in Literature*, Yale, Londra, 1974.
Scognamillo, G., *Batının İnanç Temelleri*, Dergâh, İstanbul, 1976.
—, "Şiddet, Toplum, Birey ve Kan", *Cogito* 6/7, 1996, s. 357-361.
—, *Türk Sinema Tarihi*, Kabalcı, İstanbul, 1999.
Scognamillo, G. ve Demirhan, M., *Fantastik Türk Sineması*, Kabalcı, İstanbul, 1999.
—, *Erotik Türk Sineması*, Kabalcı, İstanbul, 2002.
Segal, L., "Yarışan Erkeklikler", *Birikim* 35, 1992, s. 38-49.
—, *Slow Motion: Changing Masculinities*, Changing Men, Virago, Londra, 2007.
Seidler, V., *Rediscovering Masculinity*, Routledge, Londra, 1989.
Sekmeç, A., "Tam Teşekküllü Dizi Antolojisi", *Radikal* Söyleşi, 2012a, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazar&ArticleID=1093683 [Erişim tarihi: 5.8.2013].
—, *Türk Televizyon Dizileri: 1974-2011*, Aksav, Antalya, 2012b.
Selek, P., *Sürüne Sürüne Erkeklik*, İletişim, İstanbul, 2009.
Serarslan, M., "Sinema Öldürüyor TV Diriltiyor: Türk Sineması'nın ve TV Dizilerinin Ağalık Sistemini ve Ağayı Tanımlama Biçimi", *Selçuk İletişim*, Ocak 2007, s. 17-27.
Sevilay, Ç., *Televizyon Temsil Kültür*, Ütopya, Ankara, 2005.
Sezgin, N., *Kurtlar Vadisi'nde Karakterler*, Siyah Beyaz, İstanbul, 2007.
Shakespeare, W., *Antonius ve Kleopatra*, Remzi, İstanbul, 2002.
Sheehan, H., *Irish Television Drama*, Radio Telefís Éireann, Dublin, 2004.
Sınav, O., "Beni Ülkücü Yapan Ruha İnanıyorum", *Radikal*, 24.1.2003, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=862362 [Erişim tarihi: 4.11.2013].
Simpson, C., *Turkish Cinema's Resurgence: the Deep Nation Unravels*, 2006, http://archive.sensesofcinema.com/contents/06/39/turkish_cinema.html [Erişim tarihi: 1.5.2013].
Sina, A., "Mitos ve Mitologia Nedir?", *Bibliotech* 6, 2008, s. 18-20.
Siti, W., "The Novel in Trial", *the Novel-II: History, Geography, and Culture*, Princeton, 2006.
Sivas, A., "Günümüze Bir Uyarlama Örneği: *Aşk-ı Memnu*", *Dizim Başladı Kapat Anlatırım*, H2O, İstanbul, 2011.
Slattery, M., *Sosyolojide Temel Fikirler*, Sentez, Bursa, 2007.
Smith, A., *Nations and Nationalism in a Global Era*, Polity, Cambridge, 1995.
Sobchack, T., "Genre Film: A Classical Experience", *Film, Genre, Reader*, University of Texas, Austin, 1990.
Solmaz, M., *Türkiye'de Pop Müzik Dünü ve Bugünü ile Bir İnfilak Masalı*, Pan, İstanbul, 1996.
Solmaz, Y., *Kurtlar Vadisi Çocukları*, Kül, Ankara, 2004.
Somay, B., *Tarihin Bilinçdışı*, Metis, İstanbul, 2004.
—, "Yasaklanmış Manifesto", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 71-80.
—, "Psikanalizi Edebiyatla Anlamak", *Pasaj* 4/5, 2007, s. 14-21.
—, *Çokbilmiş Özne*, Metis, İstanbul, 2008.
Sophokles, *Kral Oidipus*, Bordosiyah, İstanbul, 2006.
Soyşekerci, S., "Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Üstün Erillik Olgusunun Aile İşletmelerindeki Etkisi", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar*, cilt 3, sayı 2, 2006, s. 1-26.
Sparks, R., *Television and the Drama of Crime: Moral Tales and the Place of Crime in Public Life*, Open University, Buckingham, 1992.
Spivak, G. C., "Can Subaltern Speak?", *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*, Columbia, New York, 1994.
Springer, C., *Elektronik Eros*, Sarmal, İstanbul, 1998.
Stam, R., Burgoyne R. ve Flitterman-Lewis, S., *New Vocabularies in Film Semiotics*, Blackwell, Oxford, 2005.
Storey, J., *Popüler Kültür Çalışmaları*, Babil, İstanbul, 2000.
Sunat, H., "Babalar ve Kızları ya da Kızların Yalnızlıkları", *Psikanaliz Yazıları* 5, 2002, s. 55-65.
Süalp, Z. T. A., *Zamanmekân*, Bağlam, İstanbul, 2004.
Süner, A., "Horror of a Different Kind: Dissonant Voices in the New Turkish Cinema", *Screen*, cilt 45.4, 2004, s. 305-323.

—, *Yeni Türk Sinemasında Aidiyet, Kimlik ve Bellek*, Metis, İstanbul, 2006.

Şafak, E., "*Valley of the Wolves* and the Politics of Masculinity", 19.2.2006, http://www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=379 [Erişim tarihi: 11.1.2013].

Şaşmaz, N., "*Kurtlar Vadisi* Sayesinde Ebu Garip Kapatıldı", *Milliyet*, 5.8.2010, http://www.milliyet.com.tr/necati-sasmaz-kurtlar-vadisi-sayesinde-ebu-garip-kapatildi-/yasam/sondakika/05.08.2010/1272632/default.htm [Erişim tarihi: 14.2.2013]

Şentürk, B., "On the Gender Aspect of Conflict in Turkey", *Fe*, cilt 1, sayı 2, 2009, s. 89-97.

Taşkale, A. R., "Erkeklik, Ataerkillik ve İktidarı", *Düşünen Siyaset Dergisi* 20, 2005.

—, "Nedir Bu Hegemonik Erkeklik?", *Anti-Homofobi-Kitabı* 1, Kaos GL, İstanbul, 2009.

Tayyar, Ş., "*Vadi* Star'a Geçti Ergenekoncu Oldu", *Star*, 07.10.2009, http://www.haberturk.com/polemik/haber/177672-kurtlar-vadisi-para [Erişim tarihi: 8.12.2013].

Tecimer, Ö., *Sinema: Modern Mitoloji*, Plan B, Ankara, 2005.

Tekelioğlu, O., *Halk Zevki*, Telos, İstanbul, 2006.

—, "Televizyona Tepeden Bakış", *Radikal 2*, 10.2.2008, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=7992 [Erişim tarihi: 23.5.2013].

—, "*Kurtlar Vadisi* mi Değiştiriyor, Aslına mı Rücu Ediyor?", *Radikal 2*, 2009a, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID =940663 [Erişim tarihi: 11.4.2013].

—, "Polat Kuşağı Çoktan Yola Çıktı", *Radikal 2*, 2009a, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=956441 [Erişim tarihi: 11.4.2013].

—, "Bu Kalp Seni Hatırlar!", *Radikal 2*, 2009b, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=965491 [Erişim tarihi: 17.6.2013].

—, "Dizi Kadınlarının Hikâyesi Yok", *Radikal 2*, 2009c, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID =970151 [Erişim tarihi: 27.7.2013].

—, "Dizilerle Fethederiz Âlemi", *Radikal 2*, 2010a, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID =973827 [Erişim tarihi: 27.7.2013].

—, "Kurtlar Vadisi bir dizi midir?", *Radikal 2*, 2010b, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=976322 [Erişim tarihi: 25.7.2013].

—, "Diziler ve Muhalif Tutum", *Radikal 2*, 2011a, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID =1051133 [Erişim tarihi: 27.8.2013].

—, "Amerikanvâri Polisiyelerle Olmuyor", *Radikal 2*, 2011b, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType= HaberYazdir&ArticleID=1057503 [Erişim tarihi: 26.8.2013].

—, "Mahsus Mahalde Flash TV", *Radikal 2*, 2011c, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=1070223 [Erişim tarihi: 25.12.2013].

—, "Muhafazakârlığı Koruma Timleri İşbaşında", *Radikal 2*, 30.1.2012, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType= HaberYazdir&ArticleID=1077141 [Erişim tarihi: 1.2.2013].

Teksoy, R., *Rekin Teksoy'un Türk Sineması*, Oğlak, İstanbul, 2007.

Tektaş, N. K., *Kurtlar Vadisi - Unutulmaz Sözler - Diyaloglar*, Çatı, İstanbul.

Tellan, B., "Üretim ve Tüketim Süreci Açısından Popüler Kültür ve Medya İlişkisi: *Kurtlar Vadisi* Örneği", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 5, 2004, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Bilim_Dergisi/sayi57/tellan-kurt.htm [Erişim tarihi: 7.6.2013].

Tepebaşlı, F., *Ulusal Marşlar ve Kimlikler*, Nobel, Ankara, 2004.

Tezel, M., "*Behzat Ç.*'yi RTÜK Evlendirmedi", *Sabah*, 2.5.2012, http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Yazarlar/sb-mevlut_tezel/2012/05/02/behzat-cyi-rtuk-evlendirmedi [Erişim tarihi: 8.10.2013].

Tezgör, H., "Oğuz Atay'ın Babama Mektubuna Psikanalitik Bir Yaklaşım", *Pasaj* 4/5, 2007, s. 240-251.

Thomson, G., *Tragedyanın Kökeni*, Payel, İstanbul, 2004.

Tokgöz, O., "Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo ve Televizyon Sistemleri", *Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri*, Todaie, Ankara, 1972.

Tomascikova, S., "Narrative Theories and Narrative Discourse", *Philology and Cultural Studies*, cilt 2.51, s. 281-590.

Tuksal, H. Ş., "İslâmcı Erkekliğin İnşası-Geleneksel Rollerin İhyası", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 81-88.

Tulloch, J., *Television Drama*, Routledge, Londra, 1990.

Tunalı, D., "Melodram Filmlerinin Kadınları", *Modern Zamanlar* 6, 2005, http://www.modernzamanlar.com/s5.php [Erişim tarihi: 12.12.2013].

—, *Batı'dan Doğu'ya Hollywood'dan Yeşilçam'a Melodram*, Aşina, İstanbul, 2006.

Tunç, A., "Her Türkün Kullandığı Tek Yerli Malı: Diziler", *Birikim* 256/257, 2010, s. 38-47.

Turan, O., "Değişen Toplumlar, Değişen Erkeklikler, Benzer İmgeler", *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri*, Beta, İstanbul.

Türk, H. B., "Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek", *Toplum ve Bilim* 112, 2008, s. 119-146.

Türker, Y., "Kahraman Kurgusu", *Radikal*, 19.4.2004, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=113799 [Erişim tarihi: 26.5.2013].

—, "Türküz, Çılgınız, Artiziz", *Radikal*, 20.3.2006, http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=YazarYazisi&ArticleID=775022&Yazar=%20&Date=&PAGE=15 [Erişim tarihi: 30.6.2013].

Türköne, M., *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*, Ark, Ankara, 1995.

Ulusay, N., "Günümüz Türk Sineması'nda Erkek Filmlerinin Yükselişi ve Erkeklik Krizi", *Toplum ve Bilim* 101, 2004, s. 144-161.

Uluyağcı, C., "Türk Filmlerinde Erkek Kimliğini Destekleyen Giyim Kuşam Kodları", *Erkek Kimliğinin Değişe(meye)n Halleri*, Beta, İstanbul, 2009.

Uslu, E., "Vadi Seyirciye Kalleşlik Yapıyor", *Taraf*, 7.11.2009, http://www.ensonhaber.com/medya/238681/vadi-seyirciye-kalleslik-yapiyor.html [Erişim tarihi: 12.12.2013].

Ünal, Y., *Dram Sanatı ve Sinema*, Hayalet, İstanbul, 2008.

Van Bruinessen, M., *Ağa, Şeyh ve Devlet*, Özge, Ankara, 1992.

Varol, K., "Ulusun Arzusu, Erkeğin Kâbusu", *Radikal Kitap*, 28.9.2005, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=857569 [Erişim tarihi: 3.9.2013].

Vernon, K. M., "Reading Hollywood in/and Spanish Cinema", *Refiguring Spain*, Duke, Durham, 1997.

Vogler, C., *Yazarın Yolculuğu*, Okuyan Us, İstanbul, 2009.

Von Franz, M. L., "Bireyleşme Süreci", *İnsan ve Sembolleri*, Okuyan Us, İstanbul, 2007.

Voytilla, S., *Myth and the Movies*, Michael Wiese, Michigan, 1999.

Walker, S. F., *Jung and the Jungians on Myth*, Routledge, Londra, 2002.

Weber, M., *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*, İmge, Ankara, 1994.

Weedon, C., *Feminist Practice and Poststructuralist Theory*, Blackwell, Oxford, 1987.

—, *Identiy and Culture: Narratives of Difference and Belonging*, Open University, Maidenhead, 2004.

Whitehead, S. M., *Men and Masculinities*, Polity, Cambridge, 2002.

Whitehead, S. M. ve Barrett F. J., "The Sociology of Masculinity", *The Masculinities Reader*, Blackwell, Malden, 2001.

Willis, G. S., *Myths, Fairytales, Folktales: the Prototypes of All Narrative*, 2010, http://geoswillis.wordpress.com/assignments-for-bournemouth-uni-and-for-the-open-uni/narrative/myths-fairytales-folktales-the-prototypes-of-all-narrative [Erişim tarihi: 13.4.2013].

Yanardağ, M., *Bir ABD Projesi Olarak AKP*, Siyah Beyaz, İstanbul, 2007.

Yanık, L. K., "Valley of the Wolves - Iraq: Anti-Geopolitics Alla Turca", *Middle East Journal of Culture and Communication*, cilt 2, sayı 1, 2009, s. 153-170.

Yaraman, A., "Toplumsal Değişme ve Kadında Erkeksilik", *Psikanaliz Yazıları 5*, 2002, s. 47-54.

Yaşartürk, G., "Diziler Özelinde Kadın-Erkek İlişkilerinin ve Cinselliğin Sunumu", *Amargi*-2, 2006, s. 96-97.

Yıldırım-Kaya, S., "Gerçekten Gerçek", *Dizim Başladı Kapat Anlatırım*, H2O, İstanbul, 2011.

Yıldız, N., *Liderler İmajlar Medya*, Phoneix, İstanbul, 2002.

Yılmaz, B., "Dizilerde Arabesk ve Damardan Aşk Hikâyeleri", *Radikal* 2, 8.3.2009, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetayV3&CategoryID=42&ArticleID=925463&Date=08.03.2009 [Erişim tarihi: 7.8.2013].

Yılmazok, L., *Eurimages and Turkish Cinema*, University of Amsterdam, Amsterdam, 2012.

Young, M. K. D., "Intellectual Field and Creative Project", *Knowledge and Control*, Collier Macmillan, Londra, 1971, s. 161-188.

Yumul, A., "Türk Sinemasında Aşk ve Ahlâk", *Türk*

Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler 1, Bağlam, İstanbul, 2001.

Yuval-Davis, N., *Cinsiyet ve Millet*, İletişim, İstanbul, 2003.

Yücel, H., "Psikanalitik Bir Perspektifin Milliyetçiliği Anlamaya Yönelik İmkânları", *Eleştirel Psikoloji Bülteni* 2, 2009, s. 32-47.

Yücel, M., "Evdeki Derin Okul, Mafya Dizileri", *Birikim*, 11.7.2008, http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=437&makale=Evdeki%20%22Derin%22%20Okul,%20Mafya%20Dizileri [Erişim tarihi: 29.7.2013].

Yücel, V., "Hazıfa Yeri-Kimlik Yeri", *Özneler, Durumlar, Mekânlar*, Bağlam, İstanbul, 2009.

—, "Göreve Çağrılan Erkeklik", *Dizim Başladı Kapat Anlatırım*, H2O, İstanbul, 2011a.

—, "Kaba ve Hoyrat Kahramanım Benim", *Birgün*, 3.11.2011b, http://www.birgun.net/actuels_index.php?news_code=1322910081&year=2011&month=12&day=03 [Erişim tarihi: 4.11.2013].

—, "Türk-Amerikan Suçkurgu Politiği", *Bellek İzleri*, Kalkedon, İstanbul, 2012.

—, "Aristoteles'in Poietikası-Toplumsallaştırıcı Anlatı", *Cogito* 77, 2014, s. 352-364.

Yüksel, N. A., "Erkekliğin ve Kadınlığın Toplumsal Kuruluşu ve Değişimi", *Kaos GI* 32, 2007, s. 18-19.

Žižek, S., *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, Metis, İstanbul, 2002.

—, *Yamuk Bakmak*, Metis, İstanbul, 2004.

—, "The Depraved Heroes of 24 Are the Himmlers of Hollywood", *Guardian*, 10.1.2006, http://www.guardian.co.uk/media/2006/jan/10/usnews.comment [Erişim tarihi: 2.12.2013].

—, "Toplumsalın Kalbindeki Film", *Filmlerle Sosyoloji*, Metis, İstanbul, 2010.

Tezler

Akbaba, E., "Kültürel Emperyalizm Görünümleri", Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2005.

Akgün, Ö. U., "Kahraman Olgusunun Çizgi Romandan Sinemaya Uyarlamadaki Görünümü", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Arslan, S., "Hollywood Alla Turca: A History of Popular Cinema in Turkey", Doktora Tezi, the Ohio State University, İstanbul, 2005.

Bilgin, E., "Türk Moderleşmesi ve Erkeklik Söylemleri", Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara, 2004.

Büyükyıldırım, E., "Çağdaş Hollywood Sineması'nda Avrupa Filmlerinin Yeniden Çevrimi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2005.

Dikmen, S., "Televizyon Kanallarının Türk Sineması Üzerindeki Teknik ve Yapısal Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 1995.

Eriş, U., "Televizyon Dizilerinde Organize Suç", Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2002.

Çamuroğlu, E., "Türk Film Eleştirisinin Gelişimi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2006.

Çelebi, M. C., "Milliyetçi Bir Metin Olarak *Kurtlar Vadisi*", Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara, 2006.

Çetin, Z., "Ergil Kültür Ortamında Televizyon Dizileri ve Kadın", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1993.

Ekici, A., "1980-1990 Arası Türk Sinemasında Kentsel Ailede Kadının Konumu", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007.

Er, A., "1965-1975 Yılları Arasındaki Yerli Melodramlardaki Annelik Figürleri", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2004.

Erkal, E., "Bazı Türk Özel Televizyonların Yapılanması Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2008.

Erol, M., "İktidar, Teknoloji ve Maskülinite", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2003.

Farımaz, P., "Hegemonik Erkekliğin Yeniden İnşası (1981-1990)", Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2006.

Gültekin, Z., "Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Mafya Dizileri", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2006.

Güngör, A. C., "Türk Sineması'nın Yerli Dizilere Etkisi", Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2007a.

Güngör, N., "Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Çizgi Roman", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1996.

İmançer, D., "Televizyonda Toplumsal Cinsiyet Sembollerinin Türk Aile Dizilerinde Sunumu", Doktora

Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2000.
Kalçık, T., "Televizyonda Siyasal Propaganda ve AKP", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007.
Kılıçbay, B. B., "Popüler Türk Sineması'nda Erkekliğin Sunumu", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1999.
—, "Türkiye'de Gerçeklik Televizyonu ve Yeni Televizyon Kültürü", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2005.
Kızılışık-Civelek, R. S., "Türkiye'de İletişimin Demokratikleştirilmesinde AKP Hükümeti'nin Medya Politikaları 2002-2006", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006.
Kundakçı, F. S., "İktidar, Ataerkillik ve Erkeklik", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2007.
Köse, D., "Nietzsche Felsefesi, Modernizm, Ahlâk ve İmmoralizm", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008.
Ölçer, E., "Türk Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003.
Özaysın, G., "*Kahraman Yolculuğu* Öykü Yapısı", Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2002.
Özdin, A., "Günümüz Türkiyesi'nde Yerli Televizyon Dramalarında Erkek Kimliğinin Sunumu", Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2003.
Özhan, N. G., "Zeki Demirkubuz Sineması'nda Melodramatik İmgelem", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2011.
Özsoy, A., "Popüler Kültür Ürünü Olarak Durum Komedileri", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2005.
Toprak, Z., "Modern Self and Social Imagery", Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2008.
Tunç, E., "Türk Sineması'nın Ekonomik Yapısı 1896-2005", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2006.
Sadi, E., "Ergenlerin Kimlik Oluşturma Sürecine Televizyon Programlarının Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2007.
Saltık-Özkan, T., "*Bey Böyrek Anlatıları*'nın *Kahramanın Yolculuğu* Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2006.
Samurçay, C., "Özgürlük Rüyaları: Bazı Üst Orta Sınıf Yazar-Erkek Metinlerindeki Erkeklik Kodları", Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2002.
Sezer, Ö., "Masallarda Toplumsal Cinsiyetin İşlenişi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2004.
Sönmez, A., "Medya ve İdeoloji", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2001.
Uluyağcı, C., "Türk Sineması'nda Erkek Söylemi", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1994.
Umut, M., "1960 Sonrası Türk Sineması'nda Erkeklik Temsilleri", Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul, 2007.
Yağız, N., "1950-1975 Dönemi Türk Sineması'nda Karakter ve Tipler, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2006.
Yeşil, B,. "Zengin Kız ve Fakir Oğlan: Yeşilçam Melodramlarında İkili Karşıtlıklar", Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara, 2004.
Yıldırım, T. E., "Tarihi Kostüme Avantür Sineması'nda Kahraman Tiplemesi'nin Psikolojik Analizi", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007.
Yılmazok, L., "Türk Sinemasının Ulusal Karakterini Etkileyen Öğeler ve Seyirci-Sinema İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2007.
Yörük, E., "Televizyon Anlatısı", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2005.
Yücel, V., "How the Hero's Journey Model is applied to Turkish Crime Drama: in the Case of *Kurtlar Vadisi*", Yüksek Lisans Tezi, University of Greenwich, Londra, 2010.

Görüşmeler

Güner, Alper: Kişisel Görüşme, (Cereyan-Ajans Müdürü), (Haziran 2011)
Sekmeç, Ali Can: Kişisel Görüşme, (Sinema-TV Tarihçisi), (Ağustos 2012)
Turgul, Yavuz: Kişisel Görüşme, (Yönetmen), (Eylül 2012)
Yörenç, Ece: Kişisel Görüşme, (Senarist), (Eylül 2013)

Dizi ve Filmler

- *1 Kadın 1 Erkek* (H. Yakıcı, 2008)
- *24* (2001-2010)
- *300* (Z. Snyder, 2006)
- *9. Hariciye Koğuşu* (S. Diriklik, 1985)
- *A Midsummer Night's Dream* (M. Hoffman, 1999)
- *A Raisin in the Sun* (D. Petrie, 1961)
- *Acı Hayat* (M. Erksan, 1963)
- *Acı Hayat* (A. C. Ede, 2005)
- *Adanalı* (T. Güneyer, 2008)
- *Ağır Roman* (M. Altıoklar, 1997)
- *Al Yazmalım* (N. Akman, 2011)
- *Alacakaranlık* (Y. Taylan, 2003)
- *Alayına İsyan* (T. Şenol, 2009)
- *Alem Buysa* (Ü. Küpeli, 1994)
- *Alien* serisi (1979-1997)
- *Aliye* (K. Sabancı, 2004)
- *All My Children* (1970-2011)
- *Amerikalı* (Ş. Gören, 1993)
- *Ana* (O. Yalçın, 1991)
- *Apartment, the* (B. Wilder, 1960)
- *Arka Sokaklar* (O. Oğuz, 2006)
- *Armageddon* (M. Bay, 1998)
- *As the World Turns* (1956-2010)
- *Aslan Yürekli Kabadayı* (M. Ün, 1967)
- *Asmalı Konak* (Ç. Irmak, 2002)
- *Asmalı Konak-Hayat* (A. Oğuz, 2003)
- *Aşk Bir Hayal* (M. Balekoğlu, 2009)
- *Aşka Sürgün* (C. Şan, 2005)
- *Aşk-ı Memnu*-1975 (H. Refiğ, 1978)
- *Aşk-ı Memnu*-2008 (H. Saral, 2008)
- *Aşkın Dağlarda Gezer* (V. Çelik, 1999)
- *A-Team* (J. Carnahan, 2010)
- *Ateşten Günler* (Z. Öztan, 1987)
- *Av Mevsimi* (Y. Turgul, 2010)
- *Avanta Kemal* (C. Okçugil, 1964)
- *Awaara* (R. Kapoor, 1951)
- *Aynadaki Düşman: Teşkilat* (K. Aydın, 2009)
- *Aynalı Tabir* (H. S. Ünalan, 1998)
- *Ayrılık* (O. Tan, 2009)
- *Aysel* (M. Ertuğrul, 1934)
- *Ayşecik* (M. Ün, 1960)
- *Azmi* (T. Başaran, 1995)
- *Baba Evi* (K. Erbaş, 1997)
- *Babanın Oğlu* (M. Gülgen, 1975)
- *Barda* (S. Akar, 2006)
- *Basic Instinct* (P. Verhoeven, 1992)
- *Batman* serisi (1989-2012)
- *Battal Gazi Destanı* (A. Yılmaz, 1971)
- *Battal Gazi'nin Oğlu* (N. Baytan, 1974)
- *Bedford Incident, the* (J. B. Harris, 1965)
- *Behzat Ç.* (S. Akar, 2010)
- *Behzat Ç. Seni Kalbime Gömdüm* (S. Akar, 2011)
- *Ben-Hur* (W. Wyler, 1959)
- *Berivan* (T. Gürsu, 2002)
- *Berlin in Berlin* (S. Çetin, 1993)
- *Beverly Hills Cop* serisi (1984-1994)
- *Bıçak Sırtında* (S. Demirdelen, 2007)
- *Binbir Gece* (K. Sabancı, 2006)
- *Binnaz* (A. Fehim, 1919)
- *Bir Bulut Olsam* (H. Memiş 2009)
- *Bir İstanbul Masalı* (Ö. Atay, 2003)
- *Bire On Vardı* (M. Ün, 1963)
- *Bizim Evin Halleri* (G. U. Erişdi, 2000)
- *Bizim Mahalle* (Ü. Erakalın, 1991)
- *Blade Runner* (R. Scott, 1982)
- *Body of Lies* (R. Scott, 2008)
- *Bonnie and Clyde* (A. Penn, 1967)
- *Bornova Bornova* (İ. Temelkuran, 2009)
- *Borsa* (K. Tibet, 1993)
- *Bourne, the* serisi (2002-2012)
- *Braveheart* (M. Gibson, 1995)
- *Bu Kalp Seni Unutur mu?* (A. Bulut, 2009)
- *Bulutbey* (K. Sabancı 2002)
- *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (G. Roy Hill, 1969)
- *Can Teyze* (Y. Yelence, 1991)
- *Cemil* (M. Gülgen, 1978)
- *Charles In Charge* (1984-1990)
- *Chinatown* (R. Polanski, 1974)
- *Colbys, the* (1985-1987)
- *Colombiana* (O. Megaton, 2011)
- *Contact* (R. Zemeckis, 1997)
- *Count of Monte Cristo, the* (K. Reynolds, 2002)
- *Çalıkuşu* (O. F. Seden, 1986)
- *Çaresizler* (N. Baytan, 1973)
- *Çemberimde Gül Oya* (Ç. Irmak, 2004)
- *Çılgın Bediş* (O. Aydın, 1996)
- *Çirkin Kral* (Y. Güney, 1966)
- *Çocuklar Duymasın* (R. Çelikezer, 2002)
- *Dallas* (1978-1991)
- *Deli Balta* (Y. Atadeniz, 1993)

- *Deli Yürek* (O. Sınav, 1998)
- *Deli Yürek: Bumerang Cehennemi* (O. Sınav, 2001)
- *Deliverance* (J. Boorman, 1972)
- *Derdest* (K. Çakıroğlu, 2008)
- *Derman Bey* (M. Gülgen, 2001)
- *Dexter* (2006-2013)
- *Die Hard* serisi (1988-2007)
- *Dirty Harry* (D. Siegel, 1971)
- *Dr. Strangelove* (S. Kubrick, 1964)
- *Dressed to Kill* (B. De Palma, 1980)
- *Dünyayı Kurtaran Adam* (Ç. İnanç, 1982)
- *Dünyayı Kurtaran Adam'ın Oğlu* (K. Tibet, 2006)
- *Düş Gezginleri* (A. Yılmaz, 1992)
- *Dynasty* (1981-1989)
- *Easy Rider* (D. Hopper, 1969)
- *Ejder Kapanı* (U. Yücel, 2010)
- *Ekmek Teknesi* (M. Günay, 2002)
- *Elveda Rumeli* (S. Akar, 2007)
- *Eşkıya* (Y. Turgul, 1996)
- *Ezel* (U. Bayraktar, 2009)
- *Face/Off* (J. Woo, 1997)
- *Fail-Safe* (S. Lumet, 1964)
- *Falcon Crest* (1981-1990)
- *Fatih'in Fedaisi Kara Murat* (N. Baytan, 1972)
- *Fatmagül'ün Suçu Ne* (H. Saral, 2010)
- *Feride* (M. Erksan, 1971)
- *Fight Club* (D. Fincher, 1999)
- *Full Metal Jacket* (S. Kubrick, 1987)
- *Genco* (K. Uzun, 2007)
- *General Hospital* (1963-)
- *Gladiator* (R. Scott, 2000)
- *Godfather, the* serisi (1972-1990)
- *Gran Torino* (C. Eastwood, 2008)
- *Greatest Show on Earth, the* (1966-1973)
- *Green Zone* (P. Greengrass, 2010)
- *Guiding Light, the* (1952-2009)
- *Gurbet Kadını* (Ş. Gök, 2003)
- *Gül ve Diken* (O. F. Seden, 1995)
- *Gülbeyaz* (Ö. Kızıltan, 2002)
- *Hacı* (Ş. Gök, 2006)
- *Hanımın Çiftliği* (F. Teber, 2009)
- *Hanna* (J. Wright, 2011)
- *Harry Potter* serisi (2001-)
- *Hatırla Sevgili* (Ü. Burhan, 2006)
- *Hırsız* (V. Çelik, 2001)
- *Hırsız Polis* (T. Derya, 2004)
- *High Noon* (F. Zinnemann, 1952)
- *Home of the Brave* (I. Winkler, 2006)
- *Homeland* (2011-)
- *Hurt Locker* (K. Bigelow, 2009)
- *In the Valley of Elah* (P. Haggis, 2007)
- *Inception* (C. Nolan, 2010)
- *Indiana Jones* serisi (1981-2008)
- *Inherit the Wind* (S. Kramer, 1960)
- *Iron Man* (J. Favreau, 2008)
- *İstanbul'da Bir Facia-ı Aşk* (M. Ertuğrul, 1922)
- *İz Peşinde* (H. Karakaş, 1989)
- *James Bond* serisi (1966-2012)
- *Jeffersons, the* (1975-1985)
- *Judgement at Nuremberg* (S. Kramer, 1961)
- *Kabadayı* (Ö. Vargı, 2007)
- *Kanun Benim* (E. Göreç, 1966)
- *Kanıt* (B. Dalkıran, 2010)
- *Kanun Adamı* (T. Turunç, 1983)
- *Kanun Namına* (Ö. L. Akad 1952)
- *Kanun Savaşçıları* (E. Gerçeker, 1989)
- *Kanundan Kaçılmaz* (O. Elmas, 1994)
- *Kartallar Yüksek Uçar* (H. Karakaş, 1984)
- *Kaynanalar* (Z. Ökten, 1974)
- *Kerem ile Aslı* (O. Elmas, 1971)
- *Keşanlı Ali Destanı* (G. Erkal, 1988)
- *Kılıç Bey* (N. Baytan, 1978)
- *Kınalı Kar* (T. Akvardar, 2002)
- *Kırık Çanaklar* (M. Ün, 1960)
- *Kız Kulesi Aşıkları* (İ. Tözüm, 1994)
- *Kibar Haydut* (Y. Atadeniz, 1966)
- *Kill Bill: I-II* (Q. Tarantino, 2003-2004)
- *Kollama* (B. Yöş, 2008)
- *Köpek* (C. Akyoldaş, 2005)
- *Köprü* (S. Şentürk, 2006)
- *Kurtlar Vadisi* (O. Sınav, 2003)
- *Kurtlar Vadisi: Filistin* (S. Şentürk, 2011)
- *Kurtlar Vadisi: Gladio* (S. Şentürk, 2009)
- *Kurtlar Vadisi: Irak* (S. Akar, 2005)
- *Kurtlar Vadisi: Pusu* (S. Şentürk, 2007)
- *Kurtlar Vadisi: Terör* (S. Şentürk, 2007)
- *Kuzey Rüzgârı* (M. Ş. Doğan, 2007)
- *Küçük Ağa* (Y. Çakmaklı, 1984)
- *Küçük Şeyler* (N. Ç. Berksoy, 1992)
- *Laf Ebesi* (H. Karakaş, 1975)
- *Lara Croft Tomb Raider* serisi (2003-2011)
- *le roi des detectives* (Nick Carter, 1908)

- *Léon* (L. Besson, 1994)
- *Lethal Weapon* serisi (1987-1998)
- *Leyla ile Mecnun* (H. Refiğ, 1982)
- *Lilies of the Field* (R. Nelson, 1963)
- *Lord of the Rings, the* serisi (P. Jackson, 2001-2003)
- *Magnificent Seven, the* (J. Sturges, 1960)
- *Mahallenin Muhtarları* (F. Kaynak, 1992)
- *Malkoçoğlu* (S. Duru, 1966)
- *Marine* (J. Bonito, 2006)
- *Marziye* (T. Akvardar, 1998)
- *Masumiyet* (Z. Demirkubuz, 1997)
- *M.A.T.* (K. Aydın, 2009)
- *Matrix* (A. ve L. Wachowski, 1999)
- *Me and the Chimp* (1972)
- *Meçhule Gidenler* (B. Pelit, 2006)
- *Melekler Adası* (C. Ergil, 2004)
- *Mesela Muzaffer* (O. Pekmezoğlu, 1987)
- *Midnight Cowboy* (J. Schlesinger, 1969)
- *Minority Report* (S. Spielberg, 2002)
- *Mission Impossible* (1966-1973)
- *Mission: Impossible* (B. De Palma, 1996)
- *Muhteşem Yüzyıl* (D. ve Y. Taylan, 2011)
- *Mürebbiye* (A. Fehim, 1919)
- *Namus Uğruna* (O. F. Seden, 1960)
- *Nefes* (L. Semerci, 2009)
- *Nefes Alamıyorum* (Ü. Erakalın, 1996)
- *Nikita* (2010-2013)
- *Nothing but a Man* (M. Roemer, 1964)
- *Occupation* (P. Bowker, 2009)
- *Outland* (P. Hyams, 1981)
- *Ölümsüz Kahramanlar* (F. İpek, 2007)
- *Örümcek* (Z. Tor, 1997)
- *Papillon* (F. J. Schaffner)
- *Parmaklıklar Ardında* (N. Akman, 2007)
- *Pars: Narkoterör* (M. Günay, 2008)
- *Patch of Blue* (G. Green, 1965)
- *Pawnbroker, the* (S. Lumet, 1964)
- *Perihan Abla* (Y. Yelence, 1986)
- *Platoon* (O. Stone, 1986)
- *Predator* (J. McTiernan, 1987)
- *Prison Break* (2005-2009)
- *Psycho* (A. Hitchcock, 1960)
- *Rambo* serisi (1982-2008)
- *Rıza Beyin Polisiye Öyküleri* (K. Renklidere, 1988)
- *Risky Business* (P. Brickman, 1983)
- *RoboCop* serisi (1987-2014)
- *Rocky* serisi (1976-2006)
- *Sağır Oda* (O. Tan, 2006)
- *Sakarya Fırat* (E. Kabakuşak, 2009)
- *Saving Jessica Lynch* (P. Markle, 2003)
- *Scarface* (B. De Palma, 1983)
- *Sekiz Sütuna Manşet* (H. Karakaş, 1982)
- *Sessiz Fırtına* (Ö. Kızıltan, 2007)
- *Seven Days in May* (J. Frankenheimer, 1964)
- *Seven Samurai* (A. Kurosawa, 1954)
- *Shawshank Redemption, the* (F. Darabont, 1994)
- *Sıcak Saatler* (V. Çelik, 1998)
- *Sıla* (Y. Uslu, 2006)
- *Sihirli Safiye* (Y. Figenli, 1994)
- *Simpsons, the* (1988-)
- *Siyahlı Kadın* (S. Duru, 1966)
- *Smallville* (A. Gough, 2001)
- *Son Osmanlı: Yandım Ali* (M. Ş. Doğan, 2007)
- *Sopranos* (1999-2007)
- *Spartacus* (S. Kubrick, 1960)
- *Spartacus: Blood and Sand* (2010-2013)
- *Splendor in the Grass* (E. Kazan, 1961)
- *Star Trek* (1966-1969)
- *Star Wars* serisi (1977-2008)
- *Starship Troopers* (P. Verhoeven, 1997)
- *Stop-Loss* (K. Peirce, 2008)
- *Superman* serisi (1978-2006)
- *Susuz Yaz* (M. Erksan, 1963)
- *Süper Baba* (O. Sınav, 1993)
- *Sürtük* (E. Eğilmez, 1970)
- *Sweet Bird of Youth* (R. Brooks, 1962)
- *Şefkat Tepe* (E. Baytimur, 2010)
- *Şehnaz Tango* (S. Kaplanoğlu, 1994)
- *Şehvet Kurbanı* (M. Ertuğrul, 1940)
- *Tanrı Misafiri* (K. Tibet, 1994)
- *Tatlı Kaçıklar* (A. Gülyüz, 1996)
- *Tek Türkiye* (N. Ç. Berksoy, 2007)
- *Ten Commandments, the* (C. B. DeMille, 1956)
- *Terminator* serisi (1984-2009)
- *Terms of Endearment* (J. L. Brooks, 1983)
- *Tetikçi Kemal* (İ. Tatlıses, 1993)
- *Thelma and Louise* (R. Scott)
- *To Kill a Mockingbird* (R. Mulligan, 1962)
- *Tomb Raider* serisi (2003-2011)
- *Total Recall* (P. Verhoeven, 1990-1991)
- *Twin Peaks* (1990-1991)
- *UFO* (1970-1971)

- *Umut Yolcuları* (Ü. Burhan, 2010)
- *Üç İstanbul* (F. Tuna, 1983)
- *Üç Maymun* (N. B. Ceylan, 2008)
- *Vavien* (Y. ve D. Taylan, 2009)
- *Viva Zapata* (E. Kazan, 1952)
- *Vizontele* (Y. Erdoğan, 2001)
- *Wanted* (T. Bekmambetov, 2008)
- *West Side Story* (R. Wise, 1961)
- *What Women Want* (N. Meyers, 2000)
- *Wiseguy* (1987-1990)
- *X Files* (1993-2002)
- *Yalancının Mumu* (S. Gültekin, 1965)
- *Yaprak Dökümü* (Ö. Yurtsever, 2006)
- *Yaralı Kurt* (Ö. L. Akad, 1972)
- *Yazgı* (Z. Demirkubuz, 2001)
- *Yazı Tura* (U. Yücel, 2004)
- *Yedikuleli Mihriban* (S. İleri, 1992)
- *Yetimler Ahı* (M. Gürses, 1956)
- *Yılan Hikayesi* (N. Durak, 1999)
- *Yılmaz Ali* (F. Kenç, 1940)
- *Yorgun Savaşçı* (H. Refiğ, 1979)
- *Zerda* (K. Sabancı, 2002)

Türkiye'de Toplumsal Cins(iyet) Araştırmaları İnternet Kaynakları

Akdeniz Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma ve Uygulama Merkezi (KATCAM) http://katcam.akdeniz.edu.tr

Amargi Feminist Dergi http://www.amargidergi.com

Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü http://www.ftsturizm.org/acsap

Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) http://kasaum.ankara.edu.tr

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) http://www.acev.org

Atılım Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) http://kasaum.atilim.edu.tr

Ayizi Kitap http://www.ayizi.com.tr

Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM) http://bukcam.baskent.edu.tr

Birleşmiş Milletler Türkiye http://www.un.org.tr

Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırma Kulübü (BÜKAK) http://www.bukak.boun.edu.tr

Celal Bayar Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (CBÜKAM) http://www2.bayar.edu.tr/cbukam

Cin Ayşe Fanzini http://cinayse.blogspot.com.tr

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) http://www.cetad.org.tr

Cinsiyetçi Medya Takip (CinsoMedya) http://www.cinsomedya.org

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOMÜKAM) http://kam.comu.edu.tr

Çankaya Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KADUM) http://kadum.cankaya.edu.tr

Çukurova Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KADAUM) http://www.cukurova.edu.tr/merkezler/kadaum

Dicle Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi (DÜKSAM) http://www.dicle.edu.tr/kadin-sorunlari-uygulama-ve-arastirma-merkezi

Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi (DAÜKAEM) http://cws.emu.edu.tr

Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (EKAM) http://ekam.ege.edu.tr

Erkek Muhabbeti Çalışma Grubu http://www.erkekmuhabbeti.com/dokuman.php

Erkeklik Nüshaları Dergisi http://www.erkekliknushalari.com

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESKAM) http://eskam.ogu.edu.tr

F Dergi http://www.kadinyazarlardernegi.org.tr

Fe Dergi - Feminist Eleştiri - Ankara Üniversitesi http://cins.ankara.edu.tr

Feminist Politika Dergisi http://www.sosyalistfeministkolektif.org/feminist-politika.html

Gazi Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi http://www.kadinsorunlari.gazi.edu.tr

Gaziantep Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (GÜKAMER) http://gul6.bim.gantep.edu.tr/~gukamer

Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜKSAM) http://www.huksam.hacettepe.edu.tr

Hayata Dokun Derneği http://www.hayatadokun.net

İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitim Merkezi (KSAUM) http://kadinarastirmalari.istanbul.edu.tr

KA.DER Kadın Adayları Destekleme Derneği http://www.ka-der.org.tr

Kadın Araştırmaları Dergisi - Doğu Akdeniz Üniversitesi http://kwj2000journal.emu.edu.tr

Kadın Araştırmaları Dergisi - İstanbul Üniversitesi http://kadinarastirmalari.istanbul.edu.tr/?p=6601

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı www.kadineserleri.org

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü http://www.kadininstatusu.gov.tr

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitim Merkezi (KMÜKAM) http://kam.kmu.edu.tr

Kars Kafkas Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KAUKSAUM) http://kauksaum.kafkas.edu.tr

Kazete http://www.kazete.com.tr

Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar http://www.feministyaklasimlar.org

Kaos GL http://www.kaosgldergi.com

KaosQueer+ Dergisi http://www.kaos-q.com

Kocaeli Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) http://kasaum.kocaeli.edu.tr

Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOÇKAM) https://kockam.ku.edu.tr

Masculinities Erkeklik Çalışmaları Dergisi http://www.masculinitiesjournal.org

Mersin Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (MERKAM) http://merkam.mersin.edu.tr

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı https://www.morcati.org.tr

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı http://www.gws.metu.edu.tr

Pazartesi Dergisi http://www.pazartesidergisi.com

Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Forumu http://genderforum.sabanciuniv.edu

Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SAUKAM) http://www.saukam.sakarya.edu.tr

Sosyalist Kadın Dergisi http://sosya.wordpress.com

Süleyman Demirel Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) http://kasaum.sdu.edu.tr

Trakya Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜKSAM) http://tuksam.trakya.edu.tr

Uçan Süpürge Kadın iletişim ve Araştırma Derneği http://www.ucansupurge.org

Uşak Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (UKSAM) http://www2.usak.edu.tr/uksam

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (YÜKAM) http://www.yyu.edu.tr/akademikbirimler/index.php?bolumid=37

Dizin

12 Eylül 91, 103, 135, 187, 199, 208, 416, 411, 423
9/11 103, 110, 226

Adorno, Theodor W. 190
ağa/ağalık 91, 119, 128, 131, 144, 148, 149, 156, 162, 177, 187, 191, 196, 204, 205
ahlâk 11, 12, 20, 40, 43, 44, 65-68, 70, 90, 96, 107, 154, 155, 159, 167, 185, 188, 223, 225, 229
aileden gelen kadın 154, 155
Akay, Ali 13
aldatıcı bkz. ayartıcı
alfa-erkek 54, 181
Altaylı, Fatih 206
Althusser, Louis 13, 43, 57
anal 53
anima 24, 49, 139, 140
animasyon 19, 26, 85, 86, 226, 233-235
animus 24
antikahraman 20, 108, 123, 132, 148, 185, 186, 193, 227, 228, 363
Antonius ve Kleopatra 58, 106
arayış macerası 13, 18, 19, 26
Aristo 2, 12, 96
arketip 3, 14-20, 22-28, 34, 35, 41, 52, 104, 116, 127, 130, 131, 134, 135, 137, 138, 140, 142, 145, 152, 155, 212, 223, 229
Arkın, Cüneyt 45, 80, 88, 98, 101, 104, 109, 113, 127, 185, 363
arzu 1, 2, 4, 19, 21, 24, 30, 41, 47-49, 51-54, 56-59, 61, 63, 89, 90, 98, 99, 104, 147, 149, 153, 154, 158, 159, 150, 165, 179, 186, 189, 207, 211, 212, 215, 216, 223, 226, 227, 389, 400
asker/askerlik xiii-xv, 81, 87, 107, 108, 111, 112, 118, 119, 121, 122, 127, 133, 134, 143, 150, 156, 168, 188, 190, 192, 199, 200, 203, 205, 208, 213, 217, 359-370, 372, 376, 378, 380, 381, 388, 389, 397, 401, 415-417
aşiret 119, 131, 136, 144, 151, 152, 156, 163, 168, 177, 191, 204, 373, 389, 390, 405, 406
aşk hikâyeleri 58, 90, 159, 163, 165
ataerkil/ataerkillik 40, 42, 44-46, 58-61, 63, 64, 69, 71, 80, 81, 94, 96, 134, 153, 159, 172, 174, 179, 225, 228, 229
Atatürk, M. Kemal 92, 11, 120, 180, 192, 200, 224, 368, 369, 373, 396
Atsız, H. Nihal 155
avantür 5, 87, 98, 100, 101, 108, 153, 172, 429
ayartıcı 24, 29, 55, 131, 132, 148, 193-195, 214
ayna evresi 54-56

baba'nın adı 54-57, 59-61
Barthes, Roland 13, 15, 42
bastırma 25, 52, 54, 58, 62, 67, 69, 90, 110, 155, 156
baş belası bkz. hileci
Batı/Batılı 40, 67, 69, 89, 90, 97, 100, 101, 110, 111, 113, 115, 141, 156, 163, 172, 174, 179, 180, 187, 213, 225, 229
beden xiv, 39, 42, 43, 45, 50, 51, 53, 55-57, 60-63, 66, 69, 92, 113, 114, 134, 143, 180, 196, 222, 228, 382
Bengü, Vedat Örfi 89
Benjamin, Walter xiv, 17, 20
benlik 2, 18, 30, 33, 34, 53-57, 61, 62, 68, 70, 204
Bertillon, Adolphe xiv, xv
biçimdeğiştiren 18, 23-26, 35, 91, 121, 130, 131, 134, 145, 149
bilinçdışı xiv, 2, 13, 16, 18, 25, 51-54, 57-60, 68, 70, 147, 167, 221, 226
birey xiv, xv, 2, 4, 39, 41, 45, 47, 50, 51, 54, 56-58, 61, 62, 68, 93, 98, 99, 111, 113, 158, 179 196, 197, 216, 225, 228, 229
Bitlis, Eşref 103, 178, 203
biyoiktidar 58, 60, 63, 222
Bizans 100, 172, 207
Blake, William 16
Boccaccio, Giovanni 13
Boltanski, Luc xiii
Boon, Kevin A. 48, 49, 51, 130, 222
Bourdieu, Pierre 1, 42, 46, 47, 62, 211
Brecht, Bertolt 12
burjuva/burjuvazi 40, 52, 58, 61, 66-68, 70, 90, 158, 227
Butler, Judith 40, 43, 47, 52, 58, 62, 63, 222
büyücü 16, 20, 31, 57, 134

Campbell, Joseph 16-20, 22, 26, 28-31, 33, 42, 64, 100, 131, 134, 221
castration anxiety bkz. hadım korkusu
Cerberus 22
CIA 109, 144, 200, 203
climax bkz. doruk noktası
Connell, Robert William 14, 39, 42-47, 64, 68, 80, 101, 222
CTU 109
cumhuriyet 91, 94, 101, 103, 172, 173, 212, 214
Custer, George A. 169
çizgi film bkz. animasyon

Dadaloğlu 118, 186
darbe 91, 93, 401, 423
davetin reddi 29, 30, 150, 222
Davutoğlu, Ahmet 201
De Beauvoir, Simon 40
De Pixerecourt, R. C. Guilbert 66, 222
De Saussure, Ferdinand 15, 52
Decameron 13
Deli Dumrul 22
delikanlı/delikanlılık 90, 105, 118, 122, 146, 149, 174, 177, 187, 225, 376, 390, 392, 393, 409
denenme 29, 31, 33, 109, 127, 131, 150, 151, 222, 223
Denktaş, Rauf 202
derin devlet 103, 106, 121, 135, 143, 144, 147, 187, 189, 193, 198-200, 206, 207, 372
dış aksiyon 145, 149, 152, 223
dil yetisi 15
Dink, Hrant 103, 111, 194, 402
Dionysos 12, 53
Dioscuriler 21
diriliş/dirilme 2, 16, 28, 29, 32, 133, 134, 142, 151, 222, 223
doğaüstü 29, 113, 132-134, 152
Doğu/Doğulu 89, 110, 115, 187, 191, 192, 197, 204, 213, 229
doruk noktası 68
dönüş yolu 29, 32, 151, 222
Dumezil, Georges 13
Dünyayı Kurtaran Adam 100
düşman xiv, xv, 14, 21-25, 28, 30, 31, 35, 100, 101, 104, 109, 113, 118, 120, 135, 137, 140, 142, 143, 150, 152, 156, 157, 162, 163, 166, 171, 175, 181, 191, 196, 198, 199, 205-207, 224, 226, 227, 378, 380, 392, 398, 399, 401, 408, 410, 411, 417, 422, 423

East Lynne 6
edebiyat xiii-xv, 2, 13, 15, 26, 42, 49, 51, 54, 57, 65, 68, 80, 87, 92, 137
edimsellik 5, 58, 60, 62, 63, 71, 217
ego 2, 30, 53-56, 59, 60, 190, 194, 217, 226, 227
  ideali 55
ejderha 19, 22, 30
Enkidu 22, 49
ensest 52, 53, 57, 196
epizodik 12, 35, 101
Erdoğan, Recep Tayyip 123, 199, 203, 207, 208
erginleşme/erginlenme 2, 13, 16, 20, 29, 33, 34, 63, 228
eril tahakküm 42, 43, 45, 46, 71, 80
erillik 4, 35, 40-46, 58, 62, 70, 71, 80, 81, 103-105, 107, 110, 111, 113, 119, 134, 155, 158, 175, 187, 212, 216, 225, 228, 229
erkek çocuk 53, 55, 56
erkeklik
  literatürü 71, 72, 222
  çalışmaları 4, 41, 42, 46-48, 51, 68, 71, 79, 81, 221, 222, 228
erotik 60
eşkıyalık bkz. kabadayılık
etnik/etnisite 41, 45, 50, 103, 106, 128, 130, 135, 139, 141, 176, 198, 204, 205, 218, 223

fallus 53, 55-58, 60, 62, 63
fantastik 69, 110, 115, 124, 174, 227, 229
fantezi 20, 27, 30, 63, 68, 69, 108, 113, 114, 129, 172, 190, 197, 209, 217, 228
feminizm/feminist 40, 41, 43, 46-48, 51, 56, 57, 108
femme fatale 25
feodal 153, 154, 177, 187, 191, 196
Foucault, Michel 51, 52, 58, 60-63, 222
Freud, Sigmund 51-61, 68, 170, 222
Fuller, Graham E. 203

Galton, Francis xv
gardiyan xv, 18, 22, 23, 25, 28, 31, 35, 70, 131, 135, 142, 143, 145, 222
geçit gardiyanı bkz. gardiyan
gerçeklik xiii, 4, 8, 11, 14, 15, 20, 26, 41, 42, 53, 56, 58, 70, 71, 87, 101, 102, 109-111, 114, 150, 166, 169, 185, 187, 190, 197, 198, 210, 212, 225-228
  ilkesi 53
Gılgamış 19, 20, 22, 32, 49, 179
gizil 52
gladio 120, 121, 130, 132, 144, 148, 151, 152, 155, 176, 177, 187, 193, 194, 199, 200, 204, 370, 408, 417, 419-421
Goethe, J. W. von. 30
gölge 16, 18, 25, 26, 28, 30, 34, 35, 142, 145, 147, 148, 222, 223, 226, 227
Gramsci, Antonio 43-45, 47, 48, 222
Griffith, David W. 67
Gülerce, Hüseyin 207
günah 54, 197, 217, 226, 381, 385, 389, 397
Güner, Alper 95, 425
Güney, Yılmaz 92, 104, 124, 127, 185, 204, 227, 361

habitus 42, 47, 48, 62, 80, 81
hadım 53, 56, 57, 59, 60, 157, 170, 218
  korkusu 53, 59, 60
hakikat 11, 30, 70, 108, 187, 211, 218, 225, 227, 228
hegemonik erkeklik 1, 4, 5, 43-47, 50, 51, 59, 63, 64, 68-71, 81, 128, 133, 141, 166, 178, 186, 193, 196, 222-224, 227
hegemonya 5, 43, 44, 46-48, 51, 61, 64, 65, 71, 80, 171, 172, 175, 205, 214, 216
heteroseksüel 40, 42, 43, 45, 46
Hızır (Hz.) 21

hileci 18, 26, 27, 34, 35, 134, 136-142, 144, 145, 223
eğlencesi ve tehlikesi 140
Hollywood 2, 12, 17, 42, 53, 58, 59, 68, 87-89, 106, 110, 113, 115, 129, 140, 165, 170, 180, 216, 224-226
homoseksüel 41, 45, 58, 141
homososyal 47, 57, 224
Hormon 48
Humbaba 22
Hüseyin (Hz.) 118

Irigaray, Luce 42, 43, 52, 58
Işık, Ayhan 99, 104, 113, 122, 127

iç aksiyon 20, 104, 109, 118, 147-149, 164, 192, 223, 224
id 53, 54, 226, 227
ideal tip 60
ideoloji 12, 15, 40, 41, 43-45, 47, 57, 59, 60, 62, 67-70, 81, 90, 94, 99, 103, 111, 113, 114, 159, 179, 187, 196, 205, 208, 216, 217, 221, 225, 228, 398, 400
iğdiş bkz. hadım
iksir 19, 24, 26, 28, 29, 32, 33, 49, 152, 222, 223
-i getirme 29, 32, 152, 178, 222
iktidar 1, 4, 6, 12, 16, 40-47, 51, 58, 64-66, 70, 71, 80, 81, 103, 105, 113, 146, 147, 152, 154, 159, 163, 170-172, 174-178, 180, 186, 194, 197, 200, 203, 216, 221, 222, 224, 228, 229
iletişim 3, 4, 11, 44, 47, 94, 99, 100, 106, 132, 166, 179, 221
ilişkisellik 41, 42
ilk eşik 22, 28, 29, 148, 150, 158, 222
ilkel 11, 13, 15, 16, 25, 29, 52, 109
İlyas (Hz.) 30
imgesel 54-56, 59, 69, 226
İmirzalıoğlu, Kenan 5, 45, 117, 118, 189, 208, 363, 365, 366, 368, 428
imtihan 29, 31, 104, 151, 222
İnanır, Kadir 45, 88, 92, 104, 113, 359
intikam 13, 49, 98, 105, 110, 121, 122, 124, 137, 145, 146, 157, 159, 171, 174, 186, 190-192, 194-196, 200, 207, 209, 215, 228, 370, 372, 373, 385, 395, 415, 416, 429, 430
İsa (Hz. İsa/Mesih) 11, 20, 59, 55, 99, 119
İslâm 21, 92, 101, 107, 135, 181, 187, 203, 205, 210
İştar 22

Joyce, James 17
Jung, Carl Gustav 13, 15-17, 21, 24, 26, 41, 52, 57, 134, 221

kabadayılık 99, 119, 120, 122, 128, 130, 134-136, 141, 146, 148, 150, 156, 173, 177, 185, 186-188, 189, 192, 195, 196, 198, 215, 218, 226, 366, 370, 373, 376, 384, 390
kadın
çalışmaları 41, 71
-ların ezilmesi 46, 67, 71, 90, 153, 154, 223
-lık 5, 33, 40, 41, 43, 50, 62, 67, 158, 159, 179, 199
Kamu Güvenliği Teşkilatı (KGT) 119, 135, 201, 203, 204, 371, 400, 402, 412
Kanal İstanbul Projesi 203
Kandiyoti, Deniz 71, 80, 81, 222
kara filmler 59
karanlık dünya 18, 137, 186
kardeş
katli 153, 170, 176, 178, 224
-lik yasası 54, 61, 170
karşı-öznellik 60, 63, 222
katharsis 104, 105, 151, 179, 180
Katran Ormanı 22
Kıbrıs 101, 202, 204, 370, 386
kız çocuk 53, 55
klâsik anlatı 4, 5, 12, 17, 18, 26, 34, 64, 96, 98, 100, 104, 109, 128, 130, 131, 142, 145, 151-154, 159, 165, 166, 170, 178, 180, 197, 211, 222, 224, 225, 227, 229
klâsik western 111, 129, 147, 169
kostüme avantür 87, 100, 153
kovuğa yaklaşma 29, 31, 151, 222
kozmik çevrim 33
Köroğlu 98, 186
Kracauer, Siegfried xiv
Kral Arthur 13, 20
kriminal 4, 5, 104, 106, 114, 122, 123, 224
kurban 12, 28, 29, 41, 45, 46, 51, 66, 70, 88, 101, 103, 104, 106, 111, 118, 121, 130, 148, 152, 157, 163, 164, 188, 196, 197, 215, 223, 227-229, 391
kurgu karmaşası 156, 197, 229
kurtarıcı 5, 19, 20, 81, 114, 139, 172-174, 203, 221, 224, 225, 401
kuşet bkz. arayış macerası
kutsal 11, 12, 31, 50, 58, 66, 69, 104, 105, 108, 112, 137, 151, 152, 161, 165-167, 196, 199, 205, 215, 218, 226, 228
kâse 13, 19
Kuzey Irak 119, 204, 372, 386, 400, 401
Küçük, Yalçın 114, 207, 208
külhanbeyilik bkz. kabadayılık
küme içi kadınlar 54
Kürt 103, 119, 139, 142, 191, 201, 203-206, 208, 213, 399, 423
Kütahyalı, Rasim O. 207

Lacan, Jacque 13, 52, 54-61, 70, 222
langage bkz. dil yetisi

latent bkz. gizil
Lévi-Strauss, Claude 13-15, 42, 52, 53, 221
liberal 94, 105, 225
libido dominandi 47

maceraya davet 23, 29, 30, 149
machismo 167
madun/madunluk 44, 45, 47, 106, 223
mafya 93, 97, 98, 102, 103, 115, 118-120, 122, 128, 130, 131, 133, 135-137, 140-143, 145, 147, 150-152, 155, 156, 158, 161, 175-178, 180, 185, 187, 188, 190, 193, 198, 199, 201, 204, 211, 213, 369, 371, 372, 382, 392, 400, 402
Mardin 119, 135, 151, 163, 168, 177, 189, 191, 193, 213, 373
Marx, Karl 41
maske 18, 24, 26, 30
maskülen 42, 47, 64, 70, 109, 154, 224
Mason/Masonik 175, 201
masumiyet 66, 67, 90, 109, 131, 142, 149, 152, 160, 167, 189, 196, 215, 226, 377, 378, 396, 423
mazlum 64, 65, 68, 69, 70, 80, 91, 96, 123, 145, 159, 178, 180, 192, 195, 215, 218, 224, 226
medya xvi, 4, 8, 39, 44-46, 71, 94, 99, 110, 113, 143, 147, 156, 200, 206, 208, 228, 401, 402, 407, 428
Méliès, Georges 68
melodram 3, 5, 27, 48, 51, 58, 64-71, 80, 81, 87-92, 95-100, 104, 127, 131, 133, 142, 151, 153, 154, 156, 158, 159, 161-166, 170, 178, 180, 187, 196, 210, 211, 215-217, 222-226, 229, 428-430
-atik anlatım 27, 65, 71, 88
Menderes, Adnan 203, 204
mesajcı 18, 23, 28, 34, 132, 133, 145, 222
Metal Fırtına 114
metanomi 128, 145, 147, 223
-k anlatım 145, 147
Mete, Ömer Lütfi 118, 365
Metz, Christian 15, 49, 51, 54,
Mezopotamya 19, 178
Mısır Sineması 89
militarizm 46, 103, 105, 108, 228,
millet/milliyet xiii, xiv, 2, 50, 59, 106, 110, 111, 113, 139, 143, 153, 157, 168, 169, 180, 189, 190, 192, 196, 213-215, 399, 423
milliyetçilik xiii-xv, 46, 50, 53, 63, 71, 98, 100, 106, 109, 118, 119, 122, 143, 178, 187, 190, 191, 200, 214, 216, 218, 228, 229
mit/mitos 1-3, 11-18, 20-22, 26-29, 32, 34, 35, 42, 45, 48, 50-52, 58, 59, 60, 61, 64, 66-70, 81, 90, 98-100, 106, 108, 110, 111, 113, 114, 127, 128, 134, 135, 153, 154, 159, 161, 165, 169, 170, 172, 179, 180, 185, 286, 188-190, 196, 197, 205, 210-212, 215-218, 222, 225, 226, 228, 229
-ik erkeklik 218
mitoloji xiv, 2, 4, 5, 11, 14-18, 21, 26, 30, 42, 48, 51, 52, 57, 58, 64, 66, 99, 104, 128, 153, 175, 212, 221, 223
çalışmaları 4, 5, 11, 14, 15, 42, 51, 52, 64, 221, 226
-k anlatı bkz. klâsik anlatı
mod/modalite 3, 5, 50, 64, 69, 70, 102, 216, 224, 225
modern/modernite/modernleşme xiii, 18, 47, 51, 64, 66-70, 81, 87, 94, 98, 99, 106, 109, 111, 113, 115, 118, 135, 152, 154, 172, 185, 186, 191, 194, 196, 211, 213, 225, 226, 229
monomit 17, 222
Moretti, Franco 129
muhafazakâr/muhafazakârlık xiii, 3, 51, 67, 80, 88, 90, 94, 100, 103, 105-109, 111, 118, 139, 212, 225, 228
Mulvey, Laura 55, 58-60, 222
Murdock, Maureen 12, 33, 35, 42, 212
Müslüman 101, 108, 128, 134-136, 172, 176, 178, 181, 216, 225
mythopoetic 43

narratif 13
narsisizm 52, 59, 70, 166
NATO 121, 187, 194, 198, 203, 204, 410
nevroz 23, 25, 58, 172
Nichols, Bill 59, 60, 222,
Nietzsche, Friedrich W. 17, 20
normal/normalite/normalleştirme 14, 47, 57, 61, 139, 159, 189, 218, 228
normatif 14, 46, 51, 63
nostaljik 97, 98

Oedipus/Oedipal 23, 52-58, 68, 135, 170, 172, 174
Okkan, Gaffar 178, 189, 200, 370, 378, 380
okul 39, 46, 50, 60, 81, 103, 163, 209, 375, 376, 384, 393, 397, 399-401, 403, 406, 407, 412-415, 430
olağan dünya 18, 26, 28-30, 32, 104, 129, 134, 149, 152, 156, 222
oral 53
ordu 46, 47, 81, 107, 144, 166, 181, 196, 396, 401
Ortadoğu 64, 110, 144, 176, 178, 199, 203, 205, 209, 210, 369, 371, 423, 429
Osmanlı Devleti xiv, 80, 81, 111, 135, 192, 197, 395

Öcalan, Abdullah (Apo) 104, 111, 121, 179, 203, 204, 222, 368, 400, 421, 422
ödül 19, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 100, 118, 151, 222, 223
öteki/ötekileştirme 42, 45, 51, 56, 60, 80, 81, 106, 110, 113, 165, 190, 205, 226, 228,
öyküleme 13-15, 89, 99, 123, 130, 140 ,152, 165, 179, 222, 226
Özal, Turgut 93, 94, 103, 115, 121, 176, 179, 202, 204, 368, 372, 402, 403
Özdener, Bahadır 113, 180, 201, 210, 217, 365-368
özdeşleşme xiv, 2, 5, 13, 19, 31, 33, 39, 45, 46, 50, 51, 53-55, 59, 70, 71, 113, 201, 211, 217, 228
özel dünya 23, 28, 31, 32, 49, 118, 150, 151, 223
özel kanal 5, 86, 87, 93-95, 103, 115, 222
özne 46, 54-58, 60-63, 69, 70, 81 159, 196, 211, 215, 221, 229
öznel/öznellik 17, 40, 46, 50, 51, 53, 58, 60-63, 71, 141, 158, 196, 222, 226

patriyarkal 47, 81
penis envy bkz. penis gıptası
penis gıptası 53
performans 2, 41, 48, 49, 62, 222
performativite bkz. edimsellik
PKK 87, 118, 120, 121, 190, 203, 205, 208, 212, 213, 369-371, 378, 379, 400, 421
Platon 1, 96
Poetika 12
politikkurgu 105, 106, 113, 201
popüler kültür xv, 2, 4, 44, 47, 48, 50, 64, 69, 87, 114, 216, 229
postmodernizm 56, 104, 109
prime-time 99, 180
Prometheus 13
Psikanaliz xiv, 5, 13, 17, 40, 47, 48, 51-64, 68, 81, 222, 226
psike 57, 68, 226
psikiyatri xiii, xiv
Pygmalion 66

racon 135, 142, 148, 153, 167, 170, 175, 177, 186, 195, 196, 209, 393, 394, 411
rasyonel 64, 70, 153, 180, 226
reality show 101, 102
rehber 18-22, 26, 28-31, 33, 35, 100, 101, 104, 118, 120, 121, 131, 132, 134-147, 150, 152, 164, 170, 171, 173, 174, 178, 180, 181, 188, 189, 192, 194, 196, 200, 201, 203, 204, 209, 214, 215, 217, 222-224, 227
-le temas 29, 30, 150, 222
reklam 8, 86, 92, 94, 95, 97, 99, 128, 208, 222, 427
Renan, Ernest xiii, xiv
rit/ritüel 2, 29, 33, 41, 42, 44, 58, 62, 63, 127, 149, 175
roman xiii, xiv, 2, 5, 12, 15, 17, 18, 45, 66-69, 88, 91-93, 104, 111, 114, 127, 133, 146, 154, 161
romantik xv, 23, 26, 27, 31, 66, 108, 123, 155, 158, 163, 180, 188, 196, 211, 212, 215

Sancar, Serpil 45, 46, 80, 81, 222
sansür 62, 64, 91, 96, 103, 208
Schmitt, Carl xv, 225
Segal, Lynne 40, 42, 43, 45, 47, 53, 67, 70, 156, 175
Selek, Pınar 80, 81, 127, 205, 217, 222
Sfenks 22
Shakespeare, William 106, 137
Sınav, Osman 3, 6, 95, 117, 122, 198, 201, 207, 360, 361, 365, 366, 369-371, 428
sınıf 1, 2, 40, 41, 43-47, 50, 61, 66, 67, 69, 70, 87-92, 94-96, 98, 99, 103, 105-107, 115, 138, 142, 188, 195, 205, 214, 226, 229
sıradan dünya bkz. olağan dünya
simgesel 1, 2, 45, 55-57, 166, 188, 189, 227
sosyalizasyon 39
söylem analizi 115, 123, 211
spaghetti western 169
Spivak, Gayatri C. 44, 47
Susurluk Kazası 98, 102, 103, 199, 201, 207, 208, 211, 225
sünnet 81, 151, 163, 168, 217
süperego 53, 54, 124, 226, 227
süperkahraman 111, 113, 115, 123, 127, 131, 147, 227

Şaşmaz, Necati 5, 107, 117, 149, 189, 197, 202, 208, 210, 363, 366, 367
Şaşmaz, Raci 207, 365-368
şehadet 101, 112,
Şekeroğlu, Sami 89

Tanrı 13, 19, 21, 22, 29-31, 59, 68, 95, 109, 110, 171, 190, 192, 226, 383, 389, 397, 429
Tarkan 100
Tayyar, Şamil 200, 206, 207
televizyon bkz. TV
tesadüf 48, 115, 134, 137, 159, 163, 164, 167, 196, 211, 218, 223
testosteron 48
Teşkilatı Mahsusa 135, 168, 201
Tibet, Kartal 95, 100, 105, 113
tip
  I kelime kümesi frekansı 212-216, 217, 227
  II kelime kümesi frekansı 212-216, 227
  -leşme 165, 180, 212, 221, 223, 227
Tiran Oedipus 23, 54
tiyatro 2, 11, 12, 17, 48, 51, 58, 64-68, 71, 87, 88, 112
Todorov, Tzvetan 13, 29, 42

toplumsal cinsiyet 1, 5, 11, 39-43, 45, 47, 50, 56, 59, 62, 71, 80, 221, 228
totem 2, 54
Totem ve Tabu 54
töre 136, 144, 148, 152, 155, 162, 163, 168, 173, 177, 191, 195, 196, 204, 213, 218, 373, 389, 390, 405, 406
tözel 41, 47, 48, 51, 71, 226
trajedi 12, 17, 23, 54, 64, 66, 68, 96, 98, 106, 179, 180, 217
transvestit 60, 92
TSK 112, 203, 208
Turgul, Yavuz 6, 117, 186, 192, 210, 215, 366, 429
Türk-İslâm 187
TV 2-5, 8, 65, 68, 70, 85-90, 92-95, 97-103, 106, 113, 114, 122, 131, 142, 170, 179, 180, 187, 196, 202, 204, 206, 207, 210-212, 215, 221, 222, 225, 228, 421, 428, 429
TV yapımcılığı 85, 93

ulus devlet xiv, xv, 89, 105, 225
Uslu, Emre 206

übermensch bkz. üstinsan
üstinsan 17

vamp 133, 153, 156
vatan xiii, 19, 50, 106, 107, 110, 112, 113, 118, 120, 135, 145, 147, 148, 157, 175, 176, 189, 192, 196, 199, 200, 202, 212, 214-217, 225-228, 370, 373, 387, 396, 397, 401, 422, 423
video/videocu 93
Vogler, Christopher 13, 17, 18, 26, 28, 29, 31, 34, 42, 49, 64, 129, 131, 221
Voytilla, Stuart 20, 27, 29, 30, 32, 42, 64, 129, 221

Wayne, John 45, 108, 113
Weber, Max xiv, 60, 61
western 15, 26, 27, 49, 68, 100, 106, 111, 129, 147, 150, 152, 153, 169, 186
Whitehead, Stephen M. 46, 48, 62, 71

yabancılaşma 51, 55, 67
yâd 32
Yahudi 50, 112, 207
Yalçın, Soner 114, 198, 201, 207
yancılar 18, 19, 25, 26, 32, 34, 35, 98, 118, 119, 122, 123, 132, 133, 135-142, 144-148, 150, 155, 156, 160, 162, 163, 167, 168, 173, 175-177, 188, 189, 191, 193, 196, 198, 200, 201, 203, 204, 214, 223, 224
yapısalcı 5, 12, 13, 15, 17, 28, 34, 44, 46, 48, 51, 54, 59
  kahramanlık 11
yasak 25, 52-54, 57, 61, 62, 89, 92, 121, 157, 177, 190, 191, 202, 208, 227, 390, 391
yaşlı adam 16, 21
Yeşilçam 5, 64, 69-71, 80, 85, 87, 88, 90-93, 95-98, 100, 102, 104, 109, 113, 115, 116, 127, 128, 132-134, 142, 144, 153, 154, 158, 159, 165, 166, 172, 177, 180, 185, 186, 204, 222, 223, 225, 228, 429
  melodramları 64, 69, 80, 90, 95, 96, 98, 134, 142, 153, 158, 180, 225
Yezid 118
Yörenç, Ece 210, 429
yüceltme xiv, 54, 55, 58, 96, 108, 158, 159, 168, 196

Žižek, Slovaj 52, 54, 56, 57, 109, 113, 222

Dizi, Film ve Karakterler Dizini

24 107, 109-111, 171, 194, 251, 325
  Jack (Bauer) 107, 109-111, 171
300 110, 129
9. Hariciye Koğuşu 93, 250, 294

A Raisin in the Sun 111
Acı Hayat 117, 121, 122, 236, 306, 360, 363
Adanalı 5-7, 104, 116, 117, 120, 127, 128, 130, 132, 134, 139, 141, 145, 146, 149, 152, 154-157, 163, 165, 168, 174, 194, 221, 236, 309, 361, 363, 365, 369, 412, 414, 417
  Adanalı (Yavuz Dikkaya) 117, 120, 136, 138, 139, 141, 145, 146, 149, 151, 155, 156, 168, 174, 180, 223, 365, 369, 413, 414
  Alex 145, 152, 164, 165, 365
  Ferruh 138, 223, 365, 369, 418
  Fiko (Lezize Nine) 141, 222, 365
  İdil 120, 121, 128, 131, 132, 134, 146, 149-151, 156-158, 163-166, 194, 212, 222, 224, 227, 365, 369, 417, 418
  Maraz Ali (Gökdeniz) 5, 6, 98, 120, 121, 127, 128, 130, 132, 136, 138, 139, 141, 145, 146, 149-152, 156, 157, 163, 164, 169, 174, 178, 180, 187, 194, 195, 211, 213, 214, 222, 224, 227, 363, 365, 369, 412, 414, 417, 425
  Maya 145, 164, 166, 365
  Semih (Boncuk Semih) 138, 223, 365
  Sofia 139, 146, 155, 165, 174, 365, 369
  Timur (Tilki Timur) 138, 223, 365, 369
Al Yazmalım 132
Alacakaranlık 120, 117, 122, 124, 237, 304, 360, 363, 428
  Ferit 117, 122, 124, 363
Alayına İsyan 122, 237, 311, 361
Alien 129, 130
Aliye 97, 159, 237, 304
All My Children 99, 245, 321
Ana 113, 237, 296, 359
Apartment, the 111
Arka Sokaklar 104, 117, 238, 307, 360, 428
Armageddon 129
As the World Turns 99
Asmalı Konak 97, 154, 238, 303, 447
Aşk-ı Memnu (1975) 91, 239, 292
Aşk-ı Memnu (2008) 96, 210, 239, 309
Avanta Kemal 92
Awaara 89
Aynadaki Düşman: Teşkilat 5-7, 104, 105, 116, 117, 121, 127, 130, 131, 136, 141, 145, 146, 149, 152, 154, 156, 164, 165, 174, 175, 194, 198, 199, 204, 221, 224, 240, 311, 361, 363, 365, 369, 414, 415
  Çelebi 141, 145, 152, 223, 224, 365
  Murat (Şahin) 5, 6, 98, 105, 117, 121, 127, 128, 130, 131, 136, 139, 145, 149-152, 156, 164, 165, 173, 174, 180, 187, 188, 194, 195, 200, 211, 213, 214, 222, 224, 227, 363, 366, 369, 414, 415, 425
  Nisan 117, 121, 131, 146, 149, 156, 158, 164, 224, 365, 369
  Tahir (Baba/Hayati Orhan) 117, 121, 136, 214, 222, 224, 365, 369, 415
Aynalı Tahir 104, 117, 122, 240, 300, 301, 360
Ayrılık 208, 240, 308, 311
Aysel 88

Baba Evi 95, 240, 300
Babanın Oğlu 80
Barda 115, 117, 350, 353, 363
Basic Instinct 24
Batman 30, 111, 129, 241, 342
Battal Gazi 100, 134, 153, 172, 225
Bedford Incident, the 111
Behzat Ç. 117, 122, 123, 169, 179, 193, 205, 206, 228, 363
  Behzat Ç. 123, 124, 169, 179, 206, 363
Behzat Ç. Seni Kalbime Gömdüm 123
Ben-Hur 216
Berlin in Berlin 95
Beverly Hills Cop 108
Binbir Gece 154, 159, 205, 243, 307
Binnaz 88
Bir Bulut Olsam 104, 154, 243, 311, 361
Bir İstanbul Masalı 159, 243, 304
Bire On Vardı 96
Bizim Evin Halleri 99, 244, 301, 307
Bizim Mahalle 95, 244, 297
Blade Runner 150
Body of Lies 106
Bonnie and Clyde 129
Bornova Bornova 115, 350, 356, 363
Bourne, the 130, 194, 244, 320
Braveheart 129, 146, 171, 176

Wallace (William Wallace) 146, 171, 176
Bu Kalp Seni Unutur mu? 208, 244, 311
Bulutbey 115, 124, 244, 302, 360, 363
Butch Cassidy and the Sundance Kid 129, 137

Can Teyze 95, 245, 296
Cemil 80, 228, 363
Cemil 109, 225, 363, 429
Charles In Charge 94
Chinatown 130
Colbys, the 68
Colombiana 49, 129
Contact 129
Count of Monte Cristo, the 129
Çalıkuşu 93, 159, 247, 294
Çaresizler 80
Çirkin Kral 228, 363
Çocuklar Duymasın 205, 248, 303

Dallas 68, 97, 248, 317
Dede Korkut 101, 172
Deli Yürek 5-7, 98, 103-105, 115-119, 127, 128, 130, 131, 134, 135, 139-143, 146, 147, 149-151, 154-157, 159-161, 165, 167, 173, 185, 188, 189, 194, 198-200, 208, 209, 217, 221, 249, 300, 360, 363, 365, 369, 370, 375-378, 381, 429, 430
Ağabey 118, 131, 135, 142, 143, 147, 160, 180, 188, 189, 194, 199, 200, 222, 224, 366, 370
Ayşegül 134, 160, 189, 212, 365, 377, 378, 381
Bozo (Selahattin) 117, 118, 134, 135, 188, 200, 204, 222, 366
Feraye 131, 143, 147, 157, 158, 160, 224, 365, 369, 370, 376
Kara Hamit 131, 134, 137, 146, 147, 173, 188, 189, 222, 365, 370
Kuşçu 118, 128, 131, 133-135, 140, 151, 152, 160, 222, 223, 365, 366, 377
Sabri 137, 139, 147, 160, 223, 365, 370, 381
Savaş 131, 142, 143, 145, 156, 160, 165, 194, 222, 365, 370, 381
Turgay (Atacan) 117, 118, 140-143, 145, 156, 160, 223, 365, 370
Yusuf (Miroğlu) 5, 6, 98, 103-105, 117-119, 127, 128, 130, 131, 133-135, 137, 139, 140, 142, 143, 146, 147, 149-152, 154-161, 165, 167, 169, 173, 178, 180-, 187-191, 195, 200, 209, 211-214, 217, 222, 224, 226, 227, 363, 365, 366, 369, 370, 375-378, 381, 425, 429, 430
Zeynep 118, 131, 134, 147, 154, 155, 157-161, 166, 188, 209, 212, 224, 365, 366, 370, 376, 377, 379-381
Deli Yürek: Bumerang Cehennemi 5-7, 116-119, 127, 133, 137, 143, 149-152, 154, 160, 161, 169, 178, 188-191, 195, 198, 200, 204, 221, 366, 370
Cemal 117, 118, 137, 143, 160, 189, 200, 223, 366, 370, 378-380
Hasan (Kasap Hasan) 117, 118, 143, 145, 152, 169, 200, 224, 366, 380
Leyla 118, 160, 366, 378
Şeref (Albay) 117, 143, 145, 366, 380
Deliverance 137
Derdest 121, 122, 124, 249, 310, 361, 363
Mehmet 122, 124, 363
Derman Bey 97, 249, 302, 360
Dexter 109, 165, 166, 249, 327
Die Hard 108, 130
Dirty Harry 108, 130, 228
Don Quijote 25, 26
Dr. Strangelove 111
Dressed to Kill 24
Düş Gezginleri 95
Dynasty 68, 257, 315

Easy Rider 137
Ejder Kapanı 6, 117, 122, 124, 363
Celal 117
Ensar 117, 122, 124, 363
Ekmek Teknesi 95, 251, 303
Eşkıya 6, 93, 97, 99, 117, 124, 130, 157, 185, 186, 192, 363, 429, 430
Baran 99, 117, 157, 185, 186, 195, 363
Cumali 186
Ezel 5-7, 97, 104, 116, 117, 121, 122, 127, 130, 131, 133, 134, 139, 141, 145, 146, 149, 152, 154-156, 158, 164, 166, 174, 195, 204, 205, 209, 214, 215, 222, 253, 311, 361, 363, 366, 370, 415, 416
Cengiz 121, 133, 134, 139, 145, 146, 149, 151, 152, 164-166,169, 195, 205, 223, 370, 415-417
Eyşan 117, 121, 131-134, 136, 146, 149-151, 156, 158, 164-166, 174, 194, 195, 212, 214, 222, 224, 227, 366, 370, 415-417
Ezel (Bayraktar/Ömer) 5, 6, 98, 117, 121, 127, 128, 130-134, 136, 137, 139, 146, 149-152, 156, 164-166, 169, 174, 178, 181, 187, 188, 194, 195, 205, 208, 209, 211, 213-215, 222, 224, 226, 227, 363, 366, 370, 415, 416, 424

Kenan (Birkan) 136, 164, 165, 174, 214, 222, 366
Kerpeten Ali 121, 136, 139, 145, 146, 173, 195, 416
Ramiz (Karaeski/Dayı) 121, 136, 137, 146, 164, 165, 174, 181, 195, 204, 209, 214, 215, 222, 366

Face/Off 24, 130
Fail-Safe 111
Falcon Crest 97, 283, 316
Fatih'in Fedaisi Kara Murat 100, 153
Kara Murat 100, 134, 185
Fatmagül'ün Suçu Ne 97, 117, 210
Feride 132, 253, 299
Fight Club 25, 49
Full Metal Jacket 142
General Hospital 99, 257, 322
Gladiator 171
Commodus 171
Godfather, the 23, 130, 176, 188
Corleone 176
Gran Torino 228
Greatest Show on Earth, the 85, 281, 328
Green Zone 106
Guiding Light, the 99

Hacı 117, 121, 122, 257, 307, 360
Hanna 49, 129
Harry Potter 22, 24
Hatırla Sevgili 97, 258, 307
Hayattan Yapraklar 86
Hırsız 121, 122, 259, 302, 360
Adil 122
Hırsız Polis 104, 259, 306, 360, 428
High Noon 23, 98, 109, 129
Şerif Marshall 23, 98, 109
Home of the Brave 106
Homeland 110, 129
Hurt Locker 107

In the Valley of Elah 106
Inception 25, 130
Indiana Jones 150, 255, 323
Inherit the Wind 111
Iron Man 109, 249, 341

İncik ile Boncuk 86
İstanbul'da Bir Facia-ı Aşk 88
İz Peşinde 6, 98, 115, 261, 295, 359

James Bond 108, 255, 341
Bond 108, 190
Jeffersons, the 94, 261, 318
Judgement at Nuremberg 111

Kabadayı 5-7, 116, 117, 120, 127, 130, 131, 139, 141, 145, 146, 148, 149, 152, 154, 156-158, 163, 165, 173-175, 177, 192, 193, 195-198, 221, 228, 351, 354, 363, 366, 370, 390, 429
Ali Osman 8, 6, 98, 117, 120, 127, 128, 130, 131, 139, 141, 145, 146, 148-152, 157, 163, 165, 169, 173-175, 177, 178, 181, 187, 191-193, 195-198, 211, 213, 214, 222, 224, 227, 228, 363, 366, 370, 390-392, 394, 425
Devran 117, 120, 131, 141, 145, 146, 148, 150-152, 163, 169, 192, 193, 223, 366, 371, 392-394
Karaca 120, 131, 145, 148, 150, 151, 156, 158, 163, 166, 192, 193, 212, 224, 227, 366, 370, 371, 393, 394
Murat 120, 131, 145, 146, 148, 151, 163, 165, 173, 175, 177, 192, 193, 198, 366, 370, 371, 391, 393, 394
Sürmeli 139, 141, 148, 150, 193, 366, 391-394
Kanıt 122
Kanun Adamı 115, 263, 294, 359, 428
Kanun Benim 96
Kanun Namına 97, 99, 363
Kanun Savaşçıları 115, 263, 295, 359
Kanundan Kaçılmaz 115, 263, 298, 359
Karaoğlan 100, 207, 263, 303
Kartallar Yüksek Uçar 93, 264, 294, 309
Kaynanalar 91, 95, 264, 292, 294, 295, 299, 428
Kerem ile Aslı 88, 158
Keşanlı Ali Destanı 122, 265, 295, 359
Kılıç Bey 80
Kınalı Kar 97, 265, 303
Kırık Çanaklar 132
Kız Kulesi Aşıkları 95
Kibar Haydut 92
Kill Bill: I-II 21, 49, 129
Kollama 6, 114, 208, 266, 310, 361
Köprü 115, 117, 266, 308, 360, 363
Kurtlar Vadisi 3-7, 98, 104, 105, 107, 113-117, 119-121, 127, 128, 130-135, 137-141, 143-152, 154-158, 160-162, 165-171, 173-178, 180, 188-191, 193-211, 214, 215, 217, 221, 223, 226, 267, 304, 309, 352, 357, 360, 361, 363, 366-368, 371, 372, 381, 383, 385, 387, 388, 397, 398, 401, 403, 410-412, 418-421
Abdülhey 135, 137-140, 155, 157, 169, 199-202, 204, 205, 214, 223, 366, 367, 371, 372, 385, 386, 388, 389, 397-399, 401, 402, 404, 411, 412, 420, 421
Amon 176, 178, 367
Aslan Bey (Aslan Akbey) 119, 135, 138, 143, 146, 147, 168, 171, 189, 201, 203, 371, 385, 386

Cerrahpaşalılar 201, 105, 137-141, 143,
Çakır (Süleyman Çakır) 105, 137-141, 143, 146, 149, 150, 155-157, 161, 167, 168, 175, 190, 195, 200, 201, 209, 223, 366, 371
Derya 137, 139, 146, 366
Deve Tuncay (T. Mataracı) 200
Doğu Bey (Doğu Eşrefoğlu) 200, 202
Duran Emmi 135, 143, 366, 384
Elif 119, 120, 131-133, 135, 146, 147, 150, 155, 157, 158, 160-162, 166, 169, 170, 189, 190, 195, 198, 200, 209, 212, 214, 217, 224, 366, 371, 382-385, 388
Erhan (Güllü Erhan) 137, 140, 141, 157, 223, 366, 367, 371, 372, 385, 389, 398, 401, 403, 420
Halo 137, 139, 201, 223, 367, 372, 401
Hikmet (Deli Hikmet) 137-139, 144, 162, 223, 366, 367, 371, 382, 397, 398, 402, 411, 419,
Hüsrev Ağa 200, 367, 386
İplikçi Nedim 143, 200, 201, 366, 371
İskender (Büyük) 5, 6, 98, 105, 117, 120, 121, 127, 128, 130, 132, 133, 135, 139, 143, 144, 148-152, 156, 157, 162, 167, 169, 173, 174, 176-180, 187, 188, 193-195, 199-201, 203, 204, 206, 211, 213-215, 222, 224, 227, 363, 368, 372, 410-412, 418-423, 425
Karahanlı (Mehmet Karahanlı) 143, 147, 173-176, 200, 202, 222, 367, 386, 387
Kılıç 157, 200, 367, 371
Kirkor Terzioğlu 200
Kirve 201, 366
Kürt Bedo 201
Laz Ziya (Ziya Yılmaz) 135, 143, 157, 161, 176, 200, 205, 209, 367, 386
Lisa 176, 178, 367
Memati 117, 135, 137-141, 151, 155, 157, 161, 162, 168, 173, 195, 200, 202, 205, 209, 223, 366, 367, 372, 385, 388, 389, 398, 399, 401-403, 411, 419-421
Meral 143, 176, 366
Nesrin (Çakır) 155, 161, 176, 200, 366, 367, 385
Nizamettin Bey 143, 201, 367, 371
Önder Zülfü Koşal 200
Pala 200, 366
Polat (Alemdar/Ali Candan) 5, 6, 47, 98, 105, 107, 109, 117, 119-121, 127, 128, 130-135, 137-141, 143-152, 155-158, 160-163, 165-171, 173-176, 178, 180, 187-191, 193, 195-203, 205, 206, 208-214, 217, 222, 224, 226, 227, 363, 366, 367, 371, 372, 381, 383-385, 387, 388, 397, 398, 401-403, 410-412, 418-420, 425, 429, 430
Samuel (Vanunu) 143, 200, 205, 367
Seyfo (Dayı) 117, 195, 366
Şevko 175, 200, 367, 371
Testere Necmi 117, 135, 200, 367, 371
Tombalacı Mehmet 135, 200, 367
Kurtlar Vadisi: Filistin 5, 117, 121, 207
Kurtlar Vadisi: Gladio 5-7, 116, 117, 121, 127, 130, 133, 134, 144, 148, 149, 151, 152, 165, 174, 176-178, 193, 194, 198, 199, 203, 215, 368, 372, 421
Aras (Bülent Fuat Aras) 121, 144, 176, 194, 368, 372, 422, 423
Ayşe 121, 132, 134
Kurtlar Vadisi: Irak 3-7, 98, 116, 117, 119, 128, 139, 143, 144, 150-152, 154, 157, 167, 176, 178, 190, 191, 198, 199, 202, 205-207, 209, 367, 372, 388
Leyla (Savcı Leyla) 157, 162, 367, 389
Sam (William Marshall) 119, 143-145, 152, 190, 202, 223, 224, 367, 388, 389
Kurtlar Vadisi: Pusu 5-7, 104, 116, 117, 120, 127, 131, 132, 137-141, 143-145, 147, 148, 150-152, 154-158, 161, 162, 166-169, 175, 176, 193, 194, 198-204, 207, 209, 210, 361, 367, 371, 372, 401, 403, 410, 411, 412, 418-420
Ahu (Toros) 131, 148, 155, 158, 162, 166, 198, 212, 402, 404
Aron Feller 144, 169, 203, 367
Davut (Tataroğlu) 167, 200, 206, 367, 419, 420
Ebru 144, 155, 157, 158, 162, 166, 167, 169, 419-421
Ersoy (Ulubey) 144, 145, 152, 162, 169, 176, 194, 223, 224
İnci 148, 156, 158, 162, 166, 176, 203, 212, 214, 227, 367, 372, 418-420
Muro 138, 140, 141, 144, 145, 204, 223, 367, 372, 420
Şeref (Zazaoğlu/Zaza Dayı) 117, 144, 145, 156, 367
Sultan 155, 367
Kurtlar Vadisi: Terör 5-7, 104, 116, 117, 120, 132, 14, 147, 150, 154, 190, 191, 198, 199, 202, 205, 208, 361, 367, 371,

397, 398
Pürmüz Hasan 137, 140, 143, 223, 366, 367, 402, 404
Küçük Ağa 93, 267, 294

Laf Ebesi 91, 268, 292, 359
Lara Croft Tomb Raider 49
le roi des detectives 86
Leon 130
Lethal Weapon 108, 137
Leyla ile Mecnun 88, 158, 160
Lilies of the Field 111
Lord of the Rings, the 18, 26, 28, 31, 32, 34, 110, 129

M.A.T. 117, 269, 311, 361
Magnificent Seven, the 129
Mahallenin Muhtarları 95, 269, 297, 429, 430
Malkoçoğlu 100, 134, 153, 185, 207, 429
Marine 106
Marziye 97, 270, 301
Matrix 20, 30, 134, 129, 150
Me and the Chimp 85, 242, 312
Meçhule Gidenler 121, 270, 308, 360
Mesela Muzaffer 115, 271, 295, 359
Midnight Cowboy 137
Minority Report 110, 129
Mission: Impossible 108, 130
Muhteşem Yüzyıl 97, 123, 154
Mürebbiye 88

Namus Uğruna 132
Nefes 121, 122, 273, 312
Nefes Alamıyorum 131
Nikita 49, 273, 325
Nothing but a Man 111

Occupation 106
Outland 129

Ölümsüz Kahramanlar 205, 274, 309
Örümcek 132, 274, 300, 360

Pancho Villa 109
Papillon 137
Pars: Narkoterör 121, 122
Barudi 122
Baturay 122
Patch of Blue 111
Pawnbroker, the 111
Perihan Abla 99, 275, 294
Platoon 142
Predator 129
Prison Break 130, 131, 171, 245, 326
Michael (Scolfield) 130, 131, 171
Psycho 60
Norman 60
Rambo 107, 108, 113, 129, 190
Rıza Beyin Polisiye Öyküleri 115
Risky Business 108
RoboCop 114, 277, 340
Rocky 108, 113, 129

Sağır Oda 6, 114, 117, 121, 122, 205, 278, 308, 360, 363
Aras 114, 122, 205
Sakarya Fırat 205, 278, 312
Saving Jessica Lynch 106
Scarface 130, 139, 171
Sekiz Sütuna Manşet 114, 279, 294, 359, 428
Sessiz Fırtına 5-7, 104, 116, 117, 120, 127, 130, 133, 134, 136, 139, 141, 146, 148, 149, 151, 152, 154, 156-158, 163, 165, 168, 174, 175, 177, 193, 195, 221, 224, 279, 309, 361, 363, 368, 372, 373, 406, 408
Barut 117, 139, 146, 148, 223, 368, 406-409
Deniz 120, 132, 134, 149, 151, 156-158, 163, 165, 193, 224, 227, 368, 373, 406-410
İzzet (Amca) 117, 120, 152, 165, 177, 368, 373, 407-410
Rana 129, 139, 156-158, 368, 407
Rıfat (Amca) 136, 222-224, 368, 406, 407, 409, 410
Yiğit (Sancaktar) 5, 6, 22, 98, 117, 120, 127, 128, 130, 132, 133, 136, 139, 146, 148-152, 157, 158, 163, 168, 174, 177, 178, 180, 187, 193, 195, 199, 211, 213, 214, 222, 224, 227, 363, 368, 372, 373, 406-409, 425
Seven Days in May 111
Seven Samurai 129
Shawshank Redemption, the 129
Sherlock Holmes 26
Sıcak Saatler 6, 104, 117, 280, 300, 360
Sıla 5-7, 56, 104, 116, 117, 119, 127, 128, 130, 131, 133, 135, 136, 139, 141, 143, 144, 148-152, 154-156, 158, 159, 162, 163, 165, 166, 168, 170, 173, 175, 177, 191, 204, 205, 212, 213, 221, 224, 227, 280, 308, 360, 363, 368, 373, 380, 389, 390, 404, 405
Abay 135, 136, 139, 223, 368, 390, 404
Azad 119, 162, 170, 368, 373, 389
Boran (Genco) 5, 6, 98, 117, 119, 127, 128, 130, 131, 133, 135, 136, 139, 144, 148-152, 155, 156, 158, 162, 163, 168-170, 173, 177, 178, 180, 187, 191, 193, 195, 204, 205, 211, 213, 214, 222, 224, 227, 363, 368, 373, 389, 390, 404, 405, 425
Celil 162, 368, 390
Cihan 144, 145, 148, 151, 152, 163, 165, 191, 204, 223, 368, 373, 390

Simpsons, the 226, 281, 338
Siyahlı Kadın 96
Smallville 11, 281, 326
Son Osmanlı: Yandım Ali 5-7, 116, 117, 119, 127, 130, 131, 136, 140, 141, 145, 148, 152, 154, 155, 165, 168, 173, 174, 191, 198, 214, 221, 353, 354, 363, 368, 373, 394
  Colette 156, 191, 192, 368, 395
  Çukurçeşmeli Osman (Ağa) 120, 136, 140, 156, 173, 192, 368, 395-397
  Defne 117, 119, 131, 148, 151, 155, 158, 166, 192, 212, 214, 224, 227, 368, 373, 396, 397
  Dimitri 145, 148, 165, 223, 368, 396
  Gerard 141, 223, 368
  Mösyö Gureau 148, 152, 156, 191, 192, 368, 394-396
  Yandım Ali 5, 6, 98, 117, 119, 120, 127, 128, 130, 131, 136, 139, 145, 148-152, 155, 156, 168, 173, 178, 180, 187, 191-193, 195, 211, 213, 214, 222, 224, 227, 363, 368, 373, 394, 395, 425
Sopranos 127, 282, 325
Spartacus 33, 111, 129, 147
Splendor in the Grass 111
Star Trek 85, 287, 288, 312, 323, 334
Star Wars 23, 27, 108, 170, 171, 253, 339
  Darth Vader Anakin Skywalker 170
  Leia 27, 171
  Luke 23, 135, 170, 171
Starship Troopers 129
Stop-Loss 106
Superman 109, 11, 129, 186
Susuz Yaz 158
Sürtük 132
Sweet Bird of Youth 111
Şefkat Tepe 6, 205
Şehnaz Tango 103, 284, 298
Şehvet Kurbanı 88
Tatlı Kaçıklar 98, 285, 300
Tek Türkiye 115, 121, 205, 209, 285, 309, 361
Teleflaş 285, 297, 359, 428
Ten Commandments, the 216
Terminator 129, 145
Terms of Endearment 108
  Tetikçi Kemal 122, 286, 298, 359, 428
Thelma and Louise 137
to Kill a Mockingbird 111
Total Recall 129
Twin Peaks 94, 260, 320

UFO 85, 287, 312
Umut Yolcuları 122, 287, 301
  Zahide 122
Üç İstanbul 91, 93, 288, 294

Viva Zapata 229
  Emiliano (Zapata) 229
Vizontele 97

Wanted 30, 130
West Side Story 111
What Women Want 24
Wiseguy 115, 245, 319

X Files 108, 255, 324

Yalancının Mumu 92
Yaprak Dökümü 97, 209, 210, 290, 295, 308
Yaralı Kurt 96
Yazı Tura 117, 121, 122
  Cevher (Hayalet Cevher) 117, 122
Yetimler Ahı 132, 158
Yılan Hikayesi 6, 98, 103, 104, 115, 117, 185, 188, 224, 291, 301, 360
Yılmaz Ali 97
Yorgun Savaşçı 91, 92, 291, 298

Volkan Yücel, *Kahraman'ın Yolculuğu* adlı bu çalışmasında, 2000'li yıllarla birlikte seyretmeye başladığımız ve bir Suç Kahramanlığı etrafında kurtarıcı erkeğin rolünü, erkeklik temsiliyetini, muhafazakârlaşan bir toplumsal alanda yüceltilen mitik erkekliğin değişik veçhelerini konu edinen yerli dizi ve filmleri ele alıyor. Kurtlar Vadisi'nden Deli Yürek'e, Ezel'den Kabadayı'ya, Sessiz Fırtına'dan Adanalı'ya uzanan örnekleri yorumlayan eser; birbirini dönüştüren, aşan kültür ve bunun ürettiği politikalar ile muhafazakâr bir toplumsal doku içinde yoğrulan, farklı biçimler alan suçlu-kahraman ilişkisini yeniden değerlendirmeyi, bir başka deyişle yeniden okumayı amaçlamaktadır.

Kitapta; bu dizilerin, filmlerin artık kanıksadığımız hatta sevmeye başladığımız suç Kahramanları, erkeklik açısından incelenirken, suç Kahramanlarının romantik milliyetçi refleksleri de popüler kültür bağlamında nasıl günlük hayatın bir parçası haline getirilip, sıradanlaştırılmasına da değinilmektedir. Yazar bunu yaparken, 2000'lerin toplumsal ve siyasal ortamında biçimlenen kavramlara atfedilen "yeni" değerleri, değişen söylem eğilimleri, suç metin ve diyalogları aracılığıyla ortaya koymaktadır.

Volkan Yücel yapmış olduğu araştırmanın arka planı için kitabın sonuna; Türkiye'de 1970 ile 2009 yılları arasında yayınlanmış yerli ve yabancı tüm dizileri, çizgi filmleri, animasyon çalışmalarını, çocuk ve gençlik yapımlarını tespit etmiş, orijinal adlarını, yayın yıllarını ve kanallarını sıralamış; 2006 ile 2009 arasında çekilmiş tüm yerli filmleri dizin haline getirerek ve Türk Erkeklik Literatürü'nün tümünün başlık, kaynak ve yayın yıllarını aktararak, çok önemli bir çalışma da eklemiş bulunmaktadır.

2000'li yıllarda, yazılı edebiyatın yavaşladığı ve teknik buluşlarla giderek daha görsel bir sosyolojiye doğru uzandığımız dünyamızda, kelimelerin yeri, şeylerinkiyle ikame edilmeye başlanmıştır. Görsellik, medyada yani kamusal alanda daha fazla etkili ve daha da fazla çocuksu bir şekilde ele alınmaktadır. Kahramanlık bu nedenlerden dolayı terk edilen bir tipoloji olmaktan uzaktır. Çocuklara ait bir dünyanın kahramanları, yetişkinler dünyasına hâkim olmaya başlamıştır. Egemenin istisnai durumlarda hukuka dayanmadan karar alması olarak ele alınan suç kahramanları, bu anlamda, egemenlik gösterisindedir. Volkan Yücel'in çalışması bize 21. yüzyıla girdiğimizde toplumsalın çökmekte olan bir milli duyguyla nasıl bağ kurmaya devam ettiğini okutmaktadır.

Prof. Dr. Ali Akay, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Sosyoloji

Kapak: 2010 yılında televizyon dizisine, 2011 ve 2013 yıllarında ise sinemaya uyarlanan, Erdal Beşikçioğlu'nun canlandırdığı Behzat Ç. karakteri.

ISBN 978-605-399-360-5

www.bilgiyay.com

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI